

Rendvédelem-történeti Füzetek

Acta Historiae Praesidii Ordinis

HU - ISSN 1216 - 6774

XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz.

TUDOMÁNYOS PERIODIKA

Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság

Budapest

Rendvédelem-történeti Füzetek

Acta Historiae Praesidii Ordinis

HU - ISSN 1216 - 6774

XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz.

TUDOMÁNYOS PERIODIKA

Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság

Budapest

Tisztelt olvasó!

A tanulmányok szövegét ugyan szakmai lektorálás nyomán publikáljuk, azonban a szerzői szuverenitást a szerkesztőség tiszteletben tartja. A szerzők — tudomány határain belüli — álláspontját akceptáljuk. A szerkesztőség és a szerzők közötti esetleges véleménykülönbséget a szerkesztőség a jegyzetekben juttatja kifejezésre, amennyiben elkerülhetetlennek tartjuk a szerzőtől eltérő szerkesztőségi álláspont megjelentetését. A szerzői szabadság határának a tudományos művekkel szembeni elvárásnak való megfelelést tartjuk, tartalmi és formai tekintetben egyaránt.

Kiadó:

Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság

Székhely:

☒: H-1037 Budapest, Haránt u. 12.

F szerkeszt és felel s kiadó: **Dr. PARÁDI József**

Szerkesztő: **PARÁDI Ákos**

Német recenziók **ARTNER Ramona**

A szerkesztőség elérhetősége:

☒: H-1037 Budapest, Haránt u. 12.

☎: (+36/06-1) 250-6199

☎: (+36/06-70) 326-1150

@: RTF@gmail.hu

HU ISSN 1216-6774

Budapest

2014

Tisztelt Elnök Úr!

Tisztelettel és egyben örömmel tájékoztatom, hogy a Magyar Tudományos Akadémia Hadtudományi Bizottsága, az éves tervében foglaltaknak és az Önök kérésének megfelelően megvizsgálta a hadtudományban meglévő mértékadó folyóiratokat, továbbá az új kérelmeket.

Megköszönjük az adatszolgáltatás során nyújtott segítségüket és együttműködésüket.

A kérelmek elbírálását követően a Hadtudományi Bizottság a hadtudományban mértékadó folyóiratok listájára, 2008-tól felvette a következő folyóiratot:

„Rendvédelem-történeti Füzetek, HU-ISSN 1216-6774”

Tisztelt Elnök Úr! További tudományos munkájukhoz a Bizottság nevében kívánunk Önnek, a magyar tudomány, benne a hadtudomány nem kis felelősséggel járó szolgálatában kiapadhatatlan alkotóerőt és kitűnő egészséget, sok sikert és eredményt.

Budapest, 2008. június 09-én.

Szívélyes üdvözlettel:

Dr. FELHÁZI Sándor
sk. titkár

Ars dictandi

A *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, HU-ISSN 1216-6774. periodikát a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság alapítása évében hozta létre és 1991-től jelennek meg a folyóirat számai. A tudományos társaság által létrehozott sorozatok között e periodika volt az első. A periodika célja, hogy a magyar rendvédelem-történet körében keletkezett új kutatási eredmények számára bemutatási lehetőséget teremtsen.

Az alapítók szándéka szerint:

- a periodika számaiban — évente többnyire két alkalommal — a tudományos közlés igényeinek megfelelő tanulmányok jelenhetnek meg;

- azokat az írásműveket fogadja be a lap, amelyek tartalma a magyar rendvédelem-történet körébe tartozik, vagy azzal összefüggésben áll.

Mivel a lapalapítás óta eltelt huzamos idő után is az egyetlen magyar nyelvű periodika maradt, amely fő feladatának a nemzeti rendvédelem-történetünk művelési eredményeinek tudományos színvonalú közzétételét tekintette, ezért olyan indexrendszerrel erősítettük meg a folyóiratot, amelynek a használata segítséget jelenthet a téma iránt érdeklődőknek és az abban elmélyülni kívánók számára egyaránt.

A folyóirat tudományos jellegéből fakadóan világnézeti prekonceptióktól terhelt írások közzétételétől tartózkodik. A történelmi tényeket, a kutatási eredményeket ismertető, azokból egzakt következtetéseket levonó alkotásokat teszünk közzé.

Összességében a szerkesztőség — az alapítók szellemiségének megfelelően — arra törekszik, hogy a folyóiratban a magyar rendvédelem-történet körébe tartozó azon írásművek jelenjenek meg, amelyek megfelelnek a tudományos közléssel szemben támasztott igényeknek.

SZERZŐK

ARTNER Ramona főiskolai adjunktus ☿

(+36/06-20) 915-0470 ; @: artner.ramona@gmail.com

A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság tagja. Kutatási területe a csendőrség története.

FORRÓ János ☿ ✨ ⚡

(+36/06-20)311-3966 , @: forro.janos@vipmail.hu

A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság tagja. Közbiztonság történeti szakértő

FRÖHLICH Dávid

(+36/06-20) 399-0743 , @: forhlich.david@freemail.hu

A Huszár Múzeum Baráti Kör tagja. Kutatási területe a magyar lovas fegyvernem története.

Dr. HEGEDŰS Ernő ☿ ✨ ⚡

(+36/06-20) 470-8734; hegedus.erno@freemail.hu

A hadtudomány Ph.D. doktora. A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság tagja. Kutatási területe a légideszantok és haditechnikai eszközeik fejlődéstörténete, valamint azoknak a XX. századi rendvédelme során megvalósított alkalmazásai, illetve a Magyar Királyi Koronaőrség története.

PARÁDI ÁKOS ☿ ✨ ⚡

(+36/06-70) 326-1150 ; @: akos.paradi@gmail.com

A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság tagja. A *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* és a *Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiones Historiae Praesidii Ordinis)* periodikák szerkesztőségi tagja. A Kutatási területe a XIX-XX. századi magyar rendvédelem civil szerveződéseinek története.

Dr. PARÁDI József ny.főiskolai tanár ☿ ✨ ⚡ ⚡

(+36/06-30) 912-7651 ; paradi.jozsef@gmail.com

Bölcsészdoktor, a hadtudományok kandidátusa. A Hadtudományi Doktori Iskola témavezető oktatója. A Magyar Tudományos Akadémia köztestületi tagja. A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság elnöke. A rendvédelem-történet magisztere. Határőrizet-történeti szakértő. A *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* és a *Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiones Historiae Praesidii Ordinis)* periodikák, valamint „A magyar rendvédelem-történet öröksége”, „A magyar rendvédelem-történet hagyatéka”, a „Segéd-tudományok a magyar rendvédelem-történet szolgálatában” című könyvsorozat főszerkesztője. Kutatási területe a XIX-XX. századi magyar rendvédelem története.

Dr. SUBA János ☿ ✨ ⚡ ⚡

(+36/06-30) 566-7120 ; suba.janos@webmail.hu

A történelem segédtudományai (történeti-földrajz) egyetemi doktora, a történelemtudomány Ph.D. doktora. A Magyar Tudományos Akadémia köztestületi tagja. A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaságelnökségi tagja. A rendvédelem-történet magistere. A magyar Hadtudományi Társaság Tagja. A *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* HU-ISSN 1216-6774 és a *Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiones Historiae Praesidii Ordinis)*, HU-ISSN 1785-3257. szerkesztőségi tagja. Kutatási területe a történeti földrajz, a XVIII-XX. századi magyar állam határának története, objektumtörténet, a magyar fegyveres erők diszlokációjának története, Kárpát-medencei erődítések.

VEDÓ Attila ☿ ✨

(+36/06-30) 963-6119 ; vedo.attila@freemail.hu

Doktorandusz. A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság tagja. Kutatási területe a Magyar Királyi Csendőrség története és a XIX-XX. századi magyar államhatár.

Piktogram

A rendvédelem-történeti elismerések

Rendvédelem-történetért Díj

Rendvédelem-történetért Érdemrend a rendvédelem-történet kiváló művelőjének

Rendvédelem-történetért Érdemrend a rendvédelem-történet önzetlen támogatójának

Rendvédelem-történetért Érdemkereszt a rendvédelem-történet kiváló művelőjének

Rendvédelem-történetért Érdemkereszt a rendvédelem-történet önzetlen támogatójának

Rendvédelem-történetért Érdemérem

TARTALOM

A magyar rendvédelem a kivételes hatalom időszakában

0421 ARTNER Ramona	
Az osztrák csendőrség 1848-1938	15
0422 ARTNER Ramona	
A bajor csendőrség a XX. század húszas éveiben	23
0423 FORRÓ János	
A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor	31
0424 HEGEDŰS Ernő — FRÖHLICH Dávid	
Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél	43
0425 PARÁDI Ákos	
Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására	51
0426 PARÁDI Ákos	
Hivatástörténet-gondozás a Magyar Királyi Csendőrségnél	55
0427 PARÁDI József	
A Császári Királyi Csendőrség Magyarországon	61
0428 PARÁDI József	
A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete	71
0429 PARÁDI József	
A Magyar Királyi Vámőrség a polgári magyar állam rendvédelmi testülete	81
0430 PARÁDI József	
Határőrizet, rendőrség és humán viszonyok a polgári magyar állam két világháború közötti időszakában	99
0431 SUBA János	
A Magyar Királyi Csendőrség és a területvisszacsatolások	119
0432 VEDÓ Attila	
Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában	131
0433 VEDÓ Attila	
A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi fellépésének gyakorlata	143
0434 VEDÓ Attila	
A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1918	155
Recenziók	167
Rezenionen	171
Citációs index publikációk és kéziratok	175
Citációs index periodikák	189
Citációs index levél-, irat-, és dokumentumtárak	193
Citációs index jogszabályok	194
Index nominum	199
Index geographicus	208
Index chronologicus	223
Index organicus	227
Kéziratokkal szemben támasztott igények	238
Szerzői űrlap	241
Összesített tartalom	245

Ajánlásjegyzék

- XIV. évf. (2008) 17.sz. Dr. KESERŰ Isván **† 2004**
- XV. évf. (2008) 18.sz. A magyar állami rendvédelmi szervezetek
detektívtestületei.
- XVI. évf. (2009) 19.sz. Dr. BACSA Gábor **† 2003**
- XVII. évf. (2009) 20.sz. A magyar határrendőrségek.
- XVIII. évf. (2010) 21.sz. O' SVÁTH Pál **† 1908**
- XIX. évf. (2010) 22.sz. A Magyar Királyi Nemesi Testőrség.
- XX. évf. (2011) 23.sz. Dr. NAGY József **† 2005**
- XXI. évf. (2011) 24.sz. A Magyar Királyi Csendőrség.
- XXII. évf. (2012) 25.sz. vitéz KISS Gábor **† 2006**
- XXII. évf. (2012) 26.sz. A Magyar Királyi Koronaőrség.
- XXIII. évf. (2013) 27-28-29-30.sz. Dr. ZACHAR József **† 2009**
- XXIII. évf. (2013) 31-32-33-34.sz. A Magyar Királyi Darabont Testőrség.
- XXIV.évf. (2014) 35-36-37-38.sz. gróf SZÉCHÉNYI Ödön **† 1922**

In memoriam a Magyar Királyi Testőrség

*„Conditā decrescit, vulgata scientia crescit.”
Az elrejtett tudás csökken, a másokkal közölt ellenben gyarapszik.*

Az osztrák csendőrség — Európa valamennyi csendőrségéhez hasonlóan — a francia csendőrségből eredeztethető. Franciaországban több évszázados fejlődés során alakult ki a csendőrség, mely a XVIII. század végéig Maréchaussée névre hallgatott. A testület kezdetben katonai rendőrség volt, majd fokozatosan — a polgári lakosság igénye nyomán — terjedt ki a hatásköre háború idején a hadműveleti területek polgári lakosságára is, majd békeidőszakban is a polgári lakosságra az ország egész területére kiterjedően, de csak vidéken.¹

A NAPÓLEON-i császárság időszakában terjedt el — a francia közigazgatás részeként — a csendőrség intézménye, a Francia Császárság vonzáskörébe tartozó országokban. Így került a csendőrség Lombardiába, amely Napóleon császárságának idején a HABSBURG-birodalom fennhatósága alól a Francia Császárság felügyelete alá került.²

Mivel a lombardiai csendőrség jó hatásfokkal működő szervezet volt, — miután Lombardia visszatért a HABSBURG-birodalomba — ezért a HABSBURG-adminisztráció megtartotta. Ez a csendőr ezred vált a HABSBURG-birodalomban az 1848-1849-es magyar forradalom és szabadságharc leverése nyomán kiépülő birodalmi csendőrség mintájává. Az 1849. III. 4-én oktrojált összbirodalmi alkotmány kimondta, hogy „a birodalom belső biztonságának az őrzése birodalmi ügy.”³ Ez képezte az alapját annak, hogy *Ferenc József* neoabszolutista birodalmában létrehozták a HABSBURG Birodalmi Rendőrséget és a HABSBURG Birodalmi Csendőrséget a vidékre, illetve a városokra kiterjedően. A HABSBURG-birodalom csendőrségének a létrehozását *Ferenc József* 1849. VI. 8-án rendelte el.⁴

A birodalmi csendőrség vezetőjének Julius Jacob von HAYNAU tábornagy jobb kezének számító báró Johann Franz KEMPEN von Fichtenstamm altábornagyot a budai katonai kerület parancsnokát nevezte ki az uralkodó — a csendőr főparancsnoki tisztsége meghagyásával — a birodalmi rendőrhatalóság vezetőjévé. E szervezet — melyet az uralkodó Legfelsőbb Rendőrhatalóság elnevezéssel 1852. IV. 25-én, az 166/1852. számú leirattal állított fel⁵, mely valóságos „Birodalmi Biztonsági Főhivatal”-ként működött, hiszen a csendőrség mellett a HABSBURG-birodalom másik legfontosabb rendvédelmi testületének a birodalmi rendőrségnek is a legfelső irányító és felügyeleti szervezete volt.⁶ A Legfelsőbb Rendőrhatalóságot létrehozó uralkodói leiratban az olvasható, hogy „. . . a Legfelsőbb Rendőrhatalóságnak működését főként azon veszélyek megelőzésére és felszámolására kell irányítani, amelyek az állami intézményeket és egyáltalában a fennálló államrendet fenyegetik”. A Legfelsőbb Rendőrhatalóságot az uralkodó saját, közvetlen alárendeltségébe helyezte.⁷

A Legfelsőbb Rendőrhatalóság 1859. VII. 21-ig működött, amikor a vesztes itáliai háborúval együttjáró belpolitikai irányváltás részeként doktor Alexander BACH belügyminisztert és báró Johann Franz KEMPEN von Fichtenstamm tábornagyot is felmentették. Egyben pedig a Legfelsőbb Rendőrhatalóságot rendőrmisztérium váltotta fel. Az uralkodó az 1859. XI. 14-én kelt legfelsőbb elhatározásával elrendelte, hogy „. . . a csendőrség katonailag szervezett biztonsági testületként továbbra is fennmaradjon . . . katonai és fegyelmi vonatkozásban a hadsereg-főparancsnokság, míg szolgálati és gazdasági vonatkozásban a belügyminiszter alárendeltségében áll . . .” Az uralkodói döntés szerint a csendőrség hatásköre a közbiztonság és a közrend, és a köznyugalom céljára korlátozódott. A helyi rendőri ügyekben pedig csak felügyelő és a községi szervezeteket támogató befolyást kellett gyakorolnia. A csendőrségnek a rend, a nyugalom és a biztonság fenntartására hivatott politikai hatóságok rendelkezésére is kellett állnia, ezen túlmenően pedig a császári-királyi polgári és katonai hatóságok megkereséseinek is eleget kellett tennie. E szabályozás tartalma lényegében végigkísérte az osztrák csendőrséget fennállása teljes időszakában annak ellenére, hogy a testület működését több ízben szabályozták. 1849 és 1867 között a HABSBURG-birodalom csendőrségét több ízben átszervezték. A testület létszámát és a szervezeti egységek számát több ízben növelték, illetve csökkentették. A testület létszáma 7 923 és 18 985 fő között, míg a csendőr ezredek száma 19 és 9 ezred között mozgott.⁸

A kiegyezéssel a Magyar Királyságban a csendőrség megszűnt. A HABSBURG-adminisztráció részéről ugyan felvetődött annak a gondolata, hogy a Magyar Királyság területén működő csendőr csapatok maradjanak fenn a magyar kormány felügyelete alatt, a magyar politikai vezetés azonban erre nem volt hajlandó. A HABSBURG Birodalmi Csendőrség ugyanis — a közbiztonság óvása mellett — a magyar hazafiak üldözéséből is derekasan kivette a részét. A magyar kormány pedig nem kívánt ilyen szervezettel, illetve ilyen testület személyi állományával együtt tevékenykedni. A Magyar Királyságban 1867. V. 8-án feloszlatták a császári csendőrséget.⁹

Az Osztrák-Magyar Monarchia dualista államalakulatának másik felében az Osztrák Császárság-

ban azonban a korábbi birodalmi csendőrségnek az Osztrák Császárság területén működő része fennmaradt és tovább működött. A dualizmus időszakában azonban az Osztrák Császárság csendőrségét több ízben is modernizálták oly módon, hogy azok kihatottak a két világháború közötti időszakra is. 1870. II. 15-ei kormányátalakítás kapcsán az Osztrák Császárság csendőrségének az irányítása — a rendvédelem feletti teljes kompetencia részeként — a Honvédelmi és Közbiztonsági Minisztériumtól átkerült a Belügyminisztériumhoz. Ezzel egyidőben pedig a korábbi gazdatárca elnevezése Honvédelmi Minisztériumra változott. Ezzel az Osztrák Császárság csendőrsége ismét az 1859. évi uralkodói leiratban foglalt kettős alárendeltséget megvalósító helyzet előtti kettős alárendeltségbe került vissza, hiszen — mivel a csendőrök személyükben katonának minősültek — a testület személyi ügyei tekintetében az Osztrák Honvédelmi Minisztérium hatásköre megmaradt.¹⁰

1873-ban az Osztrák Császárság valamennyi örökös tartományában felállítottak egy-egy csendőr parancsnokságot. Ezek a Magyar Királyi Csendőrség kerület-parancsnokságainak feleltek meg. 1880-ig az Osztrák Császárság kiegészítés évi csendőrségének a létszámát mintegy 1/3-ával növelték, így a testületi létszám 8 268 főre nőtt.¹¹

Az Osztrák Császárság csendőrségének a kötelékébe azonban nem tartozott bele Bosznia-Hercegovina Csendőrsége. Bosznia-Hercegovina ugyanis nem tartozott sem az Osztrák Császársághoz, sem pedig a Magyar Királysághoz. Bosznia-Hercegovinát a két társország közösen irányította a közös pénzügyminiszter által. Bosznia-Hercegovinában is működött ugyan csendőrség, ez a szervezet azonban független volt az Osztrák-Magyar Monarchia mindkét társországának csendőrségétől. A Bosznia-Hercegovina-i Csendőrség — a méreteit tekintve — megfelelt egy örökös tartományi csendőrségnek, illetve egy magyarországi csendőr kerületnek.¹²

A XIX-XX. század fordulóján az Osztrák Császárság területén 14 tartományi csendőr-parancsnokság (magyarországi megfelelői a csendőr kerület-parancsnokságok), 162 csendőr szárny-parancsnokságot irányított (magyarországi megfelelői a csendőr szárny-parancsnokságok), amelyeknek az alárendeltségeibe 398 körzeti csendőr csapat-parancsnokság tartozott (magyarországi megfelelőjük a csendőr szakasz-parancsnokság). A testület legkisebb szervezeti egységei pedig az őrsök voltak, összesen 4 439 őrs működött. A testület személyi állományának a létszáma pedig 18 315 fő volt. Az utolsó békeévben az Osztrák-Magyar Monarchia társországaiban a Magyar Királyságban 8 csendőr kerület-parancsnokság, 57 csendőr szárny-parancsnokság, 136 csendőr szakasz-parancsnokság és 683 csendőr járásörmesterség, továbbá 2 028 csendőr őrs működött. A Magyar Királyi Csendőrség személyi állományának a létszáma pedig mintegy 12 000 főt tett ki.¹³

Az Osztrák Császárság örökös tartományainak a teljes területe 323 577 km² volt, ahol 24 411 858 fő élt.¹⁴

Az első világháború veresége nyomán az Osztrák Császárság megszűnt. Az osztrák-németek 1918. X. 21-én létrehozták a német-ausztriai — a nem német lakosságú örökös tartományok nélküli Ausztria — ideiglenes nemzetgyűlést, amely 1918. X. 30-án megválasztotta a végrehajtó hatalmat ideiglenesen gyakorló államtanácsot. 1918. XI. 10-én kikiáltották a köztársaságot, elnököt választottak és kormányt alakítottak. Már 1918. X. 30-án olyan döntést hoztak, hogy valamennyi irányító és végrehajtó testület — beleértve a rendvédelmi testületeket is — a korábban hozott törvények, rendelkezések és előírások szerint folytassa tevékenységét. A csendőrség esetében azonban szükségesnek tartották a szabályozás módosítását. Eszerint az addig katonailag szervezett örtestületet átminősítették polgári fegyveres örtestületté. Ebből fakadóan pedig a csendőrök katonából hivatalnokká váltak, azaz a státuszuk azonossá vált a rendőrökével, akik korábban is hivatalnoknak minősültek.¹⁵

Az 1919. IX. 10-ei Saint-Germain-i államszerződési diktátum megtiltotta Ausztria Németországhoz csatlakozását, amit pedig Ausztria szabad államként már törvényesen kinyilvánított. Ez a helyzet szükségessé tette az átvezető alkotmányos rendezést. A rendvédelem terén ez azt jelentette, hogy a csendőrséget és a rendőrséget átkeresztelték Osztrák Szövetségi Csendőrséggé és Osztrák Szövetségi Rendőrséggé, majd 1923-ban mindkét rendvédelmi testület legfelsőbb irányítása átkerült a belügyminisztériumtól a kancellária hivatalához.

Az Osztrák Szövetségi Rendőrség fő irányítója a bécsi rendőrigazgató volt, az Osztrák Szövetségi Csendőrség vezetését pedig a központi felügyelő látta el amely beosztást 1933-ban főfelügyelői elnevezésű tisztségre változtattak. Ugyanezen évben a tartományokban a rendőrség irányítását a tartományfőnök alárendeltségébe tartozó tartományi biztonsági igazgató vette át. A tartományi biztonsági igazgatókat pedig a kancellária hivatalban újonnan felállított Közbiztonsági Főigazgatóság vette át.

Az ANTANT hatalmak nyomására polgárosított osztrák csendőrség azonban nem tudta megállni a helyét akkor, amikor komolyabb összetűzésre került sor Ausztriában. 1929. VIII. 18-án St. Lorenzben

a Schutzbund összetűzésbe került a Heimwehrrel, melynek következtében 4 halott és 60 sebesült maradt az összecsapás valóságos csatater helyszínén. A vérontást valószínűleg meg lehetett volna akadályozni, ha megfelelő létszámú csendőri erőt tudtak volna összevonni az összecsapás helyszínén. A 4 fős helyi csendőr őrsöt azonban 25 főnyi csendőrrel tudták megerősíteni, mivel a testület összpontosítási lehetőségei rendkívül kedvezőtlenek voltak.¹⁶

Az osztrák csendőrség létszáma 5 680 fő volt, a csendőrök 1 300 órson teljesítettek szolgálatot. Az őrsök létszáma oly csekély volt, hogy még a rendes nyomozó szolgálatot sem tudták ellátni. Ezekről a kislétszámú csendőr őrsokról még egy-egy főt sem lehetett elvonni. Karhatalmi alakulatokkal pedig az osztrák csendőrség csak a tartományi csendőr-parancsnokságok székhelyein — nem állandó jelleggel — működő próbacsendőriskolák és az ugyancsak időnként működő Gratz-i őrsparancsnokképző tanfolyam formájában rendelkezett.

A csekély létszám miatti előnytelen helyzetet pedig fokozta, hogy az osztrák csendőrség hírösszekötése kiépítetlen volt. A csendőr őrsöknek csupán kis része rendelkezett saját telefontal. A telefonjaikat a helyi postahivatalban intézték. A postahivatalok azonban csupán a hivatali időben voltak nyitva. Sok őrsnek az állomáshelyén egyáltalán nem volt telefon, velük küldöncökkel tartották a kapcsolatot.

E hátrányos helyzet felszámolása érdekében az osztrák csendőrségnél:

- a kis őrsöket nagyobb létszámú őrsökbe vonták össze;
- a központi fekvésű településeken, közlekedési centrumokban tartalék alakulatok szervezésébe kezdtek;
- az őrsöket ellátták telefonállomásokkal;
- a testületet fokozatosan csapatszállító gépjárművekkel látták el, kezdetben 100 motorkerékpárt kapott a csendőrség;
- elkezdtek a csendőrség fegyverzetének a korszerűsítését és sorozatlövő fegyverekkel való felszerelését.¹⁷

A kivételes helyzetektől eltekintve azonban az Osztrák Szövetségi Csendőrség jól működött. 1930-ban a testület tagjai 305 232 személyt jelentettek fel és 28 222 főt vettek őrizetbe. 10 273 esetben végeztek házkutatást a csendőrök. Emellett a testület 6277 esetben nyújtott őrkíséretet és 2 078 esetben teljesített karhatalmi szolgálatot. A közigazgatási hatóságok felhívására pedig 5 530 esetben valósított meg tolonckíséreti szolgálatot. Végezetül pedig a testület tagjai 12 711 esetben láttak el szolgálatot elemi csapások, balesetek, eltűntek utáni kutatások kapcsán.¹⁸

Az Osztrák Szövetségi Csendőrség az 1934 februári forradalom időszakára már az 1929. évi állapotánál jóval kedvezőbb helyzetben volt. Annak ellenére tehát, hogy az osztrák szocialisták póthadserege a Schutzbund 1934. II. 12-én számos kisebb csendőri alakulatot meglepetésszerűen lerohant, a csendőrség az osztrák haderővel, rendőrséggel és a polgári védőalakulatokkal (Schutzkorps) az osztrák szocialista fegyveres felkelést leverte.¹⁹

A felkelés hírére a kormány a rendőrséget, csendőrséget, hadsereget riadóztatta, kihirdette az ostromállapotot és feloszlatta a szociáldemokrata pártot. A Schutzbund azonban az elrejtett jelentős fegyverkészleteit felhasználva fegyveres felkelésbe kezdett, melynek során nem csupán sorozatlövő fegyvereket, hanem gyalogsági ágyúkat is bevetettek mindkét részről. A felkelést azonban néhány nap alatt leverték.²⁰

Az osztrák csendőrség és az osztrák rendőrség is azt a taktikát követte, hogy a kislétszámú őrszobákat és őrsöket feladta, az ott szolgálatot teljesítő csendőröket és rendőröket pedig összevonta, mivel a fegyveres felkelőknek csak viszonylag nagyobb létszámú alakulatok állhattak ellen. Az osztrák csendőrség sorozatlövő fegyverekkel való felszerelése minden bizonnyal számos csendőr életét mentette meg. Az 1934. II. 12-től 1934. II. 15-éig tartó harcokban 12 csendőr vesztette életét, valamint 22 testületi tag megsebesült. Kiválóan vizsgázott a testület motorizációja. A tartományi csendőr-parancsnokságok alárendeltségében létrehozott csendőr kiegészítő osztagok (csapatéros karhatalmi alakulatok) kiváló hatásfokkal működtek. Mindig oda irányították ezen alakulatokat, ahol a helyi csendőri erőknek erősítésre volt szükségük. A motorizált csendőr osztagok rövid időn belül elérték a bevetésük helyszínét. Ezen erősítés birtokában pedig a szorongatott csendőröknek sikerült levernük.²¹

A csendőr kiegészítő osztagok mindegyike 3 gépkocsival rendelkezett. Ezek voltak:

- 1 csukott csapatszállító gépkocsi (32 fő);
- 1 nyitott ponyvafedélű gépkocsi (36 fő);
- 1 úgynevezett gyors teherkocsi (amely teher, vagy 10 fő szállítására volt berendezve).

Az Osztrák Szövetségi Csendőrség számára további hasznos segítséget jelentettek az úgynevezett riadó szakaszok. A riadó szakaszok személyi állományát (16-30 fő) az őrsök személyi állományából vonták össze a járások (Bezirk) székhelyeire. A riadó szakaszokat géppuskával is felszerelték. A motorizált szállító eszközeiket pedig a lakossági gépjárművek közül rekvirálták. A technika mellett a csendőrök tevékenységét eredményesen segítette a védőrség (Schutzkorps). A védőrség — amely önkéntes jelentkezésen alapuló felfegyverzett szervezet volt és leginkább a nemzetőrséghez, vagy a polgárőrséghez hasonlítható — tagjaira nem csupán a harcokban lehetett számítani, hanem nélkülözhetetlen támogatást nyújtottak a csendőrség számára azzal, hogy a testületet mentesítették a fogolyörzés és fogolykíséret, a mütárgyak őrzése stb. teendői alól. Ezzel pedig elősegítették a koncentrálnálható csendőri erők létszámának a gyarapodását.²²

Az Osztrák Szövetségi Csendőrség átfegyverzése, motorizációja, szervezetének módosítása azonban nem lett volna önmagában elégséges ahhoz, hogy fegyveres felkelés esetén eredményesen működjön. A legfontosabb tényezőnek a személyi állomány bizonyult. A csendőrség vezetői a katonai vezetés elveivel tisztában voltak és azt a gyakorlatban is helyesen alkalmazták. A legénység pedig a harcászati szabályzatban foglaltaknak megfelelően és bátran cselekedett. A csendőrségen belüli alá-főlérendeltségi rendszer és a testület katonai szellemisége voltak azok a humán körülmények, amelyek lehetővé tették a materiális feltételek eredményes alkalmazását. A testület azon humán viszonyai segítették elő a leghatékonyabb módon a Schutzbund elleni eredményes fellépést, amely szálka volt a szociáldemokraták szemében.

Az Osztrák-Magyar Monarchia összeomlásakor az osztrák baloldalnak az ANTANT támogatásával sikerült is elérnie, hogy a csendőrséget katonailag szervezett őrtestületből polgári őrtestületté alakítsák. Ebből fakadóan a személyi állomány elvesztette katonai jogállását és rendfokozatát, helyette tisztviselőkké váltak. Nem lehetett azonban eltörölni a testület személyi állományának katonai szakismereteit és szellemiségét, amely az állam- és a társadalmi rend védelme érdekében hathatósan bizonyult 1934 februárjában.²³

A történelem fintora, hogy a közép-európai birodalom ideája — a nagynémet egység gondolata — hozta létre és szüntette meg az ausztriai csendőrséget. Az 1848-1849-es magyar forradalmat és szabadságharcot cári segédlettel leverő HABSBERG-hatalom számára alapvető kérdés volt, hogy a HABSBERG-birodalmat milyen külpolitikai irányultsággal szervezzék újjá. *Ferenc József* követői 1848. IV. 5-én kivonultak a frankfurti német birodalmi gyűlésből, ezzel juttatva kifejezésre elutasításukat a frankfurti gyűlés koncepciójával, mely szerint a német egységhez csak a német szövetséghez tartozó tartományokkal — azaz a német nyelvű lakossággal rendelkező tartományokkal — csatlakozhatott volna a HABSBERG-birodalom. A koncepciót a frankfurti össznémet parlament 1848 őszén határozat erőre is emelte.²⁴

Ezzel viszont lehetetlenné tette, hogy a HABSBERG-hatalom vezető szerephez juthasson a Német Szövetségben. A HABSBERGOK által vezetett német szövetség ambíciójának gondolata alkotta Félix SCHWARZENBERG herceg (miniszterelnök 1848. XI. 21. - 1852. IV. 5.) külpolitikájának vezérlő elvét. Sógora Alfred Candidus Ferdinand zu WINDISCHGRÄTZ herceg juttatta kormányrúdhöz Európa egyik leggazdagabb emberét. A hatalmas kiterjedésű csehországi birtokokkal rendelkező család tagjai a HABSBERG-birodalom vezető tisztségeit töltötték be. Félix Ludwig Johann, Fürst zu SCHWARZENBERG herceg Rio de Janerio-tól Szentpétervárig töltött be –diplomata tisztségeket. A nagy birodalmaknál teljesített diplomata szolgálatai elősegítették a részletkérdéseken való felülemelkedés és a nagy összefüggések és tendenciák felismerése képességének a kialakulását. Félix Ludwig Johann, Fürst zu SCHWARZENBERG herceg felismerte, hogy csakis a teljes HABSBERG-birodalom képes megfelelő erőt biztosítani a HABSBERG vezetéssel megvalósuló német egység megvalósításához. Koncepciója lényegét a HABSBERG-Birodalom centralizációja és német tartalmú homogenizációja képezte. A centralizációt sikerült átmenetileg megvalósítani, a homogenizációt azonban nem. Alábecsülte a nemzetek öntudatát.²⁵

Ennek a koncepciónak volt a része a birodalmi rendvédelmi modell kialakítása, melynek fontos elemét alkotta a császári csendőrség létrehozása. Az osztrák csendőrség tehát a nagynémet egység gondolatkör termékeként jött létre. És a nagynémet egység megvalósításakor — csaknem egy évszázaddal később — került felszámolásra az Anschlussal. Ez a nagynémet egység azonban már nem a HABSBERG-ház irányításával valósult meg és — a hajdani frankfurti elgondoláshoz hasonlóan — csupán a német ajkú Ausztriát foglalta magában.

Jegyzetek:

- ¹ GERGELY: 143.p. ; ÖRY
- ² PRESZLY
- ³ ZAHAR: Fejezetek az osztrák csendőrség történetéből 1849-1918. 105.p.
- ⁴ Loc.cit. 105.p.
- ⁵ ZAHAR: Tradíció és folyamatosság az osztrák rendvédelmi szerveknél. 67.p. ; Idem: Az Osztrák-Magyar Monarchia örökös tartományainak rendvédelmi testületei. 24-27.p.
- ⁶ Idem: Az osztrák rendvédelmi modell gyökerei. 203-204.p.
- ⁷ Idem: Tradíció és folyamatosság az osztrák rendvédelmi szerveknél. op.cit. 67.p.
- ⁸ Idem: Fejezetek az osztrák csendőrség történetéből 1849-1918. op.cit. 107.p.
- ⁹ DEÁK: 352-353.p.
- ¹⁰ ZACHAR: Fejezetek az osztrák csendőrség történetéből 1849-1918. op.cit. 108.p.
- ¹¹ Az Osztrák Császárságban 14 tartományi csendőr parancsnokság működött, mivel a kisebb szomszédos tartományokra egy-egy tartományi csendőr parancsnok hatósági területe terjedt ki.
Loc.cit.
- ¹² Loc.cit.
- ¹³ Loc.cit. ; PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* 54.p.
- ¹⁴ SIXTUES
- ¹⁵ ZACHAR: Fejezetek az osztrák csendőrség történetéből 1849-1918. op.cit. 109.p. ; Idem: Az osztrák rendvédelmi modell gyökerei. 204-205.p.
- ¹⁶ Szerkesztőségi közlemény: Átszervezték az osztrák csendőrséget. 801.p.
- ¹⁷ Loc.cit. 802.p.
- ¹⁸ Szerkesztőségi közlemény: Az osztrák csendőrség 1930. évi működése. 503.p.
- ¹⁹ OLVHÁRY – RIDEGH: I. rész.
- ²⁰ Loc.cit. II. rész.
- ²¹ Loc.cit. IV. rész.
- ²² Loc.cit. IV. rész.
- ²³ Loc.cit. IV. rész.
- ²⁴ GALÁNTAI: 18.p.
- ²⁵ G.K. COZERING: I.köt. 74-80.p.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:**MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK**

- G.K. COZERING — G.K. COZERING: *Ethnographie des Österreichischen Monarchie.* [Az osztrák monarchia néprajza.] Wien, 1857, s.n. I.köt.
- GALÁNTAI — GALÁNTAI József: *A Habsburg-monarchia alkonya. Osztrák-magyar dualizmus 1867-1918.* Budapest, 1986, Kossuth. 386 p. HU-ISBN 963 09 2589 3.
- PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* — PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* Budapest, 2012, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 281 p. HU-ISBN 978 963 08 4790 0. /A magyar rendvédelem-történet öröksége, 2./ HU- ISSN 2062-8447.
- PRESZLY — PRESZLY Lóránd: *A magyar Királyi Csendőrség története 1881-1919.* Budapest, 1920, Honvédelmi Sajtóvállalat. 142 p.
- SIXTUES — Alexander SIXTUES von Reden: *Az Osztrák-Magyar Monarchia.* [Österreichisch-Ungarisches Monarchie.] Ford. BLASCHTIK Éva, HUSZÁR Ágnes, NÉMETH Mária, VÁRNAI Péter. Budapest - Salzburg, 1989, Széchenyi Kiadó - Druckhaus Nomital Bückerdienst. 305 p. HU-ISBN 963 02 7205 5.

TANULMÁNYOK

- DEÁK — DEÁK Ágnes: Egy régi politikai rendszerváltás és az államrendőrség 1867. *Történelmi Szemle*, XLIX.évf. (2007) HU-ISSN 0040-9634.
- ÖRY — ÖRY Károly: A Maréchaussée-től a Gendarmerie Nationale-ig (a francia csendőrség történeti előzményei). *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, VII.évf. (1997) 8.sz. 75-77.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1996. október 29-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak „A napóleoni közbiztonsági őrtestület útja Párizstól — Itálián és Ausztrián keresztül — Budapestig” című VIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

- ZAHAR: Az Osztrák-Magyar Monarchia örökös tartományainak rendvédelmi testületei. — ZAHAR József: Az Osztrák-Magyar Monarchia örökös tartományainak rendvédelmi testületei. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, I.évf. (1991) 1.sz. 17-29.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1990. április 24-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A magyar rendvédelmi testületek és az önkormányzati szervezetek kapcsolata 1848-1945” című I. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- ZAHAR: Tradíció és folyamatosság az osztrák rendvédelmi szerveknél. — ZAHAR József: Tradíció és folyamatosság az osztrák rendvédelmi szerveknél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, II.évf. (1992) 3.sz. 65-74.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1991. november 19-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Tradíció és korszerűség” című III. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- ZAHAR: Fejezetek az osztrák csendőrség történetéből 1849-1918. — ZAHAR József: Fejezetek az osztrák csendőrség történetéből 1849-1918. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, VII.évf. (1997) 8.sz. 105-109.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1996. október 29-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A napóleoni közbiztonsági őrtestület útja Párizstól — Itálián és Ausztrián keresztül — Budapestig” című VIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- ZAHAR: Az osztrák rendvédelmi modell gyökerei. — ZAHAR József: Az osztrák rendvédelmi modell gyökerei. 203-204.p. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, IX.évf. (1999) 10.sz. 202-206.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1998. szeptember 22-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A nyugati rendvédelem hatása a XIX-XX. századi magyar rendvédelemre” című X. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

CIKKEK

- GERGELY — GERGELY Endre: A csendőrség fegyverhasználati joga. *Csendőrségi Lapok*, XV.évf. (1925) 9.sz. 143-145.p.
- OLCHVÁRY – RIDEGH: I. rész. — OLCHVÁRY-MILVIUS Attila – RIDEGH Rajmond: Az osztrák csendőrség az 1934 februári forradalom alatt. *Csendőrségi Lapok*, XXIV.évf. (1934) 15.sz. 459-464.p. I. rész.
Csendőrségi Lapok, XXIV.évf. (1934) 16.sz. 489-493.p. II. rész.
Csendőrségi Lapok, XXIV.évf. (1934) 17.sz. 523-527.p. III. rész.
Csendőrségi Lapok, XXIV.évf. (1934) 18.sz. 556-562.p. IV. rész.
- Szerkesztőségi közlemény: Átszervezték az osztrák csendőrséget. — Szerkesztőségi közlemény: Átszervezték az osztrák csendőrséget. *Csendőrségi Lapok*, XIX.évf. (1929) 25.sz. 801-802.p.
- Szerkesztőségi közlemény: Az osztrák csendőrség 1930. évi működése. — Szerkesztőségi közlemény: Az osztrák csendőrség 1930. évi működése. *Csendőrségi Lapok*, XXI.évf. (1929) 18.sz. 503.p.

Mellékletek jegyzéke:

I.sz.melléklet

A császári csendőrség tartományi csendőr parancsnokságainak a székhelyei.

II.sz.melléklet

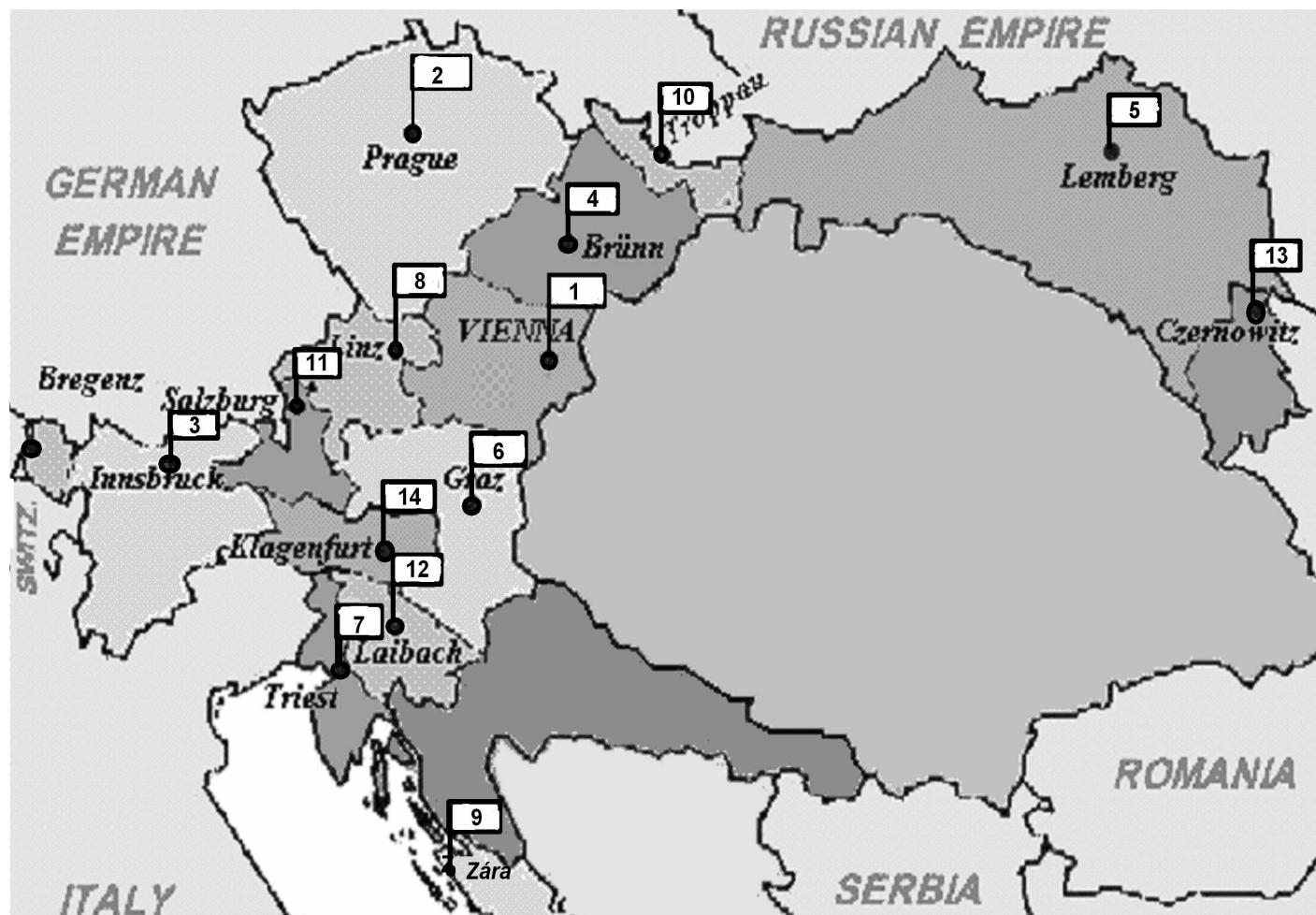
Az Osztrák Császárság dualizmuskori örökös tartományai.

III.sz.melléklet

Az Osztrák-Magyar Monarchia lakosságának nemzetiségi megoszlása.

I.sz.melléklet

A császári csendőrség tartományi csendőr parancsnokságainak a székhelyei.

1. Bécs-i székhellyel Alsó-Ausztriára kiterjedően, 2. Prága-i székhellyel Csehországra kiterjedően, 3. Innsbruck-i székhellyel Tirolra és Voralbergre kiterjedően, 4. Brünn-i székhellyel Morvaországra kiterjedően, 5. Lembergi székhellyel Galiciára kiterjedően, 6. Gratz-i székhellyel Steyerországra kiterjedően, 7. Triszeti székhellyel Isztriára kiterjedően, 8. Linz-i székhellyel Felső-Ausztriára kiterjedően, 9. Zára-i székhellyel Dalmáciára kiterjedően, 10. Troppau-i székhellyel Sziléziára kiterjedően, 11. Salzburg-i székhellyel Salzburgra kiterjedően, 12. Laibach-i székhellyel Krajnra kiterjedően, 13. Czernowitz-i székhellyel Bukovinára kiterjedően, 14. Klagenfurt-i székhellyel pedig Karintiára kiterjedően működött tartományi csendőr parancsnokság.

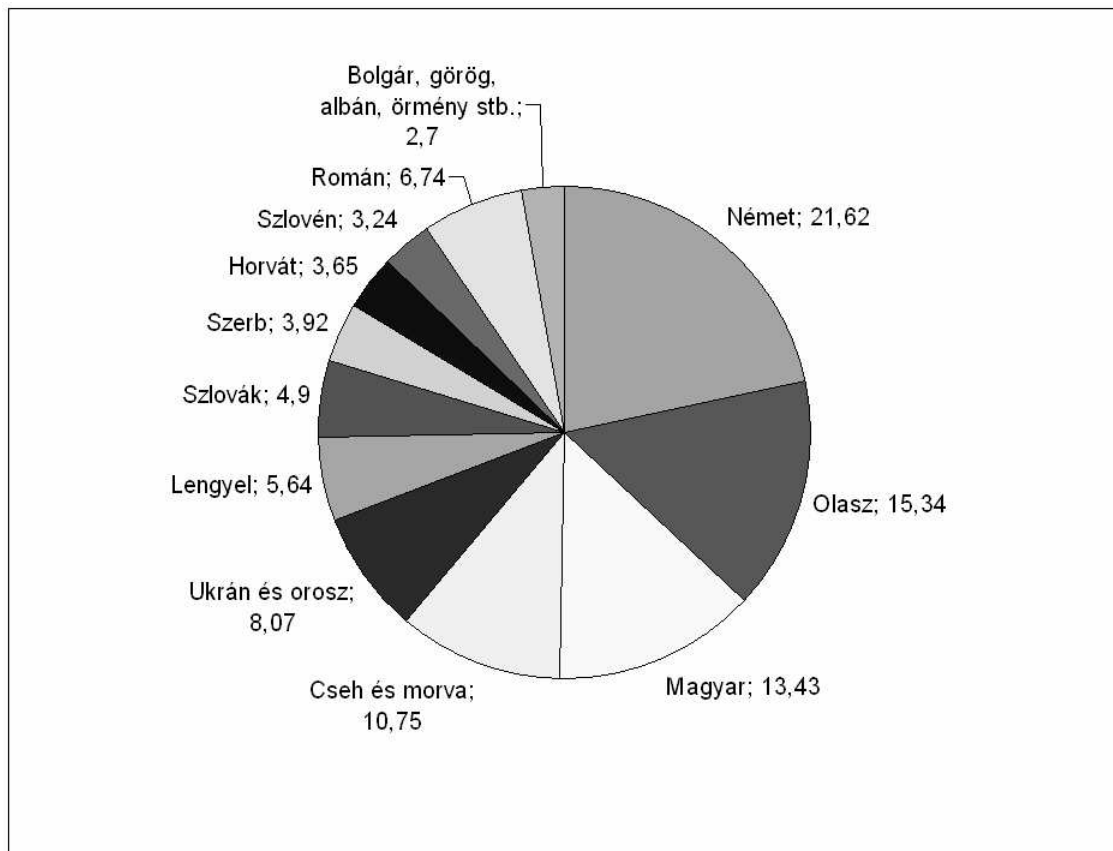
Forrás ! ZAHAR József: Fejezetek az osztrák csendőrség történetéből 1849-1918. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, VII.évf. (1997) 8.sz. 105-109.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1996. október 29-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A napóleoni közbiztonsági örökség útja Párizstól — Itálián és Ausztrián keresztül — Budapestig” című VIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Az Osztrák Császárság dualizmuskori örökös tartományai.

S.sz.	Tartomány	Terület	Lakosság
1.	Alsó-Ausztria	19 825 km ²	634 964 fő
2.	Bukovina	10 441 km ²	845 000 fő
3.	Csehország	51 947 km ²	6 679 548 fő
4.	Dalmácia	12 831 km ²	645 666 fő
5.	Felső-Ausztria	11 982 km ²	853 000 fő
6.	Felső- és Alsó-Szilézia	51 147 km ²	756 949 fő
7.	Galícia és Lodoméria	78 497 km ²	8 025 675 fő
8.	Görz és Gradiska, Istria, Trieszt (Osztrák-Illir tengermellék)	7 969 km	783 247 fő
9.	Karintia	10 326 km ²	369 000 fő
10.	Krajna	9 954 km ²	525 995 fő
11.	Morvaország	22 222 km ²	2 622 271 fő
12.	Salzburg	7 153 km ²	214 437 fő
13.	Steyer	22 425 km ²	1 144 157 fő
14.	Tirol	26 683 km ²	946 613 fő
Osztrák Császárság összesen		323 577 km²	24 411 000 fő

Forrás ! Alexander SIXTUES von Reden: *Az Osztrák-Magyar Monarchia.* [Österreichisch-Ungarisches Monarchie.] Ford. BLASCHTIK Éva, HUSZÁR Ágnes, NÉMETH Mária, VÁRNAI Péter. Budapest - Salzburg, 1989, Széchenyi Kiadó - Druckhaus Nomital Bückerdienst. 305 p. HU-ISBN 963 02 7205 5.

Az Osztrák-Magyar Monarchia lakosságának nemzetiségi megoszlása.

Forrás ! G.K. COZERING: *Ethnographie des Österreichischen Monarchie.* [Az osztrák monarchia néprajza.] Wien, 1857, s.n. I.köt.

A bajor csendőrség a XX. század húszas éveiben

A bajor csendőrség hatósági területe Bajorország vidéki területeire terjedt, ki a bajor városokban a rendet a bajor rendőrség tartotta fenn.¹ A bajor csendőrség — a magyar csendőrséghez hasonlóan — nem volt hatóság. Feladatai és szervezete is hasonlított a Magyar Királyi Csendőrséghez azzal a különbséggel, hogy a bajor csendőrség személyi állománya nem minősült katonának, a szervezet személyi állománya pedig nem tartozott a hadügyi tárca alárendeltségébe.

A vesztes háború utáni Németország újjászervezése során — a magyarországi csendőrség reorganizációjához hasonlóan — a bajor belügyminisztérium is rendeletben szabályozta a bajor csendőrséget.²

A bajor csendőrség hivatását a polgári hatóságok támogatása képezte a közrend, a törvények és rendeletek végrehajtásnak fenntartásával.

A bajor csendőrség polgári fegyveres őrtestület volt, amely a bajor belügyminiszter alárendeltségébe tartozott. A bajor csendőrség parancsnoksága az Országos Csendőrigazgatóság volt, amely a forradalmak előtti csendőr testületi parancsnokság (Gendarmerie Korpschef) feladatkörét látta el. Az Országos Csendőrigazgatóság élén az országos csendőr igazgató állt, aki a belügyminiszter közvetlen alárendeltségébe tartozott, az Országos Csendőrigazgatóság pedig a bajor belügyi tárca szervezeti egységként működött. A testület kerületekre oszlott, melynek élén a kerületi főnökségek (Kriegsregierungen) álltak. Alárendeltségükbe tartoztak a járási közigazgatási hivatalok (Bezirksamt) csendőrbiztosai (Gendarmeriekommissär). A kerületi főnökségben szakközegek (Fachbeamte) is szolgálatot teljesítettek. A forradalom előtti időkhöz képest a változás lényege az volt, hogy a járásokkal kezdődően az önálló csendőr-parancsnokságokat megszüntették, azok teendőinek az ellátását a közigazgatási szintek szervezeteibe utalták. A közigazgatásban pedig e feladatok végzésére a csendőri ügyeket intéző szervezeti egységeket hoztak létre. Az itt dolgozók azonban már nem csendőr tiszték, hanem csendőr hivatalnokok voltak, bár többnyire ugyanazok a személyek látták el a csendőr hivatalnoki teendőket, mint akik korábban csendőr tisztként vettek részt a testület irányításában.³

Bajorország valamennyi járásában rendszeresítették úgynevezett járás őrsvezetői státuszt (Bezirkstationsführer). Járásőrvezetők a járási csendőrbiztosok és a járásba telepített csendőr őrsök parancsnokai között álltak. A járásőrvezetők őrsői a járások székhelyein működtek. Egyrészt ugyanazt a feladatot látták el, mint a Magyar Királyi Csendőrségnél a parancsnokságokhoz telepített csendőr őrsök. Másrészt pedig a bajorországi járások székhelyein működő csendőr őrsök parancsnokai a járásőrvezetők — a Magyar Királyi Csendőrségnél a századelőn bevezetett és a forradalmak után eltörölt — magyar járásörmesterekhez hasonló vezetési teendőket végeztek. A járásőrvezetők — akik egyben a járás őrsőire beosztott csendőrök szolgálati előjárói is voltak — kötelessége közé tartozott, hogy a járás valamennyi őrsét évente legalább 10 alkalommal szemlélje. A szemlék célja az volt, hogy a járásőrvezetők az őrsök szolgálatteljesítését, a személyi állomány önképzésének az eredményeit ellenőrizhessék. A szemle eredményeit pedig jegyzőkönyvbe foglalták.⁴

Járásonként több csendőr őrs tevékenykedett. Egy-egy őrs működési területe több községre terjedt ki. Az őrsök számát, székhelyét működési területét a testület létszámát és az egyes őrsökön szolgálatot teljesítő személyi állomány számát a belügyminiszter határozta meg. A bajor belügyminiszter hatáskörébe tartozott a testületi szabályzatok jóváhagyása, az egyenruha, a felszerelés és a fegyverzet rendszeresítése, továbbá a járandóságok (fűtés, világítás, irodaszer stb.) megállapítása.⁵ **(I.sz. melléklet)**

A bajor csendőrséghez a:

- 22-36 év közötti életkorú;
- nőtlen vagy gyermektelen özvegy;
- feddhetetlen erkölcsű;
- írni, olvasni és a négy számtani alpműveletet elvégezni tudó;
- erős testalkatú, egészséges bajor férfiak jelentkezhetnek.⁶

A legénység tagjainak az utánpótlását az „Országos Zöld Rendőrség” (Grüne Landespolizei) tagjainak a soraiból valósították meg. A jelentkezőket az Országos Csendőr Igazgatóság vette fel. A felvételi eljárás során a jelentkezők előéletét feltárták. Kedvező tartamú előélet megállapítása nyomán hívták be a jelentkezőket felvételi vizsgára Fürstfeldbruckba. Eredményes felvételi vizsga után kerülhettek a jelentkezők a csendőr iskolába, melynek időtartama — a vizsgaidőszakot is beleszámítva — fél év volt. A tanfolyam végén letett eredményes vizsga birtokában voltak a jelentkezők kinevezhetők csendőrré. A csendőrök előmenetele az őrsvezetői beosztásig vizsga nélküli automatiz-

mus szerint valósult meg. Az őrsvezetői, majd a járásvezetői beosztások betöltéséhez azonban már külön vizsgákat kellett letenni.⁷ A csendőr legénység tagjai nősülési engedélyt 5 éves szolgálati idő elteltével kérhettek.⁸

A csendőröknek kötelességük volt a szolgálati előljárójuk parancsait, a közigazgatási hatóságok intencióit és az ügyészségek, illetve bíróságok rendelkezéseit teljesíteni. A közigazgatási hatóságok esetében azokban az ügyekben kellett eljárniuk, amelyek a hatáskörükbe tartoztak. Amennyiben más ügyekben jogsértést észleltek azokat át kellett adniuk az illetékes hatóságnak, az erdészeti ügyeket az erdőhatóságoknak, a vámügyeket a vámhivataloknak stb.⁹

A csendőröknek szolgálatukat — néhány speciális tevékenységtől eltekintve — egyenruhában kellett teljesíteniük. Szolgálatot polgári ruhában a felettes hatóság rendelkezése, vagy az őrsparancsnok külön engedélye nyomán láthattak el. A bajor csendőrök szolgálatukat egyenruhában kizárólag szabály szerinti viseléssel és szerelvénnyel teljesíthették. Ebből fakadóan a bajor csendőrség tagjainak ruházatukat és felszerelésüket folyamatosan karban kellett tartaniuk, biztosítva az előírt megjelenés lehetőségét. A bajor csendőrök egyenruhája fekete nadrágból acélzöld zubbonyból és acélzöld köpenyből állt. Rendfokozati jeleket a vállszalagon viseltek.¹⁰ Karabélyt — az előljáró utasítása szerint — kellett szolgálatban viselniük, pisztolyt és kardot azonban szolgálatban mindenképpen viselniük kellett. A bajor csendőröknek szolgálatba lépés előtt és után eligazítás, illetve a szolgálat során észlelt események jelentése céljából az őrsvezetőnél, vagy az őrsügyeletesnél jelentkezni kellett.¹¹

Az őrs személyi állományának a szolgálati beosztását az őrsvezető tervezte. A csendőröknek heti 1 szabadnap járt. Havonta pedig két szabadnapnak vasárnapra kellett esnie. Biztosítani kellett továbbá — ha azt a szolgálati viszonyok megengedték —, hogy vasárnap délelőtt az istentiszteleten a csendőrök megjelenhessenek. Sürgős esetben a csendőrök — tekintet nélkül arra, hogy korábban mikor és milyen hosszú szolgálatot látott el — azonnal szolgálatba kellett lépnie. Azok a csendőrök, akik sem kül- (az őrs elhelyezési körletén kívüli), sem pedig belszolgálatot (az őrs elhelyezési körletén belül) nem láttak el, szabadidejükben az őrsről eltávozhattak ugyan, azonban 1 órányi járásnál messzebb az őrsvezető engedélye nélkül nem mehettek és az őrsön be kellett jelenteniük a tartózkodási helyüket.¹²

A csendőr őrsök életét az őrsvezetők irányították, akiknek fő feladatát — a szolgálati beosztás elkészítése mellett — a szolgálatot ellátó csendőrök ellenőrzése alkotta. A csendőrök szolgálatát személyre szóló módon szolgálati könyvben regisztrálták. Minden csendőrnek külön szolgálati könyve volt, melyet az őrsirodán őriztek.¹³

A csendőrök ugyan döntően az őrsök hatósági területén belül teljesítettek szolgálatot, azonban esetenként előfordult, hogy az őrsök működési területén kívül is el kellett látniuk szolgálatot. Ilyen lehetett:

- fogolykísérés;
- védő kíséret teljesítése;
- az ügyészség, bíróság, vagy a szolgálati előljáró utasítására más őrs területén megvalósításra kerülő szolgálat teljesítése;
- bűncselekmény megakadályozása, illetve a közbiztonság megóvása szempontjából azonnali cselekvést igénylő esetekben (szökött bűnöző üldözése stb.).¹⁴

Németország határát abban az esetben léphették át a bajor csendőrök:

- ha a nyomon üldözés azt megkövetelte;
- a szomszédos ország közbiztonsági közegeinek kérelmére, ha az a hazai előírásokkal összeegyeztethető volt.¹⁵

A külföldön elfogottakat azonban annak az országnak a legközelebbi bíróságának vagy ügyészségének, vagy rendőrhatalóságának kellett átadni, ahol az elfogás történt.

Csendőri erő összpontosítása esetében — ha a szolgálati előljárók másként nem rendelkeztek — az összpontosított erők parancsnoka a legmagasabb rendfokozatú csendőr volt, illetve azonos rangúak esetében a legidősebb.¹⁶

A bajor csendőrség tagjai Németország Bajorországon kívüli részeiben csupán arra voltak jogosultak, mint a külállamok esetében. Joguk volt azonban Németország más tartományainak rendvédelmi szervezeteit bűnüldöző cselekményekre (házkutatás, kihallgatás stb.) felhívni és azokon megfigyelőként jelen lenni.¹⁷

A bajor csendőrség is szolgálatának döntő többségét *portyázással* (Dienstgang) látta el, hasonlóan a Magyar Királyi Csendőrséghez. A bajor portyázási rendszer azonban kevésbé volt kötött, mint a magyar. Leginkább a dualizmuskori határszéli csendőrség portyázási elvárásaira hasonlított. A Magyar Királyi Csendőrség tagjai számára ugyanis előírták a szolgálati időt, a menetvonalat, a figyelési

helyeket és időt, valamint a pihenési helyeket és időket. Ezzel szemben a határszéli csendőrségnek a portyázó szolgálat ideje és a figyelési pontok voltak csupán kötelezőek. A menetvonalat, a figyelési és pihenőhelyeken a tartózkodási idő, valamint azok közötti menetidőket a járőrvezető határozta meg.¹⁸ A bajor csendőrség portyázó járőrei számára is a szolgálati időt és az ellenőrzendő tereptárgyakat, figyelési- és pihenőhelyeket határozták meg. Az őrsőkön szolgálatot teljesítő csendőröknek — a pihenőnapjai kivételével — minden nap kellett hosszabb-rövidebb ideig tartó portyázószolgálatot teljesíteniük. A csendőr járőrök általában nappal 1, éjjel pedig 2 fősek voltak. A járőrök területi és időbeli sűrűsége a bűnügyi helyzettől függött ugyan, azonban minden csendőrnek havonta legalább két alkalommal éjszakai szolgálatot kellett megvalósítania.¹⁹

Az őrsők működési területén előforduló rendkívüli események helyszínein a csendőrök kötelesek voltak megjelenni és ott a szükséges segítséget a szakhatóságok képviselőinek megadni, melyről az őrsvezető a járási közigazgatási hivatalt jelentésben volt köteles tájékoztatni.

Az utakon a közlekedési rend betartása és a balesetek helyszínelése a csendőrség feladatát alkotta.

A csendőröknek rendezvényeken és hasonló eseményeken meg kellett jelenniük és ott a rendet fenntartaniuk.

A balesetet szenvedett személyek számára elsősegélyt kellett nyújtaniuk. Tűzeseteknél a csendőröknek a tűz keletkezési okának és körülményeinek a megállapítására kellett törekedniük. Több szempont szerint kellett a körülményeket felderíteni.

„1. Mikor és hol vették észre legelőször a tűz kitörését?

2. Kik voltak a tűz kitörése alkalmával, vagy azt közvetlenül megelőzően a tűz színhelyén és mit csináltak ott?

3. Egy vagy több helyen ütött-é ki a tűz egyszerre?

4. Találtak-é a tűz színhelyén vagy annak közelében gyanús tárgyakat?

5. Mit tudnak a ház lakói, a szomszédok, vagy mások a tűz kitöréséről előadni?

6. Milyen nyomok vagy gyanúok állnak rendelkezésre, amelyekből a tűz okára lehet következtetni?

7. Milyen összegre voltak az elégett épületek és tárgyak biztosítva, nem szállítottak-é el tárgyakat a leégett épületről a tüzet megelőzően?

8. Milyen vagyoni viszonyok között él a károsult?”²⁰

Az őrs működési területén elkövetett bűncselekmény tényállást a csendőröknek rögzíteniük kellett. Ennek részeként a tettes személyleírását, tartózkodási helyét, a cselekménye indokát, a tettes életmódját lehetőleg ki kellett deríteni. Emellett arra kellett törekedniük, hogy a közelebbi részletekre is fényt derítsenek (idő, hely, végrehajtás módja, érintett személyek és tárgyak, bűnjelek, nyomok, szemtanúk, eltulajdonított tárgyak jegyzéke). A bajor csendőröknek szigorúan tilos volt beismerő vallomás érdekében bármilyen kényszerítő eszközt alkalmazni. A kor elterjedt bűnügyi technikai eszközeit azonban használniuk kellett újnyomok, fényképezés stb.²¹

A bajor csendőrök nyomozó és feljelentési kötelezettsége a büntettek, vétségek és kihágásokra — napjainkban szabálysértésként fogalmazzuk — terjedt ki. A kisebb fajsúlyú cselekmények feljelentését a járásbíró mellett működő ügyészi megbízotthoz (Antsgericht) kellett megtenni, a komolyabb bűncselekményeket azonban annál az ügyészségnél kellett feljelenteni, amelynek a közelében fordult elő a cselekmény. Azokban az esetekben pedig, amikor a késelem az ügy vizsgálatára veszéllyel járhatott (halottszemle, boncolás, életveszélyes beteg kihallgatása stb.) a feljelentést a járásbírónak (Amtsrichter) kellett megtenni. A legegyszerűbb esetben — a kihágásoknál — pedig a feljelentést a járási közigazgatási hatóságnál kellett megtenni. A csendőrök rendeletre, vagy sürgős esetben saját hatáskörükben is lefoglalhattak tárgyakat, szigorúan tilos volt azonban a postai küldemények lefoglalása saját elhatározással.²²

A bajor csendőrség tagjainak joguk és kötelességük volt házkutatás megvalósítása, ha annak a törvényi feltételei adottak voltak. A csendőrök külön rendelet nélkül magánházakba, üzlethelyiségekbe, bekerített magántulajdonba általában nem léphettek be, csak akkor ha segítségül hívták őket, vagy valakit a fenyegető veszélytől másképp nem tudtak megmenteni. A házkutatásokról jegyzőkönyvet kellett felvenni és azt tanúkkal aláírni. Este 9 és reggel 6 óra között rendelkezésre sem hatolhattak be elkerített magánterületre tettenérés és nyomon üldözés kivételével. A csendőrök azonban bármikor beléphetek olyan magánterületre, amelyet egyébként bárki, bármikor látogathatott, vagy csendőri felügyelet alatt álltak a lakói, vagy mint búvóhelyek, illetve bűnözők gyülekezőhelyeként, továbbá orgazdák raktáraként voltak ismertek, valamint a hazárdjátékok termeibe és a bordélyházakba.²³

A bajor csendőrök elfogás, körözölevél, elfogási- vagy elővezetési parancs alapján, illetve ezek hiányában ideiglenes őrizetbe vétel formájában valósíthatott meg. Az elfogó(k) kötelessége volt az elfogott számára ismertetni a gyanúsítás tárgyát és az elfogás tényét. Szigorú előírás volt továbbá az

elfogott személy személyazonosságának a megállapítása, hogy még véletlenül sem akadályozzanak meg senkit szabad mozgásában. Az elfogottat az engedelmesség megtagadásának a következményeire figyelmeztetni kellett. Az ellenszegülőkkal szemben pedig csupán olyan mértékű erőszakot volt szabad alkalmazni, amely az engedetlenség leküzdésére elegendő volt. Bilincselésnek csupán minősített esetekben volt helye. Ügyelni kellett arra is, hogy az elfogáskor minden feltűnést kerüljenek a csendőrök. Az elfogott személy sértegetése, bántalmazása tilos volt. A csendőrnek az elfogott személyt az elfogatási parancsot kiállító hatóságnak haladéktalanul át kellett adnia. Abban az esetben azonban, ha a legközelebbi tolonchatóság (Schubbehörde) gyorsabban volt elérhető, akkor a foglyot annak kellett átadni.

Ideiglenes őrizetbe vételre tettenérés, vagy nyomon üldözés során kerülhetett sor, továbbá csavargó és magát igazolni nem tudó személyek, valamint idegen állampolgárok esetében, ha feltehető volt, hogy a bíróság idézésére nem fog megjelenni, illetve az ítéletnek nem fogja magát alávetni.²⁴

Az elfogáshoz hasonlóan szabályozták a bajor csendőrök teendőit a *fogolykísérés* alkalmaira is. Egy csendőr általában 1 foglyot kísérhetett. Több fogoly kíséréthez legalább 2 csendőr volt szükséges. Fiatalkorúakat, illetve olyan személyeket, akik számára a társadalmi állásukból fakadóan sértő lehetett egy másik fogollyal együtt kíséreni, csak egyedül lehetett kíséreni. Ugyanúgy csak egyedül lehetett kíséreni a veszélyes gonosztevőket, ezen személyek kíséretét azonban már több csendőrnek kellett ellátnia. Polgári ruhában volt kötelező kíséreni a gyámolításra szorulókat és az elmebetegeket. A fogolykísérés kezdete előtt a csendőrnek kötelessége volt meggyőződni a fogoly szállíthatóságáról. A csendőr nem volt kötelezhető arra, hogy a fogoly holmiját szállítsa. Ez alól csupán azok a kisebb tárgyak voltak kivételek, amelyeket a fogolynál nem lehetett meghagyni ugyan, azonban szabadlábba helyezése esetén azokra szüksége lehetett abban az esetben, ha a csendőrt a szolgálat teljesítésében nem akadályozták. A fogoly igazoló iratainak azonban mindenképpen a kísérő csendőrnél kellett lennie. A fogollyal kapcsolatos iratokat azonban a csendőr csupán olyan mennyiségben vehette át, amely elfért az egyenruhája zsebében. A foglyokat általában gyalogosan kellett kíséreni. A kíséret alá vont fogolynál nem maradhatott fegyver, kés, bot és semmilyen nagyobb tárgy, azonban az illetőségű helyükre, vagy a határon át kísért veszélytelen foglyoknál megengedett volt az utazóbőrönd, esernyő, batyu stb.²⁵

A bajor csendőrség feladatkörébe tartozott a *karhatalmi* szolgálat teljesítése is. A karhatalom fogalma alatt azonban a vizsgált időszakban nem az értették, mint napjainkban. A XXI. századra — a volt szovjet minta alapján — Magyarországon általában a csapaterős rendvédelmi tevékenységet tekintik karhatalmi teendőnek. A XX. század első felében azonban a klasszikus, Európa-szerte elterjedt fogalmat használták Németországban és Magyarországon egyaránt. Eszerint a karhatalmi teendők közé sorolták mindazon tevékenységet, amelyet a törvényes rend fenntartása érdekében fizikai erőszak megvalósításával, vagy azzal való fenyegetéssel valósítottak meg.²⁶

A bajor csendőrség szolgálati utasítása szerint a testületet 12 fféle karhatalmi szolgálat ellátására lehetett igénybe venni:

- 1. bírósági ítéletek, vagy közigazgatási hivatalok rendelete megvalósításának elősegítésére;
- 2. rendőrhatalmú rendelkezések végrehajtására;
- 3. bírósági tárgyalásokhoz, a fegyőrök elégtelen létszámának megerősítésére;
- 4. adók kényszerbehajtására;
- 5. nagyobb értékű postajáratok kíséretére;
- 6. az adó- és vámtörvények végrehajtására, ha a tisztviselők biztonsága veszélyeztetett volt;
- 7. vasútállomásokon a rend fenntartására;
- 8. az erdészeti és vadászati törvények végrehajtására;
- 9. fogházak védelmére;
- 10. közigazgatási hatóságok és pénzügyintézetek épületeinek a védelmére;
- 11. erőrők, fegyőrök, pénzügyőrök, rendőrök segélykéréseire;
- 12. csapatgyakorlatok rendvédelmi feladatainak az ellátására.²⁷

Érdekes módon alakult a bajor *csendőrség és a haderő* viszonya. A haderő tagjainak szolgálatban és szolgálaton kívül, alakzatban és azon kívül kötelességük volt segítséget nyújtaniuk a csendőröknek, ha azok azt kérték és a segítségnyújtás nem akadályozta a katonai feladatok ellátását.

Amennyiben csendőrnek katonával szemben kellett intézkednie azt feltűnés nélkül kellett tennie. Csendőr katonát katonai épületen kívül foghatott el, ha nem volt alakzatban. Egyébként a katonai hatóságoktól kellett kérni az elfogást. Ugyanígy a katonai hatóságokhoz kellett fordulni a katonai épületben megvalósítandó házkutatás témájában. Ezen cselekményeket azonban nem a csendőr fogatosította, csupán — az ügyészséghez és a bírókhoz hasonlóan — közreműködhetett a cselekmény megvalósításában.²⁸

A bajor csendőrség is — mint minden más fegyveres rendvédelmi testület — jogosult volt fegyverhasználatra. A fegyverhasználatot végső esetnek tekintették, amikor a csendőr más módon célját nem érthette el. „87. § A csendőrnek saját kezdeményezésére (aus eigenem Recht) fegyverét a következő esetekben szabad használnia:

1. ha a csendőr, vagy harmadik személy ellen erőszakos támadást intéznek, vagy ha az közvetlenül fenyeget;
2. ha olyan ellenállással találkozik, amelynek leküzdéséhez fegyverhasználatra van szükség;
3. ha a csendőr valakit egy fegyvernek vagy más ellenszegülésre, illetve ellenállásra alkalmas eszköznek a letételére szólít fel és az illető ennek a felszólításnak nem tesz azonnal eleget, vagy a letett fegyvert vagy eszközt újra felveszi;
4. ha elfogások, őrizetbe vételek, vagy fogolykíséretnek alkalmával ez elfogott, őrizetbe vett vagy kísért egyén megszökik, vagy azt megkísérli;
5. ha a csendőr a védelmére bízott személyeket vagy tárgyakat más módon megvédelmezni nem tudja.

Amennyiben csak lehetséges, a fegyverhasználatot mindig fenyegetésnek kell megelőzni (pl.: Kezeket fel! A fegyvert letenni! Állj, mert lövök!). Elfogások, őrizetbe vételek, vagy fogolykíséretnek alkalmával az illető egyént vagy foglyot a megszökés következményeire előzetesen figyelmeztetni kell.

Azonnal lőfegyvert kell használni azok ellen az egyének ellen, akik fosztogatást, rablást, gyilkosságot, gyújtogatást, betöréses lopást, csempészést, erőszakos fogolyszabadítást, vagy lázadást követnek el, vagy pedig orrvadászaton tetten éretnek, ha cselekményükkel egyszerű fölszólításra nem hagynak fel, vagy ha elfogatásuk után szökést kísérelnek meg. Ha veszély van a késedelemben, a fegyvert minden különös előzetes figyelmeztetés nélkül is lehet használni, eltekintve a bűncselekmény abbahagyására vonatkozó felhívástól, amelynek a fegyverhasználatot mindig meg kell előznie. . . . 86./b. § Ha a közrend, csend és biztonság megzavarása esetében zárt, csendőrségi osztagok lépnek fel, a fegyverhasználat elrendelésére és a harceszközök megválasztására csak a parancsnok jogosult. Ha egy zárt csendőrségi osztagnak embertömeggel szemben kell fellépnie, akkor a parancsnok köteles az embertömeget három ízben világosan és hallhatóan a szétszálásra felhívni, ellenkező esetben pedig a fegyverhasználatot kilátásba helyezni. Ha a harmadik felhívás is eredménytelen maradt, a parancsnok a fegyver alkalmazására parancsot ad. Ha a csendőrségi osztagot megtámadják vagy tetteles támadással veszélyesen fenyegetik, akkor a parancsnoknak jogában áll a fegyverhasználatot minden további nélkül elrendelni.”²⁹

A testület alapfeladatának eredményes végzéséhez szükséges adminisztrációt igyekeztek a lehető legcsekélyebbre szorítani. Mivel a vizsgált időszakban az írógépek még nem terjedtek el, azért minden írásbeli munkát jól olvasható írással és tömör megfogalmazással kellett elkészíteni, melynek során törekedni kellett a rövidítések használatára, illetve az űrlapok használatára. Az űrsokról kimenő valamennyi iratot az űrsvezetőnek kellett ellenőriznie és jóváhagynia.

A bajor csendőrség őrsain egységesítették a szolgálati előjegyzéseket. Ezek voltak:

- 1. Külszolgálatok jegyzéke;
- 2. Iktatókönyv;
- 3. Szolgálati áttekintés;
- 4. Szolgálati könyvek (minden csendőrnek névre szólóan);
- 5. Szemlejegyzőkönyvek;
- 6. Jegyzék a közbiztonsági zavarokról;
- 7. Leltár az őrs berendezési tárgyairól;
- 8. Irattári ügdarabok;
- 9. Pénztárnapló;
- 10. Névjegyzékek: fegyvertartási engedélyekről, vadászterületek bérlőiről, halas vizek tulajdonosairól, halas vizek bérlőiről, rendőri felügyelet alatt álló személyekről.³⁰

Az őrsre érkező minden szolgálati ügyiratot minden csendőrnek el kellett olvasnia és alá kellett írnia.

Az őrsparancsnokokat havi írásos jelentés terhelte, a járásvezetők részére az őrsök közbiztonsági helyzetének a témakörében.

A járásvezetőknek évente egy jelentést kellett készíteniük a járásuk közbiztonsági helyzetéről.

Az őrsöket mindenkor olyan állapotban kellett tartani, ami az állami szolgálati helységektől elvárható volt.

Az őrs személyi állományának a lőfegyvereit fegyverszobában tárolták, azonban az őrsparancsnok a kintlakók számára engedélyezhette, hogy a szállásokon tárolják a lőfegyvereiket saját felelősségükre.

A csendőr őrsökön az élet házirend szerint folyt. A házirendet az őrsvezetők határozták meg.³¹

Összességében — annak ellenére, hogy a bajor csendőrség nem állt a hadügyi tárca alárendeltségében — nyilvánvalóan rendkívüli mértékben hasonlított a Magyar Királyi Csendőrségre. A legnagyobb különbség talán az volt, hogy a tiszti kart átkeresztelték hivatalnokokká. Hasonló kezdeményezést a Magyar Királyi Csendőrség is átért a KÁROLYI-kormány idejében, bár akkor a csendőr tiszti kart nem kívánták civilesíteni, inkább a legénységet szerették volna polgári irányba eltolni.³²

Jegyzetek:

¹ Bajorországban két városi rendőrség működött, a müncheni és a nürnbergi.

² 5 643/1921.BM-HM.r. ; 64/1919. (IX. 29.)

³ PINCZÉS: I.rész. 130.p.

⁴ Loc.cit.

⁵ Loc.cit.

⁶ Loc.cit.

⁷ Németország az ANTANT hatalmak haderő korlátozó intézkedéseinek a mérséklése céljából a háború előtti rendőrségnél jóval nagyobb létszámú rendőrséget tartott fenn. Az új rendőrséget — egyenruhájának színéről — „zöldrendőrségnek” nevezték. A régi rendőrséget — ugyancsak az egyenruhájának a színéről — „kékrendőrségnek” hívták. Észak-Németországban ANTANT követelésre a „kékrendőrséget” és a „zöldrendőrséget” egybeolvasztották. Bajorországban azonban a két rendőrség továbbra is egymástól elkülönítve működött. A bajor „zöldrendőrséget” Országos Laktanyázott Rendőrségnek (Kaserniere Landespolizei) nevezték. Akik az Országos Laktanyázott Rendőrséghez. A felvételüket kérték 12 éves szolgálati időt kellett –vállalniuk. Az Országos Laktanyázott Rendőrséget csapaterős feladatok megvalósítására vették igénybe. Az Országos Laktanyázott Rendőrség tagjai 3 évi szolgálatteljesítés után kérhették felvételüket a bajor csendőrséghez vagy a bajor „kékrendőrséghez”.

PINCZÉS: VIII.rész. 394.p.

⁸ PINCZÉS: II.rész. 176.p.

⁹ Loc.cit.

¹⁰ Örmester: a vállszalagon ezüstcsík, főrmester: az ezüstcsík mellett ezüstcsillag, őrsvezető: az ezüstcsík mellett két ezüstcsillag, járásvezető: fonott ezüst vállszalag.

PINCZÉS: VIII.rész. op.cit. 394.p.

¹¹ PINCZÉS: II.rész. op.cit. 176.p.

¹² Loc.cit.

¹³ Loc.cit.

¹⁴ *Szolgálati utasítás a bajor csendőrség számára.*

¹⁵ Loc.cit.

¹⁶ Loc.cit.

¹⁷ Loc.cit.

¹⁸ PARÁDI: *A határszéli csendőrség 1891-1914.* 54-55.p. ; PARÁDI: *Csendőrség a határőrizetben.* 43-57.p. ; PARÁDI — SUBA — VEDŐ: *A magyar román határ és őrzése 1867-1918.* 65-75.p. ; PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914.* 80-83.p. ; PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti szolgálata.* 77-78.p. ; PARÁDI: *A csendőrség teendői az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királysága külső határainak őrizetében.* 101-104.p. ; PARÁDI: *Az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királyságának határszéli csendőrsége* 92-94.p.

¹⁹ PINCZÉS: III.rész. 215-216.p.

²⁰ PINCZÉS: IV.rész. 248.p.

²¹ PINCZÉS: V.rész. 288.p.

²² Loc.cit. 287.p.

²³ PINCZÉS: VI.rész. 320.p.

²⁴ Loc.cit. 321.p.

²⁵ PINCZÉS: VII.rész. 353.p.

²⁶ VEDŐ

²⁷ PINCZÉS: VII.rész. op.cit. 354.p.

²⁸ PINCZÉS: VII.rész. op.cit. 355.p.

²⁹ PINCZÉS: VIII.rész. op.cit. 393.p.

³⁰ Loc.cit. 394.p.

³¹ Loc.cit. 395.p.

³² PARÁDI: *A magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári központosított, közbiztonsági, őrtestület 1881-1945.* 54-56.p.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK

PARÁDI: *A határszéli csendőrség 1891-1914.* — PARÁDI József: *A határszéli csendőrség 1891-1914.* Budapest, 1984, Határőrség. 91 p. HU-ISBN —

PARÁDI: *Csendőrség a határőrizetben.* — PARÁDI József: *Csendőrség a határőrizetben.* Budapest, 2003, Tipico Design. 186 p. HU-ISBN 963 76 2331 0. /Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században, 2./ HU-ISSN —

- PARÁDI: *A magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári központosított, közbiztonsági, őrtisztület 1881-1945.* — PARÁDI József: *A magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári központosított, közbiztonsági, őrtisztület 1881-1945.* Budapest, 2012, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 281 p. HU-ISBN 978 963 08 4794 0. /A magyar rendvédelem-történet öröksége, 2./ HU-ISSN 2062-8447.
- PARÁDI — SUBA — VEDŐ: *A magyar román határ és őrzése 1867-1918.* — PARÁDI József — SUBA János — VEDŐ Attila: *A magyar román határ és őrzése 1867-1918.* Budapest, 2014², Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 171 p. HU-ISBN 978 963 89 8285 8. /A magyar rendvédelem-történet öröksége, 3./ HU-ISSN 2062-8447.

TANULMÁNYOK

- PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914 — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914. *Hadtörténelmi Közlemények*, CIII.évf. (1988) 1.sz. 56-92.p. HU-ISSN 0017-6540.
- PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti szolgálata. — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti szolgálata. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XIX. évf. (2010) 22.sz. 77-91.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2008. október 10-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évszázad rendszerváltásainak hatásai nemzeti rendvédelmünkre.*” című XXII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A csendőrség teendői az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királysága külső határainak őrzésében. — PARÁDI József: A csendőrség teendői az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királysága külső határainak őrzésében. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXI. évf. (2011) 24.sz. 100-118.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2009. december 3-án, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Csendőrség Ausztria-Magyarországon, illetve Ausztriában és Magyarországon 1849-2005*” című XXIV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: Az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királyságának határszéli csendőrsége. — PARÁDI József: Az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királyságának határszéli csendőrsége. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXII. évf. (2012) 26.sz. 81-104.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2011. november 11-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Militarizmus és demilitarizmus a XIX-XX. századi magyar állam rendvédelmében*” című XXVI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- VEDŐ — VEDŐ Attila: A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi tevékenységének szabályozása a dualizmus idején. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIII. évf. (2013) 31-32-33-34.sz. 185-196.p. HU-ISSN 1216-6774.

CIKKEK

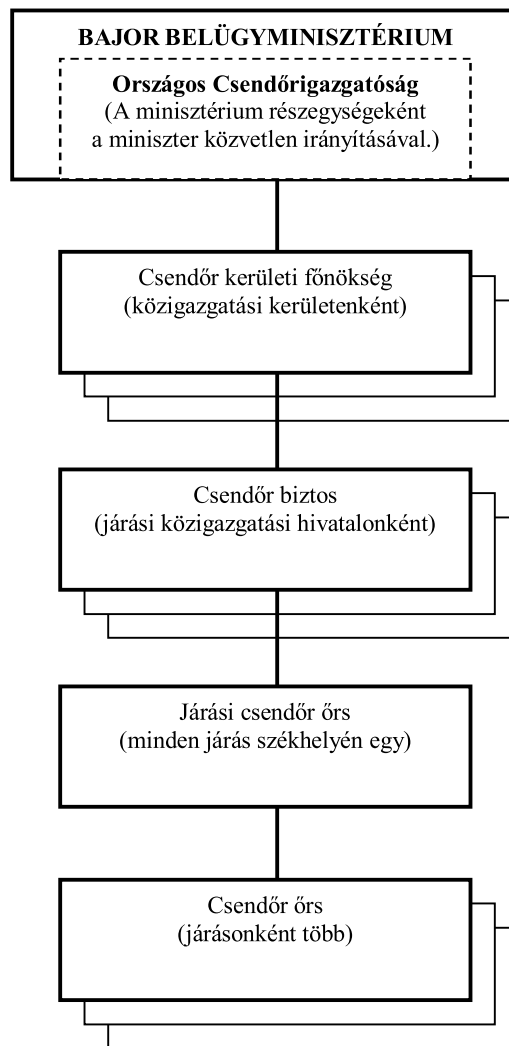
- PINCZÉS: A bajor csendőrség. — PINCZÉS Zoltán: A bajor csendőrség.
I.rész. *Csendőrségi Lapok*, XVI.évf. (1926) 5.sz. 137-139.p.
II.rész. *Csendőrségi Lapok*, XVI.évf. (1926) 6.sz. 175-176.p.
III.rész. *Csendőrségi Lapok*, XVI.évf. (1926) 3.sz. 215-216.p.
IV.rész. *Csendőrségi Lapok*, XVI.évf. (1926) 8.sz. 248-250.p.
V.rész. *Csendőrségi Lapok*, XVI.évf. (1926) 9.sz. 286-288.p.
VI.rész. *Csendőrségi Lapok*, XVI.évf. (1926) 10.sz. 320-321.p.
VII.rész. *Csendőrségi Lapok*, XVI.évf. (1926) 11.sz. 353-356.p.
VIII.rész. *Csendőrségi Lapok*, XVI.évf. (1926) 12.sz. 392-394.p.

SZABÁLYZATOK

- Szolgálati utasítás a bajor csendőrség számára.* — *Szolgálati utasítás a bajor csendőrség számára.* München, 1922, Belügyminisztérium.

JOGSZABÁLYOK

- 64/1919. (IX. 29.) — 64/1919. (IX. 29.) Gesetz und Verordnungsblatt für den Freistaat Bayern.
- 5 643/1921.BM-HM.r. — 5 643/1921. (I. 21.)BM-HM.r. a Magyar Királyi Csendőrség szervezetéről. *Magyarországi Rendeletek Tára*, LV.évf. (1921) I.füzet. 488-489.p..

A bajor csendőrség szervezeti felépítése a XX. század húszas éveiben.

Forrás ! PINCZÉS Zoltán: A bajor csendőrség.
 I.rész. *Csendőrségi Lapok*, XVI.évf. (1926) 5.sz. 137-139.p.
 II.rész. *Csendőrségi Lapok*, XVI.évf. (1926) 6.sz. 175-176.p.
 III.rész. *Csendőrségi Lapok*, XVI.évf. (1926) 3.sz. 215-216.p.
 IV.rész. *Csendőrségi Lapok*, XVI.évf. (1926) 8.sz. 248-250.p.
 V.rész. *Csendőrségi Lapok*, XVI.évf. (1926) 9.sz. 286-288.p.
 VI.rész. *Csendőrségi Lapok*, XVI.évf. (1926) 10.sz. 320-321.p.
 VII.rész. *Csendőrségi Lapok*, XVI.évf. (1926) 11.sz. 353-356.p.
 VIII.rész. *Csendőrségi Lapok*, XVI.évf. (1926) 12.sz. 392-394.p.

A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor

A magyarországi közbiztonsági helyzet — amely a frontokon a központi hatalmak által elszenvedett katonai vereségek gazdasági és társadalmi következményeként alakult ki — rendkívüli módon leromlott.

A háterszágban a Magyar Királyi Csendőrség feladatai voltak:

- háterszági közbiztonsági járőrszolgálat;
- háterszági közbiztonsági nyomozó szolgálat;
- háterszági karhatalmi szolgálat Budapesten és vidéken (Budapesti karhatalmi századdal);
- mozgósítási és hadművelési területen tábori csendőri szolgálat;
- a lakossági ellátást, a termelést, a szolgáltatásokat, a beszolgáltatást akadályozókkal szembeni fellépés;
- a hadifoglyokkal kapcsolatos kényszerintézkedések biztosítása;
- a menekültekkel kapcsolatos idegenrendészeti intézkedések ellenőrzése.

Hadművelési területen a Magyar Királyi Csendőrség feladatai voltak:

- tábori csendőri szolgálatot négy fő csoportra osztva szerb, orosz, román és olasz területen teljesített;
- tagjai önként jelentkezéssel alapon harcéri szolgálatot is teljesítettek.

A szerb helyzet következtében — kizárólag a szegedi és a székesfehérvári csendőr kerülettől — 1915-től 1917-ig jelentős csendőri erőt vezényeltek, általában negyed- és féléves váltásokkal szerbiai közbiztonsági szolgálatra. Ezek a csendőr alegységek emberfeletti küzdelmet vívtak a szerbiai fegyveres „komitácikkal”. A II. Szegedi Csendőr Kerület 12 tiszt és 150 csendőr, a VI. Székesfehérvári Csendőr Kerülettől 8 tiszt és 140 csendőr vett részt a szerbiai közbiztonsági szolgálat teljesítésében.

A partizánok elleni küzdelemben több csendőr halt hősi halált. Helyettük a honi területen a hiányzó csendőri létszámot népfelkelő honvédekkel biztosították, akik képtelenek voltak a közbiztonság régi színvonalát megtartani.

A szerbiai közbiztonsági szolgálat teljesítése során — amely tulajdonképpen fegyveres harcot is jelentett — több Fejér és más vármegyei csendőr halt hősi halált.¹

A háborús hősök nevét is szerepeltették a VI. Székesfehérvári Csendőr Kerület székesfehérvári Rothermel utcai laktanyájában felállított „csendőrvértanú emléklap”-on, amelyet 1933. II. 14-től kezdve folyamatosan minden csendőrnapon megkoszorúztak.

Az orosz harcéri helyzet változásai következtében a csendőr tisztek gyalogos, vagy huszár századparancsnoki beosztásban küzdöttek végig a háborút, majd az életben maradottak visszakerültek a csendőrséghez. A harcéri helyzet folyamatos változása következtében jelentős számú csendőrt igényelt a tábori csendőri szolgálat.

A hiányos nyilvántartás ellenére ismert, hogy a székesfehérvári csendőr kerület négy év alatt 20 tisztet és 80 csendőrt biztosított ehhez a feladathoz is.

A román hadsereg 1916. évi erdélyi betörésétől 1919-ig a harcoló hadsereghez beosztott tábori csendőröket az erdélyi őrsőkre vezényelték, ahol szinte folyamatos harcot kellett vívniuk a fegyveres román bandákkal.

Az olaszországi fronton 1915. V. 15-étől rendszeresen küzdöttek csendőrök a mintegy három és fél-évig tartó harcokban.

Az Osztrák-Magyar Monarchia közös haderejének tábori csendőrségét az osztrák, a horvát és a magyar csendőrség állította ki. A Magyar Királyi Csendőrség 9 tisztet, 204 lovas és 135 gyalogos csendőrt biztosított a közös haderő részére. A magyar csendőrségnek a honvédség számára — nem csendőri feladatok teljesítésére is — át kellett adni egy viszonylag jelentős létszámot. A hadicélokra átadott csendőrök pótlása nagyon hiányzott a hazai közbiztonsági alapfeladatok teljesítéséből.

A tábori csendőrségi szolgálatot a magasabb egység-parancsnokságok számára biztosította a közös haderő vezérkara, mégpedig úgy, hogy minden:

- hadsereg-parancsnoksághoz 3 tisztet, 49 gyalogos és 46 lovas csendőrt;
- hadtest-parancsnoksághoz 1 tisztet, 12 gyalogos csendőrt és 8 lovas csendőrt;
- gyalogos hadosztály-parancsnoksághoz 3 lovas és 4 gyalog csendőrt;
- lovas hadosztály-parancsnoksághoz 4 lovas csendőrt biztosítottak.

A tábori csendőrök feladatai voltak:

- tábori rendészeti feladatokat teljesítése;
- menetek, táborozások és elszállásolások teendőiben való segédkezés;

- futár- és fontosabb őrszolgálatok teljesítése;
- a hírszerzésben való segédkezés.

Eközben a hátországi közbiztonsági szolgálat teljesítésében komoly problémák keletkeztek, mert:

- a mozgósítás során a csendőr őrsökre került „pótcsendőrök” közbiztonsági kiképzettsége, szakmai tudása, erkölcsi színvonala rendkívül mérsékelt volt;
- az orosz és román betörés elől menekülő, az országot hirtelen elárasztó különböző nemzetiségű, vallású, szokású embertömeg hovatovább kezelhetetlen problémává vált és később is sok gondot okozott.

A háború következtében egymást érték az újabb és újabb háborús jogszabályok. Ezek tartalma elsősorban a beszolgáltatásokat, a behívásokat, a szökések megakadályozását, a vidéki mezőgazdasági munkára kiadott sok ezer hadifogoly elhelyezését és foglalkoztatásának ellenőrzését tartalmazták. Szinte valamennyi szabályozás gyarapította a csendőrség teendőit. Így például a VI. Székesfehérvári Csendőr Kerület gondja volt, a mintegy 3 000 olasz hadifoglyot befogadó sárbogárdi tábor őrzése és biztosítása.

A megromlott közbiztonság miatt — a VI. Székesfehérvári Csendőr Kerület illetékességi területén is — több helyen szerveztek az éjjeli biztonság megóvására, önként jelentkező személyekből polgári őrségeket, melyek elsősorban az önvédelmi, vagy vadászfegyverrel rendelkezőkből álltak. A polgárőrségeket a helyi közigazgatási hatóságok támogatásával szervezték a csendőrök.

A vizsgált időszak kiemelt közbiztonsági problémái voltak:

- a háborús visszaélések, árdrágítások;
- a cigánybűnözés a kóbor- és a sátoros cigányok által elkövetett bűncselekmények;
- az állat- és terménylopások;
- a beszolgáltatás megtagadása;
- a jegyrendszerrel kapcsolatos visszaélések;
- a növekvő hiány az ellátásokban;
- 1917 végétől a frontról hazaérkező kiábrándult katona tömeg fékezhetetlensége, amelyek sok helyen lázongásokká is fajult, illetve nem ritkán a háborúval, a rendszerrel való tömeges szembenállásba torkollott.²

A felfordulás logikus törvényszerűségként jött létre, mivel a társadalmi viszonyok korhadtak voltak. A szocializmus színrelépése, éppen ezek miatt szinte „elmaradhatatlan” volt.

A csendőrség ebben a szituációban nehezen találta meg a helyét. Esküjéhez híven védte a belső társadalmi-gazdasági viszonyokat, a hatalom ezért rendszeresen bevetette a tömegekkel szemben. A háború végére a csendőrség szétzilált állapotba került, de érdekes módon az őrsök szinte érintetlenek maradtak és megfelelően funkcionáltak, a parancsnokságok szakirányító és ellenőrző szerepe azonban visszaesett. Mivel a testületnek szolgálati utasításai értelmében politikamentesnek kellett lennie, így mind az Őszirozás Forradalommal, mind pedig a Tanácsköztársasággal szemben semleges maradt. Dr. REKTOR Béla magyar származású kanadai szerző szerint ennek okai voltak:

- a politikamentes irány követése;
- a testület átmentése a következő korszak számára;
- a lakosság személy- és vagyónbiztonságának a védelméért érzett testületi és egyéni hivatástudat;
- valamint a csendőrök és családjuk szociális helyzete.³

Ugyanakkor a csendőrség felső vezetését és állományát is szétzilálta a forradalom.⁴

A Tanácsköztársaság idején rendkívül érdekes volt, hogy a csendőrség szervezete nem változott, szolgálatát a régi szervezetében és feladatkörében látta el, bár formailag a Forradalmi Kormányzótanács az 1919. III. 26-ai rendeletével létrehozta a Vörös Őrséget,⁵ amelynek belbiztonsági feladatokat szabott, amelybe a csendőrséget és a rendőrséget is beolvasztották. A Vörös Őrséget működési területén vörösőr kerületekbe szervezve kísérelték meg működtetni, azonban az elképzelt bolsevista rendvédelmi szervezetet a rövid idő miatt nem tudták kialakítani.

A Vörös Őrségnek ekkor minden dunántúli vármegyében — így Fejér vármegyében is — vármegyei vörösőr kerülete működött, amely 600 fős karhatalmi zászlóaljából és az egész Dunántúlon illetékes mozgó karhatalmi „Fabrik”-csoportból állt, amelynek 300 főből állt.

A közbiztonsági szolgálatot járási parancsnokságok és községi kirendeltségek látták el. A községi kirendeltségek állományát Fejér vármegyében a csendőrség átminősített állománya adta, amelynek kifüggesztett névsorát minden lakott településen nyilvánosan közzétették. A lakosságból bárki a volt csendőrré bejelentést tehetett. A csendőröknél a katonai rendfokozatot eltörölték, az altisztekből tisztviselők lettek, a tisztekből ellenőr, főellenőr, felügyelő, főfelügyelő. A ruházatról a rendfokozati jelzéseket

és az állományjelzéseket levágták, és a bal karon piros karszalagot viseltek, amelyen fekete színű felirat jelezte a feladatot.

Az őrsöket lényegében — a szakmai alkalmasságuk miatt — érintetlenül hagyták, azonban a legénység közé néhány kommunistát és politikai biztosokat is elhelyeztek. A Tanácsköztársaságnak az idő rövidsége miatt nem volt módja, sem ereje saját, új szervezetű Vörös Őrségének a teljes kiépítésére. Lényegében a csendőrség szétziláltan ugyan, főtiszti karától megfosztva, 1919 végén a HORTHY-rendszer kialakuló (esetleg átveendő) fegyveres erejének a legszervezettebb testületét alkotta.⁶

A román haderő támadásai 1916-1919 között hazánk ellen

A Román Királyság a központi hatalmak oldalán vett részt az I. világháborúban, 1916-ban azonban — az orosz BRUSZILOV-offenzíva idején — kilépett a szövetéből. „Nagy Románia” álmának megteremtése okán azonban — korábbi szövetségeseivel szemben — az Antant oldalán folytatta a háborút, elfoglalta Erdélyt és Moldovát is. A világháború keleti frontján elsősorban francia támogatással próbálta területi elképzeléseit megvalósítani. Bár a központi hatalmak a német és a magyar csapatok átcsoportosításával részleges sikereket értek el, sőt Erdélyt vissza is foglalták, erőforrásaik teljes leköltése és hiánya miatt katonai sikereiket nem tudták politikai sikerekké formálni. Az Osztrák-Magyar Monarchia azonban az Olasz Királyság átállásával minden reális esélyét elvesztette a katonai győzelemre. A dualista államalakulat az abban élő nemzetiségek önállóságra törekedése és e mozgalmak külső támogatása következtében szétesett. Az 1918. XI. 3-ai páduai fegyverszüneti egyezményrel a vesztesek közé került Magyarország. Az 1918. XI. 13-án a belgrádi katonai egyezményrel pedig a történelmi Magyarország elvesztette területe kétharmadát. Ezzel a románok számára „Nagy Románia” megteremtése reális valósággá vált. Terjeszkedésük nyugatra elsődleges célként jelent meg.⁷

A KÁROLYI-kormány azonban az antant VIX-jegyzék — 1919. II. 26-a — okán a hatalom átadására kényszerült az Oroszországból hazatért magyar kommunisták és a helyi szociáldemokraták koalíciója számára. A Magyar Köztársaság, majd a Tanácsköztársaság lényegében beszorult a későbbi Trianoni határok közé. **(I.sz. melléklet)**

A Tanácsköztársaság felszámolására — miután az Antant úgy határozott, hogy a feladatot átadja másnak — a Román Királyságot kérte fel. Ezért állította Ionel Constantin BRATIANU, hogy a román hadsereg a rablásait, a statárium bevezetését a békekonferencia határozatai alapján „jogszerűen” hajtotta végre. Budapestre látványosan úgy vonultak be, mint az elfoglalt dunántúli megyeszékhelyekre azaz Székesfehérvárra, Veszprémbe és Győrbe. Különbség csak a bevonulás méretiben volt.⁸

Hivatkozva jogaikra, követeléseiket „A román fegyverszüneti feltételek” címmel hozták nyilvánossá.⁹ E követelések teljesíthetetlenek voltak hazánk számára, amelyre a magyar kormány válaszjegyzékében azonnal az Antant helyszínen lévő bizottságához fordult segítségért. A magyar fél rávilágított arra, hogy az úgynevezett fegyverszünet „létfeltételeiben semmisíti meg” a magyar államot azaz teljesíthetetlen a Magyar Népköztársaság számára. Meg kell jegyezni, hogy a románok 1944-1945-ben, és végül 1956-ban is jelentkeztek egy esetleges megszállás végrehajtására. A Magyar Tanácsköztársaság politikai, katonai hatalmi szervezetei 1919. VIII. 1-én lemondtak és a hatalmat a PEIDL Gyula által vezetett szociáldemokrata kormánynak adták át. A román hadsereg 1919. VIII. 4-én a Tiszán átkelve lerohanta a Duna-Tisza között és elfoglalta Budapestet.¹⁰

Ugyanekkor az Antant amerikai, brit, olasz és francia tábornokokból felállított egy katonai missziót, és velük egyidőben érkezett Budapestre az élelmiszerutánpótlás igazgatója is.¹¹ A bizottság fél évig működött hazánkban, ez idő alatt Gregory SCOTT kapitány vezetésével panaszirodát is működtetett. Gregory SCOTT kapitány mondása szerint „míg a tábornokok haboznak, a románok rabolnak.” A bizottság jelentése szerint a román megszállók tömeges kivégzéseket hajtottak végre és több internáló tábort állítottak fel az általuk megszállt területen. A bizottság egyúttal felügyelte a román megszállók tevékenységét, továbbá megfigyeltette a legfontosabb szolnoki és csongrádi tiszai vasúti átkelőhelyek forgalmát.¹² A tábornoki bizottság alapos tájékozódását követően Harry Hill BANDHOLTZ tábornok dokumentumában, nyolc kérdésben követelte 1919. VIII. 16-án a visszaélések megszüntetését a románoktól.¹³

A Tanácsköztársaság leverését követően Fejér vármegyében a csendőrség megőrizte őrsi szinten az intaktségát, a szervezetét. A testület szétzilált állapotában is alkalmas volt a Tanácsköztársaság 133 napos ideje alatt megromlott közbiztonsági viszonyok helyreállítására.

A Magyar Királyi Csendőrség tevékenysége a Tanácsköztársaság bukásától a román megszállásig

A Tanácsköztársaság Forradalmi Kormányzótanácsa lemondásának híre már 1919. VII. 31-én elterjedt Fejér vármegyében. A hír mozgósította a régi rendszer híveit, ugyanakkor a vármegyében még jelentős vörös őrségi és vörös hadseregbeli egységek is jelen voltak. Székesfehérvárott azonban nagy erejű, a régi rendszert támogató katonai alakulatok is létrejöttek. Ugyanakkor a Dunántúlon a régi rendszer hívei karhatalmi zászlóaljkat alakítottak a Tanácsköztársaság utáni közbiztonsági helyzet stabilizálása céljából. A románok 1919 október végétől megvalósuló kivonulását követően a Fővezérség „csendőralakulások”-nak nevezett karhatalmi zászlóaljkat állított fel a közrend biztosítása érdekében.¹⁴

A reaktivizálódó konzervatív erők támadásai ellenére 1919. VIII. 3-áig a proletárdiktatúra hatalmi szervezetei az egész vármegyében a kezükben tartották a hatalmat. A rendkívül zilált viszonyok ellenére először 1919. VIII. 8-án a községekben adták át a hivatalaikat a községi képviselőtestületeknek. Ezek legelső tevékenysége az volt, hogy a régi jogrendszert és szervezetét, így a csendőr őrsöket is községenként visszaállították. Több helyen előfordult hogy a parasztgazdák és a tisztviselők botokkal verték meg a direktórium tagjait, amelyet a csendőrség nem tudott megakadályozni.

Ebben az időben a Közép-Dunántúlon az utakon nyugat felé özönlöttek a Vörös Hadsereg maradvány alakulatai, katonái mert Budapest irányából várták a román megszállást. Ugyanakkor a már létező fehér karhatalom a csendőrséggel közösen járta a városokat és a falvakat, azonban a Vörös Hadsereg maradványainak a menekülését nem akadályozta.

CZIBERE István csendőr ezredes, csendőrfelügyelő megbeszélésre hívta 1918. XII. 30-án az irodájába a kerület-parancsnokokat és a csendőrség felső vezetőit, összesen kilenc főt. Az eligazításon 2 fő meghívott nem jelent meg. GENCSY Arnold cső. alezredes kinevezését a „züllés okán” elutasították.¹⁶ A csendőrségnek a forradalmat elutasító vezetőiről 24 fős „fekete-lista” készült. E listát GENCSY Arnold cső. alezredes és OROSZ Mihály cső. tiszthelyettes állította össze.

Ugyanekkor két csendőr altiszt a tanácskozó főtiszteket figyelmeztette, hogy hagyják abba azt, mert ellenkező esetben mindnyájukra komoly következmények várnak. A jegyzőkönyvet ZIEGLER Emil cső. alezredesen keresztül küldték el a kormányfőnek. GENCSYék — 24 fős tisztekből és legénységből álló bizottság segítségével, SCHWARTZ József (1903- POGÁNY József) népbiztossal közösen — feketelistát készítettek, melyet BÖHM Vilmos hadügyi államtitkárhoz jutattak el. A hadügyi népbiztos távirati úton kényszernyugdíjazott 9 fő csendőr felső vezetőt. A csendőrséget szervezetileg ezután a Vörös Őrség alá sorolták, amelynek meghatározó vezetője ZAGYI József cső. őrmester volt.

A VI. Fejérvári Csendőr Kerület valamennyi megyéjében létrehozták a Vármegyei Katonai Parancsnokságot, amely alá besorolták:

- a városok katonai szervezeteit;
- a városi rendőrkapitányságot;
- a csendőrség alakulatait;
- valamint minden településen polgárőrséget szerveztek.

A vizsgált időszakban a hadsereg politikailag megbízható tisztjeiből — nyílt parancsal ellátva — tiszti ellenőrző járőröket szerveztek, amelyek a vármegyéket bejárták és ellenőrizték csendőr őrsök visszaállítását, azok közbiztonsági tevékenységének újjáélesztését. A csendőrség rendszeresített és kiképzett állományának azonban 31 %-os hiánya volt. Ezért a háború után ismét elrendelt behívásokkal újból póttartalékosokkal pótolták a hiányzó személyi állomány egy részét. Azonnal intézkedtek a régi rendszer jelképeinek a visszaállítására, több helyen már a csendőr járőrök hajtották végre a falusi lakosság jegyzékbe vételét is. A jegyzék a falusi lakosságot két csoportra osztva a proletárdiktatúra ideje alatti viselkedés alapján minősített mindenkit. Az ekkor elkészített jegyzékek későbbi kényszerintézkedések alapját képezték. Kísérletet tett a csendőrség a keletről érkező menekült hullám megszürése. A helyben maradt direktórium tagokat azonnal közbiztonsági őrizetbe helyezték, majd internálták őket. Intézkedtek a vörös őrsök volt politikai biztosainak az előállítására felől is.

A román megszállás, a Fejér megyei közbiztonsági viszonyok, a csendőrség tevékenysége

A román katonai megszállás Budapest irányából 1919. VIII. 8-án és 9-én érte el Fejér vármegye északkeleti részét. Először Bicskét, majd Székesfehérvárt is harc nélkül a hatalmuk alá kerítették. A román megszállás a bicskei országút menti községek, a Budapest - Székesfehérvár vonal, valamint a Budapest - Pécs országút menti községeket érintette.¹⁷ A románok által meg nem szállt magyar területen a hatalmat a Fővezérség gyakorolta. **(II.sz. melléklet)**

A románok csak a nagyobb településekre helyeztek őrséget, a kisebb területeket, községeket csak járőrszolgálatlal ellenőrizték. Egy román dandár tartózkodott Székesfehérváron, egy román ezred Bicskén, egy román század Etyeken és Tárnokon díszlökált. A Budapest - Székesfehérvár közötti út őrzésére egy szakasz katonai erőt alkalmaztak. Meg kell jegyezni, hogy ugyanekkor Dunapentelére néhány főből álló angol haditengerészeti raj települt. Bicske és a környékbeli falvak 1919. VIII. 8-ától 1919. X. 8-ig voltak román megszállás alatt. A románok — más megszállt területekhez hasonló — intézkedéseket vezettek be:

- összeszedték és megverték a direktórium tagjait, majd elengedték őket;
- elrendelték a fegyverek beszolgáltatását;
- engedélyhez kötötték a falvak elhagyását, a gyülekezést;
- a falvaknak kellett a román megszállókat ellátni;
- rekviráltak, fosztogattak, erőszakoskodtak.¹⁸

A megszállt területeken a románok mindenféle eszközzel akadályozták a helyi hatóságok újjászervezését, sőt késleltették a közigazgatás visszaállítását. Nem engedélyezték a csendőrség járőrszolgálatát, azonban az őrsöket nem zaklatták. A vármegyében a megszállt területeken mintegy 5 millió korona összegben rekviráltak, kifosztva a falvakat és majorokat, gyárat és a templomokat. Az demokratikus érzelmű egyéneket minden válogatás nélkül összegyűjtötték és internálták. Utasítást adtak a csendőrségnek, hogy szólítsa fel a falu népét, hogy a bevonuló román katonaságot barátságosan fogadja. A felszólítás 1919. VIII. 15-e és 1919. VIII. 17-e között megtörtént. A Megyei Katonai Parancsnokság tagjainak — a városi rendőrkapitánynak, a csendőrség parancsnokának és a katonai alulatok parancsnokainak — naponta jelentést kellett tenniük a székesfehérvári román dander-parancsnoknak. A románok megakadályozták a FRIEDRICH István miniszterelnök vezette küldöttség ünnepélyes fogadtatását is.

A csendőr őrsök bár megvoltak, a megszállt falvakban mégsem működtek. A román megszállás alá eső, de ott folyamatosan nem tartózkodó román katonaság nélküli falvakban a csendőr őrsök azonban működtek, bár tevékenységüket a megszállók sokféle módon és eszközzel akadályozták. A románok alapvetően bizalmatlanok voltak a csendőrökkel, a tudomásukra jutott csendőri intézkedéseket azonnal felülbírálták.¹⁹ A lakosság azonban a románok agresszivitásával szemben kizárólag a csendőrség védelmében bízhatott. A románok felkészültek a demarkációs vonal mentén a Fővezérség csapatai elleni védelemre, sőt készültek a Dunántúl teljes megszállására is. Ennek érdekében a román haderő 1919. VIII. 8-a és 1919. VIII. 27-e között a megszállt dunántúli területről több irányban erőszakos felderítést és zászlóalj erejű portyát indított Nyugat-Magyarországra még szabad része felé. Céljük a Nyugat-Dunántúl elfoglalása, megszállása és kifosztása volt.²⁰

A román portyázással párhuzamosan északról Ligetfalu - Köpcsény felől 1919. VIII. 14-29-ig a cseh-szlovák haderő Komárom - Fertő tó vonaláig nyomultak előre.

Hasonlóan, de a nyugati irányból — 1919. IX. 8-15 között — osztrák támadás érte a vidéket, amelynek támadási célja Körmen, Vasvár és Kapuvár volt.

Délről a szerb-horvát erők a már elfoglalt Mecsek - Dráva térségtől délnyugati irányban 1919. VIII. 17-e és 1919. IX. 15-e között kísérelték meg a megszállt területek kiszélesítését.

Erről az időről írta gróf SIGRAY Antal a *József főherceg* által kinevezett nyugat-magyarországi kormánybiztos, hogy „A legnagyobb veszély, amelytől tartanunk kellett (az előző év augusztusában), a román megszállás lehetősége volt. . . . Magyarország megmaradt vagyona szorult meg Nyugat-magyarországon. Ha ezt a megmaradt területet is megtámadták semmi sem maradt volna! A Budapesti kormánnyal lehetetlen volt a hírforgalom, mert a románok az információáramlást minden lehetséges eszközzel gátolták!”²¹

Az antant 1919. X. 6-ai döntése értelmében azonban a románok váratlanul kivonultak a vármegyéből. Ebben az időben az fővezérségi területen két centrummal: Sárbogárdon és Enyingen is különítményes tiszti csoportok, századok működtek. Ezek rendszeres büntető akciókat tartottak és karhatalmi járőrszolgálatot vezettek be a környező lakott településeken. A PRÓNAY-különítmény Előszálláson, Alsószentivánon, Cecén is működött, felhasználta a csendőrök személyismeretét a Tanácsköztársaság funkcionáriusainak összegyűjtésénél. A csendőrség a különítményesek tevékenységét nem tudta megakadályozni. A különítményesek által békén hagyott településeken — a régi normák szerint — a csendőrség megkezdte a működését. A vármegyében a helyi lakosság többféle irányból is állandó zaklatásoknak volt kitéve. Több helyen — például Sárszentágotán és Sárosdon — a csendőrök megakadályozták a lakosság zaklatását. Ebben az időben a csendőrök önállóan és központi irányítás nélkül cselekedtek.

A román megszállás befejezésétől az 1920. évi nemzetgyűlési választásokig terjedő időszak jellemzői. A nemzeti haderő főereje²² (200 tiszt és 1700 katona) 1919. X. 12-én nagybányai HORTHY Miklós altengernagy vezetésével bevonult Székesfehérvárra. Innentől kezdve — Székesfehérvártól kiindulva, sugarasan — módszeresen megkezdődött a régi rendszer társadalmi-gazdasági viszonyinak a restaurálása, intézményrendszerének a visszaállítása:

- minden lakott településre kiterjedően;
- a közrend-közbiztonság helyreállításával;
- rendeleti úton és a Magyar Nemzeti Hadsereg karhatalmi járőrszolgálatával, amelyet most már szervezetszerűen a csendőrséggel és a rendőrséggel közösen végzett.

A régi rendszer visszaállítása a magyar haderő, a régi közigazgatási és hatalmi apparátus, valamint az egyház — és különösen PROHÁSZKA Ottokár püspök támogatásával — szervezeten és összehangoltan valósult meg.

PROHÁSZKA Ottokár pásztorlevele Fejér vármegyében egyértelművé tette a régi hatalom és a törvényes rend helyreállítását. **(III.sz. melléklet)**

A rendőrség Székesfehérvárott, a csendőrség Fejér vármegyében, illetve a teljes csendőr kerületnél is következetesen hozzájárult a közbiztonsági viszonyok helyreállításához. Minden lakott településen intézkedtek a „kompromittált” személyek összeírására, részbeni internálásuk előkészítésére. Ugyanakkor mindenben akadályozták a katonai karhatalom és nyomozó testületei munkáját. A Székesfehérvári Rendőrkapitányság emberei védték meg a Déli Vasút munkásait is 1919. október végén a katonai karhatalomtól. A lakossági elégedetlenség és a nyomor miatt szenvedő nincstelen tömegektől azonban a hatalom tartott. A rendőrség és a csendőrség közösen Fejér vármegye egészére biztosítási tervet dolgozott ki, az 1920. V. 1-ei munkásünnep megakadályozására, valamint a nemzetgyűlési választások biztosítására is. Ennek érdekében a városi rendőrséget megerősítették 62 fővel, a csendőrség személyi állományát pedig a Magyar Királyi Nemzeti Hadseregből 89 fővel egészítették ki. A rendőrségből — több megelőző államosítási kísérlet után — országos rendőr-főkapitányságot szerveztek és azt állami irányítás alá helyezve, annak hatáskörébe utalták a korábbi önálló (önkormányzati) rendőri szervezeteket.²³ A csendőrség irányítási rendszerét, mechanizmusát visszaállították.²⁴ Új csendőr őrsöket Fejér vármegyében ekkor nem állítottak fel.

A csendőrség erőforrásainak számbavétele és összegyűjtése 1920-ban kezdődött el, amellyel párhuzamosan zajlott a testület rekonstrukciója. Ugyanekkor beindultak a csendőrség tagjainak igazoló eljárásai is. A teljes Fejér vármegyei csendőr szervezet személyi állományából 28 főt nem igazoltak Nemcsak őrsi szinten indult be a közbiztonsági járőrszolgálat, hanem létrejöttek a vármegye öt járásában a járás-parancsnokságok és a vármegyei csendőr-parancsnokság is. A csendőrség a közbiztonsági tevékenységét kizárólag a régi szabályzói szerint végezte. A Székesfehérvári csendőr kerületnél közel két év leforgása alatt, mintegy 150 csendőr jelentkezett szolgálattételre, akik a világháborút követően kiszorultak az elcsatolt területekről. Ők sem a magyarságukat sem a csendőri hivatásukat nem kívánták feladni, ezért a trianoni békediktátum által kijelölt határok közé szorult magyar fennhatóság alá tartozó területeken jelentkeztek szolgálattételre.

A román megszállás idején a Tanácsköztársaság bukását követő kormányok — a rossz közbiztonsági viszonyok javítása érdekében — jelentős erőfeszítéseket tettek a közrend-közbiztonság helyreállítására. Az antant helyi ellenőrző szervezete támogatásával, határozottan törekedtek a régi rendvédelmi szervezetek, vidéken a csendőrség, a városokban a rendőrség visszaállítására és újjászervezésére, felfegyverzésükre. Ennél is továbbmenve a városokban megszüntették az önkormányzati rendőrségeket, helyettük 1919. X. 1-én felállították a Magyar Királyi Állami Rendőrséget.²⁵

Az első világháború, majd az azt követő forradalmak és ellenforradalom időszakában, a területcsonkítással egyidőben a román megszállás volt az első olyan „kivézetése” hazánknak, amely legújabbkori történelme során a magyar nép és a gazdaság elviselt. Az 1919-es román megszállás óriási károkat okozott élőerőben, eszközökben és anyagokban egyaránt, amelyet a Központi Statisztikai Hivatal 1922. évi összesítése is rögzített. **(IV.sz. melléklet)** Az időszak magyar rendvédelem-történet kutatása e sajátos állapotot, helyzetet nem kerülheti meg, hiszen ezt a XX. századi úgynevezett „első megszállást” később újabbak is követték, mint például az 1944. évi német, majd az 1945-1991 közötti szovjet megszállás is.

Jegyzetek:

- ¹ A szerbiai közbiztonsági szolgálat hősi halottai voltak:
 - VÉGH Dániel cecei őrsbeli csendőr 1914. X. 2-án szerb fegyveres csempészekkel vívott harcban esett el Szerbiában;
 - RÁCZ György címzetes csendőr őrmester a nagyperkátoi őrs parancsnokát 1916. VI. 24-én komitácsi üldözése közben Szerbiában, Makovni mellett elesett;
 - HORVÁTH György móri őrsbeli csendőr 1916. IX. 3-án az Albániai Burgajetben járőrszolgálat közben hősi halát halt.
- ² Ilyen példa volt, az 1918. XI. 5-ei eset is, amikor a tömeg a Fejér vármegyei Sós-kútról Ödönmajor kifosztására indult és fegyveres harcba keveredett a majort védő csendőr járőrrel. A tömeggel szembeni egyenlőtlen harcban az életét veszítette NÉMETH Ferenc csendőr alőrmeister.
- ³ REKTOR : 150-151.p.
- ⁴ PARÁDI : *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* 55.p.
- ⁵ 1/1919. (III.26.) BN.r.
- ⁶ POLSTER — EDVI
- ⁷ FEJTŐ : 69-74.p.
- ⁸ JANCsó Benedek, amint végignézte 1919. VIII. 4-én a románok Budapesti bevonulását: „Lándzsás román rosior járőrség vonul elől, mögöttük az olasz belságliekhez hasonló kalapot viselő moldvai vadászok –Y olaszok? Nem! . . . A menetet követi fedeles kocsiiban, teljes egyházi ornátusban az idős pápa . . . ”
- RAFFAY
- ⁹ „A magyar kormány az antant-hatalmak képviselőit kéri föl a követelések elintézésére.”
- ¹⁰ KLAUSENBURG: III. fejezet. 15-32.p.
- ¹¹ A misszió tagjai voltak az amerikai Harry Hill BANDHOLTZ, a brit Reginald St. George GORTON, az olasz MOMBELLI és a francia Gustav GRAZIANI. Az élelmiszerutánpótlás igazgatója Herbert HOOVER volt.
- ¹² BANDHOLTZ : 21-23.p.
- ¹³ BANDHOLTZ tábornok által a visszaélések megszüntetése érdekében megfogalmazott követelések:
 - A rekvirálások megszüntetése.
 - Román térkép bemutatása a megszállási zónákról.
 - A rekvirált vagyont adják vissza a tulajdonosaiknak.
 - Adják vissza a magyar államnak a vasút, posta, távíró vonalait.
 - Ne rekviráljanak középületeket.
 - A gördülő eszközöket hajón nem vihetik el.
 - Korlátozzák a köz- és magánügyek felügyeletét.
 - A román kormány készítsen listát a Magyarországról elszállított vagyonról.
 - A Duna vonalát nem léphetik át.
- Loc.cit.
- ¹⁴ SUBA: „Csendőralakulások” a Magyar Nemzeti Hadseregben, majd a Magyar Királyi Nemzeti Hadseregben 1919-1921.
- ¹⁵ Ilyen esemény történt például Mányon és Mórton, Sárabán és Sárosdon.
- ¹⁶ Társai GENCSYt alkalmatlannak tartották a feladatára. Ennek ellenére KÁROLYI Mihály őt nevezte ki a csendőrség főparancsnokának 1918. november elsejével.
- PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* 55.p.
- ¹⁷ A román megszállás határvonala a vármegye közepén Balatonfőkajártól kiindulva, Csillagpuszta, Székesfehérvár-Jánospuszta, majd a Szerencsey és a László pusztákon át, Alsócsikola és Daja irányában érte el a Dunát.
- ¹⁸ JAKAB
- ¹⁹ PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* 56.p.
- ²⁰ 1919. VIII. 8-a és 1919. VIII. 27-e között a román felderítés fő irányai voltak:
 - 1-es irány: Győr - Pápóc - kétfelé Szombathely és Sopron.
 - 2-es irány: Győr - Pápóc - Rába vonala - Vasvár - Körmend - Kapuvár és Vitnyéd.
 - 3-as irány: Veszprém - Vasvár - Kapuvár.
- VML. Nyugat-magyarországi kormánybiztosi iratai gyűjtemény, elnöki iratok 7/1919.
- ²¹ Loc.cit.
- ²² A magyar haderőt 1919. VI. 9-től HORTHY Miklós altengernagy hadügyminiszter felhívása nyomán Magyar Nemzeti Hadsereg névvel illették, amelyet 1920. IV. 1-től Magyar Királyi Nemzeti Hadseregre változtattak, majd 1922-ben visszatértek az Magyar Királyi Honvédség elnevezésre.
- ²³ PARÁDI: A Magyar Királyság rendvédelme 1867-1919. ; PARÁDI: Az Osztrák-Magyar Monarchia magyarországi rendőrségei 1867-1919. ; PARÁDI: A magyar állami rendőrség fejlődéstörténeti tapasztalatai 1867-1945.
- ²⁴ 5643/1921. (I.21.) BM-HM.r.
- ²⁵ 5047/1919. (X.1.) ME.r.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:**MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK**

- FEJTŐ — FEJTŐ Ferenc: *Rekviem egy hajdan volt birodalomért. Ausztria-Magyarország szétrombolása*. Budapest, 1990, Minerva - Atlantisz - Medvetánc. 432 p. HU-ISBN 963 22 3504 5.
- JAKAB — JAKAB István László: *Bicske története*. Bicske, 1969, s.n., 582 p. HU-ISBN —
- POLSTER — EDVI — POLSTER Kálmán — EDVI Illés Béla: *A Magyar Királyi Csendőrség szerepe a forradalmakban. Eredeti okmányok alapján. I. kötet. A m. kir. csendőrség forradalmasítása az 1918. évben és erkölcsi züllesztése az 1919. évben*. Miskolc, 1937, Lipcsey András. 18 p.
- PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtisztület 1881-1945.* — PARÁDI József: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtisztület 1881-1945*. Budapest, 2012, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 281 p. HU-ISBN 978 963 08 4794 0./A magyar rendvédelem-történet öröksége, 2./ HU-ISSN 2062-8447.
- REKTOR — REKTOR Béla: *A Magyar Királyi Csendőrség oknyomozó története*. Cleveland, Ohio, USA, 1980, Árpád Könyvkiadó Vállalat. 552 p. USA-ISBN 0 934214 01 8.

MEMOIROK

- BANDHOLTZ — BANDHOLTZ HILL Harry: *Román megszállás Magyarországon: napló nem diplomata módra. [An Undiplomatic diary.]* Ford.: BAKTAY Erik. Budapest, 1993, Magyar Világ. 241 p. HU-ISBN 963 78 1550 3.

TANULMÁNYOK

- PARÁDI: *A Magyar Királyság rendvédelme 1867-1919.* — PARÁDI József: *A Magyar Királyság rendvédelme 1867-1919. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), IX.évf. (1999) 10.sz. 98-147.p.* HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1998. szeptember 22-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*A nyugati rendvédelem hatása a XIX-XX. századi magyar rendvédelemre*” című X. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: *Az Osztrák-Magyar Monarchia magyarországi rendőrségei 1867-1919.* — PARÁDI József: *Az Osztrák-Magyar Monarchia magyarországi rendőrségei 1867-1919. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XI.évf. (2005) 13.sz. 97-104.p.* HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2000. március 19-én, Párizsban hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*A közbiztonság közös európai örökségünk*” című XIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: *A magyar állami rendőrség fejlődéstörténeti tapasztalatai 1867-1945.* — PARÁDI József: *A magyar állami rendőrség fejlődéstörténeti tapasztalatai 1867-1945. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXII.évf. (2012) 25.sz. 85-103.p.* HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2010. december 6.-án, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*A közbiztonság Kárpát-medencei örökségünk*” című XXV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- SUBA: „*Csendőralakulások*” a Magyar Nemzeti Hadseregben, majd a Magyar Királyi Nemzeti Hadseregben 1919-1921. — SUBA János: „*Csendőralakulások*” a Magyar Nemzeti Hadseregben, majd a Magyar Királyi Nemzeti Hadseregben 1919-1921. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXIII.évf. (2013) 27-28-29-30.sz. 169-178.p.* HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2011. november 11-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „*Militarizmus és demilitarizmus a XIX-XX. századi magyar rendvédelemben*” című XXVI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

CIKKEK

„A magyar kormány az antant-hatalmak képviselőit kéri föl a követelések elintézésére.” — Szerkesztőségi közlemény: „A magyar kormány az antant-hatalmak képviselőit kéri föl a követelések elintézésére.” *Népszava*, XXXIX.évf. (1919) augusztus.

LEVÉL-, IRAT- ÉS DOKUMENTUMTÁRAK GYŰJTEMÉNYEI

VML — Vas Megyei Levéltár.

JOGSZABÁLYOK

5047/1919. (X.1.) ME.r. — 5047/1919. (X.1.) ME.r. a rendőrség államosításáról.
Magyarországi Rendeletek Tára, LIII.évf. (1919) I.füzet. 752-767.p.

5643/1921. (I.21.) BM-HM.r. — 5643/1921. (I.21.) BM-HM.r. a Magyar Királyi Csendőrség szervezetéről.
Magyarországi Rendeletek Tára, LV.évf. (1921) I.füzet. 488.p.

1/1919. (III.26.) BN.r. — 1/1919 (III.26.) BN.r. a Vörös Őrség felállításáról.
Belügyi Közlöny, XXIV.évf. (1919) 18.sz. 719-720.p.

VILÁGHÁLÓS HIVATKOZÁSOK

KLAUSENBURG — Hilda von KLAUSENBURG: Magyarellenes atrocitások Erdélyben és Romániában 1784-1956. III. fejezet. Az I. világháború után a románok által elkövetett atrocitások. Budapest román megszállása – Garázdaságok Erdélyben.

Világhálón:

<http://www.corvinuslibrary.com/atroc/klausen.pdf>

RAFFAY — RAFFAY Ernő: Nagy-Románia megteremtése 1918-1920.

Világhálón:

<http://ski.vmmi.org/trianon/raffaynromania.htm>

Mellékletek jegyzéke:

I.sz. melléklet

Az 1919-es román - magyar háború szakaszai.

II.sz. melléklet

A román királyi hadsereg előnyomulása 1919. augusztusában.

III.sz. melléklet

1919. évi magyarországi belpolitikai helyzet.

IV.sz. melléklet.

Az 1919. évi román megszállás összesített kárai a Központi Statisztikai Hivatal 1922. évi táblázata szerint.

I.sz. melléklet

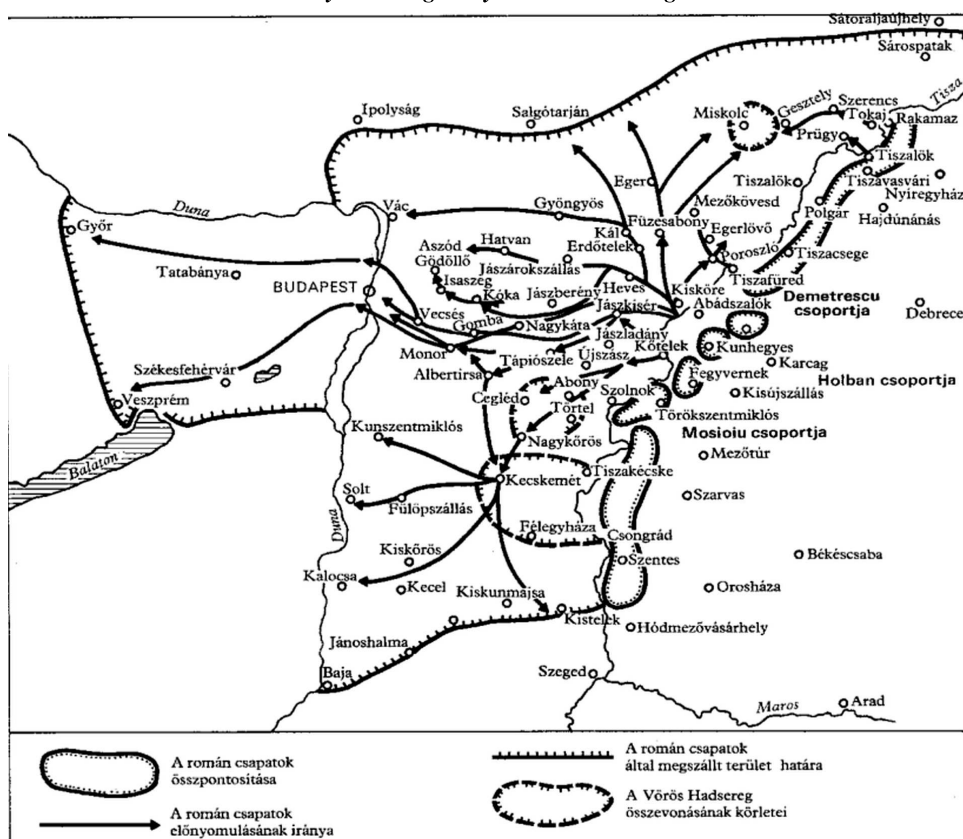
Az 1919-es román - magyar háború szakaszai

Szakaszok	Időpontok	Főbb események
1. szakasz	1918. november- 1919. március	Erdély annektlása Romániához, a Tanácsköztársaság létrejötte, támadás a TK. ellen.
2. szakasz	1919. április – 1919. július	A TK. Vörös Hadserege északi sikeres hadjárata a csehszlovákok ellen. A Székely Hadosztály veresége és a Román hadsereg eléri a Tiszát.
3. szakasz.	1919. július – 1919. augusztus 3.	A románok a Tiszántúl elfoglalása után elfoglalják a Duna-Tisza közét és Budapestet.
4. szakasz	1919. augusztus-november	A románok megszállják a Dunántúl területének a zömét.

Forrás ! A szerző összeállítása.

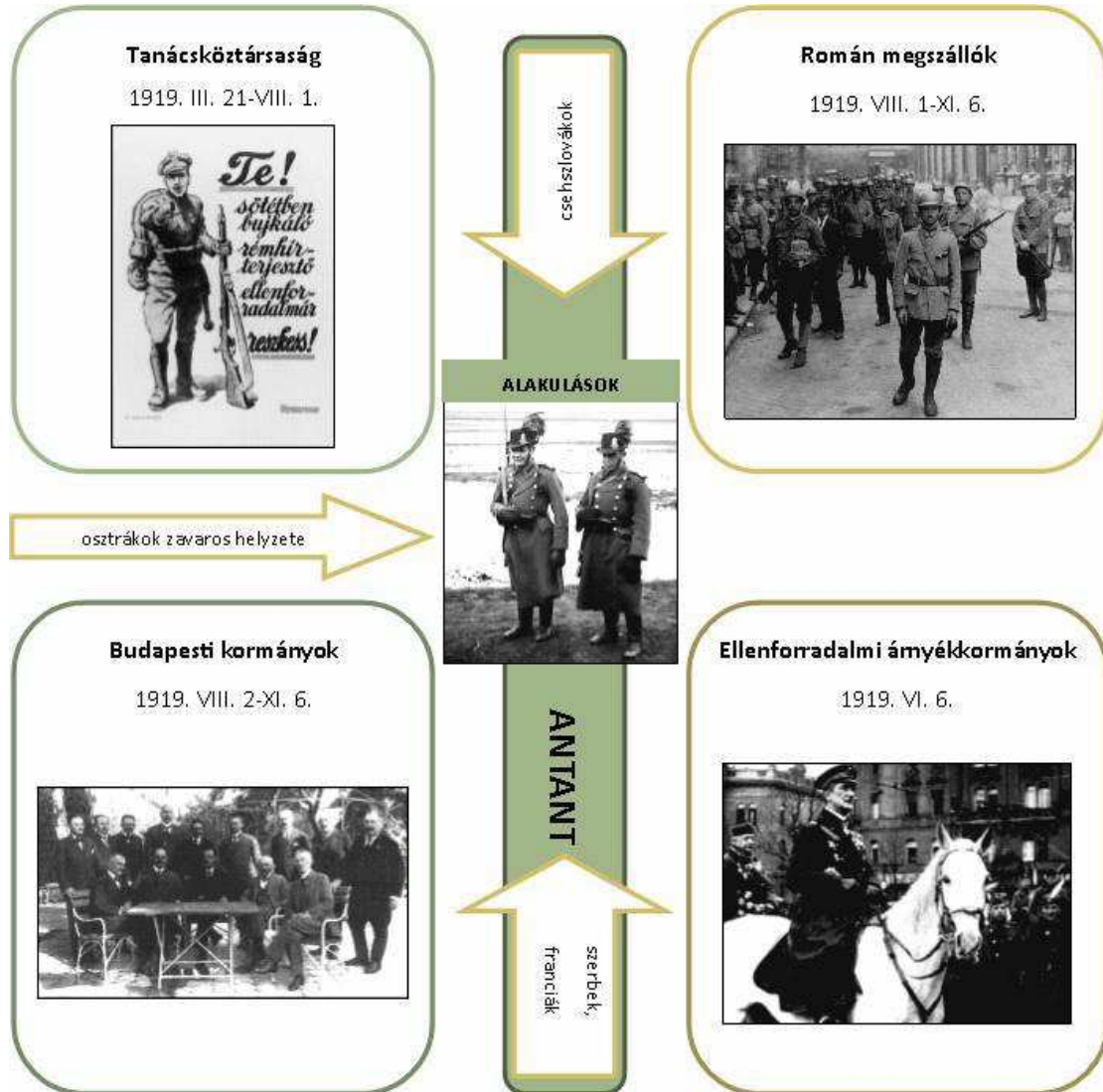
II.sz. melléklet

A román királyi hadsereg előnyomulása 1919. augusztusában.

Forrás ! A szerző összeállítása.

1919. évi magyarországi belpolitikai helyzet.

Forrás ! A szerző összeállítása.

Az 1919. évi román megszállás összesített kárai a Központi Statisztikai Hivatal 1922. évi táblázata szerint.

Élőerő

- 647 fő vesztette életét
- 27 ezer fő magyar hadifogoly
- 110 (?) vasutas

Eszközök, anyagok

- **gyárak:** Máv Gépgyár, Weiss Manfréd, Ganz-Danubius, Ferencvárosi Malom
- **raktárak:** Központi Eü. Raktár, Magyar Leszámitoló Bank raktára, Machensen-féle raktárak, Magyar Posta, ruharaktárak, boltfelszerelések
- **kórházak:** Magyar Katonai Kórház, gyermekkórházak
- **berendezések:** telefonkészülékek (magán és céges), távirógépek (Huges-féle)
- **gépek** (nagyüzemi sorozat): esztergák, marók, tűzoltókészülékek
- **középületek kifosztása:** Hds. Pság. Dorottya utcai épülete, biztosító intézetek, kastélyok
- **házak:** házak, lakások kifosztása (?)
- **hadianyag:** 298 ágyú, 4 páncélvonat, 30.800 puska, 800 géppuska, 5000 karabély, 5000 pisztoly, 1435 vagonnyi hadianyag, 1300 vagon lőszer
- **vasúti kocsik:** 2800 üres pécél- és pórekocsi, 1300 gabona és jószágszállító vagon, 1300 löszeres kocsi, 231 szalon- és különkocsi, 946 személyszállító vagon, 1731 mozdony, 1400 olajtartály, 2000 vasúti és mezőgazdasági gépeket szállító vasúti kocsi, 4350 vasúti kocsi, melyek tartalma nem volt látható
- **járművek:** 143 autó, 56 tehergépkocsi, 87 repülőgép, 300 kerékpár, napi 40-50 málhásszekér 2 hónapon át (2400-3000), 4 monitor, 8 kíséőhajó
- **készpénz:** 20.000.000 korona kékpénz
- **energiaforrások:** kőolaj, gépolaj, benzin, kőszén, ipari fa
- **haszonállatok:** napi 150-200 ló, napi 200 szarvasmarha 2 hónapon át
- **gabonafélék:** 20 ezer vagon búza, 10 ezer vagon kukorica, 5 ezer vagon zab, 30 vagon hidegen sajtolt étolaj, 15 vagon dohány
- **italok:** 1,5 millió hektoliter bor, 11.700 hektoliter pálinka
- **cukor, só** - ismeretlen mennyiség

A KSH 1922-es adatai szerint:

- 30 milliárd kékkorona (1919. augusztusában 1 korona 12,68 svájci frankot ért) = 2.365.930.600,- svájci frank
- a fentebb felsorolt mennyiségeket a szolnoki és a csongrádi Tisza-hidakon

A fentebb felsorolt mennyiséget a szolnoki és a csongrádi Tisza-hidakon elhelyezett antant tisztai csoportok mérték.

Forrás ! A szerző összeállítása a Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján.

HEGEDŰS Ernő — FRÖHLICH Dávid
Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál
és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél

A csendőrség katonailag szervezett rendvédelmi testület volt, ezért a már kifejlesztett típusokat elsősorban a haderő haditechnika-fejlesztési folyamatai felől indokolt vizsgálni. A Magyar Királyi Csendőrség működése idején nem érte el a szolgálati fegyvereinek száma azt a mennyiséget, amelynek érdekében kifizetődő lett volna csak a testületnél rendszeresített önálló fegyvertípust gyártó kapacitás létrehozása. Ebből fakadóan a haderőben rendszeresített fegyvereket — más rendvédelmi testületekhez hasonlóan — vette át a Magyar Királyi Csendőrség is. E fegyverek körébe tartoztak a Magyar Királyi Csendőrségnél rendszeresített forgópisztolyok is.

A forgópisztolyok szerkezeti és működési jellemzői, alkalmazásuk harcászati és rendvédelmi tapasztalatai

A forgópisztoly (revolver) és az öntöltő pisztoly a modern, többlövetű pisztolyoknak két alapvető típusa. A forgópisztoly az ismétlőfegyverek csoportjába tartozik, mert a lövés folyamata (töltés, adagolás, elsütés, ürítés) a lövő kézi erejének felhasználásával valósul meg. A fő jellegzetessége a henger, vagy forgó dob, amely a töltények (rendszerint hat, kisebb fegyverek esetében öt darab) befogadására szolgál. Kétféleképpen lehetett elsütni a pisztolyt. Az egyik módszer a billentyű-feszítéses lövés, mely során az elsütő-billentyűt meghúzva a henger a következő töltény felé fordulása után a kakas elsüti azt. A másik módszer a kakasfeszítéses, mely hasonló mechanizmussal működteti a fegyvert, csupán a billentyű elsütésekor már a csőfuratnál állt az elsütendő töltényt tartalmazó töltényűr, így pontosabb lövést lehetett leadni, hiszen az elsütésnél kevesebb alkatrész mozgott, így biztosabban lehetett tartani a fegyvert (noha ez a módszer egy kicsivel lassabb volt a billentyűfeszítésnél).

A haderő vonatkozásában valódi harcászati funkcióval bíró fegyvernek csak a lovasság esetében nevezhető a forgópisztoly, az összes többi katonai alkalmazás – tisztek, különféle kezelőszemélyzetek, haditengerészek, stb. felszerelése pisztollyal – jellemzően kiegészítő jellegű. A forgópisztoly az amerikai polgárháború során terjedt el a lovassági harcászaton. Gyakorlatilag szinte teljesen kiszorította a kard használatát a közelharc során. A lovasság katonai teoretikusai, illetve a katonai szakírók egyöntetűen nagy jövőt jósoltak a forgópisztoly lovassági alkalmazásának. A fegyver széles körű hadi használatú elterjedésének azonban egyfelől anyagi okai voltak, másfelől kezdetét vette a lovasság alkalmazási elveinek gyökeres átalakulása (dragonyos típusú harcászattá), amelyben már messze nem kapott akkora szerepet a lovassági közelharc, mint a korábbi időszakokban. Ez az átalakulás az első világháború éveitől kezdődött be végérvényesen. Ekkortól a lovaskatona csak szállítóeszközként használta a lovat, harcát gyalogosan — lényegében lövészkatonaként — vívta meg, fő fegyverévé pedig a karabély, illetve később a géppisztoly vált. Ilyen módon a pisztolyok aktív, reguláris harctevékenységek során jelentkező lovassági alkalmazása iránti igény az első világháborút követően erősen hanyatlott.

A korszak forgópisztolyok rendszeresítésére vonatkozó fokozott katonai igényét és szemléletét azonban nemcsak a lovasság reguláris harctevékenységgel kapcsolatos nézetek táplálták. Az amerikai revolverek igen hatékonyak bizonyultak az indiánok elleni háborúkban is. Emellett a brit gyarmatbirodalom stabilitásának és belső rendjének fenntartásában aktív szerepet vállaló szárazföldi haderő szintén felismerte, hogy a lázadások során kialakuló „nem szabályos” harctevékenységek — lényegében irreguláris gyalogosok ellen vívott közelharcok – hatásos eszköze lehet a forgópisztoly. Ennek érdekében az angol ADAMS és PRYSE fegyverkonstruktőrök által tervezett, 14,6 mm űrméretű Bland-Pryse és Webbley forgópisztolyt rendszeresítették a haderőnél, azzal a megfontolással, hogy „a gyarmati háborúkban megállító erőt biztosítson a fanatikus ellenféllel szemben...garantálva a legelső támadó megállítását is.”¹ Ezáltal az angol haderő felkelések elleni – inkább rendvédelmi, mint katonai – tevékenységének központi fegyverévé vált a forgópisztoly. Később a rendőrségeknél és csendőrségeknél történő rendszeresítés háttérében ugyanez a két megfontolás állt: a közelharcra való fokozott alkalmasság a (puskához és karabélyhoz képest) kis méret, illetve a nagy megállító erő miatt.

Habár általános fejlődési tendencia volt, hogy a forgópisztolyokat a haderők és a rendvédelmi szervezetek öntöltő fegyverekre cserélték, bizonyos műszaki jellemzői miatt a forgópisztolyok mégis részesei maradtak napjaink fegyverzeti palettájának is. Előnyei éppen a rendvédelmi alkalmazás során jelentkeznek. „A revolver jövője a rendfenntartó erők általi alkalmazásban rejlik, mivel rendelkezik

azzal az előnnyel, hogy teljesen töltve is biztonságosan hordható, és az elsütő billentyű lenyomásával azonnal használatra kész; az öntöltőhöz képest kevésbé érzékeny a szennyeződésre és a porra; ha nem sül el, a következő lőszer késedelem nélkül a kakas elé kerül. Hátránya viszont a testes forgódob, ami megnehezíti rejtett viselését, és kapacitását hat lőszerre korlátozza”.²

A forgópisztoly megjelenése a honvéd lovasságnál

Az 1860-as évek végére, a technikai fejlődésnek köszönhetően a csappantyús fegyverek már kezdtek elavulni számítani, így szükségessé vált a fegyverek terén is a korszerűsítés. A lovasságnál is így történt, mivel a csappantyús elöltöltő pisztolypárt a többlövetű forgópisztoly váltotta fel. A forgópisztoly a honvéd lovasságnál akkor jelent meg, amikor a dualizmus időszakában az Osztrák-Magyar Monarchia hadereje némiképp megkésve reagált a technikai fejlődésre, így hirtelen nagy váltásnak bizonyult, mikor a véderő modern hátultöltő, központi gyújtású rézhüvelyes lőszerrel tüzelő fegyvert kapott.

1870. IX. 3-án vezették be a honvéd lovasság számára a Leopold GASSER készítette 11 mm-es forgópisztolyt, **1870 M. hadseregrevolver** néven. Ez a fegyver a karabélyt váltotta fel a huszártiszteknél, a tiszthelyetteseknél, továbbá a törzsek lovas szakaszainál és a dzsidás legénységénél.³ 1890-től forgópisztolyt viseltek a tisztek mellett az altisztek, törzsek lovas szakaszainak legénysége, valamint az utász szakaszok nem lovasított málhakísérő huszárijai is. A későbbiekben forgópisztollyal szerelték fel továbbá a törzsek lovas szakaszainak a huszárijait, a táborig távíró járőröket, a kötszermálhatáskát hordozó huszárokat is.

A következő rendszeresített forgópisztoly az **1898 M. Rast-Gasser** volt a lovasságánál és a gyalogságnál is. Ez egy 8 mm űrméretű 8 töltény befogadására képes pisztoly volt, jóval pontosabb az elődjénél.

1909-ben rendelték el a forgópisztolyok felváltását az 1907 M. szintén 8 mm-es azonban már 10 lövetű Roth-Steyr öntöltő pisztolyokkal. Ezt követte 1912-ben a Steyer 1912 M. 9 mm-es 8 töltényű változata. Az első világháború előestéjén a géppuskás osztagoknál már 1912 M Frommer ismétlőpisztolyt rendszeresítettek, az eddigi forgópisztolyok helyett.⁴

A Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemei

A Magyar Királyi Csendőrség alapvetően gyalogos szervezet volt. Átlagos sűrűségű településszerkezet esetén nem volt szerepe a lovas szolgálatnak, mivel mintegy 16 km-es távolsáig a lovas és gyalogos portyázási idő azonos volt. A csendőrség felállításától kezdve volt egy részleges mobilitás-növelési igénye, amelyet kezdetben lovakkal oldottak meg.⁵

A Magyar Királyi Csendőrség első lovas őrsői 1882 januárjában kezdték meg szolgálatukat, amikor megalakult a szegedi csendőr kerület-parancsnokság, elsőként a II., III, és IV. csendőr kerületek rendelkeztek lovas őrsőkkel. A csendőrség motorizálásakor a mobilizálásában a lovas őrsők mintegy 6-szor akkora részarányt képviseltek, mint a motorkerékpárral és gépkocsival rendelkezők. A századfordulótól az úthálózat kiépülése és a technikai viszonyok fejlődése következtében gyökeresen megváltozott a csendőrség vezetésének véleménye a lovak széles körű alkalmazásáról. Az új álláspont szerint „ . . . a lovas csendőrök szerepe a viszonyok megváltoztatásával már lejárt.”⁶ Az új szakmai állásfoglalás alapján a lovas csendőr járőrök csak néhány helyen használhatók eredményesen. Mindez jelentős szervezeti változást idézett elő a csendőrségnél: 1903-1905 között mintegy 300 lovas csendőrt gyalogosítottak. Ugyanakkor a gyalogosan ellenőrizhetetlen kiterjedt puszták területellenőrzése esetében továbbra is valamilyen mobilitást és terepjáró képességet növelő eszközt kellett alkalmazni a csendőri tevékenység során. A csendőrség vezetése „ . . . az Alföld közbiztonságának fenntartását mindenekelőtt a lovas csendőralakulatoktól várta”.⁷

Ugyancsak nélkülözhetetlennek bizonyult a lovas csendőrség a csapaterős csendőri tevékenységek ellátása során. Az 1905-ös átszervezések után a csendőrség részlegesen továbbra is fenntartotta erői lovakkal való mobilizálásának módszerét. Már az 1890-es években — a szegényparaszt mozgalmakkal szembeni fellépés során — pótolhatatlan szállítóeszközzé vált a ló, „mint ami hozzájárul viszonylag jelentős erők gyors összevonásához.”⁸ Az 1910-es évek első felének válságos politikai viszonyai ismét a lovas csendőrség akár nagyobb tömegben is bevethető „gyorsreagálású erőként” alkalmazását támasztották alá. Az erők gyors összevonásának lehetősége mellett a lovas csendőr kedvezőbb volt alkalmazható tömegoszlatási feladatok során is. Ezért karhatalmi feladatokra minden kerületi parancsnokság mellett, egy önálló lovas alosztályt szerveztek.

A lovas csendőrök kiképzése a korábban a honvéd lovasságnál szolgálóknál 6 hónapot, a többiekénél 1 éves elméleti és gyakorlati képzést igényelt, majd a sikeres vizsgát követően kerülhettek

a lovas őrsökre. Ott hetente egy-két alkalommal került sor lovarda oktatásra, ahol a kard használatát és **a lóról történő, pisztollyal végrehajtott lövészetet gyakorolták.** A lovak lövéshez szoktatása fontos kiképzési feladat volt. A kiképzés során különös gondot fordítottak a lövés hangjának elviselésére. A lovak szoktatására évi 10-50 vaktöltényt használhattak fel 4 lögyakorlat során. A nagyobb lakta-nyákban a lovakat a gyalogos lövészethez is kirendelhették, hogy szokják a lövéseket. Ugyanakkor a tényleges lovas-csendőri szolgálat során lövésre csak ritkán kerülhetett sor.

Forgópisztolyok a csendőrségnél

Forgópisztollyal a csendőr tiszteket és a lovascsendőrség személyi állományát látták el. 1882-ben megkezdődtek a tárgyalások a csendőrség képviselői és Leopold GASSER között. Leopold GASSER bécsi fegyverműves pályafutása kezdetén az angol Adams revolvereit forgalmazta és javította. 1862-ben alapította saját fegyvergyártó műhelyét. 1867-től az osztrák gyártók megkezdték a peremes pisztolylőszer gyártását. GASSER — felismerve az üzleti lehetőséget — piacra dobta első forgópisztolyát, amely még Adams-licenc alapján készült. Ezt követően több, saját tervezésű forgópisztollyal is piacra lépett. Üzeme 1884-ben már 100 000 forgópisztolyt gyártott évente. A csendőrség GASSERrel folytatott tárgyalásait a II. szegedi csendőrkerület parancsnoka TÖRÖK Ferenc alezredes folytatta, a belügyminiszter engedélyével.¹⁰ Ennek eredményeként a csendőrség első rendszeresített forgópisztolya az **1872 M 9 mm űrméretű Gasser pisztoly** lett,¹¹ majd ezt követte az **1870 M. 11 mm-es Gasser-forgópisztoly.**¹²

Úgy tűnik azonban, hogy a csendőrség egy harmadik fajta forgópisztolyt is beszerzett ezekben az években. 1883-ban egy a honvédelmi miniszternek írt jelentésben az szerepelt, hogy összesen nyolcféle fegyvert vettek vizsgálat alá, melyek közül két Gasser típusú revolver is szerepelt.¹³ A vizsgálatok „... alapján a Kirner József budapesti puskműves, udvari szállító által bemutatott **Constabulary forgópisztolyt** ajánlották rendszeresítésre, amennyiben az általuk javasolt módosításokat végrehajjták.”¹⁴ A Constabulary forgópisztoly javára szólt, hogy könnyen szétszerelhető volt, szerszám nélkül is. A henger forgása közben kattogó hangot hallatott, megkönnyítve így a sötétben való töltést is, s emellett nem rendelkezett biztosítóval, lehetővé téve a hirtelen és azonnali használatot. **A budapesti III. csendőrkerületi parancsnokság kötötte meg a szerződést** KIRNER József fegyverkereskedővel. A fegyverek átvételét és belövését a **m. kir. honvéd fegyverzeti bizottságnak** kellett elvégeznie, a csendőrségnél erre a célra rendszeresített szakemberek hiányában. 1883. V. 31-én 3 db forgópisztollyal 38 méter távolsáig történt meg a belövés (12, 25, 50 lépés). Szintén a **honvéd fegyverzeti bizottság** készítette el a **hozzájuk tartozó fegyver- és lőutasítást.**¹⁵ A 753 db forgópisztoly és a hozzájuk tartozó 26000 db 9 mm-es töltény leszállítására ez év augusztus–november között került sor. A kiképzést a II., III, és IV. csendőr kerületek 7 oktatótisztje és 3 altisztje kapta meg Budapesten egy 5 napos foglalkozás keretében.¹⁶

Tíz évvel később bizonyos egységesítési törekvések mutatkoztak a rendszeresített csendőrségi forgópisztolyok tárgyában. Ugyanis 1895-ig a **Gasser gyalogsági forgópisztoly** volt rendszerben a csendőrségnél a törzs-, fő-, valamint számvevő tisztek számára, s ezután ezek az állománykategóriák is átálltak a **csendőrlovassági forgópisztolyra.**¹⁷ Ebben az időszakban – jelenlegi ismereteink szerint – már a Constabulary forgópisztolyról sem esik említés. Néhány évvel később került rendszeresítésre az **1898 M Rast-Gasser forgópisztoly**, amely nem kizárt, hogy már egy egységesen alkalmazott csendőrségi kézfegyver volt.¹⁸

Megemlítendő még, hogy voltak olyan rövid időszakok a csendőrség történetében, amikor **zsákmányanyagból származó forgópisztolyokkal** szerelték fel állományát. „Az első forgópisztolyok az orosz-török háború alkalmával felszámolt székelyföldi szervezkedés kapcsán kerültek ki. Ekkor 255 forgópisztolyt kapott az erdélyi csendőrség. Mivel azonban a forgópisztolyok nem voltak kompatibilisek a haderőben rendszeresített forgópisztolyokkal, 1887-ben elárverezték a készletet”.¹⁹ Az 1877-78 évi orosz-török háború során zsákmányolt orosz lovassági forgópisztolyok típusa nem ismert pontosan, ám nem kizárt, hogy ez az „1870-ben az orosz lovasságnál rendszeresített... **Smith & Wesson „1869-es katonai modell”** volt...amelyből 250 000 darabot szállítottak.”²⁰ Ismeretes továbbá, hogy az első világháború idején a csendőrség használt még orosz zsákmányból származó fegyverzeti anyagot, köztük orosz lovassági forgópisztolyt.²¹ Ez valószínűleg az **1895 M Moszin-Nagant forgópisztoly** lehetett. „A rendvédelmi testületeknél rendszeresített és a haderő kézfegyvereinek kompatibilis fegyverzetét bevonták e szervektől és a véderő rendelkezésére bocsátották. A rendvédelmi szerveket pedig a zsákmányolt fegyverzetből szerelték fel.”²² Azonban mivel ezek a

forgópisztolyok sem voltak kompatibilisek a haderőben rendszeresített forgópisztolyokkal, ezek is hamarosan a rendszerből történő kivonásra kerültek.

A csendőrség forgópisztoly-korszaka egészen 1912-ig tartott, amikor a testületnél a Frommer öntöltő pisztolyt rendszeresítették a forgópisztoly helyett.²³

A lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség négyféle forgópisztolyt rendszeresítettek a dualizmus időszakában

1870 M. Gasser forgópisztoly

Az osztrák származású Leopold GASSER az 1860-as években még Adams-féle revolverek gyártásával és szállításával foglalkozott, azonban később megalkotta saját revolverét, melyet 1870-ben el is készített s rögtön rendszeresítették is a lovasságnál. Az *1870 M. Gasser forgópisztoly* 11 mm-es űrmérettel készült, súlya 1,52 kg volt, csőhossza pedig 375 mm volt. (Meg kell jegyezni, hogy ez a fegyver a gyalogsági tisztek számára túl hosszúnak bizonyult, így az előző fegyver a módosított, 323 mm-es csőhosszúságú 1870/74 M. Gasser revolverrel szerelték fel őket.) Az 1870 M. 11 mm-es Gasser forgópisztolyt 1882-ben rendszeresítették a csendőrségnél.

1872 M. Gasser tiszti forgópisztoly

Általánosan ez a típus volt alkalmazva a csendőrségnél és a gyalogságnál. 770 g súlyú, 230 mm szerkezeti hosszúságú (120 mm csőhosszú) fegyver volt. Csővében 6 huzagolás volt található. 9 mm-es kaliberrel rendelkezett, 6 töltény befogadására volt képes, melyeket 218,5 m/s kezdősebességgel lőtt ki. A töltény hüvelye 2,5 g, a lőportöltet 1,1 g, míg a lövedék 10,2 g súlyú. Ehhez a típushoz csupán 1891-ben rendszeresítettek gyakorlótöltényeket.²⁴

1898 M. Rast-Gasser forgópisztoly

Ez a típus volt az utolsó rendszeresített revolver a lovasságnál és a csendőrségnél is. 1898-ban August RAST segítségével a Gasser cég megalkotta az új forgópisztolyát. Ez egy ütőszeggel felszerelt lebillenthető sátorvasú, merev tokú revolver volt. Forgódobján nem találhatóak bemetszések, csupán az annak rögzítésére szolgálóak.

Ez a fegyver 222 mm hosszúságú volt, ebből 114 mm volt a csőhossz. Súlya 0,96 kg volt, így jóval rövidebb és könnyebb volt elődjénél. 8 mm-es űrmérettel rendelkezett. Irányzéka rögzített volt. 8 töltényt volt képes tárolni, melyeket 213 m/s-os kezdősebességgel lőhetett ki.²⁵

Gyártására csupán 1912-ig volt szükség, mivel azután már a Steyr-féle öntöltő pisztolyokat rendszeresítették.

A „Constabulary” csendőrségi forgópisztoly

A csendőrségi forgópisztoly eredete azonban nem tisztázódott egyértelműen, ugyanis „a hazai és a nemzetközi szakirodalom nem ismer ilyen típusú **amerikai** forgópisztolyt.”²⁶ A „constabulary” jelölés mindössze a fegyver rendőrségi (vagy csendőrségi) alkalmazására utal. Azonban meg kell említeni, hogy a csendőrségi forgópisztolyról egy honvéd százados 1883-ban úgy írt, mint **amerikai fegyverről**.²⁷ Egy másik szakirodalmi helyen azonban ez a gyártmány a 9 mm-es **belga 1877-es Ancion–Marx Constabulary forgópisztolyként** szerepel.²⁸ Ugyanakkor meg kell jegyezzük azt is, hogy az angol P. Webley & Son fegyvergyár is állított elő „Constabulary” jelzésű forgópisztolyt az ír rendőrség, illetve az angol és a bengáli lovasság számára, amelyet **Webley R. I. C. (Royal Irish Constabulary)** néven forgalmaztak.²⁹ A pisztoly No. 1. változatát ismeretlen időpontban konstruálták a 19. század második felének korai éveiben, míg a No. 2. változatot 1867-ben hozták létre. Mindkét fegyver 11,4 mm űrméretű volt. Kialakításuknál különféle Adams-szabadalmak is szerepet játszottak. A Webley R. I. C. revolvert „széles körben alkalmazták a Brit Birodalom egész területén, emellett jelentős mértékben másolták őket különböző európai országokban.”³⁰ KIRNER József budapesti puskaműves, udvari szállító maga is állított elő kis sorozatú gyártásban fegyvereket. Pusztán elméletben nem kizárt, hogy a budapesti fegyverműves is csatlakozott a Webley R. I. C. revolvert másolók széles táborához.

Az úgynevezett csendőrségi forgópisztolyról nem maradtak fenn képek vagy konkrét utalások a fegyver típusára, így csak a fegyverutasításból tájékozódhatunk biztosan a fegyver tulajdonságairól.³¹ A csendőrségi forgópisztoly huzagolt csővű, a cső külseje nyolcszögletű. A cső végén helyezkedik el a célgömbtőke, melyen a célgömb található. Ehhez kapcsolódik a tokon elhelyezett nézőke, mely 50 lépésnyi távolságra volt kalibrálva a pontosabb célzás elérése érdekében. A henger 6 töltényt fogadott be. A könnyebb kezelhetőség érdekében a későbbi modelleken a henger külseje mélyedésekkel lett

ellátva. Ez mind a súly mind az újratöltés és forgathatóság szempontjából előnyösnek bizonyult. A pisztoly töltéséhez a hengert oldalra ki kellett fordítani, majd egyesével behelyezni a töltényeket, folyamatosan forgatva a hengert, az ürités hasonlóan zajlott a töltényhüvelyek egyesével való kivételével. A forgópisztolyhoz 9 mm-es löszert javadalmaztattak, azon belül éles és gyakorló töltényt. Az éles töltény 1,1 g lőport tartalmazott a lövedék kirepítéséhez, míg a gyakorló csupán 0,9 g lőport és ezen fojtódugaszt. A löszerek kiosztása rekesztékes dobozokban történt, melyekben 10 darab löszert tároltak. Ezzel szemben a gyakorlótöltényeket 50-esével papírba csomagolva osztották ki.³²

A csendőrség forgópisztolyainak vizsgálata során megállapítható!

1. A forgópisztoly az amerikai polgárháború során terjedt el a lovassági harcászathoz, kiszorította a kard domináns használatát. Az első világháborút megelőző évektől azonban kezdetét vette a lovasság alkalmazási elveinek gyökeres átalakulása, amelyben már messze nem kapott akkora szerepet a lovassági közelharc, mint a korábbi időszakokban. A pisztolyok lovassági alkalmazása iránti igény az első világháborút követően hanyatlott.

2. Ugyanakkor az angol haderő felkelések elleni – inkább rendvédelmi, mint katonai – tevékenységének központi fegyverévé vált a forgópisztoly, amelynek **a rendőrségeknél és csendőrségeknél történő rendszeresítés háttérében számos megfontolás állt**: a közelharcra való fokozott alkalmasság a **kis méret**, illetve a **nagy megállító erő** miatt, továbbá az, hogy **töltve is biztonságosan hordható**, és az elsütő billentyű lenyomásával **azonnal használatra kész**; ha nem sül el, a következő löszér késedelem nélkül a kakas elé kerül.

3. Forgópisztollyal Magyar Királyi Csendőrségnél a tiszteket és a lovas legénységet látták el. A csendőrség első lovas őrsői 1882-ben kezdték meg szolgálatukat. 1940-ben 1375 őrs működött, ebből lovas őrsként 118, így **folyamatosan nagy mennyiségű forgópisztolyra volt szükség**.

4. A csendőrségnél rendszeresített forgópisztolyok: az 1870 M. Gasser, az 1872 M. Gasser, illetve az 1898 M. Rast-Gasser, továbbá egy tisztázatlan típusú pisztoly, amely amerikai Constabulary forgópisztoly néven ismert, de lehetett belga 1877-es Ancion–Marx Constabulary, vagy angol Webley R. I. C. (Royal Irish Constabulary) is.

5. Tíz év után **bizonyos egységesítési törekvések** mutatkoztak a rendszeresített csendőrségi forgópisztolyok tárgyában, de ugyanezért kerültek ki a rendszerből rövid idő után a zsákmányanyagból származó fegyverek.

6. A csendőrség **zsákmányanyagból származó forgópisztolyai**: 1878-tól az orosz lovasságnál rendszeresített Smith & Wesson „1869-es katonai modell”, az első világháború idején az 1895 M. Moszin-Nagant forgópisztoly lehettek.

7. A csendőrség pisztolybeszerzés tárgyában zajló tárgyalásait a II. szegedi csendőr kerületparancsnok folytatta le, a belügyminiszter engedélyével és a budapesti III. csendőr-kerületi parancsnokság kötötte meg a szerződést, ami **a beszerzések részleges decentralizáltságára** utal.

8. Általában a **csendőrség fegyverzet-rendszeresítési folyamatai** — típusválasztása, minőségellenőrzési- és minőségi-átvételi rendszere, szabályzat-szerkesztése, stb. — **a honvédségtől függték**, hiszen a fegyverek **átvételét** és belövését a **honvédség fegyverzeti bizottságnak** kellett elvégeznie, akárcsak a hozzájuk tartozó **fegyver- és lőutasítás** elkészítését, a csendőrségnél erre a célra rendszeresített szakemberek hiányában.

9. A lovas őrsökön hetente egy-két alkalommal került sor **lovarda oktatásra**, ahol a kard használatát és **a lóról történő, pisztollyal végrehajtott lövészetet** gyakorolták és a lovak lövéshez szoktatása fontos kiképzési feladat volt.

10. **A lovas csendőrség kiképzési folyamatai is kapcsolódtak a honvéd lovassághoz**, hiszen a korábban a honvéd lovasságnál szolgálók 6 hónap, a többiek 1 éves elméleti és gyakorlati képzésen estek át, mielőtt kikerülhettek a lovas őrsökre.

11. A csendőrség forgópisztoly-korszaka egészen 1912-ig tartott, amikor Frommer öntöltő pisztolyok kerültek rendszeresítésre a forgópisztolyok helyett.

Jegyzetek:

- ¹ MYATT: 57-59. p.
² Loc.cit. 15. p.
³ BALLA:106.p.
⁴ Loc.cit.
⁵ KAISER: 62-63. p.
⁶ CSAPÓ: *A Magyar Királyi Csendőrség története 1881-1914.* 94-95.p.
⁷ Loc.cit. 20-38.p.
⁸ Loc.cit. 38-51.p.
⁹ CSAPÓ: A csendőrségi forgópisztoly (1883–1912).
¹⁰ CSAPÓ: *A Magyar Királyi Csendőrség története 1881-1914.* op.cit. 94.p.
¹¹ A Magyar Királyi Csendőrség maroklófegyverei.
¹² LUGOSI
¹³ MOL BM általános iratok K150 1124.cs. 1883.VII.1. 6801.asz.
¹⁴ CSAPÓ: A csendőrségi forgópisztoly (1883–1912). op.cit.
¹⁵ *Fegyver és lőutasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára.*
¹⁶ CSAPÓ: A csendőrségi forgópisztoly (1883–1912). op.cit.
¹⁷ LUGOSI. op.cit. 157.p.
¹⁸ Loc.cit.
¹⁹ PARÁDI: *A magyar rendvédelem története.* 239-243.p. ; Idem: *A Magyar Királyi Csendőrség története.* 88.p.
²⁰ NORTH — HOGG. 170.p.
²¹ SZÁDECZKY: 81.p.
²² LUGOSI. op.cit.
²³ PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség története.* 88.p.
²⁴ LUGOSI. op.cit. ; PARÁDI: *A magyar rendvédelem története.* op.cit. 239-243.p.
²⁵ MYATT. op.cit. 68-70. p.
²⁶ Loc.cit.
²⁷ MÜLLER
²⁸ HOGG — WEEKS
²⁹ MYATT. op.cit. 72-73. p.
³⁰ Loc.cit. 75.p.
³¹ LUGOSI. op.cit. 159.p.
³² *Fegyver és lőutasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára.* op.cit.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:**MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK**

- BALLA — BALLA Tibor: *A magyar királyi honvéd lovasság. 1868-1914.* Budapest, 2000, Balassa Kiadó. 176 p. HU-ISBN 963 50 6355 5.
- CSAPÓ: *A Magyar Királyi Csendőrség története 1881-1914.* — CSAPÓ Csaba: *A Magyar Királyi Csendőrség története 1881-1914.* Pécs, 1999, Pro Pannónia Kiadói Alapítvány. 186 p. HU-ISBN 963 90 7940 5. /Pannonia könyvek./ HU-ISSN 0237-4277.
- HOGG — WEEKS — HOGG, Ian V.— WEEKS, John: *Pistols of the world.* [A világ pisztolyai.] London, 1978,
- KAISER — KAISER Ferenc: *A Magyar Királyi Csendőrség története a két világháború között.* Pécs, 2002, Pro Pannónia Kiadói Alapítvány. 175 p. HU-ISBN 963 90 7982 0. /Pannonia könyvek./ HU-ISSN 0237-4277.
- MYATT — MYATT, Frederick: *Revolverek és pisztolyok. [Cím az eredeti nyelven?]* Ford. ? Budapest, 1994, Kossuth Könyvkiadó. 160. p. HU-ISBN 963 09 3830 8.
- NORTH — HOGG — NORTH, Anthony, — HOGG, Ian V.: *Lőfegyverek könyve.* Budapest, 1992, Alexandra Kiadó. 252 p.
- PARÁDI: *A magyar rendvédelem története* — PARÁDI József et al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története.* Budapest, 1996², Osiris. 367 p. HU-ISBN 963 04 7958 3.
- PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség története.* — PARÁDI József: *A Magyar Királyi Csendőrség története. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtisztület 1881-1945.* Budapest, 2012, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 281 p. HU-ISBN 978 963 08 4794 0. /A magyar rendvédelem-történet öröksége, 2./ HU-ISSN 2062-8447.
- SZÁDECZKY — SZÁDECZKY K. Lajos: *A székely puccs 1877-ben.* Budapest, 1920, Erdélyi Magyar-Székely Szövetség. 158 p.

TANULMÁNYOK

- CSAPÓ Csaba: A csendőrségi forgó- — CSAPÓ Csaba: A csendőrségi forgópisztoly (1883–1912). *Haditechnika*,
pisztoly (1883–1912). (2000) 1.sz.
- A Magyar Királyi Csendőrség marok- — A Magyar Királyi Csendőrség maroklőfegyverei. *Magyar Honvéd*, (1992)
lőfegyverei. 33-34.sz.
- LUGOSI — LUGOSI József: A rendvédelmi testületek fegyverei 1868–1918. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* II.évf. (1993) 4.sz. 152-160.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1992. szeptember 29-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett magyar rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*A dualista Magyarország rendvédelme*” című IV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- MÜLLER — MÜLLER Hugó: Magyar csendőrségi forgópisztoly. *A Ludovica Academia Közlönye*, (1883) 4.sz.

SZABÁLYZATOK

- Fegyver és lőutastítás a Magyar Királyi Csendőrség számára.* — *Fegyver és lőutastítás a Magyar Királyi Csendőrség számára.* Budapest, 1903, s.n. 176 p.

LEVÉL-, IRAT- ÉS DOKUMENTUMTÁRAK

- MOL — Magyar Országos Levéltár

Mellékletek jegyzéke

I.sz. melléklet

Gasser forgópisztoly

II.sz. melléklet

1919 mintájú Frommer Stop ismétlőpisztoly

I.sz. melléklet

Gasser forgópisztoly

Forrás ! PARÁDI József et al. (szerk.): *A polgári magyar állam katonailag szervezett, központosított közbiztonsági őrtestülete a Magyar Királyi Csendőrség „Híven, becsülettel, vitézül . . .” című kiállítás kalauza.* 15.p. Budapest, 2011, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 34 p.

II.sz. melléklet

1919 mintájú Frommer Stop ismétlőpisztoly

Forrás ! PARÁDI József et al. (szerk.): *A polgári magyar állam katonailag szervezett, központosított közbiztonsági őrtestülete a Magyar Királyi Csendőrség „Híven, becsülettel, vitézül . . .” című kiállítás kalauza.* 15.p. Budapest, 2011, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 34 p.

Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására

Sajátos helyzet alakult ki Magyarországon a közbiztonság — vagy ahogyan akkoriban nevezték a közbátorság — terén a kiegyezést követően. A közbiztonság jelentős mértékben és tartósan romlott, elsősorban vidéken. Pedig a Magyar Szent Korona alá tartozó területeken a közbiztonság témakörében a magyar állam önállóságát már semmi sem korlátozta. A közbiztonság témaköre — ellentétben az 1849. III.4-ei Olmütz-i birodalmi oktrojált alkotmányban foglaltakkal, mely szerint a belső rend fenntartása birodalmi ügy, ¹ — nem került be a két társország, azaz az Osztrák Császárság és a Magyar Királyság által közösen intézendő ügycsoportok közé. ² Abban a tekintetben pedig, hogy milyen legyen a polgári magyar állam rendvédelme már a reformkorban lezajlottak a viták a közigazgatásfejlesztési témakör részeként. Ennek nyomán és a korábbi gyakorlatnak megfelelően a magyar közgondolkodásban a rend védelme az önkormányzatisággal társult. 1867-ben — miután a császári királyi rendvédelmi szervezetek magyarországi működését beszüntették ³ — a Magyar Királyságban a rendfenntartás kompetenciája néhány speciális részterület, mint például a Magyar Királyi Pénzügyőrség kivételével ⁴ visszakerült az önkormányzatokhoz.

Az önkormányzati rendőrségeket tartalmazó rendvédelmi modell azonban a gyakorlatban — a nagyobb városok kivételével — megbukott. A kisebb települések ugyanis nem rendelkeztek kellő anyagi erővel ahhoz, hogy biztosíthassák a saját rendőrségük költségeit. A neoabszolutizmus előtti időkből örökölt pandúr szervezetek ugyan szerény költségvetéssel működtek, azonban a megváltozott viszonyok között a rend fenntartására már alkalmatlanok voltak. ⁵

Kezdetben úgy gondolta az ország vezetése, hogy az anarchia felszámolása nyomán még alkalmasak lesznek az önkormányzati rendvédelmi testületek a rend fenntartására. Ezért a legsúlyosabb bűnügyi fertőzést elszenvedő megyecsoportokra kiterjedő hatáskörrel királyi biztosokat neveztek ki a rend helyreállítása céljából. Ilyen volt RÁDAY Gedeon a dél-alföldi térségre kiterjedő feladattal. RÁDAY Gedeon működése során a betyárvilágot felszámolta. Drasztikus módszerekkel ugyan, de elérte a térségben a bűnbandák, orgazdák felderítését elfogását és felelősségre vonását. ⁶

A királyi biztos rendszer tehát alkalmasnak bizonyult arra, hogy az anarchiát felszámolja. Ezzel szemben azonban a megszokott mederbe visszatérő rendvédelmi tevékenység alkalmatlannak bizonyult arra, hogy a rendet fenntartsa. Nyilvánvalóvá vált tehát, hogy a rendvédelmi modell alkalmatlan a számára kitűzött cél, a rend fenntartása megvalósítására. Szükségesség vált az egy pilléren — az önkormányzati rendfenntartó szervezeteken — nyugvó rendvédelmi modell megerősítése. A magyar rendvédelmi modellt olyan jellegű szervezettel kellett gyarapítani, amely tartósan képes a vidék rendvédelmének a biztosítására. ⁷

Kézenfekvő volt, hogy a XIX. században virágkorát élő rendvédelmi testület felé fordult a magyar rendvédelmet fejleszteni kívánók figyelme. A XIX. században Európa valamennyi országában létrehozták a csendőrséget, amely olcsón, gyorsan és tartósan megteremtette, valamint fenntartotta a vidék rendvédelmét. ⁸

A témakörben véleményt nyilvánító ludovikai munkatárs is ilyen jellegű javaslatot dolgozott ki. ÚJHEGYI Béla honvéd fhdgy. javaslattevő a rendvédelem iránt érdeklődő személy volt. Karrierjét is a magyar rendvédelem terejében valósította meg. ⁹

ÚJHEGYI Béla honvéd fhdgy. részletes tervet dolgozott ki. Indítványa nem tekinthető egyedinek, hiszen — a kedvezőtlen közbiztonsági helyzet arra sarkalta a belügyminisztert, hogy mint — a rendfenntartásért felelős tárca vezetője javaslatételre szólított fel mindenkit arra, hogy akik a témakörben illetékesek, illetve járatosak osszák meg a magyar rendvédelem fejlesztésére irányuló elképzeléseiket a Magyar Királyi Belügyminisztériummal. ¹⁰

ÚJHEGYI Béla honvéd fhdgy. az általa javasolt szervezetet ugyan nem csendőrségnek, hanem „Magyar Királyi Katonai Államrendőrség”-nek nevezte, azonban az elképzelt szervezet ismertetése nyomán nyilvánvalóan csendőrség típusú szervezet létrehozására gondolt. A javasolt szervezet tekintetében az indítványozó meglehetősen bizonytalan volt, hiszen elgondolása ismertetésének végén a szerző maga vetette fel, hogy célszerűbb volna az elképzelt szervezetet „Magyar Királyi Biztonsági Csoport”-nak nevezni. ¹¹

A javasolt szervezetet a belügyi tárca irányítása alá tartozónak tekintette, bár személyi témakörben a honvédelmi tárca kompetenciájába tartozónak tartotta. Emellett pedig a személyi állomány öltözkét, személyi fegyverzetét és felszerelését a Magyar Királyi Honvédségnél rendszeresítettekből kívánta megvalósítani. A testületi tagok számára honvéd gyalogsági zubbonyt, a tisztelnél attilát és utász-, illetve úgynevezett szalon pantallót — nyáron pedig zsávolgy anyagból készült zubbonyt és nadrágot — télen pedig lovassági köpenyt és tábori sapkát kívánt rendszeresíteni. Az öltözéken pedig a

fegyvernemi szín — a csendőrség későbbi színe — a buzérvörös lett volna. A ruházat csak egy-két speciális elemmel egészült volna ki, mint például a barna vízhatlan nemezkalap lószőr forgóval. A tervezett csendőrség belső függelmi viszonyait katonainak tekintette, a személyi állomány katonai rendfokozatot viselt volna.¹²

A fegyverzet tekintetében a lovassági kard, a Gasser-féle forgópisztoly rendszeresítését tartotta célszerűnek. A karabélyt illetően azonban nem a haderónél rendszeresítettek átvételét tekintette helyesnek, ehelyett úgy gondolta, hogy a forgópisztoly karabélyosított változatát indokolt a testületnél rendszeresíteni.¹³

A testület szervezeti felépítését — az irányító minisztériumi szinttől eltekintve — négyzintesnek képzelte. A felső vezetést hét osztály-parancsnokság látta volna el a honvéd kerület-parancsnokságokkal megegyező székhelyekkel és működési területtel. Ezek lényegében megfeleltek a Magyar Királyi Csendőrség kerület-parancsnokságainak. Az osztály-parancsnokságok alárendeltségébe 20 szárny-parancsnokság tartozott volna a honvéd dandár-parancsnokságokkal azonos székhellyel. Ez a Magyar Királyi Csendőrségnél a kerület-parancsnokságok alárendeltségében álló szárny-parancsnokságoknak felelt meg. A szárny-parancsnokságok irányítása alá az alosztály-parancsnokságokat tervezte a javaslattevő, amelyek székhelyei a honvéd zászlóaljok székhelyeivel lettek volna azonosak. Ez a parancsnoksági szint a Magyar Királyi Csendőrségnél a szakaszparancsnokságoknak felelt meg. Az alosztály-parancsnokságok pedig az őrs állomásokat irányították volna, amelyek a Magyar Királyi Csendőrség őrsői elméleti elődeinek tekinthetők. A javaslattevő a parancsnokságokat néhány főre tervezte, az őrsök létszámát pedig 6-8 főnek gondolta.¹⁴ **(I.sz. melléklet)** Az őrsökön szolgálatot teljesítő személyi állomány köréből csupán egy fő számára biztosított volna az tervező őrszlaktányán kívüli szolgálati lakást. Az őrs többi tagja pedig az őrsön lakott volna.

A testület személyi állományának a létrehozása majd az utánpótlása a Magyar Királyi Honvédség, illetve a korábbi (neoabszolútizmus kori) és az önkormányzati rendvédelmi testületek tagjai köréből került volna ki azon személyekre tekintettel, akik az előfeltételeknek megfeleltek (testmagasság, erős és egészséges testalkat, kielégítő erkölcsi állapot, a tisztek kivételével nőtlen, vagy gyermektelen özvegy, életkor limit). Ezt követte volna az átképzés a tisztek és a legénység számára eltérő tartalommal, idővel és jelleggel.¹⁵ A személyi állományt eredményes próbaszolgálat (gyakornoki idő) teljesítése nyomán véglegesítették volna a testületnél.

A személyi állományt a katonákra vonatkozó általános jogosultságok és kötelezettségek illeték volna meg. Ugyanarra a nyugdíjra számíhattak volna, mint a Magyar Királyi Honvédség tisztjei és altisztjei. A csendőr legénység a honvédség altiszti karának a jellegével bírt volna, mint ahogyan az a valóságban a Magyar Királyi Csendőrség legénységi állománya tekintetében meg is valósult. A testület orvosi ellátási rendszere a honvédségi egészségügyi ellátással lett volna megegyező, a kórházi kezelésüket is alapvetően a honvéd kórházakban tartotta a tervező kivitelezhetőnek.¹⁶

A tisztek szolgálati lakásra, a legénység pedig laktanyai elhelyezésre lett volna jogosult a kevés számú nős altiszt kivételével, akik ugyancsak jogosultak lettek volna térítésmentes szolgálati lakásra.¹⁷

Összességében megállapítható, hogy ÚJHEGYI Béla honvéd fhdy. 1873. V. 24-én kelt tervezete — vagy ahogyan ő fogalmazott „nézetek” — szinte valamennyi lényeges téma tekintetében kísértetiesen hasonlított az 1881-1884 között felállított Magyar Királyi Csendőrségre. Minden bizonnyal az sem lehetett csupán a véletlen műve, az ÚJHEGYI Béla-féle tervezet és a valóságban csaknem egy évtized múlva kiépülő szervezet jelentős mértékben hasonlított egymásra. Nagy valószínűséggel feltételezhető, hogy a Magyar Királyságban is — Európa többi országához hasonlóan — a polgári közbiztonság megteremtésének a leghatékonyabb szervezete a csendőrség volt. Végül is TISZA Kálmán államférfiú bölcsességére és bátorságára volt szükség ahhoz, hogy — miután a szakemberek felismerték a magyar rendvédelem gyenge oldalait — szakítson a reformkorig visszanyúló megcsontosodott önkormányzati rendvédelmi modell prekonceptiójával és a hazai viszonyokra adaptálva a korszak legkorszerűbb rendvédelmi testületét a csendőrséget hozza létre.

Elgondolkodtató, hogy a XX. és XXI. század fordulóján a honvédelem és a rendvédelem merev szétválasztása előtérbe kerülése dogmájának hiánya milyen racionális gondolkodást tett lehetővé a Magyar Királyságban és az Osztrák-Magyar Monarchiában, illetve Európa-szerte. A tervezők gondolatvilágát ekkor még nem határolta be a dogmáknak való megfelelés. Racionálisan gondolkodtak abban a tekintetben, hogy a cél a közrend, — korabeli szóhasználat szerint közbátorság, kialakítása és fenntartása — érdekében az állam leginkább a alkalmas erőforrásait hasznosítsák. Úgy gondolták nem az a legfontosabb, hogy a kialakításra kerülő rendvédelmi testület mely tárca irányítása alatt áll, hiszen végső soron valamennyi minisztérium a kormány felügyelete alá tartozott. Az irányító tárca és a testület jellegének a megválasztása tekintetében vezérlő elvnek azt tartották, hogy mely testület

szellemisége, felszerelése, szervezete alkalmas a leginkább a kitűzött cél elérésére. A militarizmust nem tekintették eleve „ördögtől valónak”, hanem úgy gondolták, hogy olyan racionális vezetési és szolgálatellátási metódus létrehozását teszi lehetővé, amely a legtakarékosabban és a lehető leggyorsabban alkalmas a közbiztonság megteremtésére és megtartására. Nem lehet véletlen, hogy a kiegyezés után, majd az I. világháborút követően is a magyar szakemberek polgári a magyar állam vidéke közrendjének a biztosítása érdekében a legrátermettebb testületnek a csendőrséget tartották. Bizonyára az sem véletlen, hogy a csendőrség eltörlésének a gondolata nem a polgári magyar állam közbiztonsága megteremtésének az igényéhez, hanem a polgári magyar állam lebontása kívánalmainak a teljesítéséhez kapcsolódott.

ÚJHEGYI Béla honvéd fhdgy. javaslata jól példázza, hogy a csendőrség típusú rendvédelmi testület magyarországi bevezetésének gondolata nem egy szűk uralkodói elit kezdeményezése volt csupán, hanem a magyar polgári társadalom hazai közbiztonság-fejlesztésre vonatkozó elképzelésének széles körben elterjedt nézetei valósultak meg a Magyar Királyi Csendőrség létrehozásával.

Jegyzetek:

- ¹ ZACHAR: Tradíció és folyamatosság az osztrák rendvédelmi szerveknél. 69.p.
² GALÁNTAI: 87-135.p.
³ ZACHAR: A politikai irányzatok rendvédelmi koncepciói a dualizmus korában.
⁴ CSIZMADIA: 199-201
⁵ PARÁDI: A Magyar Királyság rendvédelme 1867-1919.
⁶ CSAPÓ: *Ráday Gedeon és a szegedi királyi biztosság. A betyárvilág felszámolása.*
⁷ PARÁDI József: A dualista Magyarország belügyi szervei. *Belügyi Szemle*, XXXIV.évf. (1986) 4.sz. 45-50.p. HU-ISSN 0133-6738.
⁸ PARÁDI József: A polgári magyar állam első központosított közbiztonsági szerve a Magyar Királyi Csendőrség. *Belügyi Szemle*, XXXVII.évf. (1989) 2.sz. 35-40. p. HU-ISSN 0133-6738.
⁹ ÚJHEGYI Béla honvéd fhdgy. a Ludovika akadémia segéd tisztje volt. 1876. VII. 1-én — miután az erdélyi csendőrezredet átvette a magyar kormány — a csendőrség állományába került. Kezdetben a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium csendőrségi osztályán teljesített szolgálatot, majd áthelyezték az erdélyi csendőr-parancsnokságra. 1883-ban áthelyezték a Kassai Csendőr Kerület-Parancsnokságra, ahol kerület parancsnok-helyettesi beosztást töltött be. 1905. I. 5-én halt.
 AMANT: 103.p.
¹⁰ Loc.cit.
¹¹ Loc.cit.
¹² Loc.cit. 109-110.p.¹³ Loc.cit. 108.p.
¹⁴ PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség szervezete. ; PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.*
¹⁵ AMANT: op.cit. 103.p.
¹⁶ Loc.cit. 108.p.
¹⁷ Loc.cit. 109.p.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK

- CSAPÓ: *Ráday Gedeon és a szegedi királyi biztosság. A betyárvilág felszámolása.* — CSAPÓ Csaba: *Ráday Gedeon és a szegedi királyi biztosság. A betyárvilág felszámolása.* Pécs, 2007, Pro Pannónia Kiadói Alapítvány. 204 p. HU-ISBN 978 963 94 98. /Pannónia Könyvek./ HU-ISSN 0237-4277.
 CSIZMADIA — CSIZMADIA Andor: *A magyar közigazgatás fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig.* Budapest, 1976, Akadémia Kiadó. 560 p. HU-ISBN 963 05 0713 7. 199-201
 GALÁNTAI — GALÁNTAI József: *A Habsburg-monarchia alkonya. Osztrák-magyar dualizmus 1867-1918.* Budapest, 1985, Kossuth. 387 p. HU-ISBN 963 09 2589 3.
 PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* — PARÁDI József: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* Budapest, 2012, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 281 p. HU-ISBN 978 963 08 4794 0. /A magyar rendvédelem-történet öröksége, 2./ HU-ISSN 2062-8447.

TANULMÁNYOK

- PARÁDI: A dualista Magyarország belügyi szervei. — PARÁDI József: A dualista Magyarország belügyi szervei. *Belügyi Szemle*, XXXIV.évf. (1986) 4.sz. 45-50.p. HU-ISSN 0133-6738.
 PARÁDI: A polgári magyar állam első központosított közbiztonsági szerve a Magyar Királyi Csendőrség. — PARÁDI József: A polgári magyar állam első központosított közbiztonsági szerve a Magyar Királyi Csendőrség. *Belügyi Szemle*, XXXVII.évf. (1989) 2.sz. 35-40. p. HU-ISSN 0133-6738.

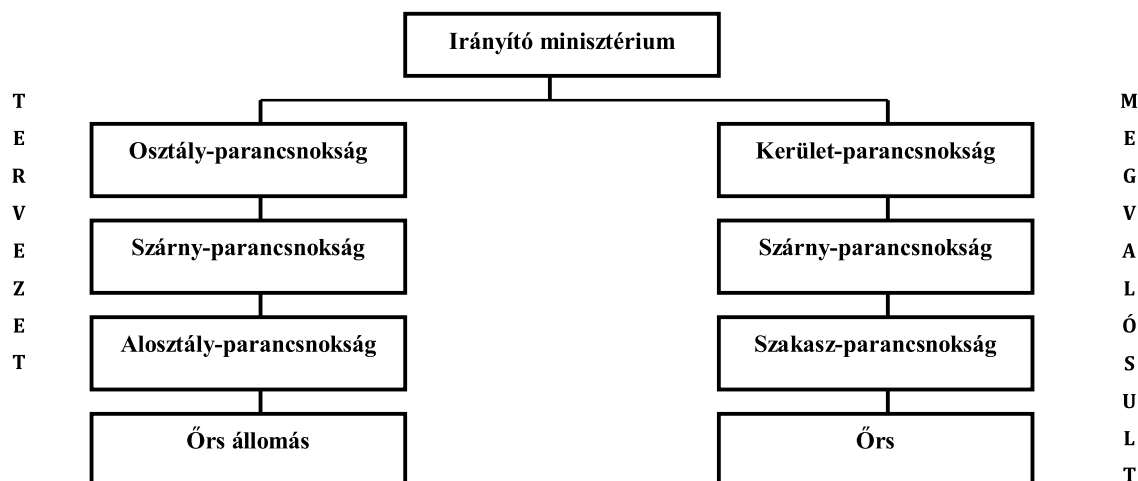
- PARÁDI József: A Magyar Királyság rendvédelme 1867-1919. — PARÁDI József: A Magyar Királyság rendvédelme 1867-1919. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, X.évf. (1999) 10.sz. 98-147.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1998. szeptember 22-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*A nyugati rendvédelem hatása a XIX-XX. századi magyar rendvédelemre*” című XI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség szervezete. — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség szervezete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXI.évf. (2011) 24.sz. 80-90.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2009. december 03-án, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „*Csendőrség Ausztria-Magyarországon, illetve Ausztriában és Magyarországon 1849-2005.*” című XXIV. Konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- ZACHAR: Tradíció és folyamatosság az osztrák rendvédelmi szerveknél. — ZACHAR József: Tradíció és folyamatosság az osztrák rendvédelmi szerveknél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, II.évf. (1992) 3.sz. 65-73.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1991. november 19-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Tradíció és korszerűség*” című III. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- ZACHAR: A politikai irányzatok rendvédelmi koncepciói a dualizmus korában. — ZACHAR József: A politikai irányzatok rendvédelmi koncepciói a dualizmus korában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, III. évf. (1993) 4.sz. 8-20.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1992. szeptember 29.-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*A dualista Magyarország rendvédelme.*” című IV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

CIKKEK

- AMANT — AMANT Zoltán: A Ludovika Akadémia javaslata a csendőrség felállítására. *Csendőrségi Lapok*, XXIII.évf. (1933) 4.sz. 102-110.p.

I.sz. melléklet

A tervezett és a megvalósított magyar csendőr szervezet.

- Forrás !** - AMANT Zoltán: A Ludovika Akadémia javaslata a csendőrség felállítására. *Csendőrségi Lapok*, XXIII.évf. (1933) 4.sz. 102-110.p.
 - PARÁDI József: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* 49-64.p. Budapest, 2012, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 281 p. HU-ISBN 978 963 08 4794 0. /A magyar rendvédelem-történet öröksége, 2./ HU-ISSN 2062-8447.

Hivatástörténet-gondozás a Magyar Királyi Csendőrségnél

A Magyar Királyi Csendőrséget 1881-ben hozta létre a magyar országgyűlés a Magyar Szent Korona alá tartozó vidéki területek közrendjének a biztosítása céljából.¹ A feladatát a testület kiválóan teljesítette. Az I. világháború éveit leszámítva a Magyar Királyi Csendőrség 90 % körüli bűnfelderítési aránnyal teljesítette hivatását.²

Magyarországon három ízben hoztak létre csendőr szervezetet: 1849-ben — a HABSBERG-neoabszolutizmus részeként — a Császári Királyi Csendőrséget³, majd 1881-ben a Magyar Királyi Csendőrséget⁴, melyet a Tanácsköztársaság után 1919-ben reorganizáltak.⁵ Mindhárom alkalommal a testület létrehozásának a célja deklaráltan a közrend létrehozása vagy megőrzése volt. A magyarországi csendőr szervezeteket három ízben oszlatták fel: 1867-ben⁶, 1919-ben⁷ és 1945-ben.⁸ A felosztatás indoka mindhárom alkalommal deklaráltan politikai volt. A megszüntetés okaként az előző politikai rendszer szolgálatát jelölték meg. A három felosztatás közül azonban két alkalommal — amikor a cél a polgári magyar rendvédelem újjászervezése volt — 1881-ben és 1919-ben a testületet újjászervezték. 1945-ben azonban merőben más volt a helyzet. Ekkor a polgári rend eltörlése volt a cél. A polgári rendszerhez erősen kapcsolódó szervezetnek nyilvánvalóan nem lehetett szerepe a magyarországi polgári demokrácia lebontásában. Ezért szóba sem jöhetett az újjászervezés, mivel a pártállami viszonyok között nem lehetett helye a polgári rendvédelmi modell kontinentális változata legerőteljesebb pillérszervezetének. A köztudatban még mindig él az a tévhit, hogy a Magyar Királyi Csendőrség felosztatását elrendelő 1690/1945.ME. rendeletben a testület felosztatási oka feltüntetéseként a magyarországi zsidóság deportálásában történő részvétel szerepelt. Ez azonban nem fedi a valóságot. Indítékként általában az előző kormányok „kiszolgálása” állt. A rendelet szövege nem a deportálással foglalkozik. A rendelet szerint az a csendőr volt igazolható, aki tevékenyen szembe szállt az 1939 utáni magyar kormányokkal. Tehát nem csak a német megszállás utáni, hanem a magyar legitim kormányokat is ide számították.⁹

A csendőrség lényegében — a napóleoni közigazgatási minta részeként — a XX. században terjedt el Európában.¹⁰ A kontinens valamennyi országában bevezették a testületet. Változást a két világháború jelentett, amikor a Szovjetunió területén, majd a Varsói Szerződés tagállamaiban, illetve az USA közvetlen befolyása alá került országokban a nemzeti csendőrségek helyébe más szervezeteket delegáltak. A Szovjetunió összeomlása után azonban a volt szocialista országok közül többen újra létrehozták a nemzeti csendőrségüket.

A csendőrség — mint rendvédelmi testülettípus, a rendvédelmi kvalifikációkon túl — két fő jellemzővel rendelkezik. Egyrészt szorosan kapcsolódik a polgári berendezkedéshez, másrészt nemzeti testület. E két jellemző befolyásolta a csendőr testületek szellemiségét, így a Magyar Királyi Csendőrség habitusát is.

A Magyar Királyi Csendőrség szellemisége mentes volt az osztályharcos szemlélettől, „A múltat végképp eltörölni” elméleti tételtől és annak a testületre adaptálásától. A testület szellemiségétől idegen volt az a nézet, mely szerint, ami régi az egyben rossz is. A nemzeti rendvédelem tapasztalatait nem tekintették alábbvalónak más országok tapasztalatainál. Ebből a szellemiségből fakadt a hivatási hagyományok és tapasztalatok tisztelete, azok gondozásának az igénye.

A Magyar Királyi Csendőrség — a társ magyar rendvédelmi testületekhez viszonyítva — nem rendelkezett különleges jogosultságokkal, illetve a költségvetése sem volt kiugró. A testület létszáma is mérsékelt volt, hiszen a történelmi Magyarországon és a trianoni határok közé szorított Közép-Magyarországon is 12 000 fő teljesített szolgálatot a Magyar Királyi Csendőrség személyi állománya körében. Ugyanakkor azonban Magyarország területének és lakosságának döntő többségében kiváló eredménnyel látta el a rendvédelem teendőit.¹¹

Ezen eredményeket a testület a személyi állományának köszönhette. Nem csupán arról volt szó, hogy a személyi állományt kiválóan felkészítették, teendőinek az ellátására a testületi tapasztalatokon nyugvó folyamatos csoportos önképzést valósítottak meg, továbbá a szakmai előmenetel előfeltétele volt a továbbképzéseken való eredményes részvétel, illetve a tisztii állomány a rendvédelem egy-egy szakterületének az elméleti művelésén fáradozott, adaptálva a külföldi eredményeket és „beforgatva” azokat a csendőrségi képzés rendszerébe.¹²

A szakmai felkészítés erős nemzettudatra épült és a nemzeti elkötelezettség szellemiségének a légkörében valósult meg. Ebben a légkörben természetes volt a személyi állomány identitástudata, illetve az ahhoz elengedhetetlenül szükséges hivatástörténet ápolása.

A hivatástörténetiség ápolásának egyik fontos lépése volt a testületi nap bevezetése. A kormányzó elhatározása alapján 1933-ban ünnepelte a testület első ízben a *csendőrnapot*.¹³ A csendőrnapi

nélkülözték a vásári látványosság jelleget, a „show-műsor” motívumokat. A csendőrnapon a Budai Várban az úgynevezett udvarlakai őrseget a csendőrség adta.¹⁴ A csendőr-parancsnokságok székhelyein, a térség meghívott prominens személyiségei előtt díszmenetben vonult el a testület kisebb-nagyobb alakulata. A prominens személyek közül általában a legtekintélyesebb személy beszédet tartott, melyben nem fukarkodott a testület érdemeinek a méltatásával. A rendezvényekről a folyóiratok tudósításokat közöltek. A rádióban is hasonló műsorokat sugároztak a csendőrnaphoz kapcsolódóan. A testület a csendőrnaphoz arra is felhasználta, hogy a csendőrségről, mint rendvédelmi testületről ismeretterjesztő alkotásokat tegyen közzé.¹⁵ A csendőrnaphoz oly nagy hatást gyakoroltak a személyi állomány tagjaira, hogy — a testület feloszlata után is — bárhová vetett őket a sors nyíltan vagy titokban megünnepelték a csendőrnaphoz. A csendőrök elhalálása után pedig a leszármazottak közül egyesek a XXI. században is megünnepelik a csendőrnaphoz.

A csendőrségi napok tehát a hivatástörténetiség ápolásának fontos csomópontjai voltak.¹⁶ A hivatástörténet szervezetszerű gondozásának igénye azonban a testület 50 éves fennállásának évfordulójához kapcsolódóan merült fel átfogó módon. Természetesen korábban is foglalkoztak — elsősorban a tiszti kar tagjai — a testületnek, illetve a csendőrségnek, mint rendvédelmi testülettípusnak a történetével. A kutatások eredményeit a Csendőrségi Lapokban közzé is tették.¹⁷ A számos csendőrség-történeti tartalmú írásmű egyik legfontosabb alkotásának tekinthető, hogy a testület történetét összefoglaló módon bemutató alkotás is megjelent a Csendőrségi Lapokban.¹⁸ Ez volt a második írásmű — PRESZLY Lóránd testület-történeti írásművén kívül — amely a Magyar Királyi Csendőrség történetét dolgozta fel. A Csendőrségi Lapokban a csendőrség történetét az 1930-as években bemutató írásmű különnyomat formájában is megjelent.¹⁹ A Magyar Királyi Csendőrség fennállásának fél évszázados jubileuma alkalmából fokozatosan kiépítették a testületi hagyományápolás szervezeti kereteit létrehozták az elméleti alapokat, illetve megteremtették a testületi hagyományok tisztelésének a színtereit.²⁰ A hivatástörténettel való foglalkozást az úgynevezett „Emlékbizottság” fogta össze, egyben pedig a témakör gondozásával kapcsolatos elképzeléseket is felkarolta, megvalósításukat elősegítette. Az „Emlékbizottság” élésre nagytekintélyű, magas rendfokozatú nyugállományú csendőröket kértek fel. A bizottság tagjai pedig a csendőrség történetével kapcsolatos valamely szakterület kipróbált művelői voltak. Az „Emlékbizottság” a csendőrség főfelügyelőjének a tanácsadó szervezeteként működött. feladatai ellátásának anyagi feltételeit ugyan a testület biztosította, azonban teendőinek ellátásához — ellentétben a csendőrséggel — adományokat is elfogadhatott.

A II. világháborúig a hivatástörténet gondozásának, illetve hasznosításának két fő területe alakult ki.

„Csendőr-könyvtár” kialakításába kezdtek. A könyvtár gyűjtőkörébe tartoznak tekintettek minden nyomtatott írásművet, amely a csendőrséggel foglalkozott, illetve a csendőrségről szólt. Ebben az értelemben tehát szakkönyvtárról volt szó, amely azonban a nagyközönség által is látogatható volt.

„Csendőr-levéltár” előkészítését is elkezdték. Ide gondolták összpontosítani a testület irattáraiban őrzött azon válogatott iratokat, amelyekre a Magyar Királyi Csendőrségre már nem volt szüksége. A „Csendőr könyvtár” és „Csendőr levéltár” elhelyezése az „Emlékbizottsággal” közös volt, Budapesten a Fő utca 71. szám alatt működtek.²¹

A „Csendőr Múzeum” témája is felmerült. Az avatatlan szemlélő azonban a témakörben könnyen zavarba jöhet. A Magyar Királyi Csendőrségnek ugyanis hét múzeuma volt. E múzeumok azonban a mai fogalmaink szerint gyűjteményeknek tekinthetők. Az egyik gyűjtemény — szombathelyi elhelyezéssel — a testület bűnügyi és közrendvédelmi tipikus eseteit, speciális eseményeit volt hivatva bemutatni oktató jelleggel. A másik gyűjteményt a Hadtörténeti Múzeum — korabeli nevén Hadimúzeum — keretei között kívánták létrehozni és fejleszteni. E gyűjteménynek az alapját az első csendőrnaphoz alkalomával létrehozott csendőrség-történeti kiállítás anyaga alkotta. E kiállítást a kormányzó személyesen nyitotta meg. A Hadimúzeumbeli gyűjtemény jellegében eltért a szombathelyitől. A Hadimúzeumbeli gyűjtemény ugyanis nem a bűnügyi és közrendvédelmi események feldolgozásával, hanem a Magyar Királyi Csendőrség történetének a bemutatásával foglalkozott.²²

„Aranykönyv” létrehozását tervezték, melyet azonban a háború miatt befejezni már nem tudtak. Az „Aranykönyv” a csendőr hősök életútját és hőstetteit lett volna hivatott rögzíteni. A hősi halottak közé sorolták a harctéren elesetteket, a szolgálat ellátása során erőszakos halált haltakat és bizonyos körülmények között a baleset és elemi csapás következtében elhaltakat. Ide tartozónak tekintették továbbá azokat a csendőröket is, akik a szolgálatteljesítésük közben természetes halált haltak, így utolsó leheletükig a testületet szolgálták. Külön kategóriát alkottak a csendőr vértanúk csoportja. Ide sorolták azokat, akikről pusztán a testülethez tartozás miatt vették el az életüket, illetve sanyargattak.

A II. világháború előtt a Tanácsköztársaság által kivégzett, illetve halálra gyötört, vagy megnyomorított csendőröket tartották ide tartozónak.²³

„*A Magyar Királyi Csendőrség története*” című — feltehetően többkötetes — műlétrehozásába kezdtek az alakulatok az „Emlékbizottság” felkérésére. E mű azonban a háború miatt nem készült el, a háború utáni viszonyok pedig lehetetlenné tették a létrejöttét. Végül 1980-ban Kanadában született meg e mű REKTOR Béla volt csendőr szerzőségével.²⁴ Magyarországon PRESZLY Lóránd 1920-ban kiadott műve után az egyes csendőri szakterületek történetét feldolgozó könyveket követően²⁵ PARÁDI József szerzőségével 2012-ben jelent meg a testület történetét átfogó módon és tudományos szinten feldolgozó prekonceptió mentes kötet.²⁶

„*Emlékkönyv*” kiadványban kívánták részesíteni a csendőr esküt tett csendőröket. E dekoratív kötetben az eskü szövegét, a csendőr tízparancsolatot, a szolgálati utasításnak a csendőr kötelességeit és magatartását szabályozó részeit, kimagasló csendőr hőstettek leírását, a csendőr vértanúk felsorolását, végül pedig a nemzetvédelmi tudnivalókat kívánták megjeleníteni.²⁷

„*Emléklapot*” kívántak létrehozni a nyugállományba vonuló csendőrök számára. Az „Emléklapon” a nyugdíjas csendőr fényképe mellett fel kívánták tüntetni a kitüntéseit, szolgálati beosztásait és állomáshelyeit.²⁸

A „*csendőrr levelezőlap sorozatot*” bővíteni kívánták a csendőr hőstetteket bemutató új levelezőlapokkal.²⁹

Végül pedig, de nem utolsósorban a csendőr őrsökön úgynevezett „*emléksarkok*” kialakításába kezdtek. Ezen emléksarkokba az őrsön hősi halált halt csendőrök fényképe és hőstettük leírása került elhelyezésre.³⁰

Összességében bizton állítható, hogy az emlékbizottság jó munkát végzett. Megteremtette, illetve hozzákezdett a szakkönyvtár, szaklevéltár és szakgyűjtemények felállításához, amelyek nélkül illuzórikus lett volna a testület történeti feldolgozó munka. Meghatározták a feldolgozás általános és fő irányait. Mindezt oly módon tették, hogy a keletkezett eredmények bemutatásával nem csupán a testület személyi állományát célozták meg, hanem a nagyközönség számára is lehetővé tették a könyvtár és a gyűjtemény látogatását, illetve — döntően a csendőrnappokhoz kacsoldóan — a folyóiratokban és a rádióban a testület történetét bemutató ismeretterjesztő közleményeket publikáltak, illetve sugároztak. A testületen belül pedig lényegében a kezdetektől (eskütétel), az aktív szolgálat végéig (nyugállományba vonulás) a hivatástudatot és a testület történetiségét egybeolvasztották az egyéni tettekkel és életutakkal. A testület egyik legfontosabb erénye a szervezettség és a lelkiismeretes feladat végrehajtás, valamint a feladatorientált struktúra létrehozása megtalálható volt a hivatástörténetiség gondozása területén is.

Jegyzetek:

- ¹ 1881/II.tc. ; 1881/III.tc.
- ² PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség szolgálati tevékenységei.*
- ³ ZACHAR: *Fejezetek az osztrák csendőrség történetéből 1849-1918.* 105.p.
- ⁴ 1881/II.tc. op.cit. ; 1881/III.tc.op.cit.
- ⁵ SUBA: „Csendőralakulások” a Magyar Nemzeti Hadseregben, majd Magyar Királyi Nemzeti Hadseregben 1919-1921. ; PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* 55-60.p.
- ⁶ PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* op.cit. 107.p.
- ⁷ 1/1919. BN.r.
- ⁸ 1 690/1945.Me.r.
- ⁹ PARÁDI: *Tények és érzelmek egy hajdani magyar rendvédelmi testület története kapcsán.*
- ¹⁰ REKTOR: 30-43.p.
- ¹¹ PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* op.cit. 93-110.p.
- ¹² PARÁDI: *A csendőrtisztképzés és a fizetési osztályokba sorolt állami alkalmazottak szakvizsgarendszere.*
- ¹³ Szerkesztőségi közlemény: *Csendőrnapp.* ; Szerkesztőségi közlemény: *Az első csendőrnapp.* ; PARÁDI: *Elpusztított emlékhelyek.*
- ¹⁴ Szerkesztőségi közlemény: *Udvarlaki őrség.* ; Szerkesztőségi közlemény: *Csendőrnapp 1944-ben.*
- ¹⁵ VARRÓ
- ¹⁶ Szerkesztőségi közlemény: *A csendőrség nagy napja.*
- ¹⁷ Szerkesztőségi közlemény: *Emlékezzünk.*
- ¹⁸ Szerkesztőségi közlemény: *A m.kir. csendőrség története.*
- ¹⁹ PRESZLY
- ²⁰ Szerkesztőségi közlemény: *Csendőr levéltár és múzeum.*
- ²¹ CZEGLÉDY
- ²² Szerkesztőségi közlemény: *Múzeumunk.*

²³ Amennyiben a XXI. században kerülne kialakításra az „Aranykönyv” az abban foglalt csendőr vértanúk létszáma jóval több volna, mint a II. világháború előtt. A Magyar Királyi Csendőrség személyi állományának a honvédő harcok után életben maradt tagjait szinte kivétel nélkül ide lehetne sorolni, hiszen a legszerencsésebbek közé tartoztak azok, akik emigrációba kényszerültek.

²⁴ REKTOR. op.cit.

²⁵ PARÁDI: *A határszéli csendőrség 1891-1914.* ; SZAKÁLY ; CSAPÓ ; KAISER

²⁶ PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* op.cit.

²⁷ CZEGLÉDY. op.cit.

²⁸ Loc.cit.

²⁹ Loc.cit.

³⁰ Loc.cit.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK

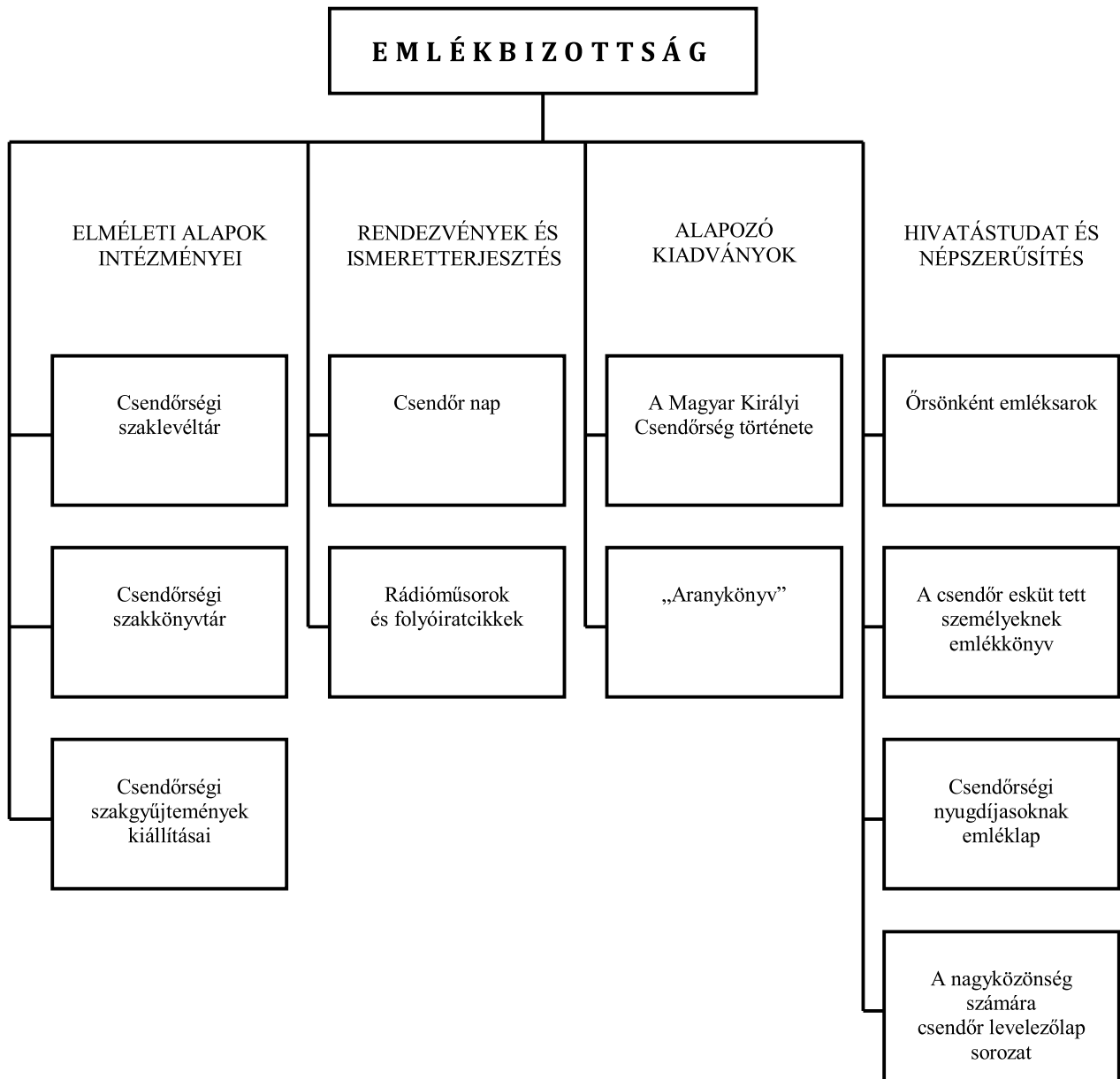
- CSAPÓ — CSAPÓ Csaba: *A Magyar Királyi Csendőrség története 1881-1914.* Pécs, 1999, Pro Pannónia Kiadói Alapítvány. 186 p. HU-ISBN 963 90 7940 5. /Pannónia Könyvek./ HU-ISSN 0237-4277.
- KAISER — KAISER Ferenc: *A Magyar Királyi Csendőrség története a két világháború között.* Pécs, 2002, Pro Pannónia Kiadó Alapítvány. 175 p. HU-ISBN 963 9079 82 0. /Pannónia Könyvek/ HU-ISSN 0237-4277.
- PARÁDI: *A határszéli csendőrség 1891-1914.* — PARÁDI József: *A határszéli csendőrség 1891-1914.* Budapest, 1984, Határőrség. 91 p. HU-ISBN —
- PARÁDI József: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* — PARÁDI József: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* Budapest, 2012, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 281 p. HU-ISBN 978 963 08 4794 0. /A magyar rendvédelem-történet öröksége, 2./ HU-ISSN 2062-8447.
- PRESZLY — PRESZLY Lóránd: *A magyar Királyi Csendőrség története 1881-1919.* Budapest, 1920, Honvédelmi Sajtóvállalat. 142 p.
- REKTOR — REKTOR Béla: *A Magyar Királyi Csendőrség oknyomozó története.* Cleveland, Ohio, USA, 1980, Árpád Könyvkiadó Vállalat. 552 p. USA-ISBN 0 934214 01 8.
- SZAKÁLY — SZAKÁLY: *A magyar tábort csendőrség története 1938-1945.* Budapest, 2000, Ister. 173 p. HU-ISBN 963 92 4324 8.

TANULMÁNYOK

- PARÁDI: Tények és érzelmek egy hajdani magyar rendvédelmi testület története kapcsán. — PARÁDI József: Tények és érzelmek egy hajdani magyar rendvédelmi testület története kapcsán. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVII.évf. (2009) 20.sz. 93-99.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2006. szeptember 29-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A XIX-XX. századi magyar forradalmak hatása a nemzeti rendvédelmi rendszerünkre” című XX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A csendőrtisztképzés és a fizetési osztályokba sorolt állami alkalmazottak szakvizsgarendszere. — PARÁDI József: A csendőrtisztképzés és a fizetési osztályokba sorolt állami alkalmazottak szakvizsgarendszere. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XIII.évf. (2007) 16.sz. 100-104.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2002. november 12-én hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A rendvédelmi szakképzés története” című XVI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: Elpusztított emlékhelyek. — PARÁDI József: Elpusztított emlékhelyek. *Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiones Historiae Praesidii Ordinis)*, XVII.évf. (2008) 29-30.sz. 96-108.p. HU-ISSN 1785-3257.
- PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség szolgálati tevékenységei. — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség szolgálati tevékenységei. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXI.évf. (2011) 24.sz. 91-99.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2009. december 3-án, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „Csendőrség Ausztria-Magyarországon, illetve Ausztriában és Magyarországon 1849-2005.” című XXIV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

- SUBA: „Csendőralakulások” a Magyar Nemzeti Hadseregben, majd a Magyar Királyi Nemzeti Hadseregben 1919-1921. — SUBA János: „Csendőralakulások” a Magyar Nemzeti Hadseregben, majd a Magyar Királyi Nemzeti Hadseregben 1919-1921. A XIX-XX. századi magyar állam nemzetbiztonsági szervezetei. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, HU-ISSN 1216-6774. XXIII. évf. (2013) 27-28-29-30.sz. 169-178.p. A tanulmány korábbi változata 2011. november 11-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „*Militarizmus és demilitarizmus a XIX-XX. századi magyar rendvédelemben*” című XXVI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- ZACHAR: Fejezetek az osztrák csendőrség történetéből 1849-1918. — ZACHAR József: Fejezetek az osztrák csendőrség történetéből 1849-1918. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, VII.évf. (1997) 8. sz. 105-109.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1996. október 29-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*A napóleoni közbiztonsági őrtestület útja Párizstól — Itálián és Ausztrián keresztül — Budapestig.*” című VIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- VARRÓ — VARRÓ István: Rádióközvetítés az ungvári csendőr iskolából: „Székely fiúkból nevelik a fiatal magyar csendőröket” közvetítés az ungvári csendőr iskolából. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, HU-ISSN 1216-6774. XII.évf. (2007) 15.sz. 212-219. p. A tanulmány korábbi változata 2001. november 6-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Az európai és a magyar rendvédelem a XIX-XX. században*” című XV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- CIKKEK**
- CZEGLEDY — CZEGLEDY Jenő: A csendőrszellem ápolásáról. *Csendőrségi Lapok*, XXIV. (1944) 4.sz. 103-104.p.
- Szerkesztőségi közlemény: Emlékezzünk. — Szerkesztőségi közlemény: Emlékezzünk. *Csendőrségi Lapok*, XVII.évf. (1927) 6.sz. 110-114.p.
- Szerkesztőségi közlemény: Múzeumunk. — Szerkesztőségi közlemény: Múzeumunk. *Csendőrségi Lapok*, XXIII.évf. (1933) 2.sz. 33.p.
- Szerkesztőségi közlemény: Udvarlaki őrség. — Szerkesztőségi közlemény: Udvarlaki őrség. *Csendőrségi Lapok*, XXIII.évf. (1933) 3.sz. 96-100.p.
- Szerkesztőségi közlemény: Csendőrnep. — Szerkesztőségi közlemény: Csendőrnep. *Csendőrségi Lapok*, XXIII.évf. (1933) 4.sz. 97.p.
- Szerkesztőségi közlemény: Az első csendőrnep. — Szerkesztőségi közlemény: Az első csendőrnep. *Csendőrségi Lapok*, XXIII.évf. (1933) 4.sz. 99-102.p.
- Szerkesztőségi közlemény: A csendőrség nagy napja. — Szerkesztőségi közlemény: A csendőrség nagy napja. *Csendőrségi Lapok*, XXIV.évf. (1934) 4.sz. 97-105.p.
- Szerkesztőségi közlemény: A m.kir. csendőrség története. — Szerkesztőségi közlemény: A m.kir. csendőrség története. *Csendőrségi Lapok*, XXIV.évf. (1934) 4.sz. 110-117.p.
- Szerkesztőségi közlemény: Csendőrnep 1944-ben. — Szerkesztőségi közlemény: Csendőrnep 1944-ben. *Csendőrségi Lapok*, XXXIV.évf. (1944) 5.sz. 139-147.p.
- Szerkesztőségi közlemény: Csendőr levéltár és múzeum. — Szerkesztőségi közlemény: Csendőr levéltár és múzeum. *Csendőrségi Lapok*, XXXIV.évf. (1944) 13.sz. 423.p.
- JOGSZABÁLYOK**
- 1881/II.tc. — 1881/II.tc. a csendőrség legénységi állományának a kiegészítéséről.
- 1881/III.tc. — 1881/III.tc. a közbiztonsági szolgálat szervezéséről.
- 1/1919. BN.r. — 1/1919. BN.r. a Vörös Őrség létrehozásáról.
- 1 690/1945.Me.r. — 1 690/1945. Me.r. a csendőrség feloszlásáról és az államrendőrség megszervezéséről. *Magyarországi Rendeletek Tára*, LXXIX.évf. (1945) I-VI. füzet 131-133.p.

A Magyar Királyi Csendőrség tervezett hivatástörténet gondozási szinterei

Politikai prekonceptiók miatt a magyarországi csendőrség története a magyar közgondolkodásban, nemzeti történelmünk kevésbé ismert témái közé tartozik. A legtöbb ember — aki egyáltalán valamilyen tájékozottsággal rendelkezik e témakörben — a magyarországi csendőrséget a Magyar Királyi Csendőrséggel azonosítja. A Kárpát-medencében azonban nem a Magyar Királyi Csendőrség volt az első csendőr szervezet.

A Magyar Szent Korona alá tartozó területen először a neoabszolutizmus időszakában hoztak létre csendőrséget. Ez a szervezet azonban összbirodalmi rendvédelmi testület volt. Működési területe nem csupán a Kárpát-medencére, hanem a teljes HABSBURG-birodalomra kiterjedt.¹ A Magyar Királyságban ugyan a rend fenntartása hagyományosan az önkormányzatok kompetenciájába tartozott, amelybe a haderő csak kivételes esetekben avatkozott be karhatalmi jellegű feladatok ellátásával, azonban az 1848-1849-es magyar forradalom és szabadságharc leverésével a helyzet megváltozott. Az erőszakon nyugvó korlátlan hatalomra támaszkodva hozták létre a neoabszolutizmus sarkalatos elvi alapját. A Félix SCHWARZENBERG hercegtől eredő „Verwirkungstheorie”-át (az úgynevezett jogeljáráselméletet), amely szerint azon nemzet amely fellázad a törvényes uralkodója ellen minden jogát elveszti. E hamis elméletre hivatkozva szüntették meg a magyar államot, területét pedig — a HABSBURG-hatalom központi adminisztrációjától közvetlenül függő — 5 kerületre osztották fel, ahol a hivatalos érintkezés nyelvévé a németet tették. Eltörölték a magyar törvényeket, helyettük pedig az osztrák törvényeket tették kötelezővé.²

A XIX. századi HABSBURG neoabszolutizmus ugyan több változást is produkált, mint az „októberi diploma”, vagy a „februári pátens”, azonban a lényegét tekintve mindvégig az uralkodói abszolutizmus és a magyar nemzeti érdekek mellözése jellemezte. Az is a rendszer lényegéhez tartozott, — amit MARX és ENGELS jól látott —, hogy az 1848-as forradalom sírásói végrendeletének végrehajtói lettek. Ez a felismerés abban az értelemben volt igaz, hogy a HABSBURG neoabszolutizmus a polgári fejlődés végrehajtójává vált ugyan, mindezt azonban a magyar nemzet felszámolásával egybekötve szerette volna megvalósítani, amelybe végső soron belebukott. A kül- és belpolitikai körülmények változásából fakadóan a HABSBURG-hatalom kénytelen volt az egyoldalú polgári fejlesztésre irányuló koncepcióját feladva a magyar nemzettel kiegyezni.³

Az 1848-1849-es magyar forradalom és szabadságharc leverése és a kiegyezés között eltelt 8 év során azonban a HABSBURG neoabszolutizmus kifejlesztette a neoabszolutizmus rendvédelmi rendszerét. E rendszer két fő pilléren — a Császári Királyi Rendőrségen (melynek hatásköre a birodalom városaira terjedt ki) és a Császári Királyi Csendőrségen (melynek működési területe a teljes birodalom vidéki térségét magába foglalta) — nyugodott.

Rendőrségek a Magyar Királyságban és az Osztrák Császárságban is évszázadok óta működtek.⁴

A csendőrség azonban a XIX. században bukkant fel a HABSBURG-monarchia vonzáskörében a NAPÓLEON-i közigazgatási modell részeként. NAPÓLEON uralkodása idején Lombardia kikerült a HABSBURG-birodalomból és a Francia Császárság vonzáskörébe tartozó államok közé került. Ennek kapcsán hozták létre a csendőrséget Lombardiában. Miután pedig — NAPÓLEON bukása nyomán — Lombardia visszakerült a HABSBURG-birodalomba, a HABSBURG adminisztráció a testület kiváló eredményeire való tekintettel továbbra is fenntartotta a csendőrséget. Ez a csendőr ezred vált a HABSBURG-birodalom egész területére kiterjedő neoabszolutizmus kori Császári Királyi Csendőrség kiindulópontjává.⁵

Logikus döntés volt, hogy a HABSBURG-birodalom neoabszolutikus államában a birodalmi rendvédelem egyik legfőbb pillérét a csendőrség alkossa. A csendőrség — mint rendvédelmi testülettípus — a XIX. században a diadalszázadát élte. A Brit-szigetek kivételével Európa valamennyi országában létrehozták a testületet. Magától adódott a gondolat, hogy a neoabszolutikus elvek mentén újjászerveződő HABSBURG-birodalomban is kiépítsék a csendőrség intézményét a birodalom egészére kiterjedően, hiszen ez volt a XIX. század legsikeresebb rendvédelmi testülettípusa. Egyben pedig a centrális szervezeti felépítése, illetve a központi államhatalomnak közvetlenül alárendelt működési szisztémája kiválóan illeszkedett a kiépülő neoabszolutizmus struktúrájába.⁶

Az uralkodó által 1849. III. 4-én oktrojált birodalmi alkotmány a HABSBURG-birodalom belső biztonságát birodalmi ügygy nyilvánította.⁷ A dr. Alexander BACH által vezetett belügyminisztériumban dolgozták ki az új rendvédelmi modellt. Az indítványt dr. Alexander BACH 1849. V. 30-án terjesztette elő az uralkodónak. Az előterjesztésben „... a bűncselekmények kinyomozására, a törvénysértők letartóztatására, a törvények és rendeletek végrehajtásának ellenőrzésére kiterjedő hatáskörrel a lakott területen kívüli működésre a csendőrség felállítása . . .” szerepelt.⁸ Az uralkodó

1849. VI. 8-án kelt nyílt parancsával elrendelte a testület létrehozását.⁹ A testület első két ezredét a világosi fegyverletétel után Magyarország pacifikálását irányító Julius Jacob von HAYNAU tábornagynagy állította fel. A csendőrség főfelügyelőjévé pedig az uralkodó — a budai katonai kerület parancsnoki beosztásában, Julius Jacob von HAYNAU tábornagynagy jobbkezeként tevékenykedő — báró Johann Franz KEMPEN von Fichtenstamm altábornagyot nevezte ki 1849. IX. 17-ei hatállyal. A rendvédelmi reformtevékenység befejezéseként *Ferenc József* az 1852. IV. 25-én kelt nyílt parancsával — saját közvetlen alárendeltségében — létrehozta a Legfelsőbb Rendőrhatóságot. E szervezet — melynek élére ugyancsak báró Johann Franz KEMPEN von Fichtenstamm altábornagyot nevezte ki — a birodalmi csendőrség és a birodalmi rendőrség közös főparancsnokságaként működött minisztériumi jelleggel. Az uralkodó azonban — a politikai körülmények változása nyomán — 1859. XI. 14-én kelt legfelsőbb elhatározásával a Legfelsőbb Rendőrhatóságot ugyan megszüntette, azonban a csendőrség intézményét fenntartotta és a birodalmi rendvédelem irányítását az újonnan felállított rendvédelmi minisztériumra bízta.¹⁰

A Magyar Királyság 5 kormányzóságra felosztott teljes területén a Császári Királyi Csendőrség működését 1850. IV. 7-én kezdte el. **(I.sz. melléklet)**

A Császári Királyi Csendőrség tagjai a szárazföldi haderőnem katonai rendfokozatait viselték. A csendőrség személyi állományának függelmi viszonyai katonaiak voltak. Ebből fakadóan a humán témakör tekintetében a hadügyi tárcához, szolgálati és gazdasági tekintetében pedig a belügyi tárcához, illetve a rendvédelemért felelős legfelsőbb országos hatáskörű szervezet felügyelete alá tartozott. A Császári Királyi Csendőrség személyi állományát a katonákat általában megillető jogosultságok illették meg, illetve köteleességek terhelték. A testület személyi állománya a haderő teljes személyi állományával megegyező módon a katonai büntetőjogi szabályok hatálya alatt állt.¹¹

A Császári Királyi Csendőrség működését — *Ferenc József* 1851. XII. 22-én kelt nyílt parancsával — kiterjesztették a katonai határőrvidék területére is. A testületet több ízben átszervezték, melynek során az ezredek számát gyarapították, illetve csökkentették és ennek megfelelően változott a személyi állomány létszáma is. A testület működése csúcán 19 ezreddel teljesített szolgálatot, ekkor a személyi állománya 16 340 gyalogos- és 2 307 lovas csendőrből állt.¹²

A csendőrségnek a politikai hatóságok rendelkezésére kellett állnia a rend, a nyugalom és a biztonság fenntartása céljából, valamint az egyéb császári királyi, polgári és katonai hatóságok megkereséseinek is eleget kellett tennie, azonban a csendőr ezredek a saját működési területükön voltak kötelesek ezen kötelezettségüknek eleget tenni. Általában egy tartományban — beleértve a Magyar Szent Korona alá tartozó területekből létrehozott tanulmányokat is — egy csendőr ezred működött. Az átszervezések kapcsán azonban előfordult az is, hogy egy csendőr ezred működési területe több tartomány hatósági területére terjedt ki, illetve egy tartomány hatósági területét több csendőr kerület működési területe között osztották el.¹³

A Császári Királyi Csendőrség belső szervezeti felépítése többlépcsős volt. A testület alap szervezeti elemét az őrs alkotta. Egy őrsön általában 3-4 fő csendőr teljesített szolgálatot. Az őrsök az úgynevezett tizedaljak kötelékébe tartoztak. Egy-egy tizedaljában általában 5-8 fő tevékenykedett. A tizedaljakat szakasz-parancsnokok (örmester) irányították. A szakaszok pedig a csapat-parancsnokok (hadnagyok és főhadnagyok) irányítása alatt álltak. A csapat-parancsnokságokat a szárny (százados), azokat pedig a század-parancsnokok (örnagy) irányították. A század-parancsnokságok tevékenységét pedig az ezred-parancsnokságok felügyelték, amelyek a csendőrségi hierarchia csúcán álltak. Felettük már birodalmi szintű — nem mindig csupán a csendőrséget irányító — szervezet állt. A tisztek a parancsnokságokon teljesítettek szolgálatot. Az őrsök és a tizedaljak, illetve a szakaszok minden esetben altiszti parancsnokok irányításával látták el a szolgálati feladataikat. Törzzsel az ezred-parancsnokságok rendelkeztek. Itt szaktisztek is teljesítettek szolgálatot. Az ezredtörzshez tartozott a parancsnokon kívül (ezredes vagy alezredes) a segédtsízt (főhadnagy), másodsegédtsízt (hadnagy), az ügyész, számvivő tisztt, gazdasági tisztt és a beosztott törzstisztek. Az ezred-parancsnokságok közvetlen alárendeltségébe egy-egy úgynevezett speciális szárny is tartozott, amely a gazdálkodási tendőket látta el.¹⁴

A csendőr ezredek parancsnokaihoz a területileg illetékes tartományi helytartó, továbbá a tartomány közrendészeti, igazságügyi és pénzügyi vezetői küldhetek felhívást.

A területileg illetékes törvényszék, ügyész és városkapitány a csendőr szárnyparancsnokokhoz küldhetett felhívást.

Ugyancsak területi illetékesség szerint a járási kapitány, a járási bíróság pedig a csendőr csapat-parancsnokságokhoz küldhetett felhívást.

A Császári Királyi Csendőrséghez felhívást intézni kizárólag írásban lehetett, a csendőrségnek

pedig ezen felhívásokra cselekednie kellett. A csendőr alakulatok szóbeli parancsot csak a testületi előljáróiktól fogadhattak el. A csendőröket kizárólag a hivatásukkal összeegyeztethető szolgálatra lehetett felhívni. A csendőrség tagjait magáncélra még a szolgálati előljárói sem vehették igénybe.

A Császári és Királyi Csendőrség tagjai a hadsereg katonai parancsnokságaitól közvetlenül nem, hanem a saját előljáró parancsnokságukon keresztül kaphattak parancsot. A haderő hadosztály- és dandár-parancsnokságai, továbbá a vár-, város- és térparancsnokságok — ha a késedelem veszéllyel járt — katonai rendőri intézkedés teljesítése céljából is igénybe vehették a csendőrséget, azonban az ilyen jellegű teendők végzésekor a csendőrök a helyőrségeket nem hagyhatták el és a szolgálatuk teljesítésének a módjába a haderő szervezetei és tagjai nem avatkozhattak be.

A Császári és Királyi Csendőrség tagjainak a tevékenységét semmiféle fegyveres szervezet sem akadályozhatta, hanem a csendőrök kérésére kötelesek voltak a csendőri szolgálat teljesítését elősegíteni. A csendőrség tagjait a vonatkozó törvény mindig szolgálatban állónak minősítette, ezért a csendőr felszólításának — függetlenül attól, hogy szolgálatba volt vezényelve vagy sem — mindig és mindenki köteles volt eleget tenni.¹⁵

A Császári Királyi Csendőrség legénységének az utánpótlását a haderő arra érdemes katonáiból, leszerelt és kitűnő szolgálati múlttal rendelkező katonákból, a pénzügyőrség és a rendőrség tagjaiból valószínűsítették meg. Felvételi feltételek voltak:

- birodalmi állampolgárság;
- 24 és 36 év közötti életkor;
- nőtlen, vagy gyermektelen özvegyi állapot;
- egészséges, izmos testalkat, legalább 5 láb és 5 hüvelyk testmagasság;
- írni és olvasni tudás, valamint — a szolgálati nyelv mellett — a szolgálati helyen a lakosság által beszélt nyelv ismerete;
- magatartásbeli ügyesség, jó magaviselet és jó hírnév.

A haderőtől átlépő egyének esetében megengedett volt a 22 és 40 év közötti életkor is. Büntetett előélettel a csendőrség senkit sem vett fel. A csendőrséghez felvett személyek kezdő rendfokozata a közcsendőr volt, tekintet nélkül arra, hogy a felvett személy előzőleg más szervezetnél már milyen rangot ért el. A csendőr legénység a haderő altiszti karának a jellegével bírt. A közcsendőr a haderő tizedesi rangjával volt azonos.¹⁶

A csendőröket próbaszolgálatra vették fel. A próbaszolgálat ideje a társ fegyveres szervezetek kötelékéből közvetlenül átlépők esetében 3 év volt ha az előző szervezetüknél altiszti rangot viseltek, a közlegényeknél 6 hónap, minden más esetben pedig 1 év. A próbaszolgálat eredményes letöltése nyomán véglegesítették a csendőröket. A véglegesítésnek azonban két feltétele volt. Egyrészt el kellett sajátítani a próbaszolgálati tantárgyak tananyagát, ezek voltak:

- katonai gyakorlat különös tekintettel a járőrszolgálatra;
- testgyakorlás (vívás, birkózás, úszás, ugrás);
- céllövészet;
- szolgálati szabályok;
- írás és olvasás, rövid jelentések fogalmazása.

Másrészt úgynevezett „bátorsági próbának” is alávetették a próbaszolgálatosokat. Ennek az volt a lényege, hogy néhány álhús bajtársa megtámadta a próbaszolgálatost. E támadás során tanúsított magatartása alapján döntötték el, hogy a „bátorsági próbán” megfelelt-e a próbaszolgálatos vagy sem. A későbbiek során azonban ezt a próbatételt eltörölték, mivel a próbaszolgálatosok egy része túlzottan is bátornak bizonyult, súlyos sérüléseket okozva az őt álhúsában megtámadó bajtársainak.¹⁷

A Császári és Királyi Csendőrség tiszti karának az utánpótlását a haderő tiszti karából biztosították. A kiegészítésekre a csendőrség főfelügyelőjének a javaslatára a hadügyminiszter intézkedésével került sor a belügyminiszter, illetve a rendvédelmet irányító birodalmi hatóság vezetőjének a hozzájárulásával. A törzstiszteket az államfő nevezte ki.¹⁸

A Császári Királyi Csendőrség szolgálati feladatai voltak:

1. A törvényeknek a katonai és a polgári hatóságok által a csend, rend és biztonság fenntartására irányuló rendeleteinek megszegését kiderítése a tettesek kinyomozása és feljelentése.
2. Körözött egyének és tárgyak utáni kutatás.
3. Rendkívüli eseményekről: erőszakos betörésekről, gyilkosságról, rablásról, gyújtogatásról és vízáradásról, járványokról, talált holttestekről vagy valamely büntetett nyomainak felfedéséről, a nyomozás megejtése után az illetékes hatóságnak és a szárny-parancsnokságnak jelentés tétel.
4. Ha hivatalos hatalommal való visszaélés jutott tudomására, annak feljelentése.
5. A vendéglőket és egyéb hasonló helyiségek időnkénti megtekintése, a vendégkönyv és a záróra

ellenőrzése, a gyanús idegenek előállításása.

6. Vásárokon, népgyűléseken és népünnepélyeken a rend felügyelete, a szerencsejátékosok, mutatványosok, házalók figyelemmel kísérése és szükség esetén velük szemben eljárás kezdeményezése.

7. Közutakon a forgalom zavartalanságának biztosítása, középítmények figyelemmel kísérése.

8. Felsőbb rendelethez hírnökök és utasok veszélyeztetett útvonalon elkísérése.

9. Katonák igazoltatása az előfogati utalványok megtekintése, a szökött katonák visszakísérése az alakulatukhoz.

10. Az illetéktelenül igénybe vett előfogot hazaküldése, a tettesek letartóztatása.

11. Katonai beszállásoknál a katonák és a polgári személyek megkárosításának megelőzése.

12. Menetelő katonai alakulatok tizedaljnyi távolságban való követése, az elmaradó katonák alakulataikhoz való bevonultatása és az általuk elkövetett kihágások, zaklatások megakadályozása.¹⁹

A csendőr járőrnek joga volt az igazoltatás, illetve magánházba való belépés a házigazda hívására vagy írásbeli felhívásra, illetve ha a lakók életét valamilyen veszély fenyegette, továbbá ha a hatóság által üldözött személy oda menekült.²⁰

A csendőr köteles volt segítséget nyújtani:

1. Népszámlálásnál, amikor az összeírási lapokat ő maga is aláírta.

2. Bíróságnak az előállítandó egyének elővezetésével és a büntető ítéletek nyilvános végrehajtásának biztosításával.

3. Adóbehajtásnál a hivatalos személyek védelmével.²¹

Egyéb büntetések mellett a Császári Királyi Csendőrségtől való elbocsátást eredményezhette, ha a csendőr:

1. A testülettől megszökött, csalt, lopott vagy talált tárgyat elrejtett.

2. Szolgálati hatalommal való durva visszaélést követett el, elfogatta a megvesztegetést.

3. Botrányos életmódot folytatott, iszákossá vált, amely miatt nem volt megbízhatónak tekinthető.

4. Visszaeső szolgálati hanyagság esetében, ha a javulásra nem volt kilátás.

5. Veszéllyel fenyegető események alkalmával ismételtlen gyáva magatartás esetében.

6. Tiltott egyesületekbe való belépés, vagy nem engedélyezett egyesület működésének az elhallgatása.²²

A csendőr a testülettől fegyelmi úton is eltávolítható volt ha olyan hibát követett el, amely ugyan nem tartozott a haditörvényszékre, azonban olyan jellegűnek bizonyult, hogy a testületben való megtartása sem volt célszerű.

A testület személyi állományának az ellátását az egész HABSBURG-birodalomra kiterjedően egységesen szabályozták.

A tisztek havidíjat, lóáltalányt, szálláspénzt, vagy természetbeni szállást kaptak a hadseregben szolgálatot teljesítő tisztekkel megegyezően. Abban az esetben, ha állomáshelyükről szolgálatilag távol voltak, napidíjban részesültek.

Az altisztek és a közlegények zsoldot és szállást kaptak, valamint úgynevezett „fogó díjat” az elfogott katonaszökevényekért, bűnözőkért és csempészekért, továbbá vezénylési pótdíjban is részesültek, ha állomáshelyükön kívül szolgálati okból 24 óránál több időt töltöttek el. A csendőr legénység is jogosult volt természetbeni szállásra a laktanyában, vagy más arra alkalmas épületben. A legénység tagjai számára elkülönített és kellően bebútorozott szobákat kellett biztosítani a testület tekintélyének megfelelő színvonalon. A csendőrök zsoldjához képest jó bevételnek számítottak a „fogó díjak”, ezek mértéke ugyanis attól függött, hogy az elfogott milyen súlyos büntetést kapott. A „fogó díjakat” az ítélethirdetés után fizették ki. Az a csendőr volt jogosult a „fogó díjra”, aki az elfogást önbuzgalomból — szolgálaton kívül — valósította meg, vagy pedig az elfogatóparancs kibocsátásától számított 24 órán belül.²³

A csendőr tiszt kar a haderő tisztjeivel azonos nyugdíjra volt jogosult. A legénység rokkantsági, vagy szolgálati nyugdíjban részesült.

A csendőr legénység felruházása és felszerelése úgynevezett tömegrendszerben valósult meg. A testület legénységi tagjai számára személyre szóló úgynevezett tömegalapot hoztak létre. A tömegalap az első betétből — az ezredenként megállapított első betét összegét a csendőr a testületbe lépésekor fizette be — és a tömegáltalányból állt, mellyel havonta gyarapított a kincstár a csendőrök tömegalapját. A tömegalapból kellett a csendőrnek az elhasznált személyi felszerelését pótolnia. Ezt a csendőrségi raktárakból valósíthatta meg egységes áron. Amennyiben a csendőr vigyázott a felszerelésére és ezért nem kellett felhasználnia a teljes tömegalapját a megtakarított részt a csendőrnek kifizették. Ez alól kivételt képezett azon eset, amikor a csendőr megszökött vagy

önhibájából távolították el a testületből. Ekkor a tömegalapját a rokkantsági nyugdíjak alapjához csatolták.²⁴

A csendőröknek a lakásuk fűtését, világítását és ételmezésüket saját költségükön kellett biztosítaniuk.

A testület legénységének kórházi kezelését a katonai kórházakban végezték. Kórházi kezelésének időszakában zsoldjának felét a kórház kapta, amennyiben pedig ennél az összegnél magasabb volt a kórházi kezelésének költsége a különbözetet a kincstár megtérítette a kórháznak.²⁵

A Császári Királyi Csendőrség tehát nagyon sok mindenben hasonlított a későbbi Magyar Királyi Csendőrségre. Ez nem véletlen, hiszen a magyar csendőrség a mintát a neoabszolutizmus csendőrségétől vette át.

Alapvetően eltért azonban a két csendőrség által teljesített szolgálat jellege. Az eltérés lényege nem a szorosan vett szolgálati metodikában jelentkezett, hanem azokban a célokban, aminek az érdekében a Császári Királyi Csendőrséget, majd a Magyar Királyi Csendőrséget létrehozták és működtették.

A célok tekintetében abban megegyezett a két szervezet, hogy alapvető feladatának tekintette a vidék közrendjének a biztosítását. A Császári Királyi Csendőrség azonban — ellentétben a Magyar Királyi Csendőrséggel — ugyanilyen fontos feladatának tartotta a magyar hazafiak üldözését, a hazafias megnyilvánulások felkutatását és megtorlását.

A Császári Királyi Csendőrség működése lényegében a magyarság elnyomását valósította meg. A helyzet érzékeltetése érdekében célszerű néhány tipikus eset bemutatása. A harmadik évezred fogalmihoz igazodva nyugodt szívvel állítható, hogy a HABSBURG-hatalom a magyar nemzet és a haza szabadságával szimpatizálókat — ők alkották a túlnyomó többséget, a kollaboránsok vékony rétegével .viszonyítva — potenciális „terroristáknak” tekintette és aszerint is bánt velük.

A hatalom gyanúsak tartotta az 1848-1849-es magyar forradalom és szabadságharcban elesett honvédekért tartott gyász istentiszteleteket is. Ezen helyekre és időkre a Császári Királyi Csendőrség érintett alakulatai számára készültséget .rendelt el.²⁶

Losoncon gyalogsági zászlóalj felvonuláskor a bábéskodó tömegből valaki KOSSUTH Lajost hangos szóval éltette. A csendőrök az illetőt elfogták és mivel ellenállt, dulakodás közben agyonlőtték.²⁷

Bars vármegyében katolikus papot hurcoltak el a csendőrök, Mivel egyik prédikációja során a HABSBURG-monarchiát kedvezőtlen színben tüntette föl. A bírósági eljárás során börtönében a lelkész kiderítetlen módon életét vesztette.²⁸

A vidéki birtokosok egymás családjainál tartott összejövetelei is felkeltették a gyanút. Ezen összejöveteleket összeesküvésnek tekintették és nagy buzgalommal igyekeztek téveszméikhez bizonyítékokat találni.²⁹

A Lajos névnapok ünneplését is gyanúsak tartotta a csendőrség. Ebből fakadóan az emberek letagadták a Lajos nap ünneplését, amelyet Anna napi ünnepségnek álcáztak. Hírvivőket telepítettek az ünnepségek helyszíné köré, akiknek a jelzésére a cigány zenekarok a Kossuth nótákról más muzsikákra váltottak.³⁰

A zsandárokkal szembeni ellenszenv oly erős volt, hogy a nép még azon esetekben is ellenállt a felszólításainak, amikor pedig helyes lett volna annak megfogadása. Tüzesetnél például — amikor a csendőrség tagjai a tüzet oltották és felszólították a lakosságot a segítségnyújtásra — a suhancok sárral és kővel dobálták meg a csendőröket.³¹

Hasonló volt a helyzet mezei tűz esetében is, amikor a csendőr felszólításán a magyar gazda felháborodott azon, hogy hazájában egy idegen parancsoljon neki. Felháborodásában fokosával a csendőr alkarját megsebesítette.

A Császári Királyi Csendőrséget nem csupán a lakosság, hanem a polgári közigazgatás tagjai is utálták. A közigazgatásban tevékenykedőket ugyanis a HABSBURG elnyomás a helyükön hagyta. Azonban abban az esetben, amikor a közigazgatási alkalmazottak hivatali működésük során nem a HABSBURG hatalom intencióinak a szellemiségét követték, hanem azzal szembehelyezkedve a nemzetük érdekeit szem előtt tartva tevékenykedtek, a hivatalnokokat elbocsátották. Helyettük pedig kollaboránsokat alkalmaztak. Ezen elbocsátások alapjai általában a csendőr jelentések voltak.³²

A Császári Királyi Csendőrséget tehát a lakosság és a közigazgatás is utálta. Ezzel szemben a csendőrség — amellett, hogy a lakosságot potenciális lázadónak tekintette — a közigazgatással sem volt elégedett.

A csendőrök nehezményezték, hogy a főispánok — új elnevezésük szerint megyefőnökök — csak ritkán jelennek meg a vármegyéjükben, akkor is végtelenül nem ériő dínom-dánomot rendeznek. A csend-

örök nyilvánvalóan nem voltak tisztában azzal a magyar hagyománnyal, hogy a főispáni tisztség elsősorban nem hivatali, hanem politikai jellegű.

A csendőrök rosszalották, hogy egyes hivatalnokok nem hajlandók a hivatalnoki egyenruhájukat viselni, állomáshelyüket engedély nélkül elhagyják, idejüket a birtokukon töltik az ügyfeleknek a birtokra kell utazniuk, ha ügyeiket el akarják intézni. A hivatalnokok feladataikat az írnokokra bízák, akik viszont visszaélnék a rájuk bízott hatalommal.³³

A csendőrök az ügyintézés módját is kifogásolták. A nógrádi megyefőnök esetében például azt nehezményezték, hogy mindent aláírt, amit elé tettek, mivel a német nyelvet nem ismerte. Arra volt utalva, amit a titkára mondott neki.

A csendőrök helytelenítették, hogy egyes magyar polgári hatóságok boldog boldogtalan számára adnak ki útlevelet, meg sem kérdezve az utazás célját. A csendőrök helytelenítették, hogy a hivatalnokok nem olvassák el a rendeleti közlönyöket. A kihirdetés-köteles rendeleteket ugyan kidoboltatják, de nem sok sikerrel. A Felvidék északi vármegyéjében ekkor például a lakosság zöme tót volt. Részükre a központi kormányzat úgynevezett irodalmi szláv nyelven küldte el a rendeleteket. Ezt a tisztviselők kidoboltatták, azonban abból a tót lakosság egy kukkot sem értett, legfeljebb néhány szót volt képes azonosítani. Ebből pedig, általában olyan következtetéseket vont le, amely köszönő viszonyban sem állt a rendelet szövegével.³⁴

A polgári hivatalok hathatós közreműködésével a csendőröket és a pénzügyőröket kifizető gúnyversek készültek, melyet a lakosság körében terjesztettek. A hivatalnokok titkon arra bíztatták a lakosságot — akár rémhírek terjesztésével is —, hogy a rendeletekben foglaltaknak álljon ellen. Az erdők egységes felmérésére irányuló felmérést például a közigazgatás úgy igyekezett magyarázni, hogy arra az adók emelése miatt van szükség. Ennek nyomán a felmérő bizottságokat a lakosság számos helyen bottal felfegyverezve fogadta. A mérnököket a csendőrök szabadították ki a feldühödött lakosság szorításából.³⁵

A csendőrök észrevették, hogy a lakosság hangulatának a rontására alkalmas rendeleteket a közigazgatás nagy eréllyel hajtja végre, a többi rendeletet, pedig lehetőleg elszabotálja.³⁶

A Császári Királyi Csendőrség iránti gyűlöletet fokozta a testületnek a volt honvédekkel és nemzetőrökkel, illetve hadköteles korú személyekkel való bánásmódban betöltött szerepe. Egyben pedig e szerep a csendőrökben érlelte. A magyar nemzet iránti bizalmatlanságot, azt az — egyébként reális érzést —, hogy ellenséges közegben él, ahol a társadalom egésze ellenség.

Az 1848-1849-es magyar forradalom és szabadságharc leverése nyomán új helyzet állt elő az újoncállítás terén. A Pragmatica Sanctio-ban rögzítettek szerint a Magyar Királyság szabad és független országgént volt a HABSBURG-birodalom része, amelyben Magyarország és az örökös tartományok között a közös uralkodó jelentette, illetve a közös védkötelezettség.³⁷ A közös védelem részét alkotta a magyarországi újoncállítási kötelezettség. A Magyar Királyság 10 évente volt köteles újoncállításra. A közben előállott létszámfogyatkozást pedig, az ezredeknek kellett pótolniuk, melyet toborzás útján valósítottak meg. A katonák szolgálati ideje életfogytiglan tartott, melyet 1845-től a gyalogságnál 12 évre, a lovasságnál pedig 14 évre mérsékeltek. Az újoncokat a közigazgatási hatóságoknál állították ki. Részben önként jelentkezőkből, részben pedig kényszer által.

Ez a sorozási helyzet azonban az 1848-1849-es magyar forradalom és szabadságharc után nem volt tartható, mert:

- a jogalapját a neoabszolutizmus önkénye mellőzte;
- a birodalmi haderő oly jelentős személyi veszteségeket szenvedett el, hogy a véderő harcértékének visszaszerzése érdekében a korábnál jóval erőteljesebb újoncállításra volt szükség;
- a hadügy fejlődése világszerte a tömeghadseregek irányába mutatott, amely lényegében a teljes férfi lakosság hadra foghatóságát célozta meg.

Az új helyzetnek megfelelően — az önkényuralom jellegéből fakadóan, az alkotmányosság teljes mellőzésével — a tartományokra osztott Magyar Királyság területén élő magyar lakosság számára évente 16 250 fő újoncállítási kötelezettséget írtak elő, a szolgálati időt pedig 8 évben állapították meg. A Magyar Szent Korona alá tartozó területen a vonatkozó legitim törvények helyett az örökös tartományok számára e témakörben 1848. XII. 5-én kibocsátott uralkodói rendeletek alkalmazták. Ez a szabályozás bár közel állt a teljes hadkötelezettség elvéhez, de még nem érte el azt, annak a bevezetés e majd csak a kiegyezés után valósult meg.³⁸

A volt honvédség és a nemzetőrség tagjait — tekintet nélkül a rangjukra — közkatonaként sorozták be a császári királyi haderőbe. Ezáltal mintegy 300 000 fő utánpótlást kapott a haderő. Ebből a létszámból nem csupán a magyarországi kiegészítésű alakulatok személyi állományának a feltöltése valósulhatott meg, hanem az örökös tartományi kiegészítésű csapatoké is.³⁹ Ennek a 300 000 főnek az

összeszedése a Császári Királyi Csendőrség feladata volt. Ezt fontos feladatnak tartott a testület, ugyanis ezzel látták megakadályozhatónak azt, hogy alkalom adtán a volt honvédek és nemzetőrök összegyűljenek és ellenállást fejtsenek ki. A haderőn belül lázadásoktól nem tartottak, mivel általában nem a Kárpát-medence területén állomásozó alakulatokba osztották be a magyarokat, illetve a haderőn belül megtiltották a volt honvédekkel és nemzetőrökkel szembeni hátrányos megkülönböztetéseket. Ez alól kivételt azok jelentettek, akik a magyar fegyveres testületen belüli szolgálaton túl kiváltották valamivel az elnyomók bosszúját. Őket úgynevezett fegyelmező századokba osztották be, amelyek elhelyezési körletét általában valamilyen régi erődben jelölték ki és az ott szolgálatot teljesítők számára a szokásosnál jóval nehezebb körülményeket teremtettek.⁴⁰

Hamar kiderült azonban, hogy a 300 000 fő távolléte a magyar gazdaság teljesítőképességét negatívan befolyásolta. Ezért a HABSBURG-hatalom több lépcsőben enyhítette a drákói szigort például a nemzetőrök elbocsátásával. Az elbocsátottak igazolást kaptak, amit viszont elkezdtek hamisítani. Ebben a helyzetben a Császári Királyi Csendőrség létszáma kevésnek bizonyult, ezért a haderőtől a csendőrökhöz megbízható katonákat vezényeltek. Ezek a katonák azonban a magyar nyelvet nem beszélték ezért a lakossággal nem tudtak szót érteni. A lakosság pedig — a nem túl nagyszámú hazaárulókat kivéve — egyébként sem volt hajlandó a csendőrséggel együttműködni.⁴¹

A magyar nemzet tagjai sok mindenért gyűlölték a HABSBURG-hatalom buzgó elnyomó szervezetét. A magyarok szemében azonban talán a leggyűlöletesebb az volt, hogy a Császári Királyi Csendőrség kényszerítette a magyar nemzet színe virágát az idegen elnyomó hatalom szolgálatára.

Jegyzetek:

- ¹ CSIZMADIA: 191-192.p.
 - ² GALÁNTAI: 44.p.
 - ³ Loc.cit. 76-88.p.
 - ⁴ CSIZMADIA. op.cit. 20-78.p.
 - ⁵ PARÁDI: 26-32.p.
 - ⁶ REKTOR: 30-66.p.
 - ⁷ „... a birodalom belső biztonságának őrzése birodalmi ügy ...”
Reichsgesetzblatt, Nr. 150/1849. 36.§.
 - ⁸ ZACHAR
 - ⁹ Nr.150/1849. Kaiserliches Patent, vom 4. marz 1849.
 - ¹⁰ ZACHAR. op.cit.105-106.p.
 - ¹¹ Loc.cit.
 - ¹² SUBA
 - ¹³ A Császári Királyi Csendőrség eredetileg 16 ezredből állt, melyet több ízben módosítottak:
 - egy csendőr ezred Bécs székhellyel Felső- és Alsó Ausztriára, valamint Salzburgra és Voralbergre;
 - egy csendőr ezred Prága székhellyel Csehországra;
 - egy csendőr ezred Brünn székhellyel Morvaországra és Sziléziára;
 - egy csendőr ezred Lemberg székhellyel Galíciára és Bukovinára;
 - egy-egy csendőr ezred a tartományokra felosztott Magyar Királyság területén Kassa, Pest, Nagyvárad, Nagyszében, Temesvár székhellyel, továbbá Zágráb székhellyel Horvát-Szlavónia területére;
 - egy csendőr ezred Laibach székhellyel Illíriára;
 - egy csendőr ezred Gratz székhellyel Steyerország területére kiterjedően.
 A Magyar Szent Korona alá tartozó területeken ez azt jelentette, hogy korábban Krajnára, Horvát-Szlavónia és Dalmácia területén működő 10., 11. és 16. csendőr ezredek helyett az új 10. csendőr ezred, Trieszt székhellyel mindhárom térségre kiterjedően látta el szolgálatát. A szűkített értelemben vett Magyar Királyság területén megmaradt az 5. csendőr ezred Kassa, a 6. csendőr ezred Pest székhellyel, a korábbi 18. csendőr ezred helyébe lépett — jelentősen kiterjedt területtel — az új 7. csendőr ezred Pozsony székhellyel, a korábbi 19. ezred működési területét pedig az új 8. csendőr ezred vette át Sopron székhellyel, végül pedig a korábbi 7., 8. és 9. csendőr ezredek működési területére kiterjedően jött létre kolozsvári székhellyel az új 9. csendőr ezred Erdélyre, Vajdaságra és a Bánságra kiterjedően.
- 1866-ban — az uralkodó 1866. I. 28-án kelt legfelsőbb elhatározásával — ismét gyarapították a csendőr ezredek számát. A csendőr ezredek száma 10-ről 15-re emelkedett:
- egy csendőr ezred Bécs székhellyel Felső- és Alsó Ausztriára, valamint Salzburgra;
 - egy csendőr ezred Prága székhellyel Csehországra;
 - egy csendőr ezred Velence, majd a vesztes háborút követően Innsbruck székhellyel Tirol, Voralberg és a megmaradt itáliai területekre;
 - egy csendőr ezred Brünn székhellyel Morvaországra és Sziléziára;
 - egy-egy csendőr ezred a tartományokra felosztott Magyar Királyság területén Kassa, Nagyvárad, Pozsony, Buda, Temesvár székhellyel, továbbá Kolozsvár székhellyel egy csendőr ezred Erdélyre;
 - egy csendőr ezred Lemberg székhellyel Kelet-Galíciára és Bukovinára;
 - egy csendőr ezred Krakkó székhellyel Nyugat-Galíciára;
 - egy csendőr ezred Laibach székhellyel Steyerországra, Karintiára, Krajnára és a megmaradt tengeremellékre;
 - egy csendőr ezred Zágráb székhellyel Horvát-Szlavóniára;
 - egy csendőr ezred Zára székhellyel Dalmácia területére kiterjedően.

A Magyar Királyság területén 1867. V. 8-án oszlatták fel a Császári Királyi Csendőrséget, azonban Erdély és Horvátország közjogi helyzetéből fakadóan e két térségben fennmaradt egy-egy csendőr ezred. Ezen ezredek 1876-ban kerültek a magyar kormány, illetve ahórvát bán közvetlen felügyelete alá.

ZACHAR, op.cit. 106-107.p.

¹⁴ TIHANYI: 124.p.

¹⁵ Loc.cit.

¹⁶ Loc.cit. 124-125.p.

¹⁷ Loc.cit. 125.p.

¹⁸ Loc.cit.

¹⁹ Loc.cit. 126.p.

²⁰ Loc.cit.

²¹ Loc.cit.

²² Loc.cit.

²³ Legénység napi illetményei voltak:

- gyalog csendőr = 25 krajcár	lovas csendőr = 27 krajcár
- gyalog altizedes = 27 krajcár	lovas altizedes = 29 krajcár
- gyalog tizedes = 30 krajcár	lovas tizedes = 32 krajcár
- gyalog őrmester 37 krajcár	lovas őrmester = 40 krajcár

„Fogó díjak” voltak:

- 1 évesnél kevesebb fogház vagy tömlőc	=	4 forint
- 1-3 évig terjedő fogház vagy tömlőc	=	16 forint
- 10-15 évig terjedő fogház vagy tömlőc	=	25 forint
- 15 év feletti fogház vagy tömlőc	=	30 forint
- halálbüntetés esetében	=	60 forint

Loc.cit. 128.p.

²⁴ A tömegellátmány évi összege:

- gyalog csendőr = 40 forint	lovas csendőr = 50 forint
- gyalog altizedes = 45 forint	lovas altizedes = 55 forint
- gyalog tizedes = 45 forint	lovas tizedes = 55 forint
- gyalog őrmester 50 forint	lovas őrmester = 60 forint

Loc.cit.

²⁵ Loc.cit.

²⁶ BERKÓ: Az osztrák zsandárok első működése Magyarországon. 97.p.

²⁷ Loc.cit. 98.

²⁸ Loc.cit.

²⁹ Loc.cit. 99.p.

³⁰ BERKÓ: Osztrák közbiztonság Magyarországon a múlt század közepéig. 463.p.

³¹ Loc.cit. 464.p.

³² BERKÓ: A polgári hatóságok panaszai a zsandárok ellen a múlt század közepén. 746.p.

³³ BERKÓ: Zsandárok panaszai a polgári hatóságok ellen a múlt század közepén. 886-887.p.

³⁴ Loc.cit. 85-89.p.

³⁵ Loc.cit. 90-91.p.

³⁶ Loc.cit. 92.p.

³⁷ CSIZMADIA: *A magyar közigazgatás fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig.* op.cit. 11-36.p.

³⁸ GALÁNTAI: op.cit. 100-110.p.

³⁹ BERKÓ: A szabadságharcos honvédek és a zsandárok. 234-235.p.

⁴⁰ Loc.cit. 235-236.p.

⁴¹ Loc.cit. 236-237.p.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK

CSIZMADIA	—	CSIZMADIA Andor: <i>A magyar közigazgatás fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig.</i> Budapest, 1976, Akadémia Kiadó. 560 p. HU-ISBN 963 05 0713 7.
GALÁNTAI	—	GALÁNTAI József: <i>A Habsburg-monarchia alkonya. Osztrák-magyar dualizmus 1867-1918.</i> Budapest, 1985, Kossuth. 386 p. HU-ISBN 963 09 2589 3.
PARÁDI	—	PARÁDI József: <i>A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.</i> Budapest, 2012, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 281 p. HU-ISBN 978 963 08 4794 0. /A magyar rendvédelem-történet öröksége, 2./ HU-ISSN 2062-8447.
REKTOR	—	REKTOR Béla: <i>A Magyar Királyi Csendőrség oknyomozó története.</i> Cleveland Ohio USA, 1980, Árpád Könyvkiadó Vállalat. 552 p. USA-ISBN 0-934214-01-8.

TANULMÁNYOK

SUBA

- SUBA János: A császári csendőrség tiszti kara 1849-1868. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXII.évf. (2012) 25.sz. 116-128.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2010., december 6-án, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A közbiztonság közös Kárpát-medencei örökségünk” című XXV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

ZACHAR

- ZACHAR József: Fejezetek az osztrák csendőrség történetéből 1849-1918. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, VII.évf. (1997) 8.sz. 105-109.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1996. október 29-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A napóleoni közbiztonsági őrtisztület útja Párizstól — Itálián és Ausztrián keresztül — Budapestig” című VIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

CIKKEK

BERKÓ: Az osztrák zsandárok első működése Magyarországon.

- BERKÓ István: Az osztrák zsandárok első működése Magyarországon. *Csendőrségi Lapok*, XIX.évf. (1929) 4.sz. 97-99.p.

BERKÓ: Osztrák közbiztonság Magyarországon a múlt század közepéig.

- BERKÓ István: Osztrák közbiztonság Magyarországon a múlt század közepéig. *Csendőrségi Lapok*, XIX.évf. (1929) 16.sz. 463-465.p.

BERKÓ: A polgári hatóságok panasza a zsandárok ellen a múlt század közepén.

- BERKÓ István: A polgári hatóságok panasza a zsandárok ellen a múlt század közepén. *Csendőrségi Lapok*, XIX.évf. (1929) 24.sz. 745-747.p.

BERKÓ: Zsandárok panasza a polgári hatóságok ellen a múlt század közepén.

- BERKÓ István: Zsandárok panasza a polgári hatóságok ellen a múlt század közepén. *Csendőrségi Lapok*, XIX.évf. (1929) 28.sz. 886-892.p.

BERKÓ: A szabadságharcos honvédek és a zsandárok.

- BERKÓ István: A szabadságharcos honvédek és a zsandárok. *Csendőrségi Lapok*, XX.évf. (1930) 8.sz. 234-237.p.

TIHANYI

- TIHANYI Ferenc: A Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Csendőrségi Lapok*, XVI.évf. (1926) 5.sz. 124-128.p.

JOGSZABÁLYOK

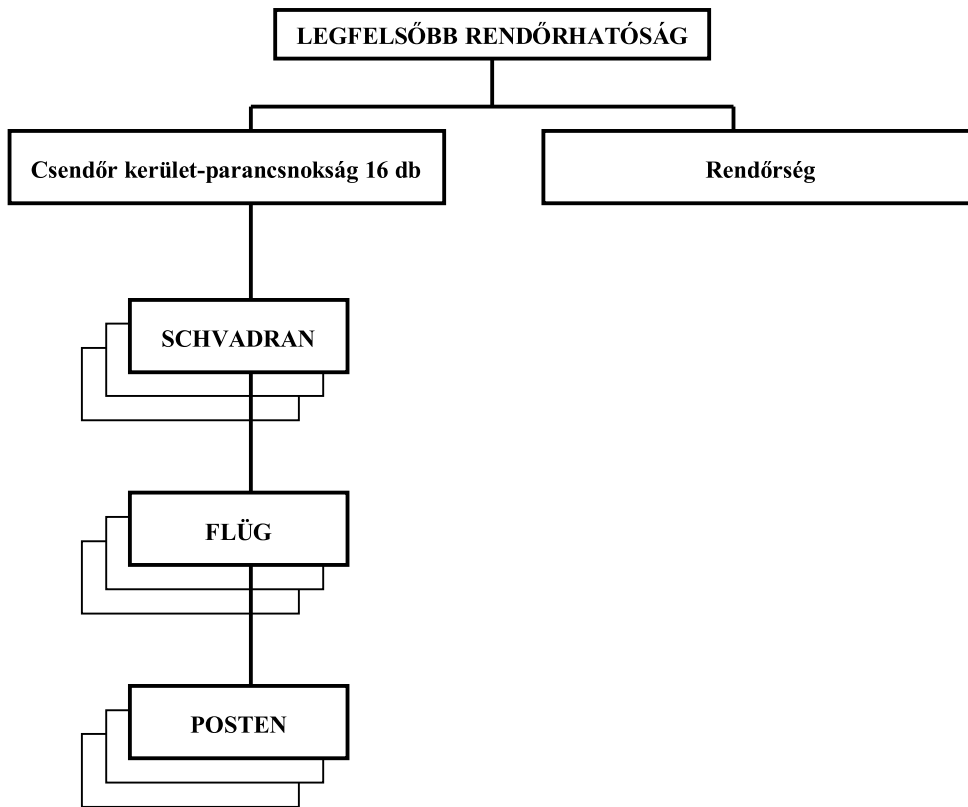
Nr.150/1849. Kaiserliches Patent, vom 4. marz 1849.

- Nr.150/1849. Kaiserliches Patent, vom 4. marz 1849, [Császári pátens, 1849. III. 4.] Kaiserliches Patent, die Reichsverfassung für das Kaiserthum Österreich enthaltend. [Császári pátens, a birodalmi alkotmány az Osztrák Birodalom és részei számára.] *Reich- Gesetz- und Regierungsblatt*, [Birodalmi törvény- és kormánylap] II.évf. (1850) 151-165.p.

Nr.272/1849. Kaiserliche Verordnung vom 8. Juni. 1849.

- Nr.272/1849. Kaiserliche Verordnung vom 8. Juni. 1849. womit die Errichtung einer Gendarmerie im ganzen Umfange des österreichischen Kaiserthums nach den angetragenen Grundzügen genehmigt wird. [Császári rendelet, mellyel az Osztrák Birodalom teljes területére kiterjedő hatáskörű csendőrség állíttatik fel.] *Reichs – Gesetz – Blatt für das Kaiserthum Österreich*, [Birodalmi Törvénylap az Osztrák Császárság Számára] (1849) 297.p.

A Császári Királyi Csendőrség szervezete

A magyar határőrizet változásai 1867-1945

A kiegyezéskor a magyar határőrizet csak elemeiben létezett. Mivel a magyar királyi és az osztrák császári trónt több évszázada a Habsburg dinasztia töltötte be, a két uralkodói közjogi méltósághoz kapcsolódó feladatkörök egy része összemosódott. A határvédelem és a határőrizet az uralkodói felségjogokhoz tartozott, bár a Magyar Királyságban kétségkívül hagyományos elemei is voltak. Ezek egy részét azonban a Habsburgok a központi hatalom erősítése érdekében átszervezték. Ilyen volt például a székelyek lakta területek egy részének határőrvidékké szervezése is.

A határőrvidék területsávja tulajdonképpen egy széles szűrő szerepét játszotta a határon átjutni szándékozók számára, s egyben kisebb fegyveres csapatok felmorzsolására is alkalmas volt, illetve a hadsereg részeként harci feladatot láthatott el. A határőrvidék-szisztéma lényege az volt, hogy minden családból egy férfinak katonai szolgálatot kellett teljesítenie a területileg illetékes katonai egységben. Ennek fejében a család földet és adókedvezményt kapott. A határőrvidék területe kikerült a magyar közigazgatás fennhatósága alól, és a katonai közigazgatás alá tartozott.¹

A Habsburg-birodalomnak azokon a határszakaszain, ahol nem volt katonai határőrvidék, a határt csak fegyveres testület őrizte. Ennek a testületnek a határ védelme már nem volt a feladata. A neoabszolutizmus időszakában a teljes birodalomban egységes vámrendszert és határőrizetet alkalmaztak. A katonai határőrvidék azonban továbbra is fennmaradt, bár székely ezredeit az 1850-es évek elején feloszlatták. A kiegyezéssel Magyarországon a neoabszolutizmus szervei megszűntek, ami azonban határőrizeti vonatkozásban nem sokat jelentett, hiszen 1851-ben a belső határokat és vámokat megszüntették, ezért a felügyeletükre hivatott szervre sem volt szükség. A kiegyezéskor tehát a magyarországi határőrizet csak a Magyar Királyság határainak a Habsburg-birodalom határaival megegyező részén működött. A kiegyezési alaptörvény értelmében azonban ezt a testületet is felszámolták. A katonai határőrvidék azért maradt fenn, mert a közös hadsereg, a véderő része volt.²

1872-től a katonai határőrvidéket is felszámolták mint feudális maradványt és az önkényuralom rosszemlékű eszközét. A feloszlítás befejezéséig a területre külön testületet állítottak fel, a Magyar Királyi Vám- és Adóőrséget. Ez 1886-ig létezett, amikor befejeződött a katonai határőrvidék integrálása az anyaországba. Ekkor átadta határőrizeti feladatait a Magyar Királyi Pénzügyőrségnek. A határőrizeti szolgálat ellátásában mindkét testület az osztrák mintát követte.³

Magyar határőrizet kezdetben csak a Magyar Királyságnak az Osztrák-Magyar Monarchia határával megegyező határszakaszán folyt. Ezt a tevékenységet a kiegyezés után felállított Magyar Királyi Pénzügyőrség látta el, mivel személyi állományának jelentős részét kezdetben a korábbi neoabszolutista pénzügyőrség tagjai alkották, szinte magától értetődő volt, hogy a császári szervezet igen fejlett módszereit is átvették.

A magyar polgári államban a határőrizeti szolgálat ellátásával első ízben a Magyar Királyi Pénzügyőrség szolgálati szabályzatai foglalkoztak. „A határvonalra felállított pénzügyőrség feladata nemcsak abban áll, hogy tetten érje azokat, akik a vámvonalakon ki- s belépés közben, vagy a jövedékhiatal kikerülése által fennálló szabályok ellen vétének, hanem abban is, hogy célszerű intézkedések által a tettenérés lehetőségét valószínűvé tegyék, s eképp a szabályellenes cselekményeknek még a kísérletét is megakadályozzák . . . Az őrzáratok a helyi viszonyok szerint intézendők. Oly vidéken, hol közvetlen a határvonal szomszédságában embereket és árukat könnyen el lehet rejteni, a pénzügyőrségnek a vámvonalat és azon vidéket kell szemmel tartani, mely felé az áruk és emberek leginkább igyekeznek eljutni. Ott, hol az áruk közvetlen lerakása és széthordása a csempészek érdekében nem állhat, a pénzügyőrség a vámvonal felé célszerűbben intézheti mozdulatait valamely távolabb eső pontról.”⁴

„A szakaszoknak kötelességük az irányokat — melyekben a csempészet leginkább elő szokott fordulni, és ahol azt a helyi viszonyok különösen elősegítik — kipuhatolni és mozdulataikat úgy intézni, hogy azok mindig váratlanul, más-más irányban, nagyobb embertömeg legyőzésére is elegendő számmal, és — ha a körülmények a szakasznak bár rövid időre szétosztását szükségessé teszik — oly módon történjék, hogy vagy láthassa folyvást egymást a legénység, vagy gyakran változtatandó jelhangok által, a szétszórtak gyorsan egy csoportba egyesülhessenek . . . Lest állítani ott, ahol a csempészet tárgyai elfoghatók, vagy ahol ezek észrevehetése valószínű. A les állásra alkalmas helyeket ki kell szemelni, hol a pénzügyőrök elrejtőzhetnek, s magától értetik, hogy a les álló nyugton legyen s kerüljön minden zajt, ami jelenlétét elárulná . . . Az őrszemek és a tartalékok között folyamatos egyetértés legyen, hogy teendőjük eredménye az összhangzó működés által

növekedjen. Minden őrszem a két legközelebbi őrszeggel és minden tartalék csapat a hozzá legközelebb eső tartalék csapattal érintkezzék, közöljenek egymással mindent, amit megtudtak.”⁵

A dualista Magyarország pénzügyőrsége a vámhatárok őrizetében már alkalmazta a személyi állomány és az eszközök a várható tiltott határátlépési kísérletek és csempészések irányában és idejében történő összpontosításának elvét, a váratlan meglepetést, valamint a folyamatos információcserét.

A határforgalom ellenőrzését a legközelebbi város rendőrségének kikülönített csoportjai végezték, a határrend betartására pedig a határmelléki szolgabírák ügyeltek. Azonban mind a kettő, a határ őrzésével megegyezően, csak a magyar-román és a magyar-szerb határra terjedt ki.⁶

A gőzhajózás terjedésével, a vasúti határátkelőhelyek létesítésével, a személy- és áruforgalom növekedésével megváltoztak a határforgalom körülményei. Ehhez járult még a határmenti lakosság körében kifejtett nemzetiségi agitáció is. Az agitátorokat és a propagandaanyagokat többnyire az úgynevezett „zöldhatáron” át csempészték az országba.⁷ A magyar-román határegyezmény nyomán a határrend is gyarapodott.⁸

Szükségessé vált a határőrizet körülmények közötti megszervezése. Ezt a jelentős mértékű illegális kivándorlás is sürgette. A határőrizet liberális felfogásán azonban a dualizmusban nem változtattak. Az alapelv az volt, hogy mindenki szabadon léphette át a határokat. Útiokmányokat csak olyan mértékben írtak elő a hatóságok, amilyenben a célország követelte azokat a magyar állampolgároktól. Román és szerb viszonylatban az utiokmány-köteles kishatárforgalom is működött. Ilyen okmányhoz azonban a bűnözők és a hadkötelesek kivételével mindenki könnyen hozzájuthatott. Birtokában az utazó szabadon mozoghatott a túlóldalon, a határvonalától számított 40 km-es sávon belül. A kishatárforgalom keretében szabadon, vámmentesen szállíthattak a személyes szükséglet mértékében szinte minden árucikket, a túlóldali földtulajdonnal rendelkező birtokosok pedig a terményeiket is. A közvetlenül a határ mentén működő önkormányzati és állami hivatalok tisztviselői és cselédek a kishatárforgalom keretében, bevásárlás céljából, utiokmány nélkül is átlépheték az államhatárt, és a családi háztartás szükségletei szerinti mértékben hozhattak át termékeket.⁹

A határőrizettel kapcsolatos liberális elvek a dualizmus időszakában, a háború kitöréséig érvényben voltak. Mivel azonban az ellenük és az elveket megvalósító rendszabályok ellen egyre többen vétettek, a határőrizet tovább kellett fejleszteni. Elsőként a Magyar Királyi Csendőrség erőit vonták be a szerb és a román határ mentén működő határőrizetbe. A csendőrök elsősorban a „zöldhatárt” őrizték, és így – Magyar Királyi Pénzügyőrség határmenti szakaszaival együtt - a magyar határok őrzése kétféle csőssé vált.¹⁰

A határszéli csendőrség másképp látta el a szolgálatot, mint az ország belsejében szolgálók. Az ország belsejében az úgynevezett őrszolgálati beosztást alkalmazták. Ennek az volt a lényege, hogy a járőrnek kijelölt tereppontokon, meghatározott ideig kellett figyelmet végeznie, és a tereptárgyak közötti menetvonalat és menetidőt is betervezték. A határszéli csendőrség határőrizeti járőrei 1912 után szabadon választhatták meg portyázásuk menetvonalát, az egyes tereptárgyaknál pedig tetszés szerinti ideig tartózkodhattak. Számukra csupán a szolgálati időt és a figyelési pontokat szabták meg.¹¹ A határőrizeti szolgálat ellátása során egyébként ugyanazokat az elveket érvényesítették, mint a Magyar Királyi Pénzügyőrség.

A határvonal őrzését a határ menti mintegy 10-15 km széles területsávban végezték, a Kárpátok bércein és a Duna ingoványain is. Ez a terület rendkívül ritkán lakott volt, az ösvényeket viszonylag jól szemmel lehetett tartani.

A határszéli csendőrség a kishatárforgalom ellenőrzésében is részt vett, 1912-től pedig azt egyedül hajtotta végre a csupán a kishatárforgalom számára megnyitott határátkelőhelyeken. Ez szakmailag nem rótt különösebb terheket a határszéli csendőrökre, hiszen csak arra kellett figyelniük, nem visznek-e a határt átlépők olyan árucikket, vagy olyan mennyiségű árut, ami a kishatárforgalomban már tilos volt. Ha ilyent találtak, a legközelebbi vámhivatalhoz irányították. Emellett csupán az államellenes izgató iratokat kellett kiszűrniük, illetve a megszokott személyek közé nem tartozó idegeneket ellenőrizték.

A kishatárforgalomban a legtöbbször gyalogosan, illetve lóháton vagy kocsival lépték át a határt. A távolsági forgalom határátkelőhelyein azonban már a modern közlekedési eszközök domináltak. Ezeket az 1906-ban felállított Magyar Királyi Határrendőrség végezte a határforgalom ellenőrzését. A magyar-román és a magyar-szerb határon a Magyar Királyi Határrendőrség minden szállítmányt és utast megvizsgált, bár azok, akik rendszeresen jártak át a szomszéd állam területéről, és akiket a határrendőrök már ismertek, mentesültek a vizsgálat alól.

A hajón utazók utiokmányainak kezelése a következők szerint történt. „Az Orsovától Galacz felé

induló személyszállító hajóknál a határszéli rendőrtisztviselő a kivezényelt csendőrséggel vagy határrendőrségi közeggel a hajóra megy s meggyőződést szerez arról, hogy nem szállt-e már be utas. Ezután a hajó hídjánál elhelyezkedve a beszálló utasok útlevelét vizsgálja meg, azokat a kilépési bélyegzővel ellátja és a szükséges statisztikai adatokat feljegyzi. A külföldről (az AI-Dunáról) Orsovára érkező személyszállító hajók csak az úgynevezett »szkela« kikötőben köthetnek ki. A kikötés után valamennyi utasnak a hajóról le kell szállnia és az ott lévő vizsgáló terembe mennie, magát útlevél vizsgálatnak alávetendő. A vizsgálat bevégezése után a határrendőrségi közeg a hajóra megy, és annak minden helyiségét megtekinti avégből, hogy nem maradt-e valaki vissza, vagy nem rejtőzött el.”¹²

A hajósok ellenőrzését névjegyzék segítségével hajtották végre: „A határszéli rendőrtisztviselő a hajókon alkalmazott személyzetet is ellenőrizni köteles, E végből a hajó parancsnok vagy ellenőr által neki bemutatott névjegyzéket a személyzettel összehasonlítja. A névjegyzéken észlelt változásokról meggyőződik és helyességét neve aláírásával igazolja.”¹³

A határon rendszeresen közlekedő teher- és személyszállító hajók személyzetét a Magyar Királyi Határrendőrség csak szűrőpróbaszerűen ellenőrizte. Ennek azonban az volt a feltétele, hogy a hajótulajdonos részvénytársaságok gondosan válogassák meg személyzetüket és vállalják érte a felelősséget. A belügyminiszteri utasítás így fogalmazott: „. . . a határon átmenő teher és vontató gőzhajókon, uszályokon alkalmazott személyzet megbízhatóságáról, arról, hogy se személyeket, se tárgyakat nem csempész be, a hajózási társulatok kötelesek gondoskodni, a személyzet tagjait megfelelő szolgálati bizonyítvánnyal ellátni. A személyzet ennek következtében rendszeres útlevél vizsgálat alá nem vonatik, azonban a határrendőrségnek kötelessége időnként meggyőződni arról, hogy e kivételes elbánás folytán visszaélések nem következnek-e el. Magán egyének hajóin, uszályain és csónakjain lévő személyzet rendszeres útlevél vizsgálat alá esik.”¹⁴

A századfordulón a közúti forgalom a határátkelőhelyeken nem volt jelentős. Szerbiának és Romániának az Osztrák-Magyar Monarchiával közös határszakaszán a főbb utak mentén lévő épületekben jelöltek ki hivatalos helyiségeket, ahová az utasok kötelesek voltak betérni utiokmányaik láttamazása céljából.

Az útiokmányköteles határszakaszon hasonló módon történt a ki- és a belépő vonatok ellenőrzése. A ki-, illetve a beléptetés végrehajtásának idejére az illetékes határrendőr-kapitány, illetve a kirendeltség vezetője igénybe vehette a helyi csendőri és rendőri erőket is; ezek a vizsgálat idejére az ő átalárendeltségébe tartoztak. Az útiokmányok ellenőrzése úgy történt, hogy a határállomásra érkező vonatot megállították, az utasokat leszállították, és a vámhivatalok és a határrendőrség tisztviselői ellenőrizték őket. Az ideiglenes át- és alárendeltségben levő csendőri és rendőri erők ezalatt arra ügyeltek, hogy a vonatot mindenki elhagyja, oda ellenőrzés nélkül senki vissza ne szállhasson, illetve ott semmit ne rejthessenek el. Ettől az időt rabló ellenőrzési formától csak azoknál az expressz vonatoknál tekintettek el, amelyek az indulási és a határállomás között sehol sem álltak meg; ezeken az ellenőrzést menetközben hajtották végre. Mint a hajós társaságok alkalmazottai, a vonatok kísérő személyzete sem esett rendszeres útlevélvizsgálat alá.

A Magyar Királyi Határrendőrség már az osztrák örökös tartományok, továbbá Horvátország és a Magyar Királyság határvonalán is funkcionált. Itt azonban csak a gyanús egyének, illetve szállítmányok kiszűrésével foglalkoztak. Az Osztrák-Magyar Monarchia társországai között nem volt útlevélkényszer, és a vámhatárok is közösek voltak, így az általános érvényű forgalom-ellenőrzés szóba sem jöhetett.¹⁵ Megkísérelték azonban kiszűrni azokat a személyeket, akik Ausztriába beléphetek ugyan, de a Magyar Királyságban már nem volt kívánatos a megjelenésük. Kísérletet tettek az illegális kivándorlók visszatartására is. A postai forgalmazásból kitiltott nyomtatványokat is el kellett koboznia a Magyar Királyi Határrendőrségnek, ugyanis az a gyakorlat alakult ki, hogy a Magyarországon betiltott sajtótermékeket Bécsben nyomtatták ki, és onnan postán küldték haza.

A Magyar Királyi Határrendőrség volt az első olyan magyar határőrizeti szaktestület, amely a Magyar Királyság teljes határszakaszán működött, de feladatköre az egyes határszakaszokon jelentős mértékben eltérő volt.

A Magyar Királyi Határrendőrség feladatai közé tartozott a határrend felügyelete és részben a kishatárforgalmi útiokmányok kibocsátása is, mivel a magyar határőrizet vezető testülete volt. A Magyar Királyi Határrendőrség és a helyi rendőrhatalóságok együttműködése alapvetően két területre osztható. Egyes — a Magyar Királyi Határrendőrség hatáskörébe tartozó — esetekben a határrendőr kapitányság működési területén lévő városok rendőrsége köteles volt automatikusan, mindenfajta megkeresés, felszólítás, átirat nélkül is eljárni, és arról az ügy jellege szerint azonnal, vagy havonta jelentést tenni a határrendőr-kapitánynak. Ilyenek voltak:

- a, a kémkedés;
- b, a fegyverek, lőszeres szállításának, a hadkötelesek kiszökésének, a nöcsempészetnek és;
- e a csempészesnek a megakadályozása, valamint f/ a határszéli nyilvános helyek ellenőrzése.¹⁶

Amennyiben az adott városhatárának az ország határával közös szakasza volt, a városi rendőrség köteles volt megakadályozni a kitiltott, illetve gyanús személyek, valamint a büntető eljárás alatt állók kijutását az országhatáron és átvenni a külföldi toloncokat, illetve elszállítani a helyi toloncokat, A városi rendőrségek kötelesek voltak még külön felszólításra:

- a, a Magyar Királyi Határrendőrség részére adatokat szolgáltatni;
- b, a Magyar Királyi Határrendőrség megbízásából nyomozást folytatni; a határrendőrség részére erőket és eszközöket biztosítani, amennyiben a kérdéses ügyek összefüggésben álltak a határrenddel. Sürgős esetekben a városi rendőr-kapitányságoknak el kellett tekinteniük a határrendőr- kapitány írásos megkeresésétől, és kötelesek voltak mindezt elvégezni a határrendőrség tisztjeinek a felszólítására is.¹⁷

Lényegében ezzel megegyező volt a csendőrséghez fűződő viszony is. A határrendőr-kapitányságok működési területén levő csendőrség köteles volt támogatni a határrendőrséget:

- a, karhatalom nyújtásával;
- b, megfigyelések végrehajtásával és segéderő biztosításával a nyomozásokhoz.

A határrendőr-kapitány felszólításakor a csendőrség a szolgálati szabályzatának a vármegyei főszolgabíróra vagy a városi rendőrkapitányokra vonatkozó szabályait volt köteles alkalmazni.¹⁸

A Magyar Királyi Határrendőrségnek mint a magyar határőrizet vezető szervének feladata volt a határőrizetben részt vevő testületek szolgálatának összehangolása.

Kompetenciájába tartozott a határőrizettel kapcsolatos bűncselekmények nyomozása is. E tekintetben működési területe az egész Magyar Királyságra kiterjedt, egyébként hatósági területe a határvonaltól számított 40 km-es területsávot foglalta magába.

A Magyar Királyi Határrendőrség fő feladata a határforgalom ellenőrzése volt. Ennek során úgynevezett kül- és belszolgalatot látott el. Külszolgalaton a szabadban vagy járművön teljesített, belszolgalatnak pedig az épületben végzett hivatalos elfoglaltságot tekintették. A külszolgalat nemei a következők voltak:

- I. Portyázó (mozgó);
- II. álló szolgálat (helyi);
- III. mozgó vonat (hajó) ellenőrzése.

Portyázó szolgálaton a következő szolgálatok értendők: vezénylések, helyettesítések alkalmával a ténylegesen útban eltöltött napok, áthelyezési, fogolykísérési és az állomás helyétől legalább 6 km távolságot meghaladó mindennemű oly szolgálat, amely nem tartozik az álló szolgálat fogalmába.

Álló szolgálaton a távolság figyelmen kívül hagyásával a következők értendők: vezénylés (helyettesítés) határkapuknál, vasúti- hajóállomásnál, csónak- kompátkelési helynél, továbbá az állomás-helytől 6 km-en belül teljesített mindennemű külszolgalat.

Mozgó vonat (hajó) ellenőrzésen mindennemű, a mozgó vonaton (hajón) teljesítendő szolgálat értendő.”¹⁹

A végrehajtó szolgálat mellett folyamatosan, a hét minden napján működtek a határrendőrségi hivatalok is. A hivatalos órák száma hétköznap hat, vasár- és ünnepnap négy óra volt, ezenkívül pedig állandó ügyeleti szolgálatot is szerveztek.²⁰

A határőrizet eredményes végrehajtása érdekében a Magyar Királyi Határrendőrségnél és a határszéli csendőrségnél az operatív munka eszközeit is alkalmazták. A határrendőr-kapitányságok és kirendeltségek rendelkeztek az elhárítás által felfedett külföldi hírszerzők listájával. A listán szereplő személyeket az útlevél-ellenőrzés alkalmával vagy letartóztatták, vagy a határrendőrség nyomozói megkezdtek a figyelésüket, amit később átadtak a budapesti rendőrségnek vagy más illetékes szervnek. Megfigyelést azonban nem csak az előre meghatározott személyek felbukkanása esetén folytattak; ezt a tevékenységet mindenre kiterjesztették, akit gyanúsnak találtak, de a letartóztatásához nem rendelkeztek megfelelő alappal.²¹

Az ellenséges hírszerzők kiszűrése mellett ügynökök szervezéséhez is segítséget nyújtottak a közös hadsereg felderítő osztályainak. Értesítették a területileg illetékes császári és királyi hadtest törzs vezérkari osztályának felderítő tisztjét azokról a személyekről akik rendszeresen átjártak a határon, és véleményük szerint alkalmasak voltak információ szállítására a felderítő tiszt és a szomszédos országba telepített rezidentúra között. A katonai elhárítás, a felderítő munka eredményes segítéséért a hadsereg hadtest törzseinek vezérkari osztályaiiban működő felderítő tiszttel több ízben tettek javaslatot határ rendőr-kapitányságok és kirendeltségek vezetőinek legmagasabb szintű elismerésére.²²

A Magyar Királyi Határőrség és a határszéli csendőrség is végzett felderítést. Egyrészt megpróbálták kikérdezni a határon átkelő utasokat, másrészt megbíztak egyes személyeket, hogy puhatolják ki a határ túloldalán élő lakosság hangulatát, a közlekedési és hírközlő hálózatot, valamint az ott található katonai, határőrizeti erőket. Egyes esetekben a határ mentén szolgálatot teljesítő szerb vagy román hivatalnokokat, vasutasokat, katonákat stb. is lepénzeltek és beszerveztek.²³

A Magyar Királyi Határrendőrség szavatolta a határátkelő helyeken be- vagy kilépő fontosabb személyiségeknek, az uralkodóház tagjainak és másoknak a személyi biztonságát is. Ebben szorosan együttműködtek a Magyar Királyi Csendőrséggel, amely a határállomástól az ország belseje fele biztosította az exponált személyek menetvonalát.²⁴

A határszéli csendőrségnek az idegen hírszerzők jelentéseinek felderítése érdekében figyelemmel kellett kísérnie azt is, hogy ki kapott külföldről postagalambot, ki végzett a galambokkal gyanús reptetési gyakorlatokat. A légtér figyelése során igazoltatniuk kellett az idegen légitársaságok személyzetét, ha azok az őrs területén leszálltak, ha pedig nem szálltak le. akkor értesítették az ország belsejében szolgálatot teljesítő csendőrséget a repülési irányról. A határszéli csendőrség figyelmének ki kellett terjednie az esetleges optikai távjelzések észlelésére, valamint azokra, akik a határ mentén rajzokat készítettek és fényképeztek.

Ha a megfigyelés során gyanúba került személyeket a csendőrség előállította, és megfelelő bizonyítékok kerültek napvilágra, akkor a királyi ügyészségnek adták át a gyanúsítottakat. Ha a bűnjelek a vádemeléshez kevésnek bizonyultak, de a gyanú megalapozott volt, akkor a további nyomozás céljából a határrendőrségnek adták át őket. A Magyar Királyi Határrendőrség vette át a megfigyelési teendőket akkor is, ha a letartóztatás még nem vált időszerűvé, de a csendőrség már nem tudta biztosítani a titkos megfigyelést.

A határszéli csendőrségnek elsősorban a külföldön megszerzett információk a határon történő átjutásában volt szerepe. Erre közvetítő küldöncöket szerveztek be, akiknek a személye szigorú titkot jelentett. A feladatra általában a határ vízi hajósokat, halászokat, csempészeket nyerték meg; a határszéli csendőr őrs-parancsnokok kioktatták őket a közvetítendő üzenet célszerű elrejtéséről és szükség esetén gyors megsemmisítéséről. Bár a közvetítő küldöncöket békeidőben is alkalmazták, a legtöbb munkát a háború kitörése után, a határzárak bevezetését követően végezték.²⁵

A századfordulóra kialakult magyar határőrség nem katonai, hanem rendőri-csendőri jellegű tevékenység volt. A Magyar Királyi Határrendőrség vezetése alatt több testület harmonikus együttműködése jellemezte. Stabilizálódtak a határőrségben részt vevő, de nem határőrizeti szervek feladatkörei. Ezek közül a legkorábban a vámhivatalok jöttek létre. Amikor kiépült a magyarországi ember- és állat-egészségügyi szervezet, s az ország egészségi állapota a nyugat-európai szintre emelkedett, a kialakult helyzet védelmére a század elejére létrehozták a humán- és állat-egészségügyi állomásokat is.

A háború alatt lényeges változások történtek a magyar határőrségben. Sokkal nehezebben lehetett hozzájutni az útiokmányokhoz, csökkent a határátlépők és a határátkelő helyek száma. A határőrséget a határvédelem váltotta fel: a román - magyar és a szerb—magyar határra felvonultak az Osztrák-Magyar Monarchia csapatai. A véderő jelenlétének mértéke ugyan a hadihelyzettől függően változott, de az érintett határokon mindvégig megvalósult a katonai jelenlét. A határrendi előírások helyett a határvédelem intézkedései kerültek előtérbe. Amikor a határ vonal részben megegyezett a hadműveleti záróvonallal, akkor a haderő még a minimális határforgalomba is bizonyos beleszólást kapott, a határ őrzését végrehajtók pedig a határszakaszra felvonuló csapatok parancsnokságainak átalárendeltségébe kerültek. Ebben a helyzetükben a véderő tevékenységét segítve a békebeliektől némileg eltérő, de testületi paramétereiknek megfelelő feladatokat láttak el objektumaikat a haderő csapatainak bázisaivá alakították át, a személyi állományt pedig olyan feladatokra vették igénybe, amelyekben nagy jelentősége volt a kiváló helyismeretnek.²⁶

A fegyverszünet után, a leendő utódállamok hadseregeinek beáramlása nyomán ismét új helyzet állt elő a magyar határőrségben. A határőrségi testületek a menekülő magyar közigazgatással együtt hagyták el szolgálati helyüket, s ezzel a Magyar Királyságnak ezek a határszakaszai de facto megszűntek funkcionálni. A demarkációs vonalra mindkét fél igyekezett katonai erőt telepíteni, ezért a magyar határőrségi testületeket nem szervezték újjá. Csak az osztrák és a horvát határszakaszon maradt a helyén a Magyar Királyi Határrendőrség, de a tevékenysége lényegében nem tért el a háború aktív időszakának beszűkült formájától. A határőrség szempontjából az alföldi és az északi hadjárat kivételével a Magyar Tanácsköztársaság kikiáltása sem hozott semmiféle változást. A háborús időszakban tulajdonképpen a katonai kordonszolgálat váltotta fel a határ őrzését.²⁷

A Tanácsköztársaság leverése után ismét új, bár sok vonásban a dualizmus időszakára emlékeztető határőrség alakult ki.

Fokozatosan formálódott ki annak a határmenti területsávnak, a határövnnek a nagysága, ahol a határőrizeti tevékenységet kifejtették. A határöv is két részből állt: a határvonal menti 500, majd 100 m-es területsávból, ahol-csupán a Magyar Királyi Vámórség, illetve jogutódai voltak jogosultak a szolgálatellátásra, valamint a határvonaltól számított 10-15 km-es terület fennmaradó részéből; ez utóbbi képezte a határkerületet. Az 1939. II. te alapján hozták létre a honvédelmi határsávokat, amelyek jóval mélyebbek voltak a 10-15 km-es határövnél. Ezek azonban határvédelmi érdekeket szolgáltak, a határőrizet pedig továbbra is a határöv területi keretei között funkcionált. A Magyar Királyi Csendőrség a határsáv és a határkerület érintkezési vonalát felügyelte, a Magyar Királyi Pénzügyőrség pedig a határkerületnek az ország belseje felé eső vonalát. Ily módon háromvonalas határőrzés alakult ki, s a három vonal között két sáv keletkezett. A belső sávban, a határkerületben a Magyar Királyi Vámórség és jogutódai a tantestületekkel közösen végezték feladataikat.²⁸

Mivel trianon után a Magyar Királyi Határrendőrséget nem szervezték újjá, a távolsági határforgalom ellenőrzését a Magyar Királyi Allami Rendőrség határszéli kirendeltségei végezték. E két szervezet azonban már nem rendelkezett olyan kiterjedt jogkörrel a határőrizetben részt vevő társszervek irányában, mint a volt Magyar Királyi Határrendőrség. A Magyar Királyi Vámórség és utódszervei tettek szert dominanciára, de jogosultságaik a társszervekkel szemben meg sem közelítették a határrendőrségét. Dominanciájukat a létszámuk és feladatkörük biztosította, ugyanis a határ őrzése mellett a kishatárforgalmat is ellenőrizték, és a tiltott határátlépések bünyügyi operatív felderítését is végezték.²⁹

A határőrzés metodikája a dualizmuskorhoz képest lényegében nem változott. Ezt a tevékenységet járőrözéssel látták el, a járőrszolgálat idejét, formáját, a járőr létszámát azonban gazdagon kombinálták. Alapvetően álló és mozgó járőröket alkalmaztak, az előbbiek időszakosak vagy állandóak lehettek, az utóbbiak portyázó, nyomozó vagy ellenőrző járőrök voltak. Ezen kívül a határforgalom-ellenőrzésben kísérő járőröket is alkalmaztak. Mivel a szolgálati idő általában 24 óra volt, a járőr a kijelölt szolgálati feladatoknak megfelelően, a vezénylési időn belül alakult át új járőrre. A határ mentén a járőrök részére pihenőházak rendszerét hozták létre.³⁰

A járőrök döntő többségét a portyázó járőrök alkották. Számukra portyázást vázlatot is készítettek. A könnyebb tájékozódás érdekében minden órs működési területén úgynevezett vonatkozási pontok hálózatát jelölték ki, a kiemelkedő tereptárgyakhoz kapcsolódva. A portyázási vázlaton a menetvonalat a vonatkozási pontok számaival jelölték, a vázlat a menetidőt, a figyelési pontok helyét és idejét is tartalmazta.³¹

A határforgalom-ellenőrzés módszere sem tért el jelentősen attól, ahogyan a dualizmus korában végezték. Maga a határforgalom viszont vesztett liberalizmusából: általánossá vált az útlevél- és a vízumkényszer. Az útiokmányok kibocsátása átkerült rendőrhatalom hatáskörbe, az útlevélkérelmeket indokolni kellett. A határövnben lakók számára - a büntetett személyek kivételével - biztosították, hogy megkapják a kishatárforgalmi útiokmányok közül a határátlépési engedélyt. Hivatása gyakorlása során útiokmány nélkül is átléphette a határt a mentő, a tűzoltó, a bányamentő, néhány szakma művelői pedig a túlololdali határsávban is gyakorolhatták hivatásukat. A határöv mindkét oldalán praktizálhattak például az orvosok, a szülésznők, a gyógyszerészek.

Lengyelországgal, a Szovjetunióval és Szerbiával nem alakult ki a kishatárforgalom, a Román Királysággal pedig Észak-Erdély visszacsatolását követően megszakadt. A háborús években az utasforgalom visszaesett, a teherforgalom azonban - főleg a német határon - jelentős mértékben nőtt. A politikai viszonyoktól függően előtérbe került a közös határállomások és a határforgalom együttes ellenőrzése, elsősorban a vasúti forgalom tekintetében.³²

A trianoni határokon sokkal nehezebb volt a határőrzés, mint az ország történelmi határain. A békediktátum határai ugyanis a Kárpát-medence belsejében sűrűn lakott területeket, gazdasági regionális egységeket és rokoni kapcsolatokat vágtak ketté. Beköltözést tilalmat is el kellett rendelni. Megfelelő statisztika hiányában ma már nem mérhető fel pontosan, hogy hány ember költözött az elcsatolás előtt álló területekről az ország belsejébe, de mindenképpen jelentős számú tömeget képeztek. Mivel a belső területek a törzslakosság számára sem tudtak megfelelő mennyiségű munkaalkalmat biztosítani, ezért meg kellett tiltani a beköltözést. Ez alól csak az mentesült, aki bizonyítani tudta, hogy családját a vagyonából fenn tudja tartani, vagy akinek érvényes munkaszerződése volt. A háborús években további nehézségeket okoztak a határprovokációk, valamint elsősorban a Délvidéken a beszivárgó partizánok tevékenysége, bár ez utóbbi a németek véleménye szerint messze elmaradt a Szovjetunió területén tapasztaltaktól. A nehézségeket még az is tetézte, hogy a békediktátum által teremtett körülmények miatt a teljes határvonalat őrizni kellett, ám ehhez az elhelyezési feltételek sehol sem álltak rendelkezésre. Ezeket ugyan folyamatosan kiépítették, de a terület-visszacsatolás után ezt előről kellett kezdeni.

Új jelenség volt, hogy a vízi határforgalom ellenőrzését a Magyar Királyi Folyamórség kijelölt révkapitányságai végezték. A határforgalmi vizsgálatot a vízirendészeti ellenőrzéssel összekapcsolva folytatták le.³³ A menetrend szerinti légitözeledés is új elem volt a magyar határőrizetben. A repülőjáratokat, illetve a sportrepülőket a vámhivatalok ellenőrizték, az útiokmányokat is azok vizsgálták. A kifutópályákat pedig a Magyar Királyi Csendőrség őrizte.³⁴

Az új határokon tehát több testület látta el a határőrizeti feladatokat mint korábban. Tovább működött a humán- és állat-egészségügyi felügyelet is, és felállították a Külföldiek Ellenőrző Országos Központi Hivatalát, amely ugyancsak szorosan együttműködött a határőrizettel. Jelentős mértékben nőtt a határforgalom-ellenőrzés adminisztrációja, összességében azonban zökkenőmentes volt a határőrizetben részt vevő testületek közti együttműködés. A határőrizet rendszere a két világháború közti Magyar Királyságban hatékonyan működött. A szolgálati tevékenységben csak részben és áttételesen érződött a megváltozott külső körülmények hatása. A békediktátum következményei főként a határőrizeti struktúra újjászervezésében éreztették hatásukat.

A dualista Magyarország és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrije tehát szervesen egymásra épült. A tevékenység egyik jellemzője az volt, hogy a részfeladatköröket más és más testület végezte. A külső tényezők erősen befolyásolták a határőrizeti munka jellegét, bár mindkét korszakban más-más irányban. Az egyes szakterületeken a határőrizeti munka fokozatosan alakult ki, a komplex határőrizeti tevékenység pedig csak a trianoni békediktátum nyomán terjedt ki a Magyar Királyság teljes határszakaszára. A Kárpát-medencében lezajlott belső fejlődés eredményeként a magyar határőrizet rendészeti jellegű volt, főleg rendőri és csendőri típusú szolgálatellátással, amely a bűnügyi operatív munka elemeivel is kiegészült.

A trianoni határokon sokkal nehezebb volt a határőrzés, mint az ország történelmi határain. A békediktátum határai ugyanis a Kárpát-medence belsejében sűrűn lakott területeket, gazdasági regionális egységeket és rokoni kapcsolatokat vágtak ketté. Beköltözési tilalmat is el kellett rendelni. Megfelelő statisztika hiányában ma már nem mérhető fel pontosan, hogy hány ember költözött az elcsatolás előtt álló területekről az ország belsejébe, de mindenképpen jelentős számú tömeget képeztek. Mivel a belső területek a törzslakosság számára sem tudtak megfelelő mennyiségű munkaalkalmat biztosítani, ezért meg kellett tiltani a beköltözést. Ez alól csak az mentesült, aki bizonyítani tudta, hogy családját a vagyonából fenn tudja tartani, vagy akinek érvényes munkaszerződése volt. A háborús években további nehézségeket okoztak a határprovokációk, valamint elsősorban a Délvidéken a beszivárgó partizánok tevékenysége, bár ez utóbbi a németek véleménye szerint messze elmaradt a Szovjetunió területén tapasztaltaktól. A nehézségeket még az is tetézte, hogy a békediktátum által teremtett körülmények miatt a teljes határvonalat őrizni kellett, ám ehhez az elhelyezési feltételek sehol sem álltak rendelkezésre. Ezeket ugyan folyamatosan kiépítették, de a terület-visszacsatolás után ezt előről kellett kezdeni.

Új jelenség volt, hogy a vízi határforgalom ellenőrzését a Magyar Királyi Folyamórség kijelölt révkapitányságai végezték. A határforgalmi vizsgálatot a vízirendészeti ellenőrzéssel összekapcsolva folytatták le. A menetrend szerinti légitözeledés is új elem volt a magyar határőrizetben. A repülőjáratokat, illetve a sportrepülőket a vámhivatalok ellenőrizték, az útiokmányokat is azok vizsgálták. A kifutópályákat pedig a Magyar Királyi Csendőrség őrizte.

Az új határokon tehát több testület látta el a határőrizeti feladatokat, mint korábban. Tovább működött a humán- és állat-egészségügyi felügyelet is, és felállították a Külföldiek Ellenőrző Országos Központi Hivatalát, amely ugyancsak szorosan együttműködött a határőrizettel. Jelentős mértékben nőtt a határforgalom-ellenőrzés adminisztrációja, összességében azonban zökkenőmentes volt a határőrizetben részt vevő testületek közti együttműködés. A határőrizet rendszere a két világháború közti Magyar Királyságban hatékonyan működött. A szolgálati tevékenységben csak részben és áttételesen érződött a megváltozott külső körülmények hatása. A békediktátum következményei főként a határőrizeti struktúra újjászervezésében éreztették hatásukat.

A dualista Magyarország és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrije tehát szervesen egymásra épült. A tevékenység egyik jellemzője az volt, hogy a részfeladatköröket más és más testület végezte. A külső tényezők erősen befolyásolták a határőrizeti munka jellegét, bár mindkét korszakban más-más irányban. Az egyes szakterületeken a határőrizeti munka fokozatosan alakult ki, a komplex határőrizeti tevékenység pedig csak a trianoni békediktátum nyomán terjedt ki a Magyar Királyság teljes határszakaszára. A Kárpát-medencében lezajlott belső fejlődés eredményeként a magyar határőrizet rendészeti jellegű volt, főleg rendőri és csendőri típusú szolgálatellátással, amely a bűnügyi operatív munka elemeivel is kiegészült. A trianoni békediktátum nyomán azonban az ország fenyegettségéből fakadóan a magyar államvezetés kénytelen volt — elsősorban haderőrejtési szán-

dékkal — katonai erőt telepíteni az ország határaitra, hogy az ország kiszolgáltatottságát mérsékelje. Ez a helyzet azonban nem a Kárpát-medencei szerves fejlődés eredményeként jött létre, hanem külső nagyhatalmi érdekek következtében kialakult helyzetre való reagálásként valósult meg.

Jegyzetek:

- ¹ IVÁNYI ; FÉNYES
- ² BÚR
- ³ PARÁDI: A Magyar Királyi Pénzügyminisztérium határőrizeti feladatai az Osztrák-Magyar Monarchia magyarországi vámhatárain 1867-1914.
- ⁴ PTSZ
- ⁵ WENCZEL
- ⁶ PARÁDI: Határőrizet és kishatárforgalom a dualizmus alatt és a két világháború között.
- ⁷ Idem: A határszéli csendőrség állambiztonsági feladatai.
- ⁸ 1888/XIV.tc.
- ⁹ PARÁDI: A magyar határőrizet tere a kiegyezéstől a második világháborúig.
- ¹⁰ Idem: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914.
- ¹¹ Loc.cit.
- ¹² PAVLIK
- ¹³ Loc.cit.
- ¹⁴ Loc.cit.
- ¹⁵ PARÁDI: Határőrizet és kishatárforgalom a dualizmus alatt és a két világháború között. op.cit.
- ¹⁶ Idem: A polgári magyar állam első határőrizeti szakszerve, a Magyar Királyi Határrendőrség 1906-1914.
- ¹⁷ Idem: A Magyar Királyi Határrendőrség.
- ¹⁸ Idem: A dualista Magyarország Határőrizeti rendszerének kialakulása.
- ¹⁹ Idem: A Magyar Királyi Határrendőrség, a magyar határőrizet szakmai vezető testülete.
- ²⁰ Idem: A dualizmuskori magyar rendvédelem és határőrizet. A Magyar Királyi Határrendőrség.
- ²¹ Idem: Felderítő szolgálat az Osztrák-Magyar Monarchiában.
- ²² Idem: Az Evidenzbüro.
- ²³ Idem: A határszéli csendőrség állambiztonsági feladatai. op.cit.
- ²⁴ Idem: A Magyar Királyság határrendőrsége.
- ²⁵ Idem: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti szolgálata.
- ²⁶ Idem: Áttérés a háborús határőrizetre az első világháború előtt.
- ²⁷ GÁSPÁR — PARÁDI
- ²⁸ PARÁDI: A magyar határőrizet tere a kiegyezéstől a második világháborúig. op.cit.
- ²⁹ GÁSPÁR — PARÁDI. op.cit.
- ³⁰ PARÁDI: A polgári Magyarország határőrizeti szervezetének kialakulása, tevékenységének jellemzői a két világháború közötti magyar határőrizet változásai.
- ³¹ Idem: A magyar állam határőrizete a két világháború között. A magyar határőrizeti struktúra változásai a két világháború között.
- ³² Idem: A magyar állam határőrizete a két világháború között.
- ³³ CSONKARÉTI — BENCZÜR: 150-154.p.
- ³⁴ OLASZ

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK

CSONKARÉTI — BENCZÜR	—	CSONKARÉTI Károly — BENCZÜR László: <i>Haditengerészet és folyamőrök a Dunán. A Császári (és) Királyi Haditengerészet dunai flottillájától a Magyar Királyi Honvéd Folyamerőkig 1870-1945.</i> Budapest, 1991, Zrínyi. 291 p. HU-ISBN 963 32 7153 3.
FÉNYES	—	FÉNYES Elek: <i>Magyarországnak 's a' hozzá kapcsolt tartományoknak mostani állapotja statisztikai és geographiai tekintetben.</i> I-VI.köt. Pest, 1840, s.n. VI. köt. Katonai végvidék. Trattner Károly Nyomdája.
IVÁNYI	—	IVÁNYI István: <i>A tiszai határőrvidék 1686-1750.</i> Budapest, 1885, Aigner. 118 p.
TANULMÁNYOK		
GÁSPÁR — PARÁDI	—	GÁSPÁR László — PARÁDI József: A két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete a trianoni békeszerződésig 1919. 08. 07. - 1920. 06. 04. <i>ZMKA Akadémiai Közlemények</i> , XXXIII.évf. (1990) 167.sz. 87-100.p. HU-ISSN 0133-6738.
OLASZ	—	OLASZ Lajos: Légi csendőrség Magyarországon. <i>Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)</i> , XXIII. évf. (2013) 31-32-33-34.sz. 105-120.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata

2013. október 4-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A magyar rendvédelem, légiközlekedés, felderítés a XIX-XX. században” című XXVIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A dualista Magyarország határőrizeti rendszerének kialakulása. — PARÁDI József: A dualista Magyarország határőrizeti rendszerének kialakulása. *Belügyi Szemle*, XXX.évf. (1982) 10. sz. 44–51.p. HU-ISSN 0133-6738.
- PARÁDI: A polgári magyar állam első határőrizeti szakszerve a Magyar Királyi Határrendőrség 1906-1914. — PARÁDI József: A polgári magyar állam első határőrizeti szakszerve a Magyar Királyi Határrendőrség 1906-1914. *Hadtörténelmi Közlemények*, CI. évf. (1986) 3.sz. 541-570. p. HU-ISSN 0017-6540.
- PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914. — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914. *Hadtörténelmi Közlemények*, CIII.évf. (1988) 1.sz. 56-92.p. HU-ISSN 0017-6540.
- PARÁDI: A Magyar Királyi Pénzügyminisztérium határőrizeti feladatai az Osztrák-Magyar Monarchia magyarországi vámhatárain 1867-1914. — PARÁDI József: A Magyar Királyi Pénzügyminisztérium határőrizeti feladatai az Osztrák-Magyar Monarchia magyarországi vámhatárain 1867-1914. *Hadtörténelmi Közlemények*, CIV.évf. (1989) 2.sz. 177-196.p. HU-ISSN 0017-6540.
- PARÁDI: A Magyar Királyi Határrendőrség, a magyar határőrizet szakmai vezető testülete. — PARÁDI József: A Magyar Királyi Határrendőrség, a magyar határőrizet szakmai vezető testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, III. évf. (1993) 4. sz. 21-50. p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1992. szeptember 29-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „Dualista Magyarország rendvédelme” című IV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: Áttérés a háborús határőrizet-re az első világháború előtt. — PARÁDI József: Áttérés a háborús határőrizet-re az első világháború előtt. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, IV. évf. (1994) 5.sz. 13-17.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1993. szeptember 21-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „Háború, forradalom, trianon” című V. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A magyar állam határőrizete a két világháború között. A magyar határőrizeti struktúra változásai a két világháború között. — PARÁDI József: A magyar állam határőrizete a két világháború között. A magyar határőrizeti struktúra változásai a két világháború között. *Főiskolai Figyelő Plusz*, V.évf. (1994) 4.sz. 391-404.p. HU-ISSN 0866-4404.
- PARÁDI: A polgári Magyarország határőrizeti szervezetének kialakulása, tevékenységének jellemzői, a két világháború közötti magyar határőrizet változásai. — PARÁDI József: A polgári Magyarország határőrizeti szervezetének kialakulása, tevékenységének jellemzői, a két világháború közötti magyar határőrizet változásai. *Határőrségi Tudományos Közlemények*, IV.évf. (1994) 1.sz. 4-23.p.
- PARÁDI: A magyar állam határőrizete a két világháború között. — PARÁDI József: A magyar állam határőrizete a két világháború között. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, V.évf. (1995) 6.sz. 64-75.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1994. októberében Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme” című VI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: Határőrizet és kishatárforgalom a dualizmus alatt és a két világháború között. — PARÁDI József: Határőrizet és kishatárforgalom a dualizmus alatt és a két világháború között. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, X. évf. (2000) 11.sz. 42-53.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1999. április 20-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „Szabad mozgás a Kárpát-medencében” című XI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A határszéli csendőrség állambiztonsági feladatai. — PARÁDI József: A határszéli csendőrség állambiztonsági feladatai. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XI. évf. (2005) 14.sz. 91-94.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2002 februárjában Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett tudományos rendezvénysorozat a „Csendőrség Magyarországon” című II. szimpoziumján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

- PARÁDI: A dualizmuskori magyar rendvédelem és határőrizet. A Magyar Királyi Határrendőrség. — PARÁDI József: A dualizmuskori magyar rendvédelem és határőrizet. A Magyar Királyi Határrendőrség. *Határrendészeti Tanulmányok*, III.évf. (2006) 1.sz. 5-46.p. HU-ISSN 1786-2345. A tanulmány korábbi változata 2006. január 17-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság és a Határőrség Országos Parancsnoksága közös szervezésében megvalósított konferencián. „Az ezeréves magyar rendvédelem” című XIV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A magyar határőrizet tere a kiegyezéstől a második világháborúig — PARÁDI József: A magyar határőrizet tere a kiegyezéstől a második világháborúig. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XII. évf. (2007) 15.sz. 125-138.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2005. augusztus 27-én a szlovéniai Lendván hangzott el a Hajnal István kör által szervezett tudományos konferencián. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI József: A Magyar Királyi Határrendőrség. — PARÁDI József: A Magyar Királyi Határrendőrség. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XII. évf. (2007) 15.sz. 139-159.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2004. áprilisában Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Rendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett Szemere Beszélgetések szimpózionsorozat rendezvényén a Rendőrség Tudományos Tanácsának közreműködésével. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti szolgálata. — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti szolgálata. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XIX. évf. (2010) 22. sz. 77-91.p. A tanulmány korábbi változata 2008. október 10.-én Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Másfél évszázad rendszerváltozásainak hatásai a nemzeti rendvédelmünkre” című XXII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A Magyar Királyság határrendőrsége. — PARÁDI József: A Magyar Királyság határrendőrsége. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVIII. évf. (2010) 21. sz. 101-116.p. A tanulmány korábbi változata 2007. október 5.-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A magyar rendvédelem fejlődése a XIX–XX. században” című XXI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: Az Evidenzbüro. — PARÁDI József: Az Evidenzbüro. 51-72.p. In BODA József - PARÁDI József (szerk.): *A XIX-XX. századi magyar állam nemzetbiztonsági szervezetei*. Budapest, 2014, 399 p. HU-ISBN 978 963 89 8280 3.
- PARÁDI: Felderítő szolgálat az Osztrák-Magyar Monarchiában. — PARÁDI József: Felderítő szolgálat az Osztrák-Magyar Monarchiában. 27-49.p. In BODA József — PARÁDI József — REGÉNYI Kund Miklós (szerk.): *1872 Felderítő-szolgálati utasítás. Anleitung zum Kundschaftsdienste*. Budapest, 2014, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat - Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 441 p. HU-ISBN 978 963 89 8284 1. /A magyar rendvédelem-történet hagyatéka, 1./ HU-ISSN 2064-4728.
- KÉZIRATOK**
- BÚR — BÚR Márta: *A magyar határőrvidék felszámolása. A házközösség /Zadruga/ válsága*. Kandidátusi disszertáció (MTA). Kézirat. Budapest, 1962.
- SZABÁLYZATOK**
- PAVLIK — PAVLIK Ferenc (szerk.): *Határrendőr Zsebkönyv*. Budapest, 1908, Pátria.
- PTSZ — *Pénzügyi Törvények és Szabályok hivatalos összeállítás. A Magyar Királyi Pénzügyőrség szervezete és szolgálata iránti szabályok*. Budapest, 1874, Magyar Királyi Állami Nyomda. 232 p.
- WENCZEL — WENCZEL Gusztáv (szerk.): *A Magyar Királyi Pénzügyőrség szervezetére és szolgálatára vonatkozó szabályok, utasítások, rendeletek, gyűjtemények*. Budapest, 1894, Állami Nyomda. 529 p.
- JOGSZABÁLYOK**
- 1888/XIV.tc. — 1888/XIV.tc. az Osztrák-Magyar Monarchiának Romániával, a monarchia két állama és Románia között fennforgott határvillongások kiegyenlítése végett, a határvonal újabb megállapítása és azzal kapcsolatos kérdések szabályozása tárgyában kötött és Bukarestben 1887. évi december 7-én, november 25.-én aláírt nemzetközi egyezmény beczikkelyezéséről.

PARÁDI József
A Magyar Királyi Vámórség,
a polgári magyar állam rendvédelmi testülete

A Magyar Királyi Vámórséget 1921. VIII. 25-én¹ állították fel és 1932. X. 1-vel² került a honvédelmi tárca alárendeltségébe. Ekkor a testület nevét — szervezeti módosításokkal egybekötve — Magyar Királyi Határórségre változtatták.

Magyar Királyi Vámórség testületének az ismertetésekor nem a szervezetbe bújtatott katonai erő bemutatására törekedtem, hanem a legális feladatköréről és szervezetről tájékoztatást tartottam a fő feladatomnak. Vannak akik úgy vélik, hogy a Magyar Királyi Vámórség csupán a trianoni békediktátum magyar haderőre vonatkozó kedvezőtlen előírásainak a mérséklésére szolgált. Ez a felfogás koránt sem alaptalan.

A Közép-Magyarországra szorított Magyar Királyságot ellenséges érzületű utódállamok vették körül. Ausztria kivételével országaik területének és lakosságuknak jelentős részét a Magyarországtól elcsatolt területek és népesség alkotta. Ilyen körülmények között gyanakvással figyelték a megcsonkított Magyarország minden lépését, mivel attól tartottak, hogy a trianoni békediktátum által hozzájuk csatolt területeket a Kárpát-medence közepére szorított magyar állam egyszer vissza fogja venni.³ Minden bizonnyal e légkör megteremtése lehetett a békediktátum kigondolójának a valódi szándéka hiszen így állt módjukban a Kárpát-medence javait a saját hasznukra fordítani. A Kárpát-medencében létrehozott anyagi javakat akkor tudták eredményesen lefölözni és a térséget a befolyásuk alatt tartani, ha azt oly módon osztották meg, hogy a helyi nemzeti tőkés körök az egymás közötti viszálykodásuk kapcsán az ANTANT vezető országainak a támogató jóindulatára szorultak.⁴

Ebben a légkörben az Osztrák-Magyar Monarchiának a trianoni békediktátum által kedvezményezett utódállamai létrehozták a kisantantot. A kisantant országok hadereje egyenként is a Magyarország számára engedélyezett haderő többszöröse volt. Ezt azonban a kisantant államok nem tartották elégségesnek és a hadseregeik vezérkarai összehangolt támadási terveket hoztak létre a maradék Magyarország megszállása céljából.⁵

A helyzet tehát nem az volt, hogy Magyarország katonai fenyegetést jelentett szomszédai számára. Természetesen Magyarország szívesen visszavette volna a tőle elcsatolt területeket, hiszen területének mintegy 2/3-át lakosságának pedig több mint a felét más országokhoz csatolta a trianoni béke parancs. Teljesen nyilvánvaló volt azonban, hogy erre a Magyar Királyságnak katonai konfliktus útján a legcsekélyebb esélye sem lehetett. Ezért a Magyar Királyság a békés revízió gondolatát képviselte.⁶

A korabeli magyar állam vezetése számára az is nyilvánvaló volt, hogy a szomszédai által megindított esetleges invázióval szemben a maradék Magyarország lényegében védtelen. Ezért a két világháború közötti Magyar Királyság politikai vezetése — a katonai vezetéssel összhangban — azt a stratégiát dolgozta ki, hogy az államhatárok mellé rejtett katonai erőt igyekezett telepíteni. Ezen erőnek az volt a feladata, hogy lassítsa az ellenséges előrenyomulást. Az ellenséges térférfés üteme mérséklésének pedig az volt a célja, hogy ezen időnyereség alatt — a trianoni békediktátum által a magyar ipari centrumok közelébe húzott határvonaltól — az ellenséges haderő minél lassabban érje el a magyar ipari góccokat. Ez alatt az idő alatt pedig — az itt elhelyezkedő és a hadi üzemmódra átállított gyárak — a magyar haderő számára minél több hadieszközt gyárthassanak. Az ily módon felduzzasztott hadi eszközökkel pedig felszerelhetőkké váljanak az ország mélységében élő lakosságból behívott hadkötelesek. Az általuk megnövelt magyar haderő pedig már valószínűsíthetően ellent tudott volna állni addig, amíg a konfliktust diplomáciai útra sikerült volna terelni. A diplomácia minden esetre elkerülhette volna azt a szituációt, amikor az ország megszállásának a pozíciójából tárgyalhattak volna az inváziós országok képviselői.⁷

Ennek az önvédelmi stratégiának a kulcskérdése az volt, hogy a határ közelében legyen hadra fogható magyar katonai erő.

Magyarország kénytelen volt visszatérni a határok őrzésének a dualizmus időszakában már kialakult fejlett módszerétől az azt megelőző állapothoz. Karl von CLAUSEWITZ már a XIX. század második felében publikálta a határőrizet és a fegyveres konfliktus megváltozott viszonyát tartalmazó írását. E gondolatokat tartalmazó művét pedig még a XIX. században lefordították és kiadták magyar nyelven is. Karl von CLAUSEWITZ felismerte hogy — a kor modern haditechnikai eszközeivel felszerelt — katonai alakulatok hadfelszerelésük javát nem tudják alkalmaznia a békehatárőrizetben. A békehatárőrizet eredményes megvalósíthatósága érdekében — a kézfegyverek kivételével — fegyverzetüktől meg kell válniuk. A területi elhelyezkedésüket pedig szétszórtan, kis csoportokra osztva kell disszlokálniuk. A haditechnikai eszközei javától megfosztott és dekoncentráltan elhelyezkedő alakulatok harcértéke viszont jelentősen mérséklődött. Ezen alakulatok a hadviselés

szempontjából lényegében elértéktelenedtek. Eredményes támadó és védelmi harcok megvalósítására egyaránt alkalmatlanná váltak. Ezért Karl von CLAUSEWITZ azt a helytálló következtetést vonta le, hogy a békehatárörizet kivitelezését valamilyen rendvédelmi testületre kell bízni. A haderő alakulatainak a képességeit nem szabad lesilányítani a határörizeti feladatok ellátása érdekében.⁸

A dualizmus időszakában a magyar határörizet kialakítására a Karl von CLAUSEWITZ-i felismerés szellemében került sor. A magyar békehatárörizetben katonai alakulatok nem vettek részt. Ott, ahol zöldhatárok őrzésére volt szükség e teendőket 1892-től a határszéli csendőrség, 1906-tól pedig a Magyar Királyi Határrendőrséggel közösen látta el.⁹

A dualizmus időszakában tehát — a katonai határörvidék 1872-ig terjedő néhány éves működését leszámítva — a magyarországi határörizet a korszerű nyugat-európai viszonyokkal harmonizált. Ez egyben azt is jelentette, hogy a nyugat-európai határörizeti modell legszélső képviselője a Magyar Királyság volt, hiszen Románia és Szerbia a haderejének egy részét alkalmazta a határörizeti feladatok ellátására.¹⁰

A magyar határörizet az első világháború után — külső kényszerítő hatás nyomán, nem a Kárpát-medence-i szerves fejlődés következtében — kénytelen volt visszatérni egy korábbi fejlettségi szintre az ország biztonsága érdekében, azaz katonai erőt telepíteni az országhatárokra.¹¹ Ez pedig a trianoni békediktátum tiltó rendelkezései miatt csak úgy volt megoldható, ha katonai alakulatokat fedő szervezet rejtésében helyezték el.

Katonai erőt a legeredményesebben úgy lehetett elrejteni, ha valamilyen — lehetőleg fegyveres testület — szervezetének az álcája mögé bújtatták, amely legálisan települt és működött a trianoni államhatárra. Erre kínálkozott alkalom azáltal, hogy az ANTANT meglehetősen engedékenynek mutatkozott a rendvédelmi testületek megerősítése terén. Sikertelenül elérni, hogy az ANTANT jóváhagyta a történelmi Magyarországon működő rendőri és csendőri létszám alkalmazását a trianoni határok között, illetve hozzájárult a Magyar Királyi Folyamőrség és a Magyar Királyi Vámőrség rendvédelmi testületként történő felállításához.¹²

Mindkét rendvédelmi testületnek természetesen markáns rendvédelmi feladatköre volt, máskülönben a létrehozásukra sem kerülhetett volna sor. A Magyar Királyi Folyamőrség legális feladatkörét a vízügyi feladatalkotta. E feladatkört — a testületnek a Magyar Királyi Honvédségbe „folyami erők” elnevezéssel csapatnemenként történő integrálásakor — a Magyar Királyi Rendőrség vette át, illetve elkezdődött a Magyar Királyi Csendőrségben belül az úgynevezett vízi őrsők kiépülésének a folyamata.¹³

A Magyar Királyi Vámőrség esetében valamelyest árnyaltabb volt a helyzet. A Magyar Királyi Vámőrségnek ugyanis nem voltak vámügyi feladatai. A vámeljáráásokat továbbra is a vámhivatalok végezték. A Magyar Királyi Vámőrség legfeljebb e hivatalok határmenti objektumainak külső biztosítását, védelmét látta el. A Magyar Királyi Vámőrség nyílt feladatkörét az úgynevezett zöldhatár őrizet és a határforgalom ellenőrzése alkotta. A testület pedig a pénzügyi tárca irányítása alá tartozott, működési költsége a pénzügyi tárca költségvetésének képezte a részét.¹⁴

A Magyar Királyi Vámőrség rejtett feladatkörét azonban — a trianoni békediktátum nyomán kialakított védelmi stratégiában — a határvédelem alkotta, bár e feladatának minden bizonnyal csak mérsékelten tudott volna megfelelni, ha arra szükség lett volna. A Magyar Királyi Vámőrség számára ugyanis csupán kézfegyvereket lehetett rendszeresíteni. A Szövetségi Ellenőrző Bizottság magyarországi működésének a befejezéséig pedig nem lehetett eredményesen kivitelezni jelentős katonai erő rejtését a testületnél.¹⁵

Erre 1927 után nyílt lehetőség. 1928-tól azonban fokozatosan egyre több katonai alakulatot rejtettek el a magyar határörizeti szervezet fedésében. Így jöhetett létre az a helyzet, hogy — rejtett alakulatként — a magyar haderő minden harmadik ezrede a határörizeti testület fedésében működött.¹⁶

A Magyar Királyi Vámőrség nyílt feladatát azonban fennállása teljes időszakában a határörizet alkotta. Ez olyan szilárd feladatkör volt, amely megkérdőjelezhetetlenné tette a testület létének a szükségességét, így pedig stabil fedőszervezetet alkotott.¹⁷

Az első világháború után ugyan Európa-szerte jelentős mértékben megváltozott a határörizet helyzete. Az európai államok az országhatárok lezárására, a határforgalom szoros ellenőrzésére törekedtek. A határokon többnyire vízzel felszerelve lehetett átlépni, amely a széles tömegek körében a világháborút megelőzően szinte ismeretlen volt. A Kárpát-medencében e helyzetet tetézte, hogy a Közép-Magyarországba szorított Magyar Királyság lényegében önmagával vált határossá. A trianoni határok évezredek múlttal rendelkező gazdasági egységeket és rokoni szálakat vágtak el. Ezt

az alaphelyzetet tetézte, hogy az I. világháború előtti állapotokhoz képest létrejött kedvezőtlen gazdasági helyzet a csempészet növekedését és megerősödését eredményezte.¹⁸

Ebben a helyzetben már nem lehetett a dualizmus kori határőrizeti metódust és szervezeteket eredményesen alkalmazni. Szükség volt olyan szervezetre, amely — a korábbinál lényegesen nagyobb létszámmal — a magyar zöldhatárok őrzésére alkalmas. Ez a szervezet lehetett volna tisztán rendvédelmi testület is rejtett katonai alakulatok alkalmazása nélkül. Mivel azonban a trianoni békediktátum a maradék Magyarországot kiszolgáltatottá tette a haderejére vonatkozó mérséklő előírásaival, ezért szükség volt a határőrizeti testület szervezetének fedésében csapatok rejtésére.¹⁹

Ezek voltak azok az okok, amelyek következtében a magyar határőrizet kénytelen volt visszatérni a dualizmus előtti, illetve a kelet-európai határőrizeti helyzethez.

Az új körülményeknek megfelelő határőrizeti struktúra kialakítására vonatkozóan azonban többféle elképzelés született. Néhány év alatt kristályosodott ki a Magyar Királyi Vámórség elnevezésű szervezet létrehozásának az elképzelése, amely határőrizeti testület volt a legális feladatköre tekintetében, egyben pedig a magyar haderő egy része rejtésének a küldetését is teljesítette.²⁰

Az I. világháború nyomán egyértelművé vált, hogy a megváltozott nemzetközi körülmények a Magyar Királyságnak a Kárpát-medencén belüli módosult helyzete és Magyarország belső viszonyaiban beállt változások a világháborút megelőző határőrizethez képest változtatást igényelnek. Az azonban, hogy ez a változtatás pontosan milyen legyen nem volt teljesen egyértelmű. Többféle elgondolás is született.²¹

Az új körülményekhez igazodó magyar határőrizeti rendszer kialakítása 1919 nyarától 1921 ősziéig tartott. E folyamatban meghatározó volt a trianoni békediktátum létrejötte, mivel a trianoni békeparancs jelölte ki azt a keretet, amelyen belül a magyar kormánynak meglehetősen szűkös mozgástere lehetett.²²

1919 őszen a dualizmus kori magyar határőrizeti szervezetek már csupán nyomokban voltak felfedezhetők. A magyar határőrizetnek a dualizmus időszakában két pillér szervezete volt, a Magyar Királyi Csendőrség szervezetén belül működtetett határszéli csendőrség és a belügyi tárcán keresztül a kormány közvetlen felügyelete alatt álló önálló rendvédelmi testület a Magyar Királyi Határrendőrség.

A határszéli csendőrség lényegében megszűnt. Működési területe egyébként is a történelmi Magyarországnak a magyar-román és a magyar-szerb határszakaszára terjedt ki. Mivel azonban e térségek megszállt területekké váltak. Az ott állomásozó Magyar Királyi Csendőrség alakulatai — amelyek még megtehetők — magyar fennhatóság alatt álló területekre vonultak vissza.²³

A Magyar Királyi Határrendőrség az I. világháború időszakában már a történelmi Magyarország teljes határszakaszán működött. E szervezetnek az Alsó-Ausztria, Stájerország és Horvátország irányába települt részei többé-kevésbé a helyükön maradtak. A Magyar Királyság többi határszakaszán szolgálatot teljesítő határrendőr szervezetek azonban a bevonuló ellenséges csapatok elől az ország belsejébe húzódtak. A visszavonuló határrendőrök többsége a budapesti rendőrségnél, mint állami rendőrségnél jelentkezett szolgálatátételre. A Magyar Királyságnak a viszonylag érintetlen határszakaszain tehát a dualizmus időszakából maradt ugyan határőrizeti erő, azonban a létszámuk minimális volt. A Magyar Királyi Határrendőrség személyi állományát ugyanis eleve minimálisra tervezték, mivel 1912 után a klasszikus határőrizeti teendők — a határvonal őrzése, a határforgalom ellenőrzése és a határrend betartatása — közül a határforgalom ellenőrzésének egy részét, a távolsági határforgalom felügyeletét látta el. A háború során közel 500 főre felduzzasztott létszámú Magyar Királyi Határrendőrség személyi állományának csekély része teljesített szolgálatot Alsó-Ausztria, Stájerország és Horvátország irányában.²⁴

A vámhivataloknak a határrendőrséghez hasonló volt a helyzete. Azok a vámhivatalok maradtak fenn, amelyek magyar fennhatóság alatt maradt területeken tevékenykedtek.

A dualizmus időszakában a Magyar Királyság útlevélköteles határszakaszain a határőrizeti részfeladatok ellátásában közreműködő szervezetek sorsa a határszéli csendőrségével volt azonos. A mezőgazdasági termékeket vizsgáló belépőállomások, valamint a fertőző betegségek kiszűrését megvalósító egészségügyi állomások, továbbá a vámhatárok őrzésében résztvevő határszéli pénzügyőr csapatok lényegében megszűntek.

Az eredetileg is csekély létszámú dualizmus kori határőrizeti erők maradványaival nem lehetett a magyar határőrizetet az I. világháború utáni megváltozott körülményeknek megfelelően újjászervezni. Az ország határainak a biztosítására, határvédelmi feladatok teljesítésére pedig a dualizmus kori határőrizeti szervezetek még az eredeti felállásukban sem lettek volna alkalmasak.²⁵

Mivel a dualizmuskori magyar határőrizeti szervezetek maradványai alkalmatlanok voltak a megváltozott körülmények között az ország határainak az őrzésére, ezért új erőkkel kellett őket pótolni.

A megváltozott körülmények olyan határőrizetet igényeltek, amelyben — a dualizmuskori helyzethez képest — jelentős létszámú személyi állomány volt szolgálatra fogható. A magyar fegyveres erők és testületek tekintetében ennek a feladatnak az ellátására két szervezet jöhetett számításba a Magyar Királyi Csendőrség és a Magyar Nemzeti Hadsereg, illetve a Magyar Királyi Nemzeti Hadsereg.²⁶

Az új határőrizeti testület létrehozásáig a magyar állam vezetése igyekezett úgy átcsoportosítani a rendelkezésére álló fegyveres szervezetek személyi állományát, hogy a határmenti területekhez irányítson jelentős létszámot, illetve a teljes határőrizetet a haderőnek rendelte alá.

A határőrizeti szervezeteket — az újonnan létesített tisztséget betöltő tábormoknak — a határforgalmi katonai felügyelőnek rendelték alá. A felügyelőt a honvédelmi miniszter nevezte ki, a beosztást pedig a miniszterelnök hozta létre.²⁷

A határforgalmi katonai felügyelő hatáskörét alkotta:

- a határőrizeti szervezetek újraszervezése és tevékenységük koordinálása;
- az áruforgalom ellenőrzítése és a csempészet megakadályoztatása;
- a határ- illetve demarkációs vonallal kapcsolatos viták tisztázása, az események kivizsgálása;
- általában a határőrizeti ügyek képviselője az illetékes szakhatóságoknál;
- az országos közérdekű közintézményeknek a határzónában rendeletekkel való támogatása;
- úgynevezett „exponensek” felállítását a demarkációs vonalakon túli területeken. (Az exponensek a szomszédos országok hatóságaival való gyors és érdemi ügyintézésért szolgálták a határmelléki kérdésekben.)²⁸

A határforgalmi katonai felügyelő hatáskörébe tartoztak az 1919 őszén államosított magyarországi rendőrségekből létrehozott és a Magyar Királyi Állami Rendőrség szervezetében — a távolsági határforgalom ellenőrzése céljából — kialakított határszéli rendőr kirendeltségek. A határszéli kirendeltségek személyi állományát igyekeztek a volt Magyar Királyi Határrendőrség tagjaival feltölteni.²⁹

A határszéli rendőri kirendeltségeket oda telepítették, ahol a demarkációs vonalakon majd a határvonalakon távolsági határforgalom lebonyolítására alkalmas határátkelőhelyeket létesítettek. A határszéli rendőri kirendeltségek a kerületi rendőrkapitányságok — majd a magyar rendőrség 1931. évi átszervezését követően — a vidéki rendőrkapitányság közvetlen alárendeltségébe tartoztak.³⁰

A rendőrség mellett a magyar határőrizetben is jelen lévő egyik fegyveres testület a pénzügyőrség volt, amely a haderő mellett megtalálható volt a demarkációs vonalak teljes hosszában. A pénzügyőrségnek az ország vezetése — esetleges fegyveres konfliktus esetén — katonai feladatokban való részvételt szánt. Nem arról volt azonban szó, hogy a pénzügyőrségnek a támadó regurális haderővel kellett volna szembe szállnia. A pénzügyőrségnek azt a feladatot szánták, hogy a hátszéli teendők egy része alól mentesítse a magyar haderőt. A pénzügyőrség feladata egy esetleges támadás esetén a közlekedési csomópontok, vezetési pontok, a hírközlési infrastruktúra, a termelési góccok stb. őrzése lett volna. Egy esetleges ellenséges támadás esetén a pénzügyőrség a katonai vezetés alárendeltségébe került volna.³¹

Ettől azonban független volt a határmenti pénzügyőri erők alkalmazása. A demarkációs vonalak mellé igyekeztek a fiatalabb korosztályokhoz tartozó pénzügyőröket helyezni, valamint a kiképzésükbe beiktatták az egyes ember, a raj és a szakasz harcszerű szolgálatának a gyakorlását. A pénzügyőrök visszakapták a Manlicher karabélyokat, amelyeket az I. világháború során cseréltek le a cári haderőtől zsákmányolt karabélyokra. Mivel azonban a határmenti pénzügyőr csapatok harcértéke ezen intézkedések ellenére is mérsékelt maradt, ezért a határszéli pénzügyőr szakaszokhoz a haderőtől úgynevezett pótpénzügyőröket helyeztek az érintett pénzügyőr szakasz-parancsnokok által alárendeltségébe. A pótpénzügyőrök kizárólag valódi pénzügyőrrel együtt voltak szolgálatba vezényelhetők. A haderőtől a pénzügyőrséghez vezényelt katonák felszerelése, jogállása, ellátottsága változatlan maradt.

A határszéli pénzügyőr szakaszok megerősítésével a katonai vezetés elérte, hogy egy esetleges fegyveres támadás esetén magasabb harcértékű erők álltak a határ mentén a katonai vezetés rendelkezésére. Egyben pedig a határmenti pénzügyőr szakaszokhoz vezényelt katonák által javította a határvonalak biztonságosabb zárását.³²

Vitathatatlan, hogy a Magyar Királyi pénzügyőrség megerősített határmenti szakaszai lényegesen komolyabb harcértéket jelentettek, mint a Magyar Királyi Állami Rendőrség határszéli kirendeltségei.

A két magyar rendvédelmi testület határmenti alakulatai azonban együttesen is elenyésző kisebbséget alkottak a határőrizet, illetve határvédelem domináns elemét képező csendőri erővel és a véderőnek a határőrizetben közvetlenül résztvevő alakulataival szemben.

1919 ősztől 1921 végéig a magyar véderő tekintélyes részét eleve karhatalmi feladatok teljesítése érdekében hozták létre és működtették, ami — a Tanácsköztársaság időszakát figyelembe véve — koránt sem meglepő. E karhatalmi alakulatokhoz — korabeli szóhasználat szerint „csendőralakulások”-hoz — hasonlóan a határok őrzése céljából létrehozott csapatokkal is rendelkezett a magyar véderő. Ezen alakulatok létszáma 4000 fő körüli volt.³³

A magyar katonai vezetés tehát a szorult helyzete ellenére is igyekezett — a szűkös lehetőségei korlátain belül — hadra fogható erőt kialakítani a demarkációs vonalak mentén. Nyilvánvalóvá vált azonban, hogy az I. világháború nyomán megváltozott körülmények nem csupán a magyar határőrizet dualizmuskori jellegének a módosulását jelentették, hanem azt is, hogy a határőrizet — vagy legalább is annak döntő részei — egy arra hivatott szervezet kezébe kell hogy kerüljön.

A korabeli elgondolás az volt, hogy a határt őrző önálló fegyveres testületet hozzanak létre. A honvédelmi tárca és a fővezérség által egyeztetett elgondolás szerint a határőrizeti, valamint bizonyos határvédelmi tevékenységek ellátása céljából határőrséget kívántak létrehozni.

A határőrséget több irányú komplex feladatrendszerrel kívánták létrehozni. A szervezet feladatait alkotta volna:

- az elszakított országrészek lakó honfitársakkal való szoros kapcsolat fenntartása és az irrdenta mozgalmak elősegítése;
- békében az ellenséges kémiszolgálat megakadályozása, a saját kémiszolgálat elősegítése, a katonai határőrizettel kapcsolatos összes teendők teljesítése;
- háborúban a határ lezárása, a határ megerősítése, a mozgósítás és felvonulás biztosítása és fedezése, továbbá közreműködés a határvédelemben a vezérkar főnöke által kiadandó külön utasítás szerint.³⁴

A határőrséget a katonai körlet-parancsnokságoknak kívánták alárendelni, közbiztonsági ügyekben azonban a területileg illetékes rendőrhatalom rendelkezésére kellett volna állnia. Határőrizeti feladatok ellátása érdekében a határőrség esetenként igénybe vehette volna a határmenti belbiztonsági erőket is.

A tervzet szerint a határőröket a katonai erőknek járó jogok illették volna meg, a szervezet jogállása pedig a Magyar Királyi Csendőrséggel lett volna azonos.

A határőrség szervezete őrsökből, alosztályokból és osztályokból állt volna. A határőr osztályok zászlóaljnak, a határőr alosztályok századnak, a határőr őrsök pedig szakasznak feleltek volna meg az elképzelés szerint. Összesen 22 zászlóalj felállítását tervezték 11 000 fővel. A határőr csapatok irányításával a katonai körlet-parancsnokságokon egy törzstisztet kívántak megbízni megfelelő segédszemélyzet biztosításával.³⁵

A határőrséget azonban mégsem hozták létre. Szervezését a fővezérség azzal állította le, hogy „közvetlenül a békejavaslat végső megállapítása előtt, időszerűtlennek tartja egy külön határőrizeti testület megszervezését.”³⁶ A tervzet azonban nem vett teljes egészében kárba, mivel annak több elemét a vámőrség létrehozásakor, majd a határőrség kialakításakor hasznosították.³⁷

A magyar állam vezetése tehát jobbnak látta, ha — a békeszerződés létrejöttéig — visszatér a határőrizetben a Magyar Királyi Csendőrséghez. A Magyar Királyi Csendőrségnek ugyanis nem csupán a dualizmus időszakából származó határőrizeti tapasztalatai voltak. A Magyar Királyi Csendőrség egyes alakulatai — elsősorban a magyar-osztrák határ mentén — a Tanácsköztársaság bukását követően is láttak el határőrizeti szolgálatot a magyar nemzeti hadsereg alakulataival közösen.³⁸ **(I.sz. melléklet)**

A Magyar Királyi Csendőrség 1920. januárjával kezdődően 1920. III. 31-el bezárólag vette át a határok őrzését. E feladatot két lépcsőben hajtották végre, először az északi, keleti és déli határszakaszokon szervezeték meg a csendőrségi határőrizetet, majd a nyugati határvonal őrzését is a többi határszakaszon már kialakított rendszerhez igazították.

A honvédelmi tárca a határőrizetet ellátó csendőrségek működési területét a határvonaltól (demarkációs vonaltól) számított 8-10 km-es sávban határozta meg. Első lépésként a társ fegyveres erők és testületek e területen állomásozó csapatait kellett felmérni, illetve azok létszámát és felszerelését a szükségletekhez igazítani. Ezzel párhuzamosan kezdték el a határőrizeti szolgálatot ellátó csendőrség szervezését. Az alapelv szerint olyan létszámú személyi állományt kellett a határokra irányítani, hogy azok „hézag nélkül” lezárhatók legyenek.³⁹

A határszéli csendőrség szervezeti felépítésének legkisebb eleme az őrs volt. Létszáma nyolc főnél kevesebb nem lehetett. Szükség esetében több határmenti őrsöt egy tiszt felügyelte alatt különítménybe lehetett összevonni. A határszéli csendőr őrsök megmaradtak a területileg illetékes szakasz-

illetve szárny-parancsnokság alárendeltségében, azonban szakmai felügyeletüket a kerület-parancsnokság törzsének egyik tisztje látta el egyéb feladatai mellett. Az úgynevezett határszéli csendőr tiszt kettős alárendeltségbe került, mivel a csendőr kerület-parancsnokán kívül egyben az illetékes katonai körlet-parancsnoknak is az alárendeltségébe tartozott.

Ez a megoldás nagyon hasonlított az 1912-ben a magyar-román és a magyar-szerb határon újjászervezett határszéli csendőrség struktúrájához.⁴⁰

Eltérő vonás volt azonban, hogy:

- nem alkalmaztak nyári őrsöket;
- a határőrizeti ügyekkel foglalkozó törzstiszteket nem helyezték ki a kerület törzséből, hanem annak szerves részeként a parancsnokság székhelyén működtek, sőt más feladataik végzése mellett látták el a határőrizeti teendőiket;
- a határszéli csendőrök szolgálati rendszere megegyezett az ország belsejében szolgálatot ellátókéval, speciális felszerelést nem rendszeresítettek a részükre;
- a Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatot ellátó része közvetlenül a katonai körlet-parancsnokságok felügyelete alá került;
- a határszéli csendőr tiszteknek „saját kémszolgálatot” kellett fenntartaniuk;
- a teljes határszéli csendőrség feladatát alkotta az irredenta mozgalmak elősegítése.⁴¹

Az új szervezeti felépítés létszámfejlesztést is igényelt. A létszámhiányt elsősorban az ország belsejében szolgálatot teljesítő csendőrökből fedezték. Emellett szükségessé vált azonban az úgynevezett pótcsendőröknek a határra vezénylése is. A pótcsendőrök olyan legénységi állományú katonák voltak, akiket a katonai körlet-parancsnokságok megbízhatónak ítélték a csendőri szolgálatra. Őket átvezényelték a Magyar Királyi Csendőrséghez. A határőrizeti szolgálat erősítése érdekében katonai körlet-parancsnokságonként átlag 380 főt vezényeltek a Magyar Királyi Csendőrséghez. Ez alól csupán a budapesti katonai körletparancsnok volt kivétel. Innen mérsékeltebb — 100 főnyi erősítést — kellett biztosítani a határra.⁴²

Ez a határőrizeti struktúra a Magyar Királyi Vámőrség felállításáig működött, csupán a személyi állományt növelték jelentősen 1920. októberében.

Olyan erőkiejtést kívántak létrehozni a határokon, hogy általában minden kilométerre öt fő, a Duna mentén három fő, a szombathelyi parancsnoksághoz tartozó határszakaszhoz pedig nyolc- kilenc fő legénység jusson. Ez nem a konkrét szolgálatban lévők száma volt, hanem a határra vezényelteké. A határon tulajdonképpen mindig kevesebben láttak el szolgálatot. A pihenő, betegség és egyéb okok miatt a gyakorlati járőrsűrűség mérsékeltebb volt az eredeti létszám alapján feltételezhetőnél. A vezénylés során ügyeltek arra, hogy a haderő századainál ne maradjon 120-nál kevesebb puska. A határőr szolgálatra vezényelt honvédeknek kifogástalan ruházattal és fegyverzettel kellett rendelkezni. A felszerelést a honvédelmi tárca tartós használatra adta át a belügyi tárcának. Határőr szolgálatra csak teljes kiképzésben részesült és abszolút megbízható személyeket jelöltek ki lehetőleg olyanokat, akik a demarkációs vonalakon túlról származtak.

A személyi állomány létszámának növelése során nem csak a legénységet, hanem a tiszt állományt is bővítették. Több helyen különítményekké szervezték át az őrsöket. Az új tiszti beosztásokba olyan katonatiszteket vezényeltek, akiknek a békeidőszakból is voltak gyakorlati tapasztalataik.⁴³

A magyar-román határszakasz őrzésére a vezérkar főnöke külön intézkedést adott ki, mely szerint a határszéli csendőrség működési területének kezdete az úgynevezett határvonala széle, a semleges zónára való tekintet nélkül, a határ elzáró vonaltól 100 méternyi távolságra húzódják.⁴⁴

A vezérkar főnökének intézkedése konkrét határőrizeti kérdésben a legjobb kifejezője annak a ténynek, hogy a magyar határőrizet irányítása és felügyelete már a Tanácsköztársaság utáni időszak kezdetén átkerült a belügyi tárcától a haderőhöz. A határőrizetben résztvevő társ fegyveres erők és testületek mellett a határőrizeti erők döntő többségét alkotó csendőr alakulatok is a katonai körletparancsnokságok felügyelete alá kerültek.

Ez a modell hasonlított az első világháború előtti bolgár, román és szerb határőrizethez. Ezekben az országokban a határőrizeti erők döntő eleme katonai volt, kiegészülve a társ fegyveres erők és testületek határmenti szakfeladatokat ellátó részeivel.⁴⁵

A trianoni békediktátum létrejötte nyomán a magyar állam vezetése visszatért az önálló magyar határőrizeti testület létrehozásának gondolatához. A Magyar Királyi Vámőrség témája az 1921. I. 4-ei és az 1921. II. 16-ai minisztertanácsi ülések napirendjén szerepelt. A testület létrehozási folyamata során azonban ellentétek keletkeztek abban a tekintetben, hogy a Magyar Királyi Vámőrség — korabeli terminológia szerint — polgári fegyveres őrtestület, vagy pedig katonailag szervezett

fegyveres őrtestület legyen. A kettő között az alapvető különbséget az jelentette, hogy a polgári fegyveres őrtestületen belül a személyi állomány függelmi viszonyai nem voltak katonaiak, így a testület tagjai nem viseltek katonai rendfokozatot, illetve a legénység tagjai általában nem sorozott vagy toborzott állományúak voltak. A katonailag szervezett őrtestület viszont ennek az ellenkezőjét jelentette. Végül is több hónapos huzavona, levélváltások és megbeszélések nyomán a katonailag szervezett őrtestület koncepcióját képviselő álláspont vált valóra.⁴⁶

Az új határőrizeti rendvédelmi testület katonai jellegének a végleges eldöntésére 1921. V. 6-án a Magyar Királyi Honvédelmi minisztériumban megtartott értekezleten került sor.⁴⁷ Eredetileg 1921. VI. 1-vel tervezték azt, hogy a Magyar Királyi Vámőrség a határőrizeti szolgálatot átvegye.⁴⁸ Az új testület felállítása azonban a vártnál lassabban valósult meg. Így az 1921. VIII. 3-ai minisztertanácsi határozat nyomán⁴⁹ az 1921. VIII. 25-ei miniszterelnöki rendelettel⁵⁰ állították fel a testületet, amelynek a végrehajtására a pénzügyminiszter 1927. VIII. 25-én külön rendeletet bocsátott ki.⁵¹ A belügyminiszter 1921. VIII. 27-én rendeletben utasította az alárendeltségébe tartozó magyar határőrizeti alakulatokat — elsősorban a csendőr szervezeteket — hogy az őrzésükre bízott határszakaszokat adják át a határőrizeti szolgálat ellátására a továbbiakban hivatott Magyar Királyi Vámőrségnek.⁵² A Magyar Királyi Vámőrség pedig az országhatár egészére kiterjedően 1921. IX. 1-ei hatállyal kezdte el a működését.⁵³

A magyar fegyveres erőkről és testületekről 1921-ben, illetve 1922-ben törvények is születtek. Ezen törvényalkotási folyamatnak képezte a részét a vámőrségről és a pénzügyőrségről szóló törvény.⁵⁴

A Magyar királyi Vámőrség nyíltan a Magyar Királyi Pénzügyminisztérium alárendeltségébe tartozott, ám rejtetten a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium felügyelete alatt állt. A pénzügyi tárcaánál a 20., majd a 19. főosztály felügyelte a testületet. A XIX. főosztály azonban csak névleg tartozott a pénzügyi tárca alá, valójában a honvédelmi tárca kikülönített részlegeként működött. A nem határvédelmi teendők irányítását itt végezték. A határvédelmi teendők irányításával pedig a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztériumon belül külön szervezeti egység foglalkozott. A Magyar Királyi Vámőrség felett a Magyar Királyi Honvédség főparancsnoka úgynevezett szemlejegot gyakorolt, de csak rejtetten. A főparancsnok a szemlejegot az úgynevezett vámőrségi szemlélő által gyakorolta. A honvéd vezérkar főnökének a hatáskörébe tartozott a testület tagjai katonai képzésének a felügyelete, amit a vegyesdandár-parancsnokságokon keresztül érvényesített. A vegyesdandár-parancsnokságok pedig jogosultak voltak a vámőr kerületek gazdasági ellenőrzésére.⁵⁵

A Magyar Királyi Vámőrség szervezeti felépítése négylépcsős volt. **(II.sz. melléklet)** A legkisebb szervezeti elem az őrs volt, amelyek hasonlóak voltak a csendőr őrsökhöz. Az őrsöket a legalacsonyabb szintű parancsnokságok a szakasz-parancsnokságok irányították. A szakasz-parancsnokságok tevékenységét pedig a kerület-parancsnokságok fogták össze. A szervezet csúcán pedig a Magyar Királyi Vámőrség felügyelősége állt. A testület működésének utolsó évében 151 őrsből, 54 szakasz- és 7 kerület-parancsnokságból, valamint a vámőr felügyelőségből állt. **(III.+IV.sz. melléklet)**

A vámőr kerületek határszakaszai megegyeztek a Magyar Királyi Honvédség vegyesdandárai működési területének a határszakaszaival.⁵⁶

A Magyar Királyi Vámőrség 4 000 fő körüli személyi állományának a létszáma mérsékeltnek tekinthető. A XX. század utolsó előtti évtizedében a rendszerváltás előtti határőrség létszáma például 18 000 fő körüli volt, míg a rendszerváltás utáni létszám 8 000-10 000 fő között mozgott. Mégis az 1920-as évek elején a Magyar Királyi Vámőrség viszonylag mérsékelt létszáma is nagy könnyebbséget jelentett a korabeli rendvédelem, illetve honvédelem számára.

A Magyar Királyi Vámőrség nyílt szervezetének a jogszabályokban rögzített alapfeladatát az országhatár őrzése alkotta.

A magyar határőrizet működési területét az országhatártól az ország belseje felé eső 10-15 kilométer széles területsáv képezte, e területsávban mozoghattak az államhatárt kishatárforgalmi útiokmánnyal átlépők is. A dualizmus időszakában — a Magyar Királyság útlevél-köteles határszakaszain — a határvonalat kishatárforgalmi átlépők a határ mindkét oldalán 40 kilométer széles sávban mozoghattak. A határőrizeti teendőket ellátó rendvédelmi testületek tagjai azonban szolgálati teendőiket döntően a határvonaltól számított 5 kilométer széles területsávban valósították meg.⁵⁷

Ezzel szemben a két világháború közötti időszakban a húszas években a Magyar Királyság a szomszédos országokkal bilaterális szerződéseket kötött, amelyekben általában a határvonal mindkét oldalán húzódó mintegy 10-15 kilométer széles területsávban határozták meg a kishatárforgalmi útiokmányok érvényességét. Egyben a határőrizeti feladatokat ellátó magyar rendvédelmi testületek működési területét is e sávban jelölte ki a központi államhatalom.⁵⁸

A korabeli magyar határőrizet terminus technicus a sávot — függetlenül attól, hogy a bilaterális szerződésben milyen nevekkal illették — nevezte határóvnek. A határóv is két sávból állt. Közvetlenül az államhatár mentén húzódott a kezdetben 500 méter, majd 100 méter széles sáv, melyet határsávnak neveztek. A határóv fennmaradó területének az elnevezése pedig határkerület volt.

A határsávban kizárólag a Magyar Királyi Vámőrségnek volt joga szolgálati tevékenységet kifejtetni. E területen a testület tagjai mindenkit igazoltathattak és utasíthattak, még a zárt rendben vonuló katonai alakulatokat is. A határsáv külső szélét a Magyar Királyi Vámőrség, a belső szélét pedig a Magyar Királyi Csendőrség határmenti csendőr őrséinek személyi állománya felügyelte.

A határóv határkerületi részében is látott el határőrizeti szolgálatot a Magyar Királyi Vámőrség, azonban e térségben már a rendvédelmi testületek — a Magyar Királyi Csendőrség, a Magyar Királyi Állami Rendőrség és a Magyar Királyi Pénzügyőrség — helyi alakulatainak a személyi állományával közösen. A határkerület, egyben a határóv belső szegélyét pedig a pénzügyőrség ellenőrizte. A határkerületben pedig a csendőrség, a pénzügyőrség, a rendőrség és a vámőrség nem csupán közösen járőrözött, illetve közös akciókat hajtott végre, hanem a határőrizetre tekintettel végezte az alapfeladatait is.⁵⁹ **(V.sz. melléklet)**

A Magyar Királyság államhatárát tehát — a határsáv, illetve a határkerület külső szélén, illetve a határóv belső szélén három lépcsőben őrizték. A tiltott határátlépések valószínűsíthető terepszakaszain és idejében pedig — elsősorban a határsávban és annak közelében — több vonalas határőrizetet valósítottak meg.

Emellett a határkerületben a csendőrség, a pénzügyőrség és a rendőrség fokozottan ellenőrizte a közlekedési vonalakat és csomópontokat, a megbúvársra alkalmas helyeket a települések kijárait stb.

A határóvbe történő áruszállítás az ország belsejéből nem volt teljesen szabad. Ez a gyakorlat a dualizmus időszakában teljesen ismeretlen volt. A trianoni békediktátum nyomán kialakult határhelyzet azonban melegágya volt a csempészés fejlődésének. Ennek a megelőzése és megakadályozása érdekében a határóvbe az ország belsejéből egyes árucikkeket csak külön engedéllyel lehetett szállítani. A határkerületből igyekeztek kitiltania azokat, akik a vámszabályokkal már összeütközésbe kerültek. A vámszabályokat nagyobb mértékben, vagy több ízben áthágókat úgynevezett vámjövédéki felügyelet alá helyezték. Ezek a személyek nem csupán a kishatárforgalomban nem vehettek részt, hanem a határóvben való kereskedéstől is tiltották őket. A pénzügyminiszter a határkerület azon részében, ahol a csempészés jelentékeny mértékben elharapódzott szigorításokat is elrendelhetett. Ilyen szigorítások voltak:

- a korlátozás alá eső árukat jegyzékekkel és igazolvánnyal lehetett szállítani;
- a tulajdonosok kötelezhetőek voltak arra, hogy a korlátozások alá eső árucikkeket — a vámhatóságok közegei által bármikor — megtekinthető helyen tartsák;
- a korlátozások alá eső áruk tekintetében a családi háztartásokban tartható mennyiséget a pénzügyminiszter — a család létszámát figyelembe véve — maximálhatta.⁶⁰

A Magyar Királyi Vámőrség a Magyar Királyság határainak az őrzését alapvetően járőrözéssel valósította meg. A járőrök döntő többségét az őrsők vezényelték. Két fő járőrfajtát alkalmaztak, az álló és a mozgó járőrt. A járőr szolgálatot általában kül- vagy végrehajtó-szolgálatnak nevezték, az épületen belüli szolgálatot pedig belszolgálatnak hívták. Az álló járőröket kezdetben állóőrség néven nevezték, a terminológia 1932-től változott. Az állóőrségek általában 2-8 fő, többnyire kettő, esetleg négy főből álltak. Az álló őrségek két fajtáját különböztették meg, az időszakos és az állandó őrségeket.

Az állandó és az állóőrségek számára pihenőházakat létesítettek. Ezeket alkalmassá tették arra, hogy az oda vezényelt járőrök megfelelő körülmények között elfogyaszthassák az ételmüket, alhasanak, tisztálkodhassanak, természetes szükségleteiket elvégezhesék. A pihenőházak rendszerét fokozatosan, a szolgálati tapasztalatok alapján építették ki.

Az állandó őrségek az év 12 hónapjának valamennyi napján üzemeltek. Itt a járőrök 24 órás váltással cserélődtek.

Az időszakos őrségek csak bizonyos időszakokban funkcionáltak, például a nyári mezei munkák alkalmával. Ezen időszakokban és helyeken többnyire 24 órás váltással cserélődött a járőr. Ezeket a helyeket — az exponált időszakokon kívül, illetve más időszakos őrségeknél — csupán a hónap egyes napjain, illetve egyes napszakokon volt járőr.

Az állójárőri szolgálatot azonban kombinálni lehetett a mozgó járőr portyázó járőri szolgálatával. A portyázó járőr a pihenés időszakában — melyet az őrs működési területén létesített pihenőházak egyikében töltött — minősült állóőrségnek. Ebben az időszakban a járőr tagjai felváltva pihentek, illetve örködték.

Háromnál több fős állóőrség esetében egy vagy több főt kikülönítve a pihenőház környékén, alkalmas helyeken hosszabb-rövidebb idejű figyelemmel bíztak meg. A mozgó járőr körébe a portyázó

járőrön kívül a nyomozó és az utast ellenőrző szolgálatok külszolgálati, valamint az ellenőrző járőr, továbbá a karhatalmi- illetve kísérő járőrök tartoztak.

A portyázó járőrök számára portyázási vázlatot is biztosítottak. Minden vámőr őrsködési területén — a könnyebb tájékozódás elősegítése érdekében — úgynevezett vonatkozási pontok hálózatát jelölték ki a kiemelkedő tereptárgyakhoz kapcsolódva. A portyázási vázlaton a menetvonalat a vonatkozási pontok számaival jelölték, a portyázási vázlat tartalmazta még a menetidőt, a figyelési pontok helyét és idejét is.

A nyomozó szolgálat külszolgálati a nyomozó munkának az irodán kívül végzett részét jelentette.

Az utazást ellenőrző szolgálat külszolgálatán a határforgalom ellenőrzés fegyveres biztosítását értették, vagyis a határátkelőhely objektumának az őrzését és a határforgalom ellenőrzést végrehajtó személyek tevékenységének fegyveres biztosítását jelentette.

Az ellenőrző járőr az álló- és mozgó járőrök szolgálatellátását kísérte figyelemmel.

A karhatalmi járőrök a közrendet és közbiztonságot felügyelték, többnyire a határátkelőhelyek közvetlen környékén. Csak ritkán alkalmazták ezt a járőrfajtát, általában a csendőri erőkkel karöltve. A kísérő járőr árukat, illetve személyeket kísért. Erre többnyire ott került sor, ahol a rendőrség határszéli kirendeltségei, illetve a vámhivatalok, vagy azok bemondó őrsei nem a határvonalon helyezkedtek el.

A vámőr őrskparancsnokok a helyi körülmények figyelembe vételével határozták meg azt, hogy mikor, hol és milyen járőröket alkalmaznak. Erről saját hatáskörben döntöttek, egyben pedig ők is feleltek a járőrök helyes alkalmazásáért.

A járőrök teendőit úgynevezett járőr lapon rögzítették, amely tartalmazta a járőr feladatát, szolgálati helyét és idejét, menetvonalát. A járőrnap hátoldalán a járőr-parancsnok a szolgálatellátás során keletkezett eseményekről tett jelentést.⁶¹

A járőrök szolgálatuk jogszerű ellátása során bárkit és bármikor igazoltathattak. Átkutathatták a magánépületek le nem zárt épületrészeit. Alapos gyanú esetében pedig jogosultak voltak a lakosság előtt nyitva tartó épületek — bíróságok, korcsmák, templomok stb. — átkutatására, bár a kutatás tényét az épületben dolgozó szervezet, vagy szervezetek vezetőinek be kellett jelenteniük. Amennyiben a járőr látta, hogy az üldözött személy lezárt magánterületre szökött, oda is követhette. Lakások kutatását egyébként csak ügyészi hozzájárulással végezhettek.

A járőröknek joguk volt kényszerítő eszközt, illetve a fegyverüket is használni, továbbá bilincselést és motozást eszközölni. A Magyar Királyi Vámórség tagjaira ugyanazok a fegyverhasználati jogosultságok és kötelezettségek vonatkoztak, mint a Magyar Királyi Csendőrség tagjaira.

A járőrök racionális jogosultsággal rendelkeztek a határon áttévedőkkel szemben. Amennyiben a járőr-parancsnok úgy ítélte meg a helyzetet, hogy az illető nem szándékosan, hanem véletlenül lépte át a határvonalat illetéktelenül, a járőrnek joga volt a személyt visszakísérni a határig és meggyőződni arról, hogy az illető valóban a túloldalon maradt. A járőrnek az eseményt csupán a járőrnapján kellett rögzítenie. A járőr az általa őrizetbe vett személyeket az vámőr őrskre kísérte, ahol az őrskparancsnok azokat két tanú jelenlétében kihallgatta. A kihallgatás eredményétől függően pedig vagy szabadon engedte az őrizetbe vettek vagy letartóztatásba helyezte őket mint gyanúsítottakat. A letartóztatásokra az előjáró parancsnokságtól távbeszélő készüléken keresztül engedélyt kellett kérni. A vámőr őrskön huzamos ideig nem tarthattak fogva személyeket. Ezért abban az esetben, ha a letartóztatott illetőt nem tudták az előjáró parancsnokságra szállítani a legközelebbi helyi rendőri vagy csendőri szervnek adták át.

A Magyar Királyi Vámórség határőrizeti teendőinek eredményes megvalósítása érdekében hármas feladatrendszer hoztak létre. E feladatok voltak:

- határesemények számontartása, megfigyelése, felderítése;
- a jogtalan határátlépések megakadályozása;
- a „végek” rendjének és biztonságának fenntartása, megvédése.

A határőrizetnek tehát a jogtalan határátlépések megakadályozása mellett fel kellett lépnie az egyéb bűncselekményeket elkövetőkkel szemben is. Ebből fakadóan a határ mentén szoros együttműködés alakult ki a társ magyar rendfenntartó testületekkel.⁶²

A közrend és a közbiztonság fenntartásában való részvétel egyben kedvező helyzetet teremtett a határ őrzéséhez is.

A határ őrzését végrehajtó Magyar Királyi Vámórség hármas feladatrendszerének lényeges részét alkotta a határesemények számontartás, megfigyelése, felfedése. A határesemények fogalmkörébe tartozott:

- az idegenjogsértés;

- a határzár;
- és a határmenti üzemek.

Idegenjogsértésnek azokat a cselekményeket tekintették, amelyeket a szomszédos államok hatóságai, állampolgárai vagy lakói a saját területükön a trianoni határ mentén magyar honossal, vagy magyar ingatlannal szemben annak veszélyére, kárára követték el. Ezen eseteket a magyar határőrző szervezet jegyzőkönyvbe foglalta, gyűjtötte és az irányító minisztériumhoz továbbította.

A határzár magában foglalta az államhatár egy szakaszán az átkelés tilalmát, melyet a nemzetközi jog is elismert. Határzárakat magyar és a szomszédos ország részéről is bevezethettek. A határmenti üzemek fogalom körébe az elcsatolt területekről kiinduló és honi területeken elkövetett olyan cselekmények tartoztak, amelyek a magyar állam politikai, gazdasági, katonai és egyéb érdekeit sértették.

A határesemények körébe tartozó cselekmények elkövetői magánszemélyek és a szomszédos országok hatóságai is lehettek. A törvény a jogtalan határátlépést is büntette. Jogtalan határátlépésnek tekintették, ha utiokmány nélkül vagy szabálytalanul kiállított, illetve érvénytelen utiokmánnyal lépték át a határt. A jogtalan határátlépés fogalma később kiegészült az erőszakos határátlépés elkövetési magatartással, amelyet fegyveresen vagy anélkül bármely közlekedési eszközzel lehetett megvalósítani.

A határőrzéshez tartoztak a határepizódokkal kapcsolatos intézkedések is. A vámőr őrsparancsnokok saját hatáskörükben rendezhették — a túoldalali határőrizeti szervezetekkel közösen — a határepizódokat. Ide tartozott:

- a sértő vagy ártó szándék nélkül leadott lövés, ha az sérülést nem okozott;
- az áttévedt állatok visszaszolgáltatása;
- a lefoglalt és zár alól feloldott tárgyak visszaszolgáltatása;
- a határőr őr közegek által nem szándékosan elkövetett határátlépések;
- a határőr közegek ellen felmerült kisebb panaszok.⁶³

A Magyar Királyi Vámőrség szolgálati szabályzatában rögzített nyílt feladatait a testület nyílt szervezetébe tartozó személyi állomány hajtotta végre. A nyílt szervezet keretében foglalkoztatott mintegy 4 500 fő csapatállományhoz tartozó személy teljesített fegyveres szolgálatot. Emellett az úgynevezett közigazgatási állományba tartozó testületi tagoknak a száma — akik nem láthattak el fegyveres szolgálatot — nem haladhatta meg az 1 250 főt.⁶⁴ Ezt a létszámot — elsősorban a fegyveres szolgálatot ellátókat — a trianoni békediktátum miatt a Magyar Királyi Honvédségtől átvett katonákkal töltötték fel.⁶⁵

A Magyar Királyi Vámőrség szervezetét a Magyar Királyi Csendőrség mintájára állították fel. Ezt a létrehozás során több ízben is kinyilvánították. Ebből fakadóan a Magyar Királyi Vámőrség is katonailag szervezet örtestületként jött létre, ahol azon testületi tagok, akik fegyveres szolgálatot láttak el, személyükben katonának minősültek. A személyi állomány alá- fölérendeltségi viszonyai katonaiak voltak. Katonai rendfokozatot viseltek. A Magyar Királyi Honvédség és a Magyar Királyi Vámőrség közötti katonai állományú személyekre kiterjedő vezénylesek, illetve áthelyezések esetében a katonák magukkal „vitték” a rangjukat is. Mivel a várakozási idők a katonai rangok esetében azonosak voltak, így senkinek sem okozhatott előnyt, illetve hátrányt az áthelyezés. A Magyar Királyi Vámőrség — a Magyar Királyi Honvédség fegyvernemeihez hasonlóan — testületi „csapatjelvényel” is rendelkezett, amely kiterjesztett szárnyú, a karmai között kardot tartó turulmadár volt.

A trianoni békediktátum fegyverkorlátozásai azonban kizárólag a hadifegyverekre vonatkoztak. A Magyar Királyi Vámőrség személyi állományába tartozók ebből fakadóan korlátozás nélkül felszerelhetők voltak a nem hadifegyver kategóriába tartozó fegyverrel. Pisztolyok esetében például nem minősült hadifegyvernek a 10 cm-nél rövidebb csövű pisztoly, bár — a cső hosszától függetlenül — a 9 mm-et elérő, vagy azt meghaladó ürméretű pisztolyokat is a hadifegyverek közé sorolták. A 6,5 mm, vagy annál kisebb kaliberű pisztolyt viszont a csőhossztól függetlenül nem tekintették hadifegyvernek. A szálfegyverekre sem terjedt ki a trianoni békediktátum korlátozása.⁶⁶

A Magyar Királyi Vámőrségnél nem csupán a rangrendszer, hanem az egyenruházat is azonos volt a Magyar Királyi Honvédségnél rendszeresítettel. A Magyar Királyi Vámőrség személyi állománya számára főveggként tiszti-sapkát és Bocskey-sapkát rendszeresítettek. A vámőrségi zubbony, nadrág, lábbeli és köpeny pedig anyagában, szabásában és színében egyaránt megegyezett a honvédségnél rendszeresítettel. Egyedüli eltérés volt, hogy a Magyar Királyi Vámőrség személyi állománya számára főveggként még kalapot is rendszeresítettek. A Magyar Királyi Vámőrség közigazgatási állomány-csoportba tartozó tagjai részére 1928. VI. 8-áig nem rendszeresítettek egyenruhát. Ezt követően azonban a részükre is előírták az egyenruhaviselési kötelezettséget a szolgálati feladataik teljesítésének

az idejére. A vámőr tisztviselők azonban zubbonyukon vállszinórt nem viselhetek. A Magyar Királyi Vámőrség közigazgatási állományba tartozó tagjai zubbonyuk gallérján pedig nem csillagot, hanem arany vagy ezüst színű csillagrózsácskát viseltek a közigazgatási rangjuknak megfelelően.⁶⁷

A Magyar Királyi Vámőrség személyi állományának legénységi állománycsoportba tartozó tagjaira ugyanúgy vonatkozott a sorozási tilalom, mint a honvédekre. Az úgynevezett kényszer-toborzás (álcázott sorozás) módszerét pedig — a Magyar Királyi Honvédséghez hasonlóan — a Magyar Királyi Vámőrségnél is alkalmazták.

A Magyar Királyi Vámőrség személyi állományát ugyanazok a juttatások és ellátmány illette meg, mint a Magyar Királyi Honvédség tagjait.⁶⁸

A Magyar Királyi Vámőrség legénységi és altiszti karát vámőr kerületenként szervezett három-négy hónapos tanfolyamokon készítették fel a szolgálati feladataik eredményes ellátására. A legénységi és az altiszti tanfolyamok tananyaga egymásra épült. A vámőrségi tisztek számára pedig — három éves időtartammal — tisztképző intézményt hoztak létre, ahová érettségi vizsgával és az alkalmassági vizsgán való megfelelés nyomán lehetett bekerülni. Ezek a tisztképző intézmények azonban nem csupán a vámőr tisztek utánpótlására voltak hivatottak. Lényegében a trianoni békediktátum katonai szakember pótlást korlátozó intézkedéseinek a kijátszása érdekében állították fel ezen oktatási intézményeket Pécsen és Egerben. A nagy gazdasági világválság hatásaként azonban ezen képzési intézményeket megszüntették. Az 1929-ben Egerben létrehozott intézmény teendőit már 1930-ban átvette az 1928-ban Pécsen felállított tanintézet. A Magyar Királyi Zrínyi Miklós Akadémia nevet viselő pécsi tanintézet is beolvadt azonban 1931-ben a Ludovika Akadémiába.⁶⁹

A Szövetségi Katonai Ellenőrző Bizottság Magyarországon a helyszíni ellenőrzést 1927. IV. 1-ei hatállyal — a Nagykövetek Tanácsának 1927. III. 26-ai határozatában foglaltaknak megfelelően — megszüntette. Ennek nyomán a magyar kormányok számára nagyobb mozgástér nyílt a haza védelmének megszervezésére. A Magyar Királyi Vámőrséget — a határőrizeti feladatai meghagyásával — fokozatosan olyan szervezetté alakították át, amely a határ biztosítási teendők végzésére is alkalmas. Ekkor jöhettek létre azok a feltételek, amelyek — már a Magyar Királyi Határőrség időszakában — létrehozhatták azt a helyzetet, hogy a magyar haderő ezredei közül minden harmadik a határőrizeti testület rejtésében működött. Amint egy fél évtizedes fokozatos átszervezés nyomán a testület elnevezését Magyar Királyi Vámőrségről 1932. X. 1-től Magyar Királyi Határőrségre változtatták.⁷⁰

Jegyzetek:

- ¹ 6200/1921.ME.r. ; 114 440/1921.PM.r.
- ² HIM.HL HM.eln. I.o. 1931/118220.sz. 64/a-f. mellékletek.
- ³ ÁDÁM
- ⁴ ORMOS
- ⁵ ÁDÁM : op.cit.
- ⁶ RAFFAY
- ⁷ GÁSPÁR — PARÁDI
- ⁸ CLAUSEWITZ
- ⁹ PARÁDI — SUBA — VEDŐ
- ¹⁰ PARÁDI: *A dualista Magyarország határőrizete 1867-1914.*
- ¹¹ PARÁDI: A polgári Magyarország határőrizeti szervezetének kialakulása, tevékenységének jellemzői, a két világháború közötti magyar határőrizet változásai.
- ¹² 1922/VIII.tc. ; 1922/XIV.tc.
- ¹³ 6200/1921.ME.r. : op.cit. ; 8270/1923.ME.r.
- ¹⁴ PARÁDI: A magyar állam határőrizete a két világháború között. A magyar határőrizeti struktúra változásai a két világháború között.
- ¹⁵ A Szövetségi Katonai Bizottság katonai bizottsága a magyarországi működését 1927. III. 31-én fejezte be.
- ¹⁶ PARÁDI: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.*
- ¹⁷ PARÁDI: Határőrizeti metodika a két világháború közötti Magyar Királyságban.
- ¹⁸ BENCSEK
- ¹⁹ PARÁDI: A magyar állam határőrizete a két világháború között.
- ²⁰ KISS
- ²¹ PARÁDI: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* : op.cit. : 14.p.
- ²² 1921/XXXIII.tc.
- ²³ PARÁDI: *A határszéli csendőrség 1891-1914.*
- ²⁴ PARÁDI: A polgári magyar állam első határőrizeti szakszerve a Magyar Királyi Határrendőrség 1906-1914.
- ²⁵ A dualizmus időszakában a Magyar Királyság államhatárain fegyveres határőrizeti szolgálat teljesítésében kizárólag rendvédelmi testületek vettek részt. Nevezetesen:

- határrendőr	=	480 fő
- határszéli csendőr	=	1357 fő

- pénzügyőr = 549 fő

Összesen: 2384 fő

PARÁDI: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* : op.cit. : 17.p.

²⁶ A Magyar Nemzeti Hadsereg létrejött 1919. VI. 9-hez köthető, amikor HORTHY Miklós altengernagy — a gróf KÁROLYI Gyula által vezetett első szegedi kormány (1919. V. 30. – 1919. VII. 12.) hadügyminisztere — felhívást bocsátott ki a Magyar Nemzeti Hadsereg felállításáról, melyet a kormány 1919.VI. 10-én azzal erősített meg, hogy rendeletet alkotott a Magyar Nemzeti Hadsereg szervezéséről. Ezt a haderőt keresztelte át 1920. IV. 1-én Magyar Királyi Nemzeti Hadseregre Soós Károly gyalogsági tábornok honvédelmi miniszter azzal a rendeletével, melyben minden magyar katonai szervezet számára előírta, hogy az elnevezésében a magyar királyi előtagot használja. Végül pedig 1922. I. 4-én BELITSKA Sándor gyalogsági tábornok honvédelmi miniszter 1922. I. 1-ig visszamenőleges hatállyal — a magyar haderő átszervezéséről szóló rendeletében — a nemzeti véderő nevét ismét Magyar Királyi Honvédségre változtatta.

SUBA

²⁷ HIM.HL. 1920/8289.sz. miniszterelnöki iratok.

²⁸ HIM.HL. 1921/9324.sz. HM. elnöki BM csendőrségi osztály jelentése a HM-nek.

²⁹ HIM.HL. 1919/79 749.sz. BM. rendelkezés.

³⁰ BORBÉLY — KAPY : 452-456.p.

³¹ HIM.HL. 1920/14 403.sz. szigorúan bizalmas PM. utasítása a pénzügyőrségre vonatkozóan.

³² Loc.cit.

³³ - 1919. XI. 3-án a Magyar Nemzeti Hadsereg létszáma 56 000 fő volt, közülük 34 000 fő tartozott az úgynevezett csendőr alakulásokhoz, amely a karhatalom korabeli elnevezése volt.

- 1920 szeptemberében a 144 280 fős magyar haderő 19,8%-át alkották a csendőr alakulások.

- A Magyar nemzeti Hadseregnek, majd a Magyar Királyi Nemzeti Hadseregnek azonban voltak a határőrizeti feladatok ellátása céljából létrehozott alakulatai is. Ezen alakulatokat kezdetben határrendőr, majd határcsendőr, később pedig határőr jelzővel illették. Nem alkottak azonban önálló rendvédelmi testületet, hanem a véderő alakulatai voltak.

SUBA : op.cit.

³⁴ HIM.HL. 1921/10 006.sz. HM. elnöki tervezet a határőrség felállítására.

³⁵ Loc.cit.

³⁶ HIM.HL. 1921/11 125.sz. HM. elnöki tervezet.

³⁷ PARÁDI: *A magyar határőrizet 1867-1945.*

³⁸ HIM.HL. 1920/1330.sz. HM. elnöki a fővezérség átirata a HM-nek.

³⁹ HIM.HL. 1920/1259.sz. HM. elnöki szigorúan bizalmas HM. utasítás a Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti szolgálatára vonatkozóan.

⁴⁰ PARÁDI: *A határszéli csendőrség 1891-1914.* : op.cit. : 22-29.p.

⁴¹ PARÁDI: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* : op.cit. : 25-26.p.

⁴² HIM.HL. 1920/1 259.sz. HM. elnöki.

⁴³ Loc.cit.

⁴⁴ HIM.HL. 1920/13 643.sz. VKF. 3. számú intézkedése a román-magyar határszakaszon a határőrizetre vonatkozóan.

⁴⁵ PARÁDI: *A dualista Magyarország határőrizete 1867-1914.* : op.cit. : 119-126.p.

⁴⁶ HIM.HL. 1921/28 751.sz. HM. elnöki.

⁴⁷ KISS : op.cit. : 15.p.

⁴⁸ Loc.cit.

⁴⁹ Loc.cit. : 16.p.

⁵⁰ 6 200/1921.ME.r. : op.cit.

⁵¹ 114 440/1921.PM.r. : op.cit.

⁵² KISS : op.cit.

⁵³ Loc.cit.

⁵⁴ 1922/VIII.tc. : op.cit.

⁵⁵ PARÁDI: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* : op.cit. : 73-85.p.

⁵⁶ Loc.cit.

⁵⁷ PARÁDI: *A dualista Magyarország határőrizete 1867-1914.* : op.cit. : 29-34.p. + 98-103.p. ; PARÁDI: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* : op.cit. : 30-45.p.

⁵⁸ A Magyar Királyság, valamint az Osztrák és a Csehszlovák Köztársaság, illetve a Román és a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság között 1926. VII. 14-én, 1928. XI. 14-én és 1927. VIII. 26-án továbbá 1927. VII. 14-én írták alá azokat a szerződéseket, amelyek a kihatárforgalom számára a területeket kijelölték.

⁵⁹ PARÁDI: *A magyar határőrizet tere a kiegyezéstől a II. világháborúig.*

⁶⁰ 1924/XIX.tc. ; PARÁDI: *Határőrizeti metodika a két világháború közötti Magyar Királyságban.* : op.cit.

⁶¹ HSZU.

⁶² Loc.cit.

⁶³ Loc.cit.

⁶⁴ HIM.HL. 1931/108 220.sz. HM. elnöki.

⁶⁵ 114 440/1921.PM.r. : op.cit.

⁶⁶ 1922/XI.tc. ; 1927/VII.tc.

⁶⁷ KISS : op.cit. : 30.p.

⁶⁸ PARÁDI: *A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945.*

⁶⁹ RADA ; KISS : op.cit. : 21-22.p.

⁷⁰ PARÁDI: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* : op.cit. : 76.p.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:**MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK**

- ÁDÁM — ÁDÁM Magdolna: *A kisantant és Európa 1920-1929*. Budapest, 1989, Akadémia Kiadó. 279 p. HU-ISBN 963 05 4999 9.
- BENCSIK — BENCSIK Péter: *A magyar útiokmányok története 1867-1945*. Budapest, 2003, Tipico Design. 179 p. HU-ISBN 963 76 2333 7.
- BORBÉLY — KAPY — BORBÉLY Zoltán — KAPY Rezső: *A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941*. Budapest, 1942, Halász Irodalmi és könyvkiadó Vállalat. I-II.köt. 594 p.
- CLAUSEWITZ — CLAUSEWITZ Karl von: *Vom Kriege*. [A háborúról.] Ford.: HAZAI Samu. Budapest, 1917², Atheneum. 586 p.
- KISS — KISS István Géza: *A Magyar Királyi Vámőrség története*. Budapest, 1996, Viva Média. 63 p. HU-ISBN — /Tanulmányok, 2./ HU-ISSN —
- ORMOS — ORMOS Mária: *Padovától trianonig 1918-1920*. Budapest, 1984², Kossuth. 451 p. HU-ISBN 963 09 2405 6.
- PARÁDI: *A határszéli csendőrség 1891-1914*. — PARÁDI József: *A határszéli csendőrség 1891-1914*. Budapest, 1984, Határőrség. 132 p. HU-ISBN —
- PARÁDI — SUBA — VEDŐ — PARÁDI József — SUBA János — VEDŐ Attila: *A magyar-román határ és őrzése 1881-1918*. Budapest, 2011, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 138 p. HU-ISBN 978 963 08 1708 0. /A magyar rendvédelem-történet öröksége, 1./ HU-ISSN 2062-8447.
- RADA — RADA Tibor: *A Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémia és a testvérintézetek összefoglalt története 1830-1945*. Budapest-Calgary, 1998, BĀNKUTY Géza – Gálos Nyomdász Kft. 810 p. HU-ISBN 963 85 7643 XÖ.
- RAFFAY — RAFFAY Ernő: *Magyar tragédia. Trianon 75 éve*. Budapest, 1996², Püski Kiadó. 233 p. HU-ISBN 963 90 4007 X.

TANULMÁNYOK

- GÁSPÁR — PARÁDI — GÁSPÁR László — PARÁDI József: A két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete a trianoni békeszerződésig 1919.VIII.7. – 1920.VI.4. *ZMKA Akadémiai Közlemények*, XXXIII.évf. (1990) 167.sz. 87-100.p. HU-ISSN 1218-5507.
- PARÁDI: A polgári magyar állam első határőrizeti szakszerve a Magyar Királyi Határrendőrség 1906-1914. — PARÁDI József: A polgári magyar állam első határőrizeti szakszerve a Magyar Királyi Határrendőrség 1906-1914. *Hadtörténelmi Közlemények*, CI.évf. (1986) 3.sz. 541-570.p. HU-ISSN 0017-6540.
- PARÁDI: Határőrizeti metodika a két világháború közötti Magyar Királyságban. — PARÁDI József: Határőrizeti metodika a két világháború közötti Magyar Királyságban. *Rendészeti Tanulmányok*, III.évf. (1994) 2.sz. 84-126.p. HU-ISSN 1216-5018.
- PARÁDI: A magyar állam határőrizete a két világháború között. A magyar határőrizeti struktúra változásai a két világháború között. — PARÁDI: A magyar állam határőrizete a két világháború között. A magyar határőrizeti struktúra változásai a két világháború között. *RTF Főiskolai Figyelő Plusz*, V.évf. (1994) 4.sz. 391-404.p. HU-ISSN 0866-4404.
- PARÁDI: A polgári Magyarország határőrizeti szervezetének kialakulása, tevékenységének jellemzői, a két világháború közötti magyar határőrizet változásai. — PARÁDI József: A polgári Magyarország határőrizeti szervezetének kialakulása, tevékenységének jellemzői, a két világháború közötti magyar határőrizet változásai. *Határőrségi Tudományos Közlemények*, IV.évf. (1994) 1.sz. 4-23.p. HU-ISSN —
- PARÁDI: A magyar állam határőrizete a két világháború között. — PARÁDI József: A magyar állam határőrizete a két világháború között. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, V.évf. (1995) 6.sz. 64-75.p. HU-ISSN 1216-6774. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1994 októberében, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme” című VI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A magyar határőrizet 1867-1945. — PARÁDI József: A magyar határőrizet 1867-1945. *Határőrségi Tanulmányok*, V.évf. (1997) 1.sz. Különszám. 11-35.p. HU-ISSN —
- PARÁDI: A magyar határőrizet tere a kiegyezéstől a II. világháborúig. — PARÁDI József: A magyar határőrizet tere a kiegyezéstől a II. világháborúig. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XII.évf. (2007) 15.sz. 125-138.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2005. augusztus 27-én a szlovéniai Lendván hangzott el a Hajnal István Kör által szervezett tudományos konferencián. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

- PARÁDI: A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945. — PARÁDI József: A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XIV.évf. (2008) 17.sz. 57-87.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2003. november 14-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*A rendvédelem humán viszonyai*” című XVII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- SUBA — SUBA János: „Csendőralakulások” a Magyar Nemzeti Hadseregben, majd a Magyar Királyi Nemzeti Hadseregben 1919-1921. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIII.évf. (2013) 27-28-29-30.sz. 164-178.p. HU-ISSN 1216-6774.

KÉZIRATOK

- PARÁDI: *A dualista Magyarország határőrizete 1867-1914.* — PARÁDI József: *A dualista Magyarország határőrizete 1867-1914.* Bölcsészdoktori disszertáció (ELTE-BTK). Kézirat. Budapest, 1984. 138 p. + 24 p. melléklet.
- PARÁDI: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* — PARÁDI József: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* Hadtudományi kandidátusi értekezés (MTA). Kézirat. Budapest, 1990. 264 p. + 562 p. melléklet.

SZABÁLYZATOK

- HSZU. — *Határszolgálati utasítás a Magyar Királyi Vámőrség számára.* Budapest, 1925, Pénzügyminisztérium.

LEVÉL- IRAT ÉS DOKUMENTUMTÁRAK

- HIM.HL. — Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár.

JOGSZABÁLYOK

- 1921/XXXIII.tc. — 1921/XXXIII.tc. az Északamerikai Egyesült Államokkal, a Britt Birodalommal, Franciaországgal, Olaszországgal és Japánnal, továbbá Belgiummal, Kínával, Kubával, Görögországgal, Nikaraguával, Panamával, Lengyelországgal, Portugáliával, Romániával, a Szerb-Horvát-Szlovén Állammal, Sziámmal és Cseh-Szlovákiával 1920. évi június hó 4. napján Trianonban kötött békeszerződés beczikkelyezéséről.
- 1922/VIII.tc. — 1922/VIII.tc. a Magyar Királyi Vámőrség és a Magyar Királyi Pénzügyőrség létszámának, kiegészítési módjának és felfegyverzésének megállapításáról.
- 1922/XI.tc. — 1922/XI.tc. a trianoni békeszerződés katonai rendelkezései között foglalt egyes tilalmak és korlátozások végrehajtásáról.
- 1922/XIV.tc. — 1922/XIV.tc. a Magyar Királyi Folyamőrség szervezéséről, létszámáról, kiegészítési módjának és felfegyverzésének megállapításáról.
- 1924/XIX.tc. — 1924/XIX.tc. a vámjog szabályozásáról.
- 1927/VII.tc. — 1927/VII.tc. a trianoni békeszerződés katonai rendelkezései között foglalt egyes tilalmak és korlátozások végrehajtásáról szóló 1922/XI.tc. I. fejezete némely rendelkezéseinek kiegészítéséről és módosításáról.
- 8270/1923.ME.r. — 8270/1923. (XI. 23.) ME.r. a folyamrendészet gyakorlásáról és a Magyar Királyi Folyamőrség szervezéséről, létszáma kiegészítési módjának és felfegyverzésének megállapításáról szóló 1922/XIV.tc. végrehajtásáról. *Magyarországi Rendeletek Tára*, LVII.évf. (1923) I.füzet. 335-340.p.
- 6200/1921.ME.r. — 6200/1921. (VIII. 25.) ME.r. Vámőrség létesítéséről. *Magyarországi Rendeletek Tára*. LV.évf. (1921) I.füzet. 223-232.p.
- 114 440/1921.PM.r. — 114 440/1921. (VIII.25.) PM.r. A vámőrség létesítéséről szóló 6.200/1921. M. E. számú kormányrendelet végrehajtásáról. *Magyarországi Rendeletek Tára*, LV.évf. (1922) I.füzet. 1594-1623.p.

Mellékletek jegyzéke:

I.sz. melléklet.

A Magyar Királyi Csendőrség által 1920-ban a határőrizeti szolgálat teljesítése érdekében átvett erők.

II.sz. melléklet.

A Magyar Királyi Vámőrség szervezeti felépítése.

III.sz. melléklet.

A Magyar Királyi Vámőrség és a Magyar Királyi Állami Rendőrség határforgalom ellenőrző szervezeti egységeinek 1923. évi disszlokáció-jegyzéke.

IV.sz. melléklet.

A Magyar Királyi Vámőrség 1927. évi disszlokáció-jegyzéke az utazást ellenőrző állomások nélkül.

V.sz. melléklet.

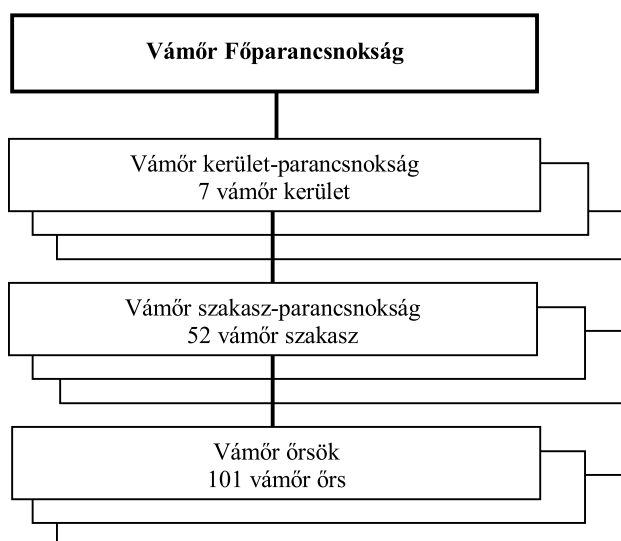
A határöv.

**A Magyar Királyi Csendőrség által
1920-ban a határőrizeti szolgálat teljesítése érdekében átvett erők.**

Katonai Körlet- parancsnokságok	Budapesti 170 km	Székesfehérvári 75 km	Szombathelyi 380 km	Kaposvári 180 km	Szegedi 260 km	Debreceni 360 km	Miskolci 190 km	Összesen 1 615 km
	a katonai körletek ideiglenes határszakaszai — kerekített érték							
Hivatásos csendőr	160	60	205	180	450	590	230	1 875
Pótcsendőr	200	90	—	200	650	210	260	1 610
Vezénylendő pótcsendőr	440	80	—	520	200	1 000	360	2 600
Határőr zászlóaljbeli legénység	—	—	3 240	—	—	—	—	3 240
Összesen	800	230	3 445	900	1 300	1 800	850	9 325

Forrás ! PARÁDI József: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* Kandidátusi értekezés. (MTA). Kézirat. Budapest, II.köt. 270.p.

A Magyar Királyi Vámőrség szervezeti felépítése.

Forrás ! PARÁDI József: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* Kandidátusi értekezés. (MTA). Kézirat. Budapest, 73-85.p.

**A Magyar Királyi Vámórség és a Magyar Királyi Állami Rendórség
határforgalom ellenőrző szervezeti egységeinek 1923. évi disszlokáció-jegyzéke.**

A Magyar Királyi vámórség utazás ellenőrző állomásai	A Magyar Királyi Állami Rendórség határszéli kirendeltségei
1 Drégelypalánk	1 Bánréve
2 Esztergom	2 Hidasnémeti
3 Ipolytarnóc	3 Tornanádaska
4 Nógrádszakál	4 Zemplénagrád
5 Salgótarján	5 Apátfalva
6 Szob	6 Battonya
7 Vámosmikola	7 Elek
8 Bánréve	8 Érsekcsanád
9 Hidasnémeti	9 Jánoshalma
10 Sátoraljaújhely	10 Kiskundorozsma
11 Tornanádaska	11 Kisszállás
12 Zempélénagárd	12 Lökösháza
13 Nyírábrány	13 Orosháza
14 Záhony	14 Gyékényes
15 Nagyecsed	15 Püspöknádasd
16 Barabás	16 Sásd
17 Csenger	17 Németlad
18 Apátfalva	
19 Battonya	
20 Elek	
21 Érsekcsanád	
22 Jánoshalma	
23 Kisszállás	
24 Lökösháza	
25 Kétegyháza	
26 Szeged	
27 Babocsa	
28 Bakoca-bodisa	
29 Decs	
30 Erdősokonya	
31 Gyékényes	
32 Movágy	
33 Mozsgó	
34 Szulok	
35 Dávidháza	
36 Gyanafalva	
37 Királyhida	
38 Lajtaújfalu	
39 Murakresztúr	
40 Pinkafő	
41 Rédics	
42 Savanyúkút	
43 Gönyű	
44 Győr	
45 Komárom	

Forrás ! PARÁDI József: *A magyar állam határőrizete 1920-1941*. Kandidátusi értekezés. (MTA). Kézirat. Budapest, 273-274.p.

A Magyar Királyi Vámórség 1927. évi disszlokáció-jegyzéke az utazást ellenőrző állomások nélkül.
Vámőr felügyelőség a székesfővárosban

I. Budapesti Vámőr Kerület (5 vámőr szakasz-parancsnokság és 12 vámőr őrs)	
I/1. Salgótarjáni Szakasz-parancsnokság	I/1.-1. Alsóutaspusztai Őrs I/1.-2. Rónabányai Őrs I/1.-3. Karancsberényi Őrs
I/2. Ipolytarnóczyi Szakasz-parancsnokság	I/2.-1. Nógrádszakáli Őrs I/2.-2. Szécsényi Őrs I/2.-3. Hugyagi Őrs
I/3. Dejtári Szakasz-parancsnokság	I/3.-1. Balassagyarmati Őrs I/3.-2. Drégelypalánki Őrs
I/4. Vámosmikolai Szakasz-parancsnokság	I/4.-1. Kemncei Őrs I/4.-2. Letkési Őrs I/4.-3. Szobi Őrs
I/5. Eszergomi Szakasz-parancsnokság	I/5.-1. Piszkei Őrs
II. Győri Vámőr Kerület (5 vámőr szakasz-parancsnokság és 7 vámőr őrs)	
II/1. Komáromi Szakasz-parancsnokság	II/1-1. Almásfüzitői Őrs
II/2. Gönyői Szakasz-parancsnokság	II/2.-1. Nagybajcsi Őrs
II/3. Püski Szakasz-parancsnokság	II/3.-1. Asványi Őrs
II/4. Rajkai Szakasz-parancsnokság	II/4.-1. Dunakiliti Őrs II/4.-2. Horvátjárdai Őrs
II/5. Mosonszentjános Szakasz-parancsnokság	II/5.-1. Hegyeshalmi Őrs II/5.-2. Albertkámépusztai Őrs
III. Szombathelyi Vámőr Kerület (9 vámőr szakasz-parancsnokság és 26 vámőr őrs)	
III/1. Soproni Szakasz-parancsnokság	III/1.-1. Fertőrákosi Őrs III/1.-2. Ágfalvai Őrs III/1.-4. Brennbergbányai Őrs III/1.-4. Harkai Őrs
III/2. Nagycenki Szakasz-parancsnokság	III/2.-1. Mexikópusztai Őrs III/2.-2. Kövesdi Őrs
III/3. Csepregi Szakasz-parancsnokság	III/3.-1. Undi Őrs III/3.-2. Répcevisi Őrs III/3.-3. Horvátzsidányi Őrs
III/4. Szombathelyi Szakasz-parancsnokság	III/4.-1. Kőszegi Őrs III/4.-2. Bozsoki Őrs III/4.-3. Bucsui Őrs III/4.-4. Pornóapáti Őrs
III/5. Kőrmendi Szakasz-parancsnokság	III/5.-1. Szentpéterfai Őrs III/5.-2. Pinkaminszenti Őrs III/5.-3. Taródfai Őrs
III/6. Szentgodhardi Szakasz-parancsnokság	III/6.-1. Vasszentmihályi Őrs III/6.-2. Alsószőlnöki Őrs III/6.-3. Apátistvánfalvai Őrs
III/7. Óriszentpéteri Szakasz-parancsnokság	III/7.-1. Dávidházi Őrs III/7.-2. Szentgyörgyvölgyi Őrs
III/8. Rédcisi Szakasz-parancsnokság	III/8.-1. Nemesnépi Őrs III/8.-2. Lendvaujfalvai Őrs
III/9. Murakeresztúri Szakasz-parancsnokság	III/9.-1. Szemenyei Őrs III/9.-2. Letenyi Őrs III/9.-3. Tóthszerdai Őrs
IV. Kaposvári Vámőr Kerület (6 vámőr szakasz-parancsnokság és 15 vámőr őrs)	
IV/1. Gyékényesi Szakasz-parancsnokság	IV/1.-1. Kakonyapusztai Őrs IV/1.-2. Berzencei Őrs
IV/2. Barcsi Szakasz-parancsnokság	IV/2.-1. Vízvári Őrs IV/2.-2. Babocsa Őrs
IV/3. Sellyei Szakasz-parancsnokság	IV/3.-1. Karancsevicapusztai Őrs IV/3.-2. Drávasztári Őrs IV/3.-3. Lajospusztai Őrs IV/3.-4. Darócihalmi Őrs
IV/4. Siklósi Szakasz-parancsnokság	IV/4.-1. Kemesi Őrs IV/4.-2. Drávaszabolcsi Őrs IV/4.-3. Old Őrs
IV/5. Magyabolji Szakasz-parancsnokság	IV/5.-1. Beremendi Őrs IV/5.-2. Mocskai Őrs IV/5.-3. Saroki Őrs
IV/6. Mohács Szakasz-parancsnokság	IV/6.-1. Udvari Őrs
V. Szegedi Vámőr Kerület (9 vámőr szakasz-parancsnokság és 16 vámőr őrs)	
V/1. Garai Szakasz-parancsnokság	V/1.-1. Karapancsaerdői Őrs V/1.-2. Hercegszántói Őrs
V/2. Madarasi Szakasz-parancsnokság	V/2.-1. Katymári Őrs V/2.-2. Kunbajai Őrs
V/3. Kelebiai Szakasz-parancsnokság	V/3.-1. Csikériai Őrs V/3.-2. Tompai Őrs
V/4. Rőszkei Szakasz-parancsnokság	V/4.-1. Bokortanyai Őrs V/4.-2. Gáltanyai Őrs

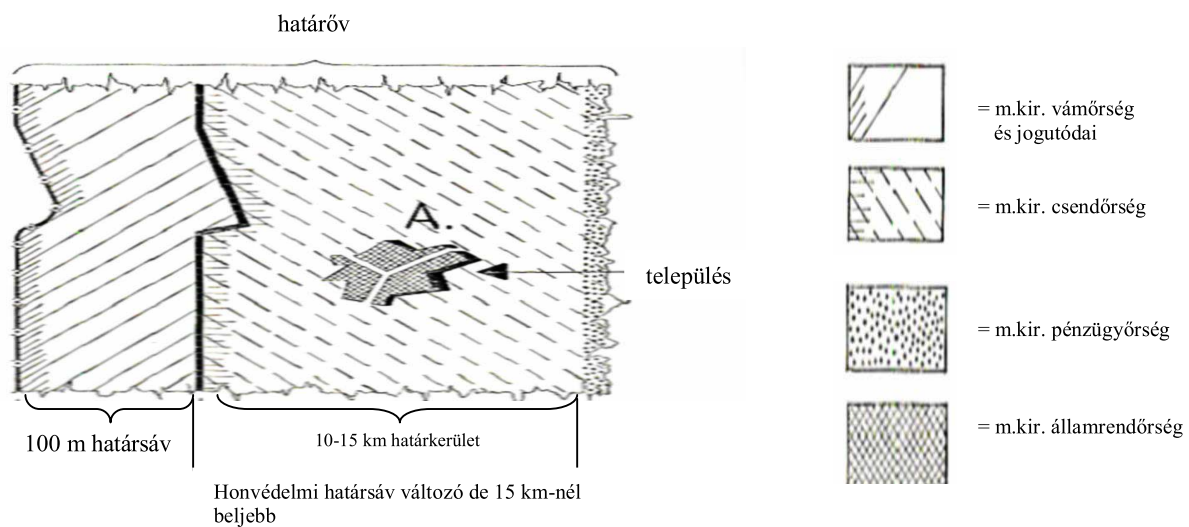
V/5. Szőregi Szakasz-parancsnokság	V/5.-1. Kübekházi Őrs V/5.-2. Kiszombori Őrs
V/6. Magyarcsanádi Szakasz-parancsnokság	V/6.-1. Csanádpalotai Őrs
V/7. Battonyai Szakasz-parancsnokság	V/7.-1. 43-as majori Őrs
V/8. Kevermesi Szakasz-parancsnokság	V/8.-1. Dombegyházi Őrs V/8.-2. Brédamajori Őrs
V/9. Kevermesi Szakasz-parancsnokság	V/9.-1. Eleki Őrs V/9.-2. Dénesmajori Őrs
VI. Debreceni Vámör Kerület (11 vámör szakasz-parancsnokság és 16 vámör őr)	
VI/1. Sarkadi Szakasz-parancsnokság	VI/1.-1. Kőtegyáni Őrs VI/1.-2. Méhkeréki Őrs
VI/2. Biharugrai Szakasz-parancsnokság	VI/2.-1. Mezőgyáni Őrs VI/2.-2. Körösszegapáti Őrs
VI/3. Biharkeresztesi Szakasz-parancsnokság	VI/3.-1. Nagykereki Őrs
VI/4. Nagylétei Szakasz-parancsnokság	VI/4.-1. Pocsaji Őrs VI/4.-2. Álmosdi Őrs
VI/5. Nyírábrányi Szakasz-parancsnokság	VI/5.-1. Bagaméri Őrs
VI/6. Nyírbételeki Szakasz-parancsnokság	VI/6.-1. Katzanyai Őrs
VI/7. Merki Szakasz-parancsnokság	VI/7.-1. Merki Őrs
VI/8. Csengeri Szakasz-parancsnokság	VI/8.-1. Gacsaji Őrs VI/8.-2. Kismódosi Őrs
VI/9. Tiszabecsi Szakasz-parancsnokság	VI/9.-1. Magosligeti Őrs VI/9.-2. Szaatmárcsekei Őrs
VI/10. Csabodai Szakasz-parancsnokság	VI/10.-1. Csabodai Őrs
VI/11. Mándok Szakasz-parancsnokság	VI/11.-1. Nagylónyai Őrs
VII. Miskolci Vámör Kerület (7 vámör szakasz-parancsnokság és 11 vámör őr)	
VII/1. Ricsei Szakasz-parancsnokság	VII/1.-1. Zemplénagárdi Őrs VII/1.-2. Pácinai Őrs
VII/2. Sátoraljaújhelyi Szakasz-parancsnokság	VII/2.-1. Vilyi Őrs
VII/3. Hidasnémeti Szakasz-parancsnokság	VII/3.-1. Hollóházai Őrs
VII/4. Krasznokvajdai Szakasz-parancsnokság	VII/4.-1. Szemerei Őrs VII/4.-2. Tornaszentjakabi Őrs
VII/5. Tornanádaskai Szakasz-parancsnokság	VII/5.-1. Szögligeti Őrs VII/5.-2. Agteleki Őrs
VII/6. Bánrévei Szakasz-parancsnokság	VII/6.-1. Szuhaői Őrs VII/6.-2. Keleméri Őrs
VII/7. Felsőhangonyi Szakasz-parancsnokság	VII/7.-1. Domaházai Őrs

Összesen 7 vámör kerület, 52 vámör szakasz-parancsnokság és 103 vámör őr

Forrás ! PARÁDI József: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* Kandidátusi értekezés. (MTA). Kézirat. Budapest, 271-272.p.

V.sz. melléklet.

A határöv.

Forrás ! PARÁDI József: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* Hadtudományi kandidátusi értekezés (MTA). Kézirat. Budapest, 1990, 493.p.

**Határőrizet, rendőrség és humán viszonyok
a polgári magyar állam két világháború közötti időszakában**

A magyar rendvédelem történetében jelentős állomás a két világháború közötti Magyar Királyság időszaka. Ekkor váltak egységessé és az egész országra kiterjedővé a magyarországi rendőrségek, azaz a Magyar Királyi Államrendőrség hatósági területe kiterjedt a ország valamennyi városára. Vidéken azonban továbbra is a Magyar Királyi Csendőrség tartotta fenn a rendet, a Magyar Királyi Államrendőrség pedig közvetlen belügyminisztériumi felügyelet, irányítás és ellátás alá került. Az önkormányzati rendőrségek centralizált átszervezését a korabeli terminológia az „államosítás” névvel jelölte. Az államosítás gyökerei a dualizmus ideéig nyúltak vissza. A Magyar Rendőrtisztviselők Országos Egyesülete keretében indult el az államosítás elméleti előkészítésének a folyamata. A rendőrtisztviselők ugyanis ebben az időben még nem állami, hanem önkormányzati tisztviselők voltak és nem kinevezték, hanem választották őket hat évre, valamint a nyugdíjjogosultságuk jellege is szinte önkormányzatonként eltérő volt. Ebből a helyzetből akartak a rendőrtisztviselők kitörni a rendőrségek államosítása által. A XX. század elején kedvező időszakban vetették fel a témát, mivel ekkor valósult meg a magyar állam egyik markáns centralizációs folyamata. A rendőrségek államosítását tehát a kormányok pártolón fogadták. Hasonló volt a helyzet az önkormányzatok részéről is, hiszen oly módon szabadulhattak meg a rendőrségük fenntartásának tetemes költségeitől, hogy nem kellett tartaniuk a települési rendőrség megszűnésétől. 1912-ben már az országgyűlés elé került a téma. A törvényhozó testület pedig úgy határozott, hogy a Magyar Királyi Belügyminisztériumban külön osztály jöjjön létre a magyarországi rendőrségek államosításának előkészítése érdekében. Az osztály két év alatt tervezetet dolgozott ki, melyet 1914 nyarán beterveztettek az országgyűlés elé, amely azonban a tervezetet átdolgozás céljából visszaküldte. Közben kitört az I. világháború, melynek következtében az államosítás gondolata ismét a háborút követő forradalmak után került előtérbe.

Az államosított magyar rendőrség

A magyarországi rendőrségek államosítására — igaz már csak a csonka Magyarországon — 1919-ben került sor. Miniszterelnöki rendelet intézkedett a Magyar Királyi Állami Rendőrség létrehozásáról.¹ Az államosítás 1919 novemberében kezdődött és 1921 augusztusában fejeződött be. Az átszervezés során a legitimista érületű tisztek helyett a HORTHY Miklóshoz hű szabad királyválasztókat helyezték a rendőrség kulcspozícióiba. A személycseréket általában nyugdíjazás útján valósították meg. Ez nem jelentett tömeges rostálást, a mértéke hasonló volt a proletárdiktatúra időszakára vonatkozó eljárásban felfüggesztett személyekéhez. A proletárdiktatúra idején tanúsított magatartásért 111 személyt függesztettek fel, végül azonban csupán mintegy 50 főt bocsátottak el. Az átszervezést már a felújított vezetés végezte el.

Az 1920. X. 23-ai rendőr díszszemle a Vérmezőn már a kormányzó és a rendőrség közötti kielégítő kapcsolatot demonstrálta. A kormányzó fogadta a rendőrség tisztelgését és kifejezte megelégedését és dicséretét. Novemberben már a rendőrség fegyverezte le a Britanniás-különítményt. Az illetményrendezéssel megállították a legénység kiáramlását a testületből, megkezdődhetett az új struktúra kiépítése.²

A Magyar Királyi Állami Rendőrség élére — a Magyar Királyi Belügyminisztérium hivatali részlegeként — főkapitányságot szerveztek. Az első országos rendőr-főkapitány 1921. VIII. 16-án foglalta el beosztását. A dicstelen frankhamisítási eset után azonban megszüntették ezt a beosztást. Az ország területét — a városok hatósági területére kiterjedően — főkapitányságokra osztották. A budapesti főkapitányság kiemelt szervezatként működött. A vidéket a kerület rendőr-főkapitányságok fogták össze, ezek alárendeltségébe tartoztak a rendőrkapitányságok és a rendőrkirendeltségek. A rendőr-főkapitányságok székhelye és működési területe megegyezett a honvéd kerületparancsnokságok és a csendőr-parancsnokságok székhelyeivel és működési területeivel, de csak a városokra kiterjedően. Az akkori főváros — a mai viszonyainkhoz képest kis-Budapest — agglomerációs körzetére pedig külön szervezeti egységet hoztak létre a Budapest vidéki rendőrkerületet Budapest székhellyel. **(I.sz. melléklet)**

1931. XII. 31-ei hatállyal kerületi rendőr-főkapitányságokat — a testület elnevezésének Magyar Királyi Rendőrség-re változtatásával — megszüntették, helyükbe 1932. I. 1-től létrehozták a vidéki rendőr-főkapitányságot. Csökkentett hatáskörrel és személyzettel megszervezték viszont a körzeti szemlélő központokat a volt vidéki rendőr-főkapitányságok székhelyén és azok hajdani működési területére kiterjedő hatállyal.³

A terület-visszacsatolások nyomán a Magyar Királyságban 2 rendőr-főkapitányság, 9 körzeti szemléllőközpont, 89 rendőrkapitányság és 21 rendőr kirendeltség működött.⁴

A városi kapitányságok szervezeti felépítése a budapesti kapitányság struktúráját követte, a kisebb városokban azonban egyszerűsödött a rendőrkapitányságok szervezete.

A legkisebb rendőrkapitányságokon is megtalálható volt a közbiztonsági osztály és az igazgatásrendészeti osztály. A kapitányságok szervezetének elengedhetetlen része volt még a detektívtestület, az őrszemélyzeti parancsnokság, a számvevőség, a segédhivatal, a kapitányi hivatal — más néven elnöki osztály — és végül a fogda. A forradalmak után létrehozott új szervezeti egységeket a budapesti rendőrségnél az átszervezés során megszüntették, illetve — funkciójuk meghagyásával — más szervezeti egységek részlegeként, csökkentett létszámmal működtek tovább. A főkapitánysági különítmény 1919. VIII. 31-től 1920. VI. 2-áig a politikai pedig 1919. VIII. 8-tól 1920. X. 20-ig működött.⁵

Az államosított rendőrség budapesti főkapitánysága a kerületi kapitányságokat nem számítva 17 szervezeti egységből állt. A II. világháború időszakáig a budapesti rendőrség struktúrája 3 szervezeti egységgel bővült, a Légoltalmi, a Felügyeleti és Fegyelmi, valamint a Politikarendészeti Osztállyal. Az egyes szervezeti egységek külön részlegekre oszlottak:

- az Elnöki Osztály a titkári hivatalból, a fegyelmi, az engedélyügyi, a gazdasági és a gépkocsi alosztályból állt;

- a Közigazgatási Osztály részeit az útlevel és az erkölcsrendészet alkotta;
- a Bűnügyi Osztály részlegeit bűncselekmény típusok szerint szervezték;
- a Detektívtestület a detektív munka területeinek megfelelően 7 fő- és 69 alcsoportból állt;
- a Rendőri Őrség rendőr-főparancsnokság alá tartozott, amely osztályparancsnokságokból állt.

Kezdetben a budapesti rendőrségnél 22 osztály-parancsnokság működött: I-X. kerületi, kispesti, újpesti, pesterzsébeti, csepeli, dunai I. és II., vasúti, főkapitánysági tartalék, tanosztály, lovasosztály és kerékpáros osztály-parancsnokság. A II. világháború időszakára ez kiegészült még 4 kerületi osztály-parancsnoksággal, a toloncházi, valamint az első és második karhatalmi zászlóalj-parancsnokságokkal. A kerületi osztály-parancsnokságok alárendeltségében az őrszobák állottak, az őrszobák részegységei pedig az őrszemkeretek voltak.⁶ **(II.sz. melléklet)**

A Magyar Királyi Állami Rendőrség, illetve 1932-től a Magyar Királyi Rendőrség szervezetéhez kapcsolódóan több kisebb-nagyobb változtatásra került sor. 1922-ben felállították a légiforgalmi rendészetet, 1924-ben pedig megszüntették a Központi Nyomozó Hivalt. A vidéki kerületi főkapitányságok megszüntetése nyomán 1932. I. 1-től a politikai rendészeti teendőket egy szervezeti egység a Politikarendészeti Osztály látta el, amely a budapesti főkapitányság közvetlen alárendeltségébe tartozott.⁷ Az 1925. VI. 1-vel felállított Külföldiek Ellenőrző Hivatal feladatait 1931. II. 1-től a Külföldiek Ellenőrző Országos Központi Hivatal (KEOKH) vette át.⁸

1921. VIII. 1-én állították fel a budapesti rendőrségen a kerékpáros zászlóaljat, majd ennek keretében hozták létre az első motorkerékpáros osztágot. A kerékpáros részlegből fejlődött ki a színhelybiztosító őrség és a közlekedési osztály, majd 1935. VIII. 1-től a baleseti járőrrendszer.⁹

1922. III. 12-én főkapitányi rendelet szüntette meg a fővárosban a rendőri sajtóirodát. Ezt követően a rendőri hírszolgálatot a Magyar Országos Tudósító Iroda látta el. Ez a rendelet nem aratott sikert a Napilapok Rendőri Rovatvezetőinek Szindikátusa körében. Több módosító rendelkezés után az Országos Sajtókamara felállítása kapcsán hozták létre a Rendőri Rovatvezetők Szakcsoportját. Ennek tagjaival — az elnöki osztály kebelében működő — sajtóiroda tartott intézményes kapcsolatot. A rendőri rovatvezetők külön jelvényt és igazolványt is kaptak.¹⁰

1932-ben megszüntették a rendőrkórházat és csökkentették a rendőrorvosok létszámát is. Kinevezett rendőrorvosok csak a budapesti főkapitányságon dolgoztak, vidéken a hatósági orvosok látták el az orvosrendőri szolgálatot. A szűkebb értelemben vett rendőrorvosi teendőkre pedig szerződtek orvosokat, akik egyben a személyzet ambuláns kezelését is ellátták. A rendőrök kórházi kezelését a honvéd kórházak vették át.¹¹

Az első állandó szervezésű, karhatalmi rendeltetésű rendőri alegységet a budapesti rendőrség kebelében hozták létre karhatalmi századként 1932. I. 8-án, melyet 1934. IV. 16-ai hatállyal zászlóaljja szervezetek át. 1942-ben újabb karhatalmi zászlóaljat szervezetek.¹²

A folyamrendészeti (vízirendészeti) teendőket 1921. II. 12-től a Magyar Királyi Folyamőrség látta el. Ezeket a feladatokat 1939. VII. 1-től áthelyezték a Magyar Királyi Rendőrséghez és a Magyar Királyi Csendőrséghez. A Magyar Királyi Rendőrséghez kerültek a Magyar Királyi Folyamőrség révkapitányságai és révőrségei. A továbbiakban a folyamőrség csak honvédelmi feladatokat látott el. A budapesti rendőrségnél megszűnt a Dunai Rendőrkapitányság, megmaradt azonban a Dunai

Mentőőrség, amely a Budapesti Révkapitányság alárendeltségébe került. Ide tartozott a Csepeli Révkirendeltség is és számukra külön előljáró szervezetet hoztak létre a Budapesti Révosztály-parancsnokságot.¹³

1930 februárjában adták át a bűnügyi rádióállomást Belügyminisztériumi Közbiztonsági Rádiótelep néven. Az új lehetőséget nem csupán a rendőrség használta.¹⁴

A Magyar Királyi Rendőrség struktúrája dinamikusan fejlődött. A kor követelményeinek megfelelő szervezet volt, amely továbbfejlesztette a fővárosi rendőrség az első államosított rendőrség hagyományait és tapasztalatait. A tradícióörzést és a modernizációt egyaránt magába foglaló folyamatot érzékelhetünk a személyi állomány jellemzőinek a vizsgálata során is.

Az országos rendőrség testületi tagjainak állománycsoport szerinti megoszlása jelentős mértékben megegyezett a Budapest székesfővárosi rendőrség korábbi gyakorlatával.

A humán viszonyok

1. Egyenruhát és fegyvert viselő személyzet csoportjai voltak: a / fogalmazói kar, b / felügyelői kar (tisztviselek = tisztek), c / őrségi személyzet.

2. Polgári ruhás és fegyver viselésére nem jogosított személyzet csoportjai voltak: a / a rendőrség működését kiegészítő detektív személyzet, b / a rendőrség működését támogató felsőfokú képzettségű személyzet (orvosok stb.), valamint középiskolai végzettségű számvevőségi és pénzügyi szakszemélyzet, c / az irodában működő kezelési szakbeli alkalmazottak, d / kézbesítők és szolgák.

Az 1. a / és b / , valamint 2. b / és c / pontba tartozók alkották a tisztviselei kart.

A fegyver viselésére nem jogosított személyzet tagjai nem viselhetek kardot és hadifegyvernek minősülő pisztolyt. A detektíveknek azonban kötelező volt olyan rövid csövű revolver viselése, amely nem minősült hadifegyvernek. A detektívek azonos szinten álltak a kezelői tisztviseleivel, de külön csoportot alkottak.

A fogalmazói karon belül a rendőrtisztviseleket nyolc rangosztályba sorolták: a rendőr-főkapitányok a IV., a főkapitány-helyettesek az V., a rendőr-főtanácsosok a VI., a rendőr-tanácsosok a VII., a rendőr-kapitányok a VIII., a rendőr-fogalmazók a IX. és X., a rendőr-segédfogalmazók a XI. fizetési osztályba tartoztak, a rendőr-fogalmazó gyakornokok nem tartoztak fizetési osztályba csak a kinevezésük után.

A felügyelői karban lévők négyféle rendfokozatba tartoztak: rendőr-főparancsnok (csak Budapesten V. másutt VI. fizetési osztály), rendőr-főfelügyelő VII. és VIII., rendőr felügyelő IX. és X., rendőr-segédfelügyelő XI. fizetési osztály, a felügyelő gyakornokok pedig a fogalmazó gyakornokokhoz hasonlóan.

Az őrségi személyzet két rangosztályból állt. Ezen belül a legénység számára öt rangot alakítottak ki: próbarendőr, rendőr, rendőr őrmester, rendőr törzsőrmester, rendőr főtörzsőrmester. Az őrszemélyzet felső rétegét képező altisztek számára kétféle rangot rendszeresítettek: a rendőr alhadnagyot és a rendőr tiszthelyettest (mindkettőn belül három-három fizetési osztállyal).

A detektívek négy rangosztályba tartoztak: detektív főfelügyelő VII., detektív felügyelő VIII. IX., detektívek X. XI. fizetési osztály, végül pedig detektív gyakornokok.

Az orvosi karban öt rangrendszer létezett: rendőrfőorvos V., rendőrorvos-főtanácsos VI., rendőrorvos-tanácsos VII., kerületi rendőrorvos VIII., és rendőrorvos IX. és X. fizetési osztály.

Számvevőségi rangok voltak: számvevőségi főtanácsos VI. és VII., számvevőségi tanácsos VIII. és IX., számellenőr X. és számtiszt XI. fizetési osztály.

A pénztári szakban öt rendfokozat volt: főpénztárnok VII., főellenőr VIII., pénztári főtiszt IX., pénztári tiszt X. és pénztári segéd tiszt XI. fizetési osztály.

A kezelési szakon összesen öt rang létezett: segédhivatali főigazgató VII., segédhivatali igazgató VIII., hivatali főtiszt IX., hivatali tiszt X. és hivatali segéd tiszt XI. fizetési osztály.

A hierarchia legalján az altisztek és a szolgák álltak: műszaki altisztek, szakaltisztek, I. osztályú altisztek, II. osztályú altisztek és kisegítő szolgák. **(III.sz. melléklet)**

Az államosított rendőrség a budapesti rendőrség fizetési táblázatát vette át, amelyet pedig 1881-ben — az állami fizetési rendszer figyelembe vételével — hoztak létre. A rendőri fizetési rendszer 65 éves működése során természetesen több változtatásra is sor került, amelyek elsősorban a szakok, illetve azokon belüli rangok fizetési osztályokba sorolásának a módosításából állt. Magán a rendszeren lényegi változtatást nem eszközöltek. Erre még 1944-ben sem került sor, amikor a Magyar Királyi Rendőrségnél áttértek a katonai rangok használatára, hiszen a katonai rangokhoz kapcsolódó fizetéseket is az állami fizetési táblázatba sorolták be. Az őrszemélyzet esetében ugyan az e szakba tartozó személyi állomány nem kerülhetett besorolásra az állami fizetési rendszerbe, azonban a

legmagasabb őrsemélyzeti ranggal rendelkezők pályájuk csúcsán — tekintélyes szakmai gyakorlati idő elérése nyomán — fizetésük hasonló nagyságrendű volt, mint a fogalmazói vagy felügyelői szak legalsóbb fizetési osztályaiban tevékenykedő fiatal fogalmazók és felügyelők fizetése.

A gyakornoki rendszer bevezetésének az volt a lényege, hogy a gyakorlati munkavégzés során váljék nyilvánvalóvá, hogy a különböző szakokra bejutni kívánó személyek egyénisége milyen mértékben harmonizál a szakokban teljesítésre kerülő munka elvárásaival.

A külön altiszti rangok helyett kezdetben a I. II. és III. osztályú felügyelő-helyettesi elnevezést használták. Az 1920-as években a gépkocsi üzemeltetéssel kapcsolatos munkaköröket betöltők — a szakaltisztek csoportjának gépkocsizó testületébe tartozó tagjai — külön rangokat kaptak. Az 1930-as években azonban a gépkocsivezetői rangokat megszüntették.¹⁵

A közigazgatási hierarchia fizetési osztályaiba csupán a tisztviselői kar különböző szakjai (fogalmazói, felügyelői, orvosi, számvevőségi, pénztári és kezelői) tartoztak. Ez alól csupán a detektívek alkottak kivételt, akiket szintén a fizetési osztályokba soroltak. A rendőrség testületi tagjai tehát valamennyien rendelkeztek valamilyen ranggal. Ezek azonban 1944-ig nem katonai, hanem speciális rendőri rendfokozatok voltak. Az egyenruha viselésére nem jogosult személyi állomány értelemszerűen nem viselhette, de természetesen használhatta a rangját. Az egyenruhát viselők rangjának megjelenési –formája is eltért a katonai rangokétól. A rendőri rangokat nem hatágú csillaggal jelölték, mint a honvédségnél, illetve a csendőrségnél, hanem — a katonai tisztviselőkéhez hasonlóan — úgynevezett rózsácskával. A fegyveres szolgálatot ellátók esetében a rendfokozatot csillagrózsácska jelölte, a fegyvertelen szolgálatot ellátók esetében pedig rózsácska, más néven rozetta jelölte a rangot. Az arany és az ezüst színek, valamint a paszomány alkalmazásának az elve lényegében megfelelt a katonai rangoknál kialakult nemzetközi gyakorlatnak.¹⁶ A rendőrtestület tagjai attól függően rendelkeztek különböző jogosultságokkal, hogy a személyi állomány mely csoportjába tartoztak, milyen rangot viseltek, illetve milyen beosztást töltöttek be. A rendőri testületnek a szűkebb értelemben vett rendőri munkát végzők karjaiba nem volt könnyű bekerülni.

A fogalmazói kar alkotta az úgynevezett „intéző rendőrség”-et. A fogalmazóknak intézkedési és bizonyos ítélkezési joguk is volt (a szabálysértési eljárásban). Ez a kar alkotta a rendőrtestület elit magját. Az őrsemélyzeti parancsnoki beosztások kivételével — amit a rendőrfelügyelők töltöttek be — minden kulcspozíciót a fogalmazók láttak el. Belőlük kerültek ki a gazdasági és segédhivatalok kivételével az osztályok, a kapitányságok és a főkapitányságok vezetői és szakemberei. Egyedül a fogalmazói kar tagjait lehetett feljogosítani rendőri büntetőbíráskodásra. E jogosultság azonban a beosztáshoz kapcsolódott, így azzal nem minden fogalmazó karbeli rendőrtisztviselő élhetett. A rendőri büntetőbíráskodásra a belügyminiszter minden esetben külön és névre szólóan hatalmazta fel a megfelelő beosztást betöltő rendőrfogalmazót. A fogalmazó karbeli rendőrtisztviselők végezték a vizsgálati munkát, valamint az igazgatásrendészeti teendőket is. E tevékenységükben azonban a rendőrfogalmazókat a szükséges létszámú segédsemélyzet támogatta pld. detektívek, írnokok stb.

„Végrehajtó rendőrség”-nek a testület azon részét nevezték, amely a jogszabályok betartása fölött őrködött és végrehajtotta az „intéző rendőrség” utasításait. Ide tartozott a detektív testület, a rendőri őrsemélyzet és a felügyelői kar.

A tisztviselői karok tagjai feljebbvalói voltak azoknak a testületi tagoknak, akik nem tartoztak a tisztviselői karba. Ugyancsak feljebbvalói voltak az egyes karokon belül a magasabb rangúak az alacsonyabb rendfokozatúaknak. Minden testületi tag az előljárója volt továbbá annak a kollégájának, akit szolgálatátételre hozzá osztottak be.

A rendőrséget polgári őrtestületnek, nem pedig katonailag szervezett őrtestületnek tekintették, hangsúlyozták azonban a fegyelmet, különösen az őrsemélyzet esetében. Az alaki formaságok betartása az egyenruhás állomány kötelessége volt, de példás munkarend uralkodott az egyenruha viselésére nem jogosult személyi állomány körében is.¹⁷

A fogalmazói és a felügyelői karba való bejutás előfeltétele a 21 évnél idősebb, de 30 évnél fiatalabb életkor volt, a nőtlenség, az egészséges fizikai állapot, a rendezett anyagi viszonyok, a fogalmazói karhoz a jogakadémiai végzettség, a felügyelői karhoz pedig az érettségi képesítési követelmény továbbá a magyar állampolgárság. A pályázókat karrierjük kezdetén rendőrfogalmazó gyakornokká, illetve rendőrfelügyelő gyakornokká nevezték ki. A kinevezettek egy éves próbaszolgálatra osztották be, ahol a rendőri hivatás minden ágával megismerkedhettek. Az egy év leteltével a gyakornokok vizsgát tettek. A felügyelő gyakornokok esetében ez csupán a szerzett ismeretekre vonatkozott, a fogalmazó gyakornokok pedig ekkor tehették le a gyakorlati közigazgatási vizsga elméleti részét. Ezt követően a fogalmazó gyakornokokat segédfogalmazóvá nevezték ki, nekik két éven belül kellett letenniük a gyakorlati közigazgatási vizsga belügyi szakvizsgáját. A felügyelő gyakornokokat

pedig tisztii tanfolyamra bocsátották, amelynek időtartama egy év volt, melyet egy éves szolgálati gyakorlat követett ezen időszakban azonban önállóan még nem tevékenykedhettek. A tisztii tanfolyam eredményes elvégzése nyomán, illetve a gyakorlati közigazgatási vizsga belügyi szakvizsgájának eredményes letétele után a rendőr segédfogalmazókat rendőr fogalmazóvá, a tanfolyam hallgatóit pedig rendőr felügyelővé léptették elő.

A felügyelői és a fogalmazói kar számára a VIII. fizetési osztályba jutáshoz második vizsga is szükséges volt, amelyhez posztgraduális képzés keretében juthattak el.

A rendőrtisztviselők továbbképző tanfolyamára — amelynek időtartama hat hónap volt — azok a legalább a X. fizetési osztályba tartozó fogalmazók és felügyelők jelentkezhetnek, akik a felügyelői szakon legalább 12 évet, a fogalmazói szakon pedig minimum 8 évet töltöttek el.¹⁸

A fogalmazói és a felügyelői követelményeknél alacsonyabb színvonalon ugyan, mégis magas szinten határozták meg a rendőri őrséghez való bejutás feltételeit is. Rendőrnek az jelentkezhetett, aki 21 évnél idősebb de 26 évnél fiatalabb, nőtlen, erős, egészséges testi felépítésű, minimum 170 centiméter magas, katonai szolgálatot letöltött, magyarul írni, olvasni és beszélni tudó (elemi iskolai végzettségű), feddhetetlen előéletű magyar állampolgár volt. A lovas rendőrségnél a lovagolni tudás is az előfeltételek közé tartozott.

A pályázókról rejtett környezettanulmányt készítettek. Azokat bocsátották a felvételi bizottság elé, akiknek az erkölcsi állapotát és magatartását rendben találták.

A rendőrök számára három éves próbaidőt határoztak meg. A próbaidő első évében el kellett végezniük a rendőrújonc iskolát. Az eredményes rendőrképesítő vizsga után kezdődhetett a két éves próbaszolgálat. A jelöltet akkor lehetett a rendőrségnél véglegesíteni, amikor a próbaszolgálat kifogástalan letöltését követően az újabb orvosi vizsgán is megfelelt.¹⁹

A rendőr legénységi karból az altiszti karba az altisztképző tanfolyam sikeres elvégzése után lehetett bekerülni. A tanfolyamra az juthatott be, aki két évet eltöltött a főtörzsőrmesteri rendfokozatban és akit szolgálati előjárója az előléptetésre és az altiszti kiképzésre alkalmasnak minősített. Az altiszti tanfolyamot sikeresen elvégzőket lehetett rendőr-tiszthelyettesé előléptetni.²⁰

Ugyancsak magas követelményeket támasztottak azokkal szemben, akik a detektívtestületbe szándékoztak belépni. Detektívnek az jelentkezhetett, aki 24 évnél idősebb, de 40 évnél fiatalabb férfi, feddhetetlen előéletű, egészséges, a rendőrorvosi vélemény szerint detektív szolgálatra alkalmas, legalább négy gimnáziumot, vagy annak megfelelő iskolát végzett magyar állampolgár volt. A jelöltek detektív gyakornoknak vették fel. A próbaidő másfél év volt. Ez alatt kellett elvégezni a detektív tanfolyamot és letenni a detektív vizsgát, illetve kifogástalan szolgálatot teljesíteni. Ezt követően léptették elő a detektív gyakornokot detektívvé.

Detektív felügyelővé azok voltak előléptethetők, akik elvégezték a detektív felügyelői tanfolyamot, amelyre 15 évi szolgálati idővel rendelkező és legalább a IX. fizetési osztályban dolgozó detektívek jelentkezhetnek. Érettségizettek vagy azzal megegyező katonai iskolát végzettek számára a szükséges szolgálati idő 12 évre, a főiskolai képesítésük számára pedig 8 évre volt csökkenthető.²¹

A Magyar Királyi Rendőrségnél azok, akik nem háttértevékenységet folytattak, hanem a rendőri munka valamely részét végezték, csak az elméleti felkészítésnek és a próbaidő letöltésének valamilyen kombinációjával kerülhettek beosztásba, az adott kar felső beosztásaiba pedig újabb, posztgraduális jellegű tanfolyam és vizsga váltak kinevezhetővé. Egyébként a karon belüli rendfokozati előléptetés feltétele a kivárási idő letöltése volt. Egyes tisztviselői karokban, illetve a legénységnél, valamint a detektív testületeknél is néhány ranghoz több fizetési osztály tartozott. A magasabb fizetési osztályokba a nagyobb gyakorlattal rendelkezőket helyezték.

Szigorú követelményrendszer érvényesült — korabeli szóhasználattal élve — „a rendőrség működését támogató” orvosok, számvevőségi, pénztári, valamint kezelési szakszemélyzet, továbbá a hivatali altisztek és szolgálak estében is. Az orvosokat csak törvényszéki vizsgával, valamint bőr- és nemibeteg szakorvosi képesítéssel lehetett rendőrorvossá kinevezni. A pénztári és számvevőségi tisztviselőknek középiskolai végzettséggel, illetve államszámviteli államvizsgával kellett rendelkezniük. A kezelési szakhoz elégséges volt a négy polgári, csak az igazgatói és a főigazgatói rangokhoz kellett az érettségi. A kezelési szakra jelentkezőknek emellett a belügyi kezelési vizsgát is le kellett tenniük, így voltak véglegesen kinevezhetőek. A hivatali altiszti fokozatok konkrét beosztásokhoz kapcsolódtak. Szakaltiszteknek minősültek például a raktárosok, a segédgépészek stb. A szakaltiszteket két évi, a hivatalaltiszteket pedig öt évi kifogástalan munka után véglegesítették.²²

A budapesti rendőr-főkapitányt a kerületi rendőr-főkapitányságok vezetőit, majd a vidéki rendőrfőkapitányt és a rendőrség tisztviselői karának VI. fizetési osztálynál magasabb fizetési osztályba tartozó tagjait beleértve a detektíveket is az államfő nevezte ki a belügyminiszter javaslatára.

A tisztviselői karok többi tagját a belügyminiszter nevezte ki. Az őrségi személyzet tagjainak kinevezése az illetékes főkapitány kompetenciájába tartozott. A hivatali altiszteket, szolgálakat, díjnokokat a kapitányságvezetők alkalmazták. A rendőrkapitányságok vezetői — mint szakértők — tagjai voltak a hatósági területükön működő törvényhatósági bizottságnak.²³

A rendőrség személyi állományában a racionális arányok uralkodtak. A Magyar Királyi Államrendőrség kiépítésekor csaknem 16 000 fő volt a testület létszáma. A számvevők, kezelők, díjnokok, altisztek, a szolgaszemélyzet és az orvosok együtt mintegy 800-an voltak. A detektívek létszáma is elérte az 1100 főt. A fennmaradó, mintegy 14 000 ember alkotta az egyenruhás személyi állományt. Ezen belül a fogalmazói karhoz 250-en, a felügyelői karhoz pedig 750-en tartoztak. A rendőrség személyi állományának döntő hányadát az őrszemélyzet alkotta csaknem 13 000 fővel. A rendőrség fegyveres és fegyver nélküli állomány, illetve az egyenruhás és a polgári ruhás karok közötti arány a későbbiek során sem változott lényegesen, de a rendőrség létszámát a terület-visszacsatolásokig folyamatosan csökkentették.

1928-ban már csupán 680 fő volt a fogalmazói és 214 fő a felügyelői kar létszáma, az őrszemélyzet 7 880 főt számlált. Ebből 4 300 fő Budapesten, 3 580 fő pedig vidéken teljesített szolgálatot. Ekkor a Magyar Királyi Államrendőrség létszáma a detektívekkel, orvosokkal, számvevőkkel, kezelőkkel és a pénztári szakon dolgozókkal együttesen mintegy 12 000 főt tett ki. Hozzávetőlegesen ezen a szinten stabilizálódott a rendőrség létszáma a Magyar Királyságban a terület-visszacsatolásokig. Az elcsatolt területek egy részének visszatérése után újra gyarapították a Magyar Királyi Rendőrség létszámát. 1942-ben a fogalmazói kar már 873, a felügyelői kar pedig 345 tagot számlált, továbbá az őrszemélyzet létszáma 12 784 főt tett ki, közülük 6 460 fő Budapesten, 6 324 fő pedig vidéken teljesített szolgálatot.

A detektíveket is figyelembe véve 14 000 főnyi beosztott mellett 1 218 rendőrtiszt (fogalmazó és felügyelő karbeli tisztviselő) dolgozott, vagyis átlagosan 11 főnyi ór- és detektív személyzeti tag jutott a tisztikar egy-egy tagjára.

Nem voltak a rendőrségnél felduzzadt létszámú parancsnokságok sem. A tisztek döntő többsége a kapitányságok osztályain végezte munkáját, az első- vagy a másodfokú hatósági jogkörből adódó konkrét ügyeket intézte.

Egy-egy vidéki kerületi főkapitányság létszáma a 40 főt sem érte el. Hasonló létszámmal működött a vidéki főkapitányság is 1932-től. E szervezetekben néhány fogalmazó karbeli szakelőadó, három-négy rendőrfelügyelő, s a segédhivatal működött. A főkapitányság őrzésére a helyi rendőrség rendelt ki őrszemélyzetet. 1931 előtt azonban minden kerületi főkapitányságnál oktató és tartalékosztály is létezett. Ennek a létszámkeretét terhelték a tanfolyamok hallgatói, a kerületi tartalék, a jóléti intézményekben foglalkoztatott testületi tagok, valamint a végelbánás alá esők és a fegyvelmileg felfüggesztettek. A kerületi főkapitányságok felszámolásával a tartalékosztályok is megszűntek, csupán a vidéki főkapitányság rendelkezett egy tartalékosztállyal. A körzeti szemléllő központok már átlagosan csupán 10 fő körüli létszámmal látták el felügyeleti tevékenységüket.²⁴

A magas színvonalú szakmai felkészültség hiányában valószínűleg nem tudott volna a Magyar Királyságban a viszonylag kis létszámú rendőrség hatékonyan működni. A csekély létszám a testület tagjai részéről komoly munkát feltételezett. A személyi állománnyal szemben támasztott magas kvalifikációs igényt és a rendőri szolgálat nehézségeit a személyi állomány jó anyagi ellátásával, megbecsülésével, a szolgálati feltételek lehető legkedvezőbb szinten tartásával voltak kompenzálhatók. A két világháború közötti Magyar Királyságban ezt sikerült létrehozni, fenntartani és fokozatosan javítani.

Az őrszemélyzeti legénység zsoldja 1928-ban havi 50 és 140 pengő között mozgott, 1942-ben pedig ez az összeg már 109-től 283 pengőig terjedhetett. Az illetmények azonban nem csak a zsoldból álltak. Ide tartozott még a rendőri pótdíj, az ételmezési általány, valamint a lakbérhozzájárulás, ami a lakbér teljes összegét jelentette. A lakbér — amely már nem csak a rangtól, hanem a család nagyságától is függött — 25-től 220 pengőig terjedhetett a XX. század negyvenes éveinek az elején. A rendőrök családi pótlékra is jogosultak voltak. **(IV.sz. melléklet)**

Az őrszemélyzet illetménye adómentes volt, csupán másfél százalékos nyugdíjjárulék terhelte. A személyi állomány valamennyi járandóságát havonta kapta meg, és ha elseje munkaszüneti napra esett, akkor a megelőző napon fizettek.

A Magyar Királyi Rendőrség személyi állományának nyugdíja — megfelelő szolgálati idő után — a zsold teljes összegét is elérhette. A nyugdíj összegébe a rendőri pótdíjat is beszámították. A lakbérhozzájárulást a nyugdíjasok is megkapták.

Az özvegyek özvegyi nyugdíjként a férj fizetésének 50 %-át kapták meg. Akinek azonban a férje szolgálatteljesítés közben vesztette életét, özvegyi nyugdíj címén a teljes nyugdíj fizetésében részesült. A kiskorú gyermekek után az özvegyek számára is járt a családi pótlék, amelyet nevelési járuléknak neveztek és az özvegyi nyugdíj 1/5-ét tette ki. **(V.sz. melléklet)**

Az őrszemélyzet gyógyköltségeit az állam fedezte. A szolgálati áttal foglalkozók ló-, illetve ebápolási pótlékban részesültek.

A személyi állomány kedvezményes árú vasúti jegy vásárlására szolgáló arcképes igazolványra volt jogosult. Kiküldetés esetén a rendőr útiköltségét és szállásdíját megtérítették és rapidíjat is kapott.²⁵

A Magyar Királyi Rendőrség személyi állománya számára ez a javadalmazás szilárd egzisztenciát biztosított és jobb körülmények közé juttatta a testületi tagokat, mint a „civil életben” hasonló képesítéssel munkát vállalókat. A pozitívumok a fizetés mértékében és a különböző kedvezményekben, valamint a szilárd egzisztenciában jelentkeztek. A rendőrségtől némileg eltérő képet mutatnak a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizeti szervezetei.

A két világháború közötti magyar határőrizet

A Magyar Királyság határőrizetében számos hatóság vett részt ugyan, de 1921-től meghatározó szerep jutott a Magyar Királyi Vámőrségnek és utódszervezeteinek. A két háború közötti magyar határőrizeti változások a magyar határőrizet történetében a határőrizeti szervezetek egyik legdinamikusabb struktúraváltozási folyamatát képezték.

A Magyar Királyi Vámőrség hivatalosan a Magyar Királyi Pénzügyminisztérium szervezeteként működött. A minisztériumban a XX. majd a XIX. Főosztály felügyelte a testületet. A XIX. Főosztály azonban csak névleg tartozott a Magyar Királyi Pénzügyminisztérium alá, a valóságban a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium kiküldönített részeként funkcionált. A nem határvédelmi teendők irányításával az 1930-as évektől honvédelmi tárca XIX. Főosztálya foglalkozott a földi főcsoportfőnök első csoportfőnökének alárendeltségében.²⁶

A trianoni békediktátum nem csupán megcsonkította az országot — elcsatolva területének mintegy 2/3-át, lakosságának pedig több mint felét — hanem egyben kiszolgáltatott helyzetbe is hozta azáltal, hogy a magyar haderő létszámát 35 000 főben maximálta és a fegyverzetét is erőteljesen korlátozta. Mindegyik kisantant ország hadereje egyedül is az engedélyezett magyar haderőnél lényegesen erőteljesebb volt. Emellett Magyarországtól elvonta a sorozás lehetőségét is. Ez utóbbi feltétel azonban kivitelezhetetlen volt, mivel — még a nyomott létszámú haderő személyi állományának a feltöltéséhez szükséges — kellő számú önként jelentkező sem állt rendelkezésre. Ezért az ANTANT kénytelen volt elfogadni a kényszertoborzást, amely lényegében a sorozás átkeresztelt formája volt.²⁷

A trianoni békediktátum elcsatolásai nyomán megmaradt Magyarország ipari centrumaihoz az országhatárok oly közel kerültek, hogy azok néhány órás sikeres ellenséges előrenyomulással elérhetőkké váltak. A kis létszámú magyar hadseregnek pedig esélye sem volt arra, hogy az országot egy esetleges ellenséges támadással szemben megvédje. Ezért az ország vezetése rejtett haderőnövelésre törekedett. Az egyik módszer az alakulatok ikrezése volt. Ez abból állt, hogy a legális katonai alakulatok mellé szerveztek egy illegálisat is. Az iker alakulatok pedig soha nem lehettek egy helyen. Ily módon — 1927-ig az ország területén működő — Szövetségi Ellenőrző Bizottság tagjai nem tudták a turpisságot leleplezni.

A haderőrejtés másik bevett eszköze volt, amikor rendvédelmi szervezet kötelékében bújtattak el katonai alakulatokat. A Magyar Királyi Vámőrség esetében ez azt jelentette, hogy a Magyar Királyi Honvédség gyalogezeredeinek 1/3-át a vámőrség szervezetében rejtették el. A magyar haderő vámőrségbeli rejtése azért is vált fontossá, mert így a csapatok egy részét a határ mellé lehetett telepíteni. Ennek pedig azért volt jelentősége, mert ezáltal lassítani lehetett az ellenséges előrenyomulás ütemét. Az így nyert idő alatt pedig részben behívható volt a mélységi területek férfilakossága még azt megelőzően, hogy az ország területét lerohanták volna. Egyben pedig megelőzhetővé vált az a nemkívánatos helyzet, hogy a fegyveres konfliktus tárgyalásos úton történő rendezésének időszakára a támadó kész tényekkel a háta mögött ülhessen tárgyalóasztalhoz.²⁸

A Magyar Királyi Vámőrségnek tehát nyílt (határőrizeti) és rejtett (határvédelmi) feladata is volt, amelyet nyílt szervezettel és rejtett szervezettel valósított meg. Ezt a fajta megoldást az tette lehetővé, hogy az ANTANT a rendvédelmi testületek gyarapításától nem zárkózott el. Ily módon áthalatott elő az a helyzet, hogy a magyar rendőrség és csendőrség a csonka Magyarországon a történelmi Magyarországon működő létszámmal azonos létszámú szervezetként tevékenykedhetett, amely mellé

még a Magyar Királyi Vámőrség²⁹ és a Magyar Királyi Folyamőrség felállítását is engedélyezte az ANTANT.³⁰

1931-ben a Magyar Királyi Vámőrség 7 kerületből, 54 szakaszból és 151 őrsből állt. **(VI.sz. melléklet)**

A kishatárforgalmi határátkelőhelyeket a két világháború közötti Magyar Királyságban a Magyar Királyi Vámőrség és utódszervezete felügyelte.³¹

Kezdetben a Magyar Királyi Vámőrség szervezetéhez vezényelve koncentrálták a társhatárőrizeti szervezetek határőrizeti feladatok ellátásában részt vevő erőit: 2 177 csendőrt, 3 754 honvédet, 261 rendőrt és 800 pénzügyőrt azaz összesen 6 992 főt. E létszámot fokozatosan kívánták felváltani a Magyar Királyi Vámőrség 4 913 főre tervezett személyi állományával. Ebből a létszámból azonban kezdetben csupán 4 210 főt engedélyeztek, bár az ANTANT részéről már 1922-ben felmerült, hogy valójában 6 262 fő szükséges. Végül is 4 500 főnyi létszámot engedélyeztek a Magyar Királyi Vámőrség számára.

A tiszti állomány az országos felügyelőségen, a kerületeknél és a szakaszoknál teljesített szolgálatot. Egy-egy szakaszhoz általában négy-hat tiszteket neveztek ki.

Az őrsök létszáma 5 és 14 fő között mozgott, a vámőr szakasz-parancsnokságok pedig 16 fővel működtek. A szakaszok alá úgynevezett utazást ellenőrző őrsök is tartoztak, amelyek egy-egy altiszt vagy tisztos vezetésével a kishatárforgalmi határátkelőhelyeken és a kevésbé forgalmas távolsági határátkelőhelyeken ellenőrizték a határforgalmat.³²

A Magyar Királyi Vámőrséget 1932 őszén szervezték át Magyar Királyi Határőrséggé. A volt vámőr kerületek a székhelyükön maradtak és mint határőr kerület-parancsnokságok magasabb parancsnokság jelleggel működtek. A határőr kerület-parancsnokságok működési területén és névleges alárendeltségében egy-egy határőr ezredet hoztak létre. Az ezredek szervezete, fegyverzete stb. minden tekintetben megegyezett a Magyar Királyi Honvédség gyalogezredeivel. A határőrizethez — azon kívül, hogy látszólag a kerület-parancsnokságok alá rendelték azokat — nem sok közülük volt, a valóságban a vegyesdandárok, harmadik, rejtett ezredét képezték. **(VII.sz. melléklet)**

A Magyar Királyi Határőrség kerületeinek másik, különálló részét az úgynevezett határszolgálatosok alkották. A korabeli terminológia ezzel a névvel különböztette meg a határőrizeti feladatokat ellátókat a határvédelemre létrehozott szervezettől. A határőr kerület-parancsnokságok alárendeltségébe három osztály tartozott, az osztályok pedig három szárnyból álltak, végül a szárnyak általában 4-6 határőr őrs munkáját irányították. Az osztály- és szárny-parancsnoki helyek tiszti beosztások voltak. A 7 határőr kerület-parancsnokság alárendeltségébe 24 osztály, 63 szárny és 155 őrs tartozott. Az őrsök személyi állományának a létszáma általában 10 és 19 fő között mozgott, leggyakrabban 14 és 19 fő volt.³³

Kisebbségi módosításokkal ez a struktúra működött 1938-ig, amikor a Magyar Királyi Határőrséget Magyar Királyi Honvéd Határvédelemre szervezték át. A határvédelem szervezete eltért a Magyar Királyi Határőrségtől. 1938 végén 24 határvédelem zászlóaljhoz hoztak létre. A határvédelem zászlóalj két típusát különböztették meg, az alacsony és a magas állományúakat.

A magas állományú határvédelem zászlóaljakat nehézfegyverzettel is ellátták. A zászlóalj-parancsnokság alárendeltségében a zászlóalj közvetlen mellett — hét század állt, ezekből csak egy volt portyázó század, amely a határőrizeti teendők ellátására volt hivatott. A portyázó századokhoz 5-8 határvédelem őrs tartozott, a személyi fegyvereken (pisztoly, karabély) kívül objektumvédelmi fegyverként őrsönként egy-egy golyószóróval is rendelkeztek.

Az alacsony állományú határvédelem zászlóaljak szervezete három századból és a zászlóalj közvetlen szakaszból állt. A hozzájuk tartozó portyázó század viszont semmiben sem tért el a magas állományú határvédelem zászlóaljak portyázó századaitól.

A határőrzés feladatait a magas és az alacsony állományú zászlóaljaknál is a portyázó századok végezték, amelyek álosztály jelleggel működtek. A zászlóalj többi alegysége a határvédelem részét képezte. A Magyar Királyi Határőrségnek Magyar Királyi Honvéd Határvédelemre történő átszervezésével megszűnt a testület pénzügyminisztériumi alárendeltsége. A határvédelem zászlóaljak személyi állománya 14 717 főt tett ki, melyből 3 222-en tartoztak a határszolgálatosokhoz, a 24 portyázó századhoz beosztva. A portyázó századok parancsnokságain csak 8-8 fő teljesített szolgálatot, a személyi állomány döntő többségét az őrsökre helyezték, amelyek létszáma 6 és 17 fő között mozgott. A portyázó századok alárendeltségében kezdetben 178 őrs működött.

1939 elején csoportosították a határvédelem zászlóaljakat az állomáshelyük meghagyásával. A zászlóalj csoportok élére 8 határvédelem dandár-parancsnokságot szerveztek, ezek töltötték be a volt

Magyar Királyi Határőrség került-parancsnokságainak a funkcióit. A területvisszacsatolások során 1939-ben a zászlóaljok számát 29-re növelték.³⁴ (VIII.sz. melléklet)

1941-ig újabb szervezeti elemeket is beiktattak a magyar határőrizet szervezetébe a Magyar Királyi Honvéd Határvadász testület portyázó osztályait és az erődcsázadokat. Gyergyószentmiklóson létrehozták a IX. Magyar Királyi Honvéd Határvadász Dandár-parancsnokságot, egyes dandár-parancsnokságokat pedig megszüntettek. 1941 végén már csak nyolc dandár-parancsnokság működött. A honvéd határvadász portyázó osztályok csak portyázó századokból és az osztály-parancsnokságokból, valamint az utóbbiak alá rendelt gazdasági hivatalból álltak. Felállítottak 11 erődcsázadot is, amelyeket a Kárpátok bércei között kialakított erődvonalakba telepítettek. Feladatuk a határvédelemre korlátozódott. A területvisszacsatolások után határőr ezredek is létrehoztak.³⁵ 1941 végére azonban megszüntették a határvadász erők ezred szervezésű részeit, a helyüket pedig zászlóaljok és portyázó osztályok vették át.

A területrevízió után kilenc portyázó osztály, 16 határvadász zászlóalj, 1 határvadász dandár és ezekben a határőrzés tulajdonképpeni elvégzésére összesen 53 határportyázó század működött. A portyázó század-parancsnokságok 342 őrsöt irányítottak. A határvadászok 27 592 főnyi személyi állományából 9 475 fő volt határszolgálatos.

Nem mindenki értett egyet azonban a magyar határ őrzésének ezzel a szervezetével. A strukturális kérdésekről szakmai körökben változó erővel ugyan, de állandó vita folyt. Csendőrségi berkekben már a Magyar Királyi Vámőrség létrehozását is nehezményezték. A monarchiai és a Kárpát-medencei hagyományok alapján úgy gondolták, hogy a határőrizetben a kishatárforgalom ellenőrzését a csendőrségnek, a távolsági határforgalom ellenőrzését pedig a rendőrségnek kellene végeznie, a határrend feletti felügyelet teendőit pedig meg kellene osztani a két testület között. Tervezetüket eljuttatták a kormányzóhoz, de annak környezete — a véderő álcázott növelésének a lehetőségére számítva — a Magyar Királyi Vámőrség létrehozását szorgalmazta.

A határőrzést illetően a Magyar Királyi Honvédségen belül a legszélesebb körben az a felfogás terjedt el, hogy azt már békében is alá kell rendelni a határvédelemnek. A határ őrzése számára csak a legszükségesebbeket biztosítsák, a felszabaduló energiákat pedig, a határvédelemben kell hasznosítani.

A vesztes háború után a határőrizeti struktúra nélkül maradt országban létrehoztak ugyan egy határőrizeti szakmai szervezetet, de eleve azzal a céllal, hogy betöltsen a határvédelmi erők fedőtestületének a szerepét is. A Magyar Királyi Vámőrség szervezete azonban nem felelt meg a rejtett feladatok ellátásának, csupán a határ őrzésére volt alkalmas.³⁶

A két világháború közötti Magyar Királyság határőrizetének szervezettörténete tulajdonképpen nem más, mint a határvédelmi erők fejlesztésének a története. A szervezet fejlesztésének folyamatában a határőrizeti vezetési szervezeti egységek fokozatos kiiktatása figyelhető meg. A folyamat egyenes következményeképpen romlott a szakszerű irányítás. Ugyanakkor a határvonal hosszának növekedésével relatíve csökkentek a határszolgálatos erők.

A területrevíziók nyomán a kishatárforgalmi határátkelőhelyek száma nem változott lényegesen az elhelyezkedésük azonban módosult. A forgalom ellenőrzésében résztvevők létszáma sem változott. A határvonal hossza azonban jelentősen megnőtt 2 100 kilométerről 3 385 kilométerre gyarapodott a trianoni határvonalnál lényegesen nehezebb terepen. Nem nőtt viszont ezzel arányosan a határszolgálatos személyi állomány létszáma a ténylegesen beoszthatók száma 2 100 fő helyett mintegy 5 800 főre változott.³⁷

Összességében a polgári magyar állam két világháború közötti időszakára a trianoni békediktátum nyomta rá a bélyegét. Ez olyan helyzetet hozott létre a Kárpát-medencében, amely egyrészt lassította a térség fejlődését, másrészt pedig az elcsatolt területek társadalmának egyes rétegeit a győztes nagyhatalmaktól függő hatalomgyakorlásban tette érdekeltté.³⁸

A kisantant országok haderői egyenként is a magyar hadsereg többszörösét tették ki. Fegyverzeteik fejlesztését semmi sem korlátozta. A magyar ipari centrumokhoz pedig olyan közel kerültek a határok, hogy ezen centrumok néhány órás eredményes előrenyomulással elfoglalhatók voltak. Mivel a kisantant államok is tisztában voltak a trianoni békediktátum rabló tartalmával — bár azt hivatalosan soha nem ismerték el, sőt az ellenkezőjét hirdető propagandát folytattak — félték attól, hogy a rablóbéke javait egyszer vissza kell szolgáltatniuk. Ennek megakadályozása érdekében hadseregeik maradék Magyarország ellenes támadási terveit is összehangolták.³⁹

Ilyen körülmények között a magyar vezetés arra törekedett, hogy:

- minél nagyobb katonai erőt rejtessen el;
- a határ mentén — lehetőleg rejtve — katonai alakulatokat állomásoztasson, egy esetleges ellenséges támadás lassítása céljából;

- mélységi területen pedig fenntartsa a lakosság mozgósításának a lehetőségét.⁴⁰

A magyar vezetés tudatában volt annak, hogy egy esetleges kisanant támadásnak az ország ugyan nem tud ellenállni, azonban bízott abban, hogy diplomáciai síkon elérheti az esetleges agresszió visszavetését. Más lehetősége nem is volt az országnak. A diplomáciai tárgyalások számára kívántak tehát kedvezőbb pozíciót teremteni azáltal, hogy megakadályozzák az ország gyors lerohanását.⁴¹

Ennek érdekében a katonai szakembereket leszerelték ugyan a hadseregtől, azonban a felduzzasztott létszámú rendvédelmi testületeknél helyezték őket el. Úgy gondolták ugyanis, hogy ezeken a helyeken kevésbé amortizálódik a katonai szaktudás.⁴²

A vezetési pontok, közlekedési csomópontok, raktárak stb. őrzésével kapcsolatos teendőket a magyar haderő átadta a rendvédelmi testületeknek. Ily módon a rendelkezésre álló csekély katonai erőt megvédték a szétforgácsolódástól.

Annak ellenére azonban, hogy a trianoni békediktátum káros hatásai érvényesültek a rendvédelemben, mégsem mondható el, hogy a két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme katonai ellenőrzés alatt állt volna. A magyar rendvédelem testületei ugyanis a polgári közigazgatás felügyelete alá tartoztak. Ezen belül került sor bizonyos átalakításra azáltal, hogy a városi rendőrségeket a központi kormány közvetlen felügyelete alá helyezték az egységes magyar rendőrség kialakításával.⁴³

A rendőrség államosításán túlmenően — a rendvédelmi struktúrát illetően — még egy jelentős lépés valósult meg a két világháború közötti időszakban a magyar rendvédelemben. A rendvédelmi testületek személyi állományához viszonyítva jelentős létszámú határőrizeti testületet hoztak létre a központi kormányzat közvetlen alárendeltségében.

A két világháború közötti időszakban tehát megszűnt az a korábbi helyzet, mely szerint a polgári magyar állam rendvédelmi testületeinek alárendeltsége megoszlott a kormány és az önkormányzatok között. Ehelyett a rendvédelem kompetenciája a kormánynál összpontosult. A trianon utáni csonka Magyarország rendvédelmi testületei személyi állományának a teljes létszáma ugyan magasabb volt mint a dualizmuskori rendvédelmi testületek létszáma, azonban a teljes személyi állományon belül az egyenruhás és a civil állomány, azaz az őrszemélyzet (közrendvédelmi személyzet) és a detektívek (nyomozók) aránya lényegében változatlan maradt. Ez alól csupán a határőrizet volt kivétel.

A korszak végén ugyan létrejött a két legnagyobb rendvédelmi testület a Magyar Királyi Csenedőrség és a Magyar Királyi Rendőrség fúziója a két testület közös főfelügyelőségének a felállítása által, ez azonban a két testület tevékenységét jelentősen nem befolyásolta. A harccselekmények miatt azonban az 1944. VI. 21-én⁴⁴ hozott azon döntés, mely szerint a Magyar Királyi Rendőrségnél is katonai rendfokozatok bevezetését rendelték el már csupán csökevényesen valósult meg. Nyitva maradt azonban az a kérdés, hogy a háború után milyen irányba fejlődött volna a magyar rendvédelem, ha az ország megőrizhette volna függetlenségét és a polgári magyar állam nem esett volna a szovjet birodalom nagyhatalmi törekvéseinek az áldozatává.

Az azonban egyértelműen megállapítható, hogy a két világháború közötti időszakban a magyar nemzeti rendvédelmet a centralizáció jellemezte, melynek során a kormányzati kompetenciák gyarapodtak, míg az önkormányzatiak mérséklődtek.

Ebben az időszakban fel sem merült a militarizmus és demilitarizmus témája. E gondolat az utókor által visszavetítve él csupán, mely során egyes dogmáknak való megfelelés szerint kívánják némely csoportok értékelni nemzeti rendvédelmünk időszakát. A kortársak előtt nyilvánvaló volt, hogy a militarista, illetve antimilitarista jelleg önmagában nem jelent sem rosszat sem jót. A militarizmus hasznossága lényegében a rendvédelmi tevékenység jellegétől függ. Az azonban nyilvánvaló, hogy az önkormányzatoknak alárendelt polgári rendvédelmi testületek, azaz a klasszikus értelemben vett önkormányzati rendvédelmi modell a polgári magyar állam fejlődése során már a XIX. század utolsó negyedében megbukott és a XX. század első felében a magyar rendvédelem centrális irányítása felerősödött.

Jegyzetek:

- ¹ 5 047/1919. (X. 1.) ME.r.
² BORBÉLY — KAPY. I.köt. 54-55.p.
³ 6 500/1931. (XI. 30.) ME.r.
⁴ *Rendőr-főkapitányságok* : I. Budapesti Rendőr-főkapitányság (Budapesten) kapitányságok kerületenként, II. Vidéki Rendőr-főkapitányság (Budapesten) kapitányságok városokként.
Vidéki rendőrkapitányságok : 1. Baja, 2. Balassagyarmat, 3. Bánffyhunyad, 4. Beregszász, Beszterce 5. Békéscsaba, 6. Budafok, 7. Cegléd, 8. Csíkszereda, 9. Csongrád, 10. Debrecen, 11. Dész, 12. Diósgyőr, 13. Eger, 14. Érsekújvár, 15. Esztergom, 16. Felsőbánya, 17. Gönyű, 18. Gyergyószentmiklós, 19. Gyöngyös, 20. Győr, 21. Gyula, 22. Hajdúböszörmény, 23. Hajdúnánás, 24. Hajdúszoboszló, 25. Hatvan, 26. Hódmezővásárhely, 27. Jászberény, 28. Jolsva, 29. Kalocsa, 30. Kaposvár, 31. Karcag, 32. Kassa, 33. Kecskemét, 34. Kézdivásárhely, 35. Kiskunfélegyháza, 36. Kiskunhalas, 37. Kisújszállás, 38. Kolozsvár, 39. Komárom, 40., Kőszeg, 41. Léva, 42. Losonc, 43. Magyaránizsa, 44. Makó, 45. Marosvásárhely, 46. Máramarossziget, 47. Mátya, 48. Mezőtúr, 49. Miskolc, 50. Mohács, 51. Mosonmagyaróvár, 52. Munkács, 53. Nagybánya, 54. Nagykanizsa, 55. Nagykároly, 56. Nagykőrös, 57. Nagyszalonta, 58. Nagyvárad, 59. Nyíregyháza, 60. Pápa, 61. Pécs, 62. Rimaszombat, 63. Rozsnyó, 64. Salgótarján, 65. Sátoraljaújhely, 66. Sepsiszentgyörgy, 67. Sopron, 68. Szabadka, 69. Szamosújvár, 70. Szatmárnémeti, 71. Szászrégen, 72. Szeged, 73. Szekszárd, 74. Szentendre, 75. Szentés, 76. Székelyudvarhely, 77. Székesfehérvár, 78. Szilágysomlyó, 79. Szolnok, 80. Szombathely, 81. Túrkeve, 82. Újvidék, 83. Ungvár, 84. Vác, 85. Veszprém, 86. Zalaegerszeg, 87. Zenta, 88. Zilah, 89. Zombor.
Rendőr kirendeltségek : 1. Aknaszlatina, 2. Csáktornya, 3. Fenyvesvölgy, 4. Galánta, 5. Gyékényes, 6. Hegyeshalom, 7. Huszt, 8. Jenőfalva (Magyarboly), 9. Komját, 10. Körösmező, 11. Kúntapolca, 12. Legenye-Alsómihályi, 13. Lökösháza, 14. Oroszvár, 15. Ökörmező, 16. Pécsbányatelep, 17. Szencz, 18. Szentgotthard, 19. Szolyva, 20. Uszor, 21. Voloc,
BORBÉLY – KAPY. II.köt. 406-461.
⁵ Loc.cit. 51.p.
⁶ Loc.cit. 48-74.p.
⁷ Loc.cit. 56.p. + 159-160.p.
⁸ Loc.cit. 177.p.
⁹ Loc.cit. 135-140.p.
¹⁰ Loc.cit. 55.p. + 224-230.p.
¹¹ Loc.cit. 208-209.p.
¹² Loc.cit. 107-108.p.+ 111-114.p.
¹³ Loc.cit. 148-150.p. ; BENCZÜR — CSONKARÉTY. 145-154.p. + 199.p. ; 1053/1920. (II. 12.) ME.r.
¹⁴ REKTOR : 204.p. ; BORBÉLY — KAPY. op.cit. 61.p.
¹⁵ ZEIDLER
¹⁶ Loc.cit.
¹⁷ VÉCSEY
¹⁸ PARÁDI: Az egységes állami fizetési rendszer és a szakterületi rendfokozati rendszerek a polgári magyar állam rendvédelmében.
¹⁹ Loc.cit.
²⁰ Loc.cit.
²¹ Loc.cit.
²² Loc.cit.
²³ CSIZMADIA. 169-175.p. + 183.p. + 457-463.p.
²⁴ BORBÉLY — KAPY. II.köt. op.cit. 518-519.p.
²⁵ PARÁDI: A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945.
²⁶ PARÁDI: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* 73-75.p.
²⁷ A kényszertborzás irányelveit — az országmozgósítási elgondolás részeként — a Legfelsőbb Honvédelmi Tanács titkárság a dolgozta ki.
VARGYAI. 29.p.
²⁸ PARÁDI: Nemzeti határőrizetünk polgári szakasza.
²⁹ 6 200/1921. (VIII. 25.) ME.r. ; 114 440/1921. (VIII. 25.) PM.r.
³⁰ 1920. X. 4-én nyújtottak be előterjesztést a minisztertanács számára a hadihajózás folyamrendezetté történő átszervezéséről. A minisztertanács az előterjesztést 1921. I. 3-án elfogadta. A Magyar Királyi Folyamőrséget pedig 1921. III. 1-ei hatállyal állították fel. A Magyar Királyi Folyamőrséget 1922-ben törvénnyel iktatták az állami szervezetek sorába. A törvényben foglaltak végrehajtásáról pedig miniszterelnöki rendelet gondoskodott.
1922/XIV.tc. ; 8 270/1923. (XI. 23.) ME.r.
³¹ PARÁDI: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* op.cit. 273.p.
³² Loc.cit. 150-157.p.
³³ Loc.cit. 76-78.p.
³⁴ Loc.cit. 79-85.p.
³⁵ Orosházán a 66. Marosvásárhelyen pedig a 69 Magyar Királyi Honvéd Határvasz ezredet hozták létre. A 66. ezred részt vett a délvidéki bevonulásban.
³⁶ PARÁDI: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* op.cit. 235.p.
³⁷ Loc.cit.
³⁸ RAFFAY
³⁹ DOMBRÁDY — TÓTH. 51-76.p.
⁴⁰ PARÁDI: A magyar határőrizet tere a kiegyezéstől a második világháborúig.
⁴¹ Idem: A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme.
⁴² Idem: *A magyar rendvédelem története.* 101-135.p.
⁴³ 5 047/1919. (X. 1.) ME.r. op.cit.
⁴⁴ 2300/1944. (VI. 21) ME.r.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:**MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK**

- BORBÉLY — KAPY — BORBÉLY Zoltán – KAPY Rezső (szerk.): *A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941*. Budapest, 1942, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat. 594 p.
- BENCZÚR — CSONKARÉTY — BENCZÚR László — CSONKARÉTI Károly: *Haditengerészet és folyamőrök a Dunán. A Császári (és) Királyi Haditengerészet dunai flottillájától a Magyar Királyi Honvéd Folyamerőkgig 1870-1945*. Budapest, 1991, Zrínyi. 291 p. HU-ISBN 963 32 7153 3.
- CSIZMADIA — CSIZMADIA Andor: *A magyar közigazgatás fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig*. Budapest, 1976, Akadémia Kiadó. 560 p. HU-ISBN 963 05 0713 7.
- DOMBRÁDY — TÓTH — DOMBRÁDY Lóránd — TÓTH Sándor: *A Magyar Királyi Honvédség 1919-1945*. Budapest, 1987, Zrínyi. 461 p. HU-ISBN 963 32 6359 X.
- PARÁDI: *A magyar rendvédelem története*. — PARÁDI József et. al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története*. Budapest, 1996², Osiris. 367 p. HU-ISBN 963 04 7958 3.
- RAFFAY — RAFFAY Ernő: *Trianon titkai, avagy hogyan bántak el országunkkal*. Budapest, 1990, Tornádó Domenio Kft. 191 p. HU-ISBN 963 02 7639 9.
- REKTOR — REKTOR Béla: *A Magyar Királyi Csendőrség oknyomozó története*. Cleveland, Ohio, USA, 1980, Árpád Könyvkiadó Vállalat. 552 p. USA-ISBN 0 934214 01 8.
- VARGYAI — VARGYAI Gyula: *A hadsereg politikai funkciói Magyarországon a harmincas években*. Budapest, 1983, Akadémia Kiadó. 190 p. HU-ISBN 963 05 3085 6.
- VÉCSEY — VÉCSEY Leó (szerk.): *A 40 éves budapesti detektív testület jubiláris albuma 1886-1926*. Budapest, 1927, A Magyar Királyi Államrendőrség Detektív-testületének Nyugdíjpótló és Segélyező Egyesülete. 320 p.

TANULMÁNYOK

- PARÁDI József: A magyar határőrizet tere a kiegyezéstől a második világháborúig. — PARÁDI József: A magyar határőrizet tere a kiegyezéstől a második világháborúig. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XII. évf. (2007) 15.sz. 125-138.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2005. augusztus 27-én a szlovéniai Lendván hangzott el a Hajnal István kör által szervezett tudományos konferencián. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945. — PARÁDI József: A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XV.évf. (2008) 17.sz. 57-64.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2003. november 11-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „A rendvédelem humán viszonyai” című XVII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme. — PARÁDI József: A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVIII. évf. (2010) 21. sz. 85-100.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2007. október 5-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A magyar rendvédelem fejlődése a XIX–XX. században” című XXI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: Az egységes állami fizetési rendszer és a szakterületi rendfokozati rendszerek a polgári magyar állam rendvédelmében. — PARÁDI József: Az egységes állami fizetési rendszer és a szakterületi rendfokozati rendszerek a polgári magyar állam rendvédelmében. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXII.évf. (2012) 26.sz. 105-119.p. HU-ISSN 1216-6774.
- PARÁDI: Nemzeti határőrizetünk polgári szakasza. — PARÁDI József: Nemzeti határőrizetünk polgári szakasza. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIII.évf. (2013) 27-28-29-30.sz. 141-154.p. HU-ISSN 1216-6774.
- ZEIDLER — ZEIDLER Sándor: A magyar rendőri rangok fejlődéstörténete a kiegyezéstől az ezredfordulóig. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XIV.évf. (2008) 17.sz. 116-137.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2003. november 11-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A rendvédelem humán viszonyai” című XVII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

KÉZIRATOK

PARÁDI József: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* — PARÁDI József: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* Kandidátusi értekezés (MTA-TMB). Kézirat. Budapest, 1990.

JOGSZABÁLYOK

- 1922/XIV.tc. — 1922/XIV.tc. a Magyar Királyi Folyamőrség szervezéséről, létszámának, kiegészítési módjának és felfegyverkezésének megállapításáról.
- 5 047/1919. (X. 1.) ME.r. — 5 047/1919. (X. 1.) ME.r. a rendőrség államosításáról.
Magyarországi Rendeletek Tára, LIII.évf. (1919) I.füzet. 752-767.p.
- 1053/1920. (II.12.) ME.r. — 1053/1920. (II.12.) ME.r. a folyamrendészet gyakorlásáról.
Magyarországi rendeletek Tára LV. (1921) I. füzet. 36-37.p.
- 6 200/1921. (VIII. 25.) ME.r. — 6 200/1921. (VIII. 25.) ME.r. a vámőrség létesítéséről.
Magyarországi Rendeletek Tára, LV.évf. (1922) I.füzet. 223-232.p.
- 114 440/1921. (VIII. 25.) PM.r. — 114 440/1921. (VIII. 25.) PM.r. a Magyar Királyi Vámőrség létesítéséről szóló 6.200/1921. M. E. számú kormányrendelet végrehajtásáról.
Magyarországi Rendeletek Tára, LV.évf. (1922) I.füzet. 1594-1623.p.
- 8 270/1923. (XI. 23.) ME.r. — 8 270/1923. (XI. 23.) ME.r. a folyamrendészet gyakorlásáról és a Magyar Királyi Folyamőrség szervezéséről, létszáma kiegészítési módjainak és felfegyverzésének megállapításáról szóló 1922: XIV. tc. végrehajtásáról.
Magyarországi Rendeletek Tára, LVII.évf. (1924) I.füzet. 335-340.p.
- 6 500/1931. (XI. 30.) ME.r. — 6 500/1931. (XI. 30.) ME.r. a rendőrség szervezeti változásairól.
Magyarországi Rendeletek Tára, LXV.évf. (1931) XII.füzet. 1533-1534.p.
- 2300/1944. (VI. 21) ME.r. — 2300/1944. (VI. 21) ME.r. a Magyar Királyi Rendőrség átszervezéséről.
Magyarországi Rendeletek Tára, LXXVII.évf. (1944) 1063.p.

Melléletek jegyzéke:

I.sz. melléklet

A Magyar Királyi Államrendőrség főkapitányságai 1921-1931.

II.sz. melléklet

A Magyar Királyi Rendőrség budapesti főkapitányságának szervezeti felépítése 1944-ben.

III.sz. melléklet

A Magyar Királyi Rendőrség személyi állománycsoportjai.

IV.sz. melléklet

Lakbérővezeti táblázat.

V.sz. melléklet

Nyugdíjtáblázat.

VI.sz. melléklet

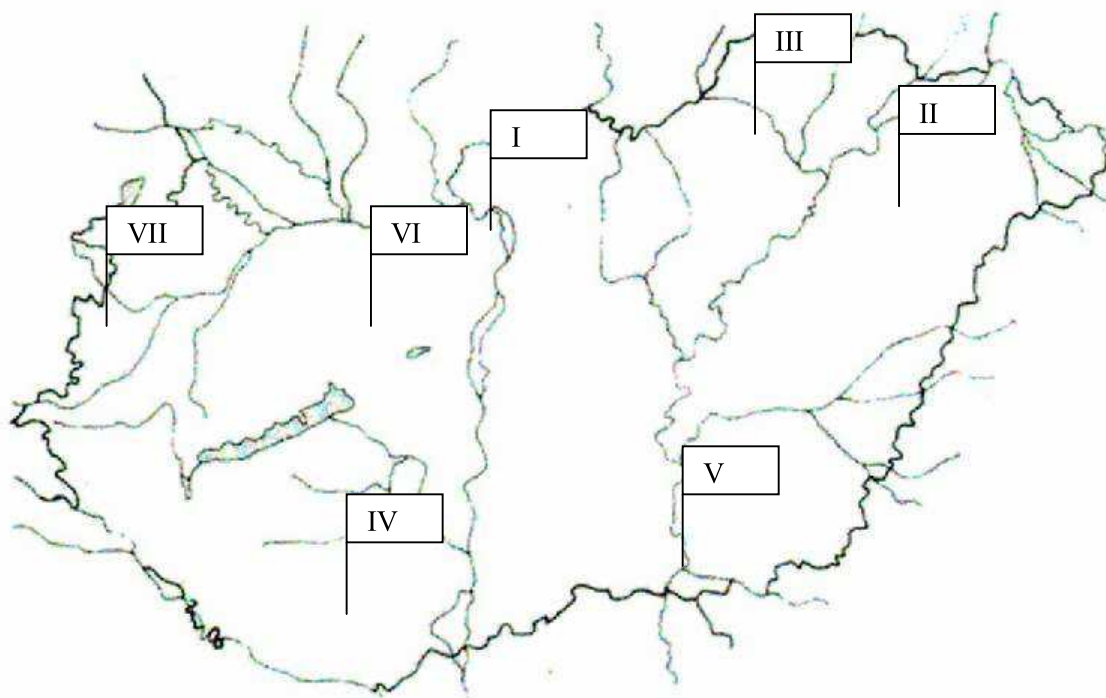
A Magyar Királyi Vámőrség szervezeti felépítése 1931-ben.

VII.sz. melléklet

A Magyar Királyi Határőrség szervezeti felépítése.

VIII.sz. melléklet

A Magyar Királyi Honvéd Határvédelem határszolgálatos erőinek szervezeti felépítése.

A Magyar Királyi Államrendőrség főkapitányságai 1921-1931.

Jelmagyarázat:

Rendőrfőkapitányság

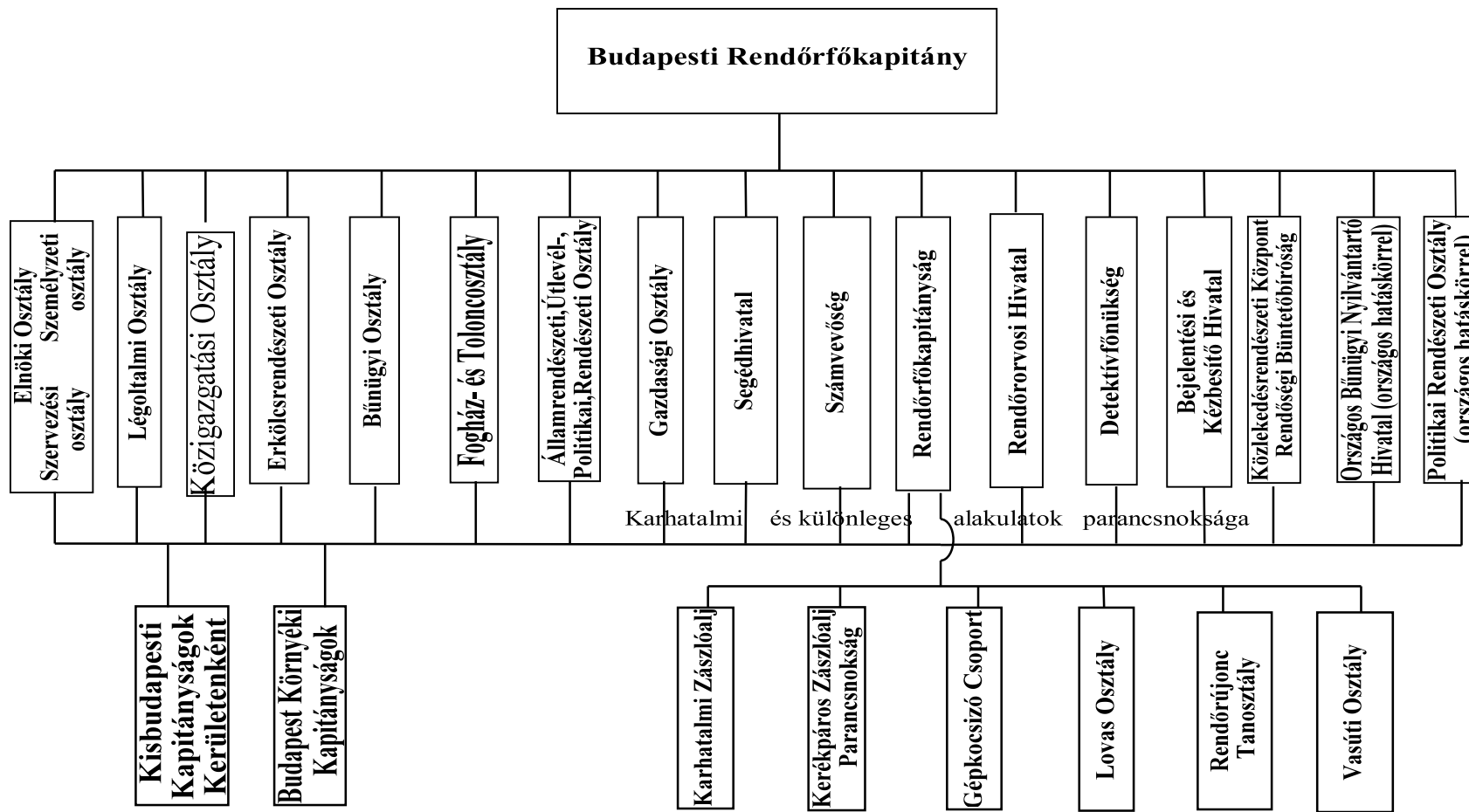
Rendőrfőkapitánysági székhelyek

- I = Budapest
- II = Debrecen
- III = Miskolc
- IV = Pécs
- V = Szeged
- VI = Székesfehérvár
- VII = Szombathely

Forrás ! BORBÉLY Zoltán – KAPY Rezső (szerk.): *A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941.* 395.p. Budapest, 1942, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat. 594 p.

A Magyar Királyi Rendőrség budapesti főkapitányságának szervezeti felépítése 1944-ben.

II.sz. melléklet

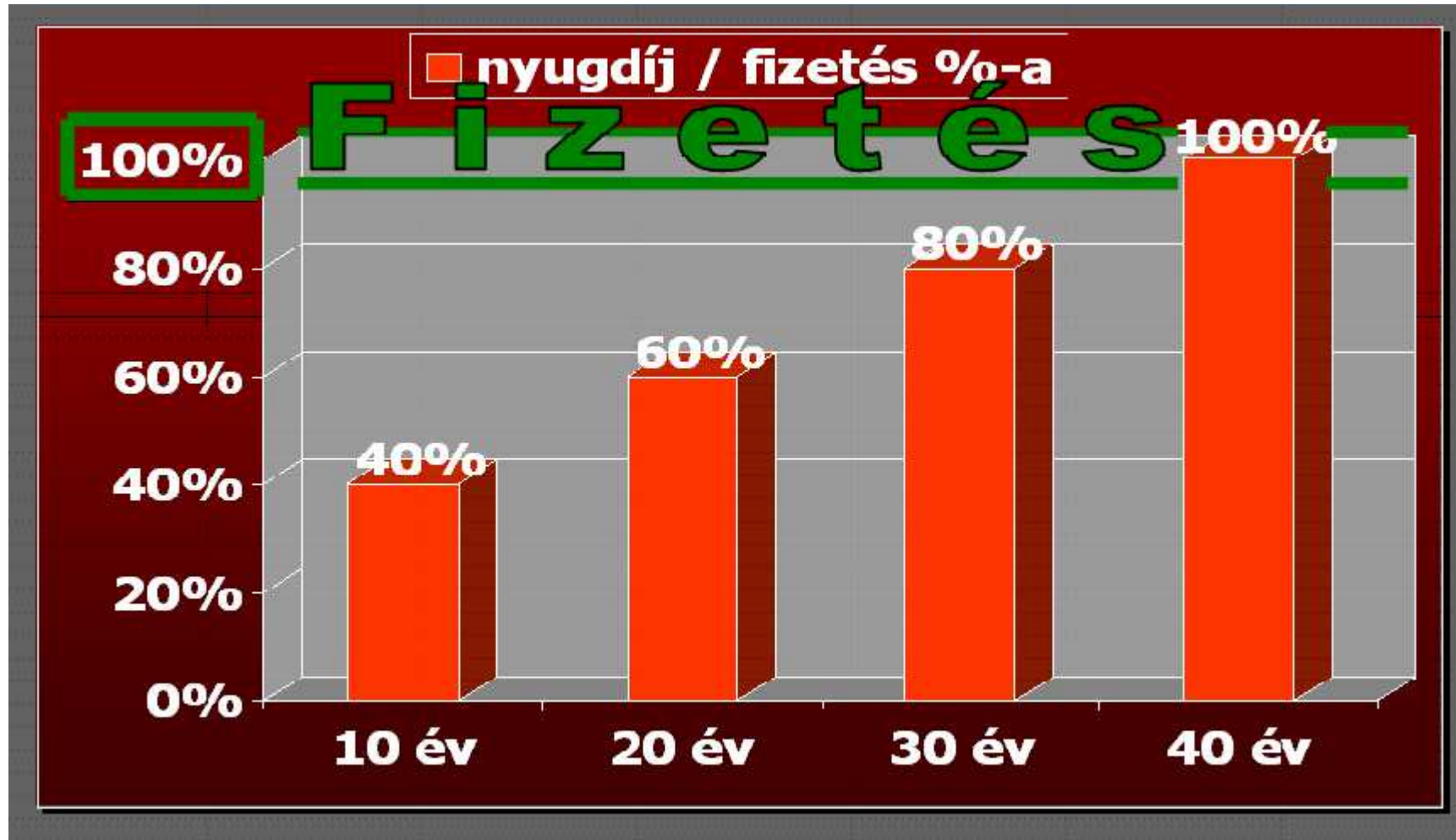
Forrás ! PARÁDI József et al. (szerk.): A magyar rendvédelem története. 294.p. Budapest, 1996², Osiris, 367 p. HU-ISBN 963 04 7958 3.

A Magyar Királyi Rendőrség személyi állománycsoportjai.

Fizetési osztály	Egyenruha viselésére jogosult személyzet			Polgári ruhás személyzet							
	Fogalmazói szak	Felügyelői szak	Őrszemélyzet	Orvosi szak	Számvevőszaki szak	Detektív testület	Kezelési szak	Pénztári szak	Altisztek és szolgák	összesen	
IV.	r. főkap.										
V.	r. főkap-h.	r. főparancsnok (csak Bp.-n.)		r. főorvos							
VI.	r. főtanácsos	r. főparancsnok (vidéken)		r. orvos-főtanácsos	számvevőszaki főtanácsos						
VII.	r. tanácsos	r. főfelügyelő		r. orvos-tanácsos	számvevőszaki főtanácsos	detektív főfelügyelő	segédhivatali főigazgató	főpénztárnok			
VIII.	r. kapitány	r. főfelügyelő		kerületi r. orvos	számvevőszaki tanácsos	detektív felügyelő	segédhivatali igazgató	főellenőr			
IX.	r. főfogalmazó	r. felügyelő		r. orvos	számvevőszaki tanácsos	detektív felügyelő	segédhivatali főtiszt	pénztári főtiszt			
X.	r. fogalmazó	r. felügyelő		r. orvos	számellenőr	detektív	segédhivatali tiszt	pénztári tiszt			
XI.	r. segédfogalmazó	r. segédfelügyelő			számtiszt	detektív	segédhivatali segéd tiszt	pénztári segéd tiszt			
	r. fogalmazó gyakornok	r. felügyelő gyakornok	r. alhadnagy		gyakornok	gyakornok	segédhivatali gyakornok	gyakornok			
			r. tiszthelyettes				kezelők				
			r. főtörzsrőrmester				díjnok				
			r. őrmester								
			rendőr						műszaki altiszt		
			próbarendőr						szakaltiszt		
									I. o. altiszt		
									II. o. altiszt		
									kisegítő szolgálta		
Létszám	Bp.	390	126	6758	27	45	832	422	37	253	8890
	Vidék	433	152	3726	—	48	561	546	42	272	5780
	Mind	823	278	10484	27	93	1393	968	79	525	14670

Fizetési osztályokban	A lakás pénz havi összege											
	az I.		a II.		a III.		a IV.		az V.		a VI.	
	Lakás pénz osztályba tartozó helyeken											
	Legfeljebb 2	Legalább 3	Legfeljebb 2	Legalább 3	Legfeljebb 2	Legalább 3	Legfeljebb 2	Legalább 3	Legfeljebb 2	Legalább 3	Legfeljebb 2	Legalább 3
Családi pótlék érvényesítése esetén												
II	219,65	253,46	197,64	228,08	175,72	202,70	153,71	177,40	131,79	152,03	109,78	126,73
III	202,7	219,65	182,46	197,64	162,15	175,72	141,91	153,71	121,59	131,79	101,35	109,78
IV	185,84	202,7	167,21	182,46	148,65	162,15	130,10	141,91	111,47	121,59	92,92	101,35
V	160,46	177,4	144,44	159,62	128,41	141,91	112,31	124,12	96,29	106,41	80,19	88,7
VI	143,59	160,46	129,26	144,44	114,84	128,41	100,51	112,31	86,17	96,29	71,76	80,19
VII	118,22	135,16	106,41	121,59	94,6	108,1	82,72	94,60	70,91	81,03	59,11	67,54
VIII	92,92	109,18	83,56	98,82	74,2	87,86	65,01	76,82	55,73	65,85	46,46	54,89
IX	67,54	84,48	60,79	75,97	54,05	67,54	47,3	59,11	40,48	50,67	33,73	42,24
X	59,11	75,97	53,20	68,38	47,3	60,79	41,32	53,2	35,42	45,61	29,51	37,95
XI	50,67	67,54	45,61	60,79	40,48	54,05	35,42	47,3	30,36	40,48	25,3	33,73
Gyakornok	43,93	50,67	39,48	45,61	35,11	40,48	30,74	35,42	26,29	30,36	21,92	25,3

Forrás: PARÁDI József et al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története*. Budapest, 1996², Osiris, 367 p. HU-ISBN 963 04 7958 3.

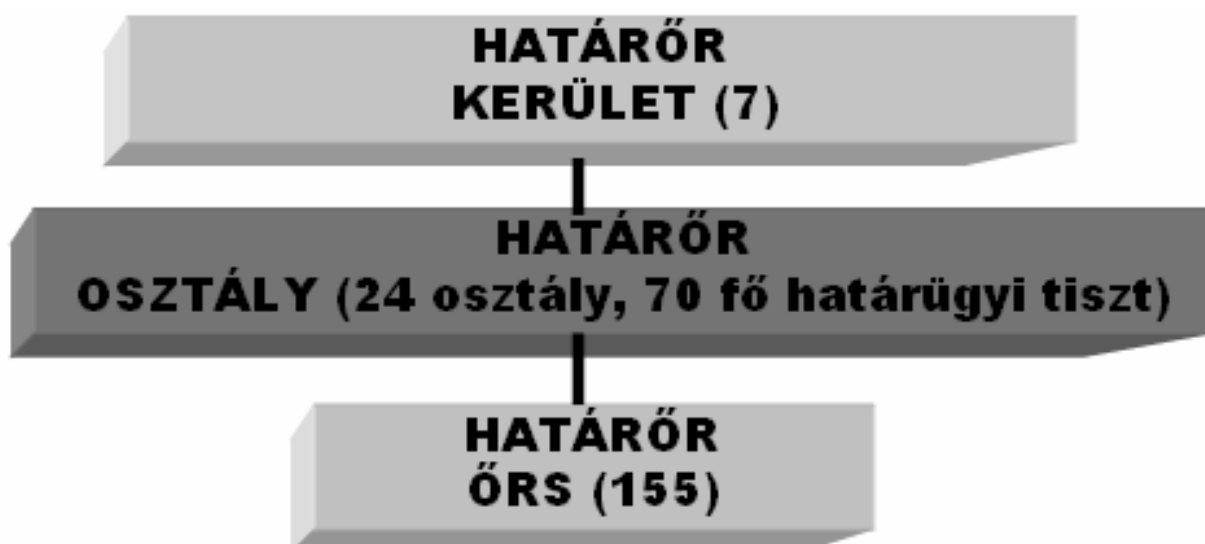
FORRÁS ! PARÁDI József: A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XIV.évf. (2008) 17.sz. 57-64.p. HU-ISSN 1216-6774.

A Magyar Királyi Vámórség szervezeti felépítése 1931-ben.

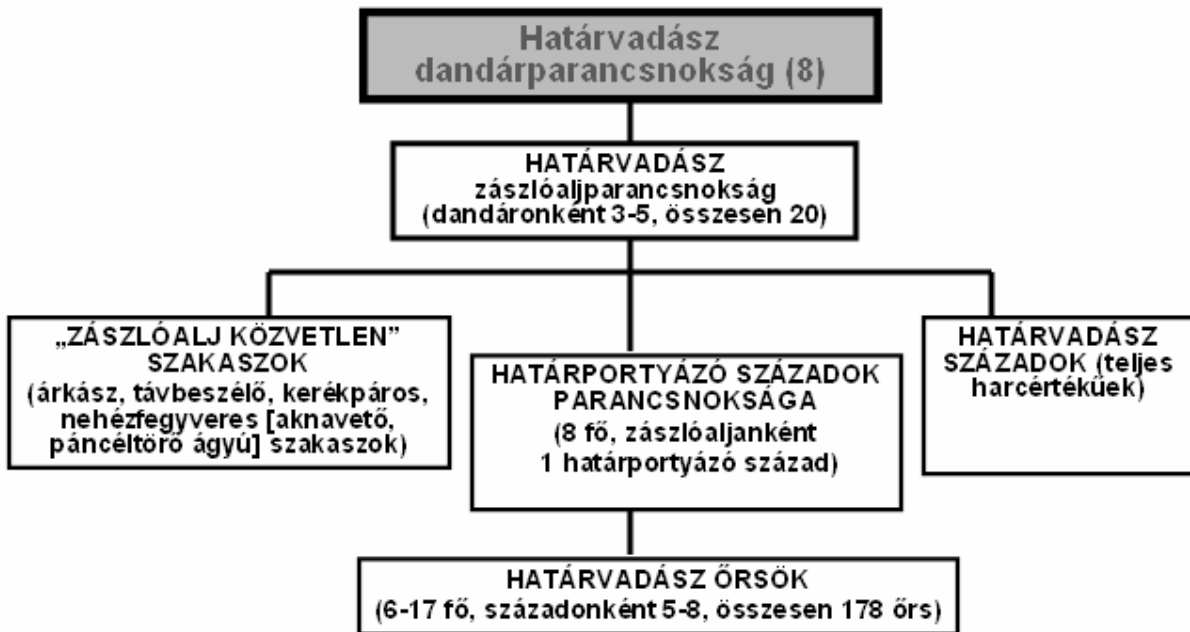
Forrás ! PARÁDI József et al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története*. Budapest, 1996², Osiris, 367 p. HU-ISBN 963 04 7958 3.

A Magyar Királyi Határőrség szervezeti felépítése.

Forrás ! PARÁDI József et al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története*. Budapest, 1996², Osiris, 367 p. HU-ISBN 963 04 7958 3.

*A Magyar Királyi Honvéd Határvadászok
határszolgálatos erőinek szervezeti felépítése.*

Forrás ! PARÁDI József et al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története.* Budapest, 1996², Osiris, 367 p.
HU-ISBN 963 04 7958 3.

A Magyar Királyi Csendőrség és a területvisszacsatolások

A Magyar Királyi Csendőrség, tevékenyen részt vett a visszatért területek birtokba vételében. Mint — a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztériumnak és a Magyar Királyi Belügyminisztériumnak is alárendelt — rendvédelmi testület egyrészt teljesítette a bevonuló honvéd erők tábori rendészeti szolgálatát, másrészt mint közbiztonsági őrtestület a visszatért területeken látta el a közbiztonsági szolgálatot. Ezeket a teendőket a terület visszacsatolások ütemében, a feladatoknak megfelelően különböző nagyságú és szervezetű erőkkel hajtották végre. A feladatok végrehajtásához szükséges személyi állományt az egész ország területéről különítették ki.

A visszacsatolt területek térségét hadműveleti területté nyilvánították. A bevonulástól a polgári közigazgatás működésének kezdetéig tartották fenn a visszacsatolt területek hadműveleti területi státuszát. A hadműveleti területen katonai közigazgatás működött, ezen időszak alatt épült ki a polgári közigazgatás. A hadműveleti területre az a trianoni határok közötti területről és a visszatért területről a trianoni határok közötti területre polgári lakosság csak külön engedéllyel utazhatott. A magyar határőrizeti szervezetek feladatát alkotta, hogy az érintett trianoni határok hadműveleti záróvonallá átminősített szakaszát őrizzék és az illetéktelen utazásokat megakadályozzák.¹

A hadműveleti területeken — a magyar polgári közigazgatás részeként — folyt a csendőrségi struktúra kiépítése. Ezzel párhuzamosan pedig a testület a haderő tábori rendészeti teendőit is ellátta, valamint a katonai közigazgatás közbiztonsági feladatainak a megvalósításában is részt vett.²

Így valósult meg a visszatért területeken a rendvédelmi testületek kiépítése — korabeli szóhasználatnál élve — „benépesítése”, amely módosította a Magyar Királyi Csendőrség diszlokációsóját.

Magyarország fegyverkezési egyenjogúságának az elérése nyomán elhárultak a jogi jellegű korlátok a Magyar Királyi Honvédség fejlesztése előtt. Egyben pedig a Magyar Királyi Csendőrségnél folyó elméleti munka eredményeként a csendőrség szabályzatszerkesztő és tanulmányi bizottsága 1938. VIII. 30-án felterjesztette a Magyar királyi Belügyminisztérium VI-c osztályának „*A m.kir. tábori csendőrség szolgálati szabályzata*” című szolgálati könyv vázlatát. A csendőrséget tehát nem érte felkészületlenül a terület visszacsatolásokkal kapcsolatban a tábori csendőri szolgálat ellátásának az igénye, bár kétség kívül az elmélet próbakövét alkották a terület visszacsatolásokhoz kapcsolódó tábori csendőri teendők ellátása.³

Az 1938. májusában érvényben lévő csendőrségi elhelyezési kimutatás alapján 24 osztály-, 70 szárny-, 181 szakasz- parancsnokság, és 171 őrs, valamint 21 különítmény működött a Magyar Királyság területén a trianoni határok között. Ez az állapot maradt lényegében az év végéig.⁴

A csendőr testület fedésében működtek a csendőr kerületenként szervezett lovas alosztályok, amelyek csak névlegesen voltak csendőr alakulatok. A trianoni békediktátum által engedélyezett 35 000 főnyi magyar hadsereg⁵ csapatlovasság alakulatainak, kiképző kereteit — rejtett alakulatként — a Magyar Királyi Belügyminisztérium állományába osztották be. Kezdetben a hét vegyesdandár-parancsnoksághoz tartozó szervezetszerű huszár századokat csendőr lovas-alosztályoknak nevezték el.⁶ Harcértékük egy 1938. szeptemberi jelentés szerint 6 tiszt, 190 legénység, 195 ló, 160 puska és 4 golyószóró volt.⁷ A csendőr lovas fedőnevet 1938. október 1-éig használták.⁸

A felvidék déli részének visszatérése

Az I. Bécs-i döntés nyomán a Felvidéktől visszacsatolt területeken a Magyar Királyi Csendőrségre háruló feladatok eredményes ellátása érdekében 1000 fő csendőrt különítettek ki. Ők 15 századba osztva várták, hogy belépjenek új működési területükre. 13 századparancsnokot, 4 tisztet, 1 nyomozó csoport-parancsnokot és kereken 1000 csendőrt vezényeltek arra, hogy megalapozzák a jobbiztonságot a visszatért területeken.

Az első őrs legénysége Balony községbe települt, amely 3,5 km-re volt Medve községtől ahol honvédség hadihídat vert, ahol 1938. IX. 5-én délután három órakor lépték át a trianoni államhatárt.⁹

Bevonuláskor a Felvidék területét négy zónára osztották fel. Az ütemterv előírta, hogy naponta mely vonalat érhetik el a csapatok. A cseh hátvédeket a honvédség elővédei négy kilométer távokra követték. A két hadsereg között mindig egy-egy hadikövet (parlamenter) tiszt tartózkodott fehérszászlós gépkocsin.

A magyar alakulatok különböző fegyvernemekből álló oszlopokba soroltak. A menetet biztosított

formában valósították meg. Az elővéd végére osztották be a csendőrség mellett a rendőrség és a posta különítményeit. A visszatért településeken a községekben csendőrség, a városokban pedig a rendőrség vette át a közbiztonsági szolgálat teendőit.

Ha a parlamentertiszt jelentette, hogy a következő községek szabadok, a csendőr- és rendőr-különítményeket gépjárműveken előre küldték. Így amikor a honvédség alakulatai bevonultak már a csendőrök és a rendőrök látták el szolgálatot. A csehek kivonulásától a csendőrök beérkezéséig a közbiztonsági szolgálatot többnyire a helyi tűzoltók vagy az ideiglenesen megszervezett nemzetőrök látták el. A kezdeti időkben a nagyobb városokban a járőrök mellé egy-egy — a helyi viszonyokat ismerő — nemzetőrt osztottak be.¹⁰

A csendőralakulatok ereje különböző volt, szakaszba, félszázadba, századba tagozódva meneteltek az elővéddel visszahagyva az átvonult községbe telepítendő őrslétszámot, ahol az új őrs haladéktalanul megkezdte működését.

A bevonulással kezdetét vette a katonai közigazgatás, mely 1939. I. 5-ével ért véget. Ekkor hozták létre a Felvidék visszacsatolt keleti részéből, valamint a trianoni határok közötti Magyar Királyság északkeleti területeiből a Magyar Királyi Csendőrség VIII. kerületét, melynek parancsnokságát Kassára telepítették.¹¹

A volt határmenti csendőr kerületek területe is átalakult.¹² A megszállásban résztvevő 13 század 1939. I. 9-ével mint szárnyparancsnokságok kezdték meg működésüket.¹³

A VIII. honvéd hadtest-parancsnoksággal azonos működési területtel és székhellyel alakult meg a VIII. csendőr kerület-parancsnokság. 1939. I. 23-ával valamennyi hadtest területének beosztása is módosult.¹⁴ Ez közvetlenül érintette a csendőrséget is, mert a csendőr kerületek területi beosztásának határai pontosan követték a hadtestek illetékességi körzetét.

Felvidéki területek visszacsatolásával a VII. Miskolc-i csendőr kerület határszakaszának jelentős részét átvette a VIII. Kassa-i csendőr kerület, míg a VII. Miskolc-i csendőr kerület határa eltolódott az I. Budapest-i csendőr kerület irányába. A I. Budapest-i csendőr kerület egyetlen olyan csendőr kerület lett, amelynek nem volt határszakasza, csak belterülete, mert a Balassagyarmat-i csendőr osztályt a VII. Miskolc-i csendőr kerülethez csatolták. Valószínűsíthető, hogy nem akartak egy rövid határszakasszal rendelkező csendőr kerületet létrehozni.

A változások nyomán 32 osztály-, 86 szárny-, 256 szakasz-parancsnokság és 879 őrs állt fel. Gyarapodott a szervezeti egységek száma is, hiszen az osztályok 8-al, a szárnyak 16-al, a szakaszok 75-el, az őrsök pedig 123-al növekedtek.

Az átszervezést értékelve megállapítható, hogy az egyes osztályok és szárnyak területét tovább tagolták. 1938. tavaszán a meglévő 70 szárny-parancsnokság közül 26 maradt érintetlen az 1939. februári átszervezést követően.¹⁵

A részletes elhelyezést vizsgálva kitűnik, hogy a korábban felállított különítményeket őrssé minősítették. Ez azt jelentette, hogy további alkalmazásuk szükséges volt az adott terület közbiztonsága érdekében.¹⁶

A megnövekedett szakasz-parancsnoki helyeket nem tudták feltölteni, mert az 1938. novemberére tervezett alhadnagyi vizsgát a tiszthelyettesek nem tudták letenni, mert azt a Felvidéki bevonulás miatt elhalasztották.¹⁷

Az 1938. kiképzési év idejét 6 hónapra csökkentették, mert egyrészt a felvidéki területek visszatérése miatt a csendőrlegénység létszámát 1939. I. 1-vel 1000 próbacsendőrrel gyarapították, másrészt a hadsereg felfejlesztésével a csendőrség létszámát még 400 fővel emelték. Így a létszámemelés megelőzően kiképzésbe betervezett személyi állománnyal együtt összesen 2 025 főt kellett kiképezni. Azonban a csendőriskolák (gyakorló tanalakulatok) befogadóképessége mindössze 1094 fő volt.¹⁸

A Magyar Királyi Csendőrségnek tehát a vizsgált időszak kezdetén jelentősen megnövekedett működési területen változatlan létszámmal kellett ellátnia feladatait, mivel a pótlásra felvett próbacsendőrök kiképzése ekkor még nem fejeződött be

Kárpátalja visszatérése

Kárpátalja visszacsatolásában 32 tiszt és 1 000 fő csendőr legénység vett részt, akik 1939. III. 16-án délután 6 órakor századokba beosztva, felmálházva Csapon várták az indulást. Előtte való napon már beszüntették a tiszti és altiszti továbbképzéseket.

A bevonulást követően az őrszálózat azonnal kiépült. 19 szakasz parancsnokság, és 72 gyalogos őrs létesült.¹⁹

A visszacsatolás kezdetével életbe lépett a „rendszeres katonai közigazgatás”. Ennek rendelték alá

„Kárpát-csoport” néven a zászlóalj szervezésű csendőri erőt, amelynek székhelye Ungvárra települt. A század-parancsnokságok Huszt, Munkács, Ilosva helyeken diszlokáltak. Fő feladatuk a Kárpátalján garázdálkodó Szics-gárda felszámolása volt.

A katonai közigazgatás 1939. VII. 7-én megszűnt. Így az itt lévő csendőr alakulatok felett a VIII. csendőr kerületi parancsnokság vette át az irányítást.

Ezzel egyidőben az ungvári osztály területi beosztása is módosult. Az osztálynak addig alárendelt ungvári és beregszászi szárnyak területe is ennek megfelelően változott. Az újonnan felállt a beregszászi osztály a kárpátaljai területekkel egybeolvadt. Az ungvári 1. és az ungvári 2., valamint a munkácsi szárny-parancsnokság területén csak kisebb változások történtek.

A huszti 9. nyomozó alosztály-parancsnokságot 1939. XI. 1-ével áthelyezték Ungvárra, míg Huszton egy kikülönített nyomozócsoporthoz maradt, melynek parancsnoka KARABÉLYOS Imre cső. fhdgy. lett.

Kárpátalja irányításának céljából létrehozták a „Kárpátaljai Terület Kormányzói Biztosa” tisztséget, aki mellé rendszeresítették egy csendőrtiszti beosztást is. E csendőrtiszti beosztást betöltő személy feladatát alkotta a helyi közigazgatás és a csendőrség közötti összhang, együttműködés megteremtése és ennek fenntartása. 1939. VIII. 1-től dr. KRICSFALUSSY-HRABÁR Endre cső.alez. látta el ezt a feladatot.

A csendőrség szakszolgálati ágai közül a legfontosabb szerepet a híradószolgálat megszervezése és fenntartása képezte. A csendőrségi rádióadó állomások már a felvidéki bevonuláskor is bizonyítottak. A rádióállomások 1938. XI. 8. – 1938. XII. 9-e között 412 táviratotforgalmaztak. A tapasztalatok alapján Kárpátalja visszacsatolásánál az összpontosított csendőrségi erőhöz már rádióadóállomásokat is rendeltek. Az általuk továbbított rádiótáviratok száma 1939. III. 15. – 1939. VI. 26-a között 2 989 távirat volt.²⁰

A visszatért kárpátaljai területek közbiztonsági feladataiból a Magyar Királyi Csendőrségre háruló teendők eredményes ellátásának érdekében a testület személyi állományából újabb létszámkontingenst jelöltek ki. Ezért néhány átmeneti intézkedést kellett bevezetni, amelyek lehetővé tették, hogy az ismét csökkentett erejű őrsők megfelelhessenek a fokozódó igénybevételeknek. Rövidítették a külső szolgálatok időtartamát, a jelentéktelen tereptárgyakat csak szükségszerűen portyázták, természetesen betartva a Szolgálati Utasítás azon rendelkezését, miszerint havonta egy alkalommal az őrskörlethez tartozó minden tereptárgyat le kellett portyázni. Előírták, hogy a legénységet minél kevesebb irodai munkával terheljék.²¹

A csendőrség felügyelője „Szemle észrevételek az 1939 évről” című tájékoztatójában úgy fogalmazott, hogy: „Összegzésként megállapítható, hogy a »Magyar Szent Korona testébe visszatért« Kárpátalján a csendőrség közreműködése által rövid idő alatt megszilárdult a rendes állami élet, kiépült a teljes igazságügyi és közigazgatási apparátus, s az a csendőri szervezet is, melynek egy része a belső területekről vezényelt idősebb legénységből, míg másik hányada az iskolákból elvezényelt próbacsendőrökből állott.”²²

A létszám átcsoportosítás nem érezte hatását a Magyar Királyság trianoni határok közötti közbiztonságában. Míg a Felvidék visszacsatolására a felső vezetés válogatott legénységet küldött, addig Kárpátaljára csak annyi erőt adhatott, amit a reális szükségletek feltétlenül megköveteltek, de így is megállták helyüket a testület személyi állományának odavezényelt tagja.

Észak-Partium és Észak-Erdély visszatérése

E területek visszacsatolásában a Magyar Királyi Csendőrség minden eddiginél nagyobb erővel vett részt, a tábori rendészet teendők ellátásában és a térség „benépesítésében” egyaránt. A Fővezérségnél, a hadsereg-parancsnokságoknál és a hadtest-parancsnokságoknál egyaránt csendőr altiszt vezetésével négy fős tábori csendőr őrsők működtek. A személyirányító állomásokra 16 csendőr tisztet és 444 csendőr altisztet osztottak be. A hadtáp csendőr-zászlóaljához és a tábori csendőr szakaszokhoz 56 csendőr tisztet és 320 csendőr altisztet osztottak be. A Magyar Királyi Csendőrség a Magyar Királyi Honvédség számára 72 csendőr tisztet és 764 csendőr altisztet bocsátott a rendelkezésére, a tábori rendészeti szolgálat ellátására és a hadtáp csendőr-zászlóaljak vezetése céljából.²³ A területek „benépesítéséhez” a belügyminiszter 56 csendőr csapat tisztet, 6 csendőr gazdasági tisztet és 2 268 csendőr altisztet rendelt ki.²⁴

A második bécsi döntés és a „benépesítés” között csak 5 nap állt rendelkezésre. A felállításra kerülő katonai közigazgatás szervezeteit — vasúti- és gépkocsiszállítással, 1940. IX. 4-én — Ungváron, Püspökladányban és Cegléden összpontosították. Itt alakultak meg az egyes parancsnokságok, amelyek továbbirányítását a Fővezérség által a helyszínre kirendelt személyirányító tisztek végezték.

Hadseregenként felállítottak egy csendőr csoport-parancsnokságot.²⁵ A visszacsatolt területekre megvalósítandó bevonulás tervezetében már kijelölték a felállítandó csendőr osztály- és csendőr szárny-parancsnokságok székhelyeit is.²⁶

A bevonulás sorrendjében sorrendjében álltak fel a már birtokba vett területeken a csendőrségi szervezeti egységek, összesen 11 osztály-, 22 szárny-, 44 szakasz-parancsnokság és 298 őrs. Ezeken kívül megkezdte működését 5 nyomozó osztag, 4 híradó őrs és tiszti parancsnokságonként 18 rádió-vevő állomás.²⁷

A csendőr őrsök első állomáshelyének megállapítása a csendőr osztály-parancsnok feladata volt. Ezek későbbi áthelyezése, megszüntetése, új őrsök felállítása a területileg illetékes vármegyei katonai parancsnok véleményének kikérésével valósulhatott meg. Eltérő felfogás esetén a hadseregpáncsnok döntött. Ezek a feltételek csak a katonai közigazgatás működése alatt illették meg a haderő illetékeseit.

A diszlokáció kialakítása során azt az alapelvet követték, hogy az 1918-ban meglévő szárny-parancsnokság székhelyén osztály, a szakasz-parancsnokság székhelyén pedig szárny-parancsnokság létesüljön. Az őrsök száma osztályonként változott. A tagolt hegyi terepviszonyok miatt aránylag kis területű és csekély számú őrssel rendelkező szárny-, illetve osztály-parancsnokságok létesültek. A Magyar Szent Korona alá visszatért Észak-Partium-i és Észak-Erdélyi területeken 1918-ban 301 csendőr őrs működött, így ennyit vettek alapul visszacsatolt területeken az új csendőrségi diszlokáció létrehozásakor. Ettől csupán annyiban tértek el, hogy az őrsök számát 25 %-al növelték. A magyar csendőri erők diszlokációja lényegesen eltért a román csendőrség területi lehelyezkedésétől, mivel egy-egy magyar őrs körlet területén 3-5 román őrs is ténykedett a visszacsatolást megelőzően. A román csendőr legénység azonban nem hivatásos, hanem sorozott állományú volt.²⁸

A csendőrségtől vezényelt legénység csak hivatásosokból állt. Létszámuk 2 103 főt tett ki, e létszám 48 szakaszparancsnokból, 60 nyomozóból és 1995 főnyi legénységből állt. Ezt létszámot növelték a szakszolgálatosok. A visszacsatolt területek csendőri szervezeteinek gazdasági hivatalait kezdetben a gazdasági tiszte hiánya miatt nem állították fel. Ezért a gazdaság-igazgatást ideiglenesen a hadsereg-csoportoknál lévő személyzet végezte.²⁹

A csendőrség és rendőrség működési területe a katonai közigazgatás területén is hagyományosan oszlott meg. A városok területén a rendőrség, míg az ezeken kívül eső területeken a csendőrség teljesített szolgálatot.

A települések városi vagy községi jellege tekintetében az 1918. évi magyar közjogi helyzet volt az irányadó. A román uralom alatt városi rangra emelt településeken a csendőrség teljesített szolgálatot.³⁰

Az csendőr őrsöket ott kellett felállítani, ahol 1918-ban is magyar csendőr őrsök működtek. Ezt az elvet azonban nem vették szigorúan. Ahol a közbiztonsági viszonyok indokolták, vagy a közigazgatási beosztás megváltozott, tovább ha az új határvonal miatt szükségesnek látszott, az egyes csendőr őrsök állomáshelyét és a rendszeresített létszámát az 1913. évitől eltérően állapították meg. A csendőr őrsök számának az 1918. évi állapotokhoz képest történő növelését későbbi időre halasztották, mert az ehhez szükséges létszám még nem állt rendelkezésre.

A belterületi őrsökon a portyázó szolgálat ellátását kezdetben csak a községekre, nagyobb lélekszámú lakott helyekre, vasútállomásokra, bánya- és ipartelepekre korlátozták. A határszéli csendőr őrsök viszont kötelesek voltak az őrskörletükhöz tartozó határvonalat is portyázni.³¹

Az alárendeltséget tekintve a visszacsatolt területeken a katonai közigazgatás ideje alatt szolgálatot ellátó csendőri erők saját előjáróinak és az illetékes hadsereg-parancsnokság útján a Honvéd Vezérkar főnökének voltak alárendelve. A katonai közigazgatási parancsnokok a működési területükön felállított alakulatokat közvetlenül, a csendőr nyomozó-egységeket és híradó különítményeket az illetékes hadsereg csendőr csoport-parancsnokság útján vehették igénybe.³²

A visszacsatolásban résztvevő három magyar hadseregnél egy-egy csendőr csoport-parancsnokság állt fel.³³ Ugyanakkor 550 főnyi csendőr legénységet vezényeltek az Észak-Erdély-i őrsök megerősítésére. Ez a létszám úgy oszlott meg, hogy az I. magyar hadsereg csendőr csoport-parancsnokságának a területére 235 főt, a II. magyar hadsereg csendőr csoport-parancsnokságának a területére 180 főt, a III. magyar hadsereg csendőr csoport-parancsnokságának a területére pedig 55 főt helyeztek, emellett pedig a térség teljes területére kiterjedő hatállyal 80 főnyi csendőr mozgótartalékot hoztak létre.³⁴

A csendőrség vezetése többször kérte a Fővezériséget, hogy tehermentesítse a katonai közigazgatás szervezetében működő állományt e szolgálat alól, mivel a rendes közbiztonsági szolgálat ellátására sem állt rendelkezésre a megfelelő létszám.

1940. október folyamán a III. és a II. hadsereget kivonták Erdély területéről, alakulataikat helyőrségeikbe szállították. Ezzel megszűnt a csendőrség három hadsereg szerinti tagozódása. Így az addigi csendőr csoport-parancsnokságok feleslegessé váltak.³⁵ A megszüntetett csendőr csoport-

parancsnokságok közvetlen szervezetei a nyomozó osztagok, híradó őrsök és gazdasági kirendeltségei, azonban továbbra is a helyükön maradtak a területileg illetékes csendőr csoport-parancsnokság alárendeltségében.

Az I magyar hadsereg béke-elhelyezési körletét Észak-Erdélyben jelölték ki. Az Észak-Erdélyben diszlokáló I. magyar hadseregnél Hadsereg Csendőr csoport-parancsnokságot szerveztek. Ennek parancsnokává VATTAY Ferenc cső. ezds. nevezték ki, akit az I. magyar hadsereg parancsnokának közvetlenül alárendeltek.³⁶ Feladata a csendőrség működésének irányítása a közbiztonsági szolgálat és a kiképzés tekintetében, szakvélemény nyújtása a hadsereg parancsnoknak, aki minden csendőrségi vonatkozású szolgálati, személyi ügyben a katonai közigazgatás vezetője is volt.³⁷

Az égetővé vált létszámhiány mind a legénységénél, mind a tisztikarban érezte hatását. Összesen 6 000 próbacsendőr kiképzéséről kellett volna gondoskodni, de ennek nem voltak meg a feltételei. Azok a csendőrtisztek, akik a kiképzőkeretekhez voltak vezényelve, a testület mozgósítása és hadiállományra való kiegészítés során hadibeosztást láttak el. A hadtáp csendőr-zászlóaljknál 56 fő, a tábori csendőrségnél 16 fő, összesen 72 csendőr tiszt látott el ilyen feladatot. A testület mozgósítása esetén a tanintézetekben a kiképzés általában szünetelt.

Ennek megindításáról a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium 20.(csendőrségi) osztály véleménye szerint: „*Nem jelentkeznének zavarok, ha Erdélyben a közbiztonsági szolgálat a hadtáprendszer keretében történnék. A mostani kettősség azonban messze túlhaladja a csendőrség létszámteljesítő képességeinek határait, mert nemcsak a hadtáp alakulatokat kell tiszti és legénységi létszámmal ellátnia, hanem ugyanakkor és ugyanazon a területen a rendes közbiztonsági szervezetet is fel kellett állítania.*

Ezt a kettős terhet világosan mutatja a következő szembeállítás: 50 csendőrtiszt végzi az egész felszabadult terület közbiztonsági szolgálatát és 56 csendőrtiszt van beosztva a hadtápzászlóaljokhoz, tehát több tiszt a kisegítő szolgálatban, mint a hivatásszerű beosztásokban.

Ezért vált elkerülhetetlenné, hogy a folyó évben véglegesített hadnagyok is szárnyparancsnoki beosztást kapjanak. Ugyanez vonatkozik a hadtápzászlóaljokhoz vezényelt 352 hivatásos csendőrrre. Eddig a magasabb parancsnokságokhoz és hadtáphoz vezényelt csendőrök közül kb. 200 vonult be, visszamaradt tehát 600-700. Ez a létszám egyharmada az egész új területre vezényelt létszámnak. Mivel most Erdélybe újabb 1 000 csendőrt kell vezényelni, a régi területeken a hivatásos és nem ténylegesek aránya már 50 %-os lesz.”³⁸

Ezért fordult elő az, hogy a létszám gondok enyhítésére a csendőrségnek a trianoni határok közötti Magyarország területén állomásozó alakulatai számára a honvédség őrvezető és tizedes rendfokozatú lévő katonákat adott át a testület részére. Vagyis nem tényleges viszonybeli csendőröket osztottak be közbiztonsági szolgálatra. Ezen túl nyugalmazott csendőröket is reaktiváltak.

A katonai vezetés reagált a 20. osztály felterjesztésére, ezért 54 fő csendőr tisztet és csendőr altiszteket a seregtestektől, a hadtáp zászlóaljaktól visszavezényeltek 1940. X. 10-ig eredeti beosztásukba. 1940. XI. 23-án megindult a képzés az 1909-ben alapított Nagyvárad Csendőriskolában, amelynek parancsnokává vitéz nemes battyáni PAKSY-KISS Tibor cső. ezds.-t nevezték ki.³⁹

A rendes feladatai mellett a testület különleges feladatokat is ellátott. Például a Fővezérség megkeresése alapján útbiztosító és rendfenntartó szolgálatra Kolozsvárra vezényeltek a budapesti és pesterzsébeti gyalog tanalosztályok keretéből 81 fő próbacsendőrt, 8 fő segédoktatót. Az I. csendőr kerület őrséről pedig 31 fő csendőr altisztet dr. ENDRÓDY Barna cső.örgy. parancsnoksága alatt Kolozsvárra vezényeltek a Kormányzó 1940. IX. 13-án történő bevonulását biztosító feladatokban történő részvételre.⁴⁰

A katonai közigazgatás a visszacsatolt erdélyi és pártiumi területeken 1940. XI. 23-án megszűnt, ezzel az időponttal nevezték ki az e területeken felállított csendőr alakulatok parancsnokait is. 1940. XI. 24-étől kezdte meg működését a kolozsvári IX. csendőr kerület-parancsnokság, VATTAY Ferenc cső.ezds. vezetésével.⁴¹ Ezzel egyidejűleg felállt a X. csendőr kerületi-parancsnokság a székelyföldi vármegyék területén Marosvásárhely székhellyel. Parancsnoka PINTÉR Aladár cső.ezds.-t nevezték ki.⁴² Az Észak-Erdély-i két csendőrkerület kialakításának az volt az oka, hogy ez a terület egyetlen kerületnek túlságosan nagy bizonyult és a terület jellege is a két kerület kialakítása mellett szól.

A visszatért területeken az újonnan felállított két csendőr kerületen kívül egy harmadik, a Kassa székhelyű VIII. csendőr kerület is osztozott, megkapva a Máramarossziget székhelyű csendőr osztályt és csendőr szárnyat, valamint három szakasz-parancsnokságot, a Felsővisó-i csendőr szárny-parancsnokságot, és alárendeltségében két csendőr szakasz-parancsnokságot, továbbá 16 csendőr őrsöt. A Magyar Királyi Honvédség béke diszlokációját pedig úgy alakították ki, hogy Észak-Erdély területén a kolozsvári IX. honvéd hadtest állomásozott.

Délvidéki területek visszatérése

A Magyar Királyi Csendőrség erői később csatlakoztak a bevonulásban résztvevő a Magyar Királyi Honvédséghez. A belügyminiszter már 1941. IV. 3-án készülségi szolgálatot rendelt el az I-VIII. csendőr kerület, valamint a Központi Nyomozó Parancsnokság részére a Szolgálati Utasítás 189. pontja alapján.⁴³

A bevonuló alakulatok a III. magyar hadsereg kötelékébe tartoztak. A seregtest parancsnokának, GORONDY-NOVÁK Elemér altbgy.-nek⁴⁴ közvetlenül alárendelve működött a Déli Hadsereg Katonai Közigazgatás Csoportparancsnoksága.

A szükségszerű katonai közigazgatás lépett életbe, mivel nem teljesen békés úton kerültek vissza délvidéki területek Magyarországhoz. A szükségszerű katonai közigazgatásnak alapvetően közbiztonsági vonatkozású feladatai voltak, melyeket a bevonuló csapatok elláttak. Azonban a bevonulás gyors befejezése lehetővé tette a rendszeres katonai közigazgatás rövid időn belül történő bevezetését.

A Délvidékre vezényelt csendőrségi állományt a Déli Hadsereg Csendőr Csoport-Parancsnoksága fogta össze, vitéz HALMY József cső.ezds.⁴⁵ vezetésével.

A csendőrök két nagy részre osztva várták a bevonulást. A Bácskai bevonulásra rendelt erők Kiskőrösön, míg a Bánátba szánt alakulatok Kiskunfélegyházán gyülekeztek.

Az indulási parancsot 1941. IV. 14-én éjszaka adták ki. A Bácskai bevonulásra rendelt erőknek 1941. IV. 15-én Zomborra kellett érkezniük gépkocsin, 1 csendőr tiszttel és 192 csendőr altiszttel ZÁMBORY Árpád cső. alez. parancsnoksága alatt. Belőlük hozták létre a zombori osztályt. Ugyanekkor Szenttamásra gépkocsikon útba indult a leendő újvidéki osztály, vitéz BÁTORY Géza cső. alez. vezetésével 2 csendőr tiszttel és 330 fő csendőr altiszttel.

A bánáti állomány 1941. IV. 15-én vagonírozott be Kiskunfélegyházán, ők Sárípuszta-Tolvajosra utaztak FARBAKY József cső.alez. irányításával 1 csendőr tiszttel és 100 csendőr altiszttel. Ők képezték a leendő nagybecskereki osztály létszámát.

Ugyanoda tartott a pancsovai osztály 388 csendőre és a nagybecskereki osztály fennmaradó 199 főnyi legénysége 5 tiszttel vitéz GERENCSÉR Jenő cső.örgy.-gyal az élen.⁴⁶

Az osztályok beérkezésük után azonnal felvették az érintkezést a helybeli honvéd parancsnokságokkal és megkezdték a rend helyreállítását. A zombori osztály 1941. IV. 15-én délután 6 óra 20 perckor érkezett Zomborra. Az Újvidékre helyezett csendőrség aznap 11 órára Szabadkát, délután 6 órára pedig Szenttamást is érte el. A Szenttamásra érkezők 1 órán belül továbbindultak végleges működési területének birtokbavételére. A nagybecskereki és pancsovai osztályok 1941. IV. 15-én reggel együttes vasúti szállítással indultak útba a Szeged-Horgos vasútvonalon Szabadkára. A menetcélt, menet közben végzett biztosítással és útvonal felderítéssel este 8 órára érték el.⁴⁷

A csendőri vezetés Bánátban két osztály- és hat szárny-parancsnokság, valamint 69 őrς létesítését vette tervbe.

A Szabadkán elhelyezett Nagybecskerek-i osztály 4 csendőr tiszttel és 299 fő csendőr legénységgel, továbbá a Pancsovai osztály 4 csendőr tiszttel és 388 fő csendőr legénységgel a városban és környékén tisztogató és rendfenntartó feladatot látott el. Ezért a város bejáratánál a Nagybecskerek-i osztály öt helyen őrςéget állított. A Pancsova-i csendőr osztály erői pedig a város belterületén harminc csendőr járőrrel járőrςzolgalatot láttak el.

A Fővezérség utasítására a Nagybecskerek-i csendőr osztály a visszatért déli terület trianoni határvonalán, mint *hadműveleti és gazdasági záróvonalon* 9 őrςöt telepített 98 fővel. A törzs Bezdánba települt. Feladatuk a meghatározott engedéllyel történő közlekedés biztosítása, a jogosulatlan átlépés és tartózkodás megakadályozása volt. E feladatokat razzizással kellett végrehajtaniuk. A megerősítés azért vált szükségessé, mert a trianoni határon telepített határvadász őrςök — amelyek a volt magyar-jugoszláv trianoni határon a hadműveleti záróvonallal kapcsolatos teendőket látták el — a csempészeket és az engedély nélküli határlépőket nagy számuk miatt már képtelenek voltak feltartóztatni. A záróvonal átlépésének lehetővé tételét később a közbiztonsági viszonyok akadályozták.⁴⁸

A hadsereg kivonása után a Déli Hadsereg Csendőr Csoport-Parancsnokság a vezérkari főnökség katonai közigazgatási osztálya útján a szállásmester közvetlen alárendeltségébe került.

A bánáti terület benépesítésére szánt katonai közigazgatási szervezetek a bizonytalan helyzetre való tekintettel 1941. V. 4-ig Kiskunfélegyházán maradtak, majd leszerelték. A katonai vezetés a bánáti területre vezénylendő csendőrséget és rendőrséget a közbiztonsági helyzet megszilárdítása végett a délvidéki terület több részén ideiglenesen bevetette. Ezeket az erőket 1941. júliusában fokozatosan leépítették

A Nagybecskereki osztály állományából 3 csendőr tisztet és 229 fő csendőr legénységet vezényeltek vissza az eredeti alakulatukhoz. Így Újvidéken 65 fő csendőr, egyéb helyen pedig 6 fő csendőr

maradt. A Pancsovai osztálytól 3 csendőr tisztet és 310 fő csendőr legénységet vezényeltek vissza az eredeti alakulatukhoz. Így Újvidéken 30 fő, másutt pedig 48 fő csendőr maradt.⁴⁹

A katonai közigazgatás megszűnésével — 1941. VIII. 15-én éjféltől, míg a Mura folyótól északra eső területen 1941. VIII. 19-én éjféltől — állt fel a végleges csendőri szervezet.⁵⁰

A Szabadkán felállított csendőr szárny-parancsnokságot Bajáról helyezték át. Baján két csendőr szakasz-parancsnokság szűnt meg, illetékességi területük pedig beleolvadt a szabadkai szárnyba.

A polgári közigazgatás bevezetésével szűnt meg Dárdán a csendőr szárny-parancsnokság, mely ekkor még a baranyai háromszög területét tartotta ellenőrzése alatt. Ezt követően alakult meg újonnan a mohácsi csendőr szárny-parancsnokság.

Ennek felállításával egyidejűleg megváltozott a pécsi csendőr osztály területi illetékessége is, amelynek alárendeltségébe lépett a Mohács-i csendőr szárny-parancsnokság. Ez az új csendőr szárny a Drávaszög őrszeit, valamint a pécsi csendőr szárny nyolc csendőr őrsét foglalta magába. Ez érintette a pécsi csendőr szárnyat nyugatról határoló szigetvári csendőr szárnyat, melynek négy őrsét csatolták a pécsi csendőr szárnyhoz. Így a pécsi csendőr osztály mindhárom szárnya megközelítően azonos számú őrsöt irányított, a szigetvári csendőr szárnyaknak 17, a pécsi csendőr szárnyaknak 18, míg a mohácsi csendőr szárnyaknak 15 őrsé lett.

A Muravidék területén 1941. VIII. 19-ével három csendőr szárny-parancsnokság osztozott, a muraszombati, a zalaegerszegi és a nagykanizsai csendőr szárny-parancsnokságok. A rendezés során a szombathelyi csendőr szárny öt őrsét csatolták a Muraköz csendőr szárny kilenc őrséhez. Ebből alakult meg a Muraszombati csendőr szárny. Az újonnan létrehozott zalaegerszegi csendőr szárny őrszei a szomszédos keszthelyi csendőr szárny két őrséből, a nagykanizsai csendőr szárny tizenegy őrséből, illetve három muravidéki őrséből álltak össze.

A nagykanizsai csendőr szárny beosztása úgy változott, hogy a már fent említett tizenegy csendőr őrsöt átadta a zalaegerszegi csendőr szárnyaknak, egyet pedig átvett a keszthelyi csendőr szárnytól, míg muravidéki csendőr őrsökből 11-et kapott.

A Duna-Tisza közti területek a szegedi V. csendőr kerület-parancsnokság, a Baranya háromszög a pécsi IV. csendőr kerület-parancsnokság, míg a Muravidék területe a szombathelyi III. csendőr kerület-parancsnokság alárendeltségébe került.

Ez után a Magyar Királyi Csendőrség diszlokációja nem sokat változott. Új karhatalmi jellegű alakulatok, csendőr századok felállítására, a szakalegységek számának növelésére (közlekedési-, repülőterei őrsök, hradó alakulatok, nyomozó alosztályok, stb. felállítása) minőségi fejlesztésre, majd a háborús feladatok megvalósíthatósága érdekében létrehozott szervezetmódosításokra került sor.

A tanulmány szövegében alkalmazott rendfokozati rövidítések jelölésének oldása:

cső	=	csendőr	alez	=	alezredes
fhdgy	=	főhadnagy	ezds	=	ezredes
örgy	=	örnagy	altbgy	=	altábornagy

Jegyzetek:

¹ PARÁDI: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* 191-207.p.

² PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtisztület 1881-1945.* 102-103.p.

³ SZAKÁLY: *A magyar tábort csendőrség története 1938-1945.* ; KAISER: *A Magyar Királyi Csendőrség története a két világháború között.* 124.p.

⁴ Pontosabban 1938. XI. 1-én ideiglenesen új szárnyparancsnokság létesült Veszprémben, Veszprém 2. elnevezéssel. Az addig ott lévő szárnyparancsnokság Veszprém 1. lett. Ez a módosítás csak a szomszédos adonyi és enyingi szárnyak beosztását érintette.

HIM-HL BM. 1938. 3.020/Res.VI-b.

⁵ 1921/XXXIII.tc.

⁶ A Magyar Királyi Csendőrség testületi színei az Osztrák-Magyar Monarchia óta buzérvörös alapon acélzöld volt.

ZEIDLER ; OLASZ — PARÁDI — ZEIDLER

Megkülönböztetésként buzérvörös alapon acélzöld színű csendőr hajtókájuk volt, eltérően a búzavirág-kék parolítól és a tábort (BOCSKAI) sapkát is kakastollal viselték.

ADONYI-NÁREDEY — NAGY: 74.p.

⁷ HIM-HL Vezérkari főnökség iratai 1938.3.263/el.n.1.vkf.

⁸ A Bled-i egyezményt követően — amelyben a kisantant államok elismerték Magyarország fegyverkezési egyenjogúságát — már nyíltan is a Magyar Királyi Honvédség szervezetéhez tartozhattak.

⁹ Magyar Csendőrök a Felvidéken. I.rész.

¹⁰ Magyar Csendőrök a Felvidéken. II. és III.rész.

¹¹ A Felvidék visszatérése kapcsán létrehozott — Kassa székhelyű — VIII. csendőr kerület parancsnokai voltak lófő lemhényi GÁBOR Péter (1939.I.5. – 1939.V.1. tartósan vezényelve), lófő lemhényi GÁBOR Péter (1939.V.1. – 1940.XI.23.), TÖLGYESY Győző (1940.XI.23. – 1944.X.28.), SÁRÓY Kálmán (1944.X.28. – 1945.III.31.)

SZAKÁLY: *Akik a magyar királyi csendőrséget 1919 és 1945 között vezették. Történelmi-statisztikai áttekintés a magyar királyi csendőrség felső vezetőiről.* 121.p. és 277.p.

¹² Csallóköz területe a II., az Ipoly folyó vonalától Rozsnyóig terjedő terület a VII. csendőr kerülethez került. Ezzel párhuzamosan Kassán, Komáromban, Rimaszombaton és Ungváron osztály-parancsnokságok álltak fel.

¹³ Az osztály-parancsnokság Dunaszerdahely, Érsekújvár, Beregszász, Galánta, Ipolyság, Komárom 1.-2., Kassa, Léva, Losonc, Rimaszombat, Rozsnyó, Ungvár állomáshelyekre települtek.

¹⁴ HIM-HL Hadrendek 60 000/Eln.1.a. 1938.HM.ut.

¹⁵ Változatlanul maradtak Budapest 1., Eger, Győr, Hatvan, Jászberény, Kisvárd, Magyaróvár, Mátészalka, Mezőkövesd, Miskolc, Mohács, Mór, Nagykanizsa, Nagymaros, Pápa, Pécs, Salgótarján, Sarkad, Siklós, Szekszárd, Szentgotthárd, Szerencs, Szigetvár, Szombathely, Tab és Tiszafüred székhelyű szárny-parancsnokságok.

¹⁶ Például megerősítették a bányavidékek körzeteit. A salgótarjáni területen alakult meg a zagyaróvái őr, amelyet a határ közelsége is indokolt. A dorogi bányánál a szomori őr kezdte meg működését. A hadiipar szempontjából fontos területen alakult meg a Pét-gyártelep-i, valamint az inotai őr. A solymári és lakihegyi, valamint a törökbálinti 2.(gyártelepi) őrök felállítására a székesfőváros vonzáskörzetének kiemelt jelentőségét bizonyítják. A pilismaróti és a dunaalmási őrök a volt csehszlovák, míg a nagycseri a román határszakaszon alakultak meg.

¹⁷ HIM-HL. HM. 1939. 80 551/el.n.20.

¹⁸ Loc.cit.

¹⁹ Huszton osztály-parancsnokságot, az alárendeltségében pedig 5 szárny-parancsnokságot hoztak létre. A Kárpátalján felállított csendőr osztály-, illetve szárny-parancsnokságok székhelyei voltak: Huszt (osztály-parancsnokság) 1. Szárny-parancsnokságok települtek pedig: Husztra 2., Nagybereznára, Nagyszöllőre és Rahóra. Huszton felállt a 9. nyomozó alosztály-parancsnokság is vitéz AGHY Zoltán cső.örgy. vezetésével.

²⁰ BARTOS

²¹ HIM-HL. BM. 1939. 3610/24.sz. Res.VI-b.

²² HIM.HL. HM. 1940. 74 976/el.n.XX.

²³ HIM.HL. Vezérkari főnökség 1941-4221/el.n.kat.köz.ig.

²⁴ *Tájékoztató a katonai közigazgatás működéséről a felszabadult keleti és erdélyi részeken.*

²⁵ Az előkészített csendőr erők csoportosítása a következő volt: Ungváron, a Beszterce-Naszód-, Csík- és Máramaros vármegyébe vezényelt 3. hadsereg csendőr csoport-parancsnokságának az erőt koncentrálták. Szolnokon, a Háromszék-, Kisküküllő-, Kolozs-, Maros-, Torda-Nagyküküllő-, Szatmár-, Szilágy- Szolnok- Doboka-és Udvarhely vármegyébe vezényelt 1. hadsereg csendőr csoport-parancsnokságának az erőt koncentrálták. Cegléden, a Bihar vármegyébe vezényelt 2. hadsereg csendőr csoport-parancsnokságának az erőt koncentrálták. HIM.HL. Vezérkari főnökség 114/Föv.kat.köz.ig. 40. IX. 2.

²⁶ Osztály-parancsnokságok: Beszterce, Csíkszereda, Dés, Kolozsvár, Máramarossziget, Marosvásárhely, Nagyvárad, Sepsiszentgyörgy, Szatmárnémeti, Székelyudvarhely, Zilah városokban, összesen 11 helyen. Szárny-parancsnokságok minden osztály állomáshelyén települtek, Nagyváradon kettő, Bánffyhyunad, Felsővisó, Gyergyószentmiklós, Gyergyótölgyes, Kézdivásárhely, Nagybánya, Nagykároly, Szamosújvár, Szászrégen, Székelykeresztúr, Szilágysomlyó és Naszód településeken. A polgári közigazgatás bevezetésekor a Gyergyótölgyesi és a Nagykárolyi szárny-parancsnokságok nem alakultak meg.

²⁷ Tájékoztató a kat.köz.ig. működéséről a felszabadult keleti és erdélyi részeken. op.cit.

²⁸ *Segédlet a katonai közigazgatás és hadtáp ellátására Erdélyben.*

²⁹ HIM.HL. BM.1940. 3200/Res. VI-b

³⁰ A románok Bánffyhyunadot, Naszódot és Nagyszalontát emelték városi rangra.

³¹ HIM.HL. Vezérkari főnökség 120/Föv.kat.köz.ig. elvei 40.IX.2.

³² HIM.HL. Vezérkari főnökség. 60/Föv.kat.köz.ig. 1940.

³³ Az I. magyar hadsereg csendőr csoport-parancsnoksága Marosvásárhelyre települt vitéz PAKSY-KISS Tibor cső. alezds. parancsnokságával. A II. magyar hadsereg csendőr csoport-parancsnoksága Kolozsvárra települt PINTÉR Aladár cső. alezds. parancsnokságával. A III. magyar hadsereg csendőr csoport-parancsnoksága Nagybányára települt TÖLGYESY Győző cső. alezds. Parancsnokságával. 1940. IX. 16. után az I. hadsereg-parancsnoksághoz beosztott csendőr csoport-parancsnokság tisztjei Marosvásárhelyről Kolozsvárra, míg a II hadsereg-parancsnoksághoz beosztott csendőr csoport tisztí állománya Kolozsvárról Marosvásárhelyre kölcsönös áthelyezést hajtottak végre. A III. hadsereg alárendeltségébe tartozó csendőr csoport-parancsnokság közvetlen szervezetei áttelepültek Szatmárnémetibe. Vitéz PAKSY-KISS Tibor, PINTÉR Aladár és TÖLGYESY Győző csendőr tisztekről bővebben ! SZAKÁLY: *Akik a magyar királyi csendőrséget 1919 és 1945 között vezették. Történelmi-statisztikai áttekintés a Magyar Királyi Csendőrség felső vezetéséről.* 180-181.p. , 192.p. , 252.p.

³⁴ HIM.HL. Vezérkari főnökség. 1288/Föv.kat.köz.ig. 40. IX. 30.

³⁵ HIM.HL. Vezérkari főnökség. 1318/Föv.kat.köz.ig. 40. IX. 25.

³⁶ SZAKÁLY ! *Akik a magyar királyi csendőrséget 1919 és 1945 között vezették. Történelmi-statisztikai áttekintés a Magyar Királyi Csendőrség felső vezetéséről.* op.cit. 255-256.p.

³⁷ HIM.HL. Vezérkari főnökség. 1318/Föv.kat.köz.ig. 40. IX. 25. op.cit.

³⁸ HIM.HL. HM. 1940. 76 904/el.n.20.

³⁹ SZAKÁLY: *Akik a magyar királyi csendőrséget 1919 és 1945 között vezették. Történelmi-statisztikai áttekintés a Magyar Királyi Csendőrség felső vezetéséről.* op.cit. 180-181.p.

⁴⁰ HIM.HL. BM. 1940. 3200/4.Res. VI-b.

⁴¹ Róla többet ! SZAKÁLY: *Akik a magyar királyi csendőrséget 1919 és 1945 között vezették. Történelmi-statisztikai áttekintés a Magyar Királyi Csendőrség felső vezetéséről.* op.cit. 255-256.p. és 277.p. Észak-Erdély visszatérése nyomán létrehozott Kolozsvári IX. csendőr kerület parancsnokai voltak VATTAY Ferenc (1940. XI. 23. – 1942. VII. 31.), vitéz battayáni PAKSY-KISS Tibor [(1942. VII. 31. – 1942. VIII. 15.) – 1944.IX.15. (ténylegesen 1944.X.8.-ig)], lőfő kibédi PÉTERFFY Jenő [1944.IX.15.- (ténylegesen 1944.X.8-tól) -1945].

⁴² Róla többet ! SZAKÁLY: *Akik a magyar királyi csendőrséget 1919 és 1945 között vezették. Történelmi-statisztikai áttekintés a Magyar Királyi Csendőrség felső vezetéséről.* op.cit. 192.p. és 277.p. Észak-Erdély visszatérése nyomán létrehozott Marosvásárhelyi X. csendőr kerület parancsnokai voltak PINTÉR Aladár (1944.XI.23. – 1942.XII.15.) dr. PAPP János (1942.XII.15. – 1944. IX. 7.)

⁴³ HIM.HL. BM.1924/Res. VI-b.-1941.sz.

⁴⁴ SZAKÁLY: *A magyar katonai felső vezetés 1938-1945. Lexikon és adattár.* 113-114.p.

⁴⁵ SZAKÁLY: *Akik a magyar királyi csendőrséget 1919 és 1945 között vezették. Történelmi-statisztikai áttekintés a Magyar Királyi Csendőrség felső vezetéséről.* op.cit. 127-128.p.

⁴⁶ HIM.HL. HM.1941. 184.sz.kt./eln.20.

⁴⁷ Loc.cit.

⁴⁸ Ezek állomáshelyei: Horgos, Kelebia, Alsócsikéria, Turipuszta, Regőce, Béreg, Udvar, Lőcs és Torjanc voltak.

PARÁDI: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* op.cit. 191-207.p. ; PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtisztület 1881-1945.* op.cit. 102-103.p. ; HIM.HL. HM.1941.457/Föv.kat.köz. IV.24.

⁴⁹ HIM.HL. HM.1941. 100 167/eln.20.

⁵⁰ Osztályparancsnokság: Zomborra és Újvidékre, szárnyparancsnokság: Murszombatra, Szabadkára, Újvidéken, Zentára és Zomborra települt.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK

ADONYI-NÁREDEY — NAGY

— ADONYI-NÁREDEY Ferenc — NAGY Kálmán: *Magyar huszárok a II. világháborúban.* Sárvár-Szombathely, 1990, Huszár Múzeum Baráti Kör - Tikett Nyip. Kft. 144 p. HU-ISBN 963 04 0501 6. /Huszártörténeti tanulmányok, 1./ HU-ISSN 0866-2592.

PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtisztület 1881-1945.*

— PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtisztület 1881-1945.* Budapest, 2012, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 281 p. HU-ISBN 978 963 08 4794 0. /A magyar rendvédelem-történet öröksége, 2./ HU-ISSN 2062-8447.

KAISER: *A Magyar Királyi Csendőrség története a két világháború között.*

— KAISER Ferenc: *A Magyar Királyi Csendőrség története a két világháború között.* Pécs, 2002, Pro Pannónia Kiadói Alapítvány. 175 p. HU-ISBN 963 90 7982 0. /Pannónia Könyvek./ HU-ISSN 0237-4277.

SZAKÁLY: *A magyar tábortörténet 1938-1945.*

— SZAKÁLY Sándor: *A magyar tábortörténet 1938-1945.* Budapest, 2000, Ister. 173 p. HU-ISBN 963 92 4324 8.

TANULMÁNYOK

OLASZ — PARÁDI — ZEIDLER

— OLASZ György — PARÁDI József — ZEIDLER Sándor: A magyar állami rendvédelmi testületek katonai rendfokozati rendszerei a kiegyezéstől az ezredfordulóig. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XV.évf. (2008) 18.sz. 29-63.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2004. október 13-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Karhatalmi feladatok a bűnmegelőzés és a békefenntartás szolgálatában Európában a XIX-XX. században*” című XVIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

ZEIDLER

— ZEIDLER Sándor: A magyar rendőri rangok fejlődéstörténete a kiegyezéstől az ezredfordulóig. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XIV.évf. (2008) 17.sz. 116-137.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2003. november 11-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*A rendvédelem humán viszonyai*” című XVII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

CIKKEK

Magyar Csendőrök a Felvidéken. I. rész.

— Magyar Csendőrök a Felvidéken. (Szerkesztőségi közlemény) *Csendőrségi Lapok*, XXVIII.évf. (1938) 22.sz. 746-765.p. I.rész.

Magyar Csendőrök a Felvidéken. II. rész.

— Magyar Csendőrök a Felvidéken. (Szerkesztőségi közlemény) *Csendőrségi Lapok*, XXVIII.évf. (1938) 23.sz. 787-790.p. II.rész.

Magyar Csendőrök a Felvidéken. III. rész.

— Magyar Csendőrök a Felvidéken. (Szerkesztőségi közlemény) *Csendőrségi Lapok*, XXVIII.évf. (1938) 24.sz. 830-835.p. III.rész.

BARTOS

— BARTOS Ödön: A híradó őrsök szolgálatáról. *Csendőrségi Lapok*, XXX.évf. (1940) 2.sz. 34-38.p.

LEVÉL-, IRAT- ÉS DOKUMENTUMTÁRAK

HIM-HL

— Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltára.

KÉZIRATOK

PARÁDI: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.*

— PARÁDI József: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* Kandidátusi értekezés (MTA). Kézirat. Budapest, 1990.

LEXIKONOK, ADATTÁRAK

SZAKÁLY: *Akik a magyar királyi csendőrséget 1919 és 1945 között vezették. Történelmi-statisztikai áttekintés a magyar királyi csendőrség felső vezetőiről.* — SZAKÁLY Sándor: *Akik a magyar királyi csendőrséget 1919 és 1945 között vezették. Történelmi-statisztikai áttekintés a magyar királyi csendőrség felső vezetőiről.* Budapest, 2013, Magyar Napló. 301 p. HU-ISBN 978 963 99 6127 2.

SZAKÁLY: *A magyar katonai felső vezetés 1938-1945. Lexikon és adattár.* — SZAKÁLY Sándor: *A magyar katonai felső vezetés 1938-1945. Lexikon és adattár.* Budapest, 2001, Ister. 409 p. HU-ISBN 963 92 4337 X.

SZABÁLYZATOK

Segédlet a katonai közigazgatás és hadtáp ellátására Erdélyben. — *Segédlet a katonai közigazgatás és hadtáp ellátására Erdélyben.* Dr. SUBA János magángyűjteményében.

Tájékoztató a katonai közigazgatás működéséről a felszabadult keleti és erdélyi részeken. — *Tájékoztató a katonai közigazgatás működéséről a felszabadult keleti és erdélyi részeken.* Dr. SUBA János magángyűjteményében.

JOGSZABÁLYOK

1921/XXXIII.tc. — 1921/XXXIII.tc. az Észak-Amerikai Egyesült Államokkal, a Brit Birodalommal, Franciaországgal, Olaszországgal és Japánnal, továbbá Belgiummal, Kínával, Kubával, Görögországgal, Nikaraguával, Panamával, Lengyelországgal, Portugáliával, Romániával, a Szerb-Horvát-Szlovén Állammal, Sziámmal és Cseh-Szlovákiával 1920. évi június hó 4. napján a Trianonban kötött békeszerződés becikkelyezéséről.

Mellékletek jegyzéke:*I.sz. melléklet*

A Magyar Királyi Csendőrség szervezeti egységtípusonkénti elhelyezkedése 1938. májusában csendőr kerületenként.

II.sz. melléklet

A Magyar Királyi Csendőrség szervezeti egységtípusainak elhelyezkedése 1939. februárjában kerületenként.

III.sz. melléklet

A trianoni határokon belül 1938.V.1. - 1939.II.1. között bekövetkezett elhelyezési változások.

IV.sz. melléklet

A katonai közigazgatások időszakai a visszatért területeken.

*I.sz. melléklet****A Magyar Királyi Csendőrség szervezeti egységtípusonkénti elhelyezkedése 1938. májusában kerületenként.***

kerület pk.-ság.	osztály pk.-ság.	szárny pk.-ság.	szakasz pk.-ság.	pk.-ság. összesen	örs	különítmény
I. Bp.	4	12	28	44	119	7
II. Székesfehérvár	4	11	28	43	117	8
III. Szombathely	4	11	30	45	117	3
IV. Pécs	3	10	26	39	112	
V. Szeged	3	8	21	42	88	1
VI. Debrecen	3	8	22	33	89	1
VII. Miskolc	3	10	26	39	109	1
összesen	24	80	181	285	751	21

Jelmagyarázat: pk.-ság. = parancsnokság

Forrás ! *Csendőrségi Zsebkönyv, XLVII.évf. (1939) Budapest, Stádium. 376 p.*

*II.sz. melléklet****A Magyar Királyi Csendőrség szervezeti egységtípusainak elhelyezkedése 1939. februárjában kerületenként.***

kerület pk.-ság.	osztály pk.-ság.	szárny pk.-ság.	szakasz pk.-ság.	pk.-ság. összesen	örs
I. Budapest	3	9	25	37	87
II. Székesfehérvár	4	13	36	53	128
III. Szombathely	4	10	30	44	100
IV. Pécs	4	12	39	55	131
V. Szeged	4	8	28	40	93
VI. Debrecen	4	9	26	39	95
VII. Miskolc	4	12	37	53	124
VIII. Kassa	5	13	35	53	121
összesen	32	86	256	374	879

Jelmagyarázat: pk.-ság. = parancsnokság

Forrás ! *Csendőrségi Zsebkönyv, XLVIII.évf. (1940) Budapest, Stádium. 426 p.*

A trianoni határokon belül 1938.V.1. - 1939.II.1. között bekövetkezett elhelyezési változások.

	megszűnt			felállt	
I. ker.pk.-ság	1	I. ö. lov.alo.		1	Lakihegy őrs
	2	Lakihegy	kül.	2	Pilismarót őrs
	3	Leányfalu	őrs	3	Solymár őrs
	4	Pilismarót	kül.	4	Törökbálint 2. őrs
	5	Solymár	kül.	5	Törtel őrs
	6	Törökbálint-gyártelep	kül.	6	Zagyvaróna őrs
	7	Törtel	kül.		
	8	Zagyvaróna-Vizválasztó	kül.		
II. ker.pk.-ság	1	II. ö. lov.alo.		1	Csolnok őrs
	2	Csolnok-Augusztatelep	őrs	2	Dorog őrs
	3	Dorog-bányaújtelep	őrs	3	Dunaalmás őrs
	4	Dunaalmás	kül.	4	Esztergom oszt.
	5	Ilkamajor	kül.	5	Ilkamajor őrs
	6	Inota	kül.	6	Inota őrs
	7	Lajoskomárom	őrs	7	Mesterháza őrs
	8	Mesterháza	kül.	8	Mezőkomárom őrs
	9	Pét-gyártelep	kül.	9	Pét-gyártelep őrs
	10	Szfvár-rádióállomás	kül.	10	Szfvár-rádiótelep őrs
	11	Szomor		11	Szomor őrs
	12	Tárnok		12	Tárnok őrs
	13	Tata	szárny	13	Tatatóváros sz.
	14	Tata	gy.tan.alo.	14	Tatatóváros gy.tan.alo.
	15	Tokod-Altáró	őrs	15	Tatatóváros őrs
	16	Tóváros	őrs	16	Tokod őrs
III. ker.pk.-ság	1	III. ö. lov.alo.		1	Balatonzamárdi őrs
	2	Balatonzamárdi	kül.	2	Bősárkány őrs
	3	Cséppusza	őrs	3	Felsőbagod őrs
	4	Felsőbagod	kül.	4	Ikervár őrs
	5	Ikervár	kül.	5	Jánosháza közl.őrs
	6	Veszprém	szárny	6	Szombathely 3.sz.d.
				7	Veszprém 1. sz.
				8	Veszprém 2. sz.
IV ker.pk.-ság	1	IV. ö. lov.alo.		1	Dunaföldvár közl.őrs
V. ker. pk.-ság	1	V. ö. lov.alo.		1	Baja oszt.
	2	Köröstarcsa	kül.	2	Köröstarcsa őrs
				3	Szeged oszt.
				4	Szolnok közl.őrs
VI. ker. pk.-ság	1	VI. ö. lov.alo.		1	Berettyóújfalu oszt.
	2	Nagycsere	kül.	2	Debrecen közl.őrs
	3	Nagyhortobágy	őrs	3	Hortobágy őrs
	4	Nyíregyháza	szárny	4	Nagycsere őrs
				5	Nyíregyháza 1. sz.
				6	Nyíregyháza 2. sz.
VI. ker. pk.-ság	1	VII. ö. lov.alo.		1	Miskolc közl.őrs
	2	Sátoraljaújhely	sz.	2	Sátoraljaújhely1 sz.
	3	Visonta	kül.	3	Sátoraljaújhely2 sz.
				4	Visonta őrs

Jelmagyarázat: alo. = alosztály ; gy. = gyalog ; közl. = közlekedési ; kül. = különítmény ; oszt. = osztály ; pk.-ság. = parancsnokság ; sz. = szakasz ; szd. = század ; tan. = tanulmányi

Forrás ! Csendőrségi Zsebkönyv, XLVII.évf. (1939) Budapest, Stádium. 376 p. ; Csendőrségi Zsebkönyv, XLVIII.évf. (1940) Budapest, Stádium. 426 p.

A katonai közigazgatások időszakai a visszatért területeken.

S.sz.	Terület	Katonai közigazgatás	
		kezdet	vége
1	Felvidék déli sávja	1938. XI. 5.	1939. I. 5.
2	Kárpátalja	1939. III. 17.	1939. VII. 7.
3	Észak-Partium és Észak-Erdély	1940. IX. 4.	1940. XI. 23.
4	Délvidék részlegesen a Drávaszöggel és Muraközzel	1941. IV. 14.	1941. V. 5.

Mai magyar rendvédelmünkben a „csendőr” és „Csendőrség” szavak idegennek hatnak és sokak számára egy letűnt kor elavult szervezetét, kezdetleges módszereit és műveletlen, durva állományát jelentik. Az évtizedekig tiltott témának számító testület-történeti kutatások csendjét csak politikai töltetű és saját nézeteiket kiragadott tényekkel igazoló elfogult művek törték meg, melyek az európai szinten is kimagasló eredményességű és azóta sem látott közbiztonságot fenntartó szervezet valódi érdemeit elfedték.¹ A Magyar Királyi Csendőrség létrehozásáig hosszú út vezetett, amely kontinensünk rendvédelmi szervezeteinek minden tapasztalatát, sikerét és kudarcát feldolgozva ért célba.² A testület működésének objektív megismeréséhez a társadalmi viszonyok, a közigazgatási felépítés és főként a történelmi események átfogó vizsgálata szükséges, melynek alapvető feltétele a szervezeti modell kialakulásának és fejlődésének megismerése. Úgy gondolom, hogy a Magyar Királyi Csendőrség történetének objektív történelemszemléleten nyugvó feldolgozásához járulhat hozzá a testület híradó-technikai fejlődéstörténetének a vizsgálata.

A csendőrség szó által jelzett fogalom olyan katonailag szervezett közbiztonsági őrtestületet jelent, amely hagyományosan vidéken és a haderő kötelékében, annak kiegészítő részeként tartja fenn a közrendet. A testületen belül katonai függelmi viszonyok biztosítják a magas szintű fegyelmet és a személyi állomány katonai rendfokozatot visel. A szervezet jellemzően – akár a hadsereg többi része – a hadügyminiszternek volt alárendelve, de egyes szolgálatok tekintetében a belügy-, az igazságügy-, és Franciaországban például a tengerészeti és gyarmatügyi minisztereknek is rendelkezésére állt. Magyarország hasonló, de korszerűbb struktúrát követve kettős alárendeltségű szervezetet hozott létre, amely a kiképzés, a személyzeti és a fegyelmi ügyek vonatkozásában a honvédelmi, a finanszírozás és a szakmai irányítás tekintetében pedig a belügyi tárca irányítása alá tartozott.³

A szervezettípus egyaránt kötődött a hadsereghez és a polgári közigazgatáshoz, ami történetének és tevékenységének kutatását is erősen strukturálja. A csendőrségről mint testülettípusról és a nemzeti csendőrségek történetéről kiterjedt nemzetközi szakirodalom jött létre. Ebbe harmonikusan illeszkedtek a magyarországi feldolgozások. A második világháborút követően azonban — politikai prekonceptióból fakadóan — a hazai és a külföldi csendőrség-történeti szakirodalmat háttérbe szorították, a téma művelését akadályozták. A rendszerváltást követően azonban — alkotói szabadság kiteljesedésével — újra előtérbe került a téma művelése, hiszen a Magyar Királyi Csendőrség története a magyar rendvédelem-történet tapasztalatainak a tárháza.⁴

PRESZLY Lóránd 1920-ban publikált első csendőrség-történeti műve az 1881 és 1918 közti időszakot öleli fel és mutatja be a Magyar Királyi Csendőrség fejlődését. Már ebben a műben is megjelenik az a szemlélet, hogy csak a szervezettípus történelmi múltjának megismerése vezethet a testület teljes megértéséhez, így könyve második fejezetét a csendőrség eredetének szentelte.⁵

A korabeli csendőr szakirodalom már 1911-től foglalkozott más országok csendőrségeinek bemutatásával a *Csendőrségi Lapok* című szakfolyóiratban. Az európai és tengeren túli rendvédelmi modellek közül természetesen a csendőrségi szervezetek bemutatása volt hangsúlyosabb és 1929-től a lap rendszeresen közölt csendőrség-történeti írásokat is.⁶

A Magyar Királyi Csendőrség történetének újabb átfogó feldolgozására, ezáltal a történelmi gyökerek kutatására a második világháborút követően került sor. A KÖVENDY Károly által 1973-ban megjelentetett „*A Magyar Királyi Csendőrség*” című gyűjteményes kötet⁷ után REKTOR Béla 1980-ban publikált könyve tárta fel a testület átfogó történetét. Az utóbbi műben nagy hangsúlyt kapott a szervezettípus kialakulásának és európai elterjedésének vizsgálata, ami a téma egyik legjelentősebb alkotásává tette.⁸

A rendszerváltás előtti időszakban elkezdett kutatómunkák közül külön kiemelésre érdemes PARÁDI József munkássága, ami — 1984-ben megjelent „*A határszéli csendőrség*” című kismonográfiája óta — a legszélesebb palettán fogja át a csendőrségtörténeti kutatásokat.⁹ Számos könyve és tanulmánya nagyban hozzájárult a csendőrségről kialakított torz kép megkérdőjelezéséhez és értékes írásokkal gazdagította a testület eredetének kutatását. 2012-ben megjelent „*A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.*” című könyve részletesen és elemző módon értékeli a szervezettípus kialakulását.¹⁰

A csendőrség eredetét kutatva megállapíthatjuk, hogy a későbbi közbiztonsági rendeltetést katonai és katonai rendészeti feladatok előzték meg, melyekből később számos szolgálati ág fejlődött ki. A csendőrség kezdeti története tehát a katonai rendészet, a táborigény csendőrség fejlődéstörténete. A téma kiemelkedő alkotása SZAKÁLY Sándor 1990-ben publikált „*A magyar táborigény csendőrség*” című

könyve,¹¹ amely számos tanulmány és folyamatos kutatómunka után a „*A magyar tábori csendőrség története 1938-1945.*” címmel kibővített formában ismételt kiadásra került.

A magyar csendőrség dualizmuskori történetét és a szervezet létrehozásához vezető körülményeket Csapó Csaba „*A Magyar Királyi Csendőrség története 1881-1914*” című 1999-ben megjelent könyve tárja fel, amely szintén új eredményekkel gazdagította a testülettípus kialakulásáról rendelkezésre álló ismeretanyagot.¹²

A Magyar Királyi Csendőrség két világháború közötti történetét — önálló kötet formájában — KAISER Ferenc dolgozta fel.¹³

A Magyar Királyi Csendőrség történetét feldolgozó művek elsősorban a testület szervezetével, működésével, humán viszonyaival és jogi meghatározottságaival foglalkoztak. A testület technikatörténeti témája kutatását kevesen művelték. A csendőrségi járművek feltárását és bemutatását végezte el HEGEDŰS Ernő.¹⁴

Mint minden technikai vívmányt, a kommunikációs eszközöket is hamar fegyvertárunk részévé tették a közbiztonságra vagy állambiztonságra veszélyes személyek és szervezetek. A rádiózás polgári célú felhasználásával megnyílt az út a készülékek illegális használata előtt, melyre a közbiztonsági szervezeteknek megfelelő választ kellett adniuk. Különösen fontos volt ez a Magyar Királyi Csendőrség számára, amely az ország vidéki területein teljesítette szolgálatát. A futárszolgálat vagy a távíró használatánál hatékonyabb, a kor műszaki színvonalának megfelelő híresszeköttes biztosítása elengedhetetlen volt a magas szintű közbiztonsági szolgálat fenntartásához, ezért a csendőri szervezet már viszonylag korán érdeklődést mutatott az új lehetőségek iránt. A szervezet katonai jellege a híradó szolgálat megszervezésére is nagy hatással volt, ami megbízható hírendszer kialakítását eredményezte. Az 1930-as években már szaktanfolyamokon felkészített híradó csendőrök működtették az országos rádió hírendszert, és magas színvonalon látták el hírközlési, figyelési és rádió-felderítési feladataikat. Szervezési elveik közül számos a mai napig érvényes. A híradó szolgálat nagyban hozzájárult a csendőrség kiemelkedő felderítési eredményességéhez és megmutatta, hogy a merevnek hitt szervezet milyen rugalmasan alkalmazkodott a XX. század elejének technikai kihívásaihoz.

A rádiózás kezdetei

A XX. század első évtizedeiben egy fiatal, de dinamikusan fejlődő találmány írta át a hírközlés történetét. A rövid múltra visszatekintő rádiózás szinte mai korunkat megszegyenyítő gyorsasággal terjedt el a világon. A rádióvevő őseinek HERTZ rezonátora tekinthető, amellyel 1887-1888-ban kísérletben bizonyította az elektromágneses hullámok létezését. Az olasz MARCONI 1894-ben mutatta be a távközlési hullámok gyakorlati alkalmazását és a drótnélküli távírót. Az orosz POPOV 1896-ban 250 méterre továbbította az első drótnélküli táviratot, öt évvel később pedig már Anglia és Amerika között is vezeték nélkül folyt az információcsere. Az úgynevezett szikratávirót egymástól függetlenül fejlesztette Nikola TESLA, Guglielmo MARCONI és Alekszandr POPOV.

Lee de FOREST 1906-ban feltalálta a háromelektrodás csövet, a triódát, mellyel tökéletesebb vevőkészüléket lehetett létrehozni, így lehetővé vált, hogy a rádió ne csak jeleket, hanem emberi hangot is közvetítsen. Az első rádióműsort 1914-ben sugározták a belgiumi Lackenben, 1921-ben pedig Pittsburghben útjára indult az első rendszeres adás. A rádió műsorszórás hamarosan egész Európában elterjedt: 1922-ben megalakult a British Broadcasting Co. Ltd. (BBC), és Németországban két magántársaság is megkezdte a sugárzást.

A rádiózás magyarországi fejlődése 1903-ban kezdődött Budapest környéki rádiókísérletekkel, melyeket 1906-ban komoly eredmény követett: HOLLÓS József és TOLNAI Henrik Fiume kikötőjéből olyan rádiójeleket sugároztak az „Előre” nevű gőzhajó vevőkészülékére, melyeket még Anconában is jól vettek. 1914-ben már rádióállomás is létesült a Csepel-szigeten, melynek jele egész Európában fogható volt.¹⁵ Az első világháború alatt már Magyarországon is folyt katonai rádió-adóvevő gyártás, melyeket sikeresen alkalmaztak a harctéri hírközlésben.

A háborús tapasztalatok és gyártási kapacitás hatására a polgári célú rádiózás is nagy lendületet vett. A Magyar Távirati Iroda 1925. XII. 1-én nyitotta meg a magyar rádióhírmondó budapesti állomását, melyet KOZMA Miklós vezérigazgató a következő szavakkal adott át: „*A magyar kultúra fegyvertára erős fegyverrel gyarapodott*”¹⁶ Akkor még nem sejtette, hogy ez a zseniális találmány valóban fegyverré válik, méghozzá a bűnüldöző szervek kezében. A kiépülő csendőrségi rádióhálózat egyre hangsúlyosabb támogatójává vált a vidék közbiztonságának.

A közbiztonsági rádióhálózat kiépítése

1930-ban Németország kezdeményezésére a nemzetközi bűnügyi szervezetek a rádiót, mint a távközlés egyik legkorszerűbb és leggyorsabb eszközét a nyomozás szolgálatába állították. Ekkor alakult meg a „Nemzetközi bűnügyi rádió hírszolgálat”, melyhez az épülő magyar közbiztonsági rádiózás is csatlakozott.¹⁷

A berlini központ irányításával a nemzetközi bűnügyi rádió hírszolgálat nemzeti állomásai egymással is közvetlen összeköttetésben álltak és biztosították a rádiórendszeren érkező híryanag saját közbiztonsági szerveikhez történő gyors továbbítását. Ennek eszközét az egyes országok területén létesült közbiztonsági rádió hírhálózatok képezték, melynek hazai vezető állomása a rendőrségi rádió hírhálózat budapesti központja volt. Hívójele „HAP” volt a „*Hungaria Polizei*” szavak rövidítéséből. Magyarországon a rendőrség és a csendőrség külön rádió hírhálózzal rendelkezett külön-külön vezetőállomással Budapesten. Országon belül ezek a hálózatok egymástól függetlenül, önállóan működtek. Az együttműködést a vezető állomások közti közvetlen távbeszélő-összeköttetés biztosította. Az itt átvett információk kerültek közlésre a saját hálózatokon. Ezenkívül a rendőrségi rádióhálózat vezető állomásának naponta kisugárzott híryanagát a csendőrség híradó szárnyparancsnokságának megfigyelő állomása is vette, és az azonnali intézkedésre szoruló sürgős közleményeknek a csendőrség rádióhálózatán való továbbításáról gondoskodott. Ezeket, valamint a felvett többi híryanagot a „Nyomozati Értesítő”-ben közzététel céljából a csendőrség Központi Nyomozó Parancsnokságához továbbította.¹⁸

A korai fogalom-meghatározások szerint a híradás, vagy összeköttetés ama rendszabályok összessége volt, amelyek a végrehajtás alatt a parancsnokok között a szellemi kapcsolatot, az egyes szervek között pedig a szervi együttműködést biztosították a kitűzött cél elérése érdekében. Eszerint a gyors és biztos összeköttetés, és annak fenntartása képezte az alapját az egyöntetűségnek, valamint megalapozta az összhangot a parancsnok és az alárendelt egységek között.

Már korán felismerték, hogy a biztos összeköttetés és híradás alapja a híradó eszközök párhuzamos alkalmazásán nyugszik. A vezetékes telefon- és távírvonalak nem minden esetben üzembiztosak, mert azok elvágásával, a központok elfoglalásával könnyen üzemképtelenné tehetők. Ennek veszélye akár a rendbontó, zavartkeltő elemek tevékenysége, akár elemi csapások vagy rendkívüli események miatt folyamatosan fennállt. 1936 februárjában például egy Pécs környékén tomboló hóviharban a posta és a vasút valamennyi távíró és távbeszélő vezetéke megrongálódott, így az összeköttetés Budapest és Pécs között teljesen megszakadt. A budapesti és pécsi csendőr híradó őrök a miskolci őr irányításával és közvetítésével kapcsolatba léptek, és 48 órán át biztosították a hatósági intézkedések továbbítását az elszigetelődött országrészebe.¹⁹

A folyamatos hírösszeköttetés biztosítására a csendőrségi szervezeten belül Budapesten létrehozták a híradó szárny-parancsnokságot, amely a testület központi vezetése alatt álló Közlekedési és Híradó Osztály-parancsnokság alárendeltségébe tartozott. A szervezeti elemet 1940-ben alakították ki a híradó szolgálat egységes keretbe foglalása céljából. Ekkor a szakszolgálat még csak szárnyparancsnokság szintjén önállósult az osztályon belül, de 1943-ban önálló híradó osztállyá alakult.²⁰ A vezetett híradó szervezetek három csoportra voltak oszthatók, úgymint:

- a) alárendelt szervezetekre;
- b) utalt szervezetekre és
- c) ideiglenesen kikülönített szervezetekre.

Alárendelt szervezetek voltak a híradó szárny törzsének központi rádió megfigyelő és nyomozó alcsoportja, központi rádió nyilvántartó és adat-kiértékelő alcsoportja, a híradó szakasz-parancsnok és a híradó őrök, valamint a híradó műhely és híradó anyagraktár. Ezek feladata volt a közbiztonsági híradó szolgálati teendők ellátása, vagyis végrehajtó szervezetek voltak. A kezdeti időszakban hét híradó őröt állítottak fel, melyeket a csendőr kerület-parancsnokságok székhelyeire telepítettek. A revíziós időszakban további négy őrrel bővült a szervezet.²¹

Utalt szervezeteknek a csendőr-parancsnokságoknál telepített állandó jellegű rádió adóállomásokat és rádió vevőállomásokat neveztek. Ezek a hírváltás lebonyolításában végrehajtó szervezetekként működtek, a híradó szolgálat egyéb vonatkozásaiban azonban csak támogató szerepük volt. Alárendeltségük kettős: forgalmi, szolgálati és műszaki szempontból közvetlenül a híradó szárnyparancsnoksághoz voltak utalva, egyéb szempontból viszont annak a parancsnokságnak alárendeltségébe tartoztak, melyek rádióállomásán a szolgálatot ellátták. Ezt a kettős alárendeltséget a központi, egy kézben összefutó irányítás elve tette szükségessé, mint az eredményes és üzembiztos híradó szolgálat elengedhetetlen alapfeltétele.

Ideiglenesen kikülönített szervezetek forgalma alá az olyan rádióállomások tartoznak, melyek átmeneti, ideiglenes telepítését rendkívüli közbiztonsági viszonyok, különleges összpontosítások, biztosítások stb. tették szükségessé. Ezek lehettek mozgó és nem mozgatható rádióállomások is.

A rádió-hírváltás gyors és rendeltetészerű lebonyolítása megkövetelte, hogy a rádió hálózat tagozódása a kiszolgálásra hivatott alakulat szervezetére épüljön, és ahhoz igazodjon. Az intézkedésre hivatott parancsnoknál volt tehát a vezető állomás, az alárendelt egységeknél pedig a tagállomások. Ezek a szolgálatilag együttműködő rádióállomások alkottak egy forgalmi kört, ami a hírközlés alapeleme volt.²²

A csendőrség rádió-hírrendszere tehát a szervezethez alkalmazkodott. Tagozódását, forgalmi rendszerét, rádióállomásainak számát és azok telepítési helyét miniszteri rendeletek szabályozták. A rádióállomások túlnyomó többsége csak vevőkészülékekkel volt felszerelve, ami a kétoldalú hírváltást nem tette lehetővé. Ennek ellenére a rendszer értékes híryanagok, körözések, közbiztonsági, állambiztonsági, bűnügyi felhívásoknak továbbítására kiválóan alkalmas volt. A csendőrség trianon utáni szervezetében a rádió-hírváltás részbeni hiánya nem volt érezhető, mert az őrök aránylag könnyen megközelíthetők voltak és távbeszélő állomásokkal rendelkeztek, a közbiztonsági viszonyok pedig általában nyugodtak voltak. Égetővé vált azonban a rádió hiánya, amikor a trianoni keretből kilépve, az országhoz visszacsatolt területeken került alkalmazásra csendőrségi erő.

A csendőrségi híradó szolgálat gyakorlati hasznát már a korai időszakban megtapasztalhatta a szervezet. 1938. év őszén a Csallóközbe bevonuló csendőr századok azt tapasztalták, hogy a kivonuló csehszlovák hadsereg valamennyi kommunikációs csatornát működésképtelenné tett. A hírosszekötetési rendszer kiépítése tehát a csendőrség híradó szolgálatára hárult, amely 1938. XI. 8. és 1938. XII. 9. között 412 táviratot továbbított. Ez a kor műszaki színvonalán egy ideiglenesen kiépített rendszeren keresztül hatalmas teljesítménynek számított. Az itt szerzett tapasztalatok alapján 1939. tavaszán Kárpátalja pacifikálásakor az összpontosított csendőrségi erőket már rádió adóállomásokkal is felszerelték, melyek nagy szolgálatot tettek. Az általuk továbbított táviratok száma 1939. III. 15-től IV. 20-ig már 2 989 volt.²³

A közbiztonsági híradó szolgálat teljes körű megszervezéséhez a fenti tapasztalatok birtokában, máig érvényes elvek mentén fogtak hozzá. A hálózat kiépítésénél alapvető cél volt az egységes, központi irányítás alatt álló és a közbiztonsági szolgálat céljainak megfelelően szervezett hírendszer létrehozása. Követelményként fogalmazták meg, hogy ez a hírendszer tegye lehetővé a közbiztonsági szolgálatot teljesítő, de különösen a szoros együttműködésre utalt szervezetek közvetlen összeköttetését és hírváltását, és a közbiztonsági rádió felderítési tevékenységgel szervesen kapcsolódjon az államrendészeti szolgálathoz is. Ehhez elengedhetetlen volt, hogy a híradó szolgálatot teljesítő legénység kiképzési foka olyan legyen, hogy a hírváltás, de különösen a rádió felderítés terén a rá háruló mindenkor szolgálati kötelemeknek eleget tudjon tenni. Ez azt jelentette, hogy a híradó csendőr számára nélkülözhetetlen volt, hogy magas szintű közbiztonsági, politikai, rádióforgalmi és műszaki képzettséggel rendelkezzen. A siker zálogát viszont mindenekelőtt abban látták, hogy minden csendőr legyen annyira tájékozott a közbiztonsági híradó szolgálatról, hogy támogató közreműködésével e szolgálatot eredményesen segíthesse.²⁴ A követelménytámasztás máig érvényes egyes alapelemei példaként szolgálhatnak napjaink rendészeti hírközlési és info-kommunikációs rendszereink fejlesztéséhez és működtetéséhez is.

A híradó csendőrök szolgálata és felkészítése

A korabeli műszaki szakirodalomban rádió hírváltás alatt két vagy több rádióállomás kölcsönös forgalmát, összeköttetését értették. Az összeköttetés megvalósulhatott Morse-jelkkel táviró üzemmódban, és élőszóval távbeszélő üzemmódban. Az adás titkosan, előre meghatározott váltakozó időpontokban történt, amiről a vétel után az őr-parancsnok írásban jelentést kapott. Kezdetben komoly problémát okozott a rádiófigyelési feladatokra beosztott csendőröknek a hosszú órákig tartó koncentráció, és a műszaki kihívások miatti folyamatos stressz. A csendőrök „nyugalmának megőrzése” érdekében, valamint a táviró üzemi hírváltás előnyösebb vételi és terjedési viszonyai miatt ez a közlési mód került előtérbe. A táviró üzemmód akkori szóhasználatával élve „egyéni indulatok kifejezésére jellegénél fogva sem alkalmas s így az üzefegyelem őrzője és megtartója” volt. A fenti körülmények indokolták, hogy az adóállomásokon szolgálatot csak erre felkészített rádiótávírárs csendőrök teljesíthettek.²⁵ A híradó állomány kiválasztásánál összetett szempontrendszert kellett figyelembe venni, így a személyi állomány összetétele a következők szerint alakult.

A híradó szolgálatot híradó csendőrök, rádiótávírárs csendőrök, és rádió vevőállomás-kezelő csendőrök teljesítették. A híradó csendőrök a csapatállományba sorolhatók. Kiképzésük híradó

tanfolyamokon történt, a híradó állományba való átminősítés feltétele a híradó tanfolyam sikeres elvégzése volt. A híradó szárnyánál és a híradó őrsökön, sőt általában híradó alakulatoknál csak híradó csendőrök teljesíthettek szolgálatot. A híradó őrs-parancsnoki rátermettség elbírálása az őrs-parancsnoki iskola eredményes elvégzését követő híradó őrs-parancsnoki vizsgán történt. Ennek sikeres letétele után volt csak előléptethető a jelölt híradó tiszthelyettesé.

A rádiótávíráshoz csendőrök állománya szakszolgálatos állománynak minősült, tagjai korra való tekintet nélkül egészségi szempontból közbiztonsági szolgálat ellátására alkalmatlan csendőrök voltak. Kiképzésük rádiótávíráshoz tanfolyamokon történt. Ennek sikeres elvégzése feltétele volt a rádiótávíráshoz állományba való átminősítésnek. A híradó és a rádiótávíráshoz legénység kiképzése és a szaktanfolyamok megtartása a híradó szárny-parancsnokság feladata volt.

A híradó utasítások megengedték, hogy ideiglenesen és átmeneti jelleggel a híradó őrsökön a táviró hírváltás lebonyolításában jártas, az adóállomásokon az eszközök kezelésében tapasztalt csendőrök is teljesítsenek szolgálatot. Így a híradó szolgálat folytonossága szakember-hiány esetén is mindenképpen biztosítva volt.

A rádió vevőállomások kezelésére külön szakképzett csendőröket nem rendszeresítettek. Ezt a szolgálatot minden csendőrnek ismernie kellett. A szükséges ismeretek elsajátításában az első kiképzést a csendőrök a csendőr iskolában kapták, a továbbképzés a vevőállomással ellátott parancsnokságnál történt. A híradó szolgálatra vonatkozó utasítások kifejezetten előírták, hogy minden ilyen parancsnokság köteles gondoskodni a rádió vevőkészülék kezelésében jártas csendőrök kiképzéséről. A vevőállomások kezeléséhez szükséges ismereteket egyrészt a készülékekkel kiadott „Kezelési Szabályok” tartalmazták, másrészt maguk a híradó utasítások írták elő.²⁶

A szükséges műszaki szakismeretek mellett azonban a híradó szolgálatot teljesítő legénységnek további, főként szakmai követelményeket is teljesítenie kellett. Mint teljes értékű csendőrnek ismernie kellett mind az egyenruhás, mind a polgári ruhás járőrök szolgálatának szabályait, mert ezek hiányában a rádiófelderítés helyszíni teendőivel nem tudott volna megbirkózni. A nyílt fellépés bekövetkezéséig minden feltűnést kerülnie kellett, így a szolgálat bizonyos járőrszolgálati tapasztalatot feltételezett.

Természetesen ismernie kellett az összes rádióforgalmi szabályt, valamint a rádióhullámok terjedési viszonyait, ami a rádió-felderítő szolgálatban nélkülözhetetlen alapkövetelmény volt. A híradó csendőrnek tájékozottnak kellett lennie mind a nemzetközi rádióegyezmények, mind az egyéb engedélyek alapján működő összes rádió-hírszisztem terén, ismernie kellett azok szabályait és forgalmát, hogy felismerhesse a titkos és gyanút keltő, szabálytalan berendezéseket. Ezekon kívül előnyös volt, ha a híradó csendőr nyelvismerettel is rendelkezett és a gyorsírásban is jártas volt.

A műszaki ismereteket a híradó csendőrtől természetesen magas szinten várták el. A hírváltás üzembiztos lebonyolítása, a rádió-felderítő szolgálat eredményes teljesítése, és a híradó anyagok szakszerű karbantartása nagy precizitást és komoly elméleti ismereteket igényelt. Minden előtalált rádiókészüléket, vagy bármilyen felépítésű és rendszerű rádió berendezést a híradó csendőrnek fel kellett ismernie, és annak részeiből, tulajdonságaiból a nyomozás további teendőire, szükséges eljárás cselekményekre támpontokat kellett kiolvasnia.²⁷

A Magyar Királyi Csendőrség híradó szolgálatának tevékenysége a már említett három fő feladat köré csoportosítható:

- a) hírösszeköttetés biztosítása;
- b) rádió-felderítés és figyelés;
- c) híradó eszközök karbantartása és javítása.

A **rádió-felderítésnek** nemcsak az volt a célja, hogy a titkos adóállomásokat, vagy az ilyenek nem minősülő, de engedély nélkül sugárzó egyéb adóállomásokat felderítse és ártalmatlanná tegye, hanem az is, hogy megállapítsa mi volt a rendeltetésük, kikkel, milyen állomásokkal és milyen összeköttetésben álltak. Ennek az elvi meghatározásnak büntetőjogi és nyomozástani vonatkozásai is voltak. Büntetőjogi szempontból az engedély nélkül működő adóállomás tulajdonosának cselekménye az 1939. évi, a honvédelemről szóló törvény alapján vétségnek, háború idején büntettnak minősült.²⁸ Ha azonban az állomás bizonyíthatóan kémtevékenységhez kapcsolódott, és mint ilyen a titkos állomások fogalma alá tartozott, a cselekmény a katonai büntető törvénykönyv 1930. évi szabályozása alapján már hűtlenségnek minősült.²⁹

Nyomozástani szempontból az adott állomás összes műszaki, forgalmi és személyi összeköttetéseit fel kellett deríteni. Ez a közbiztonsági szolgálat érdekeit szolgálta, mert az itt végzett alapos és körültekintő munka akár további eljárások megindítását is eredményezhette.³⁰

A rádió-felderítő szolgálat végrehajtó szervezetei a híradó szárny törzse – melyet a felderítő szolgálati teendők végzésének megfelelően szerveztek – valamint a híradó őrsök voltak. A híradó szárny törzsének és a híradó őrsöknek rádió felderítő szolgálati teendői megfigyelésre, lehallgatásra, irány- és távolságmérésekre, feltűnés nélküli puhatolásra, végül nyílt fellépésre oszthatók. A felsorolt teendők egyik részét a szolgálati helyiségekben, másik részét pedig a helyszínen hajtották végre. A helyszíni szolgálatokra rendszerint polgári ruhában vonultak ki a híradó csendőrök.³¹ Mozgó és hordozható berendezésekkel felszerelt járóőrök útján a feltételezett helyszínen megtörtént a „közférfétközés” ami igen gondos, tervszerű és türelmet igénylő munka volt, ugyanis a cél minden esetben a rádiókészülék előtalálása és tulajdonosának kézre kerítése volt anélkül, hogy az eszközt eltűntessék vagy megsemmisítsék.

A híradó őrsökon és a rádióállomásokon azokat a helyiségeket, melyek a készülékek elhelyezésére szolgáltak, és amelyekben a híradó szolgálat érdemi lebonyolítása történt híradó szolgálati helyiségeknek nevezték és úgynevezett tiltott helyiségek voltak. A rádió hírendszer, és annak összes forgalmi adata szintén titkos volt.³² Fontos megemlíteni, hogy a híradó szolgálat belszolgálatnak számított, tehát az objektumrend, a be- és kiléptetési szabályok, valamint az általános rendiség mellett úgy tekintettek e szakfeladatra, mint a szervezeti eredményesség egyik zálogára.³³

A híradó őrsök a **megfigyelő szolgálat** teljesítése során rádiókészülékek mellett ülve, a kiutalt hullámkörzetekben vagy hullámhosszokon, fejhallgató és egyéb rögzítő, jelfogó berendezések segítségével szerezték meg azokat az adatokat, melyeket később a nyomozásoknál felhasználhattak. Ezt a tevékenységet azonban a híradó szakterület nem végezhetette önállóan. A közbiztonsági őrsök legénysége is segítségükre lehetett, akár szabadidejében is. Szórakoztató célú rádiókészülékükön a különböző állomások műsorait hallgatva előfordulhatott, hogy furcsa, Morse-jelekhez hasonló kopogások vagy gyanút keltő beszélgetések zavarták meg az adást. Ezt a körülményt szolgálati jegyben röviden közölték a legközelebbi híradó őrs parancsnokával. Részletesen meg kellett jelölniük az időpontot, valamint hogy mely ismert állomáson vagy állomás mellett mit (jeleket vagy beszédet) hallottak.³⁴ Ezt a szolgálati feladatot támogató közreműködésnek nevezték.

A rádió-felderítést elősegítő tevékenységek mellett **hírszolgáltatással** kapcsolatos szolgálati feladatok is hárultak a csendőr őrsökre. A Nyomozó Osztály-parancsnokság keretében működő csendőrségi hírközpontot minden esetben gyors és pontos híryanaggal kellett ellátni. A rendszer az őrs-parancsnokokat tekintette a legfontosabb hírszerzőknek, akik közvetlenül vagy járóőreik útján közvetve, mondhatni „első kézből” a hírforrásoktól (polgári egyének feljelentése, közlése, személyes észlelés stb.) kapják a híryanagot. Elsősorban tehát a csendőr őrsök kötelessége volt a hírközpontot megfelelő minőségű, használható híryanaggal ellátni. Ilyen használható híryanagnak tekinthetők a rendkívüli esetek, amelyeket az őrs-parancsnokok mint „Eseményjelentést” kötelesek voltak a csendőrségi hírközponthoz felterjeszteni.³⁵ Hasznos híryanag volt továbbá a „Nyomozati Értesítő” részére felterjesztett „Nyomozati bejelentés” is. A hírközpont a feldolgozott híryanagot csoportosítva eseményösszesítésekbe, illetve sajtóközleményekbe foglalta össze. Előbbit a csendőrségi (vagy katonai) illetékes parancsnokságoknak, szervezeteknek, utóbbit a Magyar Országos Tudósító útján a sajtónak küldték meg. 1933. és 1938. között a hírszolgálat évente átlagosan 116 eseményösszesítést és 224 sajtóközleményt adott ki. A jelzett 6 év alatt összesen 694 eseményösszesítést 1072 különböző híryanaggal, valamint 1347 sajtóközleményt 5620 híryanaggal adott ki a csendőrségi hírközpont.³⁶

A híradó szakterület legkevésbé elismert, de talán a legnagyobb hozzáértést és precizitást igénylő feladata volt a **rádiókészülékek karbantartása és nyilvántartása**. A szakfeladat logisztikai szempontból is jelentős volt, mivel a rádióállomások több anyagnemből álltak, melyek sajátosságai különböztek a legtöbb csendőrségi felszerelésétől. Azok az anyagok, melyek együttesen szükségesek voltak egy vevőállomás működőképességéhez, a rádióállomás készletét képezték. A rádióállomás készletnek egyik tartozéka maga a készülék volt, tehát a készülék egyedül nem minősülhetett állomásnak, viszont az állomás sem volt a készülék fogalma alá vehető. Minden készüléknek törzsszáma, minden állomáskészletnek pedig hívószáma volt. Ez kulcsszerepet játszott a készülékek és állomáskészletek megnevezésénél és nyilvántartásánál. Ha a készüléket egy állomáson kicserélték, azzal az állomás hívószáma nem változott. A rádióállomásokat törzskönyvvel látták el, amely a leltári lap és az anyakönyvi lap egyesített alakja volt. Ezt az összetett nyilvántartási rendszert a híradó egységek szétszórt elhelyezéséből eredő különleges szakmai szempontok tették szükségessé. A rendszer lényege az volt, hogy az állomáskészlet tartozékának bármilyen változását a rádióállomás törzskönyvében csak a kicserélt cikkekre vonatkozólag kellett bevezetni, míg a többi nyilvántartási adat változatlan maradt.³⁷ Az egyes javítások és cserék tehát jól dokumentáltak és a hírendszer bármely

pontján nyomon követhetők voltak. Látható, hogy ez a tevékenység sok időt és energiát igényelt a híradó csendőröktől.

Összességében tehát a Magyar Királyi Csendőrség híradó szolgálatának szervezésénél figyelembe vették a kor műszaki újdonságaiban rejlő lehetőségek minél hatékonyabb kihasználását, és szem előtt tartották a támogatni kívánt fő szervezeti cél elérését. A híradó szolgálat minden ágazata rugalmasan alkalmazkodott a kívánalmakhoz úgy, hogy önmaga fejlesztését is megvalósította. A híradó alakulatok szolgálati feladatának szabályozásakor mindig arra törekedtek, hogy az minél kevésbé különbözzön a csendőrség többi alakulatától, megőrizve ezzel a szervezet jellegét. Figyelemmel voltak arra, hogy a közbiztonsági híradó szolgálat különböző szintjein szükséges szakismereteket a felhasználók csoportosítva, csak a rájuk vonatkozó mértékben kapják meg, de azokat készség szinten képesek legyenek alkalmazni. Ezért készült például a csendőrségi Híradó Utasításból (az ún. Cs-28-ból) egy Cs-28/a jelzésű kivonat is.³⁸ Ez nem tárgyalta a bizalmas természetű és egyéb olyan rendelkezéseket, melyek kizárólag a híradó alakulatokra tartoztak, viszont kézikönyvszerű segédletet adott a közbiztonsági szolgálatot teljesítő csendőröknek a támogató közreműködés megvalósításához.

Megállapítható tehát, hogy a híradó szolgálat szervesen illeszkedett a csendőrség szolgálati tevékenységeinek sorába, bár teljes kiépülését a háború megakadályozta. Az 1944. augusztus 1-én létrehozott nagyváradi híradó szárny-parancsokság már csak kerete maradt a tervezett új alakulatoknak. A rendszer teljes kiépülése és háború utáni fennmaradása nagyban gyorsíthatta volna a rendőrségi közbiztonsági rádióhálózat létrehozását.

Jegyzetek:

¹ HOLLÓS

² PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar központosított, közbiztonsági őrtisztület 1881-1945.* ; PRESZLY ; REKTOR

³ PARÁDI: A polgári magyar állam első központosított közbiztonsági szerve a Magyar Királyi Csendőrség.

⁴ PARÁDI: A polgári magyar állam közrendvédelem-történeti kutatásai a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaságnál.

⁵ PRESZLY : op.cit. : 17-29.p.

⁶ A *Csendőrségi Lapok* 1907-től 1919-ig (I-XIII. évfolyamok) és 1924-től 1944-ig (XIV-XXXIV. évfolyamok) jelentek meg. A lapot csendőr tisztek szerkesztették. Szakmai folyóirat volt, amely jelentős szerepet játszott a személyi állomány ön- és továbbképzésében. Havonta, egyes időszakokban kéthetente jelent meg. A folyóiratot az újságterjesztés keretében ugyan nem forgalmazták, azonban valamennyi csendőr őr megvásárolta. Az őrökön létesített könyvtárakban a periodika számai megtalálhatóak voltak és e könyvtárakat látogathatóvá tették a magyar lakosság arra érdemes tagjai számára is. A lap önfenntartó volt. Bevételeiből állították elő az évente kiadásra kerülő *Csendőrségi Zsebkönyv*-eket. A magyar pártállam időszakában a folyóirat példányait megsemmisítették, csupán néhány példány maradt meg a legnagyobb közkönyvtárakban. Azonban ma már az évfolyamok az országhatáron belül csak különböző közgyűjteményekben lelhetők föl. Az Amerikai Egyesült Államokban működő Magyar Királyi Csendőr Bajtársi Közösség azonban a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság segítségével a folyóiratot digitalizálta, melyet a világhálóra felhelyezett, ahol a folyóirat valamennyi száma megtekinthető és térítésmentesen letölthető. www.csendor.com

⁷ KÖVENDY

⁸ REKTOR : op.cit.

⁹ PARÁDI: *A határszéli csendőrség 1891-1914.* ; PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914. ; PARÁDI: A polgári magyar állam első központosított közbiztonsági szerve a Magyar Királyi Csendőrség. op.cit. ; PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség megalakulása és működése 1881-1918. ; PARÁDI: La gendarmerie hongroise: naissance et fonctionnement 1881-1914. ; PARÁDI: A határszéli csendőrség állambiztonsági feladatai. ; PARÁDI: A csendőrtisztképzés és a fizetési osztályokba sorolt állami alkalmazottak szakvizsgarendszere. ; PARÁDI: A csendőrség magyarországi története. ; PARÁDI: Tények és érzelmek egy hajdan volt magyar rendvédelmi testület kapcsán. ; PARÁDI: Csendőrség-történeti kutatások a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaságnál. ; PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti szolgálata. ; PARÁDI: Csendőrség és a XIX-XX. századi magyar rendszerváltások, a csendőrség helye a polgári magyar rendvédelemben. ; PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség szervezete. ; PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség szolgálati tevékenységei. ; PARÁDI: A csendőrség teendői az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királysága külső határainak őrzetében. ; PARÁDI: A XIX-XX. századi magyar rendszerváltások és a csendőrség. ; PARÁDI: Az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királyságának határszéli csendőrsége.

¹⁰ PARÁDI : *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtisztület 1881-1945.* : op.cit.

¹¹ SZAKÁLY: *A magyar tábori csendőrség*. ; SZAKÁLY: *A magyar tábori csendőrség története 1938-1945.* ; SZAKÁLY: *A Horthy-hadsereg tábori csendőrségének megszervezése és alkalmazása a II. világháború idején 1938-1944.* ; SZAKÁLY: *Egy közbiztonsági testület létrehozása és feladata a XIX-XX. század fordulóján.* ; SZAKÁLY: *Néhány gondolat a volt Magyar Királyi Csendőrségről.* ; SZAKÁLY: *A Magyar Királyi Csendőrség, az első központosított magyar közbiztonsági őrtestület.* ; SZAKÁLY: *Az Osztrák-Magyar Monarchia hadseregének tábori csendőrsége. (Rövid áttekintés.)* ; SZAKÁLY: *A Magyar Királyi Csendőrség 1919-1941.* ; SZAKÁLY: *Akik a Magyar Királyi Csendőrséget — 1938 és 1945 között — vezették.* ; SZAKÁLY: *A magyar tábori csendőrség története 1938-1945.*

¹² CSAPÓ

¹³ KAISER

¹⁴ HEGEDŰS

¹⁵ PASKAY, 57.p.

¹⁶ HAEFFLER: 574.-576.p.

¹⁷ A nemzetközi bűnügyi rádió hírszolgálat Berlinben, Budapesten, Pozsonyban, Bukarestben, Zürichben, Oslóban, Szófiában, Rómában, Hágában és Brüsszelben működtetett rádió adóállomásokat, melyek közül a berlini adóállomás a hírendszert vezetőállomása volt.

BARTOS: *A rádió a közbiztonság szolgálatában.* I. rész 67.p.

¹⁸ Loc. cit. 68.p.

¹⁹ BARTOS: *A híradó őrsök szolgálatáról.* 35.p.

²⁰ PARÁDI : *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* 62.p. ; PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség szervezete.* : op.cit.

²¹ Így őrs települt Budapesten, Székesfehérváron, Szombathelyen, Pécsen, Szegeden, Debrecenben, Miskolcon, Kassán, Kolozsváron, Marosvásárhelyen, valamint Ungváron, őrsönként hat főnyi legénységgel.

BARTOS: *A rádió a közbiztonság szolgálatában.* op.cit. I-IV.rész.

²² Loc.cit.

²³ BARTOS: *A híradóőrsök szolgálatáról* 35. p. op.cit.

²⁴ BARTOS: *A rádió a közbiztonság szolgálatában.* op.cit. I. rész 68.p. ; DEÁK

²⁵ Loc.cit. II. rész 103. p.

²⁶ Loc.cit. III. rész 132. p.

²⁷ Loc.cit. II. rész 99. p.

²⁸ *Vétséget követ el és két évig terjedhető fogházzal büntetendő, aki:*

1. engedély nélkül rádió adó- (adó-vevő-) készüléket vagy berendezést létesít vagy tart üzemben;

2. híradásra (hírközvetítésre) alkalmas állapot tilalom ellenére tart vagy hírközvetítésre felhasznál.

(2) Háború idején az (1) bekezdésben meghatározott cselekmény büntetett és öt évig terjedhető börtönnel büntetendő.

(3) A jelen §-ban meghatározott bűncselekmény esetében elközsának van helye akkor is, ha a bűnvádi eljárást senki ellen sem lehet megindítani.

1939/II.tc. 200. § (1)

²⁹ 1930/III.tc. 57-71. §

³⁰ BARTOS: *A rádió a közbiztonság szolgálatában.* op.cit. IV. rész 162. p.

³¹ Loc. cit. 163. p.

³² Loc. cit. II. rész 103. p.

³³ PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség szolgálati tevékenységei.* : op.cit. ; PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* : op.cit. ; PARÁDI: *A magyar rendvédelem története.*

³⁴ BARTOS: *A híradó őrsök szolgálatáról.*

³⁵ NYUT. 47. §. valamint 9. mell. 164-188. p.

³⁶ CZEGLÉDI 592.p.

³⁷ BARTOS: *A rádió a közbiztonság szolgálatában.* op.cit. IV. rész 164. p. ; DEÁK: op.cit.

³⁸ BARTOS: *A híradó őrsök szolgálatáról.* op.cit.

A jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK

CSAPÓ: *A Magyar Királyi Csendőrség* — CSAPÓ Csaba: *A Magyar Királyi Csendőrség története 1881-1914.* Pécs, 1999, Pro Pannónia Kiadói Alapítvány. 186 p. HU-ISBN 963 90 7940 5. /Pannónia Könyvek./ HU-ISSN 0237-4277.

HOLLÓS — HOLLÓS Ervin: *Rendőrség, csendőrség VKF-2.* Budapest, 1971, Kossuth. 431 p. HU-ISBN —

KAISER — KAISER Ferenc: *A Magyar Királyi Csendőrség története a két világháború között.* Pécs, 2002, Pro Pannónia Kiadó Alapítvány. 175 p. HU-ISBN 963 90 7982 0. /Pannónia Könyvek/ HU-ISSN 0237-4277.

PARÁDI: *A határszéli csendőrség 1891-1914.* — PARÁDI József: *A határszéli csendőrség 1891-1914.* Budapest, 1984, Határőrség. 94 p.

PARÁDI: *A magyar rendvédelem története.* — PARÁDI József et. al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története.* Budapest, 1995, Tipico Design Kft. 317 p. HU-ISBN 963 04 6215 X.

- PARÁDI : *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtisztület 1881-1945.* — PARÁDI József: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtisztület 1881-1945.* Budapest, 2012, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 281 p. HU-ISBN 978 963 08 4794 0. /A magyar rendvédelem-történet öröksége, 2./ HU-ISSN 2062-8447.
- PRESZLY — PRESZLY Lóránd: *A Magyar Királyi Csendőrség története 1881-1919.* Budapest, 1920, Honvédelmi Sajtóvállalat. 142 p.
- REKTOR — REKTOR Béla: *A Magyar Királyi Csendőrség oknyomozó története.* Cleveland Ohio USA, 1980, Árpád Könyvkiadó Vállalat. 552 p. USA-ISBN 0 934214 01 8.
- SZAKÁLY: *A magyar táborigazgatás csendőrsége.* — SZAKÁLY Sándor: *A magyar táborigazgatás csendőrsége.* Budapest, 1990, Zrínyi. 154 p. HU-ISBN 963 32 6560 6.
- SZAKÁLY: *A magyar táborigazgatás csendőrsége története 1938-1945.* — SZAKÁLY Sándor: *A magyar táborigazgatás csendőrsége története 1938-1945.* Budapest, 2000², Ister. 173 p. HU-ISBN 963 92 4328 0.
- ALMANACHOK**
- HAEFFLER — HAEFFLER István (szerk.): *Magyar Országgyűlési Almanach az 1939-1940. évi országgyűlésről.* Budapest, 1940, Felsőház Elnöki Hivatala.
- GYŰJTEMÉNYES KÖTETEK**
- KÖVENDY — KÖVENDY Károly et al. (szerk.): *A Magyar Királyi Csendőrség. A törvény és a rend védelmében 1881-1945.* Toronto, 1973, Sovergin Press. 430 p.
- TANULMÁNYOK**
- HEGEDŰS — HEGEDŰS Ernő: A Magyar Királyi Csendőrség harc- és gépjárművei. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIII.évf. (2013) 27-28-29-30.sz. 89-100.p HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2012. február 15-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett magyar közbiztonság-történeti tudományos szimpozium-sorozatnak a „A XIX-XX. századi európai és magyarországi csendőrségek.” című XIII. szimpoziumján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914 — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914. *Hadtörténelmi Közlemények*, CIII.évf. (1988) 1.sz. 56-92.p. HU-ISSN 0017-6540.
- PARÁDI: A polgári magyar állam első központosított közbiztonsági szerve a Magyar Királyi Csendőrség. — PARÁDI József: A polgári magyar állam első központosított közbiztonsági szerve a Magyar Királyi Csendőrség. *Belügyi Szemle*, XXXVII.évf. (1989) 2.sz. 35-40.p. HU-ISSN 0133-6738.
- PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség megalakulása és működése 1881-1918. — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség megalakulása és működése 1881-1918. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, VII.évf. (1997) 8.sz. 78-83.p HU-ISSN 1216-6774.. A tanulmány korábbi változata 1996. október 29.-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A napóleoni közbiztonsági őrtisztület útja Párizstól – Itálián és Ausztrián keresztül – Budapestig” című VIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI József: La gendarmerie hongroise: naissance et fonctionnement 1881-1914. — PARÁDI József: La gendarmerie hongroise: naissance et fonctionnement 1881-1914. [A magyar csendőrség szervezete és működése 1881-1914.] *Revue de la gendarmerie nationale*, [A Francia Nemzeti Csendőrség Folyóirata] LI.évf. (2002) 205.sz. 109-114.p. FR-ISSN 1243-5619.
- PARÁDI: Csendőrség és a XIX-XX. századi magyar rendszerváltozások, a csendőrség helye a polgári magyar rendvédelemben. — PARÁDI József: Csendőrség és a XIX-XX. századi magyar rendszerváltozások, a csendőrség helye a polgári magyar rendvédelemben. 311-326.p. In GAÁL Gyula — HAUZINGER Zoltán (szerk.): *Tanulmányok „Quo vadis rendvédelem? Szabadságjogok, társadalmi kötelezettségek és a biztonság” című tudományos konferenciáról.* Pécs, 2004, Magyar Hadtudományi Társaság Határőrizeti Szakosztályának Pécsi Szakcsoportja. 390 p. HU-ISBN — /Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, III./ HU-ISSN 1589-1647.
- PARÁDI: A határszéli csendőrség állam-biztonsági feladatai. — PARÁDI József: A határszéli csendőrség állam-biztonsági feladatai. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XI. évf. (2005) 14.sz. 91-94.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata — német nyelven — 2002. februárjában Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett tudományos szimpozium-sorozatnak a „Csendőrség Magyarországon” című II. szimpoziumján. A publikált tanulmány az előadás javított bővített és átdolgozott változata.

- PARÁDI: A csendőrtisztképzés és a fizetési osztályokba sorolt állami alkalmazottak szakvizsgarendszere. — PARÁDI József: A csendőrtisztképzés és a fizetési osztályokba sorolt állami alkalmazottak szakvizsgarendszere. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XIII. évf. (2007) 16.sz. 100-104.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2002. november 12.-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak „A rendvédelmi szakképzés története” című XVI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A csendőrség magyarországi története. — PARÁDI József: A csendőrség magyarországi története. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19.sz. 63-87.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2005. október 06.-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: Csendőrség-történeti kutatások a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaságnál. — PARÁDI József: Csendőrség-történeti kutatások a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaságnál. *Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiones Historiae Praesidii Ordinis)* XVIII. évf. (2009) 31-32. sz. 156-168.p. HU-ISSN 1785-3257.
- PARÁDI: Tények és érzelmek egy hajdan volt magyar rendvédelmi testület kapcsán. — PARÁDI József: Tények és érzelmek egy hajdan volt magyar rendvédelmi testület kapcsán. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVII. évf. (2009) 20.sz. 93-99.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2006. szeptember 29.-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A XIX-XX. századi magyar forradalmak hatása nemzeti rendvédelmi rendszerünkre” című XX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti szolgálata. — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti szolgálata. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XIX. évf. (2010) 22.sz. 77-91.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2008. október 10.-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Másfél évszázad rendszerváltozásainak hatásai nemzeti rendvédelmünkre” című XXII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség szervezete. — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség szervezete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXI. évf. (2011) 24. sz. 80-90.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2009. december 3-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett magyar rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Csendőrség Ausztria-Magyarországon, illetve Ausztriában és Magyarországon 1849-2005.” című XXIV. konferenciáján. A tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség szolgálati tevékenységei. — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség szolgálati tevékenységei. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXI. évf. (2011) 24. sz. 91-99.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2009. december 3-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett magyar rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Csendőrség Ausztria-Magyarországon, illetve Ausztriában és Magyarországon 1849-2005.” című XXIV. konferenciáján. A tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A csendőrség teendői az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királysága külső határainak őrzésében. — PARÁDI József: A csendőrség teendői az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királysága külső határainak őrzésében. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXI. évf. (2011) 24.sz. 100-118.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2009. december 13-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Csendőrség Ausztria-Magyarországon illetve Ausztriában és Magyarországon 1849-2005.” című XXIV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

- PARÁDI: Az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királyságának határszéli csendőrsége.
- PARÁDI József: Az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királyságának határszéli csendőrsége. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXII. évf. (2012) 26.sz. 81-104.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2011. november 11-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Militarizmus és demilitarizmus a XIX-XX. századi magyar állam rendvédelmében.*” című XXVI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A polgári magyar állam közrendvédelem-történeti kutatásai a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaságnál.
- PARÁDI József: A polgári magyar állam közrendvédelem-történeti kutatásai a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaságnál. *Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiotones Historiae Praesidii Ordinis)*, XXI.évf. (2012) 37-38.sz. 200-211.p. HU-ISSN 1785-3257.
- PARÁDI: A XIX-XX. századi magyar rendszerváltások és a csendőrség.
- PARÁDI József: A XIX-XX. századi magyar rendszerváltások és a csendőrség. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXII. évf. (2012) 25.sz. 104-113.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2010 december 6.-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*A közbiztonság közös Kárpát-medencei örökségünk*” című XXV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- SZAKÁLY: A Horthy-hadsereg tábori csendőrségének megszervezése és alkalmazása a II. világháború idején 1938-1944.
- SZAKÁLY Sándor: A Horthy-hadsereg tábori csendőrségének megszervezése és alkalmazása a II. világháború idején 1938-1944. *Hadtörténelmi Közlemények*, XCIV.évf. (1981) 3.sz. 376-402.p. HU-ISSN 0017-6540.
- SZAKÁLY: Egy közbiztonsági testület létrehozása és feladata a XIX-XX. század fordulóján.
- SZAKÁLY Sándor: Egy közbiztonsági testület létrehozása és feladata a XIX-XX. század fordulóján. *RTF Főiskolai Figyelő Plusz*, I.évf. (1990) 2.sz. 213-218.p. HU-ISSN 0866-4404.
- Második kiadás: In SZAKÁLY Sándor (szerk.): *Hadsereg, politika, társadalom*. Budapest, 1991, Lánchíd kiadó. 7-16.p. HU-ISBN 963 74 9700 5.
- Harmadik kiadás: In Á. VARGA László (szerk.): *Társadalmi konfliktusok*. Salgótarján, 1992, Nógrád Megyei Levéltár. 325-330.p. HU-ISBN 963 72 4304 6. /Rendi társadalom - polgári társadalom, 3./ HU-ISSN 2060-2332.
- SZAKÁLY: Néhány gondolat a volt Magyar Királyi Csendőrségről.
- SZAKÁLY Sándor: Néhány gondolat a volt Magyar Királyi Csendőrségről. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, I.évf. (1991) 1.sz. 38-44.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1990. április 24-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*A magyar rendvédelmi testületek és az önkormányzatok kapcsolata 1848-1945.*” című I. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- SZAKÁLY: A Magyar Királyi Csendőrség, az első központosított magyar közbiztonsági őrtestület.
- SZAKÁLY Sándor: A Magyar Királyi Csendőrség, az első központosított magyar közbiztonsági őrtestület. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, III.évf. (1993) 4.sz. 51-58.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1992. szeptember 29-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*A dualista Magyarország rendvédelme.*” című IV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- SZAKÁLY: Az Osztrák-Magyar Monarchia hadseregének tábori csendőrsége. (Rövid áttekintés.)
- SZAKÁLY Sándor: Az Osztrák-Magyar Monarchia hadseregének tábori csendőrsége. (Rövid áttekintés.) *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, IV.évf. (1994) 5.sz. 55-58.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1993. szeptember 21-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Háború, forradalom, trianon.*” című V. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- Német nyelvű kiadás: Die Feldgendarmerie des Heeres der Österreichisch-ungarischen Monarchie. (Kurze übersicht.) *Illustrierte Rundschau der Österreichischen Bundesgendarmerie*. [Az Osztrák Szövetségi Csendőrség illusztrált közleményei.] XLIX.évf. (1996) 364.sz. 29-37.p. ISSN 0019-2511.
- SZAKÁLY: A Magyar Királyi Csendőrség 1919-1941.
- SZAKÁLY Sándor: A Magyar Királyi Csendőrség 1919-1941. *Szivárvány*, XVI.évf. (1995) 1.sz. 136-147.p. HU-ISSN 0270-5508.
- Második kiadás: *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, V.évf. (1995) 6.sz. 122-129.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1994 októberében Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által

szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme.” című VI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

SZAKÁLY: Akik a Magyar Királyi Csendőrséget — 1938 és 1945 között — vezették.

— SZAKÁLY Sándor: Akik a Magyar Királyi Csendőrséget — 1938 és 1945 között — vezették. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXI.évf. (2011) 24.sz. 136-154.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2009. december 3-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Csendőrség Ausztria-Magyarországon, illetve Ausztriában és Magyarországon 1849-2005.” című XXIV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

CIKKEK

BARTOS: A híradó őrsök szolgálatáról.

— BARTOS Ödön: A híradó őrsök szolgálatáról. *Csendőrségi Lapok*, XXX.évf. (1940.) 2. szám. 34-40.p.

BARTOS: A rádió a közbiztonság szolgálatában.

— BARTOS Ödön: A rádió a közbiztonság szolgálatában. *Csendőrségi Lapok*, I. rész XXXIII.évf. (1943.) 3.sz. 66-69.p.
II. rész XXXIII.évf. (1943.) 4. sz. 98-104.p.
III. rész XXXIII.évf. (1943.) 5.sz. 130-135.p.
IV. rész XXXIII.évf. (1943.) 6.sz. 162-164.p.

CZEGLÉDI

— CZEGLÉDI Jenő: A csendőrség hírszolgálatáról. *Csendőrségi Lapok* XXIX.évf. (1939.) 17. szám 591-593.p.

DEÁK

— DEÁK Kálmán: A híradócsendőr életéből. *Csendőrségi Lapok* XXXII. évf. (1942.) 20. szám 643-645.p.

PASKAY

— PASKAY Bernát: A Magyarország-i rádióberendezések történeti fejlődése. *Elektrotechnika*, XXVII.évf. (1934) 7-8.sz. 57-58.p.

KÉZIRATOK

SZAKÁLY: *Magyar tábort csendőrség 1938-1944.*

— SZAKÁLY Sándor: *Magyar tábort csendőrség 1938-1944.* Bölcsészdoktori disszertáció (ELTE-BTK) Kézirat. Budapest, 1981.

SZABÁLYZATOK

NYUT.

— *Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség nyomozóalakulatai számára.* (NYUT) Budapest, 1930, Pallas. 188 p.

JOGSZABÁLYOK

1930/III.tc.

— 1930/III.tc. a katonai büntetőtörvénykönyv életbeléptetéséről és a közönséges büntetőtörvények egyes rendelkezéseinek ezzel kapcsolatos módosításáról és kiegészítéséről.

1939/II.tc.

— 1939/II.tc. a honvédelemről.

A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi fellépésének gyakorlata

A dualizmus időszakában a karhatalom sokkal szélesebb tevékenységi kört takart, mint amit napjaink szóhasználatával lefed. A karhatalom nem jelentett egyet az ún. csapaterővel végrehajtott feladatokkal, hanem a közigazgatás működésének olyan támogatását jelentette, melyben a legitim fizikai erőszak állami monopóliumával bíró fegyveres testületek jelenléte vagy intézkedése volt szükséges. Meg kell különböztetni a szűkebb és tágabb értelmű karhatalmat. Tágabb értelemben a hatósági tevékenységek fegyveres erővel történő támogatását jelentette, míg szűkebb értelemben a csapaterővel végrehajtott feladatokat. A karhatalom tehát nem volt más, mint a fenyegetett törvényesség biztosítására, a megzavart közrend helyreállítására kirendelt fegyveres erő. A szó közönséges értelmében a karhatalom olyan segítséget jelentett, amely fegyveresen jelenik meg és éppen fegyverének tekintélyével oszlatja el a törvényességet fenyegető veszedelmet és állítja helyre a megzavart közrendet.

A csendőrség tevékenységi körében az arra feljogosított hatóság vagy tisztviselő felhívására illetve kirendelésére teljesített szolgálatok között el kell különíteni a karhatalmat, a rendőri segílyt és az ezekkel rokon tartalmú, de más jogalapon nyugvó felszólítás vagy rendelkezés folytán teljesített közbiztonsági szolgálatot. E három fogalom, valamint a kusza jogszabályi szövegekben elrejtett fogalmi ismérvek hosszú időn át fejtörést okoztak a közigazgatási szerveknek. A karhatalmi tevékenység és határterületei áttekintéséhez a korabeli közigazgatási struktúra és jogszabályrendszer értékelése is szükséges, amelyet jelen tanulmány – terjedelmi korlátaira tekintettel – nem tárgyal.

A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi fellépésének jogalapja tömeggel szemben

Napjaink szakmai terminológiája a szűkebb értelemben vett karhatalmi teendőkre nem alkalmazza a „karhatalom” kifejezést, helyette a csapaterős teendők szakzsargon terjedt el. A rendvédelem részeként a csapaterős feladatok teljesítését minden korban és országban megoldották valamilyen formában. A csapaterős rendvédelmi feladatkörre önálló testület létrehozása és működtetése azonban kontinensünkön a kelet-európai államigazgatási modell sajátja. Elsősorban a honvédelmi alapeladattal rendelkező testületek, mint például a haderő, a nemzetőrség, illetve egyes időszakokban és térségekben a polgárőrség kaphatott csapaterős rendvédelmi feladatkört.¹ A dualista Magyarországon e feladatra szintén több szervezet volt hivatva.

A Magyar Királyi Csendőrség 1881. évi Szervezeti és Szolgálati Utasítása szerint a testület feladata volt a megzavart rendet és békét helyreállítani, mely során a közigazgatási hatóságok rendelkezése alatt állt. Azok hivatalos felszólításainak feltétlenül engedelmességre tartozott és a felhívás megbírálásába nem bocsátkozhatott. A meghagyás vagy meghívás tartalmáért mindenkor az azt kiadó hatóság vagy egyén volt felelős, ahogy ezek foganatosításáért, valamint eközben a törvények és szolgálati utasítás határozványainak pontos betartásáért az eljáró csendőr.² A csendőrség lényeges vonása — amely megkülönböztette más rendvédelmi szervektől és főképp a rendőrségtől — a fentiek alapján a társ rendvédelmi testületekétől eltérő kompetenciája volt. A dualizmus kori rendőrségek önálló hatósági jogkörrel rendelkeztek. Ezzel szemben a Magyar Királyi Csendőrség feladatát a közigazgatási intenciók megvalósításának biztosítása képezte. A csendőrség azonban szolgálatellátás során szembetalálta magát olyan élethelyzetekkel, amikor a közigazgatási hatóságok intelmeit nélkülözve is el kellett járnia. Ezeket nevezeték az úgynevezett rendes szolgálat körébe tartozó feladatoknak. A Magyar Királyi Csendőrség tehát olyan rendvédelmi testület volt, amelyet azzal a céllal hoztak létre, hogy a közigazgatási döntések végrehajtását szükség szerint ki is kényszerítse akár fizikai erő, kényszerítő intézkedések, végső soron fegyverhasználat által is.³

Nemcsak a kompetencia, hanem a karhatalmi igénybevétel tekintetében is lényegesen eltért a csendőrség korának többi rendvédelmi szervezetétől. Egyrészt a csendőrség katonailag szervezett őrtestület volt, ami azt jelentette, hogy a csendőr személyében katonának minősült, katonai rangot viselt, és a személyi állomány függelmi viszonyai is katonaiak voltak. Az állomány felkészültsége tartalmazta a csapaterős karhatalmi alkalmazásra vonatkozó ismereteket, ami katonai kiképzésen és a kötelékben végrehajtott harceljárások ismeretén alapult. Az egyéni fegyverzet szintén alkalmassá tette a személyi állományt a csapaterős fellépésre.⁴ A mai szemmel radikálisnak tűnő szuronytámadás és löfegyverhasználat kapcsán szükséges megjegyezni, hogy a kirendelt karhatalom fellépése a rendelkezésére álló felszereléshez igazodott, amely katonai volt. Ennek megfelelően katonai taktikát alkalmaztak és gyalogsági (vagy épp lovassági) kötelékharcként értelmezték a rendvédelmi fellépést. Természetesen itt a fellépés célja nem az ellenség megsemmisítése volt, hanem a közrend helyreállítása és a tömeg szétozlatása. Ez a felfogás megfelelt a korabeli Európa rendvédelmi

gondolkodásának, hiszen a francia csendőrségnél is csak 1929-ben merült fel a gumibot rendszeresítésének kérdése.⁵

A dualista közigazgatási felfogás fontos eleme volt, hogy nem különültek el élesen a rendvédelmi szervezeteknek, illetve a haderő csapatainak karhatalmi teendői, hiszen a Magyar Királyi Csendőrség és a hadsereg által megvalósított karhatalmi teendők közötti fontos gyakorlati különbség az volt, hogy míg a haderő által a karhatalmi teendők végzésére vezényelt személyi állomány a közigazgatási tisztviselők mellé csak olyan számban volt biztosítható, hogy a feladat megoldására minden körülmények között képes legyen — vagyis legalább raj, de inkább szakasz erőben —, addig a csendőri karhatalom kisebb egységekre is széttagolható volt. A haderő által kivezényelt karhatalmat mindig tiszt irányította és az egyes katonák önálló intézkedési jogkörrel nem rendelkeztek, míg a csendőrségi karhatalom a csendőr járőr cselekvési szabadságát élvezte. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy a haderő karhatalmi feladatok teljesítésére vezényelt személyi állománya előtt elkövetett kihágásra az észlelők nem intézkedhettek, míg a csendőröket intézkedési kötelezettség terhelte.⁶

A csendőrség teljes megszervezése után ez egyre kevésbé volt jellemző, azonban folyamatosan megjelent. A katonai feladatok közbiztonsági megfelelőjeként kezelt csapaterős karhatalmi tevékenység szabályozására elsősorban a honvédelmi miniszter intézkedett, míg a polgári hatóságok részéről történő kirendelés módjára, a költségek viselésére a igazságügy- és belügyminiszter.

Az első átfogónak tekinthető szabályozást a honvédelmi miniszter 1876. évben körrendelet formájában adta ki. A körrendelet mellékleteként publikált Utasítás, melyben első ízben tartalmazott pontos szabályozást a hatóságok és a katonai parancsnokságok számára egyaránt.⁷ A rendelet módosítására és átdolgozott újbóli kiadására a honvédelmi miniszter 1886. évben kiadott körrendeletében került sor 1887. I. 16-ai hatállyal.⁸ A szabályozás újabb módosítására és jelentős kiegészítésére a honvédelmi miniszter 1896. évben kiadott újabb utasításával került sor.⁹ Ez fontos és a polgári állam szellemiségét erősítő rendelkezést tartalmazott, miszerint a haderő csapatai a továbbiakban csak akkor voltak igénybe vehetők, ha az összpontosított csendőri erő nem volt elégséges. Kijelenthető tehát, hogy a karhatalmi csendőri erő olyan mértékben értékelődött fel az 1876-os és 1886-os utasítások óta, hogy azt már a csapaterős karhatalmi feladatok elsődleges végrehajtójának tekintették. Szükséges volt azonban szem előtt tartani azt is, hogy nagyobb területet érintő vagy súlyos fegyveres harcot igénylő esetekben továbbra is a haderő kirendelt alakulatai voltak a karhatalmi teendők megvalósítói a közrend helyreállításának elsődleges eszközei.

Bár a szabályozás fejlődött és erősödött, Magyarországon a csendőrség csapaterős tevékenységeinek folyamatos tervezésére és előkészítésére csak a két világháború között került sor. Kezdetben elsősorban a csendőriskolák tanszázadai voltak ilyen jellegű feladatokra igénybe vehetők.¹⁰ Az I. világháború során kialakított csendőr zászlóalj a CSERNY-különítmény fegyverezte le a Tanácsköztársaság alatt. Később a II. világháború alatt hoztak létre ilyen zászlóaljakat kifejezetten csapaterős tevékenységek ellátására, például a Galántai-zászlóaljat.¹¹

A magyar állam polgári fejlődésének az időszakában más karhatalmi formációkkal is kísérleteztek. Az államosított rendőrségen belül hoztak létre a húszas évek kezdetén csapaterős feladatok ellátására alkalmas szervezetet.¹²

A fentiek alapján kijelenthető, hogy a dualizmus korában a csapaterős karhatalmi feladatok ellátására nem hoztak létre állandó kötelékeket, hanem a jelentkező feladatokat ideiglenes összpontosításokkal kezelték. A legnagyobb mérvű erőkoncentráció, amelyet a dualizmus időszakában kialakítottak az a zászlóaljnyi erő volt. Ennek létszáma minden bizonnyal nem haladta meg a 300 főt, ami a korabeli 33 378 főnyi rendvédelmi létszám elenyésző részét, 0,80 %-át tette ki.¹³

Háborús vagy azt megelőző időszakokban azonban a csendőrség nagyobb erőkoncentráció létrehozására is képes volt. Bosznia-Hercegovina annektációját megelőzően a szerb ajkú területek 700-800 főnyi csendőrségi állományát például elővigyázatossági okokból 2500 főre emelték.¹⁴ Ez persze más területek közbiztonsági erejének gyengítését jelentette, ami az akkori létszámviszonyokat figyelembe véve jelentős elvonásokat is eredményezhetett. A csendőrség létszáma viszont csak lassan követte a megnövekedett igényeket, bár az 1914 júliusi 9621 fős (ebből 266 tiszt) létszám 1918 októberig 12 ezer főre (ebből 287 tiszt) nőtt.¹⁵

A Magyar Királyi Csendőrség tehát – hasonlóan más európai csendőrségekhez – a francia csendőrség mintáját követte, annak a nemzeti sajátosságokra adaptált változatát képezte. Nem az eltérő vonások voltak a dominánsak, hanem az azonosságot képviselő jellemzők.¹⁶ A magyar csendőrség tevékenységében is elsődleges volt a megelőző jellegű szolgálatellátás, a megszokottól eltérő rendkívüli helyzetekre való reagálást pedig ideiglenes kötelékekkel valósította meg. Ezzel a gyakorlattal

később maguk a franciák szakítottak, amikor a Mozdó Köztársasági Gárda megszervezésével — melynek keretében a szakasz erejű állandó bevetési alakulatokat hoztak létre — elsősorban az iparvidékek karhatalmi teendőit látták el.

Külön említést érdemel a lovassági karhatalmi fellépés, amely minden honvédségi és csendőrségi szabályzó szerint hatásos eszköz volt a felbőszült tömeg féken tartására. Kezdetben a honvéd lovasságot is előszeretettel alkalmazták erre a feladatra. Ilyenkor a fegyvernem békeállományú századai egy-egy szakaszt alakítottak és négy ilyen szakaszból szerveztek egy bevethető századot.¹⁷ A karhatalmi feladatok támogatására később minden csendőr kerület-parancsnokság alárendeltségében lovas alosztály jelent meg, melyet sikeresen alkalmaztak. A lovasság kiválóan alkalmas volt arra, hogy tereket fegyveres erőszak nélkül kiürítsen, azonban mindig zárt alakzatban kellett alkalmazni és a szétszlatott tömeget nem szabadott üldözni. Fontos lovassági feladat volt továbbá, hogy járőrözés által a tömeg gyarapodását megakadályozza.

A karhatalmi szervezetek és tömegkezelési feladatokra igénybe vett szervezeti elemek után azokat a társadalmi viszonyokat is szükséges áttekinteni, melyek között a karhatalmi rendfenntartás megvalósult. A korabeli szakmai terminológia szerint meg kell különböztetni sztrájkot (vagy egyszerű bérharcot), általános sztrájkot és forradalmi sztrájkot, amely nem a munkaadó, hanem az állam ellen irányult.¹⁸ Fontos megjegyezni, hogy az akkor uralkodó közigazgatási felfogás szerint a csendőr volt az, aki a katonasággal karöltve hivatva volt a követeléseit helytelen alapon előadni akaró népet felvilágosítani. A SZUT szerint a csendőr „kiváló figyelmet fordítson” a munkásosztály által előidézhető mindazon eshetőségekre, melyek a közcsend és rend háborítását vonhatnak maguk után. Figyeljen fel a gyárak környékén kialakuló minden nagyobb csoportosulásra és a körülményekről azonnal tegyen jelentést a közigazgatási hatóságnak.¹⁹

A szakirodalom külön foglalkozott a nemzetiségi mozgalmak kérdésével. Mivel külföldi lázító cikk esetén a röpirat vagy újság lefoglalását az ügyészség rendelhette el, ha a csendőr ilyenrel találkozott, egy példányt haladéktalanul megküldött a hatóságnak. A csendőrségi joghatóság kiterjedt azonban a nyilvános szónoklatokra, melyek lázító tartalma esetén a csendőr a felszólalótól a szót megvonhatta és a beszéd folytatása esetén elfoghatta. Ilyen esetekben óvatosan, és a tömeg hangulatának megfelelő tapintattal kellett eljárni.²⁰

Az anarchizmus szintén új és terjedő jelenség volt a századforduló előtt. Az anarchista tanok művelői a hatóságok megfigyelései szerint Magyarországon a kézműves osztályból kerültek ki, ezért a csendőrségnek kiemelt figyelmet kellett fordítania a külföldet is megjárt iparosokra és kézművesekre.²¹ Az állam valós fenyegetésként értelmezte az anarchizmus terjedését, amelyet valamennyi rendelkezésére álló eszközzel kontrollálni próbált. A külföldi anarchisták ellen többek között a „külföldieknek a Magyar Koronai országról való lakhatásáról” szóló törvénycikk nyújthatott védelmet, mely szerint minden külföldinek 24 órán belül jelentkeznie kellett a lakóhelye szerinti állami szervezetnél.²²

A veszélyekről a csendőr a hatóság kirendeléséből vagy saját észlelése által szerezhetett tudomást, és bár a szervezet alapvető rendeltetése a polgári hatóságok rendelkezéseinek végrehajtása volt, mégis szükséges volt a csendőrség számára támpontokat adni az önálló intézkedéshez. A SZUT magyarázatára kiadott segédlet szerint a közbiztonságot zavaró csoportosulás vagy zsidóellenes tüntetés, szociális zavargás, sztrájk esetén a csendőr azokat, akik a gyülekezés helye felé közelednek eltávolíthatta, az összegyűlt tömeget pedig parancsoló hangon szétszlatásra szólította fel.²³ Természetesen a lehető legrövidebb időn belül az esetet jelenteni kellett a közigazgatási hatóságnak és a tisztviselő kiérkezését követően az általa meghatározottak szerint kellett fellépni. Komoly garanciális szabály volt azonban, hogy ha az egységet polgári tisztviselő vezette, az csak az intézkedésekkel elérni kívánt célt jelölhette meg, a végrehajtás módjára nem adhatott utasítást. Ez biztosította, hogy a karhatalmi fellépés mindig szakmai szempontok szerinti arányossággal történjen.

A professzionális karhatalmi fellépés kellő elméleti alapokkal is rendelkezett, hogy az intézkedő csendőr felismerje a veszélyes helyzeteket és a megfelelő eljárásokat fogantassa. A korabeli értelmezés szerint nagyobb embertömeg alatt a 100-200 fős tömeget kellett érteni. Veszélyessé akkor vált a csoportosulás, ha a tömeg valakit megtámadott vagy ezzel fenyegetett.²⁴ Ez általában sztrájkok és tiltakozó jellegű megmozdulások esetén volt irányadó. A fentiekől meg kellett különböztetni a „csődülést”, amely a kíváncsi nép összegyűlését jelentette és általában békés szemlélődésből állt. Természetesen ez is szükségessé tette a tömeg kezelését, de csak a közlekedési útvonalak szabadon tartását és a nézelődők bizonyos területre terelését és ott tartását jelentette.²⁵

A gyakorlati karhatalmi fellépés szempontjából két legfontosabb fogalom a főcinkos és a felbujtó voltak, mivel az esetleges fegyveres erőszak alkalmazásának rájuk kellett irányulnia, így felismerésük

és elhatárolásuk alapvető kérdés volt. Főcinkos az volt, aki a gyülekezésben a vezér szerepét játszotta és erőszakos magatartást tanúsított. Felbujtó az volt, aki csupán szóval bátorította a népet az erőszakoskodásra vagy lázító beszédet mondott.

Karhatalmi felderítés, megelőzés és felkészülés

A dualizmus korának polgári gondolkodására jellemzően a karhatalmat megelőző és elrettentő jellegű szolgálatként értelmezte a csendőrség. A szabályzatok és jogszabályok rendelkezésein túl a karhatalomként kivonultatott csapaterő megjelenése is ezt támasztotta alá, hiszen az útba indító parancsnok a felszerelések meglétén és használhatóságán túl a kifogástalan ruházatról is meggyőződött. Elvárás volt a legénység minden tagjával szemben, hogy a csapaterős alkalmazáshoz újszerű zubbony, kalap és tiszta kesztyű álljon rendelkezésére, valamint legjobb kardbojtját viselje. A csendőr tehát elsősorban megjelenésével kívánta elérni a kivonulás célját, nem pedig erőszakkal.

Ennek megfelelően a felderítés és a karhatalmi felkészülés is nagy hangsúlyt és részletes szabályozást kapott. Külön említést érdemel, hogy míg a végrehajtás gyakorlati kérdéseivel a csendőrségi szabályzatok is foglalkoznak, a karhatalmi felderítés és megelőző intézkedések elsősorban a honvédségi szabályzatokban jelennek meg. A karhatalom fogalma a katonai terminológiában is olyan csapatokat jelentett, melyeket a közhatalóságok támogatására olyan célból rendeltek ki, hogy ezek hivatalos intézkedéseit és az erőszakos ellenállás leküzdését anyagi erővel támogassák.²⁶ Katonai karhatalmat általában a hadsereg (esetleg a hadtengerészet) rendelt ki, a honvédség pedig csak kivételesen és olyan esetekben, amikor a hadsereg ereje az adott területen nem állt rendelkezésre vagy elégtelen volt.

Alapvető szabály volt, hogy minden karhatalmi kötelék olyan erős legyen, hogy feladatának sikeres megoldása, valamint a fegyver becsületének megóvása minden körülmények között biztosítva legyen. A karhatalmat mindig éles lőszerrel kellett ellátni, sőt a tartalék lőszereket is ki kellett adni a személyi állománynak. A konkrét veszély megjelenéséről a Szabályzat a következők szerint rendelkezik: *„Valamely fölkelés vagy lázongás megakadályozására vagy elfojtására, a közigazgatási hatóságok kérelmére és ezekkel egyetértőleg oly katonai intézkedések teendők, melyek a törvényes hatóságoknak rendelkezéseik kivételére erkölcsi és anyagi erőt, biztos támaszt és elegendő hatalmat nyújtanak.”*²⁷

A honvéd és csendőr-parancsnokságok azonban saját belátásuk szerint megelőző jelleggel olyan rendszabályokat vezethettek be, amelyek az azonnali karhatalmi fellépéshez szükségesek voltak.²⁸ Ha a parancsnok készülő zendülés előjeleit látta, akkor intézkednie kellett a csapatok összpontosított elszállásolására, és arra, hogy a tisztek lakásait a csapatuk közvetlen közelében jelöljék ki. Az erődítményeket és más katonailag fontos pontokat védelmi állapotba kellett helyezni és a parancsnokukat fontosabb ok nélkül nem lehetett felváltani. Az ilyen pontokhoz vezető utakat valamint a főközlekedési utakat a rajtaütésekkel szemben biztosítani kellett, ami tipikusan csendőrségi feladatnak volt mondható. A katonai helyőrség többségét ezen felül megfelelő szállító eszközökkel és élelemkészletekkel készenlétben kellett tartani. A helyőrségi őrszolgálatot meg kellett erősíteni és szükség esetén az egész helyőrség együtt tartása volt elrendelhető. Az ilyen helyzetben bármilyen feladatra kivonuló csapatok mindig teljes felszereléssel és éles lőszerrel kerültek ellátásra.

A legénység kijárást csak nagyobb csoportokban engedélyezték és a lakossággal történő érintkezését ellenőrizték. Ez a szabály a hadsereg sorozott állományánál indokoltabb volt, azonban a csendőrök befolyásolását és a lázítók általi megkörnyékezését szintén komolyan vették. A megelőző időszakban a járőröket nagyobb erővel és lehetőleg a honvédségnél tiszt, a csendőrségnél altiszt vagy tapasztalt járőrvezető vezetésével küldték ki.²⁹

A fenti intézkedéseket a működése során szerzett információk alapján a csendőrség már akkor megtehetette, amikor a polgári hatóságok még nem igényelték karhatalomkénti fellépését. Egy szociális indíttatású lázongás vagy erőszakba torkolló sztrájk elfojtásának életciklusát tehát legalább három szakaszra bonthatjuk, melyek közül az első és az utolsó katonai jellegű, míg a második közigazgatási intézkedéseket foglal magában. Az információgyűjtés alapján bevezetett megelőző intézkedések az esetlegesen kirendelt karhatalmi erő harckészültségét voltak hivatottak fenntartani.

Amint az események látható formát öltöttek és a tiltakozók az utcára vonultak, a polgári hatóság – elsősorban csendőrségi – karhatalmat rendelt ki, amely felett saját tisztviselője rendelkezett. Ennek jogalapja a SZUT „Karhatalmi utasítás” című szakasza volt, mely szerint ha az eljárásnál nyomós adatok alapján ellenszegüléstől kellett tartani, vagyis a tömeg jogellenes magatartást tanúsított és a polgári tisztviselő felszólítására szétoszlani nem akart, úgy a hatóság vagy annak eljáró tagja a csendőrség támogatását vehette igénybe.³⁰ Az utasítás szerint népgyűléseknél vagy csődüléseknél a

csendőrség a közigazgatási hatóság különös utasításai szerint járt el. Ha közbelépni volt kénytelen mindenkinek előtt a „törvény nevében” szavakkal felhívta a résztvevőket a szétoszlásra, mely eredménytelensége esetén a „főtényezőket” eltávolította.³¹ Az eseményeknek ebben a szakaszában a polgári tisztviselő háttérbe vonult és a törvényes rend helyreállításáig a karhatalom parancsnoka vette át az irányítást. A lázongás elfojtásához szükséges intézkedéseket tehát a parancsnok tisztán katonai szempontok alapján vezette be és a Magyar Királyi Honvédség Szolgálati Szabályzatának I. rész 72. §-a szerint kellett eljárnia.³²

A közigazgatási hatóság képviselőjét a csendőrségi karhatalmi erő mellett az alkalmazott létszám határozta meg: míg kisebb járőr erejű karhatalmi csoport mellett rendőri közeg jelenléte is elégséges volt, addig nagyobb csapat mellett rendőrkapitány vagy vezető tisztviselő megjelenése volt szükséges. Közigazgatási tisztviselő vagy rendőr jelenléte nélkül a katonai karhatalmi erő – ha csak súlyos erőszakos cselekményeket nem tapasztalt – nem intézkedett, a csendőrkötélék viszont saját kezdeményezésre is intézkedésbe kezdhetett, ha ez a karhatalmi célt nem veszélyeztette. A kirendelt karhatalmakra azonban egységesen elmondható volt, hogy amennyiben a kirendelő hatóság közege indokolatlan és tartósan távol volt, a karhatalom további utasításig bevonult osztagához. A karhatalom a közeg intézkedését nem bírálhatta, de ha a szolgálati utasítás 29. § (3) bekezdésében foglaltak nyilvánvalóan fennálltak, az együttműködést kivételesen megtagadhatta.

A tisztviselő tehát kulcsszerepet játszott a karhatalmi fellépéskor, ezért mindenkor meg kellett győződni a tisztviselő személyének hitelességéről. A karhatalom alkalmazása előtt tehát – szükség esetén távbeszélő vagy távíró igénybe vételével – meg kellett győződni a kirendelő tisztviselő megbízásának valóságáról. A konkrét alkalmazásra a kirendelő hatósággal egyetértőleg tervezetet kellett készíteni.³³ A hatóság nevében eljáró tisztviselő biztonságának garantálása volt a karhatalom egyik legfontosabb feladata, ezért a csapattal tartó közeg mellé külön járőrt kellett kirendelni.

Tömegkezelés

A korabeli szakmai követelmények szerint az összpontosításoknál a parancsnoki feladatok elsősorban a legénység pontos létszámának ismeretét, az elhelyezésről és élelmezésről történő gondoskodást, valamint a szolgálati feladatokra történő kiképzést, felkészítést, és a szolgálati beosztás elkészítését foglalták magukba. A karhatalom parancsnoka az alkalmazás előtt gondosan felmérte a helyszínt és a várható feladatot, majd ehhez igazította a rendelkezésre álló erő elosztását. Fontos követelmény és szakmai alapelv volt, hogy a parancsnok a működési területre 1-2 nappal az alkalmazás előtt szálljon ki, ahol szükség szerint informálódjon a helyi hatóságoktól. A terep bejárása után készítsen vázlatrajtot, hogy a csapat felvezetése és a járőrök elosztása előtt tiszta képet kapjon a területről. A módszertan napjainkig sem változott és a helyszínbéjárás legcélszerűbb gyakorlati fogásait már a századfordulón alkalmazták.

A helyszín adottságainak felmérése után a rendelkezésre álló erő elosztása következett. A szolgálati beosztást (szakasz erőnél) a következők szerint készítette el és hirdette ki a karhatalmi parancsnok: A felsorakoztatott szakaszból kiléptette az altiszteket és altiszti vizsgát tett személyeket, majd a járőrvezetőket, végül a csendőröket is, és így (a helyben maradó próbacsendőrökkel együtt) négy csoportot alakított meg. Minden csoportból kiválasztotta azokat, akik a helyi viszonyokat és a területet ismerték. Ezután úgynevezett tagpárokat alakított ki egy altisztből, egy járőrvezetőből, egy csendőrből és egy próbacsendőrből. Mindegyik kialakított 4 fős csoportba legalább egy korábban kijelölt, a környéket ismerő személy került. A tagpárt vezető altiszt feljegyezte a hozzá beosztott csendőrök neveit, majd visszaálltak a szakaszba. Ennek az volt a legnagyobb előnye, hogy az előre kijelölt tagpárokat azonnal külön feladatra lehetett küldeni az alkalmazás során. A szolgálati fegyelemre és a karhatalmi fellépés közbeni parancsnoki kontrollra is jó hatással volt a módszer, mivel minden altiszt csak három beosztott csendőr intézkedését felügyelte. A parancsnok már itt kiválaszthatta azokat a rátermett csendőröket, akiket a főcinkosok és felbujtók kiemelésére kívánt küldeni.³⁴

Az eligazítás során a parancsnok a vázlatrajz segítségével bemutatta a terepet és kijelölte a főbb tereptárgyakat és helyszíneket. Ha kellő idő állt rendelkezésre az alkalmazás előtt az altisztekkel együtt is bejárhatta a helyszínt. A vázlatrajzon meg kellett jelölni az egyes járőrök felállítási helyét, a tartalékként kikülönített legénység felállítási helyét és létszámát, valamint a gyülekező és a parancsnoki állás helyét is.

A járőröknek és különítményeknek meg kellett hagyni, hogy amint a felállítási helyet indokoló szolgálati ok megszűnik, minden további parancs nélkül vonuljanak a gyülekező helyre. A szolgálati

feladatok végrehajtásának folyamatos ellenőrzésére a parancsnok 2-3 altisztet jelölt ki, akik a csoportokat és járőröket visszatérően ellenőrizték.

Fontos, hogy az összpontosított erőket – még a közigazgatási tisztviselők kérésére is – tilos volt elbújtatni és azt a látszatot kelteni, hogy csendőri biztosítás nincs jelen. Ezzel ugyanis nem volt elérhető az összpontosítás célja, vagyis a tömeg visszatartása az erőszakos cselekményektől, amelyre végső soron valamennyi intézkedés irányult.³⁵

Az alkalmazás alapvető formája a sorfal és a mozgósorfallal voltak. A csendőrségi karhatalmi tevékenységet is alapjaiban meghatározó honvédségi Szolgálati Szabályzat megfogalmazása szerint a sorfalak célja az volt, hogy ünnepeken és egyéb nagyobb tömegeket vonzó alkalmakkor bizonyos területeket elkülönítsen és a közlekedésre szabadon tartson.³⁶ A sorfalhoz kirendelt erőt rendszerint két sorban, megfelelő térközökkel állították fel. A sorfal biztosítási jellegű formáció volt, amelynek higgadságot és az erőt kellett sugározni az összegyűlt tömeg felé. A szabályzat külön kiemelte, hogy a sorfalak kordonparancsnokai minden hangoskodás és felesleges szaladgálás nélkül tartsák fenn a rendet osztagaik körében és ahol kell támogatólag vagy oktatólag lépjenek közbe.³⁷

A sorfal ideális alakzat volt a tömeg viselkedésének rugalmas követésére és lehetőséget adott mozgásra, kiszorításra, esetleg járőrök kiküldésére is. Rendeltetése mégis békés jellegű volt, a tömeg körülhatárolására, a közlekedés biztosítására és a fegyveres erő jelenlétének demonstrálására szolgált. A tömeg dinamikáját a megelőzés primátusának figyelembe vételével követte. A Szolgálati Szabályzat szellemében „*A tolongás megakadályozásnál lehetőleg kimérettel és tapintattal kell eljárni, de mégis semmit sem túrni, ami a vett utasításokkal ellenkezik!*”,³⁸ vagyis a rendezvény kordában tartása volt a cél. Ezt támasztja alá az is, hogy a sorfalhoz alkalmazott (honvéd) legénység hátbőrönd nélkül vonult ki, a löfegyvert pedig rejtett szuronnal vállra vagy lábhoz állásban tartotta, vagyis nem harcfeladatra készült. Fontos, hogy a sorfal csak templomon kívül az oltári szentség közeledésekor valamint Ő Felsége és a Felsőes uralkodó ház tagjai előtt teljesített tiszteletadást imához állással, illetve fővetéssel. A mozgó sorfal tiszteletadást nem teljesített.³⁹

Ha a várható feladat inkább tömegoszlatási, mint biztosítási jellegű volt, a sorfal elhelyezését megváltoztatták a helyszín lehetőségeinek függvényében. Fő szabály szerint az embertömegtől a csendőrség 10-20 lépésnyire állt fel, hogy a tömeget szemmel tarthassa és támadás esetén ideje legyen védekezni. Arra törekedtek, hogy hátuk mögött házfal vagy más akadály legyen, hogy onnan a csapatot támadás ne érhesse. Ha ez nem volt lehetséges és a tömeg a csendőröket körülfogta, egymásnak háttal állva vettek fel védekező pozíciót.

A SZUT összefoglalása szerint ha a nagyobb embertömeg által okozott és veszélyes jellegű rendzavarás alkalmával az illetékes hatóság a csendőrséget segédletül felhívta, vagy ha másképpen tudomására jutott, az összes legénység az őrsparancsnok vezénylete alatt a rendzavarás színhelyére kivonult és megfelelő távolságban az embertömegtől, lehetőleg fedett háttal felállt.⁴⁰ A karhatalom parancsnoka (a fentiek szerint legtöbbször az őrsparancsnok) szükség esetén harsány hangon a „*törvény nevében*” szólította fel az embertömeget a szétoszlásra és arra, hogy támadásuk esetén fegyvert fog használni. A parancsnok ezután csendőröket jelölt ki, hogy a népet támadásra buzdító személyeket kiemeljék és elfogják, vagy a korábban erre kiválasztott tagpárt küldte ki. A kiküldött csoportot úgy kellett eligazítani, hogy a kiemelés után a hangadókat kísérő csendőrök helyezték fegyverüket lökésszerű helyzetbe és ügyeljenek, hogy a tömeg az őrizetbe vett személyeket ne bántassa.

A kiemelést a parancsnok „*Szuronyt szegezz! Előre indulj!*” vezényszavai után, az elrendelt szuronytámadás közben kellett végrehajtani, mivel ilyenkor a tömeg kimozdult helyzetéből. Fontos, hogy akik a szurony elöl nem akartak kitérni vagy távozni, azok a hatóságok és a közcsend elleni kihágást követtek el, így őket el kellett fogni, nem pedig megsebesíteni. A legfontosabb feladat az volt, hogy a lázongás szervezői kézre kerüljenek, ezért az erre kikülönített járőr az oldal irányból végrehajtott „*kiemelés*” után az elfogottak személyleírását, az elfogás körülményeit valamint az elfogásban résztvevő csendőrök neveit feljegyezte, hogy a későbbi eljárásban az adatok rendelkezésre álljanak. Ezeket a csapattal kirendelt hatósági tisztviselőnek később átadták.⁴¹

Ha a tömeg a fentiek miatt követeket dobálva vagy egyéb módon felfegyverkezve támadt a csendőrökre újra fel kellett őket szólítani a fegyverhasználatra. Ha ez már nem volt lehetséges a parancsnoknak tüzet kellett vezényelnie az ellenszegülő néptömege.⁴² A fegyver használata, vagyis a gyalogság szuronytámadása illetve a lovasság rohama előtt lehetőleg a kivonult kürtösökkel a „*roham*” jelet, löfegyverhasználat előtt az „*arcirányból takarodás*” jelet kellett fújatni, amitől szintén az erőszak megelőzését és a tömeg visszaretentését várták. A kürtjel egyrészt jelzés volt a tömegnek, hogy a karhatalom rövidesen fegyvert használ, másrészt az ellenszegülő katonaviselt férfiak felismerve a kürtjeleket jobb belátásra térhettek.

A lázongó néptömeg szétszórása előtt tehát több felszólításnak kellett elhangoznia. Csak ha ezek eredménytelenek maradtak, akkor kerülhetett sor a gyalogság szuronytámadására és a kiemelés megkísérlésére. Ha ez nem volt elégséges, a csapatra tüzeltek, vagy másként önvédelemre kényszerítették, akkor lőfegyvert kellett használnia. Ez alkalommal azonban nem szabadott vaklőszerezellel vagy a levegőbe löni.

Ha a csendőrség visszavonulni volt kénytelen, azt „*csatározó módon*” kellett tennie, vagyis az egyik sor jól irányított egyes lövésekkel fedezte a másik sor visszavonulását.

Többször szóba került már a különítmények és kiküldött járőrök kérdése, melyre szintén léteztek szakmai ajánlások. A különítmények olyan csapatrészek voltak, melyek csapattestüktől ideiglenesen elkülönítve, különös szolgálati rendeltetéssel bírtak.⁴³ Különítményeket csak akkor küldhettek ki az alkalmazás helyének környékére, ha ezáltal a fő karhatalmi erő nem gyengült meg. A kisebb kötelékekből éppen ezért a kikülönítéseket nem ajánlották.

A laktanyáján kívül összevont karhatalmat tilos volt házanként elszállásolni, inkább nagyobb épületekben, egy helyen. A közös elhelyezés körletében éjszakai ügyeletet kellett szervezni. Szükség esetén az elszállásolt különítmény azonnal a gyülekezésre kijelölt riadóterén gyülekezett. Így biztosították a harckészültség fenntartását az ideiglenes elhelyezésben és az elszállásolt csapat védelmét támadás esetén.

Szuronyharc

A közbiztonsági szuronyharc talán a legellentmondásosabb taktikai eljárása volt a századfordulós Európa rendvédelmi testületeinél. A második világháborút követően nem alkalmazott harcjelzés gyökerei a katonai szuronyharcban keresendők, azonban ennek továbbfejlesztett változatát fedezhetjük fel benne. Az alapvető katonai fogások három részre oszthatók, úgy mint szurony-, kard- és lovasság elleni technikákra.

A gyalogság elleni helyezkedésnél a katona egy negyedrészt fordulatot tett jobbra, bal lábát erős, rövid, hallható lépéssel maga elé a földre helyezte, térdeit behajlította. A felső test eközben egyenes maradt és a test súlya a jobb lábon nyugodott. A NAPÓLEON utáni időkben ezt „alant állás”-nak nevezték.⁴⁴ Bár a szurony eltűnt a közbiztonsági szolgálatból, örökségét hosszú ideig őrizték a csapaterős karhatalmi feladatok. Még a közelmúltban is találkozhattunk például olyan tömegoszlatásokkal, melyeket a kérésző kötelék a felállítási helyek elfoglalását követően erős bal lábás „toppantással” kezdett meg. Ez az alant állás, majd a későbbi szuronyt szegezés állás napjainkig őrzött maradványa, amely – akárcsak egy évszázaddal ezelőtt – a mozzanat tömegre gyakorolt pszichológiai hatását igyekezett kihasználni.

A kard elleni helyezkedésnél a testsúlyt bal lábra kellett helyezni, a puskát pedig keresztben a test elé tartani.⁴⁵ Ez lett a későbbi közbiztonsági szuronyharc alapállásának elődje. A „Vívni állás” vezényszót később a csendőrségnél is használt „Szuronyt szegez” vezényszó váltotta fel.⁴⁶ A szabályzatok és vezényszavak változása a szuronyfegyver jelentőségének csökkenésével és közbiztonsági fegyverré válásának folyamatával párhuzamosan zajlott. A szuronyvívás alapállása tehát a „vívni állás” maradt, amelyre a katona bal lábát egyenesen előre helyezi, jobb lábát fél lépésnyire hátra húzza és a fegyvert a „Szuronyt szegez” vezényszónak megfelelően tartja. A testsúly mindkét lábra egyformán van elosztva.⁴⁷

A lovasság elleni helyezkedéskor az alapállásból a jobb lábat oldalra és hátra helyezve a testsúly a bal lábon nyugodott. A lovas elleni küzdelem alapja az volt, hogy a katona jobb lábbal hirtelen előre és oldalt lépett, a testsúlyát a jobb lábára helyezte át (jobbra ugrás) ezáltal a mellette elhaladó lovas bal oldalára került, aki így a kardját csak nehezen tudta használni. A katona mindig igyekezett a ló farához közeledni és innen a lovas oldalát megtámadni. Ezt a kör alakú hátra futást „körlésnek” nevezték. Fontos, hogy a katona soha nem támadhatta a lovat, mivel az rá is veszélyes volt.⁴⁸

A védekezések vonatkozásában tehát meg kell különböztetni a szurony-, a kard- és a lovassági lándzsa (dzsida) elleni védekezés technikáit. A szurony ellen a puskát bal kézzel felemelve a tust jobb kézzel a csipő elé tartva védekezhetett a katona. Ezt a korabeli szaknyelv „Védletnek” nevezte. Ha az ellenség az első dőfést csak cselnek szánta és a helyzetéből kimozdított katonát a második dőfessel kívánta megsebezni, akkor úgynevezett „Kettős védletet” kellett alkalmazni. Ez adta a szuronyharcra történő kiképzés későbbi alapjait a közbiztonsági szolgálatban is. A fentieket kötelékben úgy kellett végrehajtani, hogy a katonák egymástól egy lépésnyi távolságra álltak.⁴⁹

A karhatalmi feladatok során alkalmazott kötelékmozgások elődje szintén tetten érhető a korai katonai szabályzatokban. A szuronyharcra kész kötelékben álló katona „Haladj” vezényszóra bal lábát előre helyezte, majd jobb lábát utána vont a állás megtartásával. „Hátrálj” vezényszóra ezt fordított

sorrendben hajtotta végre. Ezeket a mozzanatokat kellett végrehajtani a „Sebesen haladj” és a „Sebesen hátrálj” vezényszóra is. Ez lehetővé tette a vonalalakzat fenntartását és kisebb ütemű térnyerést a kiszorítások során.

A szuronytámadás katonai változatának alapja az ellenség megsemmisítése volt lehetőleg halálos döféssel. Az „Egyenesen döfj!” vezényszóra végrehajtott döféskor a jobb térd kiegyenesedett, a bal lábat pedig úgy kellett behajlítani, hogy a bal térd a lábhegyével egy vonalba kerüljön, ezközben a jobb kezét a csípő mögé kellett emelni a jobb váll pedig előre mozgott a döfés erejének megadására. A puskát a jobb kézben előrenyúlt, a bal kéz pedig az egyensúly fenntartása miatt hátranyúlt. A puskát úgy kellett tartani, hogy a szurony hegye az ellenfél mellének mutasson. Az erőteljes szúrás közben a puskát a jobb kéz erősen tartotta, a bal kézben pedig a döfés közben előre csúszott. Döfés után a katona gyorsan újra vívni állásba helyezkedett.⁵⁰ A garantáltan halálos döfés technikáját azonban a közbiztonsági alkalmazáshoz finomítani kellett, ennek megfelelően a csendőrkötélék lehetőség szerint csak végtagot, elsősorban fegyvert tartó végtagot támadhatott a szuronytámadás során és harcképtelenné tételre, sebesítésre kellett törekednie, nem pedig halálos seb ejtésére. Ha figyelembe vesszük a szuronyfegyver alkalmazásának korabeli célját, vagyis a tömeg megriasztását, kimozdítását, ezáltal az aktív ellenszegülők kiemelését, a technika kellő kiképzéssel alkalmas volt a karhatalmi cél elérésére.

A karhatalmi kötelék azonban nemcsak támadásban, hanem végső esetben védekezésben is használta a szuronyvívás fogásait. A szurony a kötelékre támadó felbőszült tömeg elleni azonnal rendelkezésre álló fegyver volt, bár a korabeli szakirodalom a karhatalmi erő biztonságát elsősorban lőfegyverhasználattal javasolta garantálni. A védekezés alapvetően a „Jobbra fedezz” és a „Balra fedezz” katonai vezényszavak által leírt technikákon alapult. A jól kiképzett katona az alakzatot megtartva ekkor a puskát felemeli és mindkét karjával balra vagy jobbra oldalt löki, ezáltal eltéríti az ellenség döfését vagy ütését. A támadás megtörését a védekező technika szuronytámadássá fejlesztése jelenthette, melyet a karhatalmi kötelék a tömeg kiszorítására használhatott ki.

Összefoglalva tehát a szuronyfegyver mai szemmel nézve brutális alkalmazásának komoly elméleti alapjai voltak a közbiztonsági szolgálatban. A fegyverhasználat azonban nem volt elkerülhetetlen velejárója a karhatalmi erő kivonulásának. Számos példa mutatja, hogy feldühödött tömeggel szemben is célravezető lehetett a békés, pusztán a csendőrség tekintélyét kihasználó tömegoszlatás, ami az emberek „kikísérését” jelentette az adott területről. A korszak karhatalmi kiképzésének legnehezebb feladata a legénység stressztűrő képességének növelése, a higgadt fellépés elérése volt. Ez a Csendőrségi Lapok csaknem mindegyik témával foglalkozó szakcikkében megjelenő probléma. A fezült helyzetekben a csendőrök nyugalomra intésének alapvető mottóját SOLTÉSZ Imre fogalmazza meg találóan: „Az életét is pellengérré állító lázadóban tekintsük a családapát, s mérséklettel, ésszel igyekezzünk lecsillapítani annak lángoló szenvedélyeit és indulatait.”⁵¹

Lőfegyverhasználat

A csapaterős karhatalmi szolgálatot teljesítő csendőrkötélék lőfegyver-használati jogára és ennek gyakorlatára külön szükséges kitérni, mivel ez a csendőrség általános lőfegyver-használati szabályaitól eltér. A csendőrségi karhatalom fegyveres erőszakot a Magyar Királyi Honvédség Szolgálati Szabályzatának 72. §-a szerint alkalmazhatott, míg a rendőri segílyt teljesítő csendőrrjárőr fegyverhasználatára a Szervezeti Utasítás 11. §-a volt irányadó.⁵²

A fegyveres erőszak zavargások elfojtására történő alkalmazását tehát a katonai és a csendőrségi karhatalom azonos szabályozás alapján hajtotta végre. Ennek esetei a következők szerint foglalhatók össze:⁵³

1. Zavargásoknál és lázongó mozgalmaknál a felhatalmazott közigazgatási tisztviselő határozott és indokolt kérelmére akkor, ha a megelőző felhívások a törvényes állapot helyreállítására eredménytelenek maradtak és a közbelépés szükségességéről a katonai parancsnok is meg van győződve.

2. Ha a kirendelt csapatot bántalmazták, fegyverrel megtámadják, ha a tömeg fegyverekkel és ellenséges szándékkal nyomul a csapatok felé és attól lehet tartani, hogy működésüket megakadályozzák vagy túlságosan korlátozzák.

3. Ha a közigazgatási tisztviselő nincs jelen akkor a csapat parancsnoka köteles a személy-, tulajdon-, vagy a közintézmények biztonsága elleni támadás esetén a törvényes rend helyreállításra felhívást intézni, mely eredménytelensége esetén saját belátása szerint közbelépni.

A fenti esetekben is fennálltak azonban a fegyverhasználat szigorú korlátai, vagyis a „lehető kímélet” és a célzatosság elve. A lehető kímélet alatt az volt értendő, hogy a fegyvert használó csendőr

szándékának csak arra szabadott irányulnia, hogy a támadót illetőleg ellenszegülőt a támadás folytatására vagy az ellenszegülésre, a szökni törekvő veszélyes gonosztevőt pedig a szökésre képtelenné tegye.⁵⁴ A kíméletes fellépés másik eleme az volt, hogy a fegyverhasználatkor az öregek, asszonyok és gyermekek védelmére különös figyelmet kellett fordítani.

A célzatosság elve egyrészt abból állt, hogy a fegyverhasználatra jogosult és köteles csendőr a fegyverét csak katonai módon használhatta. Eszerint a kard vágásra és csak kivételesen szükség esetén szúrásra, a feltűzött szurony szúrásra, a karabély és a forgópisztoly lövésre szolgált. A fegyvereknek minden más, nem katonai alkalmazása tilos volt. Ettől csak a dulakodásba keveredett csendőrökötélék térhetett el, amikor is szükség esetén a karabély agya (tusa) vagy a kard markolata lökésre vagy ütésre is használható volt. Ezt azonban a karhatalmi köteléknek kerülnie kellett. A katonai módon történő fegyverhasználat alapvető feltétele volt az is, hogy a csendőrök ne a levegőbe lőjenek, hanem a főcinkosokat és felbujtókat vegyék célba, de csak azokat, akiknél valóban fegyver van. Ha a kődobálásról nem volt megállapítható, hogy a tömegeből jött volna, a csendőrségnek nem volt joga fegyvert használni. Mivel azonban a karhatalmi fellépést elsősorban harcfeladatként fogták fel fontos kiemelni, hogy ha a támadó látható és azonosítható volt akkor is célba lehetett venni, ha körülötte mások is tartózkodtak.⁵⁵

A Magyar Királyi Honvédség Szolgálati Szabályzata szintén összefoglaló jelleggel említi a fenti korlátozásokat. Megfogalmazása szerint az egyes kihívások, valamint a felizgatott tömeg kiabálása és füttyülése folytán – amelyet a népszavargásoktól rendszerint elmaradhatatlannak tartottak – a csapat nem ragadtathatta magát azonnal a fegyver használatára, különösen a tüzelésre, addig amíg az ellenséges megnyilvánulások a csapatra nézve veszedelmes következményekkel nem jártak.⁵⁶ Ha azonban a löfegyverhasználat szükségessé vált, a csapatnak a csendzavarók teljes széteszlását vagy feltétlen megadását kellett követelnie és semmi szín alatt sem szabadott alkudozásba bocsátkoznia. A fegyverhasználati jog minden túlhágásáért az egyes csendőr is szigorú felelősséggel tartozott. A csapatból vezényszó nélkül leadott lövést jogtalan fegyverhasználatként kellett elbírálni.

Összegzés

A vizsgált időszakban a magyar rendvédelmi struktúra nem volt karhatalmi tevékenységre koncentrált, különösen nem a csapaterős rendvédelmi teendők tekintetében. Ennek ellenére a kor színvonalán álló, sőt esetenként azt meg is haladó taktikai eljárások és szabályzatok kidolgozására került sor, melyeket sikerrel alkalmaztak. A vizsgált időszakban a magyar gyakorlat azt a történelmileg jól bevált és takarékos megoldást követte, hogy szükség esetén a véderő alakulatait is alkalmazták nagyobb létszámú, vagy egyszerre több helyen megvalósításra kerülő csapaterős karhatalmi feladat teljesítésére, mivel ilyen helyzetek ritkán álltak elő. A jogi szabályozás és a polgári állam fejlődésével azonban mindinkább előtérbe került a rendvédelmi karhatalom alkalmazása, melynek az a tény kedvezett leginkább, hogy a Magyar Királyi csendőrség jellegénél fogva alkalmas és képes volt a feladat végrehajtására. A normatív szabályozás katonai taktikák közbiztonsági átültetésén alapult, ezért mind a professzionális csendőri, mind a sorállományú kiképzésen átesett katonai erő számára jól alkalmazhatóak voltak.

A közigazgatási struktúrából és a rendfenntartásra vonatkozó korabeli felfogásból adódóan a karhatalom és határterületei ezer szálon kötődtek a polgári hatóságokhoz, így fellépésük folyamatos kontroll alatt állt. A jól szabályozott és számos garanciát tartalmazó normarendszer folyamatosan alkalmazkodott a társadalmi viszonyok változásához és a csendőrségi szervezet – ezen belül is a karhatalmi kötelékek – rugalmasan alkalmazkodtak a megváltozott követelményekhez. A csapaterős karhatalmi feladatok gyakorlati végrehajtási technikáinak és taktikai eljárásainak fentiekben bemutatott alapjai máig tetten érhetők a rendőrségi csapatszolgálati szabályzatban és kiképzési irányelvekben.

Jegyzetek:

¹ ÖRY

² SZUT-1881. 1 §3.§ 7.§

³ SZIKINGER

⁴ PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség megalakulása és működése 1881-1918. ; PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtisztület 1881-1945.* ; PARÁDI: *A magyar rendvédelem története.* ; PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség szervezete.

⁵ KILIÁN

⁶ S. százados

⁷ 1962/1876. (VI.13.) HM.kr.

- ⁸ 4539/1886. (I.16.) HM.kr.
⁹ 6707/1896. (X.23.) HM.r. ; 58 440/1896. (XI.25.) IM.r.
¹⁰ SZUT-1912.
¹¹ KAISER
¹² BORBÉLY — KAPY: 111-115.p. ; PARÁDI: A dualizmus közrendvédelmi szerveinek jellemzői és tevékenységük tapasztalatai.
¹³ PARÁDI: A magyar rendvédelem fejlesztési reformjai a XIX. század második felétől a XX. század közepéig.
¹⁴ SÁNDOR
¹⁵ SUBA
¹⁶ PRESZLY
¹⁷ BERKÓ ; RAVASZ: A Magyar Királyi Honvédség karhatalmi jogosultságai. ; RAVASZ: A Magyar Királyi Honvédség karhatalmi alkalmazásának szabályozása a Horthy korban.
¹⁸ SOLTÉSZ I.rész.
¹⁹ SZUT-1912. op.cit. 76.§
²⁰ SOLTÉSZ: op.cit. II.rész.
²¹ Loc.cit.
²² 1903/V.tc.
²³ *Csendőrségi SZUT magyarázata*: 27.p.
²⁴ Loc.cit. 79.p. 68.§
²⁵ Loc.cit. 28.p.
²⁶ *Szolgálati szabályzat a Magyar Királyi Honvédség számára*. 248.p. XI. fejezet A közrend és közbiztonság fenntartása
70.§ Karhatalom.
²⁷ Loc.cit. 251.p. 71.§ Magatartás fölkelés vagy lázongás előtt és alatt.
²⁸ „A honvéd állomás parancsnok van hivatva arra, hogy a törvények tekintélyének megővésére és a közcsend és rend fenntartására, az állomás szolgálati körében az ott elhelyezett honvéd csapatok által . . . a kormánynak biztos támaszául szolgáljon.”
Loc.cit. 217.p. 441.pont.
²⁹ Loc.cit. 514.pont.
³⁰ SZUT-1900. 137.p. 31.§
³¹ SZUT-1881. op.cit. 77.§
³² *Szolgálati szabályzat a Magyar Királyi Honvédség számára*. op.cit. : 515.p.
³³ S. százados. : op.cit. 148.p.
³⁴ PAJOR: 277.p.
³⁵ Loc.cit.
³⁶ *Szolgálati szabályzat a Magyar Királyi Honvédség számára*. op.cit. : 244.p. 68.§ Sorfalak.
³⁷ Loc.cit. 498.pont.
³⁸ Loc.cit. 499.pont.
³⁹ Loc.cit.
⁴⁰ SZUT-1900. op.cit. 177.p. 68.§
⁴¹ *Szolgálati szabályzat a Magyar Királyi Honvédség számára*. op.cit. : 519.pont.
⁴² *Csendőrségi SZUT magyarázata*: op.cit.
⁴³ *Szolgálati szabályzat a Magyar Királyi Honvédség számára*. op.cit. : 162.p. 45.§ Különítmények és szállítmányok.
⁴⁴ GÁL: 8.p.
⁴⁵ Loc.cit. 21.p.
⁴⁶ *Gyakorlati szabályzat a Magyar Királyi Honvéd gyalogság számára*. 32.p.
⁴⁷ Loc.cit. 55.p. 9.§ A puskának döfő fegyverül használata.
⁴⁸ GÁL: op.cit. 14.p.
⁴⁹ Loc.cit. 29.p.
⁵⁰ *Gyakorlati szabályzat a Magyar Királyi Honvéd gyalogság számára*. op.cit. 55.p. 9.§ A puskának döfő fegyverül használata.
⁵¹ SOLTÉSZ: op.cit. I.rész. 350.p.
⁵² S. százados. op.cit.
⁵³ *Szolgálati szabályzat a Magyar Királyi Honvédség számára*. op.cit. : 72.§
⁵⁴ SZUT-1900. op.cit. 168.p. 64.§
⁵⁵ *Csendőrségi SZUT magyarázata*. op.cit. : 27.p.
⁵⁶ *Szolgálati szabályzat a Magyar Királyi Honvédség számára*. op.cit. : 517.pont.

A jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK

- BERKÓ — BERKÓ István (szerk.): *A Magyar Királyi Honvédség története 1868-1918*. Budapest, 1928, Magyar Királyi Hadtörténelmi Levéltár. 92 p.
- BORBÉLY — KAPY — BORBÉLY Zoltán — KAPY Rezső (szerk.): *A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941*. Budapest, 1942, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat. I.köt. 1-299.p. , II.köt. 300-594.p.
- TANKÖNYV**
- GÁL — GÁL Sándor: *Szuronyvitan a gyalogság számára*. Pest, 1848, Kozma Vazul. 30 p.

- KAISER — KAISER Ferenc: *A Magyar Királyi Csendőrség története a két világháború között*. Pécs, 2002, Pro Pannónia Kiadói Alapítvány. 175 p. HU-ISBN 963 90 7982 0. /Pannon Könyvek./ HU-ISSN 0237-4277.
- PARÁDI: *A magyar rendvédelem története*. — PARÁDI József et. al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története*. Budapest, 1995, Tipico Design Kft. 317 p. HU-ISBN 963 04 6215 X.
- PARÁDI : *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945*. — PARÁDI József: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945*. Budapest, 2012, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 281 p. HU-ISBN 978 963 08 4794 0. /A magyar rendvédelem-történet öröksége, 2./ HU-ISSN 2062-8447.
- PRESZLY — PRESZLY Lóránd: *A Magyar Királyi Csendőrség története 1881-1919*. Budapest, 1920, Honvédelmi Sajtóvállalat. 142 p.
- TANULMÁNYOK**
- ÓRY — ÓRY Károly: A Maréchaussée-tól a Gendarmerie Nationale-ig. A Francia Nemzeti Csendőrség történelmi előzményei. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, VII. évf. (1997) 8. sz. 75-77.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1996. október 29-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett magyar rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A napóleoni közbiztonsági őrtestület útja Párizstól — Itálián és Ausztrián keresztül — Budapestig.” című XVIII. konferenciáján. A tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI József: A magyar rendvédelem fejlesztési reformjai a XIX. század második felétől a XX. század közepéig — PARÁDI József: A magyar rendvédelem fejlesztési reformjai a XIX. század második felétől a XX. század közepéig. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XV. évf. (2008) 18. sz. 98-112.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2004. október 13-án, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „Karhatalmi feladatok a bűnmegelőzés és a békefenntartás szolgálatában Európában a XIX-XX. században.” című XVIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI József: A dualizmus közrendvédelmi szerveinek jellemzői és tevékenységük tapasztalatai — PARÁDI József: A dualizmus közrendvédelmi szerveinek jellemzői és tevékenységük tapasztalatai. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, II. évf. (1992) 3. sz. 21-28.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1991. november 19-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „Tradíció és korszerűség.” című III. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség megalakulása és működése 1881-1918. — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség megalakulása és működése 1881-1918. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, VII. évf. (1997) 8. sz. 78-83.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1996. október 29-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett magyar rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A napóleoni közbiztonsági őrtestület útja Párizstól — Itálián és Ausztrián keresztül — Budapestig.” című VIII. konferenciáján. A tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség szervezete. — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség szervezete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXI. évf. (2011) 24. sz. 80-90.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2009. december 3-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett magyar rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Csendőrség Ausztria-Magyarországon, illetve Ausztriában és Magyarországon 1849-2005.” című XXIV. konferenciáján. A tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- RAVASZ: A Magyar Királyi Honvédség karhatalmi jogosultságai. — RAVASZ István: A Magyar Királyi Honvédség karhatalmi jogosultságai. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, V.évf. (1995) 6.sz. 81-88.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1994. októberében Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett magyar rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme.” című VI. konferenciáján. A tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

- RAVASZ: A Magyar Királyi Honvédség karhatalmi alkalmazásának szabályozása a Horthy-korban. — RAVASZ István: A Magyar Királyi Honvédség karhatalmi alkalmazásának szabályozása a Horthy-korban. *Hadtörténelmi Közlemények*, CXIX. évf. (2004) 1. sz. 269–284.p. HU-ISSN 0017-6540.
- SUBA — SUBA János: Karhatalmi formációk Magyarországon 1918–1920. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* XV. évf. (2008) 18.sz 131-142.p HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2004. október 13-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „*Karhatalmi feladatok a bűnmegelőzés és a békefenntartás szolgálatában Európában a XIX-XX. században.*” című XVIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- SZIKINGER — SZIKINGER István: A rendvédelmi jog szabályozása a dualizmus korában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, III.évf. (1993) 4.sz. 187-198.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1992. szeptember 29-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „*A dualista Magyarország rendvédelme.*” című IV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- CIKKEK**
- KILIÁN — KILIÁN Zoltán: Francia csendőrség. *Csendőrségi Lapok*, XIX.évf. (1929) 19.sz. 571-573.p.
- PAJOR — PAJOR Tamás: Összpontosításoknál követendő eljárás. *Csendőrségi Zsebkönyv*, XXVI.évf. (1912.) 277-283.p.
- S. százados — S. százados: A csendőrségi karhatalom *Csendőrségi Lapok* VII. évf. (1913) 13.sz. 145-148.p.
- SÁNDOR — SÁNDOR László: A csendőrségi szolgálat rendes és rendkívüli viszonyok között *Csendőrségi Lapok* III. évf. (1909) 39.sz. 457-459.p.
- SOLTÉSZ — SOLTÉSZ Imre: A társadalmi harcokról. *Csendőrségi Lapok*, I.évf. (1907) 30.sz. I. rész: 349-350 p. + II. rész: 31.sz. 361-363.p.
- SZABÁLYZATOK**
- SZUT-1881. — A belügyi- és honvédelmi m. kir. minister által 1881. október 1-én, a m.kir. csendőrség számára kiadott szervezeti és szolgálati utasítás. *Magyarországi Rendeletek Tára*, XV.évf. (1881) I.füzet 1167-1344.p.
- SZUT-1900 — *Szolgálati utasítás*. Általános rész. Budapest, 1900, Pesti nyomda. 361 p.
- SZUT-1912 — *Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára*. Budapest, 1912, Várnay és Fia Municipia Kiadóhivatala. 384 p.
- A csendőrségi SZUT magyarázata*. — *A csendőrségi SZUT magyarázata*. Budapest, 1909, Kaufman Á. és Fiai. 175 p.
- Szolgálati Szabályzat a Magyar Királyi Honvédség számára*. — *Szolgálati Szabályzat a Magyar Királyi Honvédség számára*. (I: rész) az 1875. évi szolgálati szabályzat második kiadása. Budapest, 1915, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság. 255 p.
- Gyakorlati Szabályzat a Magyar Királyi Honvéd gyalogság számára*. — *Gyakorlati Szabályzat a Magyar Királyi Honvéd gyalogság számára*. (I. rész) Budapest, 1875, Pfeifer Ferdinánd. 250 p.
- JOGSZABÁLYOK**
- 1903/V.tc. — 1903/V.tc. külföldieknek Magyar Korona országai területén való lakhatásáról.
- 1962/1876. (VI.13.) HM.kr. — 1962/1876. (VI.13.) HM.kr. utasítás a sorhadi vagy honvédségi karhatalomnak igénybevétele alkalmával a közhatóságok részéről követendő eljárásról. *Magyarországi Rendeletek Tára*, X.évf. (1876) 1.füzet 285-289.p.
- 4539/1886. (I.16.) HM.kr. — 4539/1886. (I.16.) HM.kr. az utasítás a sorhadi, vagy honvédségi karhatalomnak igénybe vétele alkalmával a közhatóságok részéről követendő eljárásról kiadott 1962/1876.HM.kr. módosítása tárgyában. *Magyarországi Rendeletek Tára*, XII.évf. (1887) 1.füzet 22-29.p.
- 6707/1896. (X.23.) HM.kr. — 6707/1896. (X.23.) HM.kr. a karhatalom igénybe vétele alkalmával a polgári hatóságok által követendő eljárásra vonatkozó utasítás kiadása. *Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség számára*, XXIII.évf. (1896) 36.sz. 223-225.p.
- 58 440/1896. (XI.25.).IM.r. — 58 440/1896. (XI.25.).IM.r. a karhatalom igénybevétele tárgyában. *Igazságügyi Közlöny*, V.évf. (1896) 11.sz. 357.p.

A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1918.

A dualizmus időszakában a karhatalmi fellépés alatt a közigazgatás működésének olyan támogatását értették, melyben a legitim fizikai erőszak állami monopóliumával bíró fegyveres testületek jelenléte vagy intézkedése volt szükséges. A korszakban mindenképpen meg kell különböztetni a „karhatalom” és a „rendőri segély” fogalmát, melyek között azonban nem volt éles határvonal. Beszélhetünk szűkebb és tágabb értelmű karhatalomról. Tágabb értelemben a hatósági tevékenységek fegyveres erővel történő támogatását jelentette, míg szűkebb értelemben a csapaterővel végrehajtott feladatokat. A szó közönséges értelmében a karhatalom olyan segítséget jelentett, amely fegyveresen jelenik meg és éppen fegyverének tekintélyével oszlatja el a törvényességet fenyegető veszedelmet és állítja helyre a megzavart közrendet.

Nem különült el élesen a rendvédelmi és a honvédelmi, azaz a haderő alakulataival megvalósított karhatalmi tevékenység sem, hiszen a Magyar Királyi Csendőrségen túl szükség esetén a hadsereg csapatai is részt vettek közbiztonsági jellegű feladatokban.

A karhatalom fogalmának értelmezése a dualizmus korában

A csendőrség tevékenységi körében az arra feljogosított hatóság vagy tisztviselő felhívására illetve kirendelésére teljesített szolgálatok között el kell különíteni a *karhatalmat*, a *rendőri segélyt*¹ és az ezekkel rokon tartalmú, de más jogalapon nyugvó *felszólítás vagy rendelkezés folytán teljesített közbiztonsági szolgálatot* (ilyenek voltak a több törvényben is megjelenő *visszakísérés* és *kivezetés*).² A haderő kapcsán a szabályozás fejlődésével csak karhatalmi alkalmazásról és szolgálati formáról lehet beszélni, hiszen a többi feladat fegyveres biztosítására külön szervezetek alakultak és fejlődtek.

A korabeli közigazgatási nyelvezetben és jogszabályi szóhasználatban a karhatalom kifejezést több, eltérő jelentést hordozó értelemben alkalmazták, melyek nem egyszer ellentétben álltak a szó által leírt intézkedés tartalmával. A szó jelentése is változott, árnyaltabb értelmet kapott az idők folyamán, így míg kezdetben a „karhatalmi” szinte egyet jelenthetett a „közbiztonsági” fogalommal, később inkább a mai értelemben vett csapaterő alkalmazását jelentette. A „karhatalom” kifejezés folyamatos pontosításra, értelmezésre szorult a közigazgatásban, mivel esetenként akár néhány fős erőt is így neveztek meg. Megjegyzendő azonban, hogy például az idézésre meg nem jelent személy elővezetésére kiküldött 2 fős csendőr járőr is karhatalmi személyzet volt, mivel a fogalmi ismérveknek teljes mértékben megfelelt.

A karhatalom nem volt más, mint a fenyegetett törvényesség biztosítására, a megzavart közrend helyreállítására kirendelt fegyveres erő. Eszerint meg kell különböztetni rendvédelmi és honvédelmi karhatalmat. A haderő igénybevételenek fő szabály szerint csak az adott helyen és időben rendelkezésre álló rendvédelmi erő elégtelensége esetén lehetett helye. Összességében karhatalmi teendőnek tartották azokat a tevékenységeket, amelyek megvalósítása során fizikai kényszert alkalmaztak, vagy ilyen kényszer demonstrálása szükséges volt. Ebből adódóan tehát a karhatalmi tevékenységek ellátására azon szervezetek voltak alkalmasak, amelyek az adott rendvédelmi célfeladat ellátása érdekében fizikai kényszer alkalmazására is jogosultak és képesek voltak.³ A rendvédelmi csapaterős teendők a vizsgált időszakban a karhatalmi feladatoknak csupán egy részét, a karhatalmi tevékenységi körnek csupán legvégső állomását képezték, és csak akkor alkalmazták, amikor más jellegű megoldások már alkalmatlanok voltak.⁴

A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi alapfeladatát döntően a tágabb értelemben vett karhatalmi tevékenység képezte, míg a haderő alkalmazására szinte kizárólag a szűkebb értelmű, csapaterős feladatoknál volt szükség. A csendőrség teljes megszervezéséig azonban a közigazgatási szervek szigorúan szabályozott keretek között a haderő csapatait is szélesebb körben igényelheték. Később a véderő csapatait akkor vonták be a csapaterős rendvédelmi tevékenységek megvalósításába, ha arra a csendőrség valamilyen okból elégtelennek mutatkozott.

A haderő rendvédelmi célú alkalmazására nemcsak rendkívüli viszonyok között, hanem a Magyar Királyi Csendőrség létrehozásakor is volt példa, bár nem a klasszikus értelemben. Az 1885. IV. 22-én kelt legfelső elhatározás alapján honvédeket osztottak be a szerveződő csendőrségbe, mint „karhatalmi segédek.”⁵ A honvéd karhatalmi segédek vezénylése 1887-ben szűnt meg és ezt követően az egyes honvédek önálló rendvédelmi alkalmazása tilos volt, ezt a csendőr járőrök megerősítése tárgyában kiadott belügyminiszteri rendelet jogszabályi szintre is emelte.⁶

A csendőrségi karhatalom igénye már 1867-ben is gyakran felmerült és egyre több hatósági eljárás követelte minisztériumi szintű iránymutatások kiadását. Az igazságügy miniszter 1867. VI. 22-én kelt rendeletében megfogalmazta, hogy a magánjogi és bírósági ügyekből eredő karhatalmi igények

kielégítésre „a csendőrséget helyettesítő s ennek teendőivel megbízott közegek alkalmaztassanak.”⁷ Voltak azonban olyan esetek, amikor a rendvédelmi közegek a feladat végrehajtására nem álltak rendelkezésre, így továbbra is haderő támogatta a hatósági eljárásokat. A felvonulás költségeit ekkor a kirendelő hatóság viselte.⁸ A belső rend fenntartásának feladataira a haderő folyamatos kirendelése azonban nem volt fenntartható a fejlődő polgári államban, így a közigazgatást minden tekintetben kiszolgálni képes, professzionális és központosított szervezetre volt szükség. A Magyar Királyi Csendőrség felállításával a legtöbb probléma megoldódott, hiszen a testület első szolgálati utasítása szerint a csendőrség a közcsend, rend és biztonság fenntartása érdekében a közigazgatási hatóságok rendelkezése alatt állt. Ezek hivatalos felszólításainak feltétlenül engedelmességre tartozott és a felhívás megbírálásába nem bocsátkozhatott.⁹ Komolyabb fegyveres erő felvonulását azonban továbbra is csak a haderő tudta biztosítani, a csendőrségi karhatalmat más rendvédelmi szervezet létszámánál és felszerelésénél fogva sem tudta támogatni. A dualizmus időszakában mintegy 33 378 fő teljesített szolgálatot a Magyar Királyság állami és önkormányzati rendvédelmi testületeinél.¹⁰ A mai viszonyokhoz képest szerény létszámú szervezetek szétagolt, elszórt díszlokációval rendelkeztek, ami jelentősen korlátozta az összpontosítások idejét és méretét, valamint általában felszerelésük, fegyverzetük sem volt alkalmas a belső rend csapaterős fellépéssel történő helyreállítására.

Valószínűleg a szervezetek alacsony létszáma és a fellépésüket kísérő nagyobb tekintély eredményezték, hogy a csapaterős karhatalmi feladatokra kirendelt csendőri erő legfeljebb őrs vagy szakasz erejű volt. A legnagyobb mérvű erőkoncentráció, amelyet a dualizmus időszakában így kialakítottak zászlóalj erejű volt és ennek létszáma sem haladhatta meg a 300 főt.¹¹

A csendőrség katonailag szervezett őrtestület volt, így az állomány felkészültsége alapvetően tartalmazta a csapaterős karhatalmi alkalmazásra vonatkozó ismereteket, ami a katonai kiképzésen és a kötelékben végrehajtott harceljárások ismeretén alapult. Az egyéni fegyverzet szintén alkalmas volt a csapaterős fellépésre.¹² A mai szemmel radikálisnak tűnő szuronytámadás és lőfegyverhasználat kapcsán szükséges megjegyezni, hogy a kirendelt karhatalom fellépése a rendelkezésére álló felszereléshez igazodott, amely katonai volt. Ennek megfelelően katonai taktikát alkalmaztak és gyalogsági (vagy épp lovassági) kötelékharcként értelmezték a rendvédelmi fellépést. Ez a felfogás megfelelt a korabeli Európa rendvédelmi gondolkodásának, hiszen a francia csendőrségnél is csak 1929-ben merült fel a gumibot rendszeresítésének kérdése.¹³

A csendőrség lényeges vonása tehát, amely megkülönböztette más rendvédelmi szervezetektől és főképp a rendőrségektől, a kompetenciája volt. A dualizmus-korszakbeli rendőrségek önálló hatósági jogkörrel rendelkeztek. Ezzel szemben a Magyar Királyi Csendőrség feladatát a közigazgatási intenciók megvalósításának biztosítása képezte szükség szerint akár fizikai erő, kényszerítő intézkedések, végső soron fegyverhasználat által is.¹⁴

A rendvédelmi testületek a fentiek szerint nem rendelkeztek monopóliummal a karhatalmi teendők ellátását illetően. Ilyen jellegű feladatokra a haderő a fentiek tükrében továbbra is igénybe vehető volt. Ebbe elsősorban a Magyar Királyi Honvédség csapatait vonták be,¹⁵ bár a jogi szabályozásból a közös hadsereg elsőbbsége következett volna hasonló esetekben. A haderő alakulatainak igénybevitelét a korabeli honvédelmi törvények tették lehetővé, az igénybevitel módját pedig rendeletekben és szabályzatokban rögzítették. A véderő rendvédelmi csapaterős feladatokba történő bevonása sem tekinthető magyar sajátosságnak, mivel hasonló volt a helyzet a környező országokban, illetve a kontinens vezető hatalmai, Németország és Franciaország tekintetében is.¹⁶ A haderő alakulatainak karhatalmi célra történő igénybevitelére nem csorbította a kivételes hatalomról szóló törvénycikkben¹⁷ foglaltakat, ugyanis erre nem csupán a kivételes hatalom időszakában került sor, illetve a karhatalom végső soron a polgári hatóság felügyelete alá került. A polgári közigazgatás rendelkezésére bocsátott karhatalmak és segédletek után a civil hatóságoknak a honvédelmi tárca felé külön elszámolás szerint térítést kellett fizetniük. A haderő alakulatait a részletesebb szabályozás megszületéséig például pénzügyőri szolgálatokra, közigazgatási vagy közbiztonsági célokra (pl. vesztegár, záróvonal fenntartása, foglyok őrkíséréte, rablók elleni kiküldetések), a hatóságok által kibocsátott rendelkezések és tilalmak végrehajtására, adóvégrehajtó különítményként, postakíséretül, árvizeknél és más elemi csapásoknál segítségnyújtásra, polgári közigazgatás alá tartozó pénztárak, börtönök és egyéb intézetek őrizetére éppúgy igénybe lehetett venni, mint a fentiekre elsődlegesen szánt csendőri erőt.¹⁸

A dualizmus időszakában tehát nem emeltek áthidalhatatlan akadályokat a külső és a belső védelem megvalósítására létesített testületek igénybe vétele elé a rokon szakterületeken. A fővárosi rendőrség detektív testületét például szükség esetén bevonták az ellenséges hírszerzők elleni akciókba

és a haderő csapatait is igénybe vették karhatalmi teendők ellátására. A korabeli gyakorlat egy-egy feladatot illetően a testületek alkalmasságát tekintette mérvadónak.

A Magyar Királyi Csendőrség és a hadsereg által megvalósított karhatalmi teendők közötti fontos gyakorlati különbség azonban az volt, hogy míg a haderő által a karhatalmi teendők végzésére vezényelt személyi állomány a közigazgatási tisztviselők mellé csak olyan számban volt biztosítható, hogy a feladat megoldására minden körülmények között képes legyen — vagyis legalább raj, de inkább szakasz erőben —, addig a csendőri karhatalom kisebb egységekre is széttagolható volt. A haderő által kivevényelt karhatalmat mindig tiszt irányította és az egyes katonák önálló intézkedési jogkörrel nem rendelkeztek, míg a csendőrségi karhatalom a csendőr járőr cselekvési szabadságát élvezte. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy a haderő karhatalmi feladatok teljesítésére vezényelt személyi állománya előtt elkövetett kihágásra az észlelők nem intézkedhettek, míg a csendőröket intézkedési kötelezettség terhelte.¹⁹

Idővel a karhatalom szabályozása mind tágabb, mind szűkebb értelemben egyre részletesebbé vált és azt a polgári közigazgatás kiemelt kérdésként kezelte. A katonai feladatok közbiztonsági megfelelőjeként kezelt csapaterős karhatalmi tevékenység szabályozására elsősorban a honvédelmi miniszter intézkedett, míg a polgári hatóságok részéről történő kirendelés módjára, a költségek viselésére a igazságügy- és belügyminiszter.

A honvédelmi miniszter 1876. évi körrendeletével,²⁰ valamint a mellékleteként kiadott utasítással első ízben teljes és pontos szabályozást biztosított mind a közhatóságok, mind a katonai parancsnokságok által követendő eljárás tekintetében. A rendelet leszögezi, hogy a haderő csapatait karhatalmi feladatok teljesítésére csakis abban az esetben lehet kirendelni, ha a „politikai hatóságok” rendelkezésére álló közbiztonsági erő nem elegendő. A legsürgősebb eseteket kivéve ezek a polgári hatóságok döntöttek saját erejük elégséges voltáról, illetve a haderő igényléséről. Ha a sürgős karhatalmi beavatkozás igénye miatt a kirendelő közvetlenül a haderő területileg illetékes állomás-parancsnokságához fordult, erről a belügyminiszternek táviratilag azonnal jelentést kellett tennie.

A rendelet mellékletét képezi az *„Utasítás a sorhadi vagy honvédségi karhatalomnak igénybevétele alkalmával a közhatóságok részéről követendő eljárásról”*, amely a karhatalom célját a következők szerint fogalmazza meg: *„... a közhatóságok támogatása, hogy ez által azoknak törvényes rendelkezéseik és hivatalos működéseik ellenében vetett erőszakos ellenállás ellen, a szükséges anyagi erő szolgáltatásuk.”*

Az utasítás felsorolja azon hatóságokat és közegeket, akik közvetlenül fordulhattak a haderő parancsnokságaihoz karhatalmi igénnyel. A 2. pont k) alpontjában már itt megtalálható volt az erdélyi csendőr-parancsnok és szárny-parancsnokok, amely a későbbi szabályozásban folyamatosan bővülő csendőrségi személyi körrel jelent meg. A felsorolt személyek a hadsereg legközelebbi helyőrséghez fordulhattak igényükkel a karhatalom céljának megjelölésével. A kiküldött erőt természetesen a karhatalmi feladatok teljesítésére felkészített alakulatok parancsnoka határozta meg. A Magyar Királyi Honvédség karhatalmat csak akkor szolgáltattott, ha az adott területen a közös hadsereg csapatai nem, vagy nem kellő létszámban álltak rendelkezésre.

Fontos korlátozó rendelkezés volt, hogy helyőrségen belül az állomás-parancsnok mindig kiállíthatott karhatalmi egységet, helyőrségen kívüli alkalmazásra azonban csak akkor, ha ezáltal a helyőrség katonai képességei jelentősen nem csökkentek. A halasztást nem tűrő esetekben a laktanya ügyeleti tisztjei és csapat-parancsnokai is küldhettek ki állományukból karhatalmi osztagot saját felelősségükre. Az előre látható igények felterjesztése azonban mindig a Magyar Királyi Belügyminisztérium útján történt, amely a budapesti katonai hadfőparancsnokság útján intézkedett a teljesítésre.

A polgári hatóságok által kikért, a haderő karhatalmi feladatokat ellátó csapatainak tényleges fegyveres alkalmazásakor a közigazgatási tisztviselő háttérbe vonult és a további intézkedések tisztán katonai szempontok szerint történtek.²¹ Ez komoly garancia volt a katonai erő politikai vagy önös célokra történő felhasználása ellen, több részletszabály azonban nem volt teljesen kidolgozott.

A fenti rendelet és utasítás módosítására és átdolgozott újbóli kiadására a honvédelmi miniszter 1886. körrendeletével került sor 1887. I. 16-án.²² Az új rendelet mellékleteként kiadott *„Utasítás”* jelentős módosításokat nem, inkább aktualizálást és a közigazgatási szervezet változásaihoz igazítást jelentett. Az utasítás 2. pont k) alpontja — a Magyar Királyi Csendőrség felállításából eredő megváltozott helyzet miatt — a haderő karhatalmának igénylésére közvetlenül feljogosított hatóságok és közegek között felsorolja a csendőrség tiszti parancsnokságait, valamint szükség esetén minden szolgálatban levő csendőrt. Az előre látható karhatalmi igények kirendelési rendjében változást jelentett, hogy a Magyar Királyi Belügyminisztérium az illetékes hadtest-parancsnoksághoz továbbította a megkeresést.²³

A szabályozás újabb módosítására és jelentős kiegészítésére a honvédelmi miniszter „*Utasítás a magyar korona országaiban a hadseregbeli vagy honvéd karhatalomnak igénybevétele alkalmával a közhatóságok részéről követendő eljárásra nézve*” című 1896. évi rendeletének a kiadásával került sor.²⁴

Az utasítás a korábbiaktól eltérően jelentős részletszabályokat tartalmaz a karhatalmi fellépésre és az erők alkalmazására nézve. A 2. pont kiemeli, hogy a haderő karhatalmának kirendelését alaposan meg kell fontolni, mert a csendőri erő idejében történő alkalmazása és a rendbontókkal szembeni törvényes eljárás célravezetőbb, mint a katonai erődemonstráció. Ha a rendelkezésre álló csendőrségi erő nem elégséges a feladatok végrehajtásához, úgy a belügyminisztertől nagyobb csendőri összpontosítást kell kérni. Fontos és a polgári állam szellemiségét erősítő rendelkezés volt, hogy a haderő a továbbiakban csak akkor volt igénybe vehető, ha az összpontosított csendőri erő sem elégséges. Megállapítható tehát, hogy az 1886-os utasítás óta a csendőri karhatalmi erő olyan mértékben felértékelődött, hogy azt már a csapaterős feladatok elsődleges végrehajtójának tekintették. Szükséges volt azonban szem előtt tartani azt is, hogy nagyobb területet érintő vagy súlyos, fegyveres harcot igénylő esetekben továbbra is a haderő karhatalma volt a közrend helyreállításának elsődleges eszköze.²⁵

A korabeli jogértelmezés szerint tehát a konkrét harcfeladatra kirendelt karhatalmat továbbra is elsősorban a haderő szolgáltatta, és a csendőrség, valamint a rendőrségek fordulhattak a haderő karhatalmi segítségéért, emellett pedig saját szervezetükben is létrehozhatók voltak összpontosítások. A fővárosi rendőrségről szóló 1881. évi törvény²⁶ részletes leírása szerint a rendet és a közbékét komolyan veszélyeztető, nagyobb mérvű népcsoportosulás vagy tényleges lázadás esetében a sorkatonaság vagy honvédség „segélye” igénybe vehető. A rendőrségek — bár később a fővárosi rendőrség saját szervezetében is létrehozott karhatalmi alakulatot — összességében nem voltak alkalmasak a tömegkezelési feladatok ellátására, így ennek teljesítése céljából megfelelőbb fegyveres erőhöz fordultak. Ezt követően a haderő karhatalmának igénylése mindinkább háttérbe szorult, helyette pedig egyre nagyobb szerephez jutott a csendőrség karhatalmi igénybe vétele.

Adódhatott azonban olyan helyzet, amikor egy karhatalmi képességekkel rendelkező szervezet képviselője más szervezet erejének kirendelését kérhette a szükség okán. Az 1896. évi honvédelmi miniszteri rendelet a haderő karhatalmának igénylésére közvetlenül feljogosított hatóságok és közegek között továbbra is felsorolta a szolgálatban levő csendőrt is, azonban az előre látható karhatalmi igényekkel a belügyminiszterhez csak a csendőr-parancsnokok fordulhattak.²⁷ Ez is megerősíti azt a nézetet, miszerint a karhatalom kirendelését elsősorban nem a szervezet, hanem az adott feladatra való alkalmasság és képesség határozta meg, ami nagyon rugalmas és gyorsan reagáló karhatalmi struktúrát eredményezett.

Az 1896. évi karhatalmi utasításban újdonságot jelentett, hogy az igénybevétel módja részletesen szabályozásra került. A haderő karhatalmának igénylése írásban történt az alkalmazás céljának, idejének megjelölésével, valamint a karhatalommal történő kapcsolattartásra kijelölt hivatalos közeg feltüntetésével.

További fontos, garanciális szabályként – a csendőrségi szolgálati utasítás rendelkezéseivel hasonlóan – megjelent, hogy a karhatalom a hatósági tevékenységben nem vehet részt. Ez a korlátozás olyan komoly volt, hogy a rendőri közegek elégtelensége esetén más hatóságok feljogosított tisztviselői, sőt még a hatóságok által kirendelt „részrehajlatlan bizalmi férfiak”, vagyis polgári személyek is igénybe vehetőek voltak, de a katonák nem.²⁸

Ugyanez a garanciális szabály állt a csendőrség karhatalmi fellépései mögött is, ami mind a kirendelő közigazgatási hatóságot, mind az eljáró csendőröket világos, átlátható felelősségi viszonyok közé szorította. Mindkét fél a saját működésén belül bekövetkezett eseményekre reagálva hozta meg kizárólagos döntéseit és viselte azok felelősségét. Rendelkezésre állt tehát a kellő döntési szabadság a karhatalom alkalmazása során is, amelynek – az 1896. évi karhatalmi utasítás szövege szerint – polgári hatóságot képviselő hivatalos közeggel „lehetőleg egyetértőleg” kellett történnie. A haderő csapataiból álló vagy csendőrségi kordonok mellé mindig megfelelő számú rendőri erő vezénylése volt szükséges, hogy a közlekedők ellenőrzése, igazoltatása, feltartóztatása biztosított legyen.²⁹

Az igazságügy miniszternek a karhatalom igénybevétele tárgyában kibocsátott rendelete az igazságügyi hatóságok számára is egyértelművé tette az új szabályozás kizárólagosságát és mellékletében közölte a karhatalmi utasítást is.³⁰

A jogi szabályozás fejlődésével a karhatalom pártcéloknak vagy magánérdekeknek megfelelő alkalmazását is a lehető legtöbb garanciális szabály bevezetésével kívánták elkerülni. Az esetleges negatív tapasztalatoknak megfelelően módosították a kirendelésre jogosultak körét. A főispánokat

például az 1905. évi honvédelmi miniszteri rendelet³¹ felvette a csendőrség és a haderő karhatalmát igénybe venni jogosultak körébe, azonban ezt egy 1906. évi belügyminiszteri rendelettel³² törölték. Ezt leginkább a főispánok politikai természetű feladatköre indokolta valamint az, hogy a karhatalom kirendelését az állam a közigazgatási apparátus erre felkészített tisztviselőire kívánta bízni.

A karhatalom kirendelésének és alkalmazásának szabályozásával párhuzamosan a gyülekezési jog korlátai is egyre világosabbá váltak. Az 1900. évi szolgálati utasítás szerint a csendőrnek mindig kiemelt figyelmet kellett fordítania a munkásmozgalmakra, sztrájkokra és más csoportosulásokra, melyekről azonnal jelentést kellett tennie a közigazgatási hatóságnak. A népgyűléseknél vagy „csődüléseknél” a csendőrségnek a közigazgatási hatóság utasításai szerint kellett eljárnia, a gyakorlati végrehajtásra nézve azonban az általános jellegű rendelkezéseken túl kevés instrukciót kapott a szolgálati utasítástól. A gyülekezési jog szabályozása hosszú időn keresztül nem volt teljes és a „közigazgatási hatóság utasításai” kaptak hangsúlyt a jogszabályi hiányok kitöltésekor. A jogi szabályozás fejlődésével azonban egyre jobban körülhatárolhatóvá vált a csendőri fellépés működési tere és mindinkább jogi alapokon, nem pedig eseti rendelkezéseken nyugodott.

A népgyűlések tárgyában kiadott 1898. évi belügyminiszteri körrendelet³³ kihágásnak minősítette a feloszlatott népgyűlések folytatását, ezáltal egyértelmű jogalapot teremtett a csendőrségi fellépések számára. A kihágási büntető törvénykönyvről szóló miniszteri rendelet szerint csak valamely rendőri tilalom megszegése minősülhetett kihágásnak,³⁴ így a tömegkezelési, tömegoszlatási feladatok a jogi gondolkodásban is egyre inkább a polgári hatóságok kompetenciájába kerültek és mind a katonai fellépés, mind a kialakult helyzet haderővel történő központi jellegű kezelése háttérbe szorult.

A tárgykör legteljesebb szabályozása első ízben a gyülekezési jog gyakorlásáról szóló 1913. évi belügyminiszteri körrendelettel³⁵ született meg, amely a törvényi szabályozás megalkotásáig hatályos átmeneti rendelkezés volt. Ebben a jogi helyzetben már egyértelmű volt a csendőri karhatalom elsőbbsége a haderő karhatalmával szemben, mivel csak a csendőri karhatalom volt képes a kihágások elkövetőivel szemben is intézkedéseket foganatosítani, míg a haderő karhatalmának kompetenciája csak a „harefeladat” végrehajtásáig terjedt.

A választói jog büntetőjogi védelméről, valamint az országgyűlési képviselők választásáról szóló 1913. évi törvények³⁶ súlyos büntetéseket állapítottak meg azokkal szemben, akik a választójog szabad gyakorlását erőszakos, megfélemlítő vagy megszegő cselekményekkel zavarták meg vagy megghiúsították. Ha a cselekményt csoport követte el, a felbujtók és a vezetők büntetése súlyosabb volt, ami elfogásuk kötelezettségét róta a csendőrségre. A „főcinkosok” és „felbujtók” elfogása folyamatosan jelen volt a csendőrségi feladatok homlokterében, és végső soron ennek eszközül szolgáltak a tömeg szétesztésére tett intézkedések (pl. a szuronytámadás), amelyek kimozdították a tömeget és lehetőséget adtak az elkövetők kiemelésére.³⁷

A haderő és a csendőrség karhatalmi fellépése

A dualizmus korának polgári gondolkodására jellemzően a karhatalmat megelőző és elrettentő jellegű szolgálatként értelmezték. Ennek megfelelően a felderítés és a karhatalmi felkészülés is nagy hangsúlyt és részletes szabályozást kapott. Míg a végrehajtás gyakorlati kérdéseivel a csendőrségi szabályzatok is foglalkoznak, a karhatalmi felderítés és megelőző intézkedések elsősorban a honvédségi szabályzatokban jelennek meg. A honvéd és csendőr-parancsnokságok saját belátásuk szerint megelőző jelleggel olyan rendszabályokat vezethettek be, amelyek az azonnali karhatalmi fellépéshez szükségesek voltak.³⁸

Amint az események látható formát öltöttek és a tiltakozók az utcára vonultak, a polgári hatóság karhatalmat rendelt ki. Az események csapaterős beavatkozást igénylő szakaszában a polgári tisztviselő háttérbe vonult és a törvényes rend helyreállításáig a karhatalom parancsnoka vette át az irányítást. A lázongás elfojtásához szükséges intézkedéseket tehát a parancsnok tisztán katonai szempontok alapján vezette be és a Magyar Királyi Honvédség Szolgálati Szabályzatának I. rész 72. §-a szerint kellett eljárnia.³⁹ Alapvető szabály volt, hogy minden karhatalmi kötelék olyan erős legyen, hogy feladatának sikeres megoldása, valamint a fegyver becsületének megóvása minden körülmények között biztosítva legyen.

A közigazgatási hatóság képviselőjét a karhatalmi erő mellett az alkalmazott létszám határozta meg: míg kisebb járőr erejű karhatalmi csoport mellett rendőri közeg jelenléte is elégséges volt, addig nagyobb csapat mellett rendőrkapitány vagy vezető tisztviselő megjelenése volt szükséges. Közigazgatási tisztviselő vagy rendőr jelenléte nélkül a haderő által kirendelt karhatalmi erő – ha csak súlyos erőszakos cselekményeket nem tapasztalt – nem intézkedett, a csendőrkötelék viszont saját kezdeményezésre is intézkedésbe kezdhetett, ha ez a karhatalmi célt nem veszélyeztette. A kirendelt

karhatalmakra azonban egységesen elmondható volt, hogy amennyiben a kirendelő hatóság közege indokolatlan és tartósan távol volt, a karhatalom további utasításig bevonult osztagához. A karhatalom a közeg intézkedését nem bírálhatta, de ha a csendőrségi szolgálati utasítás 29. § (3) bekezdésében foglaltak nyilvánvalóan fennálltak, az együttműködést kivételesen megtagadhatta.

A karhatalom parancsnoka az alkalmazás előtt gondosan felmérte a helyszínt és a várható feladatot, majd ehhez igazította a rendelkezésre álló erő elosztását. A parancsnok a karhatalmi erőt rend szerint 4 fős csoportokba, ún. tagpárokba osztotta be altiszt vezetésével. Az előre kijelölt tagpárokat azonnal külön feladatra lehetett küldeni az alkalmazás során, de a kötelékben is maradhattak.⁴⁰ Fontos, hogy az összpontosított erőket – még a közigazgatási tisztviselők kérésére is – tilos volt elbújtatni és azt a látszatot kelteni, hogy karhatalmi biztosítás nincs jelen. Ezzel ugyanis nem volt elérhető az összpontosítás célja, vagyis a tömeg visszatartása az erőszakos cselekményektől, amelyre végső soron valamennyi intézkedés irányult.

Az alkalmazás alapvető formája a sorfal és a mozgósorfal voltak. A csendőrségi karhatalmi tevékenységet is alapjaiban meghatározó honvédségi Szolgálati Szabályzat megfogalmazása szerint a sorfalak célja az volt, hogy ünnepeken és egyéb nagyobb tömegeket vonzó alkalmakkor bizonyos területeket elkülönítsen és a közlekedésre szabadon tartson. A kirendelt erőt itt rendszerint két sorban, megfelelő térközökkel állították fel. A sorfal biztosítási jellegű formáció volt, amelynek higgadságot és az erőt kellett sugározni a összegyűlt tömeg felé. A szabályzat külön kiemelte, hogy a sorfalak kordonparancsnokai minden hangoskodás és felesleges szaladgálás nélkül tartsák fenn a rendet osztagaik körében és ahol kell támogatólag vagy oktatólag lépjenek közbe.⁴¹ A sorfal ideális alakzat volt a tömeg viselkedésének rugalmas követésére és lehetőséget adott mozgásra, kiszorításra, esetleg járőrök kiküldésére is. Rendeltetése mégis békés jellegű volt, a tömeg körülhatárolására, a közlekedés biztosítására és a fegyveres erő jelenlétének demonstrálására szolgált. A tömeg dinamikáját a megelőzés primátusának figyelembe vételével követte. Ezt támasztja alá az is, hogy a sorfalhoz alkalmazott (honvéd) légénység hátbőrönd nélkül vonult ki, a lőfegyvert pedig rejtett szuronnyal vállra vagy lábhoz állásban tartotta, vagyis nem harcfeladatra készült.

Ha a várható feladat inkább tömegoszlatási, mint biztosítási jellegű volt, a sorfal elhelyezését megváltoztatták a helyszín lehetőségeinek függvényében. Fő szabály szerint az embertömegtől 10-20 lépésnyire állt fel, hogy a tömeget szemmel tarthassa és támadás esetén ideje legyen védekezni. Arra törekedtek, hogy hátuk mögött házfal vagy más akadály legyen, hogy onnan a csapatot támadás ne érhesse. Ha ez nem volt lehetséges és a tömeg a csapatot körülfogta, egymásnak háttal állva vettek fel védekező pozíciót.

A legfontosabb feladat az volt, hogy a lázongás szervezői kézre kerüljenek, ezért az erre kiküldött járőr az oldal irányból végrehajtott „kiemelés” után az elfogottak személyleírását, az elfogás körülményeit valamint az elfogásban résztvevők neveit feljegyezte, hogy a későbbi eljárásban az adatok rendelkezésre álljanak. Ezeket a csapattal kirendelt hatósági tisztviselőnek később átadták.⁴² Ha a tömeg a fentiek miatt követet dobálva vagy egyéb módon felfegyverkezve támadt a csapatra, újra figyelmeztetni kellett őket a fegyverhasználatra. Ha ez már nem volt lehetséges a parancsnoknak tüzet kellett vezényelnie az ellenszegülő néptömegekre.⁴³ A fegyver használata, vagyis a gyalogság szuronytámadása illetve a lovasság rohama előtt lehetőleg a kivonult kürtösökkel a „*roham*” jelet, lőfegyverhasználat előtt az „*arcirányból takarodás*” jelet kellett fújatni, amitől szintén az erőszak megelőzését és a tömeg visszarentetését várták. A kürtjel egyrészt jelzés volt a tömegnek, hogy a karhatalom rövidesen fegyvert használ, másrészt az ellenszegülő katonaviselt férfiak felismerve a kürtjeleket jobb belátásra térhettek.

A lázongó néptömeg szétszórása előtt tehát több felszólításnak kellett elhangoznia. Csak ha ezek eredménytelenek maradtak, akkor kerülhetett sor erőszak alkalmazására. A fegyverhasználat azonban nem volt elkerülhetetlen velejárója a karhatalmi erő kivonulásának. Számos példa mutatja, hogy feldühödött tömeggel szemben is célravezető lehetett a békés, pusztán a csendőrség tekintélyét kihasználó tömegoszlatás, ami az emberek „kikísérését” jelentette az adott területről.

A csapaterős karhatalmi szolgálatot teljesítő csendőrkötelék **lőfegyver-használati jogára** és ennek gyakorlatára külön szükséges kitérni, mivel ez a csendőrség általános lőfegyver-használati szabályaitól eltér. A csendőrségi karhatalom fegyveres erőszakot a Magyar Királyi Honvédség Szolgálati Szabályzatának 72. §-a szerint alkalmazhatott, míg a rendőri segílyt teljesítő csendőrrjárőr fegyverhasználatára a Szervezeti Utasítás 11. §-a volt irányadó.⁴⁴ A fegyveres erőszak zavargások elfojtására történő alkalmazását tehát a haderő által kirendelt és a csendőrségi karhatalom azonos szabályozás alapján hajtotta végre. Ennek esetei a következők szerint foglalhatók össze:

1. Zavargásoknál és lázongó mozgalmaknál a felhatalmazott közigazgatási tisztviselő határozott és indokolt kérelmére akkor, ha a megelőző felhívások a törvényes állapot helyreállítására eredménytelenek maradtak és a közbelépés szükségességéről a katonai parancsnok is meg van győződve.

2. Ha a kirendelt csapatot bántalmazták, fegyverrel megtámadják, ha a tömeg fegyverekkel és ellenséges szándékkal nyomul a csapatok felé és attól lehet tartani, hogy működésüket megakadályozzák vagy túlságosan korlátozzák.

3. Ha a közigazgatási tisztviselő nincs jelen akkor a csapat parancsnoka köteles a személy-, tulajdon-, vagy a közigazgatási biztonsága elleni támadás esetén a törvényes rend helyreállításra felhívást intézni, mely eredménytelensége esetén saját belátása szerint közbelépni.

A fenti esetekben is fennálltak azonban a fegyverhasználat szigorú korlátai, vagyis a „lehető kímélet” és a célzatosság elve. A lehető kímélet alatt az volt értendő, hogy a fegyvert használó szándékának csak arra szabadott irányulnia, hogy a támadót illetőleg ellenszegülőt a támadás folytatására vagy az ellenszegülésre, a szökni törekvő veszélyes gonosztevőt pedig a szökésre képtelenné tegye.⁴⁵ A kíméletes fellépés másik eleme az volt, hogy a fegyverhasználatkor az öregek, asszonyok és gyermekek védelmére különös figyelmet kellett fordítani.

A célzatosság elve egyrészt abból állt, hogy a fegyverhasználatra jogosult és köteles csendőr a fegyverét csak katonai módon használhatta (pl. a karabélyt lövésre, és nem ütésre, dulakodásra), másrészt abból, hogy a csendőrök ne a levegőbe lőjenek, hanem a fegyveres főcinkosokat és felbujtókat vegyék célba.⁴⁶ A fegyverhasználati jog minden túlhágásáért az egyes csendőr is szigorú felelősséggel tartozott. A csapatból vezényszó nélkül leadott lövést jogtalan fegyverhasználatként kellett elbírálni.

A honvéd Szolgálati Szabályzat szintén összefoglaló jelleggel említi a fenti korlátozásokat. Megfogalmazása szerint az egyes kihívások, valamint a felizgatott tömeg kiabálása és fütyülése folytán – amelyet a népzavargásoktól rendszerint elmaradhatatlannak tartottak – a csapat nem ragadtathatta magát azonnal a fegyver használatára, amíg az ellenséges megnyilvánulások a csapatra nézve veszedelmes következményekkel nem jártak. Ha azonban a löfegyverhasználat szükségessé vált, a csapatnak a csendzavarók teljes szétoszlását vagy feltétlen megadását kellett követelnie és semmi szín alatt sem szabadott alkudozásba bocsátkoznia.

Külön említést érdemel a lovassági karhatalmi fellépés, amely minden honvédségi és csendőrségi szabályzó szerint hatásos eszköz volt a felbőszült tömeg féken tartására. Kezdetben a honvéd lovasságot is előszeretettel alkalmazták erre a feladatra. Ilyenkor a fegyvernem békeállományú századai egy-egy szakaszt alakítottak és négy ilyen szakaszból szerveztek egy bevethető századot.⁴⁷ A karhatalmi feladatok támogatására később minden csendőr kerületben lovas alosztály alakult, melyet sikeresen alkalmaztak. A lovasság kiválóan alkalmas volt arra, hogy tereket fegyveres erőszak nélkül kiürítsen, azonban mindig zárt alakzatban kellett alkalmazni és a szétoszlalt tömeget nem szabadott üldözni. Fontos lovassági feladat volt továbbá, hogy járőrözés által a tömeg gyarapodását megakadályozza.

Összességében megállapítható, hogy a korszak magyar rendvédelmi struktúrája nem volt karhatalmi tevékenységre koncentrált, különösen nem a csapaterős rendvédelmi teendők tekintetében. A vizsgált időszakban a magyar gyakorlat azt a történelmileg jól bevált és takarékos megoldást követte, hogy szükség esetén a véderő alakulatait alkalmazták nagyobb létszámú, vagy egyszerre több helyen megvalósításra kerülő csapaterős karhatalmi feladat teljesítésére, mivel ilyen helyzetek ritkán álltak elő. A jogi szabályozás és a polgári állam fejlődésével azonban mindinkább előtérbe került a rendvédelmi karhatalom alkalmazása, melynek az a tény kedvezett leginkább, hogy a Magyar Királyi Csendőrség jellegénél fogva alkalmas és képes volt e feladat végrehajtására. A normatív szabályozás katonai taktikák közbiztonsági átültetésén alapult, ezért mind a professzionális csendőri, mind a sorállományú kiképzésen átesett csapaterős számára jól alkalmazhatóak voltak. A közigazgatási struktúrából és a rendfenntartásra vonatkozó korabeli felfogásból adódóan a karhatalom és határterületei ezer szálon kötődtek a polgári hatóságokhoz, így fellépésük folyamatos kontroll alatt állt.

Jegyzetek:

- ¹ 8405/1874. (IV.18.) IM.kr.
² 2000/1898. (II.15.) FM.r. 159.§) ; 90 977/1907.BM.hat. ; 1876/XIII.tc. 57. § ; 1898/II.tc. 36. § ; 53. § ; 58. § ; 1899/XLI.tc. 2. § ; 1900/XXVIII.tc. 32. §
³ PARÁDI József: Rendvédelem-karhatalom 1867–1945. 112.p.
⁴ RAVASZ: A Magyar Királyi Honvédség karhatalmi jogosultságai. ; Idem: A Magyar Királyi Honvédség karhatalmi alkalmazásának szabályozása a Horthy-korban.
⁵ NÉMETHY I.köt. 9.p.
⁶ 132 505/907. (II.17.) BM.r.
⁷ A Magyar Királyi Igazságügy Minisztérium 1867. június 22-én kelt rendelete.
⁸ 10 186/1873. (V.9.) IM.kr.
⁹ SZUT-1881. 3.§
¹⁰ PARÁDI József: Rendvédelem-karhatalom 1867–1945. : op.cit. 116.p.
¹¹ PARÁDI József: A magyar rendvédelem fejlesztési reformjai a XIX. század második felétől a XX. század közepéig.
¹² PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség megalakulása és működése 1881-1918 ; PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* ; PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség szervezete.
¹³ KILIÁN
¹⁴ SZIKINGER
¹⁵ EGYED
¹⁶ PARÁDI József: Rendvédelem-karhatalom 1867–1945. op.cit.
¹⁷ 1912/LXIII.tc.
¹⁸ BALLA
¹⁹ S. százados
²⁰ 1962/1876. (VI.13.) HM.kr.
²¹ Loc.cit.
²² 4539/1886. (I.16.) HM.kr.
²³ Loc.cit.
²⁴ 6707/1896. (X.23.) HM.kr.
²⁵ Loc.cit.
²⁶ 1881/XXI.tc.
²⁷ 6707/1896. (X.23.) HM.kr. 3.pont h) alpont
²⁸ Loc.cit. 6. pont
²⁹ Loc.cit. 9.pont d) alpont
³⁰ 58 440/1896. (XI.25.) IM.r.
³¹ 9732/1905.HM.r.
³² 40 192/1906. (VII.12.) BM.kr.
³³ 766/1898. (II.13.) BM.kr.
³⁴ 1879/XL.tc. : op.cit.
³⁵ 7430/1913. (IX.30.) BM.kr.
³⁶ 1913/XXIII.tc. 19. §. ; 1913/XIV.tc. 148. §.
³⁷ *A csendőrségi SZUT magyarázata.* 27.p.
³⁸ *Szolgálati szabályzat* 217.p. 441.pont. ; 514.pont.
³⁹ Loc.cit. 515.p.
⁴⁰ PAJOR: 277.p.
⁴¹ *Szolgálati szabályzat.* op.cit. 498.pont.
⁴² Loc.cit. : 519.pont.
⁴³ Csendőrségi SZUT magyarázata: op.cit.
⁴⁴ S. százados. op.cit.
⁴⁵ SZUT-1900. 168.p. 64.§
⁴⁶ Csendőrségi SZUT magyarázata. op.cit. : 27.p.
⁴⁷ BERKÓ ; BALLA : op.cit. ; RAVASZ: A Magyar Királyi Honvédség karhatalmi jogosultságai. op.cit. ; Idem: A Magyar Királyi Honvédség karhatalmi alkalmazásának szabályozása a Horthy korban. op.cit.

A jegyzetekben alkalmazott rövidítések:**MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK**

- BERKÓ — BERKÓ István (szerk.): *A Magyar Királyi Honvédség története 1868-1918.* Budapest, 1928, Magyar Királyi Hadtörténelmi Levéltár. 92 p.
- NÉMETHY — NÉMETHY Ferenc: *A Magyar Királyi Csendőrség szervezete, szolgálata és viszonya a közigazgatási hatóságokhoz. A Magyar Királyi Csendőrség hatásköre, jogai, szolgálati teendői és eljárása.* I. köt. 72 p. *A Magyar Királyi Csendőrség viszonya a közigazgatási hatóságokhoz.* II-III.köt. 162 p. Budapest, 1900, Országos Központi Községi Nyomda Részvénytársaság. 72 p. és 162 p. /Közigazgatási Könyvtár./
- PARÁDI : *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* — PARÁDI József: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* Budapest, 2012, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történelmi Tudományos Társaság. 281 p. HU-ISBN 978 963 08 4794 0. /A magyar rendvédelem-történet öröksége, 2./ HU-ISSN 2062-8447.

TANULMÁNYOK

- BALLA — BALLA Tibor *A Magyar Királyi Honvéd Lovasság karhatalmi célú alkalmazása a dualizmusban Rendvédelem-történelmi Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XV.évf. (2008) 18.sz. 13-15.p.* HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2004. október 13-án, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történelmi Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történelmi tudományos konferenciasorozatnak a „*Karhatalmi feladatok a bűnmegelőzés és a békefenntartás szolgálatában Európában a XIX-XX. században.*” című XVIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- EGYED — EGYED István: *Karhatalom az önkormányzatban. Városi Szemle, V.évf. (1912) 9.sz. 529-534.p.* Különlenyomat Székesfehérvárosi házinyomda.
- PARÁDI József Rendvédelem-karhatalom 1867–1945 — PARÁDI József: *Rendvédelem-karhatalom 1867–1945. Rendvédelem-történelmi Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XX.évf. (2011) 23.sz. 111-123.p.* A tanulmány korábbi változata 2009. október 9-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történelmi Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történelmi tudományos konferencia-sorozatnak a „*A kiegyezéstől az ezredfordulóig felszámolt országos hatáskörű magyar rendvédelmi testületek*” című XXIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI József: *A magyar rendvédelem fejlesztési reformjai a XIX. század második felétől a XX. század közepéig* — PARÁDI József: *A magyar rendvédelem fejlesztési reformjai a XIX. század második felétől a XX. század közepéig* — PARÁDI József: *A magyar rendvédelem fejlesztési reformjai a XIX. század második felétől a XX. század közepéig. Rendvédelem-történelmi Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XV.évf. (2008) 18.sz. 98–112.p.* A tanulmány korábbi változata 2004. október 13-án, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történelmi Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történelmi tudományos konferenciasorozatnak a „*Karhatalmi feladatok a bűnmegelőzés és a békefenntartás szolgálatában Európában a XIX-XX. században.*” című XVIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség megalakulása és működése 1881-1918.* — PARÁDI József: *A Magyar Királyi Csendőrség megalakulása és működése 1881-1918. Rendvédelem-történelmi Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), VII.évf. (1997) 8.sz. 78-83.p.* HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1996. október 29-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történelmi Tudományos Társaság által szervezett magyar rendvédelem-történelmi tudományos konferenciasorozatnak a „*A napóleoni közbiztonsági őrtestület útja Párizstól — Itálián és Ausztrián keresztül — Budapestig.*” Című VIII. konferenciáján. A tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség szervezete.* — PARÁDI József: *A Magyar Királyi Csendőrség szervezete. Rendvédelem-történelmi Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXI.évf. (2011) 24.sz. 80-90.p.* HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2009. december 3-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történelmi Tudományos Társaság által szervezett magyar rendvédelem-történelmi tudományos konferenciasorozatnak a „*Csendőrség Ausztria-Magyarországon, illetve Ausztriában és Magyarországon 1849-2005.*” című XXIV. Konferenciáján. A tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- RAVASZ: *A Magyar Királyi Honvédség karhatalmi jogosultságai.* — RAVASZ István: *A Magyar Királyi Honvédség karhatalmi jogosultságai. Rendvédelem-történelmi Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), V. évf. (1995) 6.sz. 81-88.p.* HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1994. októberében, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történelmi Tudományos Társaság által szervezett magyar rendvé-

- delem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme.” Című VI. konferenciáján. A tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- RAVASZ: A Magyar Királyi Honvédség karhatalmi alkalmazásának szabályozása a Horthy-korban. — RAVASZ István: A Magyar Királyi Honvédség karhatalmi alkalmazásának szabályozása a Horthy-korban. *Hadtörténelmi Közlemények*, CXIX.évf. (2004) 1.sz. 269-284. p.
- SZIKINGER — SZIKINGER István: A rendvédelmi jog szabályozása a dualizmus korában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, III.évf. (1993) 4.sz. 187–198. p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1992. szeptember 29-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „A dualista Magyarország rendvédelme.” című IV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- CIKKEK**
- KILIÁN — KILIÁN Zoltán: Francia csendőrélet. *Csendőrségi Lapok*, XIX.évf. (1929) 19.sz. 571-573.p.
- PAJOR — PAJOR Tamás: Összpontosításoknál követendő eljárás. *Csendőrségi Zsebkönyv*, XXVI.évf. (1912.) 277-283 .p.
- S. százados — S. százados: A csendőrségi karhatalom *Csendőrségi Lapok* VII. évf. (1913) 13.sz. 145-148.p.
- SZABÁLYZATOK**
- SZUT-1881. — *Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára*. Budapest, 1881, Pesti Könyvnyomda Rt. 191 p.
- SZUT-1900 — *Szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára*. Budapest, 1900, Pesti Könyvnyomda. 361 p.
- A csendőrségi SZUT magyarázata*. — *A csendőrségi SZUT magyarázata*. Budapest, 1909. Kaufman Á. és fiai 175.p.
- Szolgálati Szabályzat* — *Szolgálati Szabályzat a Magyar Királyi Honvédség számára*. (I: rész) az 1875. évi szolgálati szabályzat második kiadása. Budapest, 1915, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság. 255 p.
- JOGSZABÁLYOK**
- 1876/XIII.tc. — 1876/XIII.tc. a cseléd és gazda közötti viszony szabályozásáról, a gazdasági munkásokról és a napszamosokról.
- 1879/XL.tc. — 1879/XL.tc. a magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról.
- 1881/XXI.tc. — 1881/XXI.tc. a Budapest-fővárosi rendőrségről.
- 1898/II.tc. — 1898/II.tc. a munkaadók és mezőgazdasági munkások közötti jogviszony szabályozásáról.
- 1899/XLI.tc. — 1899/XLI.tc. a vízmunkálatoknál, az út- és vasútépítésnél alkalmazott napszamosokról és munkásokról.
- 1900/XXVIII.tc. — 1900/XXVIII.tc. az erdő-munkásokról.
- 1912/LXIII.tc. — 1912/LXIII.tc. a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről.
- 1913/XIV.tc. — 1913/XIV.tc. az országgyűlési képviselők választásáról.
- 1913/XXIII.tc. — 1913/XXIII.tc. a választói jog büntetőjogi védelméről.
- A Magyar Királyi Igazságügy Minisztérium 1867. június 22-én kelt rendelete. — A Magyar Királyi Igazságügy Minisztérium 1867. június 22-én kelt rendelete a katonai karhatalomnak végrehajtásoknál igénybe vétele tárgyában. *Magyarországi Törvények és Rendeletek Tára*. I. évf. (1867) 1. füzet. 174.p.
- 10 186/1873. (V.9). IM.kr. — 10 186/1873. (V.9). IM.kr. a végrehajtásoknál szükségelt katonai segédlet kirendelés költségeinek fedezése körüli eljárás tárgyában. *Magyarországi Rendeletek Tára* VII. évf. (1873) 1. füzet 182-183. p.
- 8405/1874. (IV.18.) IM.kr. — 8405/1874. (IV.18.) IM.kr. a bírósági végrehajtások alkalmával a karhatalomnak s illetőleg a rendőri segélynek miképpen leendő igénybe vétele tárgyában *Magyarországi Rendeletek Tára*, VIII. évf. (1874) 1. füzet 341-342.p.
- 1962/1876. (VI.13.) HM.kr. — 1962/1876.HM.kr. utasítás a sorhadi vagy honvédségi karhatalomnak igénybevétele alkalmával a közhatalóságok részéről követendő eljárásról. *Magyarországi Rendeletek Tára*, X. évf. (1876) 1. füzet 285-289.p.
- 4539/1886. (I.16.) HM.kr. — 4539/1886. (I.16.) HM.kr. a sorhadi vagy honvédségi karhatalomnak igénybevétele alkalmával a közhatalóságok részéről követendő eljárásról szóló utasítás tárgyában. *Magyarországi Rendeletek Tára*, XII. évf. (1887) 1. füzet 22-29.p.

- 6707/1896. (X.23.) HM.kr. — 6707/1896. (X.23.) HM.kr. a karhatalom igénybe vétele alkalmával a polgári hatóságok által követendő eljárásra vonatkozó utasítás kiadása. *Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség számára*, XXIII.évf. (1896) 36.sz. 223-225.p.
- 58 440/1896. (XI.25.) IM.r. — 58 440/1896. (XI.25.) IM.r. a karhatalom igénybe vétele tárgyában. *Igazságügyi Közlöny*, V.évf. (1896) 11.sz. 357.p.
- 766/1898. (II.13.) BM.kr. — 766/1898. (II.13.) BM.kr. a népgyűlések tárgyában. *Belügyi Közlöny*, XXXII.évf. (1898) 1.sz. 226.p.
- 2000/1898. (II.15.) FM.r. — 2000/1898. (II.15.) FM.r. a munkaadók és a mezőgazdasági munkások közötti jogviszonyok szabályozásáról szóló 1898: II. t.cz. végrehajtása, továbbá az igazolványok kiállítására, az elveszett, megtelt, vagy megsemmisült igazolványok megújítása körüli eljárás, valamint az eljárási szabályok tárgyában. *Magyarországi Rendeletek Tára*, XXXII.évf. (1898) 299-363.p.
- 9732/1905.HM.r. — 9732/1905.HM.r. a csendőrségi utasítás módosításáról *Magyarországi Rendeletek Tára*, XXXIX. évf. (1905) II. kötet 1269. p.
- 40 192/1906. (VII.12.) BM.kr. — 40 192/1906. (VII.12.) BM.kr. a főispánok karhatalom-igénybevételi jogának megszüntetéséről. *Magyarországi Rendeletek Tára*, XL. évf. (1906) 4. füzet. 1004.p.
- 132 505/1907. (II.17.) BM.r. — 132 505/1907. (II.17.) BM.r. a csendőr járőrök megerősítése. *Belügyi Közlöny* XIII. évf. (1908) 8.sz. 71.p.
- 7430/1913. (IX.30.) BM.kr. — 7430/1913. (IX.30.) BM.kr. a gyülekezési jog gyakorlásáról. *Magyarországi Rendeletek Tára*, XLVII. évf. (1913) 4. füzet 1298-1301.p.
- 90 977/1907.BM.hat. — 90 977/1907.hat. a járási főszolgabíráknak a mezőgazdasági munkások elővezetésére vonatkozó és nem a területükön fekvő csendőrőrsökhöz szóló megkereséseiket, ezen őrsökhöz az illetékes közigazgatási hatóságok útján kell intézniük. *Belügyi Közlöny*, XII. évf. (1907) 40.sz. 384.p.

RECENZÍÓK

0421

ARTNER Ramona

Az osztrák csendőrség 1848-1938

Az Osztrák Császárság csendőrsége 1848-tól 1938-ig terjedő fejlődéstörténetének főbb állomásait kísérte figyelemmel a szerző tanulmányában. A testületet a HABSBURG-birodalom teljes vidéki területére kiterjedő rendvédelmi szervezetként hozták létre a neoabszolútizmus közigazgatásának részeként. A kiegyezéskor azonban a testület Magyar Királyságban diszlokáló csapatit felszámolták. Az Osztrák-Magyar Monarchia Osztrák Császárságában azonban a testület tovább működött. Az első világháború után pedig — az Osztrák Császárság német ajkú tartományából létrehozott — Ausztria átvette a volt császári csendőrséget osztrák szövetségi csendőrségként. A testületet civilesítették. Ez azonban a rendkívüli helyzetekben nem vált be. Végül a császári indítatású, majd osztrák szövetségi csendőrség 1938-ig működött, amikor az Anschluss következményeként feloldódott a nagynémet egységet megalapító Harmadik Német Birodalom csendőrségében. Az osztrák csendőrség — a HABSBURGOK által vezetett — nagynémet egység gondolatvilágának rendvédelmi leágazásaként született és ugyancsak a nagynémet egység létrehozása jelentette a testület végét, bár az 1938-ban létrehozott nagynémet egységbe már nem tartozott bele a hajdani HABSBURG-birodalom nem német ajkú területei. Az osztrák csendőrség a II. világháború után született újjá, amely azonban a testület szervezettörténetét már új fejezete, amely 2004-ig az osztrák csendőrségbe történő beolvadásáig tartott, a II. világháború utáni időszak azonban már nem képezte a tanulmány tárgyát.

0422

ARTNER Ramona

A bajor csendőrség a XX. század húszas éveiben

A bajor csendőrség tartományi rendvédelmi testületként működött a vizsgált időszakban. Bajorországban — a bajor csendőrség mellett — még két rendvédelmi testület működött, az Országos Zöld Rendőrség (Grüne Landespolizei) bajor területen diszlokáló csapatai és a hagyományos német rendőrség, melyet Kék Rendőrségnek neveztek a városokra kiterjedően. A vizsgált időszakban Bajorország két városában Nürnbergben és Münchenben működött a Kék Rendőrség. Mindkét rendőrség az egyenruhája színéről kapta az elnevezését. A Zöld Rendőrség létrehozásának az oka az I. világháború utáni haderőkorlátozás volt.

Az ANTANT követelésére a bajor csendőrséget demilitarizálták abban az értelemben, hogy a tiszti kart polgárosították és a csendőr tiszti beosztásokat a közigazgatási vezetési szintek hivatalaiba helyezték. A testületet a belügyminiszter kizárólagos alárendeltségébe helyezték. A bajor csendőr-parancsnokságot pedig a belügyminisztérium részlegeként szervezték át. A bajor csendőrség vezetője a bajor belügyminiszter közvetlen irányítása alatt állt.

0423

FORRÓ János

A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor

Magyarország viharos történetének szomorú epizódját alkotta az I. világháború elvesztése és annak tragikus következményei. A trianoni békediktátum — amely a Kárpát-medence területét a győztes hatalmaknak kiszolgáltatott befolyási övezetté változtatta függetlenül attól, hogy a békediktátum nyertes vagy vesztes felei közé tartoztak — előzményei is vészjóslóak voltak. Különösen a románok zsákmányvágya volt erőteljes. Nem elégedtek meg azzal, hogy az Osztrák-Magyar Monarchia hátbatámadásának jutalmaként ígéretet kaptak Moldova és Erdély birtoklására, felajánlották a legyőzött Magyarország megszállását is, azzal a nyilvánvaló céllal, hogy kifosszák. Határtalan étvágyukat végül is maga az ANTANT elégelte meg, gátat szabva a területek és a javak megszerzésének.

A román haderő végül is Kelet-Dunántúlt is megszállta. Az e térségben állomásozó Magyar Királyi Csendőrség csapatainak tevékenységét ismerteti a szerző. Az ellenséges haderők által szorongatott dunántúli térségben a magyar csendőrség személyi állománya — még a Tanácsköztársaság által szétzilált állapotában is — szolgálati helyén igyekezett az esküjéhez híven a magyar nemzet számára a közbiztonságot biztosítani, bár ez nem minden esetben sikerült, hiszen a megszállók gyanakodva figyelték a testület munkáját és gáncsolták annak működését.

0424

HEGEDŰS Ernő — FRÖHLICH Dávid

Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél

A szerzőpáros tanulmányát a forgópisztoly használati előnyének és hátrányának bemutatásával vezeti be, majd a XIX. századi elterjedésének okait, illetve rendszeresítésének körét ismerteti. A honvéd lovasságnál 1870-ben rendszeresítették a forgópisztolyt. Ezt követően több — egyre modernebb — forgópisztoly típus váltotta egymást a haderőben. Végül a XX. század elején a forgópisztolyok helyett fokozatosan az öntöltő marokfegyvereket rendszeresítették. A Magyar Királyi Csendőrség felállítását megelőzően — az 1876-ban magyar felügyelet alá kerülő — erdélyi csendőrséget is — forgópisztollyal látták el. Ezeket a forgópisztolyokat az erdélyi szervezkedés kapcsán kobozták el, majd szerelték fel azokat az erdélyi csendőröket. Mivel azonban ezek a fegyverek nem voltak kompatibilisek a haderőben rendszeresítettel, ezért 1887-ben elárverezték azokat. A Magyar Királyi Csendőrségnél kezdetben a forgópisztolyok nem voltak egységeseek. A csendőr kerületek személyi állományának forgópisztolyait más-más fegyvergyártóktól rendelték. 1895-től azonban a haderőben is rendszeresített GASSER-féle gyalogsági forgópisztolyra tértek át a testületnél. 1912-ben a Magyar Királyi Csendőrség forgópisztolyait FROMMER-típusú öntöltő pisztolyokra cserélték. A forgópisztolyok azonban gazdasági kényszer nyomán ismét visszatértek a Magyar Királyi Csendőrségnél. Az I. világháború alatt — amikor a Magyar Királyi Csendőrségnél bevonták a haderővel kompatibilis fegyvereket és azokkal a haderő készleteit gyarapították — a magyar csendőrség személyi állományát zsákmányolt orosz fegyverekkel, köztük forgópisztolyokkal látták el.

0425

PARÁDI Ákos

Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására

A polgári magyar állam közigazgatásának — azon belül a rendvédelem modelljének — kialakítására vonatkozó elméleti viták már a reformkorban elkezdődtek, melynek során két elméleti álláspont kristályosodott ki, nevezetesen a centralistáké és a municipalistáké. A centralisták a központi irányítást részesítették előnyben a közigazgatás fejlesztésében, a municipalisták pedig az önkormányzatiság erősítését tartották elsődleges fontosságúnak. E viták során az önkormányzatokhoz telepített rendvédelem modellje győzedelmeskedett. A kiegyezés után — mikor ismét lehetőség nyílt a polgári magyar állam közigazgatásának és annak részeként a rendvédelmi modellnek e fejlesztésére — értelemszerűen a neoabszolútizmus előtti magyar koncepció megvalósítása került előtérbe. Az önkormányzatisághoz kapcsolt rendvédelmi struktúra azonban Magyarországon — a nagyobb városok kivételével — megbukott. Ebből fakadóan újra kellett gondolni a magyar rendvédelmi modellt. Ebben a közgondolkodásban vettek részt a magyar társadalom különböző rétegei, csoportjai. A cikk a szakmailag legképzettebb közeg a Ludovika Akadémia elgondolását ismerteti a magyar rendvédelmi rendszer új testülettel való megerősítése témájában.

0426

PARÁDI Ákos

Hivatástörténet-gondozás a Magyar Királyi Csendőrségnél

A Magyar Királyi Csendőrséget 1981-ben állították fel és 1945-ben — a magyarországi pártállam kiépítésének a részeként — szüntették meg. A testület 65 évet működött Magyarországon. A hivatástörténetiség témája a testület fennállásának 50. évfordulója kapcsán merült fel. Ezután alakították ki azokat az intézményeket és formákat, amelyek a hivatástörténet ápolására voltak hivatottak. A hivatástörténet művelésének a rendszerét azonban nem egyik napról a másikra hozták létre, hanem fokozatosan alakították ki. Ebből fakadóan — részben a háború miatt is — a hivatástörténetiség művelésének komplex rendszere már nem tudott kialakulni, bár az elképzelések megszülettek és azokat részlegesen meg is valósították. A testületi hivatástörténetiség szorosan összekapcsolódott a nemzeti szellemmel, lényegében a nemzeti gondozásának a részterületét alkotta.

0427

PARÁDI József

A Császári Királyi Csendőrség Magyarországon

Az 1848-1849-es magyar forradalom és szabadságharc cári segédlettel történő leverése nyomán a nemzeteket figyelmen kívül hagyó, az erőszakra alapozó felfogást tükröző hatalmi rendszer jött létre *Ferenc József* irányításával. E neoabszolútikus rendszer egyik legfontosabb rendvédelmi testülete volt a HABSBERG-birodalom teljes vidéki területeire kiterjedő Császári Királyi Csendőrség. A neoabszolútizmusban — ellentétben a Magyar Királyság hagyományaival — a rend védelmét birodalmi ügyvé nyilvánították. Ebből fakadóan országos rendvédelmi testületeket hoztak létre, amelyeket centrális irányítás alá helyeztek. Mivel a neoabszolútizmus időszakában a Magyar Királyságban a lakosság többsége nem városokban, hanem vidéken élt, ezért elsősorban a Császári Királyi Csendőrséggel került kapcsolatba. A Császári Királyi Csendőrség azonban — amellet, hogy a közrendet és a közbiztonságot is igyekezett fenntartani — fontos feladatának tartotta a magyar nemzet elnyomását. Ebből fakadóan a viszonylag vékony kollaboráns réteg kivételével kivívta a magyar nemzet tagjainak ellenállását és ellenszenvét. Emiatt pedig a kiegyezéskor a magyar fél mereven elzárkózott az elől, hogy a Császári Királyi Csendőrségnek a Magyar Szent korona területén állomásozó csapatait átvegye. A csendőrség magyarországi bevezetésének első kísérlete tehát megbukott, mégpedig nem azért mert a testület rossz határfokkal működött, hanem azért mert a neoabszolútizmus magyarságot elnyomó politikájának az egyik leghatékonyabban tevékenykedő eszközének bizonyult.

0428

PARÁDI József

A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete

A magyar határőrizet fejlődéstörténetének izgalmas része a polgári magyar állam időszaka. Egyrészt a dualizmus alatt tért át először a Magyar Királyság a haderő által megvalósított határőrizetről a rendvédelmi testületek által kivitelezett határőrizetre, melyre a modern haditechnika nyomán bevezetésre kerülő korszerű harceljárások miatt került sor, melynek a lényegét Carl von CLAUSEVITZ kitűnően leírta a *Háborúról* című művében. Másrészt a két világháború közötti időszakban — nem a Kárpát-medence fejlődésének szerves következményeként, hanem a trianoni békediktátum káros hatására — a magyar állam kénytelen volt visszatérni a katonai határőrizethez, mivel ezzel állt módjában a leghatékonyabban biztosítani a határok és az ország védelmét. A magyar politikai vezetés számára — a trianoni békediktátum által bekövetkezett helyzetben — az ország biztonságának az elősegítése érdekében az egyetlen reális lehetőség a katonai határőrizethez való visszatérés volt. Ezzel lehetett biztosítani az államhatár mentén katonai alakulatok diszlokálását. Ezt azonban úgy lehetett megoldani — a minimálisra zsugorított Magyar Királyi Honvédség csapatainak a szétforgácsolása nélkül — ha a határ mellé rejtett katonai erőt telepítettek. Így került sor arra, hogy a magyar haderő minden harmadik (rejtett) ezredét a határ mentén helyezték el a határőr szervezetek álcájában. Erre pedig azért volt szükség, mert az ipari göcökhez közel került határvonal lehetővé tette, hogy a támadók a legjelentősebb ipari centrumokat rövid idő alatt elfoglalják, ezzel megfosztva a magyar haderőt az utánpótlástól. A másik ok pedig az volt, hogy ily módon lehetőség nyílt az ellenséges előrenyomulás lassításával a hátszági lakosság mozgósítása által a Magyar Királyság teljes területe gyors elfoglalásának a megakadályozására. Ezzel pedig — a konfliktus diplomáciai úton történő rendezésekor — nem kerülhetett a Magyar Királyság abba a helyzetbe, hogy az ország megszállt helyzetének a pozíciójából legyen kénytelen tárgyalni.

0429

PARÁDI József

A Magyar Királyi Vámórség,

a polgári magyar állam rendvédelmi testülete

A Magyar Királyi Vámórség 1921. VIII. 258-tól 1932. IX. 30-ig működött. A magyar határőrizet történetében a Magyar Királyi Vámórség speciális szerepet töltött be. Carl von CLAUSEVITZ már a XIX. században publikálta, hogy — a haditechnika és abból fakadóan a harceljárások fejlődése miatt — békeidőben az államhatárok őrzésére katonai alakulatokat alkalmazni értelmetlen. Ezen alakulatok ugyanis a határőrizeti feladataikat akkor láthatták el eredményesen,

ha a nehézfegyverzetüket elvonták és a személyi állományt a határvonal mentén dekoncentráltan helyezték el. Emiatt azonban az érintett csapatok a harcértéküket elveszítették. A modern haditechnikával felszerelt haderővel rendelkező országok sorra tértek át a rendvédelmi testületek által megvalósított határőrizetre. A dualizmus időszakában a Magyar Királyságban már ilyen határőrizet működött. A trianoni békediktátum azonban a feje tetejére állította a CLAUSEVITZ-i felismerést. A maradék Magyar Királyságot körülvevő országok többsége területük és lakosságuk jelentős részét Magyarországtól történő elcsatolással szereztek. Emiatt attól tartottak, hogy Magyarország az első adandó alkalommal vissza fogja venni, amit erőszakkal elragadtak. A Magyar Királyságot körülölelő kisantant országok hadereje ugyan egyenként is a magyar haderő többszöröse volt, e haderők vezérkarai azonban mégis egyeztették hadműveleti terveiket a maradék Magyar Királyság lerohanása céljából. Ilyen körülmények között magyar részről arra törekedtek, hogy szűkös lehetőségeiken belül minél nagyobb erőt összpontosítsanak a határok térségében, mivel ezzel lassíthaták az ellenséges előrenyomulást. Arra nem volt esély, hogy az ANTANT a határok védelmére katonai létesítését engedélyezze, ezért az ANTANT-tól vámórség engedélyezését kérték a magyar hatóságok sikerrel. A rendvédelmi testületek fejlesztését ugyanis az ANTANT — tekintettel a Tanácsköztársaságra — nem akadályozta. A vámórség volt hivatva arra, hogy a rejtésében diszlokáló honvéd csapatok segítségével a trianoni határok mentén az esetleges előrenyomulást lassítsa. Honvéd csapatokat azonban csupán 1924. IV. 1-e után tudtak elhelyezni a Magyar Királyi Vámórség rejtésében, mivel a nagykövetség tanácsának 1927. III. 26-ai határozata alapján ekkor szűnt meg a Szövetségek közötti Katonai Ellenőrző Bizottság magyarországi helyszíni ellenőrzése. A tanulmány e sajátos magyar határőrizeti testület fedőfeladatokról és szervezetét mutatja be.

0430

PARÁDI József

**Határőrizet, rendőrség és humán viszonyok
a polgári magyar állam két világháború közötti időszakában**

A Magyar Királyságban a rendőrségek államosítására ugyan 1919 és 1921 között került sor, azonban az államosítás gondolata a dualizmus időszakából származik, nevezetesen a Magyar Rendőrtisztviselők Országos Egyesülete kezdeményezte az önkormányzati rendőrségek államosítását. 1919-ben az I. világháború előtti tervezetet adaptálták. Az új Magyar Királyi Állami Rendőrség a — már korábban államosított — fővárosi rendőrség humán viszonyait vette át. E viszonyrendszer pedig a állami alkalmazottakra vonatkozó szabályozás figyelembe vételével alakult ki. A harmadik évezred magyar állami alkalmazottai számára is irigylésre méltóak azok a körülmények, amelyeket a polgári magyar állam a XIX. században létrehozott az alkalmazottai számára és amely a két világháború közötti időszakban is érvényben maradt. A magyar rendvédelmi rendszeren belül a határőrizet terén valósult meg a legerőteljesebb változás, mivel a Magyar Királyi Határrendőrség megszűnt és új határőrizeti szervezet került kialakításra a Magyar Királyi Vámórség létrehozásával, melynek utódszervezete volt a Magyar Királyi Határőrség majd a határvadászok.

0431

SUBA János

A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások

Az 1938-al kezdődő és 1941-el végződő négy éves periódusban vizsgálta a szerző a területviszacsatolások tükrében a Magyar Királyi Csendőrség disszlokációjának változásait.

Felvidéken a visszacsatolt területet négy zónára osztották. E zónákon belül a magyar hatalom által történő területátvitelre ütemterv készült. Ennek a figyelembe vételével vonultak be a visszatért területekre a Magyar Királyi Honvédség csapatai. Velük együtt érkeztek meg a Magyar Királyi Csendőrség alakulatai is. A csendőrök pedig a — honvéd alakulatoktól leválva — a számukra kijelölt szolgálati helyeken maradtak, ahol a rendvédelmi szolgáltatásukat elkezdték. A Felvidék visszacsatolt részeinek keleti területeiből és a trianoni határok közötti Magyar Királyság északkeleti térségéből alakult ki a VIII. csendőr-kerület Kassa székhellyel.

Kárpátalján a bevonuló magyar csendőrök — a felvidéki helyzethez hasonlóan — kezdetben a katonai közigazgatás keretei között, majd a katonai közigazgatás 1939. VII. 7-ei beszüntetése nyomán a VIII. csendőr kerület-parancsnokság alárendeltségében végezték szolgálati teendőiket.

Észak-Erdélyben és Észak-Partiumban hozták létre a visszacsatolt területek legnagyobb létszámú magyar csendőr szervezeteit. Két új csendőr kerületet alakítottak ki a IX. csendőr kerületet Kolozsvár és a XI. csendőr kerületet Marosvásárhely székhellyel. A Román Királyságtól visszacsatolt területek egy része — Máramarossziget és környéke, egy csendőr szárny-, három csendőr szakasz-parancsnokság és 16 csendőr őrs formájában — pedig a kassai csendőr kerületet gyarapította.

A délvidéki Bácskában nem hoztak létre új csendőr kerületet, hanem egy csendőr szárny szervezetet alakítottak ki, csatlakozva a meglévő csendőr kerület-parancsnoksághoz. A Duna-Dráva szögére és a Muravidékre kiterjedően a térségekkel érintkező csendőr kerületek működési területét és szervezeti egységeinek a számát, illetve létszámát gyarapították.

0432

VEDŐ Attila

Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában

A kommunikációs eszközök széleskörű közbiztonsági szolgálatba állítását napjaink vívmányának gondoljuk, azonban a hírközlő rendszerek már a két világháború között is nagy szolgálatot tettek a Magyar Királyi Csendőrségnek. A hatékonyságával és példátlanul magas felderítési mutatóival európai hírnevet szerzett közbiztonsági őrtestület már korán meglátta a rádiózásban rejlő lehetőségeket, és korlátozott forrásai dacára jól működő kommunikációs és rádió-felderítő hálózatot működtetett. A szervezet a rá jellemző alapossággal és fegyvellemmel állította fel híradó szolgálatát, melynek szervezési elvei máig érvényesek. A szakszolgálati ág szervezeti keretein túl sikerének kulcsa a kiképzés volt, mellyel a speciálisan felkészített híradó legénység mellett valamennyi csendőrt bevonhattak a hírszolgáltatás és a rádió-felderítés feladataiba.

0433

VEDÓ Attila

A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi fellépésének gyakorlata

A Magyar Királyságban — a polgári magyar állam időszakában — csapaterős karhatalmi feladatok teljesítésére az egyetlen alkalmas rendvédelmi szervezet a Magyar Királyi Csendőrség volt. A haderő — e célra kijelölt és felkészített — csapatait abban az esetben lehetett igénybe venni, ha a belügyi tárca mozgósítható ereje elégtelen volt, illetve a késedelem veszéllyel járt és a véderő a karhatalmi tevékenységet gyorsabban meg tudta valósítani. Ezen alapulv a dualizmus és a két világháború közötti időszakban is érvényben volt.

A csapaterős rendvédelmi teendők — ellentétben napjaink szovjet indíttatású felfogásával — a karhatalmi tevékenységnek csupán egy részét alkották. A csapaterős rendvédelmi teendők ellátását azonban külön szabályzatban rögzítették a hadsereg és a csendőrség számára egyaránt.

0434

VEDÓ Attila

A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1918

Az Osztrák-Magyar Monarchia időszakában az Osztrák Császárságban és a Magyar Királyságban is egyaránt bevett gyakorlat volt, hogy a nagyobb létszámot igénylő, vagy egyszerre több helyen karhatalmi fellépést igénylő helyzetekben a haderő alakulatait igénybe vették csapaterős karhatalmi feladatok ellátására. A Magyar Szent Korona alá tartozó területeken e teendőkre a Magyar Királyi Honvédség kijelölt alakulatait vették igénybe. A kijelölt alakulatok személyi állománya a csapaterős karhatalmi feladatok eredményes ellátását biztosító képzésben részesült. A haderő karhatalmi igénybe vételét több minisztérium több esetben szabályozta. E témában a döntő szabályozásokat a honvédelmi és a belügyi tárca hozta meg.

REZENSIONEN

0421

Ramona ARTNER

Die österreichische Gendarmerie 1848-1938

In ihrer Studie widmete die Autorin ihre Aufmerksamkeit den Hauptstationen der Entwicklungsgeschichte der Gendarmerie des Österreichischen Kaiserreichs zwischen 1848 und 1938. Diese wurde als Ordnungsschutz-Organisation als auf dem ganzen Gebiet des HABSBURGER Reiches wirkender Teil der neoabsolutistischen Verwaltung gegründet. Zur Zeit des Ausgleichs wurden die versetzten Truppen der Organisation im Königreich Ungarn aufgelöst. Im Österreichischen Kaiserreich der Österreichisch-Ungarischen Monarchie funktionierte die Organisation jedoch weiter. Und nach dem I. Weltkrieg übernahm Österreich - aus den deutschsprachigen Provinzen des Österreichischen Kaiserreichs gegründet - die ehemals Kaiserliche Gendarmerie als österreichische Bundesgendarmerie. Die Körperschaft erhielt einen zivilen Charakter. Dies bewährte sich allerdings nicht in der außerordentlichen Situation. Schließlich funktionierte die als ursprünglich kaiserliche Organisation gegründete österreichische Bundesgendarmerie bis 1938, als diese als Folge des Anschlusses in die Gendarmerie des die Großdeutsche Einheit verwirklichenden Dritten Deutschen Reichs aufgelöst wurde. Die österreichische Gendarmerie - von den HABSBURGERN geführt - entstanden als Ordnungsschutz-Zweig der Gedankenwelt der großdeutschen Einheit, ebenso die Schaffung der großdeutschen Einheit bedeuteten das Ende der Organisation, obzwar die deutschsprachigen Gebiete des damaligen HABSBURGER Reiches nicht mehr zur 1938 gegründeten großdeutschen Einheit gehörten. Die österreichische Gendarmerie wurde nach dem II. Weltkrieg wiedergeboren, was allerdings in der Geschichte der Organisation einen neuen Abschnitt bedeutete, der bis zum Einschmelzen in die österreichische Polizei im Jahre 2004 anhielt. Der Zeitabschnitt nach dem II. Weltkrieg war jedoch nicht mehr Gegenstand der Studie.

0422

Ramona ARTNER

Die bayrische Gendarmerie in den 20er Jahren des 20. Jahrhunderts

Die bayerische Gendarmerie funktionierte im untersuchten Zeitabschnitt als Ordnungsschutzorgan des Bundeslandes. In Bayern gab es - neben der bayerischen Gendarmerie - noch zwei Ordnungsschutzorgane, die auf bayerischem Gebiet eingesetzten Truppen der Grünen Landespolizei und die traditionelle deutsche Polizei für die Städte, die die Blaue Polizei genannt wurde. In dem untersuchten Zeitraum funktionierte in zwei bayerischen Städten, in Nürnberg und in München die Blaue Polizei. Beide Polizeien erhielten ihre Bezeichnung nach der Farbe ihrer Uniformen. Der Grund für die Gründung der Grünen Polizei war die Einschränkung der Streitkräfte nach dem I. Weltkrieg.

Auf Forderung der Alliierten wurde die bayerische Polizei in dem Sinne demilitarisiert, dass die Offiziere als Zivile Bedienstete fungierten, und die Offiziersposten der Gendarmerie in die Ämter der Leitungsebene der öffentlichen Verwaltung versetzt wurden. Die Organisation wurde ausschließlich dem Innenminister untergeordnet. Die Kommandantur der bayerischen Gendarmerie wurde als Abteilung des Innenministeriums umorganisiert. Der Leiter der bayerischen Gendarmerie stand unter der unmittelbaren Führung des bayerischen Innenministers.

0423

János FORRÓ

Die ungarische Gendarmerie in Ost-Transdanubien während der rumänischen Besatzung

Eine traurige Episode der stürmischen Geschichte Ungarns stellt das Verlieren des I. Weltkrieges und dessen tragische Folgen dar. Die Vorgeschichte des Friedensvertrags von Trianon - der das Gebiet des Karpatenbeckens in eine dem Einfluss der Siegermächten ausgelieferte Zone verwandelte, unabhängig davon, ob diese zu den Siegern oder Verlierern des Friedensvertrags gehörten - war auch bedrohlich. Besonders der rumänische Beutehunger war mächtig. Sie gaben sich nicht damit zufrieden, dass sie als Belohnung dafür, dass sie der Österreichisch-Ungarischen Monarchie in den Rücken gefallen waren, Moldawien und Transsilvanien zugesprochen bekamen. Sie boten an, das besiegte Ungarn zu besetzen, mit dem offensichtlichen Ziel, dies auszuplündern. Von diesem grenzenlosen Appetit hatten selbst die Siegermächte genug, die Beschaffung der Gebiete und Güter beeinträchtigend.

Die rumänische Armee besetzte schließlich auch Ost-Transdanubien. Der Autor macht mit der Tätigkeit der in diesem Gebiet stationierten Truppen der Ungarischen Königlichen Gendarmerie bekannt. In dem durch die feindlichen Streitkräfte bekümmerten Transdanubien befeißigte sich der Personalstand der ungarischen Gendarmerie - sogar im erschütterten Zustand durch die Räterepublik - am Standort getreu des Eides für die ungarische Nation die öffentliche Sicherheit zu gewährleisten, was allerdings nicht in jedem Fall gelang, denn die Besatzer beobachteten misstrauisch die Tätigkeit der Organisation und beanstandeten deren Funktionen.

0424

Ernő HEGEDŰS — Dávid FRÖHLICH

Revolver bei der Kavallerie der Honvéd und bei den Kavallerie-Organisationseinheiten der Ungarischen Königlichen Gendarmerie

Das Autorenpaar leitet die Studie mit der Darstellung der Vor- und Nachteile des Revolvers ein, setzt mit der Gründung für dessen Verbreitung im 19. Jahrhundert fort, bzw. macht mit dem Themenkreis der systematischen Anwendung der Waffe bekannt. Bei der Kavallerie der Honvéd wurde 1870 der Revolver allgemein benutzt. Danach wechselten sich beim Heer mehrere - immer modernere - Typen ab. Schließlich wurden am Anfang des 20. Jahrhunderts statt der Revolver nach und nach die Selbstladepistolen benutzt. Vor der Gründung der Ungarischen Königlichen Gendarmerie wurde auch die - 1876 unter ungarische Aufsicht gestellte - transsilvanische Gendarmerie mit Revolver bewaffnet. Diese Revolver wurden im Zusammenhang mit dem transsilvanischen Komplott beschlagnahmt, später wurden die transsilvanischen Gendarmen damit ausgerüstet. Da diese Waffen jedoch nicht kompatibel waren mit den Waffen bei den Streitkräften, wurden sie 1887 versteigert. Bei der Ungarischen Königlichen Gendarmerie waren die Revolver am Anfang nicht einheitlich. Die Revolver für den Personalstand der Gendarmerie-Bezirke wurden von verschiedenen Waffenherstellern bestellt. Ab 1895 ging man bei der Körperschaft zu den auch bei den Streitkräften benutzten GASSER Infanterie-Revolvern über. 1912 wechselte man bei der Ungarischen Königlichen Gendarmerie von den Revolvern zu den FROMMER Selbstladepistolen über. Die wirtschaftliche Lage führte allerdings dazu, dass bei der Ungarischen

Königlichen Gendarmerie wiederum Revolver benutzt wurden. Während des I. Weltkrieges – als bei der Ungarischen Königlichen Gendarmerie die Waffen einzogen wurden, die mit denen bei den Streitkräften kompatibel waren, und mit denen man dann die Waffenbestände der Streitkräfte verstärkte – versorgte man den Personalstand der Ungarischen Königlichen Gendarmerie mit erbeuteten russischen Waffen, darunter auch mit Revolvern.

0425

Ákos PARÁDI

Der Ludovika-Antrag zur Gründung der ungarischen Gendarmerie

Die theoretischen Diskussionen über die Herausbildung der Verwaltung des bürgerlichen ungarischen Staates – im Rahmen dessen über das Modell des Ordnungsschutzes – begannen schon im Reformzeitalter, wobei sich zwei theoretische Standpunkte, der der Zentralisten und der municipale Standpunkt, herauskristallisiert hatten, Die Zentralisten bevorzugten bei der Entwicklung der Verwaltung die zentralisierte Führung, während die andere Auffassung die Priorität in der Stärkung der Kommunale sahen. Im Verlaufe der Diskussionen gewann das Modell des bei den Kommunen angesiedelten Ordnungsschutzes. Nach dem Ausgleich – als wieder die Möglichkeit bestand, die Verwaltung des bürgerlichen ungarischen Staates und als dessen Teil das Ordnungsschutzmodell zu entwickeln – trat eindeutig die Verwirklichung der ungarischen Konzeption vor dem Neoabsolutismus in den Vordergrund. Die kommunale Ordnungsschutzstruktur versagte jedoch in Ungarn, mit Ausnahme einiger großer Städte. Daraus ergab sich, dass das ungarische Ordnungsschutzmodell neu durchdacht werden musste. Dabei nahmen verschiedene Schichten und Gruppen der ungarischen Gesellschaft teil. Der Artikel macht mit den Überlegungen der Ludovika Akademie, dem fachlich gebildetsten Medium, zum Thema der Stärkung des ungarischen Ordnungsschutzes durch eine neue Körperschaft bekannt.

0426

Ákos PARÁDI

Pflege der Berufsgeschichte bei der Ungarischen Königlichen Gendarmerie

Die Ungarische Königliche Gendarmerie wurde 1881 gegründet und 1945 - als Teil des Aufbaus des Parteistaates – abgeschafft. Die Organisation hat 65 Jahre lang in Ungarn funktioniert. Das Thema Berufsgeschichte wurde im Zusammenhang mit dem 50. Jahrestag des Bestehens der Organisation aktuell. Danach entstanden die Institutionen und Formen, die zur Pflege der Berufsgeschichte berufen waren. Das System der Pflege der Berufsgeschichte bildete sich jedoch nicht von heute auf morgen heraus, sondern wurde allmählich entwickelt. Folglich – teils auch wegen des Krieges – konnte sich ein komplexes System zur Pflege der Berufsgeschichte nicht mehr entwickeln, obwohl Vorstellungen entstanden, und diese auch zum Teil realisiert wurden. Die Berufsgeschichte der Organisation stand im engen Zusammenhang mit dem Nationalgeist, stellte im Grunde ein Teilgebiet der nationalen Pflege dar.

0427

József PARÁDI

Die Kaiserliche Königliche Gendarmerie in Ungarn

Nach der Niederlage der Revolution von 1848-1849 und des Freiheitskampfes mit zaristischer Hilfe kam unter der Führung von *Franz Joseph* ein Machtsystem zustande, das die Nationen außer Acht ließ, und das eine auf Gewalt basierende Auffassung widerspiegelte. Eine der wichtigsten Ordnungsschutzorganisationen dieses Neoabsolutismus' bedeutete die Kaiserliche Königliche Gendarmerie, deren Zuständigkeit sich auf alle ländlichen Gebiete des HABSBURGER Reiches bezog. Im Neoabsolutismus – im Gegensatz zu den Traditionen des Ungarischen Königreichs – wurde der Schutz der Ordnung zur Reichsangelegenheit erklärt. Folglich wurden Landesordnungsorgane geschaffen, die einer zentralisierten Führung unterstellt wurden. Da im Neoabsolutismus die Mehrzahl der Bevölkerung im Königreich Ungarn nicht in Städten, sondern auf dem Lande lebte, geriet sie vorwiegend mit der Kaiserlichen Königlichen Gendarmerie in Kontakt. Die Kaiserliche Königliche Gendarmerie jedoch sah – neben dem Bestreben, die öffentliche Ordnung und Sicherheit aufrecht zu erhalten – die Unterdrückung der ungarischen Nation als wichtige Aufgabe. Demzufolge gewann sie mit Ausnahme einer geringen Schicht von Kollaborateuren den Widerstand und die Antipathie der Mitglieder der ungarischen Nation. Und deshalb weigerte sich die ungarische Seite beim Ausgleich strikt, die Truppen der Kaiserlichen Königlichen Gendarmerie, die auf dem Gebiet der Ungarischen Heiligen Krone stationiert waren, zu übernehmen. Der erste Versuch der Einführung der Gendarmerie in Ungarn scheiterte also, nicht etwa deshalb, weil die Organisation nicht effizient genug gewesen wäre, sondern deshalb, weil sie sich als eines der effektivsten Mittel der Ungarn unterdrückenden Politik des Absolutismus' erwiesen hatte.

0428

József PARÁDI

Königreich Ungarn zwischen Dualismus und der beiden Weltkriege Border

Der spannendste Teil der Entwicklungsgeschichte der ungarischen Grenzwache ist der Zeitabschnitt des bürgerlichen ungarischen Staates. Einesteils ging man während des Dualismus vom durch die Streitkräfte des Königreichs Ungarn realisierten Grenzschutz zum von den Ordnungsschutzorganen ausgeführten Grenzschutz über. Sie geschah wegen der Einführung der zeitgemäßen Kampfmittel aufgrund der modernen Kriegstechnik, über deren Wesen Carl von CLAUSEVITZ in seinem Werk *Über den Krieg* schreibt. Andererseits war der ungarische Staat zwischen den beiden Weltkriegen gezwungen – nicht als Folge der Entwicklung des Karpatenbeckens, eher als negative Folge des Vertrags von Trianon – zum militärischen Grenzschutz zurückzukehren, da somit am effektivsten der Schutz der Grenzen und des Landes gewährleistet werden konnte. Für die ungarische politische Führung war – in der Situation nach Trianon –im Interesse der Förderung der Sicherheit des Landes der militärische Grenzschutz die einzige Möglichkeit. Damit konnte die Stationierung der militärischen Einheiten an der ungarischen Staatsgrenze gesichert werden. Dies konnte jedoch realisiert werden – ohne die auf das Minimale geschrumpfte Ungarische Königliche Honvéd zu zerstückeln – indem an der Grenze verdeckte militärische Kräfte angesiedelt wurden. So wurde jedes dritte (verdeckt) Regiment der ungarischen Streitkräfte an der Grenze als Grenzschutzorgane getarnt stationiert. Das war notwendig, weil die Grenzlinie, die in die Nähe der Industriegebiete gerückt war, es ermöglichte, dass die Angreifer innerhalb kurzer Zeit die wichtigsten Industriezentren besetzen, und damit die ungarischen Streitkräfte des Nachschubs beraubten. Ein anderer Grund dafür war, dass so mit dem Aufhalten des gegnerischen Vordringens durch die Mobilisierung der Bevölkerung im Hinterland die schnelle

Besetzung des ganzen Gebiets des Königreichs Ungarn verhindert werden konnte. Und damit – bei der Regelung des Konflikts auf diplomatischem Wege – musste Ungarn nicht in die Lage geraten, aus der Position eines besetzten Landes heraus verhandeln zu müssen.

0429

József PARÁDI

Die Ungarische Königliche Zollwache, Ordnungsschutzorgan des bürgerlichen ungarischen Staates

Die Ungarische Königliche Zollwache existierte vom 28. 8. 1921 bis zum 30. 9. 1932. In der Geschichte des Ungarischen Grenzschutzes kommt der Ungarischen Königlichen Zollwache eine spezielle Rolle zu. Carl von CLAUSEVITZ publizierte bereits im 19. Jahrhundert, dass es – wegen der Kriegstechnik und aufgrund dessen wegen der Entwicklung der Kampfverfahren – sinnlos ist, in Friedenszeiten zum Schutz der Staatsgrenzen militärische Truppen einzusetzen. Diese Truppen versahen ihre Grenzschutzaufgaben erfolgreich, wenn ihre schweren Waffen und ihr Personalstand an der Grenzlinie dekonzentriert stationiert wurden. Deshalb verloren die betroffenen Truppen ihren Kampfwert. Die Länder, die über mit moderner Kriegstechnik ausgerüstete Streitkräfte verfügten, gingen der Reihe nach zu einem Grenzschutz über, der von Ordnungsschutzkräften ausgeübt wurde. Während des Dualismus gab es im Königreich Ungarn bereits einen solchen Grenzschutz. Der Friedensvertrag von Trianon stellte jedoch die Erkenntnis von CLAUSEVITZ auf den Kopf. Die meisten der den Rest des Königreichs Ungarn umgebenden Länder bekamen die Gebiete und einen bedeutenden Teil der Bevölkerung durch die Annexion von Ungarn. Deshalb befürchtete man, dass sich Ungarn bei der ersten Gelegenheit zurückholen wird, was man mit Gewalt weggenommen hatte. Die Streitkräfte der Ungarn umgebenden Länder waren sogar jeweils das Mehrfache der ungarischen Streitkräfte, trotzdem vereinbarten die Führungen der Streitkräfte die Pläne Kriegsoperationen zum Überfall auf das restliche Königreich Ungarn. Unter diesen Umständen war man von ungarischer Seite aus bestrebt, innerhalb der knappen Möglichkeiten im Grenzgebiet größtmögliche Kräfte zu konzentrieren, da damit das Vordringen des Feindes verzögert werden konnte. Es gab keine Chance, dass die Alliierten zum Schutz der Grenzen Militärkräfte genehmigten, deshalb ersuchten die ungarischen Behörden mit Erfolg die Alliierten um die Genehmigung der Zollwache. Den Ausbau der Ordnungsschutzorgane verhinderten die Alliierten – in Anbetracht der Räterepublik – nämlich nicht. Die Zollwache war dazu berufen, mit Hilfe der verdeckt stationierten Honvéd-Truppen eventuelles Vordringen an den durch Trianon festgelegten Grenzen aufzuhalten. Die Honvéd-Truppen konnten allerdings erst nach dem 1.4.1924 unter dem Deckmantel der Ungarischen Königlichen Zollwache stationiert werden, da zu diesem Zeitpunkt aufgrund des Beschlusses des Rates der Botschafter vom 26.3.1927 die Kontrolle Ungarns durch die Interalliierte Militärkontrollkommission abgeschafft wurde. Die Studie stellt den verdeckten Aufgabenbereich dieser speziellen ungarischen Grenzschutzorganisation und deren Aufbau dar.

0430

József PARÁDI

Grenzwache, Polizei und die Personalverhältnisse im bürgerlichen ungarischen Staat in der Zeit zwischen den zwei Weltkriegen

Im Königreich Ungarn erfolgte die Verstaatlichung der Polizeien zwar zwischen 1919 und 1921, aber der Gedanke der Verstaatlichung stammt aus der Zeit des Dualismus, genauer gesagt, der Landesverein der Ungarischen Polizeioffiziere strebte die Verstaatlichung der kommunalen Polizeien an. 1919 wurde die Konzeption aus der Zeit des I. Weltkrieges übernommen. Die neue Ungarische Königliche Staatliche Polizei - vorher schon verstaatlicht – übernahm den personellen Aufbau der hauptstädtischen Polizei. Dieses Struktursystem entstand jedoch unter Berücksichtigung der Regelung für die staatlichen Angestellten. Auch für die ungarischen staatlichen Angestellten des dritten Jahrtausends sind die Umstände beneidenswert, die der bürgerlichen ungarische Staat für seine Angestellten im 19. Jahrhundert schuf, und die auch in der Zeit zwischen den zwei Weltkriegen bestehen blieben. Innerhalb des ungarischen Ordnungsschutzsystem ging die größte Veränderung auf dem Gebiet des Grenzschutzes von statten, da die Ungarische Königliche Grenzpolizei aufgelöst wurde, und eine neue Grenzschutzorganisation mit der Schaffung der Ungarischen Königlichen Zollwache gegründet wurde, deren Nachfolgerorganisation die Ungarische Königliche Grenzwache, später Grenzjäger war.

0431

János SUBA

Die Ungarische Königliche Gendarmerie und die Gebiets-Rückangliederung

Der Autor untersuchte die vierjährige Periode von 1938 bis 1941 im Spiegel der Gebiets-Rückangliederung die Veränderungen bei der Stationierung der Ungarischen Königlichen Gendarmerie.

In Oberungarn wurde das wieder angegliederte Gebiet in vier Zonen aufgeteilt. Innerhalb dieser Zonen wurde für die Gebietsübernahme durch die ungarische Macht ein Zeitplan gefertigt. Dies berücksichtigend zogen in die zurückerlangten Gebiete die Truppen der Ungarischen Königlichen Honvéd ein. Mit diesen zusammen trafen auch die Einheiten der Ungarischen Königlichen Gendarmerie ein. Die Gendarmen jedoch - sich lösend von den Truppen der Honvéd – blieben an den für sie vorgesehenen Standorten, wo sie ihren Dienst im Ordnungsschutz begannen. Aus den östlichen Gebieten vom wieder angegliederten Oberungarn und aus dem nordöstlichen Gebiet des Königreichs Ungarn innerhalb der Grenzen des Friedensvertrags von Trianon entstand der 8. Gendarmerie-Bezirk mit seinem Sitz in Kassa.

Die in die Karpaten-Ugra einmarschierenden ungarischen Gendarmen – ähnlich der Situation in Oberungarn – versahen ihre dienstlichen Aufgaben anfangs im Rahmen der militärischen Verwaltung, später infolge der Abschaffung der militärischen Verwaltung vom 7.7. 1939 der Kommandantur des 8. Gendarmerie-Bezirks unterstellt.

In Nordsiebenbürgen und im Nordkreischgebiet entstanden auf dem Gebiet der rückangegliederten Gebiete Gendarmerieorgane mit der größten Mitgliederzahl. Zwei neue Gendarmerie-Bezirke wurden gebildet, der 9. Bezirk mit Sitz in Kolozsvár und der 11. mit Sitz in Marosvásárhely. Ein Teil der vom Königreich Rumänien zurückangegliederten Gebiete - Máramarossziget und Umgebung, in Form einer Kommandantur eines Gendarmerie-Flügels- und einer Kommandantur von drei Gendarmerieabschnitten und 16 Gendarmerieposten – wurde durch den Gendarmerie-Bezirk von Kassa bereichert.

Im südlichen Backa wurden keine neuen Gendarmerie-Bezirke geschaffen, sondern eine Gendarmerie-Flügelorganisation wurde gebildet, an die vorhandenen Gendarmerie-Bezirkskommandanturen angeschlossen. Auf das Donau-Drau-Gebiet und das Mur-Gebiet ausbreitend wurde der Wirkungsbereich der die Gebiete berührenden Gendarmerie-Bezirke, sowie die Zahl der Einheiten bzw. die Anzahl des Personalstands erweitert.

0432

Attila VEDÓ

Der Funk im Dienste der Ungarischen Königlichen Gendarmerie

Den breitgefächerten Einsatz der Kommunikationsmittel im Dienste der öffentlichen Sicherheit sehen wir als Errungenschaft unserer heutigen Zeit, dabei erwiesen die Kommunikationssysteme der Ungarischen Königlichen Gendarmerie schon zwischen den beiden Weltkriegen große Dienste. Die durch seine Effektivität und beispielhaft hohe Aufklärungsquote europaweit anerkannte Ordnungsschutzkörperschaft entdeckte schon früh die in der Funktechnik steckenden Möglichkeiten, und unterhielt trotz der beschränkten Quellen ein gut funktionierendes Kommunikations- und Funkaufklärungsnetz. Die Organisation baute mit der für sie typischen Präzision und Disziplin den Nachrichtendienst auf, dessen Organisationsprinzipien bis heute noch gültig sind. Der Schlüssel für den Erfolg über den Organisationsrahmen dieses Fachdienstzweiges hinaus war die Ausbildung, mit der neben dem speziell ausgebildeten Personal auch alle Gendarmen in die Aufgaben des Nachrichtendienstes und Funkaufklärungsdienstes einbezogen werden konnten.

0433

Attila VEDÓ

Die Praxis der Brachialgewalt bei der Ungarischen Königlichen Gendarmerie

Im Königreich Ungarn war – in der Zeit des bürgerlichen ungarischen Staates – die Ungarische Königliche Gendarmerie die einzige Ordnungsschutzorganisation, die zur Erfüllung von Truppen-Brachialaufgaben geeignet war. Die Truppen der Streitkräfte – für diese Aufgabe bestimmt und ausgebildet – konnten nur dann eingesetzt werden, wenn die vom Innenministerium zu mobilisierende Kraft unzureichend war, bzw. wenn es zu Verzögerungen gekommen wäre, und die Verteidigungskraft die Brachialaufgaben schneller wahrnehmen konnte. Dieses Grundprinzip galt im Dualismus und auch in der Zeit zwischen den zwei Weltkriegen.

Die Ordnungsschutzaufgaben in Truppenstärke – im Gegensatz zur sowjetischen Auffassung – stellten nur einen Teil des Brachialgewalt-Tätigkeitsbereichs dar. Das Versehen der Ordnungsschutzaufgaben im Truppendienst wurde gleichermaßen in getrennten Dienstordnungen sowohl für die Armee und als auch für die Gendarmerie verankert.

0434

Attila VEDÓ

Brachialgewalt-Aufgaben bei den Streitkräften 1867-1918

In der Zeit der Österreichisch-Ungarischen Monarchie war es sowohl im Österreichischen Kaiserreich als auch im Königreich Ungarn die Praxis, dass im Fall von Situationen des Brachialgewalt-Einsatzes, wo eine größere Stärke oder an mehreren Standorten Kräfte eingesetzt werden mussten, Militäreinheiten zur Erfüllung der Brachialgewalt-Aufgaben im Truppendienst benutzt werden mussten. Für diese Aufgaben wurden in den zur Ungarischen Heiligen Krone gehörenden Gebieten die dafür bestimmten Einheiten der Ungarischen Königlichen Honvéd in Anspruch genommen. Der Personalstand der dafür bestimmten Einheiten erhielt eine Ausbildung im Sinne der erfolgreichen Erfüllung der Brachialgewalt-Aufgaben im Truppendienst. Die Inanspruchnahme für Brachialgewalt-Aufgaben regelten mehrere Ministerien in mehreren Fällen. Die entscheidenden Regelungen diesbezüglich oblagen den Geschäftsbereichen für Verteidigung und Inneres.

**CITÁCIÓS INDEX
PUBLIKÁCIÓK ÉS KÉZIRATOK**

A-Á

AMANT Zoltán: A Ludovika Akadémia javaslata a csendőrség felállítására. *Csendőrségi Lapok*, XXIII.évf. (1933) 4.sz. 102-110.p.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774. 53.p. 9.sz.jegyzet + 10.sz.jegyzet + 11.sz.jegyzet + 12.sz.jegyzet + 13.sz.jegyzet + 15.sz.jegyzet + 16.sz.jegyzet + 17.sz.jegyzet.

Átszervezték az osztrák csendőrséget. (szerkesztőségi közlemény) *Csendőrségi Lapok*, XIX.évf. (1929) 25.sz. 801-802.p.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774. 19.p. 16.sz.jegyzet + 17.sz.jegyzet.

B

BALLA Tibor: *A magyar királyi honvéd lovasság. 1868-1914.* Budapest, 2000, Balassa Kiadó. 176 p. HU-ISBN 963 50 6355 5.

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonság-történeti tudományos szimpozium-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpoziumján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata. 48.p. 3.sz.jegyzet + 4.sz.jegyzet.

BANDHOLTZ HILL Harry: *Román megszállás Magyarországon: napló nem diplomata módra.* [An Undiplomatic diary.] Ford.: BAKTAY Erik. Budapest, 1993, Magyar Világ. 241 p. HU-ISBN 963 78 1550 3.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774. 37.p. 12.sz.jegyzet + 13.sz.jegyzet.

BARTOS Ödön: A híradó őrsök szolgálatáról. *Csendőrségi Lapok*, XXX.évf. (1940) 2.sz. 34-38.p.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviصاصatolsáok. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774. 126.p. 20.sz.jegyzet.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 138.p. 19.sz.jegyzet + 23.sz.jegyzet + 38.sz.jegyzet.

BARTOS Ödön: A rádió a közbiztonság szolgálatában. *Csendőrségi Lapok*, I. rész XXXIII.évf. (1943.) 3.sz. 66-69.p. , II. rész XXXIII.évf. (1943.) 4. sz. 98-104.p. , III. rész XXXIII.évf. (1943.) 5.sz. 130-135.p. , IV. rész XXXIII.évf. (1943.) 6.sz. 162-164.p.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 138.p. 17.sz.jegyzet + 18.sz.jegyzet + 21.sz.jegyzet + 22.sz.jegyzet + 24.sz.jegyzet + 25.sz.jegyzet + 26.sz.jegyzet + 27.sz.jegyzet + 30.sz.jegyzet + 31.sz.jegyzet + 32.sz.jegyzet + 37.sz.jegyzet.

BERKÓ István: Az osztrák zsandárok első működése Magyarországon. *Csendőrségi Lapok*, XIX.évf. (1929) 4.sz. 97-99.p.

PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 26.sz.jegyzet + 27.sz.jegyzet + 28.sz.jegyzet + 29.sz.jegyzet.

BERKÓ István: Osztrák közbiztonság Magyarországon a múlt század közepéig. *Csendőrségi Lapok*, XIX.évf. (1929) 16.sz. 463-465.p.

PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 30.sz.jegyzet + 31.sz.jegyzet.

BERKÓ István: A polgári hatóságok panaszai a zsandárok ellen a múlt század közepén. *Csendőrségi Lapok*, XIX.évf. (1929) 24.sz. 745-747.p.

PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 32.sz.jegyzet.

BERKÓ István: Zsandárok panaszai a polgári hatóságok ellen a múlt század közepén. *Csendőrségi Lapok*, XIX.évf. (1929) 28.sz. 886-892.p.

PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 33.sz.jegyzet + 34.sz.jegyzet + 35.sz.jegyzet + 36.sz.jegyzet.

BERKÓ István: A szabadságharcos honvédek és a zsandárok. *Csendőrségi Lapok*, XX.évf. (1930) 8.sz. 234-237.p.

PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 39.sz.jegyzet + 40.sz.jegyzet + 41.sz.jegyzet.

BŰR Márta: *A magyar határőrvidék felszámolása. A házközösség /zadruga/ válsága.* Kandidátusi disszertáció (MTA). Kézirat. Budapest, 1962.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774. 78.p. 2.sz.jegyzet.

C-Cs

G.K. COZERING: *Ehthnographie des Österreichischen Monarchie.* [Az osztrák monarchia néprajza.] Wien, 1857, s.n. 1.köt.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774. 19.p. 25.sz.jegyzet.

CZEGLÉDY Jenő: A csendőrszellelem ápolásáról. *Csendőrségi Lapok*, XXIV. (1944) 4.sz. 103-104.p.

PARÁDI Ákos: Hivatástörténet gondozás a Magyar Királyi Csendőrségnél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 55-60.p. HU-ISSN1216-6774. 57.p. 21.sz.jegyzet ; 58.p. 27.sz.jegyzet + 28.sz.jegyzet + 29.sz.jegyzet + 30.sz.jegyzet.

CZEGLÉDI Jenő: A csendőrség hírszolgálatáról. *Csendőrségi Lapok* XXIX.évf. (1939.) 17. szám 591-593.p.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 138.p. 36.sz.jegyzet

CSAPÓ Csaba: *A Magyar Királyi Csendőrség története 1881-1914.* Pécs, 1999, Pro Pannónia Kiadói Alapítvány. 186 p. HU-ISBN 963 90 7940 5. /Pannónia Könyvek./ HU-ISSN 0237-4277.

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonság-történeti tudományos szimpozion-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata. 48.p. 6.sz.jegyzet + 7.sz.jegyzet + 8.sz.jegyzet + 10.sz.jegyzet.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774. 58.p. 25.sz.jegyzet.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 138.p. 12.sz.jegyzet.

CSAPÓ Csaba: A csendőrségi forgópisztoly (1883–1912). *Haditechnika*, XIX.évf. (2000) 1.sz. HU-ISSN 0230-6891.

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonság-történeti tudományos szimpozion-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata. 48.p. 9.sz.jegyzet + 14.sz.jegyzet + 16.sz.jegyzet.

CSAPÓ Csaba: *Ráday Gedeon és a szegedi királyi biztosság. A betyárvilág felszámolása.* Pécs, 2007, Pro Pannónia Kiadói Alapítvány. 204 p. HU-ISBN 978 963 94 98. /Pannónia Könyvek./ HU-ISSN 0237-4277.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774. 53.p. 6.sz.jegyzet.

Szerkesztőségi közlemény: **Csendőr levéltár és múzeum.** *Csendőrségi Lapok*, XXXIV.évf. (1944) 13.sz. 423.p.

PARÁDI Ákos: Hivatástörténet gondozás a Magyar Királyi Csendőrségnél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 55-60.p. HU-ISSN1216-6774. 57.p. 20.sz.jegyzet.

Szerkesztőségi közlemény: **Csendőrnapi.** *Csendőrségi Lapok*, XXIII.évf. (1933) 4.sz. 97.p.

PARÁDI Ákos: Hivatástörténet gondozás a Magyar Királyi Csendőrségnél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 55-60.p. HU-ISSN1216-6774. 57.p. 13.sz.jegyzet.

Szerkesztőségi közlemény: **Csendőrnapi 1944-ben.** *Csendőrségi Lapok*, XXXIV.évf. (1944) 5.sz. 139-147.p.

PARÁDI Ákos: Hivatástörténet gondozás a Magyar Királyi Csendőrségnél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 55-60.p. HU-ISSN1216-6774. 57.p. 14.sz.jegyzet.

Szerkesztőségi közlemény: **A csendőrség nagy napja.** *Csendőrségi Lapok*, XXIV.évf. (1934) 4.sz. 97-105.p.

PARÁDI Ákos: Hivatástörténet gondozás a Magyar Királyi Csendőrségnél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 55-60.p. HU-ISSN1216-6774. 57.p. 16.sz.jegyzet.

CSIZMADIA Andor: *A magyar közigazgatás fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig.* Budapest, 1976, Akadémia Kiadó. 560 p. HU-ISBN 963 05 0713 7.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774. 53.p. 4.sz.jegyzet.

PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 67.p. 1.sz.jegyzet + 4.sz.jegyzet +; 68.p. 37.sz.jegyzet.

CSONKARÉTI Károly —BENCZÜR László: *Haditengerészet és folyamőrök a Dunán. A Császári (és) Királyi Haditengerészet dunai flottillájától a Magyar Királyi Honvéd Folyamőrökig 1870-1945.* Budapest, 1991, Zrínyi. 291 p. HU-ISBN 963 327 153 3.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrzete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774. 78.p. 33.sz.jegyzet.

D

DEÁK Ágnes: Egy régi politikai rendszerváltás és az államrendőrség 1867. *Történelmi Szemle*, XLIX. évf. (2007) 3. sz. 351-372. p. HU-ISSN 0040-9634.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774. 19.p. 9.sz.jegyzet.

DEÁK Kálmán: A híradócsendőr életéből. *Csendőrségi Lapok* XXXII. évf. (1942.) 20. szám 643-645.p.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 138.p. 37.sz.jegyzet.

E-É

Szerkesztőségi közlemény: **Az első csendőrnapi.** *Csendőrségi Lapok*, XXIII.évf. (1933) 4.sz. 99-102.p.

PARÁDI Ákos: Hivatástörténet gondozás a Magyar Királyi Csendőrségnél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 55-60.p. HU-ISSN1216-6774. 57.p. 13.sz.jegyzet.

Szerkesztőségi közlemény: **Emlékezzünk.** *Csendőrségi Lapok*, XVII.évf. (1927) 6.sz. 110-114.p.

PARÁDI Ákos: Hivatástörténet gondozás a Magyar Királyi Csendőrségnél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 55-60.p. HU-ISSN1216-6774. 57.p. 17.sz.jegyzet.

F

Fegyver és lőutastítás a Magyar Királyi Csendőrség számára. Budapest, 1903, s.n. 176 p.

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonság-történeti tudományos szimpozium-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpoziumján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata. 48.p. 15.sz.jegyzet + 32.sz.jegyzet.

FEJTŐ Ferenc: *Rekviem egy hajdan volt birodalomért. Ausztria-Magyarország szétrombolása.* Budapest, 1990, Minerva - Atlantisz - Medvetánc. 432 p. HU-ISBN 963 22 3504 5.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774. 37.p. 7.sz.jegyzet.

FÉNYES Elek: *Magyarországnak 's a' hozzá kapcsolt tartományoknak mostani állapotja statisztikai és geographiai tekintetben.* I-VI.köt. Pest, 1840, s.n. VI. köt. Katonai végvidék. Trattner Károly Nyomdája.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határörizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774. 78.p. 11.sz.jegyzet.

G-Gy

GALÁNTAI József: *A Habsburg-monarchia alkonya. Osztrák-magyar dualizmus 1867-1918.* Budapest, 1985, Kossuth. 387 p. HU-ISBN 963 09 2589 3.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774. 19.p. 24.sz.jegyzet.

PARÁDI Ákos: Ludovikái indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774. 53.p. 2.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 67.p. 2.sz.jegyzet + 3.sz.jegyzet + 68.p. 38.sz.jegyzet.

GÁSPÁR László — PARÁDI József: A két világháború közötti Magyar Királyság határörizete a trianoni békeszerződésig 1919. VIII. 7. – 1920. VI. 4. *Zrínyi Miklós Katonai Akadémiai Közlemények*. XXXIII.évf. (1990) 167.sz. 87-100.p. HU-ISSN

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határörizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774. 78.p. 27.sz.jegyzet + 29.sz.jegyzet.

GERGELY Endre: A csendőrség fegyverhasználati joga. *Csendőrségi Lapok*, XV.évf. (1925) 9.sz. 143-145.p.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774. 19.p. 1.sz.jegyzet.

H

HAEFFLER István (szerk.): *Magyar Országgyűlési Almanach az 1939-1940. évi országgyűlésről.* Budapest, 1940, Felsőház Elnöki Hivatala.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 138.p. 16.sz.jegyzet.

HEGEDŰS Ernő: A Magyar Királyi Csendőrség harc- és gépjárművei. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIII.évf. (2013) 27-28-29-30.sz. 89-100.p HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2012. február 15-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett magyar közbiztonság-történeti tudományos szimpozium-sorozatnak a „A XIX-XX. századi európai és magyarországi csendőrségek” című XIII. szimpoziumján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 138.p. 14.sz.jegyzet.

HOGG, Ian V. — WEEKS, John: *Pistols of the world.* [A világ pisztolyai.] London, 1992², Weidenfeld Military. 352 p. GB-ISBN 978 185 40 9036 2.

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti

Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonság-történeti tudományos szimpozion-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata. 48.p. 28.sz.jegyzet.

HOLLÓS Ervin: *Rendőrség, csendőrség, VKF-2.* Budapest, 1971, Kossuth. 428 p. HU-ISBN —

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 137.p. 1.sz.jegyzet.

I

IVÁNYI István: *A tiszai határőrvidék 1686-1750.* Budapest, 1885, Aigner. 118 p.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774. 78.p. 11.sz.jegyzet.

J

JAKAB István László: *Bicske története.* Bicske, 1969, s.n., 582 p. HU-ISBN —

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774. 37.p. 18.sz.jegyzet.

K

KAISER Ferenc: *A Magyar Királyi Csendőrség története a két világháború között.* Pécs, 2002, Pro Pannónia Kiadó Alapítvány. 175 p. HU-ISBN 963 9079 82 0. /Pannónia Könyvek/ HU-ISSN 0237-4277.

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonság-történeti tudományos szimpozion-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata. 48.p. 5.sz.jegyzet.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774. 58.p. 25.sz.jegyzet.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 138.p. 13.sz.jegyzet.

KÖVENDY Károly et al. (szerk.): *A Magyar Királyi Csendőrség a törvény és a rend szolgálatában 1881-1945. A csendőr békében, háborúban és emigrációban.* Toronto, 1973, Sovergin Press. 430 p. ISBN —

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 137.p. 7.sz.jegyzet.

L-Ly

LUGOSI József: A rendvédelmi testületek fegyverei 1867-1918. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, III.évf. (1993) 4.sz. 152-160.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1992. szeptember 29-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A dualista Magyarország rendvédelme.” című IV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonság-történeti tudományos szimpozion-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata. 48.p. 12.sz.jegyzet + 17.sz.jegyzet + 18.sz.jegyzet + 22.sz.jegyzet + 24.sz.jegyzet + 31.sz.jegyzet.

M

Szerkesztőségi közlemény: **A Magyar Királyi Csendőrség maroklófegyverei.** *Magyar Honvéd*, III.évf. (1992) 33-34.sz. HU-ISSN 0865-6932

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonság-történeti tudományos szimpozion-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata. 48.p. 11.sz.jegyzet.

Szerkesztőségi közlemény: **A m.kir. csendőrség története.** *Csendőrségi Lapok*, XXIV.évf. (1934) 4.sz. 110-117.p.

PARÁDI Ákos: Hivatástörténet gondozás a Magyar Királyi Csendőrségnél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 55-60.p. HU-ISSN1216-6774. 57.p. 18.sz.jegyzet.

Szerkesztőségi közlemény: **Múzeumunk.** *Csendőrségi Lapok*, XXIII.évf. (1933) 2.sz. 33.p.

PARÁDI Ákos: Hivatástörténet gondozás a Magyar Királyi Csendőrségnél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 55-60.p. HU-ISSN1216-6774. 57.p. 22.sz.jegyzet.

MÜLLER Hugó: Magyar csendőrségi forgópisztoly. *A Ludovica Academia Közlönye*, X.évf. (1883) 4.sz.

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonság-történeti tudományos szimpozium-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpoziumján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata. 48.p. 27.sz.jegyzet.

MYATT, Frederick: *Revolverek és pisztolyok.* [An illustrated guide to pistols and revolver.] Ford. GÖMBÖS János. Budapest, 1994, Kossuth Könyvkiadó. 160. p. HU-ISBN 963 09 3830 8.

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonság-történeti tudományos szimpozium-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpoziumján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata. 48.p. 1.sz.jegyzet + 2.sz.jegyzet + 25.sz.jegyzet + 26.sz.jegyzet + 29.sz.jegyzet + 30.sz.jegyzet.

N

NORTH, Anthony, — HOGG, Ian V.: *Lőfegyverek könyve.* [The book of guns & gunsmiths] Ford. Kiss Tamás Budapest, 1992, Alexandra Kiadó. 252 p. HU-ISBN 963 85 1110 9.

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonság-történeti tudományos szimpozium-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpoziumján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata. 48.p. 20.sz.jegyzet.

O-Ö

OLASZ Lajos: Légi csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIII. évf. (2013) 31-32-33-34.sz. 105-120.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2013. október 4-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A magyar rendvédelem, légiközlekedés, felderítés a XIX-XX. században” című XXVIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774. 78.p. 34.sz.jegyzet.

OLCHVÁRY-MILVIUS Attila – RIDEGH Rajmond: Az osztrák csendőrség az 1934 februári forradalom alatt. *Csendőrségi Lapok*, XXIV.évf. (1934) 15.sz. 459-464.p. I. rész. , *Csendőrségi Lapok*, XXIV.évf. (1934) 16.sz. 489-493.p. II. rész. , *Csendőrségi Lapok*, XXIV.évf. (1934) 17.sz. 523-527.p. III. rész. , *Csendőrségi Lapok*, XXIV.évf. (1934) 18.sz. 556-562.p. IV. rész..

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN 1216-6774. 19.p. 19.sz.jegyzet + 20.sz.jegyzet + 21.sz.jegyzet + 22.sz.jegyzet + 23.sz.jegyzet.

Az osztrák csendőrség 1930. évi működése. (szerkesztőségi közlemény) *Csendőrségi Lapok*, XXI.évf. (1929) 18.sz. 503.p.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN 1216-6774. 19.p. 18.sz.jegyzet.

ÖRV Károly: A Maréchaussée-től a Gendarmerie Nationale-ig. A Francia Csendőrség történeti előzményei. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, VII.évf. (1997) 8.sz. 75-77.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1996. október 29-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A napóleoni közbiztonsági örökség újja Párizstól – Itálián és Ausztrián keresztül – Budapestig” című VIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN 1216-6774. 19.p. 1.sz.jegyzet.

P

PARÁDI József: *A határszéli csendőrség 1891-1914.* Budapest, 1984, Határőrség. 91 p. HU-ISBN —

ARTNER Ramona: A bajor csendőrség a XX. század húszas éveiben. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 23-30.p. HU-ISSN 1216-6774. 28.p. 18.sz.jegyzet.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN 1216-6774. 58.p. 25.sz.jegyzet.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN 1216-6774. 137.p. 9.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A dualista Magyarország határőrizeti rendszerének kialakulása. *Belügyi Szemle*, XXX.évf. (1982) 10. sz. 44-51.p. HU-ISSN 0133-6738.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774. 78.p. 18.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A dualista Magyarország belügyi szervei. *Belügyi Szemle*, XXXIV.évf. (1986) 4.sz. 45–50.p. HU-ISSN 0133-6738.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774. 53.p. 7.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A polgári magyar állam első határőrizeti szakszerve a Magyar Királyi Határrendőrség 1906-1914. *Hadtörténelmi Közlemények*, CL.évf. (1986) 3.sz. 541-570. p. HU-ISSN 0017-6540.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774. 78.p. 16.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Határrendőrség. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XII. évf. (2007) 15.sz. 139-159.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2004. áprilisában Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Rendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett Szemere Beszélgetések szimpózionsorozat rendezvényén a Rendőrség Tudományos Tanácsának közreműködésével. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774. 78.p. 17.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914. *Hadtörténelmi Közlemények*, CIII.évf. (1988) 1.sz. 56-92.p. HU-ISSN 0017-6540.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774. 78.p. 10.sz.jegyzet + 11.sz.jegyzet.

ARTNER Ramona: A bajor csendőrség a XX. század húszas éveiben. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 23-30p. HU-ISSN 1216-6774. 28.p. 18.sz.jegyzet.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 137.p. 9.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Pénzügyminisztérium határőrizeti feladatai az Osztrák-Magyar Monarchia magyarországi vámhatárain 1867-1914. *Hadtörténelmi Közlemények*, CIV.évf. (1989) 2.sz. 177-196.p. HU-ISSN 0017-6540.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774. 78.p. 3.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A polgári magyar állam első központosított közbiztonsági szerve a Magyar Királyi Csendőrség. *Belügyi Szemle*, XXXVII.évf. (1989) 2.sz. 35-40. p. HU-ISSN 0133-6738.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774. 53.p. 8.sz.jegyzet.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 137.p. 3.sz.jegyzet + 9.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Határrendőrség, a magyar határőrizet szakmai vezető testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, III.évf. (1993) 4.sz. 21-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1992. szeptember 29-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A dualista Magyarország rendvédelme” című IV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774. 78.p. 19.sz.jegyzet.

PARÁDI József: Áttérés a háborús határőrizetre az első világháború előtt. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, IV.évf. (1994) 5.sz. 13-17.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1993. szeptember 21-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „Háború, forradalom, trianon” című V. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774. 78.p. 26.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A magyar állam határőrizete a két világháború között. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, V.évf. (1995) 6.sz. 64-75.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1994. októberében Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme” című VI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774. 91.p. 19.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774. 78.p. 32.sz.jegyzet.

PARÁDI József: Határőrizet és határforgalom a dualizmus alatt és a két világháború között. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, X. évf. (2000) 11. sz. 42-53. p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1999. április 20-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „Szabad mozgás a Kárpát-medencében” című XI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774. 78.p.6.sz.jegyzet + 15.sz.jegyzet.

PARÁDI József et al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története.* Budapest, 1995, Tipico Design. 317 p. HU-ISBN 963 04 6215 X.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 138.p. 33.sz.jegyzet.

PARÁDI József et al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története.* Budapest, 1996², Osiris. 367 p. HU-ISBN 963 04 7958 3.

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonság-történeti tudományos szimpozion-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata. 48.p. 19.sz.jegyzet + 24.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A polgári Magyarország határőrizeti szervezetének kialakulása, tevékenységének jellemzői, a két világháború közötti magyar határőrizet változásai. *Határőrségi Tudományos Közlemények*, IV.évf. (1994) 1.sz. 4-23.p. HU-ISSN —

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774. 91.p. 11.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774. 78.p. 30.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség megalakulása és működése 1881-1918. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, VII. évf. (1997) 8.sz. 78-83.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1996. október 29-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak. „A napóleoni közbiztonsági öröstület útja Párizstól — Itálián és Ausztrián keresztül — Budapestig” című VIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 137.p. 9.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A Magyar Királyság rendvédelme 1867-1919. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, IX.évf. (1999) 10.sz. 98-147.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1998. szeptember 22-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A nyugati rendvédelem hatása a XIX-XX. századi magyar rendvédelemre” című X. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774. 37.p. 23.sz.jegyzet.

PARÁDI Ákos: Ludovikái indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774. 53.p. 5.sz.jegyzet.

PARÁDI József: La gendarmerie hongroise naissance et fonctionnement 1881-1914. [A magyar csendőrség szervezete és működése 1881-1914.] *Revue de la gendarmerie nationale*, LXXV.évf. (2002) 205.sz. 109-114.p. FR-ISSN 1243-5619.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 137.p. 9.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A határszéli csendőrség állambiztonsági feladatai. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XL.évf. (2005) 14.sz. 91-94.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata — német nyelven — 2002 februárjában Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett tudományos rendezvénysorozat „A csendőrség Magyarországon” című II. szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774. 78.p.7.sz.jegyzet + 23.sz.jegyzet.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 137.p. 9.sz.jegyzet.

PARÁDI József: *Csendőrség a határőrizetben.* Budapest, 2003, Tipico Design. 186 p. HU-ISBN 963 76 2331 0. /Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században, 2./ HU-ISSN —

ARTNER Ramona: A bajor csendőrség a XX. század húszas éveiben. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 23-30.p. HU-ISSN 1216-6774. 28.p. 18.sz.jegyzet.

PARÁDI József: Az Osztrák-Magyar Monarchia magyarországi rendőrségei 1867-1919. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XL.évf. (2005) 13.sz. 97-104.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2000. március 19-én, Párizsban hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A közbiztonság közös európai örökségünk” című XIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774. 37.p. 23.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A dualizmuskori magyar rendvédelem és határőrizet. A Magyar Királyi Határrendőrség. *Határrendészeti Tanulmányok*, III.évf. (2006) 1.sz. 5-46.p. HU-ISSN 1786-2345. A tanulmány korábbi változata 2006. január 17-én Budapesten hangzott el a Szemere

Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság és a Határőrség Országos Parancsnoksága közös szervezésében megvalósított konferencián. „Az ezeréves magyar rendvédelem” című XIV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI József: A dualizmus kori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774. 78.p. 20.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A csendőrtisztképzés és a fizetési osztályokba sorolt állami alkalmazottak szakvizsgarendszere. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XIII. évf. (2007) 16.sz. 100-104.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2002. november 12-én hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A rendvédelmi szakképzés története” című XVI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774. 57.p. 12.sz.jegyzet.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 137.p. 9.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A magyar határőrizet tere a kiegyezéstől a második világháborúig. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XII.évf. (2007) 15.sz. 125-138.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2005. augusztus 27-én a szlovéniai Lendván hangzott el a Hajnal István kör által szervezett tudományos konferencián. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI József: A dualizmus kori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774. 78.p. 9.sz.jegyzet + 28.sz.jegyzet.

PARÁDI József: Elpusztított emlékhelyek. *Rendvédelem-történeti Hírlevél*. XVII.évf. (2008) 29-30.sz. 96-110.p.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774. 57.p. 13.sz.jegyzet.

PARÁDI József: Tények és érzelmek egy hajdan volt magyar rendvédelmi testület kapcsán. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVII.évf. (2009) 20.sz. 93-99.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2006. szeptember 29-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A XIX-XX. századi magyar forradalmak hatása nemzeti rendvédelmi rendszerünkre.” című XX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774. 57.p. 6.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A csendőrség magyarországi története. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 63-87. p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2005. október 6-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 137.p. 9.sz.jegyzet.

PARÁDI József: Csendőrség-történeti kutatások a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaságnál. *Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntio-tones Historiae Praesidii Ordinis)* XVIII. évf. (2009) 31-32. sz. 156-168.p. HU-ISSN 1785-3257.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 137.p. 9.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti szolgálata. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XIX. évf. (2010) 22.sz. 77-91.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2008. október 10-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Másfél évszázad rendszerváltozásainak hatásai nemzeti rendvédelmünkre.” című XXII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI József: A dualizmus kori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774. 78.p. 25.sz.jegyzet.

ARTNER Ramona: A bajor csendőrség a XX. század húszas éveiben. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 23-30p. HU-ISSN 1216-6774. 28.p. 18.sz.jegyzet.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 137.p. 9.sz.jegyzet.

PARÁDI József: Tények és érzelmek egy hajdan volt magyar rendvédelmi testület kapcsán. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVII.évf. (2009) 20.sz. 93-99.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2006. szeptember 29-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A XIX-XX. századi magyar forradalmak hatása nemzeti rendvédelmi rendszerünkre.” című XX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 137.p. 9.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A Magyar Királyság határrendőrsége. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVIII.évf. (2010) 21.sz. 101-116.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2007. október 5-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A magyar rendvédelem fejlődése a XIX–XX. században” című XXI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774. 78.p. 24.sz.jegyzet.

PARÁDI József: Csendőrség és a XIX-XX. századi magyar rendszerváltozások, a csendőrség helye a polgári magyar rendvédelemben. 311-326.p. In GAÁL Gyula — HAUZINGER Zoltán (szerk.): *Tanulmányok „Quo vadis rendvédelem? Szabadságjogok, társadalmi kötelezettségek és a biztonság.” című tudományos konferenciáról.* 2010, Magyar Hadtudományi Társaság Határőrizeti Szakosztályának Pécsi Szakcsoport. 390 p. HU-ISBN — /Pécsi Határőrizeti Tudományos Közlemények, XI/ HU-ISSN 1589-1674.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 137.p. 9.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség szervezete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXI.évf. (2011) 24.sz. 80-90.p. A tanulmány korábbi változata 2009. december 03-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „Csendőrség Ausztria-Magyarországon, illetve Ausztriában és Magyarországon 1849-2005.” című XXIV. Konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774. 53.p. 14.sz.jegyzet.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 137.p. 9.sz.jegyzet , 138.p. 20.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség szolgálati tevékenységei. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXI.évf. (2011) 24.sz. 91-99.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2009. december 3-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett magyar rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Csendőrség Ausztria-Magyarországon, illetve Ausztriában és Magyarországon 1849-2005.” című XXIV. konferenciáján. A tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774. 57.p. 2.sz.jegyzet.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 137.p. 9.sz.jegyzet , 138.p. 33.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A csendőrség teendői az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királysága külső határainak őrzésében. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXI.évf. (2011) 24.sz. 100-118.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2009. december 3-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Csendőrség Ausztria-Magyarországon, illetve Ausztriában és Magyarországon 1848-2005.” című XXIV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 137.p. 9.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A csendőrség teendői az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királysága külső határainak őrzésében. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXI. évf. (2011) 24.sz. 100-118.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2009. december 3-án, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Csendőrség Ausztria-Magyarországon, illetve Ausztriában és Magyarországon 1849-2005” című XXIV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

ARTNER Ramona: A bajor csendőrség a XX. század húszas éveiben. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 23-30p. HU-ISSN 1216-6774. 28.p. 18.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A XIX-XX. századi magyar rendszerváltások és a csendőrség. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXII. évf. (2012) 25.sz. 104-113.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2010 december 6.-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A közbiztonság közös Kárpát-medencei örökségünk” című XXV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 137.p. 9.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A polgári magyar állam közrendvédelem-történeti kutatásai a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaságnál. *Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiotones Historiae Praesidii Ordinis)*, XXI.évf. (2012) 37-38.sz. 200-211.p. HU-ISSN 1785-3257.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 137.p. 4.sz.jegyzet.

PARÁDI József: Az Evidenzbüro. 33-54.p. In BODA József — PARÁDI József — SIMON F. Nándor (szerk.): *A XIX-XX. századi magyar állam nemzetbiztonsági szervezetei.* Budapest, 2013. Nemzetbiztonsági Szakszolgálat. 358 p. HU-ISBN 978 963 08 5856 4.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774. 78.p. 22.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A magyar állami rendőrség fejlődéstörténeti tapasztalatai 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXII.évf. (2012) 25.sz. 85-103.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2010. december 6.-án, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A közbiztonság Kárpát-medencei örökségünk” című XXV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774. 37.p. 23.sz.jegyzet.

PARÁDI József: Az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királyságának határszéli csendőrsége. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXII. évf. (2012) 26.sz. 81-104.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2011. november 11-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Militarizmus és demilitarizmus a XIX-XX. századi magyar állam rendvédelmében” című XXVI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonság-történeti tudományos szimpozion-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpoziumján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata. 48.p. 19.sz.jegyzet + 23.sz.jegyzet.

ARTNER Ramona: A bajor csendőrség a XX. század húszas éveiben. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 23-30p. HU-ISSN 1216-6774. 28.p. 18.sz.jegyzet.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN 1216-6774. 137.p. 9.sz.jegyzet.

PARÁDI József: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* Budapest, 2012, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 281 p. HU-ISBN 978 963 08 4794 0./A magyar rendvédelem-történet öröksége, 2./ HU-ISSN 2062-8447.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN 1216-6774. 19.p. 13.sz.jegyzet.

ARTNER Ramona: A bajor csendőrség a XX. század húszas éveiben. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 23-30p. HU-ISSN 1216-6774. 28.p. 32.sz.jegyzet.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774. 37.p. 4.sz.jegyzet + 16.sz.jegyzet + 19.sz.jegyzet.

PARÁDI Ákos: Ludovikái indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN 1216-6774. 53.p. 14.sz.jegyzet.

PARÁDI Ákos: Ludovikái indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN 1216-6774. 57.p. 6.sz.jegyzet + 11.sz.jegyzet ;

PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN 1216-6774. 67.p. 5.sz.jegyzet

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN 1216-6774. 137.p. 2.sz.jegyzet + 10.sz.jegyzet , 138.p. 20.sz.jegyzet + 33.sz.jegyzet.

PARÁDI József: Felderítő szolgálat az Osztrák-Magyar Monarchiában. 27-49.p. In BODA József — PARÁDI József — REGÉNYI Kund Miklós (szerk.): *1872 Felderítő-szolgálati utasítás. Anleitung zum Kundschaftsdienste.* Budapest, 2014, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat - Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 441 p. HU-ISBN 978 963 89 8284 1. /A magyar rendvédelem-történet hagyatéka, 1./ HU-ISSN 2064-4728.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774. 78.p. 21.sz.jegyzet.

PARÁDI József — SUBA János — VEDŐ Attila: *A magyar román határ és őrzése 1867-1918.* Budapest, 2014², Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 171 p. HU-ISBN 978 963 89 8285 8. /A magyar rendvédelem-történet öröksége, 3./ HU-ISSN 2062-8447.

ARTNER Ramona: A bajor csendőrség a XX. század húszas éveiben. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 23-30p. HU-ISSN 1216-6774. 28.p. 18.sz.jegyzet.

PAVLIK Ferenc (szerk.): *Határrendőr Zsebkönyv.* Budapest, 1908, Pátia.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774. 78.p. 12.sz.jegyzet + 13.sz.jegyzet + 14.sz.jegyzet.

PINCZÉS Zoltán: A bajor csendőrség. I.rész. *Csendőrségi Lapok*, XVI.évf. (1926) 5.sz. 137-139.p. , II.rész. *Csendőrségi Lapok*, XVI.évf. (1926) 6.sz. 175-176.p. , III.rész. *Csendőrségi Lapok*, XVI.évf. (1926) 3.sz. 215-216.p. , IV.rész. *Csendőrségi Lapok*, XVI.évf. (1926) 8.sz. 248-250.p. , V.rész. *Csendőrségi Lapok*, XVI.évf. (1926) 9.sz. 286-288.p. , VI.rész. *Csendőrségi Lapok*, XVI.évf. (1926) 10.sz. 320-321.p. , VII.rész. *Csendőrségi Lapok*, XVI.évf. (1926) 11.sz. 353-356.p. , VIII.rész. *Csendőrségi Lapok*, XVI.évf. (1926) 12.sz. 392-394.p.

ARTNER Ramona: A bajor csendőrség a XX. század húszas éveiben. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 23-30p. HU-ISSN 1216-6774. 28.p. 3.sz.jegyzet ; 28.p. 4.sz.jegyzet ; 28.p. 5.sz.jegyzet ; 28.p. 6.sz.jegyzet ; 28.p. 7.sz.jegyzet ; 28.p. 8.sz.jegyzet ; 28.p. 9.sz.jegyzet ; 28.p. 10.sz.jegyzet ; 28.p. 11.sz.jegyzet ; 28.p. 12.sz.jegyzet ; 28.p. 13.sz.jegyzet ; 28.p. 15.sz.jegyzet ; 28.p. 16.sz.jegyzet ; 28.p. 17.sz.jegyzet ; 28.p. 19.sz.jegyzet ; 28.p. 20.sz.jegyzet ; 28.p.

21.sz.jegyzet ; 28.p. 22.sz.jegyzet ; 28.p. 23.sz.jegyzet ; 28.p. 24.,sz.jegyzet ; 28.p. 25.sz.jegyzet ; 28.p. 27.sz.jegyzet ; 28.p. 28.sz.jegyzet ; 28.p. 29.sz.jegyzet ; 28.p. 30.sz.jegyzet ; 28.p. 31.sz.jegyzet.

PASKAY Bernát: A Magyarország-i rádióberendezések történeti fejlődése. *Elektrotechnika*, XXVII.évf. (1934) 7-8.sz. 57-58.p.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 138.p. 15.sz.jegyzet.

Pénzügyi Törvények és Szabályok hivatalos összeállítás. A Magyar Királyi Pénzügyőrség szervezete és szolgálata iránti szabályok. Budapest, 1874, Magyar Királyi Állami Nyomda. 232 p.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774. 78.p. 4.sz.jegyzet.

POLSTER Kálmán — EDVI ILLÉS Béla: *A Magyar Királyi Csendőrség szerepe a forradalmakban. Eredeti okmányok alapján. I. kötet. A m. kir. csendőrség forradalmasítása az 1918. évben és erkölcsi züllesztése az 1919. évben.* Miskolc, 1937, Lipcsey András. 18 p.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774. 37.p. 6.sz.jegyzet.

PRESZLY Lóránd: *A magyar Királyi Csendőrség története 1881-1919.* Budapest, 1920, Honvédelmi Sajtóvállalat. 142 p.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774. 19.p. 2.sz.jegyzet.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774. 57.p. 19.sz.jegyzet.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 137.p. 2.sz.jegyzet + 5.sz.jegyzet.

R

REKTOR Béla: *A Magyar Királyi Csendőrség oknyomozó története.* Cleveland, Ohio, USA, 1980, Árpád Könyvkiadó Vállalat. 552 p. USA-ISBN 0 934214 01 8.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774. 37.p. 3.sz.jegyzet.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774. 57.p. 10.sz.jegyzet ; 58.p. 24.sz.jegyzet.

PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 67.p. 6.sz.jegyzet

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 137.p. 2.sz.jegyzet + 8.sz.jegyzet.

S-Sz

Alexander SIXTUES von Reden: *Az Osztrák-Magyar Monarchia.* [Österreichisch-Ungarisches Monarchie.] Ford. BLASCHTIK Éva, HUSZÁR Ágnes, NÉMETH Mária, VÁRNAI Péter. Budapest - Salzburg, 1989, Széchenyi Kiadó - Druckhaus Nomital Bückerdienst. 305 p. HU-ISBN 963 02 7205 5.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774. 19.p. 14.sz.jegyzet.

SUBA János: A császári csendőrség tiszti kara 1849-1868. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXII.évf. (2012) 25.sz. 116-128.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2010., december 6-án, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A közbiztonság közös Kárpát-medencei örökségünk” című XXV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 67.p. 12.sz.jegyzet

SUBA János: „Csendőralakulások” a Magyar Nemzeti Hadseregben, majd a Magyar Királyi Nemzeti Hadseregben 1919-1921. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIII.évf. (2013) 27-28-29-30.sz. 169-178.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2011. november 11-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „*Militarizmus és demilitarizmus a XIX-XX. századi magyar rendvédelemben*” című XXVI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774. 37.p. 14.sz.jegyzet.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774. 57.p. 5.sz.jegyzet.

SZAKÁLY Sándor: *Magyar tábori csendőrség 1938-1944.* Bölcsészdoktori disszertáció (ELTE-BTK) Kézirat. Budapest, 1981.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 138.p. 11.sz.jegyzet.

SZAKÁLY Sándor: Egy közbiztonsági testület létrehozása és feladata a XIX-XX. század fordulóján. *RTF Főiskolai Figyelő Plusz*, I.évf. (1990) 2.sz. 213-218.p. HU-ISSN 0866-4404.

Második kiadás: In SZAKÁLY Sándor (szerk.): *Hadsereg, politika, társadalom.* Budapest, 1991, Lánchíd kiadó. 7-16.p. HU-ISBN 963 74 9700 5.

Harmadik kiadás: In Á. VARGA László (szerk.): *Társadalmi konfliktusok*. Salgótarján, 1992, Nógrád Megyei Levéltár. 325-330.p. HU-ISBN 963 72 4304 6. /Rendi társadalom - polgári társadalom, 3./ HU-ISSN 2060-2332.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 138.p. 11.sz.jegyzet.

SZAKÁLY Sándor: Néhány gondolat a volt Magyar Királyi Csendőrségről. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, I. évf. (1991) 1. sz. 38-44. p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1990. április 24.-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*A magyar rendvédelmi testületek és az önkormányzati szervek kapcsolata 1848-1945*” című I. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 138.p. 11.sz.jegyzet.

SZAKÁLY Sándor: *A magyar táborigazságot*. Budapest, 1990, Zrínyi. 154 p. HU-ISBN 963 32 6560 6.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 138.p. 11.sz.jegyzet.

SZAKÁLY Sándor: A Horthy-hadsereg táborigazságotjának megszervezése és alkalmazása a második világháború idején 1938-1944. *Hadtörténelmi Közlemények*, XCVI.évf. (1981) 3.sz. 376-402.p. HU-ISSN 0017-6540.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 138.p. 11.sz.jegyzet.

SZAKÁLY Sándor: A Magyar Királyi Csendőrség, az első központosított magyar közbiztonsági őrtestület. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, III. évf. (1993) 4.sz. 51-58.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1992. szeptember 29-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „*Dualista Magyarország rendvédelme*” című IV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 138.p. 11.sz.jegyzet.

SZAKÁLY Sándor: Az Osztrák-Magyar Monarchia hadseregének táborigazságotjának csendőrsége. (Rövid áttekintés.) *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, IV.évf. (1994) 5.sz. 55-58.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1993. szeptember 21-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Háború, forradalom, trianon.*” című V. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Német nyelvű kiadás: Die Feldgendarmarie des Heeres der Österreichisch-ungarischen Monarchie. (Kurze übersicht.) *Illustrierte Rundschau der Österreichischen Bundesgendarmarie*. [Az Osztrák Szövetségi Csendőrség illusztrált közleményei.] XLIX.évf. (1996) 364.sz. 29-37.p. ISSN 0019-2511.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 138.p. 11.sz.jegyzet.

SZAKÁLY Sándor: A Magyar Királyi Csendőrség 1919-1941. *Szivárvány*, XVI.évf. (1995) 1.sz. 136-147.p. HU-ISSN 0270-5508.

Második kiadás: *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, V.évf. (1995) 6.sz. 122-129.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1994 októberében Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme.*” című VI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 138.p. 11.sz.jegyzet.

SZAKÁLY Sándor: *A magyar táborigazságotjának története 1938-1945*. Budapest, 2000², Ister. 173 p. HU-ISBN 963 92 4324 8.

PARÁDI Ákos: Ludovikái indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774. 58.p. 25.sz.jegyzet.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 138.p. 11.sz.jegyzet.

SZAKÁLY Sándor: Akik a Magyar Királyi Csendőrséget — 1938 és 1945 között — vezették. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXI.évf. (2011) 24.sz. 136-154.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2009. december 3-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Csendőrség Ausztria-Magyarországon, illetve Ausztriában és Magyarországon 1849-2005.*” című XXIV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 138.p. 11.sz.jegyzet.

SZÁDECZKY K. Lajos: *A székely puccs 1877-ben*. Budapest, 1920, Erdélyi Magyar-Székely Szövetség. 158 p.

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonság-történeti tudományos szimpozion-sorozatának

„A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata. 48.p. 21.sz.jegyzet.

Szerkesztőségi közlemény: „A magyar kormány az antant-hatalmak képviselőit kéri föl a követelések elintézésére.” *Népszava*, XXXIX.évf. (1919) augusztus.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774. 37.p. 9.sz.jegyzet.

Szolgálati utasítás a bajor csendőrség számára. München, 1922, Belügyminisztérium.

ARTNER Ramona: A bajor csendőrség a XX. század húszas éveiben. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 23-30p. HU-ISSN 1216-6774. 28.p. 14.sz.jegyzet ; 28.p. 15.sz.jegyzet ; 28.p. 16.sz.jegyzet ; 28.p. 17.sz.jegyzet.

T-Ty

TIHANYI Ferenc: A Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Csendőrségi Lapok*, XVI.évf. (1926) 5.sz. 124-128.p.

PARÁDI József: A Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzet + 15.sz.jegyzet + 16.sz.jegyzet + 17.sz.jegyzet + 18.sz.jegyzet + 19.sz.jegyzet + 20.sz.jegyzet + 21.sz.jegyzet + 22.sz.jegyzet + 23.sz.jegyzet + 24.sz.jegyzet + 25.sz.jegyzet.

U-Ü

Szerkesztőségi közlemény: **Udvarlakai őrség.** *Csendőrségi Lapok*, XXIII.évf. (1933) 3.sz. 96-100.p.

PARÁDI Ákos: Hivatástörténet gondozás a Magyar Királyi Csendőrségnél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 55-60.p. HU-ISSN1216-6774. 57.p. 14.sz.jegyzet.

Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség nyomozóalakulatai számára. (NYUT) Budapest, 1930, Pallas.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 138.p. 35.sz.jegyzet.

V

VARRÓ István Tamás: Rádióközvetítés az ungvári csendőr iskolából: „Székely fiúkból nevelik a fiatal magyar csendőröket” közvetítés az ungvári csendőr iskolából. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, HU-ISSN 1216-6774. XII.évf. (2007) 15. sz. 212–219. p. A tanulmány korábbi változata 2001. november 6-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Az európai és a magyar rendvédelem a XIX-XX. században*” című XV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774. 57.p. 15.sz.jegyzet.

VEDŐ Attila: A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi tevékenységének szabályozása a dualizmus idején. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIII. évf. (2013) 31-32-33-34.sz. 185-196.p. HU-ISSN 1216-6774.

ARTNER Ramona: A bajor csendőrség a XX. század húszas éveiben. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 23-30p. HU-ISSN 1216-6774. 28.p. 26.sz.jegyzet.

WENCZEL Gusztáv (szerk.): *A Magyar Királyi Pénzügyőrség szervezetére és szolgálatára vonatkozó szabályok, utasítások, rendeletek, gyűjteménye.* Budapest, 1894, Állami Nyomda. 529 p.

PARÁDI József: A magyar határőrízet 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774. 78.p. 5.sz.jegyzet.

Z-Zs

ZACHAR József: Tradíció és folyamatosság az osztrák rendvédelmi szervezeteknél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, HU-ISSN 1216-6774. II.évf. (1992) 3. sz. 65-74. p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1991. november 19.-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Tradíció és korszerűség*” című III. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774. 19.p. 5.sz.jegyzet + 7.sz.jegyzet.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774. 53.p. 1.sz.jegyzet.

ZACHAR József: Az Osztrák-Magyar Monarchia örökös tartományainak rendvédelmi testületei. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, HU-ISSN 1216-6774. Lévf. (1991) 1. sz. 17-29. p. A tanulmány korábbi változata 1990. április 24.-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*A magyar rendvédelmi testületek és az önkormányzati szervek kapcsolata 1848-1945*” című I. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774. 19.p. 5.sz.jegyzet.

ZACHAR József: A politikai irányzatok rendvédelmi koncepciói a dualizmus korában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, III. évf. (1993) 4.sz. 8-20.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1992. szeptember 29.-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti

tudományos konferenciasorozatnak „*A dualista Magyarország rendvédelme.*” Című IV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774. 53.p. 3.sz.jegyzet.

ZACHAR József: Fejezetek az osztrák csendőrség történetéből. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, VII.évf. (1997) 8. sz. 105-109. p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1996. október 29.-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*A napóleoni közbiztonsági őrtisztület útja Párizstól — Itálián és Ausztrián keresztül — Budapestig.*” című VIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774. 19.p. 3.sz.jegyzet + 4.sz.jegyzet + 8.sz.jegyzet +10.sz.jegyzet + 11.sz.jegyzet + 12.sz.jegyzet + 13.sz.jegyzet + 15.sz.jegyzet.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774. 57.p. 3.sz.jegyzet.

PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 67.p. 8.sz.jegyzet + 10.sz.jegyzet + 11.sz.jegyzet + 13.sz.jegyzet.

ZACHAR József: Az osztrák rendvédelmi modell történelmi gyökerei. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, IX. évf. (1999) 10. sz. 202-206. p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1998. szeptember 22-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*A nyugati rendvédelem hatása a XIX-XX. századi magyar rendvédelemre*” című X. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774. 19.p. 6.sz.jegyzet + 15.sz.jegyzet

CITÁCIÓS INDEX
Periodikák

C-Cs

Csendőrségi Lapok (I-XIII.évf.: 1907-1919 , XIV-XXXIV.évf.:1924-1944) Megjelent havonta kétszer, 1928-1930 havonta háromszor. Képes szakmai magazin.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774. 19.p. 1.sz.jegyzet + 16.sz.jegyzet + 17.sz.jegyzet + 18.sz.jegyzet + 19.sz.jegyzet + 20.sz.jegyzet + 21.sz.jegyzet + 22.sz.jegyzet + 23.sz.jegyzet.

ARTNER Ramona: A bajor csendőrség a XX. század húszas éveiben. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 23-30p. HU-ISSN 1216-6774. 28.p. 3.sz.jegyzet + 4.sz.jegyzet + 5.sz.jegyzet + 6.sz.jegyzet + 7.sz.jegyzet + 8.sz.jegyzet + 9.sz.jegyzet + 10.sz.jegyzet + 11.sz.jegyzet + 12.sz.jegyzet + 13.sz.jegyzet + 15.sz.jegyzet + 16.sz.jegyzet + 17.sz.jegyzet + 19.sz.jegyzet + 20.sz.jegyzet + 21.sz.jegyzet + 22.sz.jegyzet + 23.sz.jegyzet + 24.sz.jegyzet + 25.sz.jegyzet + 27.sz.jegyzet + 28.sz.jegyzet + 29.sz.jegyzet + 30.sz.jegyzet + 31.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzet + 15.sz.jegyzet + 16.sz.jegyzet + 17.sz.jegyzet + 18.sz.jegyzet + 19.sz.jegyzet + 20.sz.jegyzet + 21.sz.jegyzet + 22.sz.jegyzet + 23.sz.jegyzet + 24.sz.jegyzet + 25.sz.jegyzet + 26.sz.jegyzet + 27.sz.jegyzet + 28.sz.jegyzet + 29.sz.jegyzet + 30.sz.jegyzet + 31.sz.jegyzet + 32.sz.jegyzet + 33.sz.jegyzet + 34.sz.jegyzet + 35.sz.jegyzet + 36.sz.jegyzet + 39.sz.jegyzet + 40.sz.jegyzet + 41.sz.jegyzet.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774. 125.p. 9.sz.jegyzet + 10.sz.jegyzet , 126.p. 20.sz.jegyzet.

VEDŐ Attila: A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi fellépésének gyakorlata. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 151.p. 5.sz.jegyzet + 6.sz.jegyzet ; 152.p. 14.sz.jegyzet + 18.sz.jegyzet + 20.sz.jegyzet + 21.sz.jegyzet + 33.sz.jegyzet + 51.sz.jegyzet + 52.sz.jegyzet.

VEDŐ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p. 162.p. 13.sz.jegyzet + 19.sz.jegyzet + 44.sz.jegyzet.

Magyar Királyi Csendőrség Zsebkönyve. 1903-1918-ig, majd 1925-1944-ig évente adta ki a Csendőrségi Lapok szerkesztősége. A Csendőrségi Zsebkönyv a testületi tagok számára hasznos és aktuális információk gyűjteményét tartalmazta.

VEDŐ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p. 162.p. 40.sz.jegyzet.

B

Belügyi Szemle HU-ISSN 1218-8956 (1953-1962: Rendőrségi Szemle, 1963-1990: Belügyi Szemle, 1991-1994: Rendészeti Szemle, 1995-1996: a hatodik számmal befejezően Belügyi Szemle, 1996-tól a hetedik-nyolcadik számmal kezdődően Rendészeti Szemle, 2010- Belügyi Szemle) A Belügyminisztérium havonta megjelenő központi tudományos folyóirata. A periodikában a tudományos közléssel szemben támasztott igényeknek megfelelő jegyzetekkel ellátott tanulmányok szakmai lektorálás nyomán jelennek meg.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774. 53.p. 7.sz.jegyzet + 8.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A magyar határőrízet 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774. 78.p. 18.sz.jegyzet.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 137.p. 5.sz.jegyzet + 9.sz.jegyzet.

C-Cs

Csendőrségi Lapok (I-XIII.évf.: 1907-1919 , XIV-XXXIV.évf.:1924-1944) Megjelent havonta kétszer, 1928-1930 havonta háromszor. Képes szakmai magazin.

ARTNER Ramona: A bajor csendőrség a XX. század húszas éveiben. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 23-30p. HU-ISSN 1216-6774. 28.p. 3.sz.jegyzet + 4.sz.jegyzet + 5.sz.jegyzet + 6.sz.jegyzet + 7.sz.jegyzet + 8.sz.jegyzet + 9.sz.jegyzet + 10.sz.jegyzet + 11.sz.jegyzet + 12.sz.jegyzet + 13.sz.jegyzet + 15.sz.jegyzet + 16.sz.jegyzet + 17.sz.jegyzet + 19.sz.jegyzet + 20.sz.jegyzet + 21.sz.jegyzet + 22.sz.jegyzet + 23.sz.jegyzet + 24.sz.jegyzet + 25.sz.jegyzet + 27.sz.jegyzet + 28.sz.jegyzet + 29.sz.jegyzet + 30.sz.jegyzet + 31.sz.jegyzet.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774. 53.p. 9.sz.jegyzet + 10.sz.jegyzet + 11.sz.jegyzet + 12.sz.jegyzet + 13.sz.jegyzet + 15.sz.jegyzet + 16.sz.jegyzet + 17.sz.jegyzet.

PARÁDI Ákos: Hivatástörténet gondozás a Magyar Királyi Csendőrségnél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 55-60.p. HU-ISSN1216-6774. 57.p. 13.sz.jegyzet + 14.sz.jegyzet + 16.sz.jegyzet + 17.sz.jegyzet + 18.sz.jegyzet + 20.sz.jegyzet + 21.sz.jegyzet + 22.sz.jegyzet ; 58.p. 27.sz.jegyzet + 28.sz.jegyzet + 29.sz.jegyzet + 30.sz.jegyzet.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 138.p. 17.sz.jegyzet + 18.sz.jegyzet + 19.sz.jegyzet + 21.sz.jegyzet + 22.sz.jegyzet + 23.sz.jegyzet + 24.sz.jegyzet + 25.sz.jegyzet + 26.sz.jegyzet + 27.sz.jegyzet + 30.sz.jegyzet + 31.sz.jegyzet + 32.sz.jegyzet + 36.sz.jegyzet + 37.sz.jegyzet + 38.sz.jegyzet.

E-É

Elektrotechnika (1908 -) HU-ISSN 0367-0708. A Magyar Elektrotechnikai Egyesület által kiadott, változó sűrűséggel megjelenő (kéthetente / havonta) szakmai folyóirat.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csenedőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 138.p. 15.sz.jegyzet.

F

RTF Főiskolai Figyelő Plusz HU-ISSN 0866-4404, (1990-1995) A Rendőrtiszti Főiskola negyedévente megjelenő kiadványa. A tudományos közlésekkel szemben támasztott igényeknek megfelelő tanulmányok jelentek meg a periodikában szakmai lektorálás nyomán.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774. 78.p. 31.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774. 91.p. 14.sz.jegyzet.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csenedőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 138.p. 11.sz.jegyzet.

H

Haditechnika. HU-ISSN 0230-6891. (1966-) A Honvédelmi Minisztérium kéthavonta megjelenő műszaki- tudományos és ismeretterjesztő folyóirata.

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csenedőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csenedőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonságtörténeti tudományos szimpozion-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata. 48.p. 9.sz.jegyzet + 14.sz.jegyzet + 16.sz.jegyzet.

Hadtörténelmi Közlemények. HU-ISSN 0017-6540 (1887–) a Hadtörténeti Intézet és Múzeum negyedévente megjelenő tudományos folyóirata. A periodikában a tudományos közléssel szemben támasztott igényeknek megfelelő jegyzetekkel ellátott tanulmányok szakmai lektorálás nyomán jelennek meg.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774. 78.p. 3.sz.jegyzet + 10.sz.jegyzet + 16.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774. 91.p. 24.sz.jegyzet.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csenedőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 137.p. 9.sz.jegyzet , 138.p. 11.sz.jegyzet.

VEDÓ Attila: A Magyar Királyi Csenedőrség karhatalmi fellépésének gyakorlata. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 152.p. 17.sz.jegyzet.

VEDÓ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p. 162.p. 4.sz.jegyzet + 14.sz.jegyzet + 47.sz.jegyzet.

Határőrségi Tanulmányok Lásd *Határrendészeti Tanulmányok*

Határőrségi Tudományos Közlemények Lásd *Határrendészeti Tanulmányok*

Határrendészeti Tanulmányok. *Határőrségi Tudományos Közlemények* (1991-1992) *Határőrségi Tanulmányok* (1993-2003), *Határrendészeti Tanulmányok* HU-ISSN 1786-2345 (2004-2008) A Határőrség szakmai tudományos folyóirata. Változó sűrűséggel jelent meg. A periodikában a tudományos közléssel szemben támasztott igényeknek megfelelő jegyzetekkel ellátott tanulmányok szakmai lektorálás nyomán jelennek meg.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774. 78.p. 20.sz.jegyzet + 30.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774. 91.p. 11.sz.jegyzet , 92.p. 37.sz.jegyzet.

I

Illustrierte Rundschau der Öster-reichischen Bundesgendarmarie. [Az Osztrák Szövetségi Csenedőrség illusztrált közleményei.] Az Osztrák Szövetségi Csenedőrség képes szakmai folyóirata.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csenedőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 138.p. 11.sz.jegyzet.

L-Ly

Ludovica Akadémia Közlönye (1873-1907, majd 1908-1930-ig *Katonai Közlöny*, majd 1931-ben *Magyar Katonai Szemle*, majd 1957-1990-ig *Honvédelem*, majd 1991-től 2007-ig *Új Honvédségi Szemle*, végül 2008-tól *Honvédségi Szemle*) A Ludovica Akadémia hadtudományi elméleti szaklapja.

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonságtörténeti tudományos szimpozion-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata. 48.p. 27.sz.jegyzet.

M

Magyar Honvéd (1990-) HU-ISSN 0865-6932 A Magyar Honvédség időszaki kiadású periodikája.

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonságtörténeti tudományos szimpozion-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata. 48.p. 11.sz.jegyzet.

N-Ny

Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények. ZMKA Akadémiai Közlemények. HU-ISSN 1218-5507, *Zrinyi Miklós Katonai Akadémia Közleményei* 1966–1996, **Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények.** (HU-ISSN 1417-7323) 1997–. Negyedévente megjelenő tudományos folyóirat. A periodikában a tudományos közléssel szemben támasztott igényeknek megfelelő jegyzetekkel ellátott tanulmányok szakmai lektorálás nyomán jelennek meg.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774. 78.p. 27.sz.jegyzet + 29.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámórség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774. 91.p. 7.sz.jegyzet.

Népszava HU-ISSN 0200-6111 (1881-) Politikai, közéleti napilap.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774. 37.p. 9.sz.jegyzet.

R

Rendészeti Tanulmányok HU-ISSN 1216-5018 (1992-1994 A megjelenés 1993-ban szünetelt.) A BM Rendészeti Kutató Intézet évente többször megjelenő tudományos és szakmai folyóirata. A periodikában a tudományos közléssel szemben támasztott igényeknek megfelelő jegyzetekkel ellátott tanulmányok szakmai lektorálás nyomán jelennek meg.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámórség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774. 91.p. 17.sz.jegyzet , 92.p. 60.sz.jegyzet.

Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis) HU-ISSN 1216-6774 (1991 —) Megjelenik évente 1-2 alkalommal. A tudományos közlésekkel szemben támasztott igényeknek megfelelő tanulmányok jelennek meg a periodikában szakmai lektorálás nyomán. A periodikát a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság publikálja.

VEDŐ Attila: A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi fellépésének gyakorlata. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 151.p. 1.sz.jegyzet + 3.sz.jegyzet + 4.sz.jegyzet ; 152.p. 12.sz.jegyzet + 13.sz.jegyzet + 15.sz.jegyzet + 17.sz.jegyzet.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 137.p. 9.sz.jegyzet , 138.p. 11.sz.jegyzet + 14.sz.jegyzet.

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonságtörténeti tudományos szimpozion-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata. 48.p. 12.sz.jegyzet + 17.sz.jegyzet + 18.sz.jegyzet + 22.sz.jegyzet + 24.sz.jegyzet + 31.sz.jegyzet.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774. 37.p. 14.sz.jegyzet + 23.sz.jegyzet.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774. 19.p. 1.sz.jegyzet + 3.sz.jegyzet + 4.sz.jegyzet + 5.sz.jegyzet + 6.sz.jegyzet + 7.sz.jegyzet + 8.sz.jegyzet + 10.sz.jegyzet + 11.sz.jegyzet + 12.sz.jegyzet + 13.sz.jegyzet + 15.sz.jegyzet.

ARTNER Ramona: A bajor csendőrség a XX. század húszas éveiben. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 23-30p. HU-ISSN 1216-6774. 28.p. 18.sz.jegyzet + 26.sz.jegyzet.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774. 53.p. 1.sz.jegyzet + 3.sz.jegyzet + 5.sz.jegyzet + 14.sz.jegyzet.

PARÁDI Ákos: Hivatástörténet gondozás a Magyar Királyi Csendőrségnél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 55-60.p. HU-ISSN1216-6774. 57.p. 2.sz.jegyzet + 3.sz.jegyzet + 5.sz.jegyzet + 6.sz.jegyzet + 12.sz.jegyzet + 15.sz.jegyzet.

PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 67.p. 8.sz.jegyzet + 10.sz.jegyzet + 11.sz.jegyzet + 12.sz.jegyzet + 13.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A dualizmuskori és két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774. 78.p. 6.sz.jegyzet + 7.sz.jegyzet + 9.sz.jegyzet + 15.sz.jegyzet + 17.sz.jegyzet + 19.sz.jegyzet + 20.sz.jegyzet + 21.sz.jegyzet + 22.sz.jegyzet + 23.sz.jegyzet + 24.sz.jegyzet + 25.sz.jegyzet + 26.sz.jegyzet + 28.sz.jegyzet + 30.sz.jegyzet + 32.sz.jegyzet + 34.sz.jegyzet.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámórség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774. 91.p. 19.sz.jegyzet + 26.sz.jegyzet + 92.p. 33.sz.jegyzet + 59.sz.jegyzet + 68.sz.jegyzet.

PARÁDI József: Határőrizet, rendőrség és humán viszonyok a polgári magyar állam két világháború közötti időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 99-118.p. HU-ISSN 1216-6774. 109.p. 15.sz.jegyzet + 16.sz.jegyzet + 18.sz.jegyzet + 19.sz.jegyzet + 20.sz.jegyzet + 21.sz.jegyzet + 22.sz.jegyzet + 25.sz.jegyzet + 28.sz.jegyzet + 40.sz.jegyzet + 41.sz.jegyzet.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774. 125.p. 6.sz.jegyzet.

VEDÓ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p. 162.p. 3.sz.jegyzet + 4.sz.jegyzet + 10.sz.jegyzet + 11.sz.jegyzet + 12.sz.jegyzet + 14.sz.jegyzet + 15.sz.jegyzet + 16.sz.jegyzet + 18.sz.jegyzet + 47.sz.jegyzet.

Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiones Historiae Praesidii Ordinis) HU-ISSN 1785-3257 (1995-) A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság évente két alkalommal megjelenő, a magyar nemzeti rendvédelem-történet művelésének operatív eseményeiről tájékoztatást nyújtó periodikája.

PARÁDI Ákos: Hivatástörténet gondozás a Magyar Királyi Csendőrségnél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 55-60.p. HU-ISSN1216-6774. 57.p. 13.sz.jegyzet.

FORRÓ János: A székesfehérvári csendőrkerület küzdelme Fejér vármegye közbiztonságáért 1884-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXI. évf. (2011) 24. sz. 32-72. p. A tanulmány korábbi változata 2009.december 3. Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Csendőrség Ausztria-Magyarországon, illetve Ausztriában és Magyarországon 1849-2005” című XXIV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata. 65.p. 25.sz.jegyzet.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 137.p. 4.sz.jegyzet.

Revue de la Gendarmerie Nationale [A Francia Nemzeti Csendőrség folyóirata] FR-ISSN 1243-5619. (1952-) A Francia nemzeti Csendőrség negyedévente megjelenő folyóirata.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 137.p. 9.sz.jegyzet.

S-Sz

Szivárvány (1980 -) HU-ISSN 0270-5508 A Chicago-i M-Szivárvány Alapítvány évente háromszor megjelenő, társadalomtudományi folyóirata.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 138.p. 11.sz.jegyzet.

T-Ty

Történelmi Szemle. HU-ISSN 0040-9634, (1958-) az MTA Történettudományi Intézetének, negyedévenként, esetenként összevont számmal megjelenő tudományos folyóirata. A tudományos közlésekkel szemben támasztott igényeknek megfelelő tanulmányok jelennek meg a periodikában szakmai lektorálás nyomán.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774. 19.p. 19.sz.jegyzet.

Z-Zs

ZMKA Akadémiai Közlemények Lásd *Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények.*

CITÁCIÓS INDEX
Levél-, irat- és dokumentumtárak

H

Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltár (HIM-HL)

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámórség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774. 91.p. 2.sz.jegyzet , 92.p. 27.sz.jegyzet + 28.sz.jegyzet + 29.sz.jegyzet + 31.sz.jegyzet + 32.sz.jegyzet + 34.sz.jegyzet + 35.sz.jegyzet + 36.sz.jegyzet + 38.sz.jegyzet + 39.sz.jegyzet + 42.sz.jegyzet + 43.sz.jegyzet + 44.sz.jegyzet + 46.sz.jegyzet + 64.sz.jegyzet.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774. 125.p. 4.sz.jegyzet + 7.sz.jegyzet , 126.p. 14.sz.jegyzet + 17.sz.jegyzet + 18.sz.jegyzet + 21.sz.jegyzet + 22.sz.jegyzet + 23.sz.jegyzet + 25.sz.jegyzet + 29.sz.jegyzet + 31.sz.jegyzet + 32.sz.jegyzet + 34.sz.jegyzet + 35.sz.jegyzet + 37.sz.jegyzet + 38.sz.jegyzet + 40.sz.jegyzet + 43.sz.jegyzet , 127.p. 46.sz.jegyzet + 47.sz.jegyzet + 48.sz.jegyzet + 19.sz.jegyzet.

M

**Magyar Országos Levéltár (MOL) /Magyar Nemzeti Levéltár/
[korábban: Országos Levéltár (OL)]**

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonságtörténeti tudományos szimpozion-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata. 48.p. 13.sz.jegyzet.

V

Vas Megyei Levéltár (VML)

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774. 37.p. 20.sz.jegyzet + 21.sz.jegyzet.

CITÁCIÓS INDEX
Jogszabályok

1867

A Magyar Királyi Igazságügy Minisztérium 1867. június 22-én kelt rendelete a katonai karhatalomnak végrehajtásoknál igénybe vétele tárgyában. *Magyarországi Törvények és Rendeletek Tára.* I. évf. (1867) 1. füzet. 174.p.

VEDÓ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p. 162.p. 7.sz.jegyzet.

1881/III. tc. a közbiztonsági szolgálat szervezéséről.

PARÁDI Ákos: Hivatástörténet gondozás a Magyar Királyi Csendőrségnél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 55-60.p. HU-ISSN1216-6774. 57.p. 1.sz.jegyzet + 4.sz.jegyzet.

1876

1876/XIII.tc. a cseléd és a gazda közötti viszony szabályozásáról, a gazdasági munkásokról és a napszamosokról.

VEDÓ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p. 162.p. 2.sz.jegyzet.

1879

1879/XL.tc. a magyar büntetőtörvénykönyv a kihágásokról.

VEDÓ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p. 162.p. 34.sz.jegyzet.

1881

1881/II.tc. a csendőrség legénységi állományának a kiegészítéséről.

PARÁDI Ákos: Hivatástörténet gondozás a Magyar Királyi Csendőrségnél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 55-60.p. HU-ISSN1216-6774. 57.p. 1.sz.jegyzet + 4.sz.jegyzet.

1881/XXI.tc. a Budapest-fővárosi rendőrségről.

VEDÓ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p. 162.p. 26.sz.jegyzet.

1888

1888/XIV. tc. az Osztrák-Magyar Monarchiának Romániával, a monarchia két állama és Románia között fennforgott határvillongások kiegyenlítése végett, a határvonal újabb megállapítása és azzal kapcsolatos kérdések szabályozása tárgyában kötött és Bukarestben 1887. évi december 7-én, november 25.-én aláírt nemzetközi egyezmény becikkelyezéséről.

PARÁDI József: A magyar határörizet 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774. 78.p. 8.sz.jegyzet.

1898

1898/II.tc. a munkaadók és a mezőgazdasági munkások közötti jogviszony szabályozásáról.

VEDÓ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p. 162.p. 26.sz.jegyzet.

1899

1899/XLI.tc. a vízmunkálatoknál, az út- és vasútépítésnél alkalmazott napszamosokról és munkásokról.

VEDÓ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p. 162.p. 2.sz.jegyzet.

1900

1900/XXVIII.tc. az erdő-munkásokról.

VEDÓ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p. 162.p. 2.sz.jegyzet.

1903

1903/V.tc. külföldieknek a Magyar Korona országai területén való lakhatásáról.

VEDÓ Attila: A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi fellépésének gyakorlata. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 152.p. 22.sz.jegyzet.

1912

1912/LXIII.tc. a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről.

VEDÓ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p. 162.p. 17.sz.jegyzet.

1913

1913/XIV.tc. az országgyűlési képviselők választásáról.

VEDÓ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p. 162.p. 36.sz.jegyzet.

1913/XXIII.tc. a választói jog büntetőjogi védelméről.

VEDŐ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p. 162.p. 36.sz.jegyzet.

1919

1/1919. (III.26.) BN.r. a Vörös Őrség felállításáról. *Belügyi Közlöny*, XXIV.évf. (1919) 18.sz. 719-720.p.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774. 37.p. 5.sz.jegyzet.

PARÁDI Ákos: Hivatástörténet gondozás a Magyar Királyi Csendőrségnél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 55-60.p. HU-ISSN1216-6774. 57.p. 7.sz.jegyzet

64/1919. (IX. 29.) Gesetz und Verordnungsblatt für den Freistadt Bayern.

ARTNER Ramona: A bajor csendőrség a XX. század húszas éveiben. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 23-30p. HU-ISSN 1216-6774. 28.p. 2.sz.jegyzet.

5 047/1919. (X. 1.) ME.r. a rendőrség államosításáról. *Magyarországi Rendeletek Tára*, LIII.évf. (1919) I.füzet. 752-767.p.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774. 37.p. 25.sz.jegyzet.

PARÁDI József: Határőrizet, rendőrség és humán viszonyok a polgári magyar állam két világháború közötti időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 99-118.p. HU-ISSN 1216-6774. 109.p. 1.sz.jegyzet + 43.sz.jegyzet.

1921

1921/XXXIII. tc. az Észak Amerikai Egyesült Államokkal, a Brit Birodalommal, Franciaországgal, Olaszországgal és Japánnal, továbbá Belgiummal, Kínával, Kubával, Görögországgal, Nikaraguával, Panamával, Lengyelországgal, Portugáliával, Romániával, a Szerb-Horvát-Szlóven Állammal, Sziámmal és Cseh-Szlovákiával 1920. évi június hó 4. napján a Trianonban kötött békeszerződés becikkelyezéséről.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774. 91.p. 22.sz.jegyzet.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774. 125.p. 5.sz.jegyzet

1053/1920. (II.12.) ME.r. a folyamrendészet gyakorlásáról. *Magyarországi rendeletek Tára* LV. (1921) I. füzet. 36-37.p.

PARÁDI József: Határőrizet, rendőrség és humán viszonyok a polgári magyar állam két világháború közötti időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 99-118.p. HU-ISSN 1216-6774. 109.p. 13.sz.jegyzet.

5 643/1921. (I. 21.) BM-HM.r. a Magyar Királyi Csendőrség szervezetéről.

Magyarországi Rendeletek Tára, LV.évf. (1921) I.füzet. 488-489.p..

ARTNER Ramona: A bajor csendőrség a XX. század húszas éveiben. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 23-30p. HU-ISSN 1216-6774. 28.p. 2.sz.jegyzet.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774. 37.p. 24.sz.jegyzet.

6200/1921. (VIII. 25.) ME.r. Vámőrség létesítéséről. *Magyarországi Rendeletek Tára*. LV.évf. (1921) I.füzet. 223-232.p.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774. 91.p. 1.sz.jegyzet + 3.sz.jegyzet , 92.p. 50.sz.jegyzet.

PARÁDI József: Határőrizet, rendőrség és humán viszonyok a polgári magyar állam két világháború közötti időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 99-118.p. HU-ISSN 1216-6774. 109.p. 29.sz.jegyzet.

114 440/1921. (VIII. 25.) PM.r. a Magyar Királyi Vámőrség létesítéséről szóló 6.200/1921. M. E. számú kormányrendelet végrehajtásáról. *Magyarországi Rendeletek Tára*, LV.évf. (1922) I.füzet. 1594-1623.p.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774. 91.p. 1.sz.jegyzet , 92.p. 51.sz.jegyzet + 65.sz.jegyzet.

PARÁDI József: Határőrizet, rendőrség és humán viszonyok a polgári magyar állam két világháború közötti időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 99-118.p. HU-ISSN 1216-6774. 109.p. 29.sz.jegyzet.

1922

1922/VIII.tc. a Magyar Királyi Vámőrség, a Magyar Királyi Pénzügyőrség létszámának, kiegészítési módjának és felfegyverkezésének megállapításáról.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774. 91.p. 12.sz.jegyzet , 92.p. 54.sz.jegyzet.

1922/XI.tc. a trianoni békeszerződés katonai rendelkezései között foglalt egyes tilalmak és korlátozások végrehajtásáról.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774. 92.p. 66.sz.jegyzet.

1922/XIV.tc. a Magyar Királyi Folyamőrség szervezéséről, létszámának, kiegészítési módjának és felfegyverkezésének megállapításáról.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774. 92.p. 12.sz.jegyzet.

PARÁDI József: Határőrizet, rendőrség és humán viszonyok a polgári magyar állam két világháború közötti időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 99-118.p. HU-ISSN 1216-6774. 109.p. 30.sz.jegyzet.

1923

8 270/1923. (XI. 23.) ME.r. A folyamrendészet gyakorlásáról és a m. kir. folyamőrség szervezéséről, létszáma kiegészítési módjainak és felfegyverzésének megállapításáról szóló 1922: XIV. tc. végrehajtásáról. *Magyarországi Rendeleték Tára*, LVII.évf. (1924) I.füzet. 335-340.p.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774. 91.p. 13.sz.jegyzet.

PARÁDI József: Határőrizet, rendőrség és humán viszonyok a polgári magyar állam két világháború közötti időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 99-118.p. HU-ISSN 1216-6774. 109.p. 30.sz.jegyzet.

1924

1924/XIX.tc. a vámjog szabályozásáról.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774. 92.p. 60.sz.jegyzet.

1927

1927/VII.tc. a trianoni békeszerződés katonai rendelkezései között foglalt egyes tilalmak és korlátozások végrehajtásáról szóló 1922/XI.tc. I. fejezete némely rendelkezéseinek kiegészítéséről és módosításáról.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774. 92.p. 66.sz.jegyzet.

1930

1930/III.tc. a katonai büntetőtörvénykönyv életbe léptetéséről és a közönséges büntetőtörvények egyes rendelkezéseinek ezzel kapcsolatos módosításáról és kiegészítéséről.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 138.p. 29.sz.jegyzet.

1939

1939/II.tc. a honvédelemről.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774. 138.p. 28.sz.jegyzet.

Rendeleték

1873

10 186/1873. (V.9.) IM.kr. a végrehajtásoknál szükségelt katonai segédlet kirendeléses költségeinek fedezése körüli eljárás tárgyában. *Magyarországi Rendeleték Tára* VII. évf. (1873) 1. füzet 182-183. p.

VEDŐ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p. 162.p. 8.sz.jegyzet.

1874

8405/1874. (IV.18.) IM.kr. a bírósági végrehajtások alkalmával a karhatalomnak s illetőleg a rendőri segélynek miképpen leendő igénybe vétele tárgyában. *Magyarországi Rendeleték Tára*, VIII. évf. (1874) 1. füzet 341-342.p.

VEDŐ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p. 162.p. 1.sz.jegyzet.

1876

1962/1876. (VI.13.) HM.kr. utasítás a sorhadi vagy honvédségi karhatalomnak igénybevétele alkalmával a közhatóságok részéről követendő eljárásról. *Magyarországi Rendeleték Tára*, X.évf. (1876) 1.füzet 285-289.p.

VEDŐ Attila: A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi fellépésének gyakorlata. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 151.p. 7.sz.jegyzet.

VEDŐ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p. 162.p. 20.sz.jegyzet + 21.sz.jegyzet.

1886

4539/1886. (I.16.) HM.kr. az utasítás a sorhadi, vagy honvédségi karhatalomnak igénybe vétele alkalmával a közhatóságok részéről követendő eljárásról kiadott 1962/1876.HM.kr. módosítása tárgyában. *Magyarországi Rendeleték Tára*, XII.évf. (1887) 1.füzet 22-29.p.

VEDŐ Attila: A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi fellépésének gyakorlata. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 152.p. 8.sz.jegyzet.

VEDŐ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p. 162.p. 22.sz.jegyzet + 23.sz.jegyzet.

1896

6707/1896. (X.23.) HM.kr. a karhatalom igénybe vétele alkalmával a polgári hatóságok által követendő eljárásra vonatkozó utasítás kiadása. *Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség számára*, XXIII.évf. (1896) 36.sz. 223-225.p

VEDŐ Attila: A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi fellépésének gyakorlata. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 152.p. 9.sz.jegyzet.

VEDŐ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p. 162.p. 24.sz.jegyzet + 25.sz.jegyzet + 27.sz.jegyzet + 28.sz.jegyzet + 29.sz.jegyzet.

58 440/1896. (XI.25.)IM.r. a karhatalom igénybevétele tárgyában. *Igazságügyi Közlöny*, V.évf. (1896) 11.sz. 357.p.

VEDŐ Attila: A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi tevékenységének szabályozása a dualizmus idején. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIII. évf. (2013) 31-32-33-34.sz. 171-184.p. HU-ISSN 1216-6774. 180.p. 52.sz. jegyzet.

VEDŐ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p. 162.p. 30.sz.jegyzet.

1898

766/1898. (II.13.) BM.kr. a népgyűlések tárgyában. *Magyarországi Rendeletek Tára*, XXXII.évf. (1898) 1.sz. 226.p.

VEDŐ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p. 162.p. 33.sz.jegyzet.

2000/1898. (II.15.) FM.r. a munkaadók és a mezőgazdasági munkások közötti jogviszonyok szabályozásáról szóló 1898: II. t.c. végrehajtása, továbbá az igazolványok kiállítása, az elveszett, megtelt, vagy megsemmisült igazolványok megújítása körüli eljárás, valamint az eljárási szabályok tárgyában.

VEDŐ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p. 162.p. 2.sz.jegyzet.

1905

9732/1905.HM.r. a csendőrségi utasítás módosításáról. *Magyarországi Rendeletek Tára*, XXXIX.évf. (1905) II.köt. 1269.p.

VEDŐ Attila: A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi tevékenységének szabályozása a dualizmus idején. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIII. évf. (2013) 31-32-33-34.sz. 171-184.p. HU-ISSN 1216-6774. 180.p. 54.sz. jegyzet.

VEDŐ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p. 162.p. 31.sz.jegyzet.

1906

40 192/1906.BM.kr. a főispánok karhatalom-igénybevételi jogának megszüntetéséről. *Magyarországi Rendeletek Tára*, XL.évf. (1906) 4.füzet. 1004.p.

VEDŐ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p. 162.p. 32.sz.jegyzet.

1907

90 977/1907. BM.hat. a járási főszolgabírának a mezőgazdasági munkások elővezetésére vonatkozó és a nem a területükön fekvő csendőr őrsökhöz szóló megkereséseiket, ezen őrsökhöz az illetékes közigazgatási hatóságok útján kell intézniük. *Belügyi Közlöny*, XII.évf. (1907) 40.sz. 384.p.

VEDŐ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p. 162.p. 2.sz.jegyzet.

132 505/1907.BM.r. a ácsendőr járőrök megerősítése tárgyában. *Belügyi Közlöny*, XIII. (1908) 8.sz. 71.p.

VEDŐ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p. 162.p. 6.sz.jegyzet.

1913

7430/1913.BM.kr. a gyülekezési jog gyakorlásáról. *Magyarországi Rendeletek Tára*, XLVII.évf. (1913) 4.füzet. 1298-1301.p.

VEDŐ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p. 162.p. 35.sz.jegyzet.

1931

6 500/1931. (XI. 30.) ME.r. a rendőrség szervezeti változásairól. *Magyarországi Rendeletek Tára*, LXV.évf. (1931) XII.füzet. 1533-1534.p.

PARÁDI József: Határőrizet, rendőrség és humán viszonyok a polgári magyar állam két világháború közötti időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 99-118.p. HU-ISSN 1216-6774. 109.p. 3.sz.jegyzet.

1944

2300/1944. (VI. 21) ME.r. a Magyar Királyi Rendőrség átszervezéséről. *Magyarországi Rendeletek Tára*, LXXVII.évf. (1944) 1063.p.

PARÁDI József: Határőrizet, rendőrség és humán viszonyok a polgári magyar állam két világháború közötti időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 99-118.p. HU-ISSN 1216-6774.

1945

1690/1945.ME.r. a csendőrség felosztatásáról és az államrendőrség megszervezéséről. *Magyarországi Rendeletek Tára*, LXXIX.évf. (1945) I-VI. füzet 131-133.p.

PARÁDI Ákos: Hivatástörténet gondozás a Magyar Királyi Csendőrségnél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 55-60.p. HU-ISSN1216-6774. 57.p. 8.sz.jegyzet.

INDEX NOMINUM

A-Á

ADAMS Robert (1809-1880) XIX. századi fegyverkonstruktor, aki 14.6 mm ürméretű forgópisztolyt tervezett, melyet a brit haderőnél is rendszeresítettek. Általa tervezett maroklófegyvereket használtak a krími háborúban, az angol-zulu háborúban és az amerikai polgárháborúban.

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonságtörténeti tudományos szimpozion-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

B

BACH Alexander báró (Loosdorf [Alsóausztria] 1813. január 4. – Unterwaltersdorf [Bécsújhely mellett] 1893. november 3.) Osztrák ügyvéd. Belügyminiszter-helyettes, majd belügyminiszter 1849. VI. 28. – 1859. VIII. 21.-éig. Nevéhez fűződik az úgynevezett „Bach-korszak”, amely a polgári fejlődés számára ugyan utat nyitott, azonban a magyar nemzet megsemmisítésére törekedett. Bach a neoabszolutista rendszer egyik fő irányítója volt, amely a központosítást oly módon hajtotta végre, hogy eltörölte a magyar nyelv állami használatát, általában a kultúrából száműzte a magyarnyelvűséget. Nem csupán Magyarország önállóságát törölték el, hanem még Magyarország létét is tagadva területét 5 kormányzóságra osztva igazgatták a Kárpát-medence térségét. A kollaboráns hivatalnoki kart Bach egyenruhában járatta, melyhez díszkard is járt, őket nevezték „Bach huszároknak”.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzet
PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzet
ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

BANDHOLTZ Harry Hill (Constantine, Michigan állam, USA, 1864 - Constantine, Michigan állam, 1925. május 11.) Amerikai tábormok. 1919-ben a magyarországi ANTANT misszió tábormoki bizottságának a tagja. Az USA küldöttség vezetője. 1919. október 5.-én megakadályozta, hogy a megszálló román csapatok kirabolják a Magyar Nemzeti Múzeumot.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

BÁTORY Géza csendőr alezredes. A két világháború közötti Magyar Királyságban teljesített szolgálatot. Az övezetésével indult útba a leendő újvidéki csendőr osztály személyi állománya 1941. IV. 15-én.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területvisszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

BÖHM Vilmos (Budapest, 1880.I.6. – Stockholm 1949.VIII.12.) Műszerész, pártfunkcionárius, a tiszántúli Vörös Hadsereg főparancsnoka, 1945-ig emigrációban. Stockholmi magyar követ 1946 vége – 1949.I.13. Osloi magyar követ is 1948.I.31. – 1949.I.13. és koppenhágai magyar követ 1948.III.3. – 1949.I.13.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

BRATIANU Ionel Constantin (Románia, Stefanesti 1864. VIII. 20. - Románia, Bukarest 1927. XI. 24.) Román politikus, közmunkaügyi miniszter 1897. III. 31. – 1899. III. 30. és 1901. II. 14. – 1902. VII. 18. , belügyminiszter 1907-1910. december, miniszterelnök 1910. december - 1918. Az első világháború elején améllt, hogy Románia semlegessége mellett tört lándzsát, titkos tárgyalásokat folytatott az antant hatalmakkal, majd 1916-ban vezetése alatt Románia belépett a háborúba. A trianoni békediktátum után, mivel a Magyar Királyság területét nem a Partiumig, hanem a Tisza vonaláig akarta román megszállás alá vonni, többször kifejezte nemtetszését.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

BRUSZILOV, Alekszej Alekszejevics (Grúzia, Tiflisz 1853. VIII. 19. - Moszkva 1926. III. 17.) A cári orszország haderejének tisztje. Ő irányította az I. világháborúban a nevét viselő, híressé vált BRUSZILOV-offenzívát.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

C

CLAUSEWITZ Karl Gottlieb von (1780-1831) porosz katona, hadtörténész, katonai teoretikus.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámország, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774.

CSAPÓ Csaba (1968. IV. 14. -) Bölcsészdoktor, a történelemtudomány kandidátusa. A Magyar Tudományos Akadémia köztestületi tagja. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar docense. Kutatási területe a dualizmus kori magyar közigazgatás és rendvédelem-történet.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

CZIBERE István cső.ezds. 1918. XIII. 1. - 1919.I. 31. között a Magyar Királyi Csendőrség felügyelője.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

CSERNY József a Tanácsköztársaság Vörös Őrsége egyik terroralakulatának a vezetője. Börmunkás, a KMP alapító tagja.

VEDŐ Attila: A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi fellépésének gyakorlata. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774.

E-É

Dr. ENDRÖDY Barna cső.örgy. a kormányzó 1940. IX. 13-ai kolozsvári látogatásának biztosítása céljából dr. ENDRÖDY Barna cső.örgy. parancsnokságával az első csendőr-kerület őrséiről 31 fő csendőr altisztet vezényeltek a bevonulást biztosító feladatokban történő részvételre.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

ENGELS Friedrich (Németország, Wuppertal 1820. XI. 28. – Anglia, London 1895. VIII. 5.) Német filozófus, közgazdász. Karl MARX „A tőke. A politikai gazdaságtan bírálata.” című fő művének a társszerzője.

PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzet
PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzet
ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

F

FARBÁKY József cső.alez. Az ő vezetésével 1941. IV. 15-én indult új szolgálati helyükre a leendő nagybecskereki csendőr osztály személyi állománya.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Ferenc József (Bécs, 1830. VIII. 18. — Bécs, 1916. XI. 21.) Született osztrák főherceg, 1867-től haláláig Magyarország megkoronázott apostoli királya. A Habsburg Monarchia leghosszabb ideig (68 évig) uralkodó tagja.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzet
PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzet
ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

FRIEDRICH István (Malacka, Pozsony vm., 1883. VII. 1. — Vác, 1951. ?) Gépészmérnök, gyáros, politikus, megbízva a miniszterelnökség ideiglenes vezetésével 1919. VIII. 7. – 1919. VIII. 15., miniszterelnök 1919. VIII. 15. – 1919. XI. 24., kereskedelemügyi miniszter 1919. VIII. 15. – 1919. VIII. 17., belügyminiszter 1919. VIII. 27. – 1919. IX. 11., hadügyminiszter 1919. XI. 24. – 1920. III. 15.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

G-Gy

GASSER, Leopold bécsi fegyverműves pályafutása kezdetén az angol Adams revolvereit forgalmazta és javította. 1862-ben alapította saját fegyvergyártó műhelyét. 1867-től az osztrák gyártók megkezdték a peremes pisztolylőszer gyártását. GASSER — felismerve az üzleti lehetőséget — piacra dobta első forgópisztolyát, amely még Adams-licenc alapján készült. Ezt követően több, saját tervezésű forgópisztollyal is piacra lépett. Üzeme 1884-ben már 100 000 forgópisztolyt gyártott évente. A Magyar Királyi Csendőrség első rendszeresített forgópisztolya az 1872 M 9 mm űrméretű Gasser pisztoly lett, majd ezt követte az 1870 M. 11 mm-es Gasser-forgópisztoly.

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonságtörténeti tudományos szimpozion-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

GENCSY Arnold cs.alez. a Károlyi-kormány idején a Magyar Királyi Csendőrség felügyelője 1919. II. 1. – 1919. III. 26.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

GERENCSÉR Jenő cs.örgy. 1941. IV. 15-én az ő vezetésével indult el a leendő pancsovai csendőr osztály személyi állománya az új szolgálati helyére.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területvisszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

GORONDY-NOVÁK Elemér vezds. (Budapest, 1885, II. 23. – Cosguin, 1954. V. 15.) A Délvidékre bevonuló magyar seregest parancsnoka GORONDY-NOVÁK Elemér vezds. Volt.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területvisszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Guglielmo MARCONI (Bologna, 1874. IV. 25. – Róma, 1937. VII. 20.) olasz fizikus és mérnök, a drótnélküli táviró feltalálója.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

H

HABSBURG-ház (majd a HABSBURG-LOTHARINGIAI-ház), Közép-Európa több országának — így Magyarország és az osztrák tartományok — uralkodóit adó család.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzetPARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzetARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI József: A dualizmus kori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrzete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

HABSBURG-LOTARINGIAI József Károly Lajos főherceg (1833 – Fiume 1905. VI. 13.) Osztrák főherceg, magyar és cseh királyi herceg, lovassági tábornok, a Magyar Királyi Honvédség főparancsnoka, a Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti tagja a HABSBURG-ház magyar ágából származott. Édesapja *József nádor*, édesanyja *Mária Dorottya* württembergi hercegnő volt. 1864-ben feleségül vette *Klotild SZÁSZ-KOBURG-GOTHAI* hercegnőt, akitől hét gyermekük született. Közülük a legismertebb *József Agost* főherceg lett, aki a Magyar Országos Tüzoltó Szövetség védnökségében is követte. *József* főherceg, *József nádor* fia 1833-ban született. A Magyar Országos Tüzoltó Szövetség 1880-ban kérte fel a szervezet védnökségére, amelyet haláláig, 1905-ig töltött be. Az önkéntes tüzoltóságok létrejötte és az országos tűzvédelmi szervezet kiépülése időszakának emblematikus alakja volt, aki formális védnöki szerepén túl tevékenyen részt vett a tüzoltói közéletben. A szövetség munkájának támogatásától kezdve a tűzvédelmi jogszabályalkotás előmozdításán át az önkéntes tüzoltóegyletek szervezéséig és a tényleges tüzoltóságig e szakterület minden részét gyakorolta. Személyén és munkásságán keresztül jól szemléltethető a dualizmus korában kialakuló szervezett tűzvédelem első időszaka.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

vitész HALMY József cs. ezds. (Kiskomlós, 1892. VII. 5. – Linz, 1974. III. 8.) A Délvidékre vezényelt csendőrségi állományt a Déli Hadsereg Csendőr Csoport-Parancsnoksága fogta össze, vitész HALMY József cs. ezds. vezetésével.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területvisszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Julius Jacob von HAYNAU (Kassel, Németország 1786. október 14. – Bécs, Ausztria 1853. március 14.) Osztrák katonatiszt. Az 1848-1849-es magyar forradalom és szabadságharc cári segédlettel történt leverése után Magyarország katonai parancsnokaként hajtotta végre a magyar nemzet elleni véres megtorlásokat. 1850. VII. 8-án *Ferenc József* Julius Jacob von HAYNAUT leváltotta, majd Szatmár vármegyében birtokot adományozott a „bresciai hiénaként” elhíresült tábornagnak.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzetPARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzetARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

Dr. HEGEDŰS Ernő (1973. VIII. 12. -) A hadtudomány Ph.D. doktora, honvédtiszt, a *Haditechnika* szakfolyóirat szerkesztője. Kutatási területe a magyar rendvédelem technikátörténete és a koronaőrzés.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

HERTZ Heinrich (1857. II. 22. Hamburg, - 1894. I. 1. Bonn.) Német fizikus, az elektromágneses hullámok felfedezője.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

HOLLÓS József és **TOLNAI Henrik** nevéhez fűződik a magyar rádiózás történetében az, hogy 1906-ban először sikerült hosszú távra rádiójeleket kibocsátani Fiume kikötőjéből.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

HORTHY Miklós nagybányai vitéz. altengernagy, Magyarország kormányzója (Kenderes 1868. VI. 18. — Estoril, Portugália 1957. II. 9.)

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: Határőrizet, rendőrség és humán viszonyok a polgári magyar állam két világháború közötti időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 99-118.p. HU-ISSN 1216-6774.

K

Dr. KAISER Ferenc (1971. III. 4. -) Bölcsészdoktor, a történelemtudomány kandidátusa. A Magyar Tudományos Akadémia köztestületi tagja. A Nemzeti Köszölgélati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztkéző Karának docense. Kutatási területe a dualizmus kori magyar közigazgatás és rendvédelem-történet.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

KARÁÉLYOS Imre cső.fhdgy. A huszti 9. nyomozó alosztály-parancsnokságot 1939. XI. 1-ével áthelyezték Ungvárra, míg Huszton egy kikülönített nyomozócsoport maradt, melynek parancsnoka KARÁÉLYOS Imre cső. fhdgy. lett.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

KÁROLYI Mihály gróf (Budapest 1875.III.04. — Vemce Franciaország 1955.III.19.) nagybirtokos, a Függetlenségi Párt elnöke, a Nemzeti Tanács elnöke, miniszterelnök 1918. X. 31. – 1919. I. 11., az önálló magyar külügyminisztérium létrehozásáig a külügyek intézését végezte 1918. X. 31. – 1918. XI. 5., külügyminiszter 1918. XI. – 1919. I. 11., pénzügyminiszter 1918. X. 31. – 1918. XI. 25., hadügyminiszter 1918. XII. 12. – 1918. XII. 29., ideiglenes köztársasági elnök megbízva a külpolitika irányításával 1919. I. 11. – 1919. III. 21., rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter 1946. VIII. 7. – 1949. VI. 9., párizsi magyar követ 1947. VI. 14. – 1949. VI. 9., megbízva a brüsszeli és luxemburgi követség vezetésével 1949. I. 13. – 1949. VI. 9. Erélytelen személyisége jelentősen hozzájárult az I. világháború után Magyarország külső és belső pozícióinak gyengüléséhez.

ARTNER Ramona: A bajor csendőrség a XX. század húszas éveiben. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 23-30p. HU-ISSN 1216-6774.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

KEMPEN von fichtenstamm Johann Franz báró (Pardubitz, 1793. június 26. - Schwarza, 1863. november 29.) Tisztviselő volt a Császári és Királyi Hadseregben. Legmagasabb rangja altábornagy. Ő adott parancsot BATTHYÁNY Lajos magyar miniszterelnök halálos ítéletének akasztás helyett golyó általi végrehajtására. Ferenc József császár 1849-ben HAYNAU ajánlására KEMPENT nevezte ki a császári csendőrségnek az általános felügyelőjévé.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzetPARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzetARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

KIRNER József Budapesti puskaműves, udvari szállító és maga is állított elő kis sorozatú gyártásban fegyvereket.

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonságtörténeti tudományos szimpozion-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

udvardi és kossuthfalvi Kossuth Lajos (Monok, 1802. IX. 19. – Turin, 1892. III. 20.) Az 1848-1849-es magyar forradalom és szabadságharc, vezéralakja. A BATTYHÁNY-kormány pénzügyminisztere, a Honvédelmi Bizottmány elnöke, Magyarország kormányzó elnöke.

PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzet
PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzet
ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

KOZMA Miklós A Magyar Távirati Iroda Vezérigazgatója 1925. XII. 31-én, amikor Budapesten a magyar rádióműsor megindult.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

KÖVENDY Károly Az Amerikai Egyesült Államokba emigrált magyar csendőr tiszt írói álnéve.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

KRICSFALUSSY-HRABÁR Endre cső.alez. Kárpátalja irányításának céljából létrehozták a „Kárpátaljai Terület Kormányzói Biztosa” tisztséget, aki mellé rendszeresítették egy csendőrtiszti beosztást is. E csendőrtiszti beosztást betöltő személy feladatát alkotta a helyi közigazgatás és a csendőrség közötti összhang, együttműködés megteremtése és ennek fenntartása. 1939. VIII. 1-től dr. KRICSFALUSSY-HRABÁR Endre cső.alez. látta el ezt a feladatot.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területvisszacsatolsáok. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

L-Ly

Lee de FOREST (1873. VIII. 26., Council Bluffs, Iowa, - 1961. VI. 30. Hollywood, Kalifornia) Amerikai fizikus, a „trióda” feltalálója (1906), aminek nyomán lehetett olyan vevőkészüléket előállítani, aminek nyomán nem csak jeleket hanem emberi hangot is lehetett közvetíteni.)

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

M

MARX Karl (Németország, Trier 1818. V. 5. – anglia, London 1883. III. 14.) Német filozófus, közgazdász. Fő műve *A tőke. A politikai gazdaságtan bírálata.*

PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzet
PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzet
ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

N-Ny

Napóleon (BONAPARTE Napóleon. Eredeti olasz nevén Napoleon di BUONAPARTE; Ajaccio Korzika 1769. VIII. 15. – Szent Ilona 1821. V. 5.) francia katonatiszt és politikus. 1799-1804 Első Konzul, 1804-1815 I. Napóleon néven francia császár.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzet
PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzet
ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

VEDÓ Attila: A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi fellépésének gyakorlata. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774.

O-Ö

Orosz Mihály cső.tht. GENCSY Arnold cső.ezds.-el együtt állította össze azt a 24 főt tartalmazó listát, amelyen az őszirózsás forradalmat elutasító csendőr vezetők neve szerepelt.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

P

battyány Paksy-Kiss Tibor vitéz, csendőr ezredes (Monostorpályi, 1892.I.14. – Budapest, 1967.IX.10.) 1940. XI. 23-án megindult a képzés az 1909-ben alapított Nagyvárad Csendőriskolában, amelynek parancsnokává vitéz nemes battyáni PAKSY-KISS Tibor cső.ezds-t nevezték ki.Legmagasabb beosztása 1944-től a IX. csendőr kerület parancsnoka. A népbíróság 15 évi fegyházra ítélte.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területvisszacsatolsáok. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József dr. (Budapest, 1950 június 17. -) Bölcsészdoktor, a hadtudomány kandidátusa, nyugalmazott főiskolai tanár, a Magyar Tudományos Akadémia köztestületi tagja, a Szemre Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság elnöke, a *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* HU-ISSN 1216-6774. és *Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiotones Historiae Praesidii Ordinis)*, HU-ISSN 1785-3257. periodikák főszerkesztője. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Jogtudományi Kara Magyar Jogtörténeti Tanszékének a külső munkatársa és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Hadtudományi Doktori Iskolájának témavezető oktatója. Munkásságát a polgári magyar állam rendvédelem-történetének a művelése terén fejei ki.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

PEIDL Gyula (Ravasz, Győr vm. 1873. IV. 4. — Budapest, 1943. I. 22.) Nyomdász, szakszervezeti funkcionárius, parlamenti képviselő, munkaügyi és népjóléti miniszter 1919. I. 19. – 1919. III. 21., a központi munkástanács által megbízott kormány elnöke (miniszterelnök) 1919. VIII. 1. – 1919. VIII. 6.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

PINTÉR Aladár cső.ezds. (Győr, 1891. VI. 13. – Buenos Aires, 1975. VI. 9.) 1940. XI. 24-én kezdte meg a működését a X. csendőr kerület Marosvásárhely székhellyel a székelyföldi vármegyék területére kiterjedően, melynek első parancsnokává PINTÉR Aladár csendőr ezredest nevezték ki.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területvisszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

POGÁNY József Lásd SCHWARTZ József

Alexander Sztjepanovics POPOV (1859. III. 16. - Krasnoturyinsk, - 1906. I. 13. Szentpétervár.) Orosz katonatiszt, a rádió adóvevő készülék és a viharjelző feltalálója.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

PRESZLY Lóránd csendőr tiszt, a Magyar Királyi Csendőrség történetét első ízben feldolgozó kötet szerzője. A könyvet 1920-ban publikálták és a testület 1881 és 1918 közötti történetét mutatja be.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

PRYSE Charles XIX. századi fegyverkonstruktor, aki 14.6 mm űrméretű forgópisztolyt tervezett, melyet a brit haderőnél is rendszeresítettek.

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonság-történeti tudományos szimpozion-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PROHÁSZKA Ottokár (Nyitra, 1858. X. 10. – Budapest, 1927. IV. 2.) székesfehérvári püspök, a Magyar Tudományos Akadémia tagja.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

PRÓNAY Pál báró (Romhány 1874 XI. 2. – 1946) katonatiszt, az ellenforradalmi Prónay-különítmény parancsnoka. A nyugat-magyarországi felkelésben részt vevő szabadsapatok fővezére, kikiáltotta a Lajtabánságot.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

R

RAST, August XIX. századi fegyverkonstruktor. A Gasser cég 1898 M. forgópisztolyát ő tervezte.

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonság-történeti tudományos szimpozion-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

RÁDAY Gedeon (Pest, 1806 – Pest-Buda, 1873), királyi biztos az 1870-es évek körül, Nógrád vármegye főispánja.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774.

Dr. REKTOR Béla Magyar származású kanadai egyetemi tanár, szerzőségével készült el a Magyar Királyi Csendőrség történetét bemutató egyetlen kötet, amelyet emigrációban hoztak létre. **REKTOR Béla: A Magyar Királyi Csendőrség oknyomozó története.** Cleveland, Ohio, USA, 1980, Árpád Könyvkiadó Vállalat. 552 p. USA-ISBN 0 934214 01 8.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

S-Sz

Félix Ludwig Juhann, Fürst zu SCHWARZENBERG herceg (Böhmisch-Krumau, 1800. október 2. – Bécs, 1852. április 5.) Cseh-osztrák származású katonatiszt. Metternich alatt diplomata. 1848 márciusában RADETZKY hadseregében teljesített szolgálatot Milánóban, majd az osztrák fővárosba került. 1848-ban, Olmützben az ő vezetésével állították fel a forradalmi vívmányokkal leszámolni szándékozó kormányzatot. Személyesen hozzájárult ahhoz a döntéshez, hogy 1848.XII. 2.-án a szellemi fogyatékos I. Ferdinánd császárt az osztrák trónon I. Ferenc József főherceg váltsa fel. Ausztria miniszterelnöke 1848. XI. - 1852. IV.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

Félix Ludwig Juhann, Fürst zu SCHWARZENBERG herceg (Böhmisch-Krumau, 1800. október 2. – Bécs, 1852. április 5.) Cseh-osztrák származású katonatiszt. METTERNICH alatt diplomata. 1848 márciusában RADETZKY hadseregében teljesített szolgálatot Milánóban, majd az osztrák fővárosba került. 1848-ban, Olmützben az ő vezetésével állították fel a forradalmi vívmányokkal leszámolni szándékozó kormányzatot. Személyesen hozzájárult ahhoz a döntéshez, hogy 1848.XII. 2.-án a szellemi fogyatékos I. Ferdinánd császárt az osztrák trónon I. Ferenc József főherceg váltsa fel. Ausztria miniszterelnöke 1848. XI. - 1852. IV.

PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzetPARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzetARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

Gregory SCOTT százados az antant által felállított — amerikai, brit, olasz és francia tábornokokból álló — magyarországi élelmiszer-utánpótlási misszió panaszirodájának a vezetője.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

SCHWARTZ József (1903- POGÁNY József) (Budapest, 1886. XI. 8. – Moszkva 1938. II. 8.) a Tanácsköztársaság hadügyi, majd külügyi, később közoktatási népbiztosa és a Vörös Hadsereg II. hadtestének vezetője.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

gróf SIGRAY Antal (Ivánc, 1879. V. 12. – New York, 1947. XII. 26.) Az antibolsevista comitée egyik vezetője, a FRIEDRICH-kormány Nyugat-Magyarország főköormánybiztosává nevezte ki.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

SOLTÉSZ Imre csendőr tiszt A dualizmus időszakában teljesített szolgálatot a Magyar Királyi Csendőrségnél. Ő volt a szerzője a „Társadalmi harcok” című cikknek, amely a *Csendőrségi Lapok*, Lévf. (1907) 30.sz. 349-350.p. I.rész. és a II. rész II.évf. (1907) 31.sz. 349-350.p. 361-363.p.

VEDŐ Attila: A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi fellépésének gyakorlata. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774.

Dr. SZAKÁLY Sándor (1955. XI. 23. -) bölcsészdoktor, a történelemtudomány kandidátusa és akadémiai doktora, habilitált egyetemi tanár, a Hadtörténeti intézet majd a VERITAS Történetkutató Intézet főigazgatója. Munkásságát a hadtörténelem és a rendvédelem-történet terén fejté ki. Személye körül szellemi alkotóműhely alakult ki.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

T-Ty

Nikola TESLA (Smiljan, Lika, Horvátország, 1856.VII. 10. - New York, 1943. I. 7. ?) Fizikus, feltaláló, aki korszakalkotó munkásságát elsősorban az elektromágnesesség kutatása terén fejtette ki.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

borosjenői és szegedi TISZA Kálmán (Nagyvárad, 1830 – Budapest, 1902), államférfi, 1861-ben képviselőházi alelnök, miniszterelnök (1875–1890) és egyben belügyminiszter (1875–1887), valamint ideiglenesen pénzügyminiszter (1878, 1887–1889) és a király személye körüli miniszter (1879), a Szabadelvű Párt vezető személyisége, az MTA tagja.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774.

HOLLÓS József és **TOLNAI Henrik** nevéhez fűződik a magyar rádiózás történetében az, hogy 1906-ban először sikerült hosszú távra rádiójeleket kibocsátani Fiume kikötőjéből.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

TÖRÖK Ferenc murai és köröstarcsai (Csíkszereda, 1932.I.29. - Budapest, 1900.XII.09.) Édesapja Csíkszeredán volt tanító. Az Olmütz-i hadapródiskolában nevelkedett. Katonai tanulmányai sikeres befejezésével 1815-ben hadapródmesterré nevezték ki. 1852. XII. 23.-án léptették elő hadnaggyá és ezévben áthelyezték a cs. kir. csendőrséghez, ahol 1859-ben főhadnaggyá léptették elő. tapasztalatokat a porosz hadjáratban szerzett. Harctéri tevékenysége kapcsán századoság léptették elő. A jicini ütközetben súlyosan megsérült, bátorságáért uralkodói elismerében részesült 1866-ban. Sebesülését követően visszahelyezték a csendőrség kötelékébe, ahol katonai érdemkereszttel tüntette ki az uralkodó a Somogy vármegyei közbiztonság helyreállítása érdekében végzett tevékenységéért. A kiegyezés nyomán újra felállított Magyar Királyi Honvédségbe átlépett, ahol 1872-ben őrnaggyá nevezték ki. 1876-ban a közös felügyelet alól magyar felügyelet alá kerülő erdélyi csendőrség vezetésével megbízták, majd véglegesen kinevezték, ahol 1877-ben alezredessé, majd 1880-ban ezredessé léptették elő. Az 1881-ben létrehozott Magyar Királyi Csendőrség megszervezése TÖRÖK Ferenc vezetésével valósult meg. A testület létrehozása terén kifejtett eredményes tevékenysége elismeréseként a 1882-ben és 1884-ben uralkodói kitüntetésekben részesült. 1886. X. 13.-án a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium IV. csendőrségi ügyosztály vezetőjévé nevezték ki egyben a Magyar Királyi Csendőrség felügyeleti teendőivel is megbízták. 1886-ban vezérőrnaggyá, 1891-ben pedig altábornaggyá nevezték ki. 1891-ben az uralkodó a Lipót-rend lovagkeresztjével tüntette ki. 1897-ben nyugállományba vonulása alkalmával címzetes tábornagyi rangot és az Uralkodótól a Lipót-rend középkeresztje kitüntetését kapott.

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonságtörténeti tudományos szimpozion-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

U-Ü

ÚJHEGYI Béla honvéd fhdgy. A Ludovika Akadémia oktatójaként 1873. V. 24-én tervezetet hozott létre a magyar csendőrség létrehozására Magyar Királyi Katonai Államrendőrség elnevezéssel.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774.

V-W

vitész VATTAY Ferenc cső. ezds. (Wumberg, 1889. III. 25. – Las Polvorinos, 1988. VI. 15.) Az I magyar hadsereg béke-elhelyezési körletét Észak-Erdélyben jelölték ki. Az Észak-Erdélyben diszlokáló I. magyar hadseregnél Hadsereg Csendőr csoport-parancsnokságot szerveztek. Ennek parancsnokává VATTAY Ferenc cső. ezds. nevezték ki, akit az I. magyar hadsereg parancsnokának közvetlenül alárendeltek.³⁶ Feladata a csendőrség működésének irányítása a közbiztonsági szolgálat és a kiképzés tekintetében, szakvélemény nyújtása a hadsereg parancsnoknak, aki minden csendőrségi vonatkozású szolgálati, személyi ügyben a katonai közigazgatás vezetője is volt. A katonai közigazgatás a visszacsatolt erdélyi és pártiumi területeken 1940. XI. 23-án megszűnt, ezzel az időponttal nevezték ki az e területeken felállított csendőr alakulatok parancsnokait is. 1940. XI. 24-étől kezdte meg működését a kolozsvári IX. csendőr kerület-parancsnokság, VATTAY Ferenc cső.ezds. vezetésével.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területvisszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

VIX alez. francia katonatiszt, az első világháború végén az ENTENTE részéről részt vett a magyar fegyverszüneti tárgyalásokon.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

Alfred Candidus Ferdinand zu WINDISCHGRÄTZ (Brüsszel, 1787. május 11. – Bécs, 1862. március 21.) Osztrák katonatiszt. Császári és királyi tábornagy. 1849. IV. 12-éig a magyar forradalom és szabadságharc ellen vezetett osztrák csapatok főparancsnoka.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

Z

ZÁMBORY Árpád csendőr ezredes. 1941. IV. 15-én érkezett Zomborra a leendő zombori csendőr osztály személyi állománya ZÁMBORY Árpád cső.alezredes vezetésével. A második világháború harcaiban a német csapatokkal visszavonuló Magyar Királyi Csendőrségnek a nyugati szövetségesek fogságába esett személyi állományát az ausztriai Traunfall-i erdőbe és környékére telepítették. A fogságba esett csendőri erők parancsnoka ZÁMBORY Árpád volt ekkor már csendőr ezredesi rangban.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területvisszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

ZIEGLER Emil cső.alez. a CZIBERE István cső.ezds. vezetésével a testület vezetői által létrehozott jegyzőkönyvet — amelyben GENCSY Arnold cső. alezredesnek a testület élére való kinevezését elutasították — ZIEGLER Emil cső.alez. juttatta el a kormányfőhöz.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

INDEX GEOGRAPHICUS**A-Á**

Al-Duna A Duna Vaskapu és Fekete-tenger között húzódó szakasza.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

Alföld, a Kárpát-medence Dunától keletre elterülő – a Tisza által kettévágott – sík vidéke.

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonság-történeti tudományos szimpozion-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Alsószentiván Fejér vármegyei település.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

Alsó-Ausztria ausztriai tartomány.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774.

Amerikai Egyesült Államok (gyakran mint Egyesült Államok, angol rövidítése: USA=United States of America), szövetségi állam Észak-Amerikában.

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonság-történeti tudományos szimpozion-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN 1216-6774.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN 1216-6774.

Anglia Nagy-Britannia része, a Brit-szigetek nagyobbik szigetén helyezkedik el Wales és Skócia társaságában, lakóinak anyanyelve angol.

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonság-történeti tudományos szimpozion-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN 1216-6774.

Ausztria Az Osztrák Császárság Ausztria-i tartományaiból álló szövetségi állam, amelyet a Harmadik Német Birodalom bekebelezett, majd a második világháború után ismét függetlenné vált. Ausztria területe hagyományosan az Alpok északi, keleti és déli lejtőire terjed ki. A trianoni békediktátum Ausztriához csatolta Magyarország nyugati szélén elterülő várvidéket.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN 1216-6774.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774.

B

Baja Bács-Kiskun vármegyei település.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviSSzacsatolsáok. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Bajorország Németország egyik tartománya.

ARTNER Ramona: A bajor csendőrség a XX. század húszas éveiben. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 23-30p. HU-ISSN 1216-6774.

Balassagyarmat A Legbátrabb Város jelzőt nyerte el a település, mivel az első világháború után betörő cseh légió fegyveres csapatait a lakosság önszerveződő alakulatai kiszorították a városból. A város a jelenlegi magyar-szlovák határ mentén fekszik, az Ipoly folyó partján, Nógrád vármegyében, amelynek korábban székhelye volt.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területvisszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Balony Felvidéki település jelenleg Szlovákia területén.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területvisszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Baranya háromszög a Dráva és a Duna találkozási pontja közötti földrajzi egység, jelenleg Horvátország területén.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területvisszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Bácska a Duna-Tisza közének a déli Szeged alatti területe, jelenleg Szerbia része.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területvisszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Bánát a Tiszántúl déli, Szeged alatti területe, jelenleg részben Szerbia, részben pedig Románia része.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területvisszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Belgium Hollandia, Németország, Luxemburg és Franciaország között elterülő királyság, amely az Északi tengerrel határos. Lakói vallón és flamand anyanyelvűek.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

Belgrád Lásd Nándorfehérvár

Beregszász Kárpátaljai település a jelenlegi magyar-ukrán határ mentén jelenleg Ukrajna területén.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területvisszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Berlin Poroszország, majd az egyesült Németország fővárosa.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

Bezdán Délvidéki település, jelenleg szerbia területén.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területvisszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Bécs Ausztria fővárosa.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területvisszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Bicske Fejér vármegyei település.

FÖRRŐ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

Bosznia-Hercegovina nyugat balkáni tartomány, melyet az Osztrák-Magyar Monarchia 1878-ban okkupált, majd 1908-ban annektált. Bosznia-Hercegovinát az Osztrák-Magyar Monarchia két társországa az Osztrák Császárság és a Magyar Királyság közösen kormányozta. A tartomány felett a közös pénzügyminiszter diszponált. A tartomány közigazgatási költségeit a tartománynak kellett fedeznie. Ezért az nem tartozott a delegációk hatáskörébe. Plusz kiadás esetén a hozzájárulást a két országgyűlés közösen adta meg. Az annektálás után a helyzet lényegesen nem változott. Bosznia-Hercegovina igazgatásában a dualizmus elve érvényesült. A tartomány nem tartozott sem az Osztrák Császársághoz, sem a Magyar Királysághoz, és önálló harmadik egységet sem alkotott. A tartomány hadügyi kérdéseit az uralkodói felségjog alapján intézték. Az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlása után a tartomány a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság, majd Jugoszlávia részévé vált. Önállóságra Jugoszlávia felbomlása után tett szert.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

VEDŐ Attila: A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi fellépésének gyakorlata. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774.

Britt-szigetek Lásd Nagy-Britannia

Budai Vár Hosszú időn keresztül Magyarország közigazgatási és kulturális központja. A várhegyet magában foglaló vár déli része az uralkodói rezidencia, az északi része pedig a polgárváros. A kiegyezéstől 1945-ig a Budai Vár területén működött a hadügyi, a belügyi és a pénzügyi tárca.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774.

Budapest Magyarország fővárosa, 1872-ben Óbuda, Buda és Pest egyesítésével jött létre.

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonság-történeti tudományos szimpozion-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított és átdolgozott változata.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI: A magyar állam határőrizete 1920-1941. op.cit. 150-157.p. FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. 99-118.p. HU-ISSN 1216-6774.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

C-Cs

Cece Fejér vármegyei település.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

Cegléd város a Duna-Tisza közén.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Csallóköz A Kisalföldön a Kisduna- és a Nagydunaág közötti Duna sziget, jelenleg Szlovákia területén.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

Csap kárpátaljai település jelenleg Ukrajna területén.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Csehország a Cseh-Morva medencében a szláv nyelvcsaládhoz tartozó cseh nemzet által lakott ország, amely jelentős történelmi múlttal jelentkezik, bár hosszú ideig a HABSBURG-birodalom tartományi szintre süllyesztett részeként működött. A két világháború között és a második világháború után. Szlovákiával alkotott államközösséget, Szlovákia függetlenedéséig. A második világháború után az ország németajkú lakosságát elűldözték.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

Csehszlovákia Ideiglenesnek bizonyuló államalakulat, amelyet a trianoni békediktátum hozott létre és a Párizs-i békeszerződések erősítettek meg, az ezredfordulón Csehszlovákia Csehországra és Szlovákiára bomlott. A szlovák állam a Dunától északra eső kisalföldi területekre és a Felvidékre terjed ki.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

Csepel Nagy Budapest létrehozásáig a főváros agglomerációjába tartozó település, majd nagy Budapest része.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

Csongrád csongrád vármegyei település.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

D

Délalföld az Alföld Szeged alatti déli területe.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774.

Délvidék A Duna-Tisza köze és a Tiszántúl Szeged alatti része. Az eredetileg színmagyar lakosságot a törökök szinte teljesen kipusztították. Helyükre a Habsburgok szerbeket, illetve románokat telepítettek. Jelenleg — a trianoni békediktátum nyomán — részben Romániához részben Szerbiához tartozik. Az 1848-1849-es, az 1919-es és 1945-ös fegyveres harcok kapcsán a magyar lakossággal szemben tömeges és brutális gyilkosságokat követtek el a szerb fegyveresek. Ezek az atrocitások beárményékolják a szerb-magyar viszonyt. A szerbiai magyarok küzdenek a nemzetiségi jogaik maradéktalan elismeréséért és gyakorlati megvalósításáért.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területvisszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Dráva Az Alpok alatt ered és Eszéknel torkollik a Dunába. A törökök kiűzése után a Dráva-Száva közé települt horvát lakosság és a magyar etnikum közötti választó vonalat alkotja. Ettől fogva Horvátország hagyományos határvonala.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

Drávaszög Lásd Baranya háromszög.

Duna Közép-Európa legnagyobb folyója, a Bajorország-i Fekete Erdőben ered és a Fekete Tengerbe torkollik, Németországot, Ausztriát, Szlovákiát, Magyarországot, Szerbiát, Romániát és Bulgáriát is érinti. A történelmi Magyarország területére a Dévényi Kapunál lépett be és a Vaskapunál hagyta el. Hagyományos kereskedelmi és hadi útvonal.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámórség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

Dunapentele Fejér vármegyei település.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

Duna-Tisza köze A Duna és a Tisza között húzódo terület.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területvisszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Dunántúl, a Kárpát-medence azon területe, melyet északról és keletről a Duna, délről a Dráva nyugatról pedig a Lajta folyó határol.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

E-É

Eger Heves megyei város. Magyarország egyik legkiválóbb bortermelelő vidékének a központja.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámórség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774.

Előszállás Fejér vármegyei település.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

Enying Fejér vármegyei település.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

Erdély A történelmi Magyarország Keleti, a Kárpátokkal övezett tájegysége, jelenleg Romániához tartozik. A trianoni békediktátum óta a román hatóságok változó erősségű magyarellenes politikával igyekeztek a magyar lakosság létszámát csökkenteni, befolyását mérsékelni. Az 1919-es és 1945-ös fegyveres harcok kapcsán a magyar lakossággal szemben tömeges és brutális gyilkosságokat követtek el a román fegyveresek. Ezek az atrocitások beárményékolják a magyar-román viszonyt. Az erdélyi magyarok küzdenek a nemzetiségi jogaik maradéktalan elismeréséért és gyakorlati megvalósításáért.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területvisszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Etyek Fejér vármegyei település.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

Európa az Atlanti Óceán, a Földközi és a Fekete Tenger, a Kaukázus, a Kaszpi Tenger továbbá az Ural és az északi Jeges Tenger által határolt kontinens.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzetPARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzetARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

VEDÓ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p.

Észak-Erdély a második bécsi döntéssel a Magyar Királysághoz visszacsatolt terület (1940-1944).

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határörizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területvisszacatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

F

Fejér vármegye Magyar területi közigazgatási egység, vármegye a Dunántúlon.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

Felsővisó Erdélyi település jelenleg Románia területén.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területvisszacatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Felvidék A történelmi Magyarország északi hegyvidéke. Jelenleg a Kisalföld északi részével együtt alkotja Szlovákia területét. A trianoni békediktátummal elcsatolt felvidéken és Kisalföldön élő magyarságot a csehszlovák állam igyekezett kiszorítani a térségből, különösen erősen jelentkezett ez a szándék a második világháború nyomán. Ezek az atrocitások beármékolják a szlovák-magyar viszonyt. A felvidéki magyarok küzdenek a nemzetiségi jogaik maradéktalan elismeréséért és gyakorlati megvalósításáért.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területvisszacatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Fertő-tó Sekély állóvíz a Várvidék területén, jelenleg részben Ausztriához tartozik.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

Fiume 1918-ig a Magyar Szent Korona csatolt teste, Adria parti kikötőváros, jelenleg Horvátország területén.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

Francia Császárság Lásd Franciaország.

Franciaország döntően franciák által lakott nyugat-európai ország. Szárazföldön Belgium, Luxemburg, Németország, Svájc, Olaszország és Spanyolország határolja. Vízi határai az Atlanti óceán, La Manche csatorna és a Földközi-tenger. Álamformája többször változott, a Francia Királyságot követően császárság, jelenleg pedig köztársaság.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzetPARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzetARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

VEDŐ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p.

Fürstenfeldbruck Bajorországi város.

ARTNER Ramona: A bajor csendőrség a XX. század húszas éveiben. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 23-30p. HU-ISSN 1216-6774.

G-Gy

Galac A Duna és a Szeret találkozásánál elterülő kikötőváros.

PARÁDI József: A magyar határőrizet 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

Galánta Felvidéki város, jelenleg Szlovákia területén.

VEDŐ Attila: A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi fellépésének gyakorlata. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774.

Graz Osztrák város a Mura partján Steyerország székhelye.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

Győr A trianoni békediktátum által elcsatolt, Győr vármegye, Moson vármegye és Sopron vármegye maradványainak egyesítéséből létrehozott Győr-Moson- Sopron vármegye székhelye.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

H

HABSBURG-birodalom (Lásd Habsburg-monarchia.)

HABSBURG-monarchia a HABSBURG-ház Közép-Európában uralkodó tagjai által uralt területek összessége. A dualizmus időszakában az Osztrák-Magyar Monarchia nem hivatalos, szinonim kifejezése.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzet
PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzet
ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

Horvátország Magyarország déli szomszédja, 1920-ig a Magyar Királyságban autonómiát élvező ország. Eredetileg a Dráva és a Száva közötti területet magába foglaló térséget magyarok lakták, akiket a török csapatok kipusztítottak, helyükre horvátok települtek, így vált a korábban a Száva és Adria közötti Horvátország Horvát-Szalvón országgá, amely már a szlávok által benépesített Dráva-Száva közt, is magába foglalta. A dualizmus időszakában Dalmácia még nem képezte Horvát-Szlavón ország részét, hanem az osztrák örökös tartományok egyike volt, hasonlóan az Isztriai félszigethez. Az első világháború után a Horvát-Szlavón elnevezést Horvátország név váltotta fel, amely magába Horvát-Szlavón országot és a hozzá csatolt Dalmáciát és Isztriát is. A trianoni békediktátum után a Szerb-Horvát-Szlóven Királyság, majd Jugoszlávia tagállama, 1941-1945 között önálló, majd ismét Jugoszlávia része, végül 1991 nyarától újra független állam.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: A magyar határőrizet 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámország, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774.

Huszt erdélyi település jelenleg Románia területén.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

I

Ilosva Kárpátaljai település jelenleg Ukrajna területén.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Írország az Ír szigeten fekszik a sziget déli nagyobbik részén, az északi kisebbik rész jelenleg Nagy-Britannia részét alkotja.

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonság-történeti tudományos szimpozion-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Itália Lásd Olaszország

J

Jugoszlávia nyugat Balkán szláv népei által lakott térség. Az első világháború után keletkezett Szerb-Horvát-Szlovén Királyság néven, amely a két világháború között a Jugoszláv Királyság nevet vette fel. A második világháború során felbomlott, majd ismét egyesült Jugoszláv Szocialista Köztársaság néven, amely 1992-2006-ig folyamatosan felbomlott a Jugoszláviában élő szláv népek önálló nemzeti államaivá. Jelenleg — a trianoni békediktátum nyomán — az alföld déli része a többszörösen átalakult Szerb-Horvát-Szlovén Királyság egyik utódállamához a Szerb Köztársasághoz tartozik. Az Alföld déli részébe betelepített szerb lakosság az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc, az 1918-1919-es forradalmak és a második világháború során tömeges és drasztikus gyilkosságokat követtek el a magyar lakossággal szemben. A szerb hatóságok a Délvidék-i magyar lakosság beolvasztására törekedtek.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területvisszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

K

Kanada az Észak-Amerika-i kontinens legészakibb állama.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774.

Kapuvár a trianoni békediktátummal elcsatol Győr, Moson és Sopron megye maradványain létrejött győr-moson-sopron megyei település.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

Kárpátalja Korábban Ruszka Krajna néven ismert, döntően magyarok, ruszinok és ukránok által lakott terület, a történelmi Magyarország része, amely a történelmi magyar vármegyék közül Ung, Bereg, és Máramaros vármegyék döntő többségére terjed ki. A Kárpátok és a Tisza felső folyása közötti terület. A trianoni békediktátummal Csehszlovákiához csatolták, amely 1939-ben visszatért az anyaországhoz, majd az 1947. évi párizsi békediktátum a Szovjetunióhoz csatolta. Jelenleg Ukrajnának a Kárpát medencébe ékelődő nyúlványa. Ukrajna felől a Kárpátok hegysége, a többi oldalról pedig Szlovákia, Magyarország és Románia határolja. A második világháborút követően a megszálló szovjet csapatok tömegesen hurcolták el a magyar lakosság akiknek a döntő többsége elpusztult. Ezek az atrocitások beárnyékolják a ukrán-magyar viszonyt. A kárpátaljai magyarok küzdenek a nemzetiségi jogaik maradéktalan elismeréséért és gyakorlati megvalósításáért.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a terület-visszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

Kárpát-medence keleten és délen a Kárpátok, északon az Alpok, nyugaton pedig a Dinári-hegység által határolt terület.

PARÁDI József: A Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzetPARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzetARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: Határőrizet, rendőrség és humán viszonyok a polgári magyar állam két világháború közötti időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 99-118.p. HU-ISSN 1216-6774.

Kárpátok A Dévényi kaputól a Vaskapuig terjedően a történelmi Magyarországot határoló hegyvonulat.

PARÁDI József: Határőrizet, rendőrség és humán viszonyok a polgári magyar állam két világháború közötti időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 99-118.p. HU-ISSN 1216-6774.

Kassa Felvidéki város. Jelenleg Szlovákia területén.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a terület-visszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Kelet-Európa, Európa Kárpátok és az Ural-hegység között elterülő része, azonban gyakorta alkalmazzák a volt szocialista államok megnevezésére is.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámország, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774.

VEDŐ Attila: A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi fellépésének gyakorlata. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774.

Keszthely Zala vármegyei város a Balaton nyugati partjánál.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Kiskőrös Bács-kiskun vármegyei város.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Kiskunfélegyháza Bács-kiskun vármegyei település.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Kolozsvár erdélyi város, jelenleg Románia területén.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Komárom Duna parti város. Jelenleg a Duna bal partjára eső városrész Szlovákiához a jobb oldalra eső pedig Magyarországhoz tartozik.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

Köpcsény Település a Várvidéken, (Burgenland tartományban) jelenleg Ausztria területén.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

Közép-Európa A kontinens közepén elhelyezkedő terület, amely magába foglalja Észtországot, Lettországot, Litvániát, Lengyelországot, Csehországot, Szlovákiát, Ausztriát, Szlovéniát, Magyarországot és Horvátországot.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

Közép-Magyarország Lásd Magyarország

L-Ly

Lacken Belgiumi település.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

Lengyelország a Balti Tenger, Németország, Csehország, Szlovákia, Ukrajna, Belorusszia, és a néhai Kelet-Poroszország maradványa ma orosz terület által határolt ország. A történelmi Magyarország Lengyelországgal határos volt. A lengyel-magyar kapcsolatok hagyományosan jók voltak, amelynek emléke élénken él mindkét népben. Lengyelország a XVIII. században elvesztette szuverenitását, amikor Oroszország, Poroszország és a Habsburg-birodalom között felosztották. Lengyelország államisága az első világháború után állt helyre, azonban a HITLER és SZTÁLIN közötti alku nyomán Németország és a Szovjetunió ismét megszállta. Függetlensége a második világháború után állt ismét helyre.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

Ligetfalu Lásd Pozsonyligetfalu

Lombardia az Alpok és az Appeninek között elterülő sík vidék, melyet a Pó folyó kettéssel. Keletről az Adria, nyugatról Franciaország határolja.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzet
PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzet
ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

St. Lorenz Ausztriai település.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

Losonc felvidéki település jelenleg Szlovákia területén.

PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzet
PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz.

61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzetARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

M

Magyar Királyság Lásd Magyarország

Magyarország. Államformák: 898-tól a honfoglalást követően a hét magyar törzs szövetsége, majd 1000-tól, az államalapítástól 1918-ig Magyar Királyság, 1918. november 16.-ától Magyar Népköztársaság, 1919. március 21.-étől Tanácsköztársaság, 1919. június 23.-ától Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaság, 1919. augusztus 2.-ától Népköztársaság, 1919. augusztus 8.-ától Magyar Királyság, 1946. február 2.-ától Magyar Köztársaság, 1949. augusztus 20.-ától Magyar Népköztársaság, 1989. október 23.-ától Magyar Köztársaság. A XX. század elején rabló, imperialista békediktátummal területének mintegy 2/3-át lakosságának több mint a felét elcsatolták. A trianoni békediktátum előtti Magyarországot tekintjük a történelmi Magyarországnak, amely magába foglalta a Magyar Szent Korona alá tartozó területeket azaz a Kárpát-medencét, amely több, mint 1000 éven át gazdasági földrajzi és kulturális egységet alkotott. A trianoni utáni Magyarországot pedig többféle elnevezéssel is szokás jelölni például, Kis-Magyarország, Közép-Magyarország stb.. A történelmi Magyarországon csaknem 283 000 km² területén mintegy 20 000 000 lakos élt. A trianoni békediktátum nyomán az ország területe 93 000 km²-re, lakóinak száma pedig 8 000 000 főre csökkent. A Kárpát-medencében élő magyar etnikum közel egyharmada került kisebbségi sorba az árajzolt határokból következően. A magyar nemzet elcsatolt részei azóta a kisebbségi jogaitól többé-kevésbé megfosztottan, a többségi nemzet beolvasztási kísérletei között éli életét. Ez a helyzet a térség viszálkodásainak a melegágya. A sovinszta politikai csoportosulások tevékenysége nehezíti a Kárpát-medence fejlődését, egyben pedig akarva-akaratlanul kedvez a külső hatalmi befolyások erősödésének.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

ARTNER Ramona: A bajor csendőrség a XX. század húszas éveiben. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 23-30p. HU-ISSN 1216-6774.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI Ákos: Ludovikái indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI Ákos: Ludovikái indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzetPARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzetARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámórség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI: A magyar állam határőrizete 1920-1941. op.cit. 150-157.p. FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: Határőrizet, rendőrség és humán viszonyok a polgári magyar állam két világháború közötti időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 99-118.p. HU-ISSN 1216-6774.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

VEDÓ Attila: A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi fellépésének gyakorlata. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774.

VEDÓ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p.

Magyar Királyság Lásd Magyarország

Magyar Népköztársaság Lásd Magyarország

Marosvásárhely erdélyi város jelenleg Románia területén.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Máramarossziget erdélyi város jelenleg Románia területén.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Mecsek Baranya vármegyei hegység. Déli lejtőinek völgyeiben szubmediterrán klíma alakult ki.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

Medve Felvidéki település jelenleg Szlovákia területén.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Miskolc a trianoni békediktátummal Magyarországtól elcsatolt Borsod vármegye, Abaúj vármegye és Zemplén vármegye maradványainak egyesítésével keletkezett Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye székhelye.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Mohács város Baranya vármegyében.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Moldva (Oltémia) Lásd Románia

Munkács Kárpátaljai város jelenleg Ukrajna területén.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Mura Az Alpokban eredő folyó, mely egy szakaszán határvíz Magyarország és Horvátország között és a Drávába torkollik.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Muraköz A Mura és a Dráva közötti terület, amelynek a centruma Csáktornya. A történelmi Magyarország Zala Vármegyéjének déli területét alkotta. Jelenleg Szlovéniához tartozó terület. A trianoni békediktátum által a délszláv Szerb-Horvát-Szlovén Királysághoz, majd utódállamaihoz tartozó térségben igyekeztek a magyar lakosságot kiszorítani, illetve befolyását csökkenteni. Az önálló Szlovén állam létrejötte óta a magyarság helyzete jelentősen javult, ugyan de a muraközi magyarok jelenleg is küzdenek a nemzetiségi jogaik maradéktalan elismeréséért és gyakorlati megvalósításáért.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Muraszombat Zala vármegyei település.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Muravidék Lásd Muraköz.

N-Ny

Nagybecskerek Dél-Alföldi város jelenleg Szerbia területén.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Nagy-Britannia Nyugat-európai állam a brit szigeteken.

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonság-történeti tudományos szimpozion-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzetPARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzetARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

Nagykanizsa Dunántúli település, Zala vármegyében, megyei jogú város.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Nagyvárad erdélyi város, jelenleg Románia területén.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

Nándorfehérvár A városban lévő vár a magyar végvári rendszer részét alkotta, ahol HUNYADI János vereséget mért a hódító török csapatokra. Ennek a tiszteletére szólnak a keresztény világban délben a harangok. Délvidéki Duna parti település jelenleg Belgrád néven Szerbia fővárosa.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

Németország A germán törzsek szálláshelyeinek területén alakult ki a római Birodalom szétzilálásakor a germán szövetség, amelyből kifejlődött a Német-Római Császárság. A német nyelvterület politikai egysége azonban fokozatosan felbomlott, így számos független ország keletkezett. Laza irányítást biztosított azonban az úgynevezett választófejedelmek által választott német-római császár léte. E tisztséget hosszú időn át a HABSBURGOK töltötték be. 1871-ben jött létre porosz vezetéssel az úgynevezett kis német — Ausztria nélküli — egységen nyugvó német császárság. Az első világháború után a császárság köztársasággá alakult. Az Adolf HITLER által vezetett úgynevezett III. Birodalom hozta létre a nagy német — Ausztriát is magába foglaló — egységet. A II. világháború után. Németországtól, mint vesztes országtól elcsatolták Kelet-porországot az úgynevezett protektorátusait és Ausztriát. Az elcsatolt területeken csupán Ausztriában maradt meg a német ajkú lakosság. A többi részeken a németeket elűldözték, vagy megsemmisítették. A porosz vezetéssel létrehozott kis német egység területén pedig két államot hoztak létre, a nyugati országok felügyelete alatt álló Németországi Szövetségi Köztársaságot és a keleti részen a Szovjetunió felügyelete alatt álló Német Demokratikus Köztársaságot. A Szovjetunióban és Szövetségeseinél a pártállami berendezkedés összeomlása nyomán a Német Demokratikus Köztársaság egyesült a Németországi Szövetséges Köztársasággal 1990. X. 3.-án. A Németországi Szövetségi Köztársaság az Európai Unió legerősebb tagállama.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

ARTNER Ramona: A bajor csendőrség a XX. század húszas éveiben. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 23-30p. HU-ISSN 1216-6774.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

VEDŐ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p.

Nyugat-Európa, Európa nyugati fele, a Varsói Szerződés felbomlásáig az úgynevezett vasfüggöny túloldalán elhelyezkedő országok gyűjtőfogalma volt, azonban gyakorta alkalmazzák a Magyarországtól nyugatra fekvő államok megnevezésére is.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774.

O-Ö

Olaszország Dél-Európai, az Itáliai félszigetet, Szicíliát és Szardíniát magába foglaló ország.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

Olmütz Csehországi város, Morvaország közepén.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774.

Oroszország Kelet-Európában és Észak-Ázsiában elterülő állam, 1917 és 1992 között a Szovjetunió vezető tagköztársasága. A Szovjetunió-t megelőző időszakban Oroszország elnevezése Orosz-Birodalom, amely fokozatosan terjedt ki Európa keleti területére, majd belső- és északázsiai térségekre is. Lakóinak többsége orosz. Államformája abszolút monarchia, az ország élén a cári család családfeje állt.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

Orsova Duna parti város. Magyarország fontos határátelölőhelye 1918-ig, jelenleg Románia területén.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

Osztrák Császárság a HABSBURG-dinasztia Közép-Európában fekvő tartományainak összessége, a Magyar Szent Korona alá tartozó területek kivételével.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzet PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzet ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

Osztrák-Magyar Monarchia (Österreichisch-Ungarische Monarchie) Ausztria-Magyarországnak nevezték az 1848-1849-es magyar forradalmat és szabadságharcot leverő Habsburg hatalom kormányzása alatt álló területeket. A kiegyezést követően az Osztrák-Magyar Monarchia létrejötte után is használatos volt e kifejezés a köznyelvben még egy ideig. A kiegyezéssel jött létre az Osztrák-Magyar Monarchia, amely az Osztrák Császárság és a Magyar Királyság 1867 és 1918 között fennálló olyan szövetsége, amelyben a két társország bizonyos ügyeit közösen, a többit pedig önállóan intézte. A közös ügyek közé tartoztak a Pragmatica Sanctio-ból származó ügyek (külügy, hadügy és a finanszírozásukra szolgáló pénzügy), hitelügy. Ehhez az ügyrendszerhez csatlakoztak a dualisztikus ügyek azaz a vám- és kereskedelmi szövetség, valamint a nem közös de lehetőleg egyetértőleg intézendő ügyek (közvetett adózás, vasút, hajózás, posta, pénzrendszer). A dualisztikus ügyek a közös ügyektől — vagy ahogyan a magyar kiegyezési törvényben található a közös érdekű viszonyoktól — abban különböztek, hogy a közös ügyek tekintetében kizárólag közösen járhatott el a két ország, a dualisztikus ügyek körében pedig, ha nem jött létre a társországok között közös megállapodás a két ország önállóan is eljárhatott.

Az Osztrák-Magyar Monarchiának nem volt közös államfője és kormánya. Mindkét állam legfőbb közjogi méltóságát az osztrák császári és a magyar királyi tisztséget egy természetes személy I. Ferenc József töltötte be. Közös kormány ugyan nem létezett, azonban a közös ügyek intézése céljából közös minisztériumok működtek, amelyek élén közös miniszterek álltak, külügy-, hadügy- és pénzügyminiszter. E miniszterek értekezleteit — amelyben a két társország miniszterelnöke és a társországoknak a tárgyalat témában érintett miniszterei is részt vettek — hívták közös minisztertanácsnak. Amennyiben a közös minisztertanácsban az uralkodó elnökölt az üléseket koronatanácsnak nevezték. A közös minisztereket az uralkodó a két társország országgyűlésétől függetlenül nevezte ki és mentette fel. A közös miniszterek az uralkodónak tartoztak felelősséggel.

A közös költségeket a delegációk hagyták jóvá. A delegációk a két társország országgyűléseinek a bizottságai voltak, amelyeket az országgyűlések felhatalmaztak a közös költségvetés megállapítására. A közös költségvetésre a javaslatot a közös pénzügyminiszter terjesztette elő az indokláshoz pedig a közös külügy- és hadügyminiszter is csatlakozott. A hatvan tagú delegációkat egy évre választották. A magyar delegáció negyven tagját a képviselőház, húsz tagját a főrendiház küldte. A magyar delegáción belül öt horvátországi képviselőnek kellett lennie négynek a képviselőházból egynek pedig a főrendiház tagjai közül. Az osztrák delegáció negyven tagját a képviselőház, húsz tagját pedig az urak háza választotta. Csehország tíz, Gallícia hét, Morvaország négy, Alsó Ausztria három, Felső Ausztria kettő Steyer kettő, Tirol kettő a többi tartomány pedig egy-egy tagot küldött a delegációba. A delegációk évenként felváltva Bécsen és Budapesten üléseztek. Egyet nem értés esetén a delegációk tekintetében az uralkodónak nem volt döntési joga.

A közös költségek fedezésére a vámbevételek voltak hivatottak. A fennmaradó résznek a két társország közötti megoszlási arányáról pedig a két országgyűlés döntött. Ezt az arányt kvótának nevezték. A kvótát meghatározott időre állapították meg. A kvóta megállapítása érdekében a két országgyűlés bizottságot küldött ki a téma egyeztetése céljából. Abban az esetben, ha a két országgyűlés nem tudott megállapodni, az uralkodónak volt döntési joga. Mivel a Magyar Királyság gazdasága dinamikusabban fejlődött a bevételei is gyorsabban nőttek, mint az Osztrák Császárságé. Ebből fakadóan pedig a közös költségek fedezésében a magyar arány nőtt. 1873-ban a magyar arány 31.4%, 1917-ben pedig 34.4% volt.

Az Osztrák-Magyar Monarchia területe a történelmi Magyarországot és az Osztrák Császárságot foglalta magába, amely ebben az időben kiterjedt a mai Ausztrián túl a mai Cseh Köztársaságra és a mai Lengyelországra azon részére, amelynek a történelmi elnevezése Gallícia, továbbá Bukovinára valamint az Osztrák Császárság és a Magyar Királyság közös irányítása alatt álló Bosznia-Hercegovinára. Az Osztrák Császársághoz tartozott még a Dalmát tengerpart is Fiume kivételével, amely a Magyar Királyság részét alkotta.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonságtörténeti tudományos szimpozion-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI József: A dualizmus kori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámország, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774.

P

Padova észak-olaszországi város.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

Pancsova, város a Duna partján, Magyarország fontos határátkelőhelye 1918-ig, jelenleg Szerbia területén.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Partium A Tiszántúlnak Erdéllyel határos síkvidéki sávja.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Pécs Baranya vármegye székhelye.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámórség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN 1216-6774.

Pittsburgh Település az Amerikai egyesült Államokban.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN 1216-6774.

Pozsonyligetfalu Csehszlovák igényekhez igazodva hídfőállás Pozsonytól délre a Duna partján jelenleg Szlovákia területén.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

Püspökladány Hajdú-Bihar vármegyei település.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

R

Rio de Janeiro Brazília fővárosa.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN 1216-6774.

Román Királyság Lásd Románia.

Románia Magyarországgal határos ország. A trianoni békediktátum Romániának jutatta a történelmi Magyarország mintegy egyharmadát több millió magyar ajkú lakossal. Románia a XIX. század utolsó negyedében jött létre havasalföldi és moldáviai fejedelemségek egyesülésével, Román Királyság néven amely államforma 1945-ig működött.. Az 1848-1849-es, 1919-es és 1945-ös fegyveres harcok kapcsán a magyar lakossággal szemben tömeges és brutális gyilkosságokat követtek el a román fegyveresek. Ezek az atrocitások és a román pártállam időszakában megvalósuló magyarellenes magatartás beárnyékolják a magyar-román viszonyt. A román hatóságok a magyar nemzetiség beolvasztására törekedtek. A romániai magyar nemzetiség az ország Európai Unióhoz történő csatlakozása után is küzd a nemzetiségi jogai maradéktalan elismeréséért és gyakorlati megvalósításáért.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámórség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774.

S-Sz

Sárbogárd Fejér vármegyei település.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

Sárosd Fejér vármegyei település.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

Sárszentágota Fejér vármegyei település.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

Stájerország Az Alpok déli oldalán fekvő osztrák szövetségi államok egyike, székhelye Graz.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámország, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774.

Szabadka délvidéki város jelenleg Szerbia területén.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Szeged Csongrád vármegye székhelye, Tisza parti város.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Szenttamás Vajadsági település jelenleg Szerbia területén.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Szentpétervár A Néva folyó balti tengeri torkolatánál fekvő orosz város. 1712-től 1917-ig Oroszország fővárosa, cári székhely.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

Szerb Királyság Lásd Szerbia.

Szerbia A szerbek már a középkorban államot hoztak létre a Balkánon. A török hódítók kiűzése után az elnéptelenedet Dél-Alföld-i területekre szerbeket telepítettek. A Habsburgok a magyar ellenállás egyik ellenszereként támaszkodtak a betelepített szerbekre. A trianoni békediktátum a Szerb Királysághoz csatolta Magyarország Dél-Alföldi területeit, közel 1 000 000 főnyi magyar lakossal. Ekkor a Szerb Királyság átalakult a vele egyesülő volt Osztrák-Magyar-Monarchia-i területekkel Szerb-Horvát-Szlovén Királysággá, melyet később Jugoszláviának neveztek. A szerb hatóságok a magyar földbirtokosoktól elkobzott földeket a betelepített szerbek között osztották föl, így a magyar lakosság jelentős része földönfutóvá vált. Az 1848-1849-es, az 1919-es és 1945-ös fegyveres harcok kapcsán a magyar lakossággal szemben tömeges és brutális gyilkosságokat követtek el a szerb fegyveresek. Ezek az atrocitások beárnyékolják a magyar-szerb viszonyt. A szerbiai magyarok küzdenek a nemzetiségi jogaik maradéktalan elismeréséért és gyakorlati megvalósításáért.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámország, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774.

Székelyföld Erdély keleti szögletében a Kárpátok karéjában fekvő terület, amelyen a magyar nemzet székely része él. Jelenleg Romániához tartozik.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Szigetvár város Baranya vármegyében.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Szolnok Jász-Nagykun-Szolnok vármegye székhelye.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

Szombathely Vas vármegye székhelye.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámország, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Szovjetunió Az Orosz Birodalom romjain az első világháború után létrejövő államszövetség, amely a XX. század végén felbomlott.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

T

Tanácsköztársaság Lásd Magyarország

Tárnok Pest vármegyei település.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

Tisza A legnagyobb Kárpát-medencében eredő folyó, Máramaros vármegyéből ered és a Szerémségnél torkollik a Dunába.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

Trianon Párizs melléki kastély, ahol az első világháború után Magyarországra erőltetett békediktátumot aláírták.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: Határőrizet, rendőrség és human viszonyok a polgári magyar állam két világháború közötti időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 99-118.p. HU-ISSN 1216-6774.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

U

Újvidék A Bácska és Szerémség határán fekvő város, jelenleg Szerbia területén.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Ungvár Kárpátaljai település jelenleg Ukrajna területén.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

V

Vasvár Vas vármegyei település.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

Veszprém Veszprém vármegye székhelye.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

Z-Zs

Zalaegerszeg Jelentős dunántúli település, Zala vármegye székhelye, a Zala-folyó partján.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Zombor Dél-Alföldi város jelenleg Szerbia területén. Zomboron működött a Magyar Királyi Csendőrség lókiképző központja, melyet a trianoni békediktátum miatt Kiskunhalasra telepítettek. A csendőrség feloszlása után a lovasbázist a határőrség kapta meg. A rendszerváltás után a bázist eladták.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

INDEX CHRONOLOGICUS**1848**

április 5-én a HABSBERG-birodalom *Ferenc József* által delegált követei tiltakozásuk jeléül kivonultak a frankfurti német birodalmi gyűlésből, ezzel juttatva kifejezésre elutasításukat a frankfurti gyűlés koncepciójával, mely szerint a német egységhez az Osztrák Császárság csak a német szövetséghez tartozó tartományaival, azaz a nem német nyelvű lakossággal rendelkező tartományokkal csatlakozhatott volna a HABSBERG-birodalom.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

1849

1849 március 4. Az oktorjált birodalmi alkotmányban megjelent hogy „a birodalom belső biztonságának az őrzése birodalmi ügy.”

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

június 8. *Ferenc József* elrendelte a HABSBERG birodalmi csendőrség létrehozását.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

1852

április 25. *Ferenc József* nyílt parancssal hozta létre a Legfelsőbb Rendőrhatóságot

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

1859

július 21. A Legfelsőbb Rendőrhatóságot az uralkodó feloszlatta és Alexander Bach belügyminisztert, valamint Johann Franz KEMPEN von fichtenstamm-ot a birodalmi csendőrség felügyelőjét felmentette tisztsége alól.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

november 14-én *Ferenc József* legfelsőbb elhatározásával elrendelte, hogy — a legfelsőbb Rendőrhatóság 1859. VII. 21-ei felozlatása ellenére — a császári csendőrség tovább működjön a hadsereg-főparancsnokság illetve a belügyminisztérium közvetlen felügyeletével.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

1867

május 8. A honvédelmi minisztérium rendeleti úton szüntette meg a birodalmi csendőrség magyarországi működését.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

1870

február 15-én az Osztrák Császárság rendőrségének az irányítása a honvédelmi és közbiztonsági minisztériumtól átkerült a belügyminisztériumhoz, ezzel egyidőben pedig a korábbi gazdatárca elnevezéséből kikerült a közbiztonsági jelző, azonban — mivel a csendőrök személyükben továbbra is katonának minősültek — a testület személyi állománynak ügyei tekintetében az osztrák honvédelmi minisztérium kompetenciája megmaradt.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

1872

1872 létrehozták a katonai határőrvidéken a Magyar Királyi Vám- és Adóőrséget, amely 1886-ig működött, feloszlását követően pedig működési területén a vámügyek intézését a vámhivatalok az adóügyek intézését pedig — az 1872-ben a pénzügyőrségtől különválasztott adóhivatalok végezték.

PARÁDI József: A magyar határőrízet 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

1873

1873 Az osztrák Császárságban a csendőrséget átszervezték oly módon, hogy valamennyi tartományban kialakítottak egy csendőr ezredet.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

1876

június 13-án jelent meg első ízben honvédelmi miniszteri rendelet a karhatalmi tevékenység szabályozására vonatkozóan az 1962/1876. (VI.13.) HM.kr. formájában.

VEDŐ Attila: A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi fellépésének gyakorlata. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774.

VEDŐ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p.

1881

február 14.-én az uralkodó szentesítette az 1881/III.tc.-et „a közbiztonság szervezéséről” címmel, amely elrendelte a Magyar Királyi Csendőrség létrehozását. Az uralkodó általi szentesítés dátuma 1933 óta a Magyar Királyi Csendőrség napja.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

1885

április 22.-én legfelsőbb elhatározással a Magyar Királyi Csendőrségbe honvédeket osztottak be mint kahalalmi segédletet.

VEDÓ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p.

1887

január 16.-án a honvédelmi miniszter rendelettel újra szabályozta az 1876. évi körrendeletét a karhatalom alkalmazására vonatkozóan.

VEDÓ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p.

február 17.-én megszűnt a lehetősége annak, hogy a Magyar Királyi Csendőrséghez honvédeket osszanak be „karhatalmi segékt. Ezt követően az egyes honvédek önálló rendvédelmi alkalmazása átilos volt.

VEDÓ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p.

1896

október 23.-án a honvédelmi miniszter ismét újra szabályozta a karhatalom alkalmazására vonatkozó 1876-ban és 1887-ben kiadott utasításait.

VEDÓ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p.

1914

1914-ben tört ki az I. világháború, melynek során a Magyar Királyi Csendőrségnél a hadianyag hiányból fakadóan — mint ahogyan a csendőr egyenruha elhasználódása esetén ideiglenesen csukaszürke egyenruhával helyettesítették a csendőrségi egyenruhát ugyanúgy — a csendőrség ismétlőpisztolyokat az orosz haderőtől zsákmányolt valószínűleg 1895 M. Moszin-Nagant forgópisztolyokkal váltották fel.

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21.-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonság-történeti tudományos szimpozion-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

1918

október 21.-én az osztrák németek — a nem német lakosságú örökös tartományok nélkül — ausztriai ideiglenes nemzetgyűlést hoztak létre.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

október 30.-án az osztrák ideiglenes nemzetgyűlés megválasztotta a végrehajtó hatalmat gyakorló ideiglenes államtanácsot. Egyben olyan döntést is hoztak, hogy valamennyi irányító és végrehajtó szervezet — beleértve a rendvédelmi testületeket is — a korábban hozott törvények, rendelkezések és előírások szerint folytassa tevékenységét.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

november 3. Ezen a napon kötötték meg a Padua-i fegyverszünetet.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

november 10.-én kikáltották az Osztrák Köztársaságot Ausztria német ajkú tartományaira kiterjedően.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

november 13. Ezen a napon kötötte meg LINDER Béla, a KÁROLYI-kormány tárca nélküli minisztere és Franchet d'ESPEREY balkáni antant-főparancsnok két megbízottja, HENRYS tábornok és MISIC vajda a 18 pontból álló belgrádi katonai konvenciót, mely meghúzta a demarkációs vonalat, egyúttal pedig fegyverszüneti feltételeket diktált a legyőzött Magyarország számára.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

december 30. CZIBERE István cső.ezds. a Magyar Királyi Csendőrség felügyelője az irodájába megbeszélésre hívta össze a testület vezetőit GENCSEY Arnold cső.alez. kinevezésének a megbeszélése céljából. A megbeszélésről jegyzőkönyv készült, melyben neheztményezték GENCSEY kinevezését. A jegyzőkönyvet ZIEGLER Emil cső.alez. juttatta el a kormányfőhöz gróf. KÁROLYI Mihályhoz.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

1919

február 26. ezen a napon adta át a KÁROLYI kormány — az ANTANT VIX-jegyzéke nyomán — az Orországból hazért kommunisták és a szociáldemokraták koalíciója számára.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

augusztus 1. a Tanácsköztársaság vezetése ezen a napon adta át a hatalmat a PEIDL Gyula által vezetett szociáldemokrata kormánynak.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

augusztus 4. ezen a napon kelt a át a Tiszán a román hadsereg.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

augusztus 16. az ANTANT által delegált tábornoki bizottság vezetője Harry Hill BANDHOLTZ tábornok dokumentumot állított össze a román visszaélések megszüntetése céljából.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

szepember 10-ei Sain German-i államszerződési diktátum megtiltotta Ausztria Németországhoz csatlakozását, amit pedig Ausztria szabad államként már törvényesen kinyilvánított.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

1923

1923 az Osztrák Császári Csendőrség és Osztrák Császári Rendőrség Szövetségi Csendőrséggé és Szövetségi Rendőrséggé átkeresztelt utódszerveinek a legfelsőbb irányítási hatásköre az osztrák belügyminisztériumtól átkerült a kancellária hivatalához.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

1929

augusztus 18-án az ausztriai St. Lorenzben a Schutzbund és a Heimwehr összetűzésbe került, melynek során 4 fő meghalt 60-an pedig megsebesültek.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

1933

1933 az Osztrák Szövetségi Csendőrség és az Osztrák Szövetségi Rendőrség irányítása módosult. Korábban az Osztrák Szövetségi Rendőrség irányítását a bécsi rendőrigazgató látta el, amelyet úgy változtattak meg, hogy a tartományokban működő rendőr alakulatok irányítását a tartományfőnökök alárendeltségébe tartozó tartományi biztonsági igazgató vette át, a tartományi biztonsági igazgatókat pedig a kancellária hivatalban újonnan felállított közbiztonsági igazgatóság irányította. Az Osztrák Szövetségi Csendőrség központi felügyelői tisztségét pedig központi főfelügyelő elnevezésű tisztségre változtatták.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

1934

február 12-15-én az osztrák szocialisták fegyveres pártszervezete a Schutzbund összetűzésbe került az osztrák államhatalmi szervekkel, melynek során Ausztria-szerte harcok robbantak ki. Az osztrák fegyveres államhatalmi szervek a Schutzbund-ot néhány nap alatta kemény harcok során ugyan, de lefegyverezték.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

1938

1938 A „Bled-i egyezmény” nyomán Magyarország fegyverkezési egyenjogúsága elismerést nyert.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területvisszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

november 5 – 10. a visszacsatolt felvidéki területekre a Magyar Királyi Honvédséggel együtt vonult be a Magyar Királyi Csendőrség kijelölt személyi állománya.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területvisszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

1939

január 5. A felvidék visszacsatolt részén a katonai közigazgatást felváltotta a polgári közigazgatás.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területvisszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

január 23. Valamennyi hadtest területi beosztását módosították.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

március 17. Kárpátaljára bevonultak a magyar csapatok, ekkor kezdődött meg Kárpátalján a katonai közigazgatás.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

július 7. Kárpátalján megszűnt a katonai közigazgatás.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

1940

szeptember 4. Észak-Partiumban és Észak-Erdélyben megkezdődött a katonai közigazgatás.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

november 23. Észak-Partiumban és Észak-Erdélyben a katonai közigazgatást felváltotta a polgári közigazgatás és az 1909-ben alapított Nagyvárad-i csendőriskolán ismét megindult a csendőrképzés.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

november 24. megkezdte működését a IX. és a X. erdélyi csendőr kerület.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

1941

április 14. kezdetét vette a délvidéken a katonai közigazgatás.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

május 5. A Délvidéken a katonai közigazgatást felváltotta a polgári közigazgatás.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területviszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

INDEX ORGANICUS**A-Á**

Antant Lásd Entente.

B

Bajor Csendőrség A testület eredetileg — a többi csendőrséghez hasonlóan — katonailag szervezett őrtestület volt. A vesztes I. világháború után azonban a győztes hatalmak elvárásaihoz igazították a szervezetet, ezáltal polgári fegyveres őrtestületté szervezték át a Bajor Csendőrséget. Az átszervezés lényege az volt, hogy a csendőr parancsnokságokat megszüntették, teendőiket pedig a közigazgatási szervezetekbe integrálták, ahol csendőri ügyeket intéző szervezeti egységeket hoztak létre. Az itt tevékenykedők azonban már nem csendőr tisztek, hanem csendőr hivatalnokok voltak. A testület a bajor belügyminiszter alárendeltségébe tartozott személyi és szolgálati tekintetben egyaránt.

ARTNER Ramona: A bajor csendőrség a XX. század húszas éveiben. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 23-30p. HU-ISSN 1216-6774.

Belügyminisztérium az első független magyar kormány óta — a GYURCSÁNY, majd BAJNAI kormány kivételével — folyamatosan létező tárca, amely a közigazgatásért, a rendvédelemért és minden olyan ügyért volt felelős, amely nem tartozott más tárcák kompetenciájába. A GYURCSÁNY és a BAJNAI kormány időszakában a belügyminisztériumból a rendvédelem irányítására hivatott szervezeti egységeket az igazságügyi tárcához telepítették és az igazságügyi minisztériumot átkeresztelték igazságügyi- és rendészeti minisztériummá. Az első független felelős magyar kormány belügyminisztere SZEMERE Bertalan volt, aki e tisztséget 1848. IV. 7.-étől 1848. IX. 12.-éig töltötte be. Az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc belügyminisztériuma a Helytartónácsi Hivatalból, — amelynek hatáskörébe a városrendészet az egészségügy az oktatás az alapítványok az árvák ügyeivel való foglalkozás stb. tartozott — valamint a országgyűlési ügyekkel foglalkozó Magyar Udvari Kancelláriából fejlődött ki. A belügyi tárca a mindenkor magyar kormányok egyik legfontosabb tárcája volt. A belügyminisztérium épületegyüttese a dualizmus és a két világháború közötti időszakban — a honvédelmi és a pénzügyi tárca épületeivel megegyezően — a Budai Várban álltak. A második világháború után azonban — amikor a Budai Vár megszünt Magyarország hatalmi centrumaként működni — mindhárom tárcát a főváros belvárosában helyezték el. A belügyminisztérium a József Attila utca és a Roosevelt-tér által határolt háztömb épületeit kapta meg, amely épületegyüttes egyik épülete korábban bankszékházként működött. A belügyminisztérium szervezete dinamikusan fejlődött. Az ügyek csoportja szerinti szervezeti egységekből állt. A polgári magyar állam első belügyminisztériumának 1848-1849-ben elviekben 4 gyakorlatilag 3 osztálya volt. Az úgynevezett országlásztati osztály az országgyűléshez és az országgyűlési választásokhoz kapcsolódó teendőket volt hivatott ellátni. A közigazgatási osztály a közigazgatási egységek, alapítványok, örökösödési ügyek, névváltoztatások a ki-, és bevándorlók ügyeit intézte. A rendőri osztály a közcsend és a belbéke fenntartására volt hivatott. Eredetileg nemzetőrségi osztályt is terveztek, azonban az országgyűlés a testületet a miniszterelnök közvetlen felügyelete alá rendelte, a miniszterelnök pedig a testület irányítására Országos Nemzetőrségi Haditanácsot hozott létre, amely önálló országos szervezet volt és 6 osztállyal működött. A szervezeti egységeket permanens módon módosították. A minisztérium élén a belügyminiszternek közvetlenül alárendelt szervezeti egység állt, amelyet különböző korokban különböző módon hívtak (elnökség, kabinet, titkárság stb.) A pártállam kialakítása kapcsán a belügyminisztérium közigazgatás irányítási teendőit áttelepítették a minisztertanácshoz, és a belügyi tárcába koncentrálták a rendvédelmi és állambiztonsági feladatokat. A rendszerváltás után helyreállt a tárca eredeti hatásköre.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI József: Határőrizet, rendőrség és humán viszonyok a polgári magyar állam két világháború közötti időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 99-118.p. HU-ISSN 1216-6774.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a terület-visszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

VEDŐ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p.

Birodalmi Biztonsági Főhivatal Lásd Reichssicherheitshauptamt.

Birodalmi Rendőrség Lásd Császári Rendőrség.

British Broadcasting Corporation (BBC) 1922-ben az Egyesült Királyságban alapított, magát függetlennek tartó műsorszolgáltató vállalat.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

C-Cs

Császári Csendőrség A neoabszolutizmus császári csendőrségének (1849-1867) népies elnevezése Zsandárság (Gendarmerie = Zsandárság) Az 1849. III. 4.-én oktrojált összbirodalmi alkotmány „A birodalom belső biztonságának őrzése birodalmi ügy” meghatározást tartalmazta. Erre alapozva Alexander BACH belügyminiszter 1849. V. 30.-án olyan előterjesztést tett az uralkodónak, amely lebontotta a korábbi feudális korlátokat és egy új összbirodalmi biztonsági fegyveres testület megteremtését javasolta. E testületként a csendőrséget nevezte meg az indítvány, hiszen a csendőrség már Európaszerte bizonyította hatékonyságát, továbbá Napóleon bukását követően a HABSBERG-birodalomhoz visszakerült itáliai területeken már működött egy csendőr ezred. *Ferenc József* 1849. VI. 8.-án uralkodói nyílt parancssal rendelte el a teljes HABSBERG-birodalomra kiterjedő hatáskörrel rendelkező testület felállítását. 1849. IX. 17.-én a testület főparancsnokává HAYNAU tábornagy jobbkézét báró Johann Franz KEMPEN von Fichtenstamm altábornagyot nevezte ki korábbi katonai beosztása meghagyásával. A testület működését az uralkodó 1850. I. 18-án kibocsátott ideiglenes csendőr törvénnyel

szabályozta. 1851. XI. 1-én a pandúr kötelékeket feloszlatta és a csendőri erők kizárólagos működését rendelte el az önállóságától megfosztott magyarországi területeken is. 1851. XII. 22-én *Ferenc József* nyílt paranccsal rendelte el, hogy a katonai határőrvidéken is szervezzék meg a csendőrséget. A HABSBERG-birodalom neoabszolutizmusa rendvédelmi struktúrája kiépítésének betetőzéseként *Ferenc József* 1852. IV. 22-én nyílt paranccsal saját közvetlen alárendeltségében hozta létre a Legfelsőbb Rendőrhatóságot, amely a birodalmi rendőrség és csendőrség legfőbb felügyeleti szervezete volt. E testületnek az élére pedig *KEMPEN János* altábornagyot úgy nevezte ki, hogy az altábornagy egyben megőrizte a csendőrfőparancsnoki beosztását is. A császári csendőrség legkiterjedtebb formája 1852 és 1859 között valósult meg, amikor a HABSBERG-birodalom területén 19 csendőr ezred kötelékében 18 647 csendőr szolgált. 1859-ben — a Solferino-i vereség nyomán — az uralkodó a legfelsőbb rendőrhatóságot oly módon szüntette meg, hogy hatáskörét az átszervezett és új miniszter vezetésére bízott belügyi tárca kompetenciájába integrálta. A csendőr testületet azonban továbbra is fenntartotta a 1859. XI. 14-ai legfelsőbb elhatározásával, melyben úgy rendelkezett, hogy a testület személyi tekintetben a hadsereg főparancsnokság, szolgálati és gazdasági téren pedig a belügyminisztérium alárendeltségébe kerüljön. Ezt követően a testületet több ízben karcsúsították, végül 10 ezred kötelékében 7927 fő teljesített szolgálatot. 1866. I. 28-ai legfelsőbb elhatározással az uralkodó ugyan ismét megerősítette a testület szervezetét és létszámát azonban Magyarország területén ez az intézkedés már tisztavirág életűnek bizonyult, mivel HABSBERG csendőrség ugyan jó eredményeket ért el a közrend fenntartása terén, azonban a magyar hazafiak üldözése terén is jeleskedett, így a kiegyezés nyomán létrejött magyar kormány Magyarországon 1867. V. 8-án feloszlatta az idegen testületnek tekintett császári csendőrséget. Mivel a kiegyezés tartalma szerint a rendfenntartás nem tartozott a közös ügyek csoportjába ezért a csendőrség az Osztrák Császárság tartományában is a belügyi tárca kompetenciájába került, az uralkodótól közvetlen függése megszűnt. Az I. világháború után az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlását követően Ausztria területén tovább működött a csendőrség Osztrák Szövetségi Csendőrség néven. Az Anschluss nyomán az Osztrák Szövetségi Csendőrséget a Német Birodalmi csendőrségbe integrálták. A II. világháború után az Osztrák Szövetségi Csendőrség ismét önálló szervezetté vált, amely az osztrák szövetségi kormány közvetlen felügyelete alatt állt. Hagyományosan a vidék közbiztonságára felügyelt, Ausztria városaiban a rendet az Osztrák Szövetségi Rendőrség tartotta fenn. A két rendvédelmi szervezetet 2005-ben takarékosági okokra hivatkozva összevonták Osztrák Szövetségi Rendőrség elnevezéssel.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzetPARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzetARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

Császári Királyi Haderő Az 1848-1849-es magyar forradalom és szabadságharcot cári segédlettel leverő HABSBERG birodalmi hadsereg, amely a kiegyezésig lényegében megszállva tartotta a Magyar Királyságot. Az 1848-1849-es magyar forradalom és szabadságharc leverését követően uralkodói rendelettel megszüntették a haderőre vonatkozó legitim magyar törvényeket helyükbe pedig e témakörben az örökös tartományok számára 1848. XII. 5-én kibocsátott uralkodói rendeleteket helyezték. A Császári Királyi haderő vált a kiegyezés után az Osztrák-Magyar Monarchia közös hadseregévé.

PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzetPARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzetARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

Császári Rendőrség Az 1848-1849-es magyar forradalom és szabadságharc leverését követően a Habsburg hatalom újjászervezésének egyik alapelve volt, hogy a birodalom belső rendjének a fenntartása a központi államhatalom feladata. Ebből fakadóan egységes állami rendőrséget hoztak létre tekintet nélkül a Magyar Királyság és az örökös tartományok egyébként elűtő hagyományaira. E császári rendőrség szervezetei a birodalom városaiban működtek, vidéken a rend fenntartására a császári csendőrség volt hivatott. 1852. IV. 22-én a neoabszolutizmus rendfenntartó csúciszervezeteként létrehozták a birodalom legfelsőbb rendőrhatóságát, amely a rendőrség felügyelete és irányítása mellett e tevékenységet a császári csendőrség tekintetében is ellátta. A Legfelső Rendőrhatóság 1859. VII. 21-ei feloszlata után a birodalmi rendőrség tovább működött, de már az újonnan létrehozott rendőrminisztérium, majd a későbbiek során a belügyminisztérium irányításával. A Császári Rendőrség a kiegyezést követően is fennmaradt az Osztrák-Magyar Monarchia Osztrák Császársága örökös taqrtományainak a városaiban. Az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlását követően pedig az Osztrák Császárság német ajkú tartományából létrejövő Ausztriában Osztrák Szövetségi Rendőrségként működött tovább egészen 1938-ig, amikor az Anschluss nyomán a Harmadik Német Birodalom rendőrségébe olvadt. A II. világháború után az Osztrák Szövetségi Rendőrséget újjászervezték, amely azóta is működik. 2005-ben pedig — miután az Osztrák Szövetségi Csendőrség beolvadt a szervezetébe — hatásköre kiterjedt Ausztria vidéki területeire is.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzetPARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzetARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

Csendőrség katonailag szervezett közbiztonsági őrtestület, amely az országok központi államhatalmának a közvetlen irányítása alatt áll és általában a vidék rendvédelmének a biztosítására hivatottak.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonságtörténeti tudományos szimpozion-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI Ákos: Ludovikái indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI József: Határőrizet, rendőrség és humán viszonyok a polgári magyar állam két világháború közötti időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 99-118.p. HU-ISSN 1216-6774.

E-É

Entente (ANTANT) az Anglia és Franciaország között 1904. IV. 8.-án Londonban aláírt szerződés, az *Entente Cordiale* (a.m. Szívélyes Egyetértés) szóból származik, általában a szövetségi rendszer (*antant hatalmak* = Nagy-Britannia és Franciaország) és a körjük csoportosult országok együttes megnevezése

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: A magyar határőrizet 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: Határőrizet, rendőrség és humán viszonyok a polgári magyar állam két világháború közötti időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 99-118.p. HU-ISSN 1216-6774.

F

Francia Nemzeti Csendőrség (Gendarmerie Nationale) Európa egyik legrégebbi rendvédelmi testülete. Elődszervezete a Maréchaussée, amely a XIII. századtól fokozatosan kiépülve tartotta fenn a rendet Franciaország vidéki területein. A Maréchaussée-t 1778-ban keresztelték át Gendarmerie, azaz csendőrségre. A francia forradalom idején 1789-ben a csendőrséget feloszlatták. 1791. I. 6-án a Konvent január 6-ai döntésével Franciaországban újra létrehozták a csendőrséget Nemzeti Csendőrség „Gendarmerie Nationale” néven, melynek részeként — a volt Párizsi Gárda feladatait átvéve — megalakult a Garde Republicaine de Paris. A testületet Napóleon modernizálta. 1799-ben az 1789-es csendőrségi törvényben foglaltaknak megfelelően megvalósították a csendőrség átszervezését. 1804-ben a Nemzeti Csendőrség Elit Légiójába „Légion de gendarmerie d’élite” olvasztották a Napóleon által 1801. VII. 21-én alapított Lovas Testőrgárdát Őreg Gárda „la vielle garde” elnevezéssel. A napóleoni császárság vonzáskörébe tartozó államok a francia közigazgatási minta átvételekor, annak részeként vették át a csendőrségi testületípust mint katonailag szervezett rendvédelmi őrtestületet. 1795-ben Belgiumban, 1805-ben Lombardiában, 1806-ban Poroszországban, 1808-ban pedig Spanyolországban vezették be a csendőrség intézményét. A csendőrség típusú rendfenntartó szervezet mindenütt kiválóan megállta a helyét, ebből fakadóan Európa valamennyi országában — a Brit-szigetek kivételével — a XIX. században létrehozták a nemzeti csendőrségeket. A csendőrség anyaországában, Franciaországban is számos változáson esett át a francia csendőrség. 1814. IV. 23-án Napóleon veresége nyomán — a BOURBON restauráció részeként a — a francia csendőrséget feloszlatták. 1816. I. 10-én ismét felállították a francia csendőrséget. Az 1830. júliusi párizsi felkelés harcainál már megjelentek olyan csendőr alakulatok, amelyek a mobil csendőrség nevet viselték. 1871-ben a francia kormány a párizsi lázongások tapasztalatai alapján állandó mozgó csendőrséget állított föl 1100 fős létszámmal. 1879-ben az 1871-ben 1100 fős létszámmal felállított mozgó csendőrséget zászlóalj erősségű alakulattá csökkentették. 1885-ben, az 1871-ben létrehozott, majd 1879-ben zászlóalj erősségű alakulattá csökkentett mozgó csendőrséget megszüntették. 1927-ben a francia csendőrséget bízták meg az országúti forgalom ellenőrzésével. A Francia Nemzeti Csendőrség a XXI. században is mintegy 80 000 fős személyi állománnyal védi eredményesen az Franciaország rendjét, vidéki területeken.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

VEDŐ Attila: A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi fellépésének gyakorlata. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774.

H

HABSBURG Birodalmi Csendőrség Lásd Császári Csendőrség.

HABSBURG Birodalmi Rendőrség Lásd Császári Rendőrség.

Határőrség A Magyar Királyi Vámőrség jogutódként működött. 1938-ban — a Bled-i egyezmény nyomán a fegyverkezési korlátok oldódásával — a Magyar Királyi Honvédségbe integrálták határ vadász csapatnemként. Elődszervezetével megegyezően kettős feladata volt. Nyílt teendőit az országhatár őrzése alkotta, rejtett teendőit pedig az államhatár biztosítása képezte egy esetleges fegyveres konfliktus esetén a magyar fő erők megérkezéséig. A testület nyílt feladatát 5 734 fővel látta el. A legénységi állomány sorozott (kényszertoborzott) katonákból állt. A testület nyílt szervezete négy lépcsős volt. Az államhatár mentén 155 őrs működött, amelyeket 70 határügyi tiszt irányított. A határügyi tisztek felett 24 osztály állt, az

osztályokat pedig az országos parancsnokság felügyelte. A testület nyílt szervezetében szolgálatot teljesítőket csupán kézi lőfegyverekkel látták el az objektumvédelmi sorozatlövő lőfegyverek kivételével. A testület nyílt szervezetében szolgálatot teljesítő személyi állomány számára rendszeresített fegyverzet típusa megegyezett a Magyar Királyi Honvédségben rendszeresített fegyverzet típusával. A testületen belüli füzegelmi viszonyok katonaiak voltak, a személyi állomány katonai rangot viselt. A magyar haderő jelentős részét (a gyalog ezredek egyharmadát) a testületben rejtették el határbiztosítási teendők ellátása céljából. 1945 után a honvéd határhadász csapatnemből hozták létre a Honvéd Határőrséget, amely továbbra is a honvédség hadrendjébe tartozott. A Honvéd Határőrség irányítását a „ki-kit győz le” időszakban a magyar baloldal magához ragadta és az ország legerősebb katonai erejévé fejlesztette. A Honvéd Határőrség szervezete határhadász őrsőkből századokból, illetve zászlóaljokból állt. A testület vezetését a Határőrség Országos Parancsnoksága látta el. 1949-ben a testületet az Államvédelmi Hatóság kötelékébe integrálták. A köznyelv őket nevezte „zöld ávos”-nak. Az 1956-os forradalom és szabadságharc után a Határőrség — önálló fegyveres szervezatként — BM Határőrség elnevezéssel a belügyi tárca alárendeltségében maradt 2007-ig. 2007-ben a testületet a rendőrségbe integrálták.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: Határőrizet, rendőrség és humán viszonyok a polgári magyar állam két világháború közötti időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 99-118.p. HU-ISSN 1216-6774.

Határszéli csendőrség A határszéli csendőrség a Magyar Királyi Csendőrség szolgálati ágaként működött. A Magyar Királyság útlevelköteles határszakaszain a zöldhatár őrizetét és a kihatárforgalom ellenőrzését valósította meg a társ határőrizeti szervekkel együttműködve. A miniszterelnök és a belügyminiszter, a honvédelmi, a kereskedelemügyi, a pénzügyi az igazságügyi és a földművelésügyi miniszterrel 1891. VII. 1.-én közösen kiadott határőrizeti utasításban hozta létre a határszéli csendőrség új szolgálati ágát és szabta meg főbb feladatait.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774.

Honvédelmi Minisztérium A polgári magyar állam első honvédelmi minisztere MÉSZÁROS Lázár volt, aki e tisztséget 1848. IV. 7.-étől 1849. IV. 15.-éig töltötte be. Az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc idején létrejött első független magyar kormány óta létező tárca, amely a haza védelméért felelős minisztériumként a haderőt irányítja. 1918. X. 31-től, a Károlyi-kormány létrejöttétől a tárca elnevezése Hadügyminisztérium, majd 1920. III. 15-től visszaállították a tárca elnevezését Honvédelmi minisztériumra. A katonai állományú személyek a pártállam létrejöttéig függetlenül attól, hogy hol teljesítettek szolgálatot — a testőrségek, a koronaőrség és a képviselőházi őrség kivételével — a honvédelmi tárcához tartoztak. Ebből fakadóan a magyar rendvédelmi testületek közül a Magyar Királyi Csendőrség személyi állományának tagjai személyükben a honvédelmi tárcához tartoztak. Ügyeik intézése céljából a honvédelmi minisztériumban külön osztály működött. A honvédelmi tárca hagyományosan a Budai Várba települt. A pártállam idejében azonban a Margit híd pesti hídfőjénél létesített új épületegyüttesbe költözött, ahol azóta is működik.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a terület-visszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

K

Katonai határőrvidék Az Adriától Bukovináig terjedő területsáv, amelyen katonai közigazgatás keretei között élő lakosságból létrehozott ezredek védelmezték a Habsburg-birodalmat a török becsapásokkal szemben. Az itt élő családok férfitagjai közül egy fő adómentes földhasználat fejében katonai szolgálatot volt köteles teljesíteni. Az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc során a határőrvidéket magyar ajkú ezredek a szabadságharc mellé álltak, ezért a forradalom leverését követően ezen ezredeket feloszlatták. A többi ezredek a kiegyezés nyomán 1872-ben oszlatták fel a katonai határőrvidék ezereinek működési területén lévő lakosság életviszonyainak a polgári életbe történő visszaintegrálása az 1880-as évek második feléig tartott. Ezzel zárult az a több évszázados múltra visszatekintő vita, amely az uralkodó és a magyar országgyűlés között fennállt a katonai határőrvidéket illetően. Az országgyűlések ugyanis rendszeresen kérték az uralkodót, hogy a katonai határőrvidék vármegyei közigazgatás alól kivont területét adja vissza a vármegyék számára. Az uralkodók ezt az igényt minden esetben jogosnak ítélték meg, azonban a végrehajtást a török veszély elmúlását követő időszakra tolták ki.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

Kisantant azon államok szövetsége, amelyek területüket teljes egészében, vagy jelentős mértékben a trianoni békediktátum értelmében a Magyarországtól elcsatolt részek bekebelezése által nyerték. Ezen országok szövetséget alkottak annak érdekében, hogy a hozzájuk csatolt területeket — amelyen jelentős számú magyar lakosság is élt — ne lehessen visszacsatolni az anyaországhoz. Ennek érdekében olyan politikát folytattak, amely Magyarország gyengítését, illetve a kisantant államok erősítését célozta. Ezzel beteljesült azon francia szándék, hogy a Kárpát-medence erőit felosszák és a saját érdekeiknek vessék alá. A kisantant államok kölcsönösen egyeztetett hadművelési terveket hoztak létre hadseregeik összehangolt Magyarország ellenes bevetése céljából. A kisantant országok — amelyek közé tartozott Csehszlovákia, Románia és a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság a későbbi Jugoszlávia — hadereje országonként a magyar haderő hozzávetőlegesen háromszorosa volt.

PARÁDI József: A magyar határőrizet 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: Határőrizet, rendőrség és humán viszonyok a polgári magyar állam két világháború közötti időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 99-118.p. HU-ISSN 1216-6774.

Közös hadsereg az 1867/XII.tc. a kiegyezési törvényben foglalt hadügyi közösségből fakadt, így a dualizmushoz tapadó katonai szervezet volt. Az uralkodót illette meg a véderő „vezérlete” (pld.: a hadüzenet is), „vezénylete” (a haderőt az uralkodó bármikor bárhová irányíthatta), és „belsőszervezete”, (kinevezések, struktúra megállapítás, szolgálati nyelv meghatározása, fegyelmezés stb.).

A közös hadseregben ezen jogok gyakorlásához nem volt szükséges a két társország hadügyminisztereinek az ellenjegyzése, ellentétben a honvédség és a népfelkelés alakulataival, ahol az uralkodói intenciók a magyar, illetve az osztrák honvédelmi miniszter ellenjegyzésével hatályosulhattak. A véderő számára azonban — a széles uralkodói jogkör ellensúlyozásaként — az újonc ajánlást, a szolgálati idő meghatározását, az elhelyezést és az élelmezést a két társország országgyűlése biztosította. A védelmi rendszer nem tartozott a delegációk hatáskörébe, azok közvetlenül az országgyűlések jogkörébe tartoztak. Az uralkodó ugyan szuverén módon rendelkezett a hadsereg felett, azonban katonáért és pénzért az országgyűléshez kellett fordulnia. Az Osztrák-Magyar Monarchia védereje — benne a közös hadsereg — a két társország országgyűlései és az uralkodói akarat egyeztetésével volt alkalmazható.

Az Osztrák-Magyar Monarchia védereje több részből állt. Két fő alkotóeleme volt, a haditengerészet és a szárazföldi haderő. A szárazföldi haderő részei voltak a közös hadsereg — melyre vonatkozóan 1889. évi utasítás vezette be a Császári és Királyi Hadsereg elnevezést —, valamint a Magyar Királyságban honvédség és a népfelkelés továbbá a Osztrák Császárságban Landwehr és a Landstrum. A közös hadsereg a szárazföldi haderő túlnyomó részét — 7/8-ad részét — alkotta. Nehézfegyverzettel és magasabb parancsnokságokkal (hadtest- és hadsereg parancsnokságokkal) is rendelkezett. A Landwehr és a Landstrum, illetve a honvéd és népfelkelő alakulatok ezredeit dandárparancsnokságok, a dandárokat pedig hadosztályparancsnokságok irányították ugyanúgy mint a közös hadseregben. A Landwehr és a Landstrum, valamint a honvéd és népfelkelő dandárparancsnokságok azonban már a közös hadsereg hadtestparancsnokságai alá tartoztak. Így módon biztosítva volt az Osztrák-Magyar Monarchia haderejének hadművelleti egysége.

A Landwehr-ben és a Landstrum-ban a német, a honvédségnél és a népfelkelésnél pedig a magyar volt a szolgálati nyelv. Ezzel szemben a közös hadseregben az ezrednyelv azzal a nyelvvél egyezett meg, amelyet a katonák származási helyén beszélt a lakosság. Ezt a nyelvet az ezredhez helyezett tisztnek is el kellett sajátítaniuk. A közös hadseregben az ezrednél magasabb parancsnokságok, valamint az egységes hadtest- és hadsereg parancsnokságok nyelve a német volt.

A közös hadsereg személyi állományának sorozás útján történő utánpótlását a katonai kerületek biztosították. Az Osztrák Császárság területén 61, a Magyar Királyság területén 47, Bosznia-Hercegovinában pedig 4 katonai kerület működött. Az ezredre ugyanazon kerületektől sorozták a személyi állományt. A közös hadsereg katonai kerületeinek mintájára — de attól függetlenül — az Osztrák Császárságban a Landwehr és a Landstrum, a Magyar Királyságban pedig a honvédség és a népfelkelés önálló katonai kiegészítő kerületekkel rendelkezett.

Az ezredre belső szervezeti felépítése (zászlóalj, század, szakasz, raj) a haderő mindhárom részénél — közös hadsereg, Landwehr és Landstrum, honvédség és népfelkelés — azonos volt. A közös hadseregbe 33 gyalogos- és 8 lovas hadosztály, a Landwehrben 8 gyalogos hadosztály, a honvédségbe pedig 8 gyalogos és két lovas hadosztály tartozott. Az Osztrák-Magyar Monarchia teljes hadereje 16 hadtestből állt, amelyeket 6 hadseregbe csoportosítottak. A teljes haderő békelelétszáma 450 000 fő, hadilétszáma pedig 1 500 000 fő volt. Az Osztrák-Magyar Monarchia véderejében a szabályzatok a fegyverzet és a rendfokozati rendszer egységes volt az egyenruhák azonban eltérőek voltak.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

Központi Statisztikai Hivatal (KSH), magyar állami adatfeldolgozó szerv 1869-től, amely először mint a Földmívelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztérium statisztikai osztálya, majd 1871-es és 1874-es átszervezését követően neve Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal lett, majd a II. világháborút követően Központi Statisztikai Hivatal néven folytatta munkáját.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

Külföldieket Ellenőrző Országos Központi Hatóság (KEOKH) 10 000/1930.BM.rendelettel hozták létre. A belügyi tárca háttérintézményeként működött, önálló hatáskörrel szorosan együttműködve a rendőrséggel. A Külföldieket Ellenőrző Országos Központi Hatóság első vezetője dr. FOLYOVICZ József belügyminisztériumi osztályfőnök volt. Elődszervezetét 1925. VI. 1-én Külföldieket Ellenőrző Hivatalként hozták létre.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: Határőrizet, rendőrség és humán viszonyok a polgári magyar állam két világháború közötti időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 99-118.p. HU-ISSN 1216-6774.

L-Ly

Legfelsőbb Rendőrhatalóság (KK Oberste Polizei Behörde) A HABSBERG neoabszolútikus birodalom uralkodója *Ferenc József* 1852. IV. 25-én nyílt parancssal hozta létre a Legfelsőbb Rendőrhatalóságot a birodalom teljes területére kiterjedő hatállyal és valamennyi rendvédelmi testület felett felügyeleti, irányítási és koordinálási hatáskörrel. A szervezet 1859. VII. 21-éig működött, amikor az itáliai háborúval együtt járó belpolitikai irányváltás részeként az uralkodó a Legfelsőbb Rendőrhatalóság működését megszüntette, teendőit pedig az újonnan felállításra kerülő rendőrmisztérium vette át.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI József: A Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzetPARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014)

39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzetARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

Lombard Csendőrség Észak-Itáliának a Napóleon-i Császárság vonzáskörébe kerülésével Lombardiában is átvették a francia közigazgatási mintát. Ennek a részeként került Lombardiába a csendőrség. Miután — Napóleon bukását követően — Lombardia visszakertült a HABSBERG-birodalomhoz a HABSBERG császárság Lombardiában átvette a csendőrség intézményét. A HABSBERG neoabszolútizmus keretében 1849-ben felállításra kerülő birodalmi csendőrségbe olvadt bele a Lombard Csendőrség.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

Ludovika Akadémia a dualizmus és a két világháború közötti időszakban a Magyar Királyság katonatiszti képzését megvalósító felsőoktatási intézmény.

PARÁDI József: A magyar határőrizet 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

M

Magyar Királyi Belügyminisztérium Lásd Belügyminisztérium.

Magyar Királyi Csendőrség (1881-1945) katonailag szervezett közbiztonsági őrtestület, melynek belső függelmi viszonyai katonaiak voltak, a személyi állomány katonai rendfokozatot viselt. A testületet az 1876-ban a közös hadseregtől a Magyar Királyi Honvédséghez áthelyezett erdélyi csendőr kerületből fejlesztették ki. Mivel a csendőrök személyükben katonának minősültek, így a honvédelmi tárca felügyelete alatt álltak. A szervezet azonban — mint rendvédelmi testület — a belügyi tárca kompetenciájába tartozott. A testület hatásköre, a városok kivételével, az ország egész területére kiterjedt. Kiváló hatáskörrel bírt. Működési területén olyan kitűnő közbiztonsági állapotot hozott létre, majd tartott fenn, amelyet a megszüntetése óta még nem sikerült elérni. Diszlokációját a decentralizáltság, metodikáját a megelőzés jellemezte. Személyi állományának mintegy 90 %-a közterületi szolgálatot látott el valamilyen formában. A testület jogosultságai és kötelezettségei nem voltak kiterjedtebbek a társ rendvédelmi testületeknél. A személyi állományának ellátmánya — néhány jelentéktelen specifikumtól eltekintve — megegyezett a közigazgatás, illetve a társ rendvédelmi testületek munkatársainak ellátmányával. Az 1945. és 1949. között zajló „ki-kit győz le” politikai csatározások részeként szüntették meg a testületet. Ebből fakadóan a szervezet társadalmi megítélése a harmadik évezred elején is differenciált. A testületnek önálló hatósági jogköre nem volt. A testületet két ízben hozták létre illetve szüntették meg. Felállításának mindkét esetben rendvédelmi szakmai okai, megszüntetésének pedig deklaráltan politikai okai voltak.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

ARTNER Ramona: A bajor csendőrség a XX. század húszas éveiben. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 23-30p. HU-ISSN 1216-6774.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzetPARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774. 68.p. 14.sz.jegyzetARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

PARÁDI József: A magyar határőrizet 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: A dualizmus kori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a terület-visszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

VEDÓ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

VEDÓ Attila: A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi fellépésének gyakorlata. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774.

VEDÓ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN1216-6774. 155-165p.

Magyar Nemzeti Hadsereg Lásd Magyar Királyi Honvédség

Magyar Királyi Állami Rendőrséget (1919-1930) az 5 047/1919.ME.r. hozta létre 1919.X.1.-én. Az egységes magyar államrendőrség létrehozásának azonban már voltak dualizmus kori előzményei is. A trianoni békediktátum utáni magyar rendőrséget a Magyar Királyság állami- (fővárosi rendőrség és határrendőrség) és a városi rendőrségeinek az összevonásával

hozták létre, a belügyi tárca közvetlen irányítása alá helyezve. Hatósági területe a városokra és a határállomásokra terjedt ki. Feladatát működési területén a közbiztonság védelme alkotta bünyűgi, közrendvédelmi és igazgatásrendészeti teendők ellátása által. A trianoni békediktátum utáni Magyar Királyságban a Magyar Királyi Állami Rendőrség létszáma (12 000 fő) megegyezett az első világháború előtti városi rendőrségek létszámával (12 000 fő). A testületet 1931-ben — szervezeti módosításokkal egybekötve — átkezesztették Magyar Királyi Rendőrségre. A Magyar Királyi Rendőrség 1945-ig működött, amikor helyébe a Magyar Államrendőrséget hozták létre, a Magyar Királyi Rendőrségben működő határszéli rendőri kirendeltségek helyett pedig határrendőrséget állítottak fel, amely 1945 és 1949 között működött. A Magyar Államrendőrségre ruházták a feloszlott Magyar Királyi Csendőrség hatáskörét és működési területét 1945-ben, ezzel a magyar rendvédelmi testületek között monopóliumhelyzetbe került. A Magyar Államrendőrséget később egyszerűen rendőrségnek nevezték. 1949-ben pedig a belügyi tárca irányítása alatt álló Magyar Határrendőrséget — a Honvéd Határőrséghez hasonlóan — az Államvédelmi Hatóság kötelékébe integrálták. Ezzel Magyarországon egyetlen rendőri szervezet működött a rendőrség.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: Határőrizet, rendőrség és humán viszonyok a polgári magyar állam két világháború közötti időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 99-118.p. HU-ISSN 1216-6774.

Magyar Királyi Határrendőrség az 1903/VIII.tc. alapján 1906. I. 15.-től 1918-ig a dualizmus összeomlásáig működött a központi államhatalom közvetlen alárendeltségében. Tevékenységének döntő hányadát a Magyar Királyság ütleveklőteles határszakaszain fejtette ki. Szervezetének és személyi állományának döntő többsége ezeken a határszakaszokon volt megtalálható. A testület — néhány száz fős — mérsékelt személyi állománnyal működött, önálló rangrendszerrel és egyenruhával rendelkezett. A határőrizet klasszikus hármas feladatrendszeréből elsősorban a határforgalom ellenőrzését és a határrend betartatását valósította meg. A zöldhatár őrzését pedig a határszéli csendőrséggel közösen végezte. A testület a magyar határőrizet koordináló szerepét is betöltötte, szükség esetén a határőrizeti teendők ellátására bevonhatta a határmenti vármegyék és városok területén működő rendőrségek személyi állományát is. A kivételes hatalom időszakában a Magyar Királyi Határrendőrség különleges feladatokat kapott az Osztrák-Magyar Monarchia haderejével való együttműködés tekintetében, amelyet a katonai határőrizeti utasításban konkretizáltak. A magyarországi rendőrségek államosításával a határrendőrség maradványait a Magyar Királyi Állami Rendőrségbe integrálták.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

Magyar Királyi Honvédség (1848-1849 és 1867-1945) a véderő azon része, amely 1867 és 1918 között az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királyságában állomásozó és a magyar kormánynak is alárendelt könnyűfegyverzetű egységekből állt, valamint a sorozott személyi állománya a magyar Szent Korona alá tartozó területen élő lakosság közül került ki. A Magyar Királyi Honvédség magasabb egység parancsnokságokkal nem rendelkezett, a közös hadsereg magasabb egység parancsnokságainak az alárendeltségébe tartozott. A Magyar Királyi Honvédségben a vezényleti nyelv a magyar volt. Az egyenruha nemzeti díszítő elemeket hordozott. A Magyar Királyi Honvédségben az uralkodói elhatározások a honvédelmi miniszter ellenjegyzésével hatályosulhattak. Az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlása nyomán a Magyar Királyi Honvédség a trianon utáni Magyar Királyság haderejévé vált, azonban a magyar haderőt 1919. VI. 9-től HORTHY Miklós altengernagy hadügyminiszter felhívása nyomán Magyar Nemzeti Hadsereg névvel illették, amelyet 1920. IV. 1-től Magyar Királyi Nemzeti Hadseregre változtattak, majd 1922-ben visszatértek a Magyar Királyi Honvédség elnevezésre. A két világháború közötti Magyar Királyság hadereje már rendelkezett magasabb egységparancsnokságokkal és a fegyverkezési egyenjogúságot kimondó 1938. évi bled-i egyezmény nyomán lehetőség nyílt a magyar véderőnek a kor színvonalán álló technikai eszközökkel való ellátására is. A honvéd illetve honvédség kifejezés az 1848-1849-es szabadságharc időszakából ered. A Magyar Királyi Honvédség a polgári magyar állam véderő szervezete volt. Magyarország szovjet megszállását követően kiépülő pártállamban a magyar haderő elnevezését Magyar Néphadseregre változtatták, amely elnevezés a rendszerváltozás után a magyar hagyományokra visszanyúlva Magyar Honvédségre változott.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a terület-visszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

VEDŐ Attila: A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi fellépésének gyakorlata. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN 1216-6774.

VEDŐ Attila: A haderő karhatalmi tevékenysége 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 143-154.p. HU-ISSN 1216-6774. 155-165p.

Magyar Királyi Honvéd Határvadászok (1938-1945) Lásd Határőrség

Magyar Királyi Pénzügyminisztérium Az első független felelős magyar kormány rendelkezett pénzügyminisztériummal, melyet a kiegyezés nyomán ismét felállítottak, azóta lényegében megszakítás nélkül működött 2010-ig. Az első magyar pénzügyminiszter KOSSUTH Lajos volt, aki e tisztséget 1848. IV. 7.-étől 1848. IX. 12.-éig töltötte be.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774.

Magyar Királyi Pénzügyőrség (1867-1945) a pénzügyminiszter felügyelete és irányítása alatt tevékenykedő testület, amely feladatait fegyveresen látta el azzal a céllal, hogy az ország pénzügyi és gazdasági rendjét védelmezze, a legfontosabb feladatai közé tartozott a csempészet és a pénzügyi törvények és szabályok áthágásának megakadályozása. Működési területe lefedte az ország teljes területét. Legkisebb szervezeti egysége a pénzügyőr szakasz volt. Több szakaszt irányított egy pénzügyőr biztosi kerület. Egy vármegyében pedig több pénzügyőr biztosi kerület működött. A pénzügyőrséget

vármegyénként a pénzügyi tárca komplex középszintű irányító szervei, a pénzügyigazgatóságok irányították. E mellett a testület vezetése céljából a pénzügyi tárcán belül is működött egy pénzügyőrségi osztály. A Pénzügyminisztérium alá tartozó Magyar Királyi Pénzügyőrség 1945-től Magyar Pénzügyőrség néven működött, feladata a pénzügyőri és vámőri hatósági feladatok ellátása volt, e szervből 1953-ban kivált a vámügyeket ellátó Vámőrség, majd ismét összevonva 1963-ban felállították a Országos Pénzügy- és Vámőrséget, 1966-tól Vám- és Pénzügyőrség néven működött 2010-ig, amikor a Vám- és Pénzügyőrséget egyesítették az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatallal. Az új szervezet elnevezése Nemzeti Adó- és Vámhivatal.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

Magyar Királyi Rendőrség 1931-1945-ig működött. A Magyar Királyi Állami Rendőrség elnevezését — szervezetmódosításokkal egybekötve — a 6500/1931.ME.r-el Magyar Királyi Rendőrségre változtatták. 1931-ben megszüntették a 7 kerületi főkapitányságot, amelyek alárendeltségébe a városi kapitányságok tartoztak. A kerületi főkapitányságok helyett a budapesti- és a vidéki-főkapitányságot hozták létre. A Budapesti Rendőr-főkapitányság alárendeltségébe az akkor még kis Budapest kerületi rendőrségei és az agglomerációba tartozó frekventált települések rendőrségei tartoztak. A vidéki főkapitányság alá pedig a városi rendőrségek (1942-ben 89) és a határszéli rendőr kirendeltségek (1942-ben 13), valamint a kárpátaljai működési területtel rendelkező Határvidéki Rendőrség (1942-ben hét kirendeltséggel), továbbá az 1939-ben létrehozott révkapitányságok (1942-ben 7 révkapitányság) tartoztak. A korábbi vidéki főkapitányságokkal megegyező működési területű és székhelyű körzeti szemlélő központokat alakítottak ki 1931-ben az új vidéki főkapitányság alárendeltségében. A Magyar Királyi Rendőrség mindkét főkapitánysága a belügyi tárca közvetlen felügyelete és irányítása alatt állt. Ekkor szüntették meg az országos főkapitányságot is, amely az országos főkapitány frankhamisításban játszott szerepéből fakadóan sohasem került kiépítésre.

PARÁDI József: Határőrizet, rendőrség és humán viszonyok a polgári magyar állam két világháború közötti időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 99-118.p. HU-ISSN 1216-6774.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonság-történeti tudományos szimpozion-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított és átdolgozott változata.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774.

Magyar Királyi Folyamőrség (1921-1939) A folyamőrség előtörténete az Árpád-házi királyok naszádosainak szervezetéig nyúlik vissza. A török hódoltság időszakában a Habsburg-hatalom a naszádosokat a sajkásokkal váltotta fel. A török kiűzése után pedig — a katonai határőrvédek részeként — létrehozták a Titeli Sajkás Kerületet, amely 1848-ig működött. 1850. november 30.-án létrehozták a Császári Királyi Flottilla Hadtestet, amely 1866-ig működött, majd 1871-ben felállították a Császári Királyi Haditengerészetből kikülönített budapesti tengerészeti különítményt, amelynek a hatásköre kiterjedt a Magyar Szent Korona alá tartozó hajózható folyó és állóvizekre. A budapesti különítmény által irányított flottilla maradványából hozták létre a Magyar Királyi Folyamőrséget. A folyamőrség létrehozását 1921. év január 3.-ai minisztertanácsi ülésen döntötték el. A testület felállításának az időpontját 1921. március elsejével határozták meg. A folyamőrség létrehozásáról az 1922/XIV.tc. rendelkezett, melynek a végrehajtását a 122 295/1922.BM. rendeletben foglaltak biztosították. A folyamőrség vízi rendészeti teendők végzésére létrehozott önálló rendvédelmi testületként a belügyi tárca folyamrendészeti osztályának a felügyelete alatt állt. Rejtett feladatát a trianoni békediktátum által felszámolt dunai flottilla maradványainak működtetése alkotta. Nyílt szervezetének létszáma 2 420 főt tett ki, amelyben a fegyveres szolgálatot ellátók létszáma az 1 620 főt nem haladhatta meg. A folyamőrség személyi állománya katonai rendfokozatot viselt, a belső függelmi viszonyok katonaiak voltak. A legénységi állományt kényszertoborzás (sorozás) útján biztosították. A testület számára önálló egyenruhát rendszeresítettek. A testület személyi állománya tagjai számára a Magyar Királyi Honvédségnél is használatos fegyverzetet rendszeresítették. A folyamőrség élén a révfőkapitányság állt. A révfőkapitányság 13 révkapitányságot irányított. A révkapitányságok alárendeltségében pedig 9 révkirendeltség működött. Szükség esetén — a kapitányságok alárendeltségében — révőrségeket is létre lehetett hozni ideiglenes jelleggel. A folyamőrség rejtett részét 1939-ben beolvastották a Magyar Királyi Honvédségbe honvéd folyamerők néven. A testület nyílt részét a hatáskörrel együtt — a területi illetékesség figyelembe vételével — átadták a Magyar Királyi Csendőrségnek, illetve a Magyar Királyi Rendőrségnek.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: Határőrizet, rendőrség és humán viszonyok a polgári magyar állam két világháború közötti időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 99-118.p. HU-ISSN 1216-6774.

Magyar Királyi Határőrség (1931-1938) Lásd Határőrség.

Magyar Királyi Honvédség (1848-1849 és 1867-1945) a véderő azon része, amely 1867 és 1918 között az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királyságában állomásozó és a magyar kormánynak is alárendelt könnyűfegyverzetű egységekből állt, valamint a sorozott személyi állománya a magyar Szent Korona alá tartozó területen élő lakosság közül került ki. A Magyar Királyi Honvédség magasabb egység parancsnokságokkal nem rendelkezett, a közös hadsereg magasabb egység parancsnokságainak az alárendeltségébe tartozott. A Magyar Királyi Honvédségben a vezényleti nyelv a magyar volt. Az egyenruha nemzeti díszítő

elemeket hordozott. A Magyar Királyi Honvédségben az uralkodói elhatározások a honvédelmi miniszter ellenjegyzésével hatályosulhattak. Az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlása nyomán a Magyar Királyi Honvédség a trianon utáni Magyar Királyság haderejévé vált, azonban a magyar haderőt 1919. VI. 9-től HORTHY Miklós altengernagy hadügyminiszter felhívása nyomán Magyar Nemzeti Hadsereg névvel illették, amelyet 1920. IV. 1-től Magyar Királyi Nemzeti Hadseregre változtattak, majd 1922-ben visszatértek a Magyar Királyi Honvédség elnevezésre. A két világháború közötti Magyar Királyság hadereje már rendelkezett magasabb egységparancsnokságokkal és a fegyverkezési egyenjogúságot kimondó 1938. évi bled-i egyezmény nyomán lehetőség nyílt a magyar véderőnek a kor színvonalán álló technikai eszközökkel való ellátására is. A honvéd illetve honvédség kifejezés az 1848-1849-es szabadságharc időszakából ered. A Magyar Királyi Honvédség a polgári magyar állam véderő szervezete volt. Magyarország szovjet megszállását követően kiépülő pártállamban a magyar haderő elnevezését Magyar Néphadseregbe változtatták, amely elnevezés a rendszerváltozás után a magyar hagyományokra visszanyúlva Magyar Honvédségre változott.

PARÁDI József: Határőrizet, rendőrség és humán viszonyok a polgári magyar állam két világháború közötti időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 99-118.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: A magyar határőrizet 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a területvisszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium Lásd Honvédelmi Minisztérium.

Magyar Királyi Nemzeti Hadsereg Lásd Magyar Királyi Honvédség

Magyar Királyi Pénzügyőrség (1867-1945-) a pénzügyminiszter felügyelete és irányítása alatt tevékenykedő testület, amely feladatait fegyveresen látta el azzal a céllal, hogy az ország pénzügyi és gazdasági rendjét védelmezze, a legfontosabb feladatai közé tartozott a csempészet és a pénzügyi törvények és szabályok áthágásának megakadályozása. Működési területe lefedte az ország teljes területét. Legkisebb szervezeti egysége a pénzügyőr szakasz volt. Több szakaszt irányított egy pénzügyőr biztosi kerület. Egy vármegyében pedig több pénzügyőr biztosi kerület működött. A pénzügyőrséget vármegyénként a pénzügyi tárca komplex középszintű irányító szervei, a pénzügyigazgatóságok irányították. E mellett a testület vezetése céljából a pénzügyi tárcán belül is működött egy pénzügyőrségi osztály. A Pénzügyminisztérium alá tartozó Magyar Királyi Pénzügyőrség 1945-től Magyar Pénzügyőrség néven működött, feladata a pénzügyőri és vámőri hatósági feladatok ellátása volt, e szervből 1953-ban kivált a vámügyeket ellátó Vámőrség, majd ismét összevonva 1963-ban felállították a Országos Pénzügy- és Vámőrséget, 1966-tól Vám- és Pénzügyőrség néven működött 2010-ig, amikor a Vám- és Pénzügyőrséget egyesítették az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatallal. Az új szervezet elnevezése Nemzeti Adó- és Vámhivatal.

PARÁDI Ákos: Ludovikai indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: A magyar határőrizet 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

Magyar Királyi Pénzügyminisztérium Az első független felelős magyar kormány rendelkezett pénzügyminisztériummal, melyet a kiegyezés nyomán ismét felállítottak, azóta lényegében megszakítás nélkül működött 2010-ig. Az első magyar pénzügyminiszter KOSSUTH Lajos volt, aki e tisztséget 1848. IV. 7.-étől 1848. IX. 12.-éig töltötte be.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámőrség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: Határőrizet, rendőrség és humán viszonyok a polgári magyar állam két világháború közötti időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 99-118.p. HU-ISSN 1216-6774.

Magyar Királyi Vámőrség (1921 VIII.25. – 1932. X.1.) a testület a trianoni békediktátum után a magyar határok őrzésére és védelmére létrehozott fegyveres szervezetként működött. A Magyar Királyi Vámőrség alap szervezeti egységei az őrsők voltak. Az őrsöket a szakaszparancsnokságok, a szakaszparancsnokságokat pedig a kerületparancsnokságok irányították, a szervezet élén a Magyar Királyi Vámőrség Felügyelősége állt. A Magyar Királyi Vámőrség szervezetében 7 kerületparancsnokság, 52 szakaszparancsnokság és 101 őrsparancsnokság működött. A Magyar Királyi Vámőrség feladatát 4 041 főnyi személyi állománnyal látta el. A testület legénységi állományát úgynevezett kényszertorborzás (sorozás) útján biztosították. A Magyar Királyi Vámőrség — a határok védelme céljából — a testületi létszám feletti katonai erőt 1928-ig — a Szövetségi Bizottság magyarországi jelenléte miatt — nem lehetett elrejtani. Később azonban a Magyar Királyi Vámőrség, majd a jogutódja a Magyar Királyi Határőrség rejtésében állomásozott az államhatár mentén a magyar ezredek egyharmada 1938-ig a Bled-i egyezmény megszületéséig. A testület belső függelmi viszonyai katonaiak voltak, a személyi állomány katonai rendfokozatot viselt. A testület nyílt szervezetében szolgálatot teljesítőket csupán kézi lőfegyverekkel látták el az objektumvédelmi sorozatlövő lőfegyverek kivételével. A testület nyílt szervezetében szolgálatot teljesítő személyi állománya számára rendszeresített fegyverzet típusa megegyezett a Magyar Királyi Honvédségben rendszeresített fegyverzet típusával.

PARÁDI József: A dualizmus kori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: A Magyar Királyi Vámórség, a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 81-98.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: Határőrizet, rendőrség és humán viszonyok a polgári magyar állam két világháború közötti időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 99-118.p. HU-ISSN 1216-6774.

Magyar Királyi Vám- és Adóórség 1872-ben jött létre a katonai határőrvidék feloszlása kapcsán és a területnek a polgári közigazgatásba történő átvezetése időszakában működött, majd 1886-ban egyesítették a Magyar Királyi Pénzügyórséggel.

PARÁDI József: A dualizmuskori és a két világháború közötti Magyar Királyság határőrizete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

Magyar Rendőrtisztviselők Országos Egyesülete (MROE) A dualizmus időszakában működő országos társadalmi szervezet. Az egyesület kezdeményezte a magyarországi rendőrségek államosítását, melynek érdekében tagjai elméleti munkát is kifejtettek. A miniszterelnökhöz is eljuttatott indítványuk nyomán az országgyűlés a témát napirendre tűzte és külön osztályt állított fel a belügyminisztériumban annak jogszabályi előkészítésére. Az előkészítő osztály által létrehozott első javaslattal azonban az országgyűlés többsége nem értett egyet, így azt átdolgozásra visszaküldte. Az első világháború kitörése pedig meggátolta, hogy a háború alatt érdemben foglalkozzanak a témával. A javaslat képezte az alapját a magyarországi rendőrségek államosítását megvalósító 5 047/1919.ME.rendeletnek.

PARÁDI József: Határőrizet, rendőrség és humán viszonyok a polgári magyar állam két világháború közötti időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 99-118.p. HU-ISSN 1216-6774.

Magyar Távirati Iroda Két országgyűlési gyorsíró MASZÁK Hugó és EGYESY Géza kezdeményezésére 1880. decemberében hozott hozta létre az intézményt a magyar országgyűlés és 1881-ben kezdte meg működését. Napjainkban a Magyar Távirati Iroda látja el az összes közműdium hírelátását és híradásai elkészítésének irányítását.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában.. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

Marécheaussée A francia királyok a XIII. században hozták létre a haderőn belüli rendfenntartó szervezatként. A lakosság kérésére azonban a testület működését fokozatosan kiterjesztették béke időszakban is a hadművelési területeken túl az ország teljes területére kiterjedően. A testület kitűnően működött, 1778-ban a francia király az elnevezését csendőrségre változtatta.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

O-Ö

Országos Zöld Rendőrség (Grüne Landespolizei) Az I. világháború után hozták létre Bajorországban karhatalmi feladatok ellátása céljából. A testület a hadsereg bujtott részeként funkcionált

ARTNER Ramona: A bajor csendőrség a XX. század húszas éveiben. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 23-30p. HU-ISSN 1216-6774.

Osztrák Csendőrség Lásd Császári Csendőrség.

Osztrák Szövetségi Csendőrség Lásd Császári Csendőrség.

Osztrák Szövetségi Rendőrség Lásd Császári Rendőrség.

R

Reichssicherheitshauptamt (RSHA) Birodalmi Biztonsági Főhivatal. (1939-1945) A Harmadik Német Birodalom belbiztonsági csúcsszervezete volt , amelyet 1939-ben hoztak létre. Elődje az 1933-ban felállított GESTAPO (Geheime Staatspolizei = Titkos Államrendőrség) melyet 1933-ban a porosz titkos rendőrség szervezeteként állítottak fel. 1936-ban a GESTAPO-t egyesítették a KRIPPO-val (Kriminal Polizei = Bűnügyi Rendőrség) A szervezet új neve SIPO (Sicherheitspolizei = Biztonsági Rendőrség). 1939-ben a SIPO-t összevonták az SD-vel (Sicherheitsdienst = Biztonsági Szolgálat) így jött létre az RSHA (Reichssicherheitshauptamt = Birodalmi Biztonsági Főhivatal).

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

Rendőrség rendvédelmi testülettípus, amelyre a katonai alá-fölé rendeltségi viszony és a katonai rendfokozati rendszer hiánya a jellemző. Európában általában a városokban működnek rendőrségek az angolszász rendvédelmi modellben azonban a rendőrség kompetenciája a vidékre is kiterjed. A szovjet típusú államokban a rendőrség hatásköre ugyancsak a városra és a vidékre is kiterjedt, továbbá belső függelmi viszonyaik katonaiak voltak, a személyi állomány pedig katonai rendfokozatot viselt. A Szovjetunió összeomlása után ez a szisztéma a volt Varsói Szerződés tagállamaiban tovább él.

FRÖHLICH Dávid — HEGEDŰS Ernő: Forgópisztolyok a honvéd lovasságnál és a Magyar Királyi Csendőrség lovas szervezeti elemeinél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 43-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2014. II. 21-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett közbiztonságtörténeti tudományos szimpozion-sorozatának „A kivételes hatalom és a közbiztonság” című XIV. szimpozionján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

S-Sz

Schutzbund Az osztrák szocialisták fegyveres szervezete, mely az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlását követően 1934-ig működött.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

Schutzkorps (Védőrség) A két világháború között Ausztriában a Nemzetőrséghez hasonló szervezet.

ARTNER Ramona: Az osztrák Csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN1216-6774.

Szövetségi Ellenőrző Bizottság a trianoni békediktátum nyomán a győztes hatalmak által létrehozott bizottság, amelynek feladatát a trianoni békediktátumban foglaltak megvalósításának ellenőrzése, elsősorban a katonai elvárások betartásának figyelemmel kísérése alkotta. A szervezet működése 1927-ben szűnt meg.

PARÁDI József: A magyar határőrizet 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

PARÁDI József: Határőrizet, rendőrség és humán viszonyok a polgári magyar állam két világháború közötti időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 99-118.p. HU-ISSN 1216-6774.

Szics-gárda Ukrán sovinszta félkatonai alakulat 1938-1939-ben a Kárpátalján.

SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a terület-visszacsatolások. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 119-130.p. HU-ISSN 1216-6774.

T

Tábori rendőrség majd 1888-tól tábori csendőrség A katonai rend és fegyelem fenntartását háború esetén tábori rendőri feladattá minősítették és ezeket önálló szolgálati utasítással rendelkező tábori rendőrség végezte a Császári és Királyi Hadseregben. Az önálló utasítás kimondta, hogy a tábori rendőrség a hadsereg mozgósításakor kerül felállításra és azokat a hadsereg-, hadtest- és a hadosztályparancsnokságokhoz rendelik. Feladatukat alkotta a menetek, toborzások, elszállások végrehajtásához segítségnyújtás, hírszerzői teendők végrehajtása, futárszolgálat, fontosabb örkísérek teljesítése, biztonsági szolgálatok ellátása. A tiszteteket a lovasságtól, a legénységet a gyalogság vadászalukalataitól vezényelték. Kiképzésüket békeidőben valósították meg. A tábori rendőrség önálló szolgálati utasítással rendelkezett. 1888-tól — miután a belügyi és a honvédelmi tárca egyezsége jutottak — a tábori rendészeti szolgálat ellátását a Magyar Királyi Csendőrség hatáskörébe utalták. Ennek értelmében 1889-től a Magyar Királyi Csendőrségnek meghatározott számú tisztet és legénységet kellett mozgósításakor a haderőhöz vezényelni. Ezen személyek számára 2 évente továbbképzéseket tartottak 1894 után megkezdtek az önálló szolgálati utasítás kidolgozását. Ezt követően a szinten tartás érdekében a tábori csendőri szolgálatra kijelölt személyek részt vettek a véderő nagyobb gyakorlatain. A tábori csendőrséget 1938-ban újjászervezték a tábori csendőrökön kívül ide tartoztak az úgynevezett hadtápcsendőr zászlóalj és a csapatcsendőrség is. Ezen alakulatok élén — amelyek a tábori csendőrség kiegészítő részét alkották — csendőr tisztet álltak, a legénységet azonban a honvédség köréből válogatták. 1944-ben Harcfegyelem Biztosító és Tábori Rendészet elnevezéssel összevonták a tábori rendészet mindhárom ágát. Rövid időn belül pedig hadkeresztelték Tábori biztonsági szolgálattá.

VEDŐ Attila: Rádió a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 131-142.p. HU-ISSN1216-6774.

V

Varsói Szerződés 1955. V. 14.-én jött létre a közép-kelet-európai országok katonai-védelmi-politikai szervezeteként szovjet indításra. A szervezete 1991. II. 25.-én megszűnt.

PARÁDI Ákos: Ludovikái indítvány a magyar csendőrség létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 51-54.p. HU-ISSN1216-6774.

Vörös Hadsereg. A Tanácsköztársaság hadereje.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

Vörös Őrség a magyar Tanácsköztársaság időszakában a rend védelmére életre hívott fegyveres szervezet, amely egyúttal a Vörös Hadsereg kiegészítő részeként is működött. Terroralakulatai antihumánus cselekedeteket követtek el. 1919.VIII.3.-án a PEIDL-kormány szüntette meg a 6/1919.BM.rendelettel.

FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.

Z-Zs

Zrínyi Miklós Katonai Akadémia (ZMKA) Lásd ZMNE.

PARÁDI József: A magyar határőrizet 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Katonai Műszaki Doktori Iskolája Napjainkban a hadtudományi doktoranduszokat képző egyik intézmény.

PARÁDI József: A magyar határőrizet 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 71-80.p. HU-ISSN 1216-6774.

**A „Rendvédelem-történeti Füzetek” (Acta Historiae Preasidii Ordinis) HU ISSN 1216-6774 tudományos
periodika szerkesztőségének
kéziratokkal szemben támasztott igénye**

1. Olyan kéziratokat fogadunk el, ami megfelel az „első közlés” kívánalmainak.
2. A tudományos művekkel szembeni igénytámasztásnak megfelelő alkotásokat közlünk. Hivatkozási jegyzetek nélküli kéziratot és hiányos, illetve pontatlan hivatkozásokat általában nem közlünk!
3. Végleges szövegű kéziraatra tartunk igényt, mert a leadott kéziratban szerzői korrekcióra már nem nyílik lehetőség. Konferencia-előadásokat, azok kivonatait stb. nem közölünk. A konferencia-előadás előzménnyel rendelkező tanulmányokat ugyanazon feltételekkel közöljük, mint az ilyen előzményekkel nem rendelkező alkotásokat. A szerkesztőség által a kiadói tervbe felvett teljes tanulmányokat (szöveg, jegyzetek, melléletek, stb.) független lektor — szükség esetén lektorok — véleményezik. A lektori észrevételek elfogadásával, a szerző és a lektor közötti megállapodás alapján kerül sor az alkotások publikálására.
4. A kéziratokhoz 600 és 1000 karakter közötti terjedelmű rezümét is kérünk.
5. A szerkesztőség fenntartja magának a jogot arra, hogy a szövegben stiláris változtatásokat eszközöljön, illetve a hivatkozási jegyzeteket kiegészítse, továbbá véleményének helyt adjon az írásban, a szerkesztőség feltüntetésével. A szerkesztőség hozzá érkezett kéziratokat és tartozékait nem őrzi meg, és nem küldi vissza, de az elfogadásról, illetve elutasításukról értesíti a szerzőket. A közlésre elfogadott kéziratok szerzőinek a szerkesztőség tiszteletpéldányt küld.
6. Periodikánkban az évszázadokat – az idézetek, címek kivételével – római számmal jelöljük.
7. A szövegben előforduló neveket mindig teljességre törekvően kell feltüntetni akár személy, intézmény, vagy földrajzi névről van szó. Személyneveknél a vezetéknev és keresztnév mellett a kérdéses időpontban érvényes nemesi rangot, rendfokozatot, illetve beosztást is fel kell tüntetni együttesen a szerzett címekkel pld. doktorátus stb. A helységneveknél mindig a magyar nevet kell feltüntetni. Ha más neve is van, és azt a közlendő érthetősége megkívánja, akkor az idegen nyelvű nevet zárójelben kell a magyar név mögött feltüntetni. Intézmények esetében a teljes hivatalos nevet kell használni, mögötte zárójelben a rövidített nevet.
8. A publikálásra küldött anyagokkal szembeni technikai elvárások.

Margó: 2 cm, a kötésnél 3 cm.

Bekezdések csak a bekezdés formátumban beállított bekezdést fogadunk el: - nagy bekezdés 0,65 cm;

- kis bekezdés 0,32 cm;
- címek után tompa bekezdések;
- felsorolások kisbekezdésként, egységesen gondolatjellel;
- bekezdések között sor nem maradi ki.

Betűk: - Times New Roman;

- méret 11-es, jegyzetekben, továbbá a recenzióknál 9-es.

Címek: - tanulmánycímek sorközépen, alattuk is felettük is sor marad ki, tanulmánycímekbe a szerzők neve is beleértendő;

- fejezetcímek balra zárva, számozás esetén szám a cím előtt, csak felettük marad ki sor alattuk nem;
- címek vastagítva, mellékcímek döntve is;

Hivatkozások: - végjegyzetként a tanulmányok szöveges részét követően;

- szövegben felsőindexben vastagítva;
- végjegyzetben felsorolásként;
- a tudományos közlés igényeinek megfelelően.

Személynevek: családi név kapitálchen-ben.

Jogszabályok: - törvény = évszám / a törvény római száma tc. rövidítéssel és a cím;

- rendelet = rendeletszám / évszám a kiadó szervezet rövidítésével, majd a cím.

Melléletek: - a jegyzetek után;

- minden mellékletnek címe és száma van (cím: sorközépen döntve és vastagítva, szám: jobb felső sarokban döntve, a számozás római számmal);
- a melléklet alján a forrás megjelenítése az egyszerűsített bibliográfiai leírás szabályainak megfelelően;
- több melléklet esetén — a melléleteket megelőzően — melléletek jegyzékét kell elhelyezni, amely a melléletek számát, címét és oldalszámi elhelyezkedését tartalmazza;
- a melléletek jegyzékének írásmódja megegyezik a felsorolásokéval.

9. A kéziratok szövegében ábrák, diagrammok, táblázatok képek stb. nem helyezhetők el. Azokat mellékletként kell a szöveghez csatolni. A melléletekről melléletek jegyzékét kell készíteni. Valamennyi mellékletnek címet kell adni, és a melléleteket római számozással kell megszámozni. Minden melléklet végén fel kell tüntetni a melléklet elkészítéséhez felhasznált források bibliográfiai adatait. A szövegben a mellékletre zárójelben elhelyezett római számokkal kell utalni.

10. A hivatkozási jegyzetszámokat a szövegben felső indexben és vastagítva kérjük elhelyezni. A jegyzetekben a mű szerzője és címe mellett a kiadás helyét, idejét és a kiadót is kérjük feltüntetni.

- A szerző családi **nevét** kapitálchen betűvel szedjük. Több szerzős mű esetén a nevek közé gondolatjel helyezünk. Csak a szerző nevét (vezeték és keresztnév) közöljük, tudományos és oktatói fokozatok, rangok, címek, tisztségek és beosztások közlése nélkül. A szerzői álnevet a szerző neve után közvetlenül szögletes zárójelben

tüntessük fel. Gyűjteményes mű szerkesztőjének neve után kerek zárójelben a (*szerk.*) formulát használjuk függetlenül attól, hogy a műben főszerkesztőként vagy felelős szerkesztő stb. tüntették fel. A gyűjteményes kötetek egy tanulmányának jelölésekor először a tanulmány szerzőjének nevét kell közölni, majd a címet kurziválás nélkül, ezt követően az „In” szócska (mivel mondatkezdő szónak minősül, ezért nagy kezdőbetűvel kezdődik, utána pedig nem teszünk pontot vagy kettőspontot) után a bibliográfiai tételt. Amennyiben az idézni kívánt tanulmány szerzője azonos a kötet szerkesztőjével, akkor az „*ugyanő*” szó rövidített változatát „*uő*” kell használni az „In” szócskát követően. Háromnál több szerző esetén csak az első szerző nevét közöljük, majd utána a latin „*et alii = és mások*” rövidített változatát „*et al.*” írjuk. Háromnál több szerzős mű esetén – amennyiben az egyik szerző egyben a mű szerkesztője is – az ő nevét kell feltüntetni egyedül. Másodlagos szerzőségi adatokat a jegyzetekben indokolt esetben célszerű feltüntetni. A másodlagos szerzőségi adatokat a cím után kell elhelyezni. A fordította, sajtó alá rendezte, illusztrálta, utószót írta stb. jelölést követi(k) a másodlagos szerzői tevékenységet végző személy(ek) neve(i). Amennyiben a hivatkozott mű szerzőjét és szerkesztőjét a kiadványon nem tüntették fel az adatközlés a mű címével kezdődik. Újrahitkozás esetén elégséges a szerző vagy szerkesztő vezetéknevének feltüntetése.

- A szerző vagy szerkesztő nevét követően kettőspont után következik a **mű címe**. A címet és az alcímet – ha van – kurziváltan kell szedni. A sorozatcímét mindig a bibliográfiai leírás végén ferde zárójelben kell közölni, kurziválás nélkül. A cím, alcím és sorozatcím után pont kerül. Több kötetes művek esetén a cím után következik a kötettség pl. 1.köt. ezt követően pedig a kötet cím kurziváltan a végén ponttal. Ha egy kiadvány sok kötetből áll, vagy a kötetek szerkesztői vannak, a köteteket analitikusan, kötetre lebontva kell szerepeltetni, ahol – a kiadvány átfogó jelölése (a kiadvány címe kurziváltan, a kiadás helye és a kiadó) után – kötetenként kerül feltüntetésre a kötet sorszám, a címe, a szerkesztő neve és a kiadás ideje. Míg a befejezetlen, több kötetes műre történő hivatkozás esetén a befejezetlenség tényére és a kötettség és a kiadás évszáma után elhelyezett nagy kötőjellel kell utalni. Gyűjteményes kötetek és periodikumok esetében csak a kötet, illetve a periodikacím kurziváljuk. A periodikacím a hivatkozott mű szerzőjének és címének feltüntetése után következik. Periodikumok esetében a folyóirat szerkesztőjének a jelölése elmarad. Idegen nyelvű műre történő hivatkozás esetén ugyanazon adatokat, ugyanazon sorrendben kell közölni, mint a magyar nyelvű alkotás esetében. Az eltérés csupán annyi, hogy a cím magyar fordítását szögletes zárójelben közöljük az eredeti nyelvű cím után. A bibliográfia tétel többi elemének a fordítása nem szükséges. Az idegen nyelvű címet kurziváljuk. Amennyiben idegen nyelvű műről magyarra fordított alkotásra hivatkozunk a szerző neve után a magyar nyelvű cím következik kurziválva, majd – szögletes zárójelben – a mű idegen nyelvű címe. Ezután pedig a Ford. rövidítés után a fordító neve. A hivatkozás többi része mindenben megegyezik a magyar nyelvű alkotásokéval. Gyűjteményes kötetek és periodikumok címeit általában nem fordítjuk le. Ezen kiadványban közzé tett alkotások címei esetében pedig ugyanúgy kell eljárni, mint a monográfiáknál.

- Mű címét követően kerül sor a **kiadás helyének** a feltüntetésére. A kiadás helyének – amely minden esetben a településnév – feltüntetését vesszővel zárjuk. Amennyiben a kiadványon nem szerepel a kiadás helye, ezt a tényt a latin *sine loco = hely nélkül* kifejezés rövidítésével *s.l.* jelöljük. Periodikum esetében a kiadás helyének feltüntetése elmarad. A periodikum kurzivált neve után, vesszőt követően, majd zárójelben a kiadás évszámának a feltüntetése következik. Kéziratokra történő hivatkozások esetében a szerző és a cím után a kézirat jellegének (disszertáció, dokumentáció, kézirat, kandidátusi értekezés stb.) a rögzítése történhet. A kézirat jellegének jelölése után zárójelben jelölhető az intézmény neve, ahol a kézirat készült. Ezt követi a „Kézirat.” megjegyzés után a létrehozás helységének, majd a létrehozás évének a jelölése.

- A kiadás helyét követi a hivatkozásban a **kiadás évszáma**. A kiadás évszáma után – ugyanúgy, mint a kiadás helye után – vesszőt írunk. Amennyiben a műben nem tüntették fel a kiadás idejét, azt latin *sine anno = év nélkül* kifejezés rövidített változatával *s.a.* kell helyettesíteni. Kéziratok esetében a kézirat létrehozásának évszámát – a létrehozás helységének jelölését követően – rögzítjük. Periodikumok esetében a kiadás évszámát követően a folyóirat számát jelöljük arab számmal pl. (1996) 1.sz. Amelyik periodikumon feltüntetik ott az évfolyamszámot is jelölni kell. Ebben az esetben a periodikum címe utáni vesszőt követően az évfolyam római száma következik ponttal és az évfolyam szó rövidítésével *évf.*, majd a kiadás évszáma zárójelben és a lapszám arab számmal és ponttal, utána pedig a szám szó rövidítése sz.

- A hivatkozások bibliográfiai adataiban a következő elem a **kiadó** jelölése. A kiadó neve után vesszőt teszünk. Periodikumok esetében a kiadót nem jelöljük. Kéziratok esetében a kiadó feltüntetésére értelemszerűen nem kerülhet sor. Amennyiben a műben nem szerepel a kiadó, azt a latin *sine nomine = kiadó nélkül* kifejezés rövidített változatának *s.n.* kell helyettesíteni.

- A hivatkozások végén az **oldalszámok** állnak. Amennyiben a hivatkozást sorozatcím zárja a sorozatcím ferde zárójele után következnek az oldalszámok. Az oldalszámok jelölésére a latin *pagina* szó rövidítését *p.* használjuk. Az oldalszámok tekintetében hivatkozhatunk egy oldalra pl. 45. p. vagy egy intervallumra pl. 65-78.p. Gyűjteményes kötetek és periodikák esetében fel kell tüntetni — a hivatkozott oldalszámon túl — az alkotás kezdő és befejező oldalszámát is a két oldalszám között kötőjel használatával.

- A hivatkozott alkotásokat közlő kiadványok **ISSN**, illetve **ISBN** számát, valamint — a periodikák kivételével — a kiadvány teljes oldalszámát is kérjük feltüntetni a bibliográfiai adatsor végén. Sorozatok esetében pedig a sorozat ISSN számát is kérjük a sorozat címét és a kiadvány számát követően.

- **Újrahitkozásnál** a latin *opus citatum = idézett mű* rövidítését *op.cit.* használjuk. Újrahitkozásoknál a szerző vagy szerkesztő vezetéknevét követően, kettőspont után következik az *op.cit.* ha a teljes műre hivatkozunk. Amennyiben meghatározott oldalak képezik a hivatkozás tárgyát, az oldalakat kell feltüntetni az *op.cit.* után ugyanúgy, mint az előző hivatkozásnál. Ha az újrahitkozott művön nem tüntették fel sem a szerzőt, sem a szerkesztőt, a cím rövidített változatát használjuk. Ugyanazt a rövidített címet használjuk, de már a szerző

vezetékneve után az op.cit. jelölés helyett, ha a szerzőnek több művére hivatkozunk újra. Amennyiben két egymást követő jegyzetben ugyanarra a műre hivatkozunk a latin *loco citato=ugyanott* kifejezés rövidített változatát *loc.cit.* használjuk. Pl.loc.cit. 23.p. Ha két egymást követő jegyzetben ugyanannak a szerzőnek két különböző művére hivatkozunk akkor a latin *idem (nőnemben) eadem=ugyanő* rövidítést használjuk a szerző neve helyett. Utalások esetében a *vesd össze* kifejezés rövidített változatát *vö.* használjuk. Ha például valaki a 19. jegyzetben az 5.sz. jegyzetre utal, akkor a 19.vö.5.jegyzettel rövidítést használja. A kéziratokkal szembeni igényekben rögzített rövidítések mellett alkalmazott rövidítések oldását a hivatkozások végén jelmagyarázat formájában kell feloldani. Ebbe kerülhetnek bele a rövidített címek is.

11. Jogszabályra hivatkozásnál az adott jogszabály évszáma és száma mellett kérjük feltüntetni a jogszabály pontos címét is, valamint az érintette közlöny bibliográfiai adatait és abban a jogszabály elhelyezkedésének kezdő és záró oldalszámát. Dokumentumgyűjtemény is meghatározható — a kiadvány egyszerűsített bibliográfiai adatainak és az érintett jogszabály elhelyezkedésének kezdő és befejező oldalainak a feltüntetésével — a jogszabály, vagy egyéb dokumentum elérhetőségi helyeként.

12. Ha a hivatkozott anyag az Internetről vagy más, publikus hálózatról származik vagy azon is elérhető, akkor az adott elérési utat teljes formában, (pl. <http://www.domain.net/cikk.htm>) a hivatkozás legvégén, a „Web:” megjegyzés kezdettel kérjük feltüntetni. Egy hivatkozás esetén több webhely is feltüntethető, vesszővel elválasztva. Az internetes adatok önmagukban nem elégségesek és nem helyettesíthetők a klasszikus bibliográfiai adatokkal. Az úgynevezett „szürke” zónába tartozó világhálós irodalom közlésétől periodikánk igyekszik tartózkodni, mivel ezek visszakereshetősége a honlap tartalmának változatlanlanságától, illetve fennmaradásától függ. Ezért olyan világhálós hivatkozásokat fogadunk el, amely alkotásokat közlő honlapokban a hivatkozott írásmű változatlan tartalmú jelenléte és a honlap fennmaradása garantált. Ilyen honlapnak tekintjük például az Országos Széchényi Könyvtár, Elektronikus Dokumentum Központja, Magyar Elektronikus Könyvtárának honlapját. <http://www.mek.oszk.hu> és az Országos Széchényi Könyvtár, Elektronikus Dokumentum Központja, Elektronikus Periodika Adatbázis és Archívumának honlapját <http://www.epa.oszk.hu>. Általában nem tartjuk e körbe tartozónak az állami szervezetek, az Európai Unió szervezeteinek, illetve a gazdasági és társadalmi szervezetek honlapjainak többségét, mivel ezek léte és tartalma változó a tulajdonos, vagy a vezető változásával esetleg az uralkodó politikai közeg módosulásával stb. Attól, hogy egy kiadvány rendelkezik ISBN, vagy ISSN számmal még nem tekinthető stabil visszakereshető forrásnak, ha csupán olyan honlapon jelenik meg, amelynek a léte, illetve a tartalma nem garantált. Ugyancsak tartózkodunk az olyan világhálós felületen megjelenő alkotások hivatkozásként történő elfogadásától — függetlenül azok népszerűségétől —, amelyekre a felkerülés, illetve fennmaradás nem az egzakt tényektől függ csupán, hanem az ott publikálók véleménye is alakítja a tartalmat. Ilyennek tekintjük például a wikipédia honlapot is.

13. A kéziratokat Microsoft Word program szerint számítógéplemezen rögzítve, és egy nyomtatott példányban, vagy az email címünkre küldve fogadjuk el.

14. Kiemelés vastagítással történik.

15. A szerzőkről szerzői jegyzék készül, amely az impresszum mellett kerül feltüntetésre. Ezért kérjük, hogy a szerzők a „szerzői űrlapot” érelemszerűen kitöltve juttassák el a szerkesztőség címére. A szerzőknek lehetőségük nyílik arra is, hogy úgynevezett írói álnéven jelentessék meg alkotásukat. Nem publikus céllal – a szerkesztőség számára – ebben az esetben is kérjük a szerző vezeték és keresztnévének a feltüntetését. A szerzőkkel való kapcsolattartás lehetősége érdekében kérjük a szerzők telefon- és faxszámait, illetve az email és posta címeit pontosan feltüntetni.

16. A szerzőknek a szerkesztőség szerzői honoráriumot nem fizet. A szerzők alkotásuknak a szerkesztőséghez küldésével elfogadják, hogy művük a kiadványban megjelenjen.

SZERZŐI ŰRLAP

A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság (SZBMRTT) kitöltött és e-mail-en továbbított szerzői űrlapot, valamint digitalizált arcképfotót kér a rendezvényein előadóktól és a periodikáiban alkotásaikat publikálni kívánó szerzőktől. Az adatkezelés kizárólag a formanyomtatvány céljára irányul, az SZBMRTT azokat harmadik személynek nem adja át.

A szerzői űrlap hármas célt szolgál. Egyrészt arra hivatott, hogy zökkenőmentes kapcsolat alakulhasson ki a szerzőkkel, illetve előadókkal. Másrészt — a későbbi esetleges jogviták megelőzése céljából — tisztázza a *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* HU-ISSN 1216-6774 és a *Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiotones Historiae Praesidii Ordinis)* HU-ISSN 1785-3257 periodikában publikálásra kerülő alkotások jogi helyzetét. Végül pedig megfelelő információt biztosítson a szerzői ismertetőik számára.

Annak ellenére, hogy a rendvédelem-történeti konferenciákon elhangzott előadások tanulmányra fejlesztett változatai nem automatikusan kerülnek fel a rendvédelem-történeti periodikák hasábjaira, hanem csak akkor, ha a közzététel feltételeiben foglaltaknak megfelelnek, célszerű minden előadónak és szerzőnek ugyanazon űrlapot kitölteni és fényképet küldeni.

Az űrlap tartalma és a fotó:

- előadók esetében a konferenciát ismertető előzetes tájékoztatóban és — amennyiben az alkotás tartalma harmonizál a periodika közzététel feltételeiben foglaltakkal — a Rendvédelem-történeti Füzetek, vagy a Rendvédelem-történeti Hírlevél számainak szerzői ismertetőjében;

- szerzők esetében pedig a Rendvédelem-történeti Füzetek, vagy a Rendvédelem-történeti Hírlevél számainak szerzői ismertetőiben kerül publikálásra.

A Rendvédelem-történeti Füzetek és a Rendvédelem-történeti Hírlevél a hagyományos papír alapú formában korlátozott példányszámban kerül előállításra. Emellett azonban mindkét periodika megjelenik a világhálón a

Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság honlapján

<http://www.szbmrtt.atw.hu>

az Országos Széchényi Könyvtár, Elektronikus Dokumentum Központja,

Elektronikus Periodika Adatbázis és Archívumának a honlapján

<http://www.epa.oszk.hu>

A kapcsolattartás érdekében kérjük*

Név:Írói álnév

Tanulmány címe :.....

.....

Postacím :.....

Telefon :.....Fax :.....

Mobil :.....E-mail :.....

Munkahely neve :.....

Munkahely címe :.....

Telefon :.....Fax :.....

* Abban az esetben indokolt a kitöltés, ha eltér a korábban már kitöltött űrlapon közöltektől.

SZERZŐI ISMERTETŐ**

Tanulmány / előadás címe		
szerző / előadó neve		
- tudományos fokozat - oktatói fokozat - kutatási terület	Arcképfotó	Az alkotó / előadó szerzőségével publikált, a tudományos közléssel szemben támasztott igényeknek megfelelő - könyvek: - könyvrészek: - tanulmányok: - egyéb tudományos közlemények: - független idézetek: - Hirsch index:
A publikációinak, illetve alkotásai citációinak bibliográfiai adatait tartalmazó nyilvános adatbázis elérhetőségének a világháló címe:		
Fontosabb tudományos közéleti tagságok és tisztségek		

** Több tudományos és oktatói fokozatot abban az esetben közlünk, ha azok több tudományágban születtek, illetve több intézményhez kapcsolódnak. Mivel a rendfokozatok, valamint az egyéb rangok és címek a tudományos tevékenység tekintetében irrelevánsak, azok közlésétől eltekintünk. Függetlenül az aktuális jogi szabályozástól minden disszertációt tudományos fokozatnak tekintünk, amit nem a diplomaszerezési eljárás keretében kaptak. A humán- és állatorvosi, valamint a jogi doktorátusok tekintetében e tudományágak megjelölését is kérjük az egyértelmű helyzetek létrehozása érdekében. A kutatási terület megjelöléseként nem egy tudományágot kérünk feltüntetni, hanem a konkrét kutatási terület megnevezését várjuk. Publikációinak, illetve alkotásai citációinak bibliográfiai adatait tartalmazó nyilvános adatbázis világháló címének közlése esetén tudományos publikációi számszerűsített adatait és a Hirsch-index számát nem feltétlenül kell rögzítenie.

Tanulmány / előadás ismertetője
(1600 – 2400 közötti karakter terjedelemben)

Alkotásom közlését, illetve az úrlapon feltüntetetteket térítésmentesen biztosítom a *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)* HU-ISSN 1216-6774 és / vagy a *Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiotones Historiae Preasidii Ordinis)* HU-ISSN 1785-3257 periodikák számára. Engedélyem a magyar nyelvű kiadásra vonatkozik, amely a periodikákban vagy az ahhoz kapcsolódó kiadványokban — több ízben — is megjelenhet, ezen publikációk szerzői honoráriumáról véglegesen és visszavonhatatlanul lemondok. Az adatok kitöltésével és megküldésével hozzájárulok azok Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság általi kezeléséhez.

Dátum

.....
aláírás

A magyar rendvédelmi testületek és az önkormányzati szervezetek kapcsolata 1848-1945

I.évf.(1991) 1.sz.

0001 URBÁN Aladár: Az 1848/49-es szabadságharc rendvédelmi testületei.....	7.p.
0002 ZACHAR József: Az Osztrák-Magyar Monarchia örökös tartományinak rendvédelmi testületei.....	17.p.
0003 PARÁDI József: A dualista Magyarország rendvédelmi testületei és az önkormányzatok kapcsolata.	30.p.
0004 SZAKÁLY Sándor: Néhány gondolat a volt Magyar Királyi Csendőrségről.....	38.p.
0005 MOKÁNY József: Elméleti és tudományos igényű tevékenység a magyar rendvédelmi szerveknél 1867-1945.....	45-54.p.

A rendvédelem-történet kutatásának, feldolgozásának és oktatásának időszerű kérdései

I.évf.(1991) 2.sz.

0006 KIRÁLY Béla: A hadtörténelmi oktatás bevezetése az Egyesült Államokban és az amerikai hadtörténelem néhány kiemelkedő eseménye.....	7.p.
0007 SZABÓ Miklós: A hadtörténelem oktatásának helyzete és feladatai a magyar honvédség katonai tanintézeteinél.....	21.p.
0008 KESERŰ István: A Szemere Bertalan Rendvédelem-történeti Társaság és a rendvédelem-történeti oktatás.....	25.p.
0009 PARÁDI József: A rendvédelem-történeti tantárgy a Rendőrtiszti Főiskola oktatási rendszerében és a rendvédelem-történeti kutatás jövőbeni feladatai.....	29.p.
0010 ÓRY Károly: A helyes magyarság- és nemzettudat kialakításának lehetőségei a rendőrtiszti képzésben.....	37.p.
0011 TÓTH Tihamér: A rendvédelem intézményrendszerének kialakulása és fejlődése.....	41-44.p.

Tradíció és korszerűség

II.évf.(1992) 3.sz.

0012 URBÁN Aladár: Tervek és eredmények az 1848/49-es forradalom és szabadságharc idején az önálló magyar rendvédelmi szervek létrehozására.....	11.p.
0013 PARÁDI József: A dualizmus közrendvédelmi szerveinek jellemzői és tevékenységük tapasztalatai.....	21.p.
0014 SZAKÁLY Sándor: A két világháború közötti rendvédelmi szervek tevékenységének néhány jellemzője.....	29.p.
0015 KESERŰ István: A rendvédelmi szervek a második világháború idején és az azt követő években.....	35.p.
0016 BOBÁK Artúr: A rendőrség és a határőrség testületi napjainak alternatívái.....	43.p.
0017 KORINEK László: A korszerűség kérdése rendvédelmi szerveink fejlesztésében.....	49.p.
0018 CSEREI Attila: Gondolatok a rendvédelmi testületek etikai hagyományairól (1867-1945).....	57.p.
0019 ZACHAR József: Tradíció és folyamatosság az osztrák rendvédelmi szerveknél.....	65.p.
0020 HEGEDŰS Antal: Dél-magyarországi fülrendészet 1848 előtt	75.p.
0021 ÓRY Károly: Rendvédelem-történeti oktatás a Rendőr-tiszti Főiskolán.....	81.p.
0022 SÁNDOR Vilmos: Történelmi szemlélet a jövődő határőrtiszti nemzedék felsőfokú képzésében.....	87.p.

0023 MOCSÁRI Sándor: Hagyományok és tapasztalatok felhasználása a rendőrtiszthelyettes képzésben.....	91-95.p.
--	----------

A dualista Magyarország rendvédelme

III.évf.(1993) 4.sz.

0024 KESERŰ István: Történelmi hűséggel. Társaságunk hároméves útja.....	3.p.
0025 ZACHAR József: A politikai irányzatok rendvédelmi koncepciói a dualizmus korában.....	8.p.
0026 PARÁDI József: A magyar királyi határrendőrség, a magyar határőrizet szakmai vezető testülete....	21.p.
0027 SZAKÁLY Sándor: A magyar királyi csendőrség, az első központosított magyar közbiztonsági őrtestület.....	51.p.
0028 BOTOS János: A belügyi tárca szerepe a magyar rendvédelem irányításában.....	59.p.
0029 MEZEY Barna: A modern magyar polgári büntetőügy alapjainak kialakítása a dualizmus első éveiben.....	70.p.
0030 SUBA János: A dualista Magyarország államhatárának változása 1868-1918 között.....	87.p.
0031 BENCZE László: Osztrák rendteremtés a forradalom leverése után.....	102p.
0032 KESERŰ István: A rendvédelmi szervek tisztii utánpótlása és tisztképzése a dualizmus időszakában.....	109p.
0033 BORSI József: "A közszolgálati ágak legterhebbike..." Rendőrségkép a századforduló magyar sajtójában.....	126p.
0034 FORRÓ János: A csendőrség története. A csendőr őrs.....	132p.
0035 LUGOSI József: A rendvédelmi testületek fegyverei 1868-1918.....	152p.
0036 SÁGVÁRI György: Csendőr és rendőr egyenruhák a dualizmus-kori Magyarországon.....	161p.
0037 SALAMON Iván: A pénzügyőri egyenruha történetéből 1868-1947.....	170p.
0038 SZIKINGER István: A rendvédelem jogi szabályozása a dualizmus korában.....	187-198p.

Háború, forradalom, trianon

IV.évf.(1994) 5.sz.

0039 MEZEY Barna: A kivételes hatalom.....	4.p.
0040 ZACHAR József: Az osztrák-magyar haderő rendfenntartó szerepe az első világháború idején...	7.p.
0041 PARÁDI József: Áttérés a háborús határőrizetre az első világ-háború előtt.....	13.p.
0042 HESZTERA, Franz: Die Kommandostrukturen der Gendarmerie von 1850 bis 1993.....	18.p.
0043 HESZTERA, Franz: A csendőrség parancsnoklási rendszere 1850 és 1993 között.....	28.p.
0044 TÓTH László: A Képviselőházi Őrség születésének története.....	36.p.
0045 ÓRY Károly: A rendvédelmi szervek az első világháború, az őszirózsás forradalom és a proletárdiktatúra időszakában.....	42.p.

0046 SAKÁLY Sándor: Az Osztrák-Magyar Monarchia hadseregének tábori csendőrsége.....	55.p.	0070 SOMORJAI Béla: A Magyar Királyi Koronaőrség helytállása a korona és a koronázási ékszer megőrzésében (1944-1945).....	94.p.
0047 Joó Gábor: A pénzügyőrség háborús feladatai....	59.p.	0071 SUBA János: A terület-visszacsatolás határkijelölő munkálatai 1938 és 1941 között.....	98.p.
0048 SUBA János: A trianoni országhatárok kitűzésének politikai és technikai kérdései.....	61.p.	0072 SAKÁCS Gábor: A rendőrképzés helyzete a két világháború között.....	104.p.
0049 BACSA Gábor: A magyar-jugoszláv (S.H.S.) határmegállapító bizottság működése 1921-1924.	65.p.	0073 SAKÁLY Sándor: A Magyar Királyi Csendőrség 1919-1941.....	122-129p.
0050 ZSIGA Tibor: A trianoni békeszerződés revíziója Nyugat-Magyarországon.....	71.p.	Háborúból diktatúrába VI.évf.(1996) 7.sz.	
0051 ERNYES Mihály: A közrend és a közbiztonság helyzete Baranya megyében a szerb megszállás idején...	74.p.	0074 BACSA Gábor: Határőrizet a Dráva mentén a Muraköz megszállása után.....	6.p.
0052 HEGEDŰS Róbert: A magyar biztonságpolitika 1912-1925.....	76.p.	0075 DETTNÉ LÉGRÁDY Iona: A Vám- és Pénzügyőrség 1940 és 45 között.....	12.p.
0053 BOTOS János: A Belügyminisztérium tevékenységének főbb jellemzői 1912 és 1926 között.....	80.p.	0076 ERNYES Mihály: A rendőrség újjászervezése Pécs-Baranyában 1944-1946.....	17.p.
0054 KESERŰ István: A rendvédelmi szervek újjászervezése és tevékenysége az első világháború és a forradalmak után (1919-1924).....	83.p.	0077 FAZAKAS László: A Nemzetgyűlési Őrség és a köztársasági elnök testőrsége szervezete és tevékenysége 1945-1950.....	24.p.
0055 KOMÁROMI Gábor: A Magyar Királyi Csendőrség szervezeti változásai 1919 és 1925 között.....	90.p.	0078 GÁSPÁR László: A határőrizet szervezeti változásai 1945 és 1950 között.....	29.p.
0056 SAKÁLY Sándor: Egy életút vázlata Osváth László	92-95p.	0079 KESERŰ István: Rendőrség és csendőrség Magyarország hadba lépésétől a hadműveletek befejezéséig.....	35.p.
A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme V.évf.(1995) 6.sz.			
0057 BACSA Gábor: Határrend és határforgalom Magyarország déli határán (1921-1941).....	5.p.	0080 KISS István Géza: A magyar rendvédelem-történet hagyományai, muzeális emléktárgyainak gyűjtése, feldolgozása, bemutatása egy leendő magyar rv-t. Múzeumban.....	46.p.
0058 BONHARDT Attila: Egy rendvédelmi szerv mögé rejtett honvédségi alakulat rövid története (A M. Kir. Államrendőrség központi újonciskolája).....	12.p.	0081 LŐRINCZ József: Büntetőpolitika és börtönügy a koalíciós korszakban (1945-1949).....	52.p.
0059 BOTOS János: A Magyar Királyi Belügyminisztérium és egy klasszikus belügyminiszter a két világháború között....	16.p.	0082 MEZEY Barna: Törvényesség és rendvédelem Magyarországon (1945-1949).....	63.p.
0060 FAZAKAS László: A Magyar Királyi Testőrség, a Magyar Királyi Koronaőrség és a Magyar Királyi Képviselőházi Őrség a két világháború között.....	27.p.	0083 NAGY György: A határforgalom és ellenőrzése 1945-1950 között.....	68.p.
0061 Joó Gábor: A vámhivatalok és a pénzügyőrség a két világháború között.....	39.p.	0084 PARÁDI József: A magyar rendvédelem sajátosságai és fejlődési periódusai a második világháború előtt és után.....	80.p.
0062 KEDVES Gyula: Paraszti fegyverből díszjelvény (a testőr- illetve koronaőr-alabárd kialakulásának története)	48.p.	0085 RAVASZ István: A Kárpát-medence hadászati jelentősége a II. világháború végéig.....	90.p.
0063 KISS István Géza: A déli határőrizet kialakulása és sajátosságai Trianon után.....	51.p.	0086 SUBA János: Magyarország határainak kijelölése az 1947. évi párizsi békeszerződés alapján..	98-107p.
0064 LUGOSI József: A rendvédelmi testületek fegyverei 1868-1918.....	56.p.	A napóleoni közbiztonsági örtestület útja Párizstól — Itálián és Ausztrián keresztül — Budapestig VII.évf.(1997) 8.sz.	
0065 MEZEY Barna: Rendvédelmi jog a két világháború között.....	61.p.	0087 BACSA Gábor: A csendőrség részvétele Zala megye határőrzésében.....	5.p.
0066 PARÁDI József: A magyar állam határőrzete a két világháború között.....	64.p.	0088 CSAPÓ Csaba: A Magyar Királyi Csendőrség fegyverhasználati jogáról 1881-1914	12.p.
0067 RÁCZ Lajos: A fővárosi rendőrség működése a két világháború között.....	76.p.	0089 CSÓKA Ferenc: Csendőrség és hírszerzés 1930-1945.....	17.p.
0068 RAVASZ István: A Magyar Királyi Honvédség karhatalmi jogosultságai.....	81.p.	0090 DOMOKOS Sándor: A Kanadai Királyi Lovas Csendőrség.....	21.p.
0069 SÁGVÁRI György: A rendvédelmi testületek egyenruházata a két világháború között Magyarországon	89.p.	0091 ERNYES Mihály: Pandúrság helyett csendőrség Baranyában.....	27.p.

0092 FAZEKAS Csaba: A csendőrség és a történelmi egyházak kapcsolatai a Horthy-korszakban az el nem ismert felekezetek kezelése tükrében.....	34.p.	0115 SIMON Ferenc: A Magyar Királyi Csendőrség szolgálati teendői a vagyonbiztonság ellen irányuló bűncselekmények megelőzésében és felderítésében..	45.p.
0093 FORRÓ János: A csendőrkerület rendvédelmi tevékenységének értékelése.....	41.p.	0116 SUBA János: A m. kir. Honvédség és az rv. szervek feladatai a Magyarországon átmenő német vasúti szállítmányok szabotázs elleni védelmében a II. vh. alatt.....	49.p.
0094 KAISER Ferenc: Az őrs mindennapi élete.....	46.p.	0117 SZABÓ József János: Egy vádalku tanulságai a XIX. század magyar bűnüldözésében.	61.p.
0095 KESERŰ István: A Magyar Királyi Csendőrség a második világháború hadműveleteiben.....	57.p.	0118 SZIKINGER István: A gazdaság védelmének tapasztalatai Németországban.....	64.p.
0096 KISS Gábor: Csendőrök az emigrációban.....	60.p.	0119 KISS István Géza: A vámhivatalok a két világháború közötti Magyar Királyságban.....	72.p.
0097 KISS István Géza: A Magyar Királyi Csendőrség hagyományai, muzeális emléktárgyainak őrzési helyei hazánkban és külföldön.....	62.p.	0120 ŐRY Károly: A Vörös Őrség gazdaságvédelmi feladatai.....	78.p.
0098 KOVÁCS Jenő: Hadifogságom éveiről.....	68.p.	0121 PARÁDI József: A dualizmus kori magyar pénzügyőrség és Vámhivatalok.....	82.p.
0099 LUGOSI József: A Wernld fegyverek.....	73.p.	0122 SALAMON Iván: Egyenruha, kényelem, demokrácia és gazdasági kihatásai 1868-1993.....	86.p.
0100 ŐRY Károly: Maréchaussée-tól a Gendarmerie Nationale-ig (A francia csendőrség történeti előzményei).....	75.p.	0123 BACSA Gábor: Gazdaságvédelem az 1920-as években a déli határ mentén.....	92.p.
0101 PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség megalakulása és működése 1881-1918.....	78.p.	0124 KESERŰ István: A határőrség szerepe az ország gazdaságának védelmében.....	100.p.
0102 RAVASZ István: Csendőrpuccs vagy zászlószentelés? A budapesti deportálások leállítását.....	84.p.	0125 KOVÁCS Gyula: A magyar határőrség aktuális gazdaságvédelmi feladatai a határforgalom ellenőrzésében	103.p.
0103 SALLAI János: A határszéli csendőrség fegyverhasználatát.....	88.p.	0126 NAGY György: A magyar határőrizet (kiemelten a hforg. ell.) szervek gazdasági rendvédelmi feladatainak jellemző sajátosságai a '40-es évek második felétől.....	107.p.
0104 SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség szerepe az északi demarkációs vonalon 1919-1923.....	91.p.	0127 SALLAI János: A Magyar Királyi Vámőrség gazdaságvédelmi feladatainak tükröződése a korabeli szabályzatokban.....	111-112p.
0105 SZAKÁLY Sándor: A Magyar Királyi Csendőrség 1919-1941.....	95.p.		
0106 SZELEI József: Katonából csendőr, csendőrből járőrvezető.....	103.p.		
0107 ZACHAR József: Fejezetek az osztrák csendőrség történetéből.....	105.p.		
0108 ZEIDLER Sándor: A m. kir. Csendőrség rendfokozati rendszere és jelvényei.....	110-112p.		
		A nyugati rendvédelem hatása a XIX-XX. század magyar rendvédelmére IX.évf.(1999) 10.sz.	
		0128 BACSA Gábor: A tájékoztató ("T") szervek és a Magyar Királyi Vámőrség.....	5.p.
		0129 TAMÁSKA Endre: Egy csendőrors országos tekintélye.....	12.p.
		0130 BOBÁK Artúr: A magánnyomozás története	19.p.
		0131 BOTOS János: Szemere Bertalan, az első felelős magyar kormány belügyminisztere.....	33.p.
		0132 CSAPÓ Csaba: Gr. RÁDAY Gedeon és a szegedi királyi biztosság.....	37.p.
		0133 DAVOLA József: A katonai rendőrség bemutatása.....	40.p.
		0134 DOMOKOS Sándor: A polgári rendőrség korszerű alapelvei.....	45.p.
		0135 FAZAKAS László: Szemere Bertalan ifjú évei	48.p.
		0136 GEBHARDT, Helmut: Die Österreichische Gendarmerie in der XX. Jahrhundert.....	53.p.
		0137 KESERŰ István: A rendvédelmi szervek újjászervezése 1919 és 1924 között.....	59.p.
Gazdasági rendvédelmünk a XIX-XX. században. VIII.évf.(1998) 9.sz.			
0109 JOÓ Gábor: Emlékezés gróf Lónyai Menyhért pénzügyminiszterre.....	13.p.		
0110 KISS István Géza: A Magyar Királyi Pénzügyőrség feladatai a gazdasági rendvédelemben a két világháború közötti időszakban.....	15.p.		
0111 KÖVESI László: Rendőri nyugdíjpénztárak tegnap és ma, szociális gondoskodás.....	24.p.		
0112 PARÁDI József: A magyar határőrizet teendői a nemzetgazdaság védelme terén az Osztrák-Magyar Monarchiában és a két világháború közötti Magyar Királyságban.....	26.p.		
0113 FORRÓ János: A székesfehérvári csendőrkerület teendői a vagyon elleni bűncselekmények megelőzésében és felderítésében.....	32.p.		
0114 KAISER Ferenc: A csendőr őrs gazdaságvédelemmel kapcsolatos feladatai a két világháború között.....	39.p.		

0138 KISS István Géza: Szociális kérdések és azok megoldásai a Magyar Királyi Pénzügyországban.....	66.p.		
0139 KÓSA László: Rendőrség Budán, Pesten és Budapesten 1849 és 1882 között.....	71.p.		
0140 KÓSA László: A közúti közlekedés rendjének szabályozása 1872-től napjainkig, különös tekintettel Budapestre.....	77.p.		
0141 KÖVESI László: Szociálpolitikai érzékenység a rendőri és a BM szerveknél 1990-től napjainkig.....	88.p.		
0142 LÓRINCZ József: Szemere Bertalan és a börtönügy	95.p.		
0143 PARÁDI József: A Magyar Királyság rendvédelme (1867-1919).....	98.p.		
0144 RAVASZ István: A nyilas rendvédelmi testületek...	148.p.		
0145 SALLAI János: Francia, osztrák, magyar csendőrség fegyverhasználat a XIX. században.....	154.p.		
0146 SIMON Ferenc: Egy kiérdemelt emlékbélyeg és egy nem érdemelt megbélyegzés története.....	160.p.		
0147 SIMON Sándor: Cegléd város rendvédelme a XVIII-XIX. században.....	164.p.		
0148 SUBA János: A határszéli forgalom szabályozása Magyarországon a XIX.-XX. században.....	167.p.		
0149 SZIKINGER István: Az angolszász rendvédelem fejlődésének tendenciái a XIX. századtól napjainkig.....	174.p.		
0150 SZÜCS János: A francia csendőrség helye, feladatai napjainkban.....	189.p.		
0151 VASS Ferenc: A magyar útlevélrendszert történetének változási folyamatai és fejlődésének tendenciái 1903-tól napjainkig.....	192.p.		
0152 ZACHAR József: Az osztrák rendvédelmi modell történelmi gyökerei.....	202-206p.		
Szabad mozgás a Kárpát-medencében X.évf.(2000) 11.sz.			
0153 BACSA Gábor: Magyar és jugoszláv optánsok határátlépése.....	10.p.		
0154 BENCSIK Péter: Az útlevélügyi jogi szabályozásának változásai és hatásuk a határforgalomra 1903-1941..	15.p.		
0155 CSAPÓ Csaba: Utazási okmányok az 1880-as években...	19.p.		
0156 DAVOLA József: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1912-ben.....	21.p.		
0157 KISS István Géza: A határszéli Magyar Királyi Pénzügyőr szakaszok áttelepítése a területi visszacsatolások után.....	24.p.		
0158 NAGY György: A határforgalom változásai és az azt meghatározó főbb tényezők a nyolcvanas évektől napjainkig. A határforgalom.....	35.p.		
0159 PARÁDI József: Határőrizet és kihatárforgalom a dualizmus alatt és a két világháború között.....	42.p.		
0160 RAVASZ Dezső: A magyar-román határ hivatalos és nem hivatalos átjárhatósága.....	54.p.		
0161 SUBA János: Utazási okmányok az I. és a II. világháborúban.....	57.p.		
0162 SUBA János: A budapesti folyamat története.....	68.p.		
0163 ZINNER Tibor: Az embertelen kollektivitás diadala: A magyarországi németek 1945 utáni kitelepítése....	72-87.p.		
		A közigazgatás, a véderő és a rendvédelem kapcsolatának változásai a polgári magyar állam időszakában X.évf.(2000) 12.sz.	
		0164 DÁNOS Valér: Rendőrség és szociológia avagy rendőrszociológia.....	5.p.
		0165 FINSZTER Géza: Honvédelem - rendvédelem	8.p.
		0166 NAGY György: Kapcsolatkeresés a rendészet, a rendvédelem és a határrendészet között.....	15.p.
		0167 PARÁDI József: A rendvédelmi disziplína Magyarországon.....	23.p.
		0168 SUBA JÁNOS: A kartográfia és a rendvédelem	26.p.
		0169 ZACHAR József: Rendvédelem és történelemtudomány.....	34.p.
		0170 BACSA Gábor: A határőrizeti szervek együttműködése a lakossággal, a rendvédelmi szervekkel és a hatóságokkal 1920-1940 között (Szemelvények Zalából).....	38.p.
		0171 CSAPÓ Csaba: A Csendőrség és a városok (1881-1914).....	43.p.
		0172 DAVOLA József: A tábori csendőrség, mint a Katonai Rendőrség elődje.....	49.p.
		0173 ERNYES Mihály: A véderő alkalmazása rendvédelmi feladatokra a dualizmus időszakában Pécsen.....	55.p.
		0174 FORRÓ János: A székesfehérvári csendőrkörület kapcsolata a közigazgatással.....	58.p.
		0175 GEHARDT, Helmut: Die militärische Organisation der österreichischen Gendarmerie von 1849 bis 1918.....	62.p.
		0176 KÁLMÁN Zsolt — KÓSA László: A rendőrség és az önkormányzatok kapcsolata a rendszerváltás utáni években.....	65.p.
		0177 KESERŰ István: Együttműködés a Határőrség és egyéb szervek között (1945-1949).....	68.p.
		0178 KISS István Géza: A Magyar Királyi Pénzügyőrség helye és szerepe a kikötői rendszabályok betartásában valamint a csempészet megakadályozásában....	73.p.
		0179 PARÁDI József: A rendvédelem, közigazgatás és a véderő kapcsolata a kiegyezéstől a második világháborúig.....	79.p.
		0180 RAVASZ István: A német szövetségi rendszer a II. világháború időszakában.....	88.p.
		0181 SIMON Sándor: Cegléd városában: a helyi közigazgatás és a rendvédelem kapcsolata a neabszolútizmus és a dualizmus időszakában.....	95.p.
		0182 STEIB György: Az 1956-os Nemzetőrség és a közhatalom kapcsolata Bonyhádán.....	98.p.
		0183 SUBA János: A polgári Magyarország közigazgatási beosztásának alakulása, a határváltozások tükrében 1867 és 1941 között.....	102-107p.
		A közbiztonság közös európai örökségünk XI.évf.(2005) 13.sz.	
		0184 BEBESI Zoltán: A kábítószer fogyasztás Magyarországon.....	5.p.

0185 BENCsik Péter: A határforgalom szabályozása hazánkban és a környező államokban 1903-1941.....	15.p.	0210 NAGY György: Egy történelmi kuriózum, gróf SZÉCHENYI István 1834. évi egyik utazásának dokumentuma.....	77.p.
0186 BODA József: A magyar rendvédelmi erők szerepe a békefenntartásban.....	27.p.	0211 NAGY József: A magyar határőrség tevékenysége a csehszlovákiai bevonulás időszakában.....	79.p.
0187 BOTOS János: A belügyi tárca szerepe a magyar rendvédelem irányításában.....	31.p.	0212 PARÁDI József: Az európai rendvédelem története.....	85.p.
0188 FAZAKAS László: Testőrségek, koronaőrségek, képviselőházi őrség 1867-1945.....	36.p.	0213 PARÁDI József: A határszéli csendőrség állambiztonsági feladatai.....	91.p.
0189 GÁSPÁR László: A határőrség szervezeti változásai 1945-1956.....	50.p.	0214 PARÁDI József: A Kárpát-medencét érintő Magyarországon kívüli határőrizeti formák a német-osztrák modell kivételével.....	95.p.
0190 KÓSA László – GOMBÁR Noémi: A bűnözés területi megoszlása a Kaposvári Rendőrkapitányság területén.....	55.p.	0215 SUBA János: A történelmi Magyarország államhatáráról szóló törvények.....	102.p.
0191 NAGY György: A magyar állami határrendőrség 1945-1946. évi újjászervezése.....	64.p.	0216 SUBA János: Az államhatár és határjelei.....	120.p.
0192 NAGY József: A BM Határőrség helye, szerepe, szervezetének változásai a szocialista államhatalomban 1957-től az 1980-as évek végéig.....	78.p.	0217 SUBA János: Államhatár elméletek a XIX.-XX. századi szakirodalomban.....	127.p.
0193 PARÁDI József: A magyarországi rendvédelem fejlődési tendenciái 1867-1950.....	84.p.	0218 SUBA János: A honvédelmi határsáv Magyarországon 1939-1945 között.....	133.p.
0194 PARÁDI József: Az Osztrák-Magyar Monarchia Magyarországi rendőrségei 1867-1919.....	97.p.	0219 SZABÓ József János: Határvasz alakulatok szerepe az Árpád-vonal védelmében.....	140.p.
0195 PARÁDI József: A Magyar Királyság rendőrségei 1920-1945.....	105.p.	0220 ZACHAR József: A Habsburg-hatalom és a magyar rendvédelem.....	146-149.p.
0196 SUBA János: Felvidék határa 1938-1944.....	114.p.		
0197 SUBA János: Magyar-horvát határszéli forgalom 1941-1945.....	127.p.	REPERTÓRIUM 1990-2000, 1-12. szám XI.évf. (2006) 1. különszám	
0198 SUBA János: A szocialista határőrizet egyik eszköze, az aknazár.....	139.p.	Előszó.....	5.p.
0199 TEKE András: Őrzés mint tevékenység a rendészet, rendvédelem rendszerében.....	144-149.p.	Bemutatkozik a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság.....	8.p.
		A periodika szerkesztői.....	13.p.
		A repertórium felépítése.....	15.p.
		Tanulmányok megjelenés szerint.....	18.p.
		Tanulmányok szerzők szerint.....	27.p.
		Tanulmányok cím szerint.....	41.p.
		Tanulmányok kronológia szerint.....	50.p.
		Tanulmányok téma szerint.....	60.p.
		Recenziók.....	79.p.
		Az európai és a magyar rendvédelem a XIX-XX. században XII.évf.(2007) 15.sz.	
		0221 BACSA Gábor: Rendőrség Nagykanizsán 1920-ig, az államosításig.....	6.p.
		0222 BENCsik Péter: A kivándorlás jogi szabályozása 1903 és 1914 között.....	13.p.
		0223 ERNYES Mihály: A magyar rendőri szakirodalom kezdetei.....	32.p.
		0224 FAZAKAS László: A magyar Szent Korona őrzésének története 1945-től 2000-ig.....	45.p.
		0225 HEGEDŰS Ernő: A koronaőrzés történetének egyházi és bizalmi korszaka (1000-1464).....	59.p.
			69.p.

Az ezeréves magyar rendvédelem

XI.évf.(2005) 14.sz.

0200 BODA József: Transformation-Coordination of Police In The Security Sector Reform Context. [A Rendőrség átalakítása-vezetése a biztonsági szektor reformjának tükrében].....	5.p.
0201 BOTOS János: Szemere Bertalan az első felelős magyar kormány belügyminisztere.....	15.p.
0202 CSAPÓ Csaba: RÁDAY Gedeon és a szegedi várbörtön foglyai.....	19.p.
0203 ERNYES Mihály: Ezer éves rendvédelem a rendőrségek államosítása tükrében.....	23.p.
0204 FAZAKAS László: A korona őrzése, a korona örök, a koronaőrség.....	34.p.
0205 FORRÓ János: A Kádár rendszer Belügyminisztériuma.....	47.p.
0206 GÁSPÁR László: A magyar határőrizet fejlődési tendenciái 1945-1949.....	50.p.
0207 GEBHARDT Helmut: Die Sicherheitsorganisation von 1918 bis 1938.....	54.p.
0208 LŐRINCZ József: A hazai büntetés-végrehajtás fejlődése a kiegyezéstől napjainkig.....	57.p.
0209 Maximilian EDELBACHER – Harald SEYRL: Die Wiener Polizei von der Österreichisch-Ungarischen Monarchie zur Republik.....	69.p.

0226 HUDRA László: A budapesti Fiumei úti pénzügyőr laktanya. (Szemelvények az 1930-as és 1940-es évekből, különös tekintettel a Pénzügyőrségi Múzeum történetére).....	67.p.	0252 PARÁDI József: A magyar rendőrtisztképzés tradíciói 1867-1945.....	94.p.
0227 LÓRINCZ József: Harmonizációs törekvések és problémák a magyar büntetőügyben a rendszerváltozás időszakában.....	75.p.	0253 PARÁDI József: A csendőrtisztképzés és a fizetési osztályba sorolt állami alkalmazottak szakvizsgarendszere.....	100.p.
0228 NAGY György: A határrendészet, mint szervezet helyének keresése az államszervezet rendszerében.....	81.p.	0254 ifj. PERJÉSI György: A Magyar Királyi Csendőrség létszámalakulása 1938-1945.....	105.p.
0229 NAGY József: Határőrizetünkkel szembeni kihívások az 1990-es években.....	104.p.	0255 SÁGI Zoltán: Egyenruha, mint tradíció a magyar rendőrségnél.....	107.p.
0230 PARÁDI József: A magyar határőrizet tere a kiegészítéstől a II. vh-ig.....	125.p.	0256 SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség létszámának tervezett felemelése 1918-ban.....	113.p.
0231 PARÁDI József: Magyar Királyi Határrendőrség....	139.p.	0257 SUBA János: A magyar katonai vezetés elképzelése a határbiztosító csapatok megszervezésére 1918-ban	121.p.
0232 PARÁDI József: Az útlevelek és útlevel ellenőrző szervek a két világháború közötti Magyar Királyságban..	160.p.	0258 SUBA János: Honvédelmi határszolgálat.....	128.p.
0233 SIMON F. Nándor: Villantás egy témára: séta egy útlevel körül.....	170.p.	0259 VARRÓ István Tamás: Hatvan éves a Magyar Királyi Csendőrség.....	140-146.p.
0234 SIMON Sándor: Cegléd város rendvédelmi szerveinek dualizmuskori átalakítása és fejlesztése.....	176.p.	A rendvédelem humán viszonyai XIV.évf. (2008) 17.sz.	
0235 SUBA János: Határcsendőr zászlóaljok 1919-1921. Áttérés a katonai határőrizetre.....	182.p.	0260 GÁSPÁR László: A kommunista párt káderpolitikájának érvényesítése a határőrségnél 1945-1956.....	13.p.
0236 SUBA János: A magyar-jugoszláv határszakasz redemarákálása (A trianoni határ határjeleinek felülvizsgálata a magyar-jugoszláv határszakaszon 1931-ben)....	192.p.	0261 ILLÉSFALVI Péter: A németek által megszállt Bánság helyzete 1941-ben, a Magyar Királyi Csendőrség Központi Nyomozó Parancsnokságának jelentései alapján.....	19.p.
0237 SUBA János: A magyar-román határszakasz redemarákálása (A trianoni határ határjeleinek felülvizsgálata a magyar-román határszakaszon 1937-ben).....	200.p.	0262 KÁLMÁN Zsolt: A Magyar Királyi Csendőrség tevékenysége Somogy vármegyében a megalakulástól 1903-ig.....	26.p.
0238 SUBA János: Határvadászok és az "ezeréves határ" (A m. kir. határvadászok szerepe a magyar-román határvonal Kárpátokban lévő szakaszának felülvizsgálatában 1941-ben).....	205.p.	0263 NAGY György: A Határrendőrség humán viszonyai 1945-1946.....	37.p.
0239 VARRÓ István. Rádióközvetítés az ungvári csendőriskolából: „Székely fiúkból nevelik a fiatal magyar csendőröket” – közvetítés az ungvári csendőriskolából.....	212-219p.	0264 PARÁDI József: Viszontválasz FINSZTER Géza: „ <i>Honvédelem Rendvédelem</i> ” válaszcikkére....	51.p.
A rendvédelmi szakképzés története XIII.évf.(2007) 16.sz.		0265 PARÁDI József: A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945.....	57.p.
0240 BACSA Gábor: A rendőrképzés 1945-1950.....	7.p.	0266 SÁGI Zoltán: A rendőrség egyenruházata a II. világháború befejezésétől a rendszerváltásig...	65.p.
0241 BENCsik Péter: A kisebb határszéli forgalom Magyarország és a szomszédos államok közt, 1898-1941...	15.p.	0267 SUBA János: A határkijelölés humán faktora a XIX-XX. században.....	74.p.
0242 BERKI Imre: Az 1956-57 évi sortűzek rövid története	25.p.	0268 SUBA János: A magyar katonai közigazgatás elvei és szervezete a visszatért területeken 1938-1941.....	84.p.
0243 BODA József: A nemzetközi oktatás és képzés története a magyar rendvédelmi szerveknél.....	33.p.	0269 TURCSÁNYI Károly - HEGEDŰS Ernő: Légideszant alakulatok alkalmazásának történelmi előzményei a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni harcban.....	97.p.
0244 BODA József: A terrorizmus rövid története.....	46.p.	0270 VEDŐ Attila: Magyarország államhatárának jelölése 1867-1918.....	105.p.
0245 BOTOS János: A Belügyminisztérium tevékenységének főbb jellemzői 1912-1926 között.....	52.p.	0271 ZEIDLER Sándor: A magyar rendőri rangok fejlődéstörténete a kiegészítéstől az ezredfordulóig.	116-137.p.
0246 ERNYES Mihály: A rendvédelmi szakkifejezések múltja	56.p.	Karhatalmi feladatok a bűnmegelőzés és a békefenntartás szolgálatában Európában a XIX-XX. században XV.évf. (2008) 18.sz.	
0247 GÁSPÁR László: A határőrség képzési rendszerének változásai 1945-1956.....	65.p.	0272 BALLA Tibor: A Magyar Királyi Honvéd Lovaság karhatalmi célú alkalmazása a dualizmusban.....	13.p.
0248 KISS István Géza: A Magyar királyi Pénzügyőrség lökiképzése.....	71.p.		
0249 NAGY Ákos Péter: A budapesti Rendőrtisztai Főiskola	77.p.		
0250 NAGY György: A rendvédelem és a tudomány.....	85.p.		
0251 PARÁDI József: Rendvédelmünk képzési és képesítései rendszere 1867-1945.....	90.p.		

0273 FAZAKAS László: Karhatalmi feladatok az Ország-ház épületében és közvetlen környezetében.....	16.p.	0297 FORRÓ János: Csendőrségtörténeti kutatása-im tapasztalatai.....	38.p.
0274 HEGEDŰS Ernő: Azonos típusú repülőeszközök alkalmazása rendvédelmi és honvédelmi célokra.....	20.p.	0298 JAKUS János: Az államhatár biztosításának problémái az ötvenes évek elején.....	44.p.
0275 OLASZ György — PARÁDI József — ZEIDLER Sándor: A magyar állami rendvédelmi testületek katonai rendfokozati rendszerei a kiegyezéstől az ezred-fordulóig.....	29.p.	0299 KÓSA László: A rendőrség és a határőrség együttműködése csapaterő alkalmazásával Somogy megyében.....	54.p.
0276 PARÁDI Ákos: A magyar rendvédelem civil szerveződései 1867-1945.....	64.p.	0300 NAGY György: A magyar határforgalom ellenőrzésének sajátosságai 1945-2005.....	58.p.
0277 PARÁDI József: Rendőrség a magyar határőrizetben	88.p.	0301 NAGY László: A magyar Rendőrség-történeti Múzeum története.....	79.p.
0278 PARÁDI József: A magyar rendvédelem fejlesztési reformjai a XIX. század második felétől a XX. század közepéig.....	98.p.	0302 PARÁDI József: Tények és érzelmek egy hajdani magyar rendvédelmi testület története kapcsán.....	93.p.
0279 PERÉNYI Roland: Az utca rendje. Rendőri térfigyelés a századfordulós Budapesten.....	113.p.	0303 PARÁDI József: A XIX-XX. századi magyar forradalmak rendvédelme.....	100.p.
0280 SIMON F. Nándor: A Munkásőrség karhatalmi feladatai..	125.p.	0304 SUBA János: A magyar - román határ pontosítása.....	108.p.
0281 SUBA János: Karhatalmi formációk Magyarországon 1918-1920.....	131.p.	0305 SUBA János: Magyarország határán létesített műszaki záruk felszámolása 1956-ban.....	115.p.
0282 SUBA János: A katonai rendőrség felállítása a határországban 1917-ben.....	143.p.	0306 TURCSÁNYI Károly — HEGEDŰS Ernő: A magyar és a szovjet légideszant- és légiszállító csapatok tevékenysége az 1956-os forradalomban.....	120.p.
0283 VEDŐ Attila: Magyarország államhatárainak megjelölése 1918-1947.....	156-166.p.	0307 VEDŐ Attila: A '90-es évek politikai változásainak hatása határmegjelölésünkre és határjeleinkre...	129-137.p.
Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában XVI.évf. (2009) 19.sz.			
0284 BALLA Tibor: Katonai alakulatok karhatalmi bevetései Magyarországon 1918-ban.....	13.p.	A rendvédelem fejlődése a XIX-XX. században XVIII.évf. (2010) 21.sz.	
0285 ERNYES Mihály: Szerb impérium Baranyában 1918-1921.....	18.p.	0308 BODA József: A magyar rendvédelmi békefenntartás humán története.....	13.p.
0286 FORRÓ János — HIBÁCSKÓ Ferenc: Adalékok a karhatalom történetéhez.....	51.p.	0309 FORRÓ János: Cigányság és közbiztonság Székesfehérvárott 1867-1945.....	24.p.
0287 KÁLMÁN Zsolt: Somogy vármegye bűnüldözési tapasztalatai a kiegyezéstől az I. vh-ig.....	60.p.	0310 GÁSPÁR László: A magyar határőrizet változásai 1945-1956.....	27.p.
0288 PARÁDI József: A csendőrség magyarországi története..	64.p.	0311 HEGEDŰS Ernő: Katonai erők rendvédelmi szerepkörben. Légideszant alakulatok a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni harcban.....	43.p.
0289 PARÁDI József: A rendvédelem védelmében.....	89.p.	0312 KÖVESI László: Az Első Rendőri Kiegészítő Nyugdíjpénztár elődszervezetei.....	54.p.
0290 SOM Krisztián: A Magyar Királyi Folyamőrség (határ) átléptető bélyegzői.....	100.p.	0313 Nagy György: Határőrség 1957-2007.....	57.p.
0291 SUBA János: Magyarország területi integritásának helyreállítása 1919-1920.....	105.p.	0314 PARÁDI József: A dualizmus kori magyar rendvédelem.....	66.p.
0292 SUBA János: Magyarország trianoni határainak térképei 1920-1925.....	114.p.	0315 PARÁDI József: A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme.....	85.p.
0293 TURCSÁNYI Károly — HEGEDŰS Ernő: Légideszant alakulatok rendvédelmi szerepkörben.....	123.p.	0316 PARÁDI József: A Magyar Királyság határ-rendőrsége.....	101.p.
0294 Károly TURCSÁNYI — Ernő HEGEDŰS: Airborne troops in the context of public security.....	130.p.	0317 SIMON F. Nándor: A Munkásőrség létrehozása	117.p.
0295 VEDŐ Attila: Magyarország államhatárának megjelölése 1947-től napjainkig.....	137-152.p.	0318 SUBA János: Az Országos Hadigondozó Hivatal	123.p.
A XIX-XX. századi magyar forradalmak hatása a nemzeti rendvédelmi rendszerünkre XVII.évf. (2009) 20.sz.			
0296 BENCSEK Péter: A határforgalom főbb statisztikai jellemzői Magyarországon 1901-1915.....	13.p.	0319 SUBA JÁNOS: A Védhírszerzőszolgálat kiépítése.	140-147.p.
Másfél évszázad rendszerváltozásainak hatásai a nemzeti rendvédelmünkre XIX.évf. (2010) 22.sz.			
		0320 BENCSEK Péter: A határszéli gazdasági (kettős-birtokos) forgalom megszűnése 1945-1950.....	13.p.

0321 CHVOJKA Michael (ford.: ARTNER Ramona): Ahogyan a Habsburg-birodalom örökös tartományaiban gróf Joseph SEDLNITZKY rendőrőrnök irányításával az államrendőrség az egyetemi hallgatók egyleteivel foglalkozott.....	20.p.	0345 DAVOLA József: Fényképezés a Magyar Királyi Csendőrségnél.....	18.p.
0322 CHVOJKA Michael: Die Betrachtung- und Vorgehensweise des Polizeipräsidenten Sedlnitzky gegenüber den Burschenschaften.....	25.p.	0346 FORRÓ János: A Magyar Királyi Csendőrség és a fejér vármegyei zsidó deportálás.....	23.p.
0323 FORRÓ János: Milyen legyen a jövő rendőrsége?	30.p.	0347 FORRÓ János: A székesfehérvári csendőrkerület küzdelme Fejér Vármegye közbiztonságáért 1884-1945.....	32.p.
0324 FORRÓ János: A polgári magyar állam központosított közbiztonsági őrtestületének közrendvédelmi szolgálata.....	46.p.	0348 MARKÓ György: Csendőrtisztek a Magyar Királyi Honvéd Vezérkar főnökének bírósága előtt	73.p.
0325 HEGEDŰS Ernő: Terozelhárító erők szervezése a rendvédelmi szervezeteknél és a légideszant csapatoknál.....	55.p.	0349 PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség szervezete.....	80.p.
0326 PARÁDI József: A polgári magyar rendvédelem a XIX-XX. században.....	60.p.	0350 PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség szolgálati tevékenységei.....	91.p.
0327 PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti szolgálata.....	77.p.	0351 PARÁDI József: A csendőrség teendői az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királysága külső határainak őrizetében.....	100.p.
0328 PARÁDI József: A polgári magyar állam rendvédelmi testületeinek humán viszonyai 1867-1945.....	92.p.	0352 SUBA János: 1918 forró nyara és a Magyar Királyi Csendőrség.....	119.p.
0329 SUBA János: Határkijelölés, határkitűzés 1867-1945..	115.p.	0353 SUBA János: A Magyar Királyi Csendőrség és a vasútbiztonság 1917-1918.....	126.p.
0330 SUBA János: A határkiigazítás feltételeinek megteremtése a dualista Magyarországon.....	125.p.	0354 SAKÁLY Sándor: Akik a Magyar Királyi Csendőrséget — 1938 és 1945 között — vezették.	136.p.
0331 TAKÁCS Gyula: Leszerelés és hadseregszervezés Magyarországon 1918 novemberében.....	135-139.p.	0355 ZÉTÉNYI Zsolt: A Magyar Királyi Csendőrség és a csendőrök jogállása 1945-ben és azután. (Egy elfelejtett szervezet és jelmondat: „Híven, becsülettel, vitézül!”).....	155-165.p.
A kiegészítől az ezredfordulóig felszámolt országos hatáskörű magyar rendvédelmi testületek XX.évf. (2011) 23.sz.			
0332 CSIHA Gábor: A szolgálati viszonyt és a rendfokozatot érintő mellékbüntetések Magyarországon a XIX-XX. században.....	13.p.	A közbiztonság közös Kárpát-medencei örökségünk XXII.évf. (2012) 25.sz.	
0333 DAVOLA József: Magyar rendfenntartók a világban...	27.p.	0356 BERKI Imre: A magyar határőrizet újjászervezése 1946-ban.....	13.p.
0334 FORRÓ János: A Kádár-rendszer rendvédelmi szervezetei a BM. Karhatalom és a Készenléti Rendőr Ezred.....	36.p.	0357 CSAPÓ Csaba: Erdély csendőrsége az átmenet éveiben 1867-1881.....	27.p.
0335 FORRÓ János: A magyar rendvédelem 1867-1968....	60.p.	0358 GÁSPÁR László: A második világháború utáni magyar határőrizet változásai.....	32.p.
0336 LÓRINCZ József: Börtönügyünk a hanyatló Kádárkorszakban.....	78.p.	0359 NAGY Ákos Péter: Quies custodiet ipsos custodes, azaz ki őrzi az őrzőket?.....	53.p.
0337 LÓRINCZ József: Börtönügyünk a rendszerváltozás időszakában.....	91.p.	0360 NAGY Ákos Péter: A Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálat megalakulása és tevékenységének kialakítása a rendszerváltás folyamatában.....	58.p.
0338 PARÁDI József: Kontinuitás és újrakezdés a XIX-XX. századi magyar rendvédelemben.....	99.p.	0361 NAGY József: A magyar határőrség szervezete, létszáma és területi elhelyezkedése 1958-1990.	67.p.
0339 PARÁDI József: Rendvédelem-karhatalom 1867-1945	111.p.	0362 PARÁDI József: Magyar rendvédelem 1867-1914.....	79.p.
0340 PARÁDI József: A polgári magyar állam rendőrségei 1867-1945.....	124.p.	0363 PARÁDI József: A magyar állami rendőrség fejlődéstörténeti tapasztalatai 1867-1945.....	84.p.
0341 SUBA János: A trianoni határ északi határszakaszának határjellegétől való megfosztása 1938-ban.....	144.p.	0364 PARÁDI József: A XIX-XX. századi magyar rendszerváltozások és a csendőrség.....	102.p.
0342 SUBA János: Magyarország északi határszakaszának redemarációs munkálatai 1947-1953.....	155.p.	0365 SOM Krisztián: Rendvédelem-történet a numizmatikában.....	111.p.
0343 SAZÁBÓ József János: Határvasz zászólaljak a Keleti-Kárpátok védelmi rendszerében 1940-1941.....	165-177.p.	0366 SUBA János: A császári csendőrség tiszti kara 1849-1868.....	116.p.
Csendőrség Ausztria-Magyarországon, illetve Ausztriában és Magyarországon 1849-2005. XXI.évf. (2011) 24.sz.			
344 BODA József: Az európai csendőri erő, avagy egy új békefenntartó alakulat születése.....	13.p.	0367 SUBA János: Karhatalom szervezése a Magyar Királyi Honvédségben 1918-ban.....	129-136.p.

**Militarizmus és demilitarizmus
a XIX-XX. századi magyar állam rendvédelmében
XXII.évf. (2012) 26.sz.**

0368 ARTNER Ramona: Egy közbiztonsági őrtestület útja Párizstól — Itálián és Ausztrián keresztül — Budapestig.....	13.p.
0369 ARTNER Ramona: Hírszerzés a dualizmuskori Magyar Királyságban.....	19.p.
0370 CSAPÓ Csaba — PARÁDI József: Az államfő magyarországi védelme az Osztrák-Magyar Monarchiában.	27.p.
0371 FORRÓ János: Rendvédelmi szervezetek sajátos tevékenysége háborús helyzetben Fejér vármegyében 1944 őszétől 1945 tavaszáig.....	35.p.
0372 NAGY Ákos Péter: A magyar rendvédelem belbiztonsági szolgálata 1945-1990.....	44.p.
0373 NAGY Ákos Péter: A Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálata 2000-2010.....	59.p.
0374 PARÁDI József: A dualista Magyarország határőrizete a migráció tükrében.....	66.p.
0375 PARÁDI József: Az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királyságának határszéli csendőrsége.....	81.p.
0376 PARÁDI József: Az egységes állami fizetési rendszer és a szakterületi rendfokozati rendszerek a polgári magyar állam rendvédelmében.....	105.p.
0377 SUBA János: Szovjetunió és Magyarország közötti határvonal kitűzése 1947-1949.....	120.p.
0378 SZIKINGER István: A magyar rendvédelmi jog alapjai	133.p.
0379 SZIKINGER István: Rendvédelmi jog a dualizmus korszakában.....	141-157.p.

**A XIX-XX. századi magyar állam
nemzetbiztonsági szervezetei
XXIII.évf. (2013) 27-28-29-30.sz.**

0380 ARTNER Ramona: A Magyar Királyi Csendőrség és a városok.....	13.p.
0381 ARTNER Ramona — PARÁDI József — ZEIDLER Sándor A Magyar Királyi Csendőrség légi, vízi, vasúti és közúti szakszolgálati ágai	23.p.
0382 BODA József: A katonai rang és függelmi rendszer a Nemzetbiztonsági Szakszolgálatnál	41.p.
0383 FÓRIZS Sándor: Rendvédelmi elvárások tükröződése négy ország rendőrtisztképzésében	65.p.
0384 FORRÓ János: Fejér vármegye közbiztonság-története 1688-1884	77.p.
0385 HEGEDŰS Ernő: A Magyar Királyi Csendőrség harc- és gépjárművei	89.p.
0386 JAKUS János A magyar rádió-és rádióelektronikai felderítés szervezeti változásai 1990-ig	101.p.
0387 KESERŰ István: A magyar pártállam határőrizete 1945-1956	111.p.
0388 NAGY Ákos Péter: Adalékok a Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálata nemzetközi tevékenységének történetéhez..	129.p.
0389 PARÁDI József: Nemzeti határőrizetünk polgári szakasza	141.p.
0390 PARÁDI József: Az államfő testőrségei az Osztrák-Magyar Monarchiában	155.p.

0391 SOM Krisztián: A német gyarmatok rendvédelmi erői	161.p.
0392 SUBA János: „Csendőralakulások” a Magyar Nemzeti Hadseregben, majd Magyar Királyi Nemzeti Hadseregben 1919-1921	169.p.
0393 SZÉKELY Zoltán: Repülők és határok régen és ma	179.p.
0394 SZIKINGER István: A magyar rendvédelmi jog 1919-1944	187-198.p.

**A magyar rendvédelem, légiközeledés, felderítés
a XIX-XX. században
XXXIII.évf. (2013) 31-32-33-34.sz.**

0395 BALOGH Péter: A magyar katonai rádiófelderítés története.....	15.p.
0396 BODA József: A magyar katonai ejtőernyőzés 75 éve.....	27.p.
0397 BOTZ László: A Magyar Néphadsereg szerepvállalása a dél-vietnámi Nemzetközi Felügyelő és Ellenőrző Bizottság munkájában 1973-1975.....	41.p.
0398 FÓRIZS Sándor: Határprovokációk a magyar-jugoszláv államhatáron 1950-1951.....	47.p.
0399 HEGEDŰS Ernő - FRÖCHLICH Dávid: Katonai erők rendvédelmi szerepkörben.....	55.p.
0400 KESERŰ István A magyar határőrizet 1945-1990.	63.p.
0401 NAGY György: Az első magyar határrendőrség	87.p.
0402 NAGY József: A magyar határőrizet változásai 1958-1990.....	97.p.
0403 OLASZ Lajos: A légi csendőrség Magyarországon.....	105.p.
0404 PARÁDI József: Rendvédelmi testületek a polgári magyar állam időszakában 1867-1919.....	121.p.
0405 PERÉNYI Roland: A fővárosi rendőrség tagjainak II. világháború alatti tevékenysége az igazoló bizottsági iratok.....	147.p.
0406 SZIKINGER István: A magyar rendvédelmi jog 1945-1989.....	153.p.
0407 TÖMÖSVÁRY Zsigmond: Egy kevésbé ismert katonai attasé: NÉMETH Dezső vezérkari ezredes.....	165.p.
0408 VEDŐ Attila: A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi tevékenységének szabályozása a dualizmus idején.....	170.p.
0409 VEDŐ Attila: A Francia Nemzeti Csendőrség a két világháború között.....	185-197.p.

A tűzoltóság története

XXIV.évf. (2014) 35-36-37-38.sz.

0410 BERKI Imre: A magyar polgári védelem történeti áttekintése.....	15.p.
0411 BERKI Imre: A magyar Katasztrófavédelem Központi Múzeumának története és kiállításai.....	25.p.
0412 GÖRBE Márk: Tűzvész és bányalég. Sorstragédiák megjelenítése FESZTY Árpád művészetében.....	35.p.

0413 HADNAGY Imre József : A magyar tűzoltó szervezetek története.....	43.p.
0414 KISS András : Csepel gépjárművek a tűzoltóság szolgálatában.....	51.p.
0415 LINDNER Gyula : Megjegyzések a Római Birodalom tűzvédelméhez.....	67.p.
0416 OLASZ Lajos : A magyar légoltalom megszervezése az 1930-as években.....	75.p.
0417 PARÁDI Ákos : Tűz elleni védekezés a polgári magyar államban 1867-1945.....	85.p.
0418 RÉTI Rezső : <i>József</i> főherceg a Magyar Országos Tűzoltó Szövetség védnöke.....	111.p.
0419 SCHIMPF Gerard : A bécsi tűzoltóság 1683-1948..	119.p.
0420 TÁTRAI Zsuzsanna : <i>Szent Flórián</i> ünnepe és a tűz szerepe a magyar néphagyományban.....	125.p.